

<36626054030011

<36626054030011

Bayer. Staatsbibliothek

4° Mor. 113.

11

Loci Capuani Landisbuchi:

D E
**SPECTACULIS
THEATRALIBUS
DISSERTATIONES DUAE.**

BENEDICTUS
XIV.

PONTIFEX OPTIMVS
MAXIMVS.

Satis nobis sit dicere permitti dumtaxat & tolerari, tametsi ægre, & ad majora vitanda mala ab Ecclesia Bacchanaliorum relaxationes: quemadmodum iusto, validoque ratiocinio concludit celebris, piusque Theologus Thomas Stapletonius in sua VIII. oratione contra Bacchanalia tom. 2. operum pag. 556. Discrimen præterea magnum esse inter ea, quæ præcipiuntur, & quæ tolerantur. Aliud est, quod docemus, aliud quod sustinemus: aliud quod emendare præcipimur, & donec emendemus, tolerare compellimur: verba sunt S. Augustini contra Faustum lib. 20. cap. 21. Unde consequitur in rebus dumtaxat toleratis, locum non esse extensioni, & ut eisdem uti pro arbitrio valeamus &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam
Majorem die 1. Januar. MDCCXLVIII.
Pontificatus Nostri anno octavo.

BENEDETTO
XIV.

PONTEFICE OTTIMO
MASSIMO.

CI contenteremo di dire permetterse semplicemente, e tollerarsi, benchè di mala voglia, e per isfugire mali maggiori, dalla Chiesa il divertimento Carnovalesco, come dopo un ben fondato ragionamento conchiude il celebre e pio Teologo Tommaso Stapleton nella sua orazione ottava contra Bacchanalia, nel tom. 2. delle sue opere alla pag. 556. Esservi in oltre una bella differenza tra le cose che si comandano, e le cose che si tollerano: aliud est quod docemus: aliud quod sustinemus: aliud quod emendare præcipimur, & donec emendemus, tolerare compellimur, sono parole di S. Agostino contra Faustum al lib. 20. cap. 21. Dal che poi deriva non esser luogo nelle cose semplicemente tollerate di fare estensione, e di giuocare d' arbitrio.

Lettera Circolare della Santità di
Nostro Signore Papa BENEDETTO XIV.
agli Arcivescovi, e Vescovi dello Stato
Temporale Pontificio.

DE SPECTACULIS
THEATRALIBUS

Christiano cuique tum Laico, tum Clerico vetitis
DISSERTATIONES DUAE.

ACCEDIT
DISSERTATIO TERTIA

De Presbyteris Personatis

AUCTORE
F. DANIELE CONCINA
ORDINIS PRÆDICATORUM.

ROMÆ, EX TYPOGRAPHIA APOLLINEA MDCCLII.
Apud Hæredes Jo: Laurentii Barbiellini in Foro Pasquini.

PRAESIDUM FACULTATE.

DE SPECULIS

THEATRI

AD

DISCRETIONEM

AD

DISCRETIONEM

AD

DISCRETIONEM

AD

DISCRETIONEM

AD

DISCRETIONEM

AD

DISCRETIONEM

V
ILLUSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO

D O M I N O

D. ANDREÆ MAJORAL

ARCHIEPISCOPO VALENTINO

F. DANIEL CONCINA ORD. PRÆD.

FELICITATEM.

*Uod mihi Italo terra, marique
longe disto in mentem venerit,
opus istud Tuo, MAJORAL ARCHI-
PRÆSUL AMPLISSIME, nomine,
quod dignitatis, & gloriæ plenum est, honesta-
re, non aliud sane in causa fuit, quam insti-
gnium operum Tuorum, probitatis, doctrinæ,*

& integritatis fama, quæ, cum intra vastissima
 Hispaniarum Regna contineri haud potuerit, per
 universam Europam usquequaque resonans ad
 aures quoque meas percrebuit, atque ita ani-
 mum penetravit, ut TIBI tamquam veterum Ec-
 clesiæ Patrum imagini pro tenuitate mea plau-
 dere, & aliquod justæ, piæque exultationis
 perhibere argumentum coactus fuerim. Nec
 Tu pro ea, qua præditus modestia es, com-
 moveris: nec concipere alii assentationis suspi-
 cionem jure valent, propterea quod priscorum
 Ecclesiæ Catholicæ Patrum, & præsertim
 Chrysostomi strenuus æmulator a me prædi-
 ceris; si TE heroica eorumdem gesta in tui
 Archiepiscopatus regimine mirifice exprimere
 invictis rationum momentis demonstravero:
 sed contra suspiciant infinitam Dei providen-
 tiam oportet, quæ in hac sæculorum calamita-
 te maxima talem Ecclesiæ Valentinae præfeca-
 rit Archiepiscopum, qualem prima Christia-
 næ Religionis florentissima ætas exoptasset.

Ut porro hoc, quod propositum a me est,
 sermone exequar, haudquaquam commemora-
 bo uberrimam illam dicendi facundiam, qua
 cum

cum Evangelium Christi e Sacra Cathedra interpretaris, auditorum appetitiones coerces, inflectis animos, & corda ad implenda Divina mandata inflamas, viresque erigis, atque confirmas. Non recensebo siue sapientiam singularem, qua Academiam Complutensem numerosa auditorum frequentia illustrasti: siue effusam in dotandis Virginibus, Viduisque succurrendis liberalitatem; & in sublevanda egenorum penuria caritatem ferventissimam. Labores vero Tuos gravissimos, & Episcopalem sollicitudinem in lustranda Valentina Diœcesi, satis erecta Altaria, & Tempia, aut instaurata, aut novis ornamentis, & nitida supellectili illustrata, etiam me silente, testantur, ac seræ posteritati commendant. Quid ergo edisseram, ut susceptam provinciam exornem? Unum in medium promam, quod omnium virtutum specimen perstringit; præstantissimum, atque a seculis inauditum consilium, quo amplum perillustre Valentini Civitatis Scenarum Theatrum arti comicæ exercendæ destinatum dirui, soloque æquari incredibili sane fortitudine animi conatus es, atque opere

re per-

*re perfecisti. Hoc est grande, præclarissimum-
que opus, quod TE, MAJORAL ILLUSTRIS-
SIME, priscorum Ecclesiæ Patrum imitatore perfe-
ctissimum mirum in modum repræsentat. Om-
nes quippe ad unum cujuscunque seculi San-
ctissimi Patres non secus spectacula theatra-
lia insectati sunt, ac vitiorum, scelerumque
omnium gymnasium. His porro omnibus præ-
stitit, excelluitque magnus ille, ac celeber-
rimus Chrysostomus, de quo hæc Ecclesiasti-
cæ Historiæ parens Card. BARONIUS scribit :
„ At quid tandem effecit prædicans verbum
„ opportune, importune? Illud plane magni
„ momenti opus, ut spectaculum illud obsce-
„ num MAJUMA dictum penitus aboleretur
(a). Neque hic invicti Patriarchæ constitit
animus, sed sollicitare Imperatorem Arca-
dium, ut theatra omnia de medio tolleret: ur-
gere populum, ut a theatris abstineret: hi-
strionum pravitatem manifestare, ut horro-
rem ingereret, vehementi studio persecutus
est, sicut ipse testatur: Quid faciam? Ecce
quotidie disrumpor, ut a theatris receda-
tis*

(a) Ad annum 399

tis (a). Votorum tamen ille suorum compos evadere minime potuit. Tu vero, Archipræsul Præstantissime, ipso Chrysostomo, ad hoc quod attinet, felicior, & fortunatior, non modo ab insigni Tua Civitate theatra penitus exterminasti, verum ex ipsis etiam profani ædificii ruderibus, & eodem in solo per amplam reædificari domum sumptu maximo effecisti, pauperum, infirmorumque habitationi consecratam. Quid in tam heroicis molitionibus suspicendum magis, admirandumque? Suscepti consilii rationem, magnitudinemque illi extol-
lent. Alii maximam auri, & argenti vim in diruendis, excitandisque fabricis impensam. Et revera quis iverit inficias, grandia hæc esse, atque præclara? Verum non adeo insueta, & peregrina, ut non alibi quoque occurrant obvia. Quin ad ejusmodi aggredienda frequenter & mundi plausus, & propriæ gloriæ amplificandæ insita sitis, & populorum acclamations alliciunt non raro, & impellunt. Quid igitur hic insolitum, quid heroicum, quid inauditum? Invi-
b
pavi-

(a) Hom. 44. in Act. Apost.

pavidumque pectus, quo gravissima, & difficillima, ne talia auderes, ageresque, obstantia impedimenta, & oppugnationum impetus devicisti. Prævalebat, latiusque manabat opposita corruptela, & in hominum animos summo opere dominabatur. Obsistebant consiliis Tuis cum scenicæ voluptatis asseclæ, & rei politicæ curatores, qui ex theatrorum frequentia ditari civitates, augeri commercia, remque pecuniariam amplificari imperitissime arbitrantur: tum leviculi scientiæ mundanæ laureati sophistæ dictitantes, prudentia illa opus esse, quæ plura dissimulat, toleratque mala, ut graviora devitet. Omnes isti turmatim, & veluti facto impetu adversum TE qua clanculum mussitabant, qua elata voce inclamabant: Decessores Tui probi, ornatique viri consistere Theatra, Tragædias, Comædiasque repræsentari, Mimos, & Mimas artem exercere suam permiserunt, & tolerarunt. Quid? Tu ne iisdem sanctior? Tu prudentior? Numquid Tu Elias, numquid Tu Petrus, numquid Tu justus de Cælo venisti? Conatus isti Tui, aususque ex imprudenti animo, præcipiti delibe-
 ratio-

ratione, & phantastica pietate proficiscuntur.
 Quid Tu inter tanta rerum discrimina, &
 adversantes undique mundanorum hominum
 insidias, clamoresque? Divino quodam perfu-
 sus afflatu, & universæ terrenæ rei, atque
 pereuntis gloriæ proculcator acerrimus, su-
 peratis obstaculis, atque prostratis hostibus,
 strenue opus Dei aggressus, incredibili fortitu-
 dine executus es, & splendidissimis illustrasti
 ornamentis: atque ut obloquentium ora peni-
 tus obstrueres, illo usus responso es, quod in
 simili omnino eventu Sanctissimus Romanæ
 Ecclesiæ Pontifex GELASIUS reposuit (a): Non
 quid Decessores mei egerint, non quid ipsi to-
 lerarint; sed quid præstare ipse debeam, spe-
 ctandum mihi serio est, altiusque commedi-
 tandum; quandoquidem non illorum, sed MEI
 regiminis, commissique sollicitudini meæ Gre-
 b 2 gis

(a) „ Sed dicis, etiam Christianis temporibus hæc fuisse. Numquidnam quia sub primis
 „ Præfulibus Christianæ Religionis ablata non sunt, ideo sub eorum Successoribus tolli mi-
 „ nime debuerunt? Me pronuntiare convenit, Christianis ista perniciosa, & funesta indubi-
 „ tanter existere; quid me incusas, si quod professio nomini inimicum est, a confortibus
 „ professionis Christianæ pronuncio submovendum? Ego certe absolvam conscientiam meam;
 „ ipsi videant, qui iustis admonitionibus obedire neglexerint... Præterea si de meorum per-
 „ fona præscribendum existimas Prædecessorum, unusquisque nostrorum administrationis suæ
 „ redditurus est rationem, sicut etiam in publicis dignitatibus fieri pervideris. Ego ne-
 „ gligentiam accusare non audeo Prædecessorum, cum magis credam, fortasse tentasse eos,
 „ ut hæc pravitas tolleretur, & quasdam extitisse causas, & contrarias voluntates, quæ eo-
 „ rum intentionibus præpedirent, sicut ne nunc quidem vos istos abstinere insanis conatibus
 „ velle perpenditis. (Baron. ad ann. 496. n. 28.)

gis rationem, & quidem severissimam, supremo, tremendoque Judici sum redditurus; quoniam iudicium durissimum his, qui præsunt, fiet. (a)

Hæc vero insolita, hæc heroica, hæc inaudita, quæ TE, invictissime MAJORAL, Chrysostomi, Gelasii, aliorumque priscorum Ecclesiæ Patrum redvivam imaginem depingunt, eo-que eminentius TE efferunt, quo hoc funestissimo tempore rariora esse videmus. Ut autem luculentius pateat, quam sint excelsa, quam prope divina, quæ brevi hætenus sum oratione complexus, illud est perpendendum, TE apprime intellexisse, cum theatrum demolitus es, Veneris sacrarium, Dæmonum receptacula, impudicitiae consistorium, profligatæ verecundiae lupanar, turpitudinis & obscœnitatis magisterium, libidinis gymnasium exterminasse, ut sacri cujuscumque seculi Scriptores uno ore testantur. Callebas siquidem non in furta, non in adulteria, non in perjuria, non in fornicationes, non in blasphemias tot sermones, tot homilias, tot libros, quot in theatralia spectacula

(a) Sapientiæ cap. 6.

Etacula, & infamem Hiſtrionum artem edi-
derunt Sanctiſſimi Patres. Quorſum tandem
iſta? Quod cetera omnia privata crimina unam,
aut alteram virtutem lædunt, atque in ipſo de-
linquente gradum ſiſtunt, ut iidem ipſi Pa-
tres, & imprimis Chryſoſtomus ajunt. At
vero ſpectacula theatraſia caſtra Diaboli,
Mundi, & Carnis ſunt, ubi Mimi, & Mimæ,
accepto ſtipendio, bellum generale univerſo
Chriſti Evangelio intentant: virtutes omnes,
Modestiam, Fortitudinem, Verecundiam, Hu-
mitatem, Pudorem, Caſtitem adoriuntur,
& labefactant, artemque eaſdem corrumpen-
di vaſerrime edocent, & perſuadent. Contra
opposita vitia, luxum, faſtum, ſuperbiam,
ambitionem, procacitatem, lenocinium, frau-
des, libidinem miris laudibus extollunt, &
ad eadem amplectenda ſpectatorum animos
illiciunt, urgent, & vias, quibus illuc perve-
nire ſpectatores queant, totis viribus pateſa-
ciunt. Atque ut in his certaminibus victoriam
aſſequantur, non arti, non induſtriæ, non la-
bori, non præſtigiis, dolisque parcunt. Tu
autem theatri demolitione, & ad pauperum
ſola-

solamen erecta domo, patranda, docendæque nequitiae artem sustulisti, & excolendarum virtutum, & Sanctitatis templum reserasti.

Magna hæc omnia sunt, atque præstantia, at prodesse diu non possunt, nisi doctrinarum, opinionumque portenta, quæ seducentis benignitatis larva tecta, & scenicam voluptatem, & chorearum illecebras, & ludorum corruptelam, & usurarum immanitatem, & promiscuam hominum, & matronarum conversationem magnopere fovent, & Sacramentorum frequentia alunt, de medio auferantur. Olim Fidei capita: Pater major me est (a): Hoc est Corpus Meum (b) in discrimen ab Hæterodoxis adducta fuerunt. Ætate autem nostra intra Ecclesiæ sinum a nonnullis Catholicis benignioris Ethices assertoribus sanctiora morum præcepta: Facite ergo fructus dignos poenitentiae (c): Intrate per angustam portam; quam angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam (d): Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus (e): Regnum Coelorum vim patitur (f): Vigila-

(a) Joan. 14. (b) Matt. 26. (c) Matt. 3. (d) Matt. 7. (e) Matt. 10. (f) Matt. 11.

gilate omni tempore orantes (a) : Qui sunt Christi , carnem suam crucifixerunt (b) : Mutuum date nihil inde sperantes (c) : Convertimini ad me in toto corde vestro , in ieiunio &c. (d) : Ne respicias mulierem multivolam ; cum saltatrice ne assiduus sis , nec audias illam ... averte faciem tuam a muliere compta (e) : Si oculus tuus ... si manus tua scandalizat te , erue , abscinde , & proijce abs te (f) . *Hæc , inquam , potissima Christianæ vitæ mandata inanum distinctiuncularum involucro , & commentis ineptissimis deludunt , & profligant . Perhorrescunt Catholici omnes prioris generis hæreses , quæ vel per cuniculos Fidei mysteria lædunt ; plures autem nihili hæreses pendunt , quæ Divinis morum legibus insidias struunt , cladesque inferunt extremas : quasi vero malæ hæ quoque , ac perniciosæ non essent , cum omnium sit constans , firmaque sententia , hæreses adversus credenda dogmata a morum hæresibus profectas semper fuisse . Unde autem tantæ pestis intimis adfixæ visceribus repetendum remedium ? Ab*
Epi-

(a) Luc. 21. (b) 1. Corinth. 7. (c) Luc. 6. (d) Joel. 42. (e) Eccl. 9. (f) Matt. 5

Episcoporum, quos speculatores, & moderatores Ecclesiæ suæ Deus constituit, studio, vigilantia, & fortitudine. In eliminanda arte comica antiquorum Patrum vestigiis instisti. Ut vero corruptam Ethicem extermines, non prisca Patres modo, & exteri, sed recentes quoque Patrii, & domestici Episcopi imitandi præsto adsunt. Istorum autem una vox est, Christianæ sanctitatis redintegrationem ab illis cum primis pendere, qui pro Tribunali sedentes solvendi, ligandique potestatem habent. Unum Tibi præ cæteris ob oculos pono S. Thomam de Villanova decessorem Tuum, qui ex istac Valentina cathedra sanctitatis, & doctrinæ splendore ab se decorata hanc veram æque, ac tremendam pronunciavit sententiam: Quid Ecclesiam Domini hodie perdit, nisi Confessariorum, & Pastorum blandiens adulatio, deliniens, demulcensque assentatio? (a) Innumeros alios præclarissimæ Gentis Tuæ Hispanæ, quam si nulli Europæ Nationi secundam, sive ingeniorum sublimitas, sive morum sanctitas spectetur, dicam, minus æquo
forte

(a) Fer. 6. post 4. Dom. Quadrag.

forte dixero, celeberrimos Pastores, Theologosque habes, quos Tuis sacræ pœnitentiæ Ministris sequendos præscribas. Inter Pastores refulgent Archiepiscopi illi, & Episcopi novem, qui tercentenas, & amplius falsas, erroneasque propositiones ex mollioris Casuistæ operibus decerptas Romanæ Sedi proscribendas obtulere. Theologos vero inter eminent Ribera, Mariana, Elizalde, Gonzales, Camargo, Munieſſa, omnes præstantissimi Jesuitæ, qui, ut Evangelicam doctrinam a corrupta Ethice vindicarent, non leves adversitatum fluctus passi sunt. Horum ego doctrina, & constantia me profecisse fateor tum in profligando novo opinandi modo, tum in Theologia Christiana exornanda, quam diligentissimi censores ad severam longo temporis intervallo exegere crisim, & vel ipsis apicibus lente, fastidioseque cribratis, ne unam quidem, aut æquo rigidiorē, aut plus justo laxiorē, Divino afflante numine, offenderunt sententiam. Idque exploratum, compertumque patet ex declaratione a Sapientissimo PONTIFICE BENEDICTO XIV. dictata, & in ultimi Tomi fronte

præmissa, qua non minus, saneque sincerius, quam alii, glorior, atque exulto. Duos alios Hispanos in transcurso satis sit indicare. Alterum, Eminentissimum Cardinalem DE AGUIRE inclyti Benedictini Ordinis, Sacri Collegii. Hispanæque Gentis decus, & ornamentum, qui in labefactando, profligandoque novo corruptæ ethices systemate nemini palmam cedit, ut constare ex subjectis verbis valet. (a) Alterum, Illustrissimum FRANCISCUM PEREZ DE PRADO, & CUESTA Episcopum Terulensem, & generalem Hispaniarum Fidei Quæsitorem, morum & doctrinæ integritate insignem, qui in suo doctissimo opere inscripto: DEFENSIO CANONICA ab ipso Summo Pontifice BENEDICTO XIV. multis præconiis commendato, validissimis argumentis cum ab auctoritate, tum a ratione accersitis Theatralem corruptelam profligavit (b). Quid, quod non Theologi modo, verum Civitates integræ etiam Hispanæ, præsertim Cordubensis, Pam-
pilo-

(a) „ Insuper modo e prælo prodibit liber R. P. Generalis Tyrsi, quem fere omnes „ avide expectant, iis exceptis, quibus monstrum illud Probabilismi placet, & jam diu al- „ te infedit potius cordi, quam menti. (Inter opera posthuma P. Joa. Mabillon, & P. Theod. Ruinart tom. 1. pag. 427.)

(b) Defensa Canonica De la Potestad Deerétoria &c. lege a pag. 535.

pilonensis, aliæque sanioris doctrinæ monumenta perhibuere, cum aut theatra penitus diruerunt, aut Comædiarum aspectum sibi, lege sancita, interdixere. Quod in leve obsequii mei erga Hispanos Theologos, Præsulesque argumentum, universæque Hispanæ Gentis splendorem, & laudem dictum esto.

Hæc aliquantulum animos recreant, eriguntque. Cæterum tali seculo vivimus, in quo eo calamitatum Christianæ Religionis res devenit, ut nec mala jam pati, nec remedia valeamus. Ex corruptæ doctrinæ, morumque contagione erupit tandem non schisma, non hæresis aliqua, ut olim, sed ipsum impietatis monstrum, quod erecta fronte veluti ovans, ac triumphans universam aggreditur religionem tanta audacia, & tanta fidei Catholicæ strage, ut habere locum videatur formidandum, tremendumque Christi Vaticinium: Verumtamen Filius Hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra? (a) Et ad ultimum omnium malorum cumulum illud accedit, quod inter ipsas impietatis flammæ a quatuor Tem-

(a) Luc. cap. 8.

pli Domini angulis ardentes, animasque devorantes, emittere vocis sonitum, & libere inclamare non liceat. Si adversus populorum scelera invehimur, nemo reclamatur: at si molliorem medendi artem, quæ morbos linit, & fovet, carpimus; si, ubi sit morbi sedes, & vulnerum radix, patefiat; si Auctores, qui Divinae medicinae applicandæ rationem pervertunt, manifestentur; si clamamus omnium malorum, quibus obruimur, fontem esse Evangelicæ morum doctrinæ corruptionem; si denique immaculatissimam Christianam Ethicem, qua Christus Dominus homines Sanctos effecit, promovere, ut oportet, satagimus, continuo invidentia, & odio percitos, superbiæ, & ambitionis æstu exagitatos nos traducunt viri quidam benigni, teterrimamque Bajanismi, Jansenismi, & Rigorismi notam inurere nobis pro religione habent, ac si ætate nostra nimia severitatis, non pestiferæ mollietiei extremum sæviret in genus humanum, Populi-que jejuniorum, pœnitentiarum, ciliciorum, vigiliarumque nimia austeritate pressi, & excarnificati languerent.

*Hæc omnia idcirco obiter ob oculos revoca-
vi, ut Tu, qui in Domo Dei Judex, & De-
fensor sedes inter tot procellarum discrimina
cœlesti armatura indutus murum æneum, &
adamantinum adversus eos, qui Sacrum De-
positum Vigilantiæ Tuæ commissum arrode-
re, legesque Sanctissimas blandiloquentia la-
xare, & perniciofa benignitate subvertere
haudquaquam prætermittunt, strenue Te op-
ponas, atque ad majora iis, quæ jam impa-
vide præstitisti, audenda animum erigas, suc-
cendasque. Si Majores nostri viri fortissimi,
ut credenda dogmata in furentium Ethnico-
rum conspectu propugnarent, effundere san-
guinem, & immaniissimam perferre lanienam
non reformidarunt: adeone pavidî, imbecil-
lesque futuri nos erimus, ut vel ob timorem
omittendæ, vel ob acquirendæ fugacis glorio-
læ spem sanctæ agendorum doctrinæ apertam,
validamque defensionem vilissime derelinqua-
mus? Oh Fides, Fides! ubi es Fides? Clamat
Augustinus. Perge porro Tu, qui tot Christia-
næ fortitudinis argumenta jam perhibuisti.
Et quoniam ab invec̃ta Christiana Fide nulla*

in florentissima Hispaniarum Regna hæresis inferre pedem (quod inclytæ Gentis Tuæ privilegium est sane splendidissimum) hætenus potuit ; ne in posterum id eveniat , serio , vigilantique more tuo satagito . Hoc autem perficies , si intaminata moralis Evangelicæ sanctitas , & administrandæ sacramentalis pœnitentiæ disciplina a Sanctis Ecclesiæ Patribus servata , integra consistat , floreatque .

Reliquum nunc est , ANDREA MAJORAL ARCHIPRÆSUL AMPLISSIME , ut opus istud , quod non tam Nomini Tuo , quam Tuæ magnanimitati , vigilantia , & fortitudini prope divinæ inscribo , æqui bonique facias . Prælo idem subjeci , hortante BENEDICTO XIV. Pontifice Maximo , Optimoque , & Sanioris doctrinæ assertore , & vindice præclarissimo . Quare nullus dubito , quin hoc præsertim ex capite tamquam gratissimum munus , & obsequii erga TE mei argumentum sis pro Tua humanitate illud suscepturus . Doctrina in eodem exposita , nisi me omnia fallunt , Evangelica est , atque adeo cum sit inimica carni , & sanguini , mundanorum hominum fremitus , censuras , & convicia

cia in se concitabit. Jure igitur illam, non me, qui cum nihil sim, nihil pertimesco (si consistant adversum me castra, non timebit cor meum, si insurgat in me praelium, in hoc ego sperabo) Tuo validissimo Patrocinio commendo, atque invictæ defensioni Tuæ demississime submitto. Vale.

TImens avis inanem sonum cadit in retia :
 sic homines timentes insultatorum ver-
 ba vana, & inania, & erubescences convitiis su-
 perfluis cadunt in laqueos venantium, & ca-
 ptivantur a Diabolo... Sunt multi male viven-
 tes Christiani; inter quos qui voluerit bene vi-
 vere, & inter ebrios sobrius esse, & inter forni-
 carios castus esse ... Et inter Spectatores Nu-
 GACIUM THEATRORUM noluerit ire nisi ad
 Ecclesiam, patitur insultatores ipsos Christia-
 nos, & patitur verba aspera : & dicunt Ma-
 gnus tu, justus : tu es Elias, tu es Petrus, de
 Coelo venisti. Insultant : quocumque se ver-
 terit, audit hinc, atque inde verbum asperum.
 Quod si timet, & recedit a via Christi, cadit
 in laqueos venantium... Quando audit verba
 aspera, unde sibi habet facere solatium, ut non
 curet verba aspera, nec recedat a via, & in-
 tret per januam? Dicat. Qualia verba audio,
 fervus, peccator? Dominus meus audivit: *Dæ-*
monium habes ... Non opus erat ut Dominus
 hoc audiret sed te monuit adversus verba as-
 pera, ne incidas in laqueos venantium.

PRÆFATIO.

Spectaculorum abusus, quo nihil Evangelicæ Sanctitati perniciosius, olim in quibusdam dumtaxat primoribus Europæ Civitatibus permissus serpebat: at non longo temporis intervallo veluti dira pestis, adeo latas egit, amplificavitque radices, ut vix aliqua jam, saltem in Italia, Civitatula sit, quæ Theatra erecta non habeat, ceu collegia ad erudiendam in rei amatoriaræ arte juventutem, & veluti nundinarum Emporia, quo undique populi convenientes, marsupia evacuent sua, augeantque Incolarum divitias. Primum eventu non caruit, sed præter vota etiam successit. Nam juvenum, quin & provectorum mores jam ad extremum effeminati sunt, & dissoluti. Alterum adversa fortuna cecidit: siquidem divitiarum, reddituumque augendorum loco, penuriam, & pauperiem Comoedorum aureæ nimium conductiones invexere: Idque solum tot inter mala, boni evenit, ut præ extrema inopia peragi amplius alicubi spectacula nequeant. Silent enim vel ipso bacchanaliorum tempore Theatra in non paucis Civitatibus, & ampla Musarum, Scenarumque templa, arnearum, & scorpionum facta receptacula sunt. Mirum certe in modum plures in Civitates quadrat, quæ Salvianus scribit *lib. 6. de Provid.* inquiens: *Considerandum ergo utrumque est, idest, quid sit, quod adhuc loca ipsa, ac diversoria ludicrorum sint, ludicra autem esse cessaverint: loca enim, & habitacula turpitudinum idcirco adhuc sunt, quia*

d

illic

illic impura omnia prius acta sunt : nunc autem ludicra ipsa ideo non aguntur , quia agi jam præ miseria temporis , atque egestate non possunt . Et ideo , quod prius actum est , vitiositatis fuit , quod nunc agitur , necessitatis Quod non ubique , quæ acta sunt , agantur , miseriæ est beneficium , non disciplinæ . Sed o tempora ! o mores ! Portenta , & monstra , quæ Salvianus non vidit , nos cogimur videre . Spectacula , quæ in publicis dumtaxat Civitatum Theatris olim , nunc vel ipsis in Cœnobiis quibusdam peraguntur . Vulgi quippe opinionibus in errorem vel ipsi Sapientes rapiuntur . Ipsæ personæ Sacris addictæ , Clerici , & Presbyteri , & etiam Claustralium aliqui non solum Theatra publica adire , Comoediis interesse sibi minime religioni vertunt : sed illorum ipsorum non pauci comoedos agunt , & spectacula in propriis Monasteriis referunt . Hac namque via Cœnobitæ isti comoediarum repræsentatione , levi incommodo , paucisque expensis , oblectantur omnes . Pravam corruptelam lugentes Viri Dei sapientia , & probitate præstantes , cum de eadem sermo occurreret , suaferunt , & calcaria addidere , ut dissertationem contra eandem adornarem . Abusus occultus si fuisset , eum silentio litassem : at publicus quibusdam in locis cum sit , sapientum consiliis auscultandum duxi . Initio decreveram paucis rem absolvere , eaque solummodo in medium afferre , quæ directe cœnobitica spectacula respiciunt . Sed , serio re expensa , altius controversiam repetere coactus fui , & in duas dissertationes argumentum tribuere .

II. Non me fugit , quosdam dicturos vanum , atque inutilem esse laborem nostrum . Quoniam Comoediarum , Theatrorumque oblectamenta nec Civiles , nec Canonicales , nec Patrum , nec Theologorum , nec Concionato-

natorum validæ, vehementesque declamationes auferre, de Christianorum medio potuerunt unquam. Quid ergo aerem verberamus, operamque ludimus, Theatra & Spectacula damnantes? Aut enim Christiani probi sunt, & bene morati: Et isti tuo libro non indigent. Aut Christiani mundani sunt, & Theatris addicti, & his liber iste superfluous omnino est. Qui sic ratiocinantur, ignorant, Ecclesiam agrum esse tritico, atque zizaniis fatum; ignorant Servatoris nostri mandatum, *Sinite utraque crescere, ne simul eradicetis & triticum. Matth. XIII. v. 29.* Ideone adversus scelera, criminumque pericula inclamandum nobis non est, quod scelera, & flagitia penitus eliminari nequeant? Silere ergo Christus, filere Apostoli, filere sancti viri omnes debuissent: quod quam sit absurdum, nemo est, qui non videat. Fuerunt, atque imposterum, quandiu durabit hominis natura originalis culpæ labe inquinata, erunt peccata. Propterea vana, irritæque adhortationes nostræ, quibus electos Dei homines, peccatoresque a culpis, atque a pereundi periculo subducere nitimur? Quin illud scire nos convenit, ob electorum salutem, suæque divinæ Majestatis gloriam permittere Deum delicta; pluraque Ecclesiam tolerare, ut majora declinet incommoda. Multa in hanc rem Augustinus scribit *Epist. XLIII. ad Glorium, & Eleusium, olim Epist. CLXI. Tolerat Aaron multitudinem Idolum exigentem, & fabricantem, & adorantem. Tolerat Moyses adversus Deum tot millia murmurantia, & toties offendentia Sanctum nomen ejus. Tolerat David Saulem persequentem, sceleratis moribus Cælestia deserentem, magicis artibus inferna quærentem, occisum vindicat, Christum etiam Domini propter Sacramentum venerandæ unctionis appellat. Tolerat Samuel nefandos filios Heli, perversosque*

filios suos, quos populus quia tolerare noluit, divina veritate accusatus, divina severitate correptus est. Tolerat denique ipsum populum superbum, contemptorem Dei. Tolerat Esaias, in quos tam multa crimina jaculatur. . . . Tolerat Hieremias, a quibus tanta perpetitur. Tolerat Zacharias Phariseos, & Scribas. . . . Tolerat ipse Dominus Judam, Diabolum, furem, & venditorem suum.

III. Tolerat itaque Ecclesia vitia, abusus, illecebras, & oblectamenta, quæ improbat, & execratur. Non ob id tamen eximit Ministros suos ab onere inclamandi, invehendique contra mala, quæ invita, & deflens permittit, & patitur. Ut enim Patres omnes, & potissimum Chrysostomus docent, Theologi, divini-que verbi ministri partes officii sui implere debent: Fructus vero, ac faustus Ministerii eventus Deo soli relinquendus est, ut Deus ipse perspicue Ezech. cap. 33. jubet: *Si me dicente ad impium: impie morte morieris: non fueris locutus, ut se custodiat impius a via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur; sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Si autem annuntiante te ad impium, ut a viis suis convertatur, non fuerit conversus a via sua: ipse in iniquitate sua morietur: porro tu animam tuam liberasti.* A medio, & amplius seculo, nullus in Italia, quatenus mihi constat, scriptor prodiit, qui ex instituto adversus Theatrorum abusum calamum acuerit. Contra strenui Comœdiarum, & Tragoediarum propugnatores plures in istarum commendationem evulgarunt libellos. Quamobrem non mirum, si perniciosissima corruptela adeo altas egerit radices, lateque manaverit, eamque honestatis, & innocentis folatii larvam induerit, ut ipsi Deo sacрати viri excandescant, dum condemnari hodierna Theatra inaudiunt. Verum mustitent, obmurmurent, garriant

garriant illi : interim ego Divinæ Scripturæ , & SS. Patrum vestigiis insistens , Monitum saluberrimum S. Caroli Borromæi executioni demandare constitui . *Spectacula* (inquit S. Archiepiscopus Act. 2. p. in Syn. Diæ. an. 1572.) *ludos , ludicrasque res id generis , quæ ab Ethnicorum moribus originem ducunt , disciplinæque Christianæ adversantur , Concionator perpetuo detestabitur , execrabitur , demonstrabit incommoda , publicasque æumnas inde in populum Christianum dimanare . In quam sententiam populum confirmabit argumentis , quæ suavissimi viri Tertullianus , Cyprianus Martyr , Salvianus , & Chrysostomus afferunt , in eoque argumenti genere nullum aliud omittet , quo tanta corruptela radicitus extirpetur .* En perpetuam Ecclesiæ traditionem adversus Theatricas voluptates . Quid ad hæc reponent hodierni Crituli , quos garrere non pudet , frustra a nobis allegari antiquos Patres contra ætatis nostræ Theatra ? quoniam Sancti illi Patres detestati sunt Theatra obscœna , & turpia , quæ suo tempore obtinebant , secus quæ hodie repræsentantur . Ita ne vero ? Perperam ergo S. Carolus , perperam cæteri omnes ultimæ ætatis Sanctissimi viri in medium adducunt Tertullianum , Cyprianum , Chrysostomum , Salvianum , ut evincant , Theatra nostra interdicta & noxia Christianis esse .

IV. Admirantur , & obstupescunt viri Dei , catholicam Religionem tempestate nostra in dies decrescere , & intra angustiores coerceri fines : contra impietatem audacissime vultum erigere , liberius procedere , suaque in dies amplificare confinia . Verum cessat admirationis ratio , si principia , unde hæc manant , consideremus . Duobus vertitur cardinibus Religio Christiana , credendis nempe , agendisque , quæ tam intimo sociantur foedere , ut disjuncta vivere longo temporis intervallo difficile queant ,

queant . Sublimem Trinitatis , Incarnationis , Dominicæ passionis , aliorumque dogmatum altitudinem æmulatur immaculata Evangelicæ moralis sanctitas . Refulget in mente tanquam in sede sua articulorum Fides : at lactatur , adolescit , & nutritur pio voluntatis affectu ; morumque integritate . Istiusmodi amoris castitas adeo pura , & intaminata est , ut vel ipsas deliberatas cogitationes , nedum delectationes excretur . Hominum vero concupiscentia ad generis humani propagationem a Deo insita , ob peccatum originale adeo perturbata , & effrænata evasit , ut rationis excusso fræno , ad voluptatem & libidinem vehementi abripiatur impetu . Quamobrem lex Christi , quæ castitatem aut virginalem , aut conjugalem illibatam imperat custodiendam , duo adhibenda præsidia jubet . Alterum spectat jejunia , preces , eleemosynas , aliaque poenitentiae opera , quibus intus indomitæ appetitionis vires franguntur , & cohibentur : *Convertimini ad me in toto corde vestro , in jejunio , & in fletu , & in planctu* , inquit Deus per Joëlem cap. 3. & Paulus subdit : *qui autem sunt Christi , carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis* . Tandem Christus ipse : *qui vult* , inquit , *venire post me , abneget semetipsum , & tollat crucem suam quotidie* . Alterum extrinsecus luxuriæ incitamenta removet , pompas nempe , luxum , spectacula , theatra , comoedias , familiaremque cum mulieribus societatem : *Averte faciem tuam a muliere compta , & ne circumspicias speciem alienam ; propter speciem mulieris multi perierunt ; & ex hoc concupiscentia , quasi ignis exardescit . Speciem mulieris multi admirati reprobi facti sunt . Colloquium enim illius quasi ignis exardescit . Cum aliena muliere ne sedas omnino* , inquit Ecclesiasticus cap. 9. & rursus cap. 42. *In medio mulierum noli commorari ; de vestimentis enim procedit*

cedit tinea, & a muliere iniquitas viri. Melior est iniquitas viri, quam mulier benefaciens, nempe blanditiis demulcens. Concluditque cap. 3. qui amat periculum, in illo peribit. Hæc documenta passim obvia sunt in Scripturis sanctis.

V. Mente nunc a præjudiciis vacua expendat quisque plurium Catholicorum consuetudinem, & mores. Continuo ac editi in lucem sunt Christianorum plures, professionem in baptismo emissam renuntiandi Satanæ, ejusque pompis, violare, atque ipsa virtutum semina extinguere perdiscunt. Quam morum pestem vel ipse ethnicus Cicero lib. 3. Tuscul. deplorabat: *Quod si tales nos natura genuisset, ut eam ipsam intueri, & perspicere, eademque optima duce cursum vitæ conficere possemus, baud erat sane, quod quisquam rationem, ac doctrinam requireret. Nunc parvulos nobis dedit igniculos, quos celeriter malis moribus, opinionibusque depravatis sic restringimus, ut nusquam naturæ lumen appareat. Sunt enim ingeniis nostris semina innata virtutum, quæ si adolescere liceret, ipsa nos ad beatam vitam natura promoveret. Nunc autem simul atque editi in lucem, & suscepti sumus, in omni continuo pravitate, & in summa opinionum perversitate versamur, ut pene cum lacte nutricis errorem suxisse videamur. Quum vero parentibus redditi; idest magistris traditi sumus, tum ita variis imbuimur erroribus, ut vanitati veritas, & opinioni confirmatæ natura ipsa cedat. Accedunt etiam poetæ, qui cum magnam speciem doctrinæ, sapientiæque præ se tulerint, audiuntur, leguntur, ediscuntur, & inhaerescunt penitus in mentibus. Quum vero accedit eodem, quasi maximus quidam magister populus, atque omnis undique ad vitia consentiens multitudo, tum plane inficimur opinionum varietate, a naturaque desciscimus, ut nobis optimam naturam*
invi-

invidisse videantur, qui nihil melius homini, nihil magis expetendum, nihil præstantius honoribus, imperiis, populari gloria judicaverunt. Ad quam fertur optimus quisque: veramque illam honestatem expetens, quam una natura maxime inquirat, in summa inanitate versatur, consecraturque nullam eminentem effigiem virtutis, sed adumbratam imaginem gloriæ Qua cæcitate homines, cum quædam etiam præclara cuperent, eaque nescirent nec ubi, nec qualia essent, funditus alii everterunt suas civitates, alii ipsi occiderunt. Atque hi quidem optima petentes non tam voluntate, quam cursus errore falluntur.

VI. Si vel ipse Tullius tam pravas detestatur corruptelas in cultoribus dæmonum, quanto magis horrenda hæc erunt in Catholicæ Religionis professione? Nonne pueri ipsi, puellæque Catholicæ, antequam discernere bonum inter, & malum sciant, luxus, ambitionis, fastus, & mundanæ vanitatis imaginibus replentur? Nonne ipsorum parentum, domesticorum, sociorumque pompis, conviviis, ceterisque illecebris ad ea, quæ mundi sunt, instruuntur, & roborantur? Hoc venefico educationis lacte nutriti, & pasci, cum adoleverint, tum mares, & feminae una diu, noctuque converlantur, ludis, comœdiis, saltationibus sedulam navant operam. His extimis flabellis accenditur internus concupiscentiæ ignis, & augetur. Ferculis exquisita arte conditis carnem alunt, saginantque, & ultro, citroque mutuam irritant libidinem. Feminae vestium splendore, peregrinis pomparum formis, vaserrimis sexus artibus, & tumentium mamillarum illicitis homines fascinant, inquit Hieronymus lib. 2. epistola de vitando suspecto contubernio. Quid tu facies puella sani corporis, delicata, pinguis, rubens, æstuans inter carnes, inter vina, & balnea, juxta maritos, juxta

ado-

*adoleſcentulos, quæ et ſi rogata non feceris, tamen formæ pu-
 tes teſtimonium, ſi rogeris. Libidinofa mens ardentius ho-
 neſta perſequitur, & quod non licet, dulcius ſuſpicatur.
 Veſtis ipſa vilis, & pulla animi tacentis indicium eſt, ſi per
 terram, ut altior videaris, trahatur, ſi de induſtria diſ-
 ſuta ſit, ut aliquid intus appareat, operiatque, quod fœdum
 eſt, & aperiat, quod formoſum. Caliga quoque ambulan-
 tis nigella, ac nitens ſtridore ad ſe juvenes vocat. Papillæ
 faſciolis comprimuntur, & criſpanti cingulo anguſtius pectus
 arctatur. Capilli vel in frontem, vel in aures defluunt.
 Palliolum interdum cadit, ut candidos nudet humeros, &
 quaſi videri noluerit, celat feſtina, quod volens detraxerat.
 His præſtigiis adeo effeminantur homines, ut vilia illos
 dixeris mancipia muliercularum. His ad nutum in-
 ferviunt, genua flectunt, brachia ſuſtentant, et
 faſcinatos, dementatoſque ſe præferunt. Dabit tibi
 (ſubdit loc. cit. Hieronym.) barbatulus quilibet manum, ſu-
 ſtentabit laſſam, & preſſis digitis, aut tentabitur, aut
 tentabit... Loquetur nutibus, & quidquid metuit dicere,
 ſignificabit affectu.... Ipſum jaçtent aſſidere lectulo, obſte-
 trices adhibere languenti, portare matulam, calefacere lin-
 tea, plicare faſciolas..... Nec mireris ſi ancillæ & ſer-
 vuli de vobis iſta conſingunt... Aperi quaſo aures tuas, &
 clamorem totius civitatis exaudi. Jam perdidisti ve-
 ſtra vocabula, & mutuo ex vobis cognomina ſuſcepisti. Tu
 illius diceris, & ille tuus. Quid, quod quaſi paucae ef-
 ſent ejuſmodi voluptatis illecebræ, ad theatra comoediaſ-
 que una conveniunt, ut cantus ſuavitate, & ſonitus mo-
 dulatione, & vivida pſaltriarum, & comoedorum, qui
 impudiciæ artem repræſentant, lenociniis vehementius
 accendantur ad venerem. Iſtiuſmodi hominum, qui
 amaſiunculis matronulis adhæreſcunt, viliffimam ſervi-
 tutem*

tutem graphice describit *Paradox. cap. 2.* Cicero, inquit. *An ille mihi liber, cui mulier imperat? Cui leges imponit, præscribit, jubet, vetat, quod videtur? Qui nihil imperanti negare potest, nihil recusare audet? Poscit? dandum est. Vocat? veniendum. Ejicit? abeundum. Minatur? extimescendum. Ego vero istum non modo servum, sed nequissimum servum, etiamsi in amplissima familia natus sit, appellandum puto.*

VII. Numquid tot inter scopulos illibatum florebit castitatis lilium, sermo pudicus erit, & modestus, scurrilitate, & turpiloquio pulsus? Numquid casti oculi, numquid mens a pravis cogitationibus vacua, & voluntas a delectationis consensu immunis? *Inter has tantas illecebras voluptatum* (ait loc. cit. Hieronymus) *etiam ferreas mentes libido domat.* Et paulo ante: *quis unquam mortalium juxta viperam securos somnos capit? quæ etsi non percutiat, certe sollicitat. Securius est perire non posse, quam juxta periculum non periisse.* Et profecto si hæc, quæ recensui, non sunt libidinis flabella, & veneris gymnasia, quænam erunt? Aut nulla in mundo sunt inquinandæ castitatis pericula, aut quæ narravi, sunt gravissima. Primum adversatur Scripturis sanctis; verum itaque secundum. Aut Religioni ergo Catholicæ renuntiandum, quæ illa ipsa lege, qua castitatem fervandam imponit, præfatas castitatis syrtes declinandas præcipit, aut ab ejusmodi periculis cavendum.

VIII. Ne quid autem per exaggerationem dictum appareat, cedo: Modestior ne vestitus, & incessus? Moderatiores ne pompæ, luxus, vanitates in matronulis Catholicis ætatis nostræ, ac in feminis ethnicis? Numquid plus temporis impendunt Turcæ, Indi, & cujusque sectæ homines in ludis, in seminarum famulatu, in spectaculis, comœ-

comoediis, oblectamentis, quam Catholici illi, qui hodiernæ mulierum conversationi, & comoediis operam navant? Nunquid illi selectioribus epulis, lautioribus conviviiis concupiscentiam provocant, atque isti? Quid ergo in professione Baptismatis repudiarunt Catholici? Si istæ non sunt Mundi, & Diaboli pompæ, quænam erunt? Perge porro. Quænam sunt Diaboli pompæ in Baptismate ejuratæ; nili sint spectacula, comoediæ, luxus, fastus, promiscuæ hodiernæ conversationes? Edisserant: si loco hujusce professionis: *abrenuntio Satanae, & omnibus pompis ejus*: hanc contrariam edidissent: *Spondeo Satanae, ejusdem vanitatibus, fastui, & spectaculis sedulam daturum operam*, insanire ne liberius possent, ac insaniunt mares, & feminae una convivantes, conversantes, & theatris affidentes? Nunquam libidinis incitamenta impotentius publicum subierunt aspectum: ergo nunquam libidinis lues latius manavit. Confectarium hoc ineluctabile est. Rariores nunc concubinatus, & scorta publica imminuta sunt, quia cultior explendæ veneris adinventæ est ars, ignominia, & horrore rejectis. Flagitia olim suum probabant horrorem. Concubinari, homicidæ, alique sceleresti homines exulabant ab altaribus. Seculo nostro lux, & tenebræ, vitia & virtutes, bonum & malum foedus inierunt, & virtutis larvam ipsa scelera induere; quod est malorum extremum. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.* Isaias. 5. Quæ omnia consequuntur animi stupor, mentis cæcitas, voluntatis obstinatio incredulitas, & impietas. Delevit olim Deus humanum genus, præsertim ob carnis scelera, aquarum diluvio. Inundant tempore nostro impietatis torrentes sensibus leviores, sed animæ funestiores. Miramur, dum plebejos homines vitis vino

ebrios dextrorsum, & sinistrorsum inambulantes spectamus. Nihil vero obstupefcimus, cum nobiliores viros ad majora natos prostitutionis vino ingurgitados, ad mulierularum latera adhærescentes, earumque & brachia, & vestes sustinentes per vicos, et plateas conspiciamus. Ipsi Turcæ, et Indi in admirationem, talia dum vident, aguntur. Et quod omnem superat fidem, tam matronulae, quam earundem amatores nullo se tangi venereo affectu effutire non erubescunt. Sed audiant (et confundantur) S. Basilium, qui de *Const. Monach. cap. 4.* inter aut pecora, aut temulentos istos reiicit, inquiens. *Si quispiam dicet, quod plerumque cum mulieribus colloqui, & conversari nihil afferat periculi, is vel non est particeps virtutis masculæ, & est ADMIRABILISSIMUM QUODDAM PECUS, inter utramque naturam velut medius constitutus: vel si particeps illius est, immersus est affectionibus, ut periculum ne sentiat ad exemplum temulentorum, & phreneticorum, qui licet gravissima patiantur, tamen extra passiones se constitutos esse putant.*

IX Gravissima fane haec sunt, sed parva evadunt, si cum iis, quae sequuntur, conferamus. Quandoquidem non modo Catholici plurimi praefata agunt: verum etiam Theologi, Clerici reperiuntur non pauci, qui eadem probant, confirmant, propugnant. Damnant utique omnes fornicationem, adulterium, mollitiem, atque vel ipsos impudicos aspectus, nedum venereas delectationes. At theatra adire, comoedias frequentare, marium, feminarumque conversationem fovere, choreas ducere, ludis vacare, peregrinas pomparum formas induere, & cetera temporis nostri oblectamenta, ut licita permittunt: Christianos, qui talia ex instituto peragunt, ad sacra altaria admittunt, eosdem sacrosancto Christi corpore refi-

reficiunt, atque beatos praedicant. Et quod omnem superat fidem, ovantes inclamant: *aureum seculum nostrum* esse, quod nunquam tanta obtinuerit Sacramentorum frequentia, nunquam tantus populorum ad Ecclesias concursus. Nec est, quod opponas, nunquam in Christiana Religione tanta Ecclesiarum profanatio, nunquam Christi Sacramenta tam sacrilega administratione polluta, & proculcata, quoniam reponunt nonnulli amœnioris Theologiae blandiloqui professores, Christianos Sacramentorum frequentiae assuetos, dum ad senectutem vergunt, defervescente concupiscentia, reformaturos esse mores suos, & bene paratos tandem ad Sacramenta accessuros. Belle, & venuste! Sacrilegiis, flagitiisque animam nutriant, quoad vires stant, seseque in libidinis luto veluti fues revolvant, quia cani & senes evadent candidi, & immaculati. Mundo, & diabolo usque dum natura viget, inferviant. Depontani, & filicernio proximi heroica sanctitatis facinora edent.

X. Non advertunt, aut animadvertere nolunt ejusmodi dulcioris doctrinae assertores, se prima Evangelicæ legis fundamenta suffodere, & commentitiam Religionem politica, seu carnali prudentia partam invehere, & mundum cum Evangelio intimo componere foedere, quæ est chimera chimerarum. Quæ enim conventio Christi cum Belial? Catholica Religio, ut dixi, qua lege imperat animi corporisque castitatem, eadem jubet, ut libidinis irritamenta, qualia sunt mulierum familiaritas, comœdiarum frequentia, inanium pomparum usus, gulæ, & ventris saturitas, devitentur. Venter enim, & genitalia, inquit Augustinus, sibi vicina sunt, & pro ordine membrorum, ordo quoque vitiorum existit. Si a praefatis Theologis inquiras, peccatum gravene sit, theatra
adi.

adire, comoedias frequentare, viros & mulieres conver-
fari, ludis vacare, otio diffluere, & haec omnia simul
pro more habere? Pernegant. Quin ad Sacra Christi ad-
mittunt, qui haec frequentant. Si dicamus, non modo
vitanda exteriora luxuriæ pericula, & occasiones, ve-
rum etiam Christianis jejuniis, quæ nec exquisitas epulas,
neque Indicas matutinas forbitiunculas excipiunt, et poe-
nitentiae severitate coercendam esse concupiscentiam, et
carnis rebellionem deprimendam, continuo rumores ex-
citantur, et injusti rigoris arguitur sana doctrina. Has ve-
ro dissertationes turbare publicam quietem, civium mœ-
stitiam parere, Christianos a frequentandis theatris ab-
ducere, theatrorum magistris, et conductoribus pecu-
nias furripere, advenarum accessum ad civitates impe-
dire, atque adeo publico bono detrimentosas esse, infe-
stasque, fortasse vociferaturi sunt.

XI. Spectra haec, et vana deliria, quæ pseudo politi-
ci effingunt infra ex instituto profligabo. Illud in præsen-
tia recordari, lectori interest, nonnullos reperiri Casuistas;
qui non modo adire theatra, et comoedias hodiernas lai-
cos Christianos tolerant, verum etiam ipsos Clericos, et
Presbyteros animant ad ejusmodi spectacula frequentan-
da, blaterantes, ne venialem quidem, si eadem frequen-
tent, culpam admittere. Adversus tantam seductionem
hæc libro de cathech. Rud. cap. 25. scribit Augustinus: Ani-
madversurus etiam es, quod illæ turbæ impleant Ecclesias;
quæ implent & theatra; & hæc videndo ad imitandum ten-
taberis... Videbis etiam multos, qui appellantur Christia-
ni, hæc omnia mala operari... Sed si quasi securus talia fa-
cias, multum erras... Cum ergo videris multos non so-
lum hæc facere, sed etiam defendere, atque suadere, tene te
ad legem Dei, & non sequaris prævaricatores: non enim se-
cun-

erundum illorum sensum, sed secundum illius veritatem judicaberis. His fasciniis animos addunt vel ipsis bene moratis Christianis, ut spectaculis interfint, ut sensuum delectationi indulgeant; quoniam hac via sibi conciliant turbas ampliores, & matronarum, magnatumque multitudinem. Subdit libro de Past. cap. 3. idem Sanctus Pater Augustinus: Et si spectaculis volueritis oblectare animos vestros: Ite, quid mali est? Si festa ista celebrare, quæ celebrantur per universas civitates in lætitia conversantium... ite, celebrate, magna est Dei misericordia, quæ totum ignoret.... Hæc si dixerimus, forte congregabimus turbas ampliores... ita dicentes multitudinem conciliamus. In nos vero, qui hæc reprehendimus, præfatas turbas concitant, irritantque facillime, quod earundem oblectationibus bellum intentemus, ut idem Sanctus Augustinus Serm. 14. ad Frat. in eremo expertus testatur: Si in aliquo reprehenduntur, latrant ut canes, mordent ut serpentes, dolent ut parturientes dicentes malum bonum, & bonum malum. Istorum miseram sortem, & pervicacitatem luget tract. 90. in Joan. O miseros homines qui cum esse volunt mali, nolunt esse veritatem, qua damnantur mali. Nolunt enim eam esse, quod est, cum ipsi debeant nolle esse, quod sunt, ut, ipsa manente, mutantur, ne, ipsa judicante, damnentur.

XII. Sed tempus jam est, ut multa in pauca contrahamus. Quemadmodum nihil a spiritu magis distat, quam caro, ita nullum scelus longius a Deo separat, mentem vehementius excæcat, animum fortius fascinat, ac venerea lues. Imbecillitatis peccata appellari hæc solent, quod nec ipse inficior, si quis fortuito & inopinato ruat. At repetita, & in consuetudinem traducta libido secum veluti torrens omnia fere scelera trahit. Quæ furta, quæ
rapi-

rapinæ, quæ iniustitiæ, quæ fraudes illam non comitantur? Libidinosi, ut hanc impotentem appetitionem, & lupam insatiabilem expleant, patrimonia prodigunt, debita non solvunt, domos evertunt, sævi, crudeles, inhumani evadunt. Et quia vehementissima est luxuriæ voluptas, ita huic se tradunt petulci homines, ut de cælestibus bonis prorsus desperent, quemadmodum Paulus Ephes. 4. adfirmat. *Qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiae, in operationem immunditiae omnis, in avaritiam.*

XIII. Itaque libidinem & carnalem voluptatem consequitur desperatio. Desperationem impietas. Quo latius grassatur libido, eo impudentius vexillum explicat impietas. Gulæ, ventris, luxuriæ, voluptates theatrales ætate nostra ultimam attigerunt metam; ergo mirandum minime est (ut eo, unde profecta oratio est, revertatur) si infidelitas, & impietas se prodant, suaque effata inter amasios, & amasias effundant, negentque Paradisum, Infernum, Æternitatem, unumque esse hominum, & jumentorum interitum. Quamobrem Paulus ad Colos. 3. clamat: *Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus. Propter quæ venit ira super filios incredulitatis.* Duplicem distinguo impietatem, alteram positivam, alteram negativam. Prior nudata fronte erumpit. Haec paucorum est. Posterior latissime serpit, pluribus oblecta fucis, & lenociniis. Vera Religio palam non reiicitur; sed attemperatur, & incredibili artificio humanis appetitionibus accomodatur inquit lib. *QQ. Vet. & Nov. Testam. quæst. 110.* S. Augustinus: *Quædam sibi applicant veluti velamina, quibus impietatem contegant, ut videntes fallantur.*
Non

Non potest enim impietas proponi, quia non invenit emptorem: & ubi lex Diaboli est, si ipse nominetur, horretur. Sed sicut mel veneno admiscetur per quod lateat, ita & legi Diaboli quædam iusta admiscant, & nomen applicant veritatis. Blandiloquis igitur, & accomodatitiæ doctrinæ cultoribus, qui Mundum cum Evangelio conjungere nova arte contendunt, cum S. Augustino in Psalm. 136. hoc præbete responsum: Quid respondemus? Babilonia te portat; Babilonia te continet; Babilonia te nutrit: Babilonia de te loquitur. Non nosti capere, nisi quod fulget ad tempus, æterna meditari ignoras; non capis quod interrogas. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Vere Fratres sic est. Incipite velle prædicare veritatem quantumcumque nostis & videte quam necesse sit, ut tales patiamini irrisores, & exactores veritatis plenos falsitatis.

XIV. Unum, antequam præfandi finem facio, a lectore meo enixe postulo, ut, præjudicatis opinionibus ex consuetudine, seu verius turpissima corruptela generatim serpente conceptis renunciare paullulum velit, eamque animi indifferentiam induere, qua quisque opus habet, ut justam dicere sententiam queat. Lege ergo, ut censor severus causam, quam pro Christo, seu adversus Mundum, & Diabolum ego oravi. Causa gravissima cum sit, quod ex ea pendeat æternitas, tuam diligentiam, mentemque a præjudiciis vacuam jure sibi vendicat. Si quæ scripsi, aut falsa, aut nimium rigida deprehenderis, illa reiicito, severe profligato, & memetipsum aberrationis meæ redarguito, nulla adhibita lenitate. Omnes in exilio sumus, omnes peregrinamur a Domino; omnes plus, minusve eadem inquinati peste eisdem obruimur calamitatibus, & appetitionum ictibus concutimur. Stultitia summa me laborare æstimarem, si plus æquo Christi jugum,

f sola

folâ cælesti charitate suave exasperarem, & gravius red-
dere vellem. Qui nimia laxitate peccant, id saltem
emolumenti habent, quod appetitionibus satisfaciunt.
Qui contra, nimio rigore sæviunt, duo mala commit-
tunt, alterum culpæ, alterum poenæ, qua semetipfos &
alios conficiunt. At non in minorem reprehensionem ij
merito incurrunt, qui, inconsultis Evangeliiis, Patri-
bus, Conciliis, verisque Theologis, metiri ratiunculis
proprio cerebello, & carnali prudentia partis, ethnices
Christianæ excelsa, & divina mandata non reformidant.
Illud saltem assequi hoc qualicumque labore meo liceat,
ut, falsis opinionibus, atque erroneis Christianorum con-
siliis sublati, vera refulgeat Christi doctrina, qua electo-
rum animæ illustratæ a tantis illecebrarum præstigiis ser-
ventur immunes. Cæterum si usus spectetur, non me
latet, sperari vix posse, ut perniciosissima, & usquequa-
que inundans Mimorum, Mimarum & comoediarum cor-
ruptela penitus exterminetur. Ominari enim de Histrio-
nibus id possumus quod de Astrologis *lib. 1. hist.* Tacitus
enuntiavit. *Genus hominum potentibus fidum, sperantibus
fallax, quod in Civitate nostra & vetabitur semper, &
retinebitur.*

P A R E R G O N .

EO Adversarii mei studia sua conferre videntur, ut me ab Evangelicæ doctrinæ explicandæ instituto abducant suis perpetuis libellis, quos si refellere omnes vellem, sane vitam totam in tricis, & imposturis convellendis infumerem, votorumque suorum compotes illi evaderent. Verum ut eorundem conatus deludam, quin id, quod est in manibus, interrumpam, occasione data dumtaxat aliquem ex plurimis crassiorum errorem, immaniorumque imposturam refutare obiter decrevi. Cum opus istud lucem aspicere publicam deberet, duo libelli adversus meam Theologiam Christianam, aliaque opera prodierunt, quorum primus hanc præfert Epigraphem: *Lettere Teologiche Morali a difesa della Storia del Probabilismo esaminata, e dimostrate infette di falsità. In Trento 1752.* Libellus iste a capite ad talum ineptiis, næniis, & imposturis scatet. Unicam transcribo ex pag. 41. ubi hæc habentur. „ E' stato av-
 „ visato il P. Concina dell' insolenza di quegl' Indici. Come si difende egli?
 „ Assicura, che non ha composti quegl' Indici. Ma se non gl' ha composti, gli
 „ avrà ben letti in avanti, essendo incredibile che abbia lasciato uscire sotto il
 „ suo nome tanti fogli, quanti ne abbracciano quegl' Indici. Poteva ancora
 „ confessare, che nemmeno ha composta quella Teologia, ed altri libri giac-
 „ ché è PARERE di molti SAGGI fondati su buoni INDIZI, che o tutta, o
 „ almeno la maggior parte d' essi sia lavoro speditogli d' OLTRAMONTE, ed
 „ addottato da lui.

Ad indices verborum quod attinet, libere fateor ab aliis esse confectos, & a me adoptatos. Quis est enim Scriptor, qui in operum suorum Indicibus tempus terat? Sed ajo nimis inconsiderate eosdem obiici. Si enim false indicant operis loca, tum reiiciantur ut mendosi, & inepti. Si contra recte designant; cur improbantur? Forsitan quod opinionum laxitas luculentius pateat? Vellent ergo Adversarii ut occulte latitaret laxitatis blandum veneficium, ne tam facile deprehendi a lectoribus posset? Absit. Quænam ergo querimoniarum causa? Quod opiniones ut laxæ notatæ, ejusmodi non sint? Si hoc asserant, perperam accusant innoxios Indices, sed potius injustam esse censuram evincere debent: quod si præstent, ego palinodiam cantandam spondeo.

Caput alterum: nempe me *Theologiam Christianam* aut integram, aut majori ex parte missam a *Transalpinis* (Quinam isti Transalpini? Janseniani ne, an Lutherani, vel Calviniani?) accepisse, quemadmodum & alios libros, & istos typis publicis edidisse, tanto me terrore, & pavore replevit, ut vix meos exprimere sensus valeam. Talia siquidem legens, mecum ipse inter lacrimas, & suspiria, tremendissimæque Dei judicia suspiciens colloquebar. Religiosus, Sacerdos, octoginta quinque annos natus, in momenta singula, rationem Deo redditurus evulgare typis publicis non perhorrescit calumniam partim tam atrocem, tamque inauditam, ut horrorem incutiat; partim adeo perridiculam, & puerilem, ut ineptirem ipse, si tot eandem refellere testimoniis vellem, quot religiosos viros, amicosque studiorum meorum socios

habeo . Urbi, & Orbi noti sunt, qui alienis refulgere plumis ambiunt . Vel ergo auctor iste licitum, honestumque reputat, proximi famam apertissimis mendaciis, & calumniis proscindere, & in hæresis suspensionem adducere, aut religionem pro vano commento habet . Falsum postremum; verum igitur primum . Alterutrum ergo præstet necessum omnino est . Aut jactata indicia, publicet, quod, ut præstet, enixe oro, obtestorque, immo vehementer provoco, urgeoque : aut immanissimam calumniam retractet . Nulla hic evadendi rima patet; alioquin non modo calumniatorem se vivis, posterisque perhibet, verum etiam universæ Reipublicæ Litterariæ patefacit, se doctrinam, de impingendis calumniis propugnare . Hæc obiter perstrinxi, quæ ceteroquin alto præterire silentio constitueram tamquam ineptissimas fabellas, & puerorum crepitacula, nisi hæc pauca in transcurso reponere suasissent viri graves doctique, hac adjecta ratione . Si tu taceres, inclamarent Posteris; Celeberrimus Theologus, animarum moderator, doctrina, & morum integritate præstantissimus, decrepitus, & morti proximus typis publicis testatus est, Theologiam Concinianam, ejusdem auctore vivente, a Transalpinis Hæreticis elaboratam fuisse . Fr. Concina, cum posset, non reclamavit, Ergo ejusdem silentium manifestissima confessio est .

Libellus alter seditionis plenissimus unica constans pagella hoc inscribitur titulo „ Supplementi di alcune proposizioni ... estratte dalla Teologia Cristiana del famosissimo P. C. , e da aggiungersi alla ritrattazione publicata dal medesimo in Roma ec. Excudebant Romæ ad Minervam 1752. „ Hæredes DOMINICI STRINGIGULÆ . „ His ultimis verbis carpitur Divus Patriarcha Dominicus Sacrosanctæ Inquisitionis Institutor . Hoc autem supremum Fidei Tribunal Sicam districtam, & Carnificinam Hæretici Transalpini appellitant . Ad hanc Hæreticorum phrasim alludens hujusmodi libelli auctor, Dominicum *Stringere gulam* ait, ejusdemque Religiosos vocat *Hæredes Dominici Stringigulæ* . Hæc autem doctrina, non Theologia Christiana revera a Transalpinis Hæreticis mutuo accepta est sine fœnore . Ad cetera nihil repono, sed eorumdem judicium illis, quorum interest, demisse subijcio . O tempora! O mores!

INDEX CAPITUM.

DISSERTATIO PRIMA,

C A P U T I.

Lectorum præjudicia in antecessum præoccupantur. Communis Theologorum non Catholicae Religionis modo, sed Lutheranae quoque sectæ doctrina hoc in opere propugnatur adversus hodierna Theatra.

pagina I

C A P U T II.

Specimen Historiæ spectaculorum.

5.

C A P U T III.

Patres spectacula improbant, & quod Idololatriam sapiant, & quod ad luxuriam provocent. Mens Tertulliani fusius exponitur.

12

C A P U T IV.

Cypriani, Lactantii, Salviani, Chrysostomi, Clementis Alexandrini, Basilii, Gregorii Nazianzeni, & Augustini sententia de Theatris, seu Spectaculis exponitur.

22

C A P U T V.

Nonnulla posteriorum temporum documenta adversus Theatrales ludos.

34

C A P U T VI.

Compendium historiæ Theatrorum ab ætate Scholasticorum ad hæc nostra tempora. S. Thomæ doctrina vindicatur ab ineptis plurium Casuistarum commentis.

36

C A P U T VII.

Narratio eorum, quæ quatuor ætatis nostræ Auctores Caffaro, Bossuetus, Lamy, Vulpus de ludis Theatralibus scripsere. Vera Theatri nostri temporis idea, & sincera imago.

49

CA-

C A P U T VIII.

Luculentior turpitudinis, & obscœnitatis notio. Turpitude alia in rebus repræsentatis, & gesticulationibus: alia in vocibus. Comœdiæ publicæ hodiernæ omnes turpes, & obscœnæ sunt, vel ob rem repræsentatam, vel ob voces, & gesticulationes, vel ob choreas, vel ob actus intermedios. Viri induti veste muliebri, aut mulieres veste virili abominabiles sunt apud Deum.

57

C A P U T IX.

Hodierna Theatra antiquis turpiora, quod in nostris, secus in illis, mulieres Christianæ mimas agant. Quamvis tamen obscœniora antiqua fuissent, non propterea obscœnitate & turpitudine hodierna carent.

64

C A P U T X.

Femina Christianæ in scenas hodiernas prodeuntes, ut Mimas agant, peccant mortaliter, suntque in statu damnationis simul cum suis Histrionibus, nemine sanæ mentis dissentiente. Prætextus Matrimonii, cujus velo scenicæ impuritates obtendi solent, rejicitur ut ineptum commentum.

57

C A P U T XI.

Nonnulla rationum momenta, quæ nostræ ætatis ludos Theatrales pravos, criminumque plenos evincunt.

80

C A P U T XII.

Alterutrum Christianus præstet, necessum est: aut Divinis Scripturis, aut Theatris nuntium remittat. Illorum potissimum sophisma, se nempe nihil mali experiri, diluitur; Gravissima crimina, quæ culpabilis ignorantia tenebris obducti perpetrant, indicantur. Communis sensus Christianorum, Comœdiam esse scholam impudiciæ, lenocinium corruptæ castitatis, & seductionis, clamat.

86

C A P U T XIII.

Expenditur illorum opinatio, qui concedunt pugnare quidem Theatra cum Christiana professione; at pernegant damnari mortalis culpæ eorundem spectatores indiscriminatim certo posse.

92

CA-

CAPUT XIV.

*R. P. Pauli Segneri piiſſimi Soc. Jeſu Profeſſoris aucto-
ritate Theatra, & Comædiæ obſcæne improbantur.*

100

*§. UNICUS. Specimen eorum, quæ P. Paulus Segneri in ſuo:
Criſtiano iſtruito docet 3. part. ſerm. 31.*

101

CAPUT XV.

*Nonnullæ animadverſiones in recensitam P. PAULI SEGNERI
Jeſuitæ doctrinam adverſus Theatrorum deſenſores, quos effutire
haud pudet, Eccleſiæ Patres ob idololatriam, ſecus ob impudi-
citiam Theatra damnaſſe.*

121

CAPUT XVI.

*Ex principiis ipſius Probabiliſmi Theologi evincunt, Actores, & ſpe-
ctatores Comædiarum turpium peccare mortaliter, quod probabi-
li ut minus periculo gravis culpæ ſe ſe exponant.*

124

CAPUT XVII.

*Aucto-
ritate benigniorum Theologorum improbat excuſatio illorum,
qui ſe ſpectare obſcænas Comædias innoxie ajunt. Peccant iſti mor-
taliter, inquiunt benigni Caſuiſtæ, ex hoc ſolo capite, quod appro-
bant, & ſua præſentia Conſentiunt in peccata mortalia Hiſtrio-
num.*

131

§. UNICUS. Conſectarium ſerio meditandum.

135

CAPUT XVIII.

*SS. Patres docent ſpectatores turpium Comædiarum, & Theatrorum
peccare mortaliter, potiſſimum ob præſentiam, qua probant Hiſtrio-
num, aliorumque adſtantium flagitia.*

138

CAPUT XIX.

*Quam inepte ex Principum permiſſione Theatrorum honeſtas infe-
ratur.*

147

CAPUT XX.

*Exploditur inutilis obſectiuncula, a libertate, quæ Poetis, & Co-
mædiis conceditur carpendi mores, & ipſorum Principum lapſus
cor-*

C A P U T XXI.

In examen adducitur consilium illorum, qui corrigenda Theatra, & Comœdias proponunt. Quam sit vanum, & chymericum votum istud. Cl. Muratorii, & Auctoris Theatri Italici commenta refelluntur.

163

C A P U T XXII.

JACOBUS PIGNATELLI Sac. Theol. & J. V. Doctor, tom. 8. Consult. 153. hodierna Theatra turpia, & fœda esse: peccare mortaliter tum Actores, tum Spectatores omni argumentorum genere demonstrat. Istius Consultationis Synopsis.

187

§. **UNICUS**. Monitum ad Lectores, & præsertim Confessarios.

199

C A P U T XXIII.

Auctoritate BENEDICTI XIV. Pontificis Regnantis, & Ven. Cardinalis BELLARMINI, & Cardinalis LANFREDINI evincitur graviter illos peccare, qui hodierna Theatra frequentant.

203

C A P U T XXIV.

Penes ipsum humanæ rationis Tribunal falsum est, quod Pseudopolitici obtrudunt; Theatra nempe bonum publicum promovere & advenarum accessum, & divitias in Civitates pertrahere.

206

C A P U T XXV.

Quam graviter peccent viri graves, & Ecclesiastici, qui hodiernis Theatris intersunt.

210

C A P U T XXVI.

Aliquine occurrere eventus queant, in quibus licitum interdum huic, aut illi Christiano sit adire Theatra?

215

C A P U T XXVII.

Doctrina LUTHERANORUM adversus hodierna Theatra exponitur, ut legant, & confundantur, si qui sunt Catholicorum, qui Comœdias, Tragœdiasque ætatis nostræ purgare a flagitio non erubescunt.

218

CA-

C A P I T U M.

xlix

§. UNICUS. *Confectarium serio meditandum.*

227

C A P U T XXVIII.

Aliud sophisma repellitur: Confessarii absolvunt Mimos, Mimas, Saltatrices, Cantatrices, & Comædiarum spectatores: Quid ergo mali est in Theatrorum frequentia?

230

C A P U T XXIX.

Thomæ Tamburini, Hermannii Busembaum, Leonardi Colendal, Sanchez, Filliucii, Thomæ Hurtado, aliorumque opiniones refelluntur.

234

§. UNICUS. *Libelli inscripti: In lode dell'Arte comica discorso del Signor Dottor &c. inaudita, & incredibilia commenta refelluntur. Eloquentissimi ARISTIDIS oratoris Pagani oratione de Comædis non agendis audax quorundam Christianorum ignorantia retunditur.*

240

C A P U T U L T I M U M.

Universæ Dissertationis anacephaleosis: paucis perstringuntur Patrum SS. responsa ad ea omnia, quæ Theatrorum defensores opponunt.

249

A P P E N D I X

Ad præcedentem Dissertationem ex P. Marianæ opere de Spectaculis.

257

C A P U T I.

Cur de spectaculis Disputatio suscipiatur. Varia spectaculorum genera.

259

C A P U T II.

De sensuum voluptate.

262

C A P U T III.

Mulieres in scenam introducendas non esse. Quodnam scelus enormius sit: Mulieres, an juvenes muliebri veste ornatos in scenam prodire?

265

C A P U T IV.

Histriones a Sacramentis arcendos esse. 269

C A P U T V.

De Theatrali Musica. 270

C A P U T VI.

Quid veteres Patres, jus Pontificium, & ethnici Philosophi de ludis scenicis senserint. 272

C A P U T VII.

Quam turpe sit in Dei Templo Cantores Theatrales inducere. Sanctorum acta in Theatris Mimorum arte referre sacrilega profanatio est. 287

DISSERTATIO SECUNDA.

Adversus Theatra nonnullorum Regularium tempore carnisprivii. 291

C A P U T I.

Regulares, qui propria Religionis habitum exuunt; & laicales, seu Theatrales vestes induunt, ut in suis Cœnobiis Comœdias profanas repræsentent, peccant mortaliter. Gravius vero peccant Superiores id permittentes, aut pro viribus non impeditentes, nulla excusatione suffragante. 293

C A P U T II.

Regulares Comœdorum personas agentes in suis Cœnobiis, & Comœdias Ethnicorum fabulis permixtas repræsentantes, gravissime peccant, quia Christiani, quia Religiosi. Prælati triplici capite peccant, quia Christiani, quia Religiosi, quia Superiores. 299

C A P U T III.

Auctoritate BENEDICTI XIV. Sapientissimi Regnantis Pontificis
Co-

C A P I T U M. Ij

Comoedia nonnullorum Claustralium improbantur . Novissimi Casuista laxam , scandalique plenam doctrinam in favorem Clericorum , qui Comoediis assistunt , execratur Pontifex Summus .

306

C A P U T IV.

Quaedam sophismata , quæ opponi solent , diluuntur .

309

C A P U T V.

*Alia sophismata ab auctoritate Casuistarum quorundam petita ever-
tuntur .*

312

C A P U T VI.

Sub examen inducuntur Cottonius , Brognolus , Bordonius , Antonius a Spiritu Sancto , & Octavius a S. Joseph .

317

C A P U T VII.

Nonnulla hoc de argumento quæstiuncula .

322

C A P U T VIII.

Nonnulla animadversiones in Libellum Inscriptum . SAGGIO Istorico-Canonico &c. Dedicato agli Ordini Regolari in Palermo 1751. Quam sint libelli istius errores crassi , & Regularibus perniciosi .

324

DISSERTATIO TERTIA.

De Presbyteris Personatis .

330

C A P U T I.

Peccant mortaliter Presbyteri , qui Clericali veste posita , laicorum vestes induunt , & vultu larva abscondito , discurrunt per vicos , & plateas , Theatra adeunt , ludentibus , & choreas agentibus spectatores adsunt .

331

C A P U T II.

*Auctoritate sacrorum Canonum demonstratur , Presbyteros larva-
prodeuntes peccare mortaliter .*

337

CA-

Posteriores Synodi declarant peccare mortaliter Presbyteros personatos, dum eosdem gravissima Excommunicationis, vel Suspensionis poena mulctant. 340

C A P U T IV.

Benignorum Theologorum communi Sententia peccati mortalis damnantur Clerici personati incedentes. 343

C A P U T V.

Nonnulla Sophismata exploduntur. 353

C A P U T VI.

Redargutio in Clericos personatos, Missamque celebrantes, & in Confessarios eosdem absolventes. Doctrina P. Pauli Oliva contra Confessarios benignistas. Non sunt conferenda elemosinae Sacerdotibus personatis Theatra aduentibus pro sacrificiis celebrandis. 356

ERRATA CORRIGE.

liij

<i>Errata.</i>		<i>Corrige.</i>	<i>Errata.</i>		<i>Corrige</i>
Pag. 2. lin. 18.	8.	sensu	P. 101. l. 19.	20.	fossceo
	9.	testis	104.		fossero
14.	3.	quibus			qualche
14.	12.	deberent	104.		scusa
14.	17.	voluptatis	107.	35.	malefium
		etiam	108.	5.	maleficium
			113.	27.	trono
					trofeo
					meo
				2.	a credere
					a credere, e
					vorrán da-
					re a crede-
					re
15.	32.	quod	114.	31.	che mal
15.	32.	sapiat			che mal fa-
15.	33.	capit			no
30.	31.	habebant	127.	23.	imbecilii-
35.	10.	superstiti-			imbecillita-
		nem			tati
35.	27.	referunt	129.	6.	degustant
			133.		degustant
			141.	14.	caenant
					caenat
				33.	exeusatio.
					excusatio-
					nes
38.	7.	revelu-	147.	2.	fluitibus
		tum	149.		fluctibus
47.	29.	terunun-	157.	24.	mortaliter
		tur			moraliter
48.	16.	pudet. Ef-	157.	26.	quadresi-
		ffutire	181.		quadragesi-
53.	6.	improbant	194.		mae
61.	35.	S. Cle-	196.	30.	hadita
		mens	197.		habita
63.	12.	fese.	197.	18.	imperet
64.	8.	Roccaglia	212.		imperat
64.	8.	Atex.	214.	3.	spector
72.	31.	vide	218.		spectator
76.	7.	muliori-	218.	2.	proptera
		bus	238.		propterea
78.	32.	ambo	245.	20.	juxta
83.	30.	blanditis	245.		justa
91.	18.	induunt	252.	21.	artus
98.	36.	atq̃ue			actus
100.	20.	inistio	254.	21.	vacante
					vocante
				6.	se de
					sed de
				4.	erubescāt
					erubescunt
				33.	infit
					inquit
				16.	adaptatas
					adoptatas
				4.	infit
					inquit
				6.	jucundia
					jucunda
				13.	spectucu-
					lis
				6.	visu
					risui

Er-

<i>Errata . Corrige .</i>				<i>Errata . Corrige .</i>			
P. 254.	l. 13.	juxta	justa	319.	4.	defensioue	defensione
254.	23.	daemones	daemonis	320.	19.	3	tres
257.	3.	sapientissi	sapientissi- mi	323.	7.	exhihe- rentur	exhiberen- tur
258.	1.	in clitae	inclitae	329.	17.	agentes .	agentes ?
259.	14.	vana	varia	332.	12.	cor.	Corinth .
262.	2.	veneficiū	veneficum	336.	2.	sequatar	sequatur
281.	28.	detestabili	detestabilis	338.	2.	Ganeral .	General .
282.	1.	spectuculi	spectaculi	338.	10.	doceat	deceat
282.	2.	iolleret	tolleret	338.	22.	inclericos	in Clericos
291.	2.	theatra	spectacula	338.	30.	faccrdo-	sacerdotiū
294.	9.	pericalosa	periculosa			tium	
294.	26.	verum	verum	339.	20.	propter ea	propterea
300.	35.	epxeriu- tur	experiu- tur	339.	21.	Ecclesia-	Ecclesiasti- cae
306.	32.	art.	part.	340.	19.	multant	multant
309.	4.	secundum	secundum , se , se	341.	35.	constitui	constituti
317.	4.	exercitiā	exercitium	342.	10.	fuarit	fuerit
317.	11.	uteutes	utentes	344.	34.	mar.	mor .
317.	14.	excomu- nications	excomuni- cationi	351.	21.	vicem	si vicem
319.	3.	casuistu- rum	casuistarum	354.	22.	Presbx- teris	Presbyte- ris
				355.	7.	consuetu- dtnem	consuetudi- nem

A P P R O B A T I O N E S

*Nos Fr. Antoninus Bremond Sac. Theol. Prof. ac totius Ord.
FF. Prædicat. hum. Mag. Gen., & Servus.*

CUM, uti Nobis exponitur, R. P. Lect. Fr. Daniel Concina Ordinis Nostri composuerit Librum cui Titulus est: *De Spectaculis Theatralibus Dissertationes duæ, &c.* illumque prælo subicere desideret; Nos harum serie, nostrique autoritate officii, quantum in Nobis est, servatis aliis de jure servandis, paterne indulgemus; dummodo a duobus Theologis Ordinis nostri præfatum opus luce dignum judicetur, eorumque censorio calculo approbetur. In Nomine, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. In quorum fidem &c. Dat. Romæ in Conventu Nostro S. Mariæ supra Minervam die 8. Augusti 1752.

Fr. Antoninus Bremond Mag. Ord.

Reg. fol. 4.

Fr. Joannes Thomas de Boxadors Mag. Prov. Terræ S. & Socius

JUSSU Reverendissimi Patris Magistri Generalis Ordinis nostri, attento, ac censorio oculo vidimus, & perlegimus: *De Spectaculis Theatralibus Christiano cuique tum laico, tum Clerico vetitis* Dissertationes duas. Et de *Presbyteris Personatis* alteram indefessa diligentia, zelo, acquam plurima eruditione conscriptas ab A. R. P. F. Daniele Concina ejusdem nostri Ordinis Theologo, Prædicatore, & hætenus evulgatis libris Scriptore celebratissimo: easque invenimus Verbo DEI, Synodorum, cum antiquiorum, tum recentiorum Statutis, Patrum quoque non minus, quam Theologorum Sententiis plane conformes: ut proinde easdem, nedum Christianæ Reipublicæ apprime utiles, verum etiam ad refrænandam nimiam corrupti hujus Sæculi licentiam omnino necessarium censeamus, ut prælo donatæ publici juris fiant, ac omnium Christianorum animis, & Tabulis Cordis carnalibus Spiritu DEI vivi altius insculpantur; quatenus hi professionis suæ memores, qua in baptismo pompis Satanz abrenunciaverunt, vanitatibus Spectaculorum, Theatricorum nuncium remittentes, ipsi potius, cum Apostolo, Spectaculum fiant mundo, Angelis, & hominibus. Dabamus Romæ in Collegio Casanatensi S. Thomæ de Urbe ad S. Mariam super Minervam pridie Kalend. Augusti Anno 1752.

*Fr. Cyrillus Riga Ord. Præd. SS. Theol. in Univ.
Viennensi Doctor, Theologus Casanatensis.*

F. Thomas Maria Mamachius Ord. Præd. Theologus Casanatensis.

REVERENDISSIMI Patris Sac. Palatii Magistri mandatis obsequens Dissertationes duas: *De Spectaculis Theatralibus Christiano cuique tum Laico, tum Clerico vetitis*; necnon aliam Dissertationem peculiarem *De Clericis personatis* attente legi, & in eis nihil offendi, quod contra Fidem sit, aut bonos mores, sed piam solidamque doctrinam, ita ut in publicam lucem prodire eas utiliter posse plane censeam, ut saltem qui ex Deo sunt, & verba ejus audiunt, probe noscant quantum deprecanda sit misericordia DEI, ut donet intellectum ad ista damnanda, & affectum ad fugienda, & misericordiam ad ignoscenda.

S. aug. narr. in ps. 50.

Petrus Franciscus Fogginius Bibl. Vaticanae Custos Coadjutor.

Jussu

JUSSU Reverendissimi Patris Sacri Palatii Apostolici Magistri, attente perlegi, & majore, qua potui, diligentia expendi, *De Spectaculis Theatralibus Christiano cuique tum laico, tum Clerico vetitis Dissertationes duas*, atque his adjectam *de Clericis Personatis Dissertationem Tertiam* ab Adm. R. P. Daniele Concina Ordinis Prædicatorum Theologo celeberrimo compositas; easque Sanctionibus Evangelicis plane conformes, & ex Patrum, Conciliorum, ac Theologorum, tam veterum, quam recentiorum Sententiis, verbisque scite contextas, publica luce donari, valde opportunum censeo; ut Christi Fideles cujuscunque conditionis intelligant, a Christiana professione quantum abhorreat, periculi, & sceleris plena Theatrorum spectacula frequentare; viri autem solemnibus votis regularis instituti, vel sacris Ordinibus peculiariter Deo mancipati clare agnoscant, quantum ipsos dedecet, aut scenicos, & histriones agere, aut status clericalis dignitatem larvarum monstris deformare.

Datum Romæ in Collegio SS. Blasii & Caroli ad Catinaros die 6. Octobris 1751.

D. Hieronymus Bugatus Cler. Regul. S. Pauli Congregationum Sac. Rituum, necnon Sac. Indulgentiarum, ac Reliquiarum Consultor.

I M P R I M A T U R.

Si videbitur Reverendissimo Patri Sac. Palatii Apost. Magistro.

F. M. De Rubeis Patr. Constantinopol. Vicesg.

I M P R I M A T U R.

Fr. Josephus Augustinus Orsi Sac. Pal. Apostol. Magist. Ordinis Prædicatorum.

DE PUBLICIS SPECTACULIS

DISSERTATIO PRIMA

CAPUT PRIMUM.

Lectorum præjudicia in antecessum præoccupantur. Communis Theologorum non Catholica Religionis modo, sed Lutherana quoque sectæ doctrina hoc in opere propugnatur adversus hodierna Theatra.

Antæ invidiæ, odiique plena est causa tractanda, ut, antequam ipsam ingrediar, admonere lectorem magnopere intersit, me hocce in opere non privatam aliquam, aut paucorum, sed communem, certam, atque luculentissimam cujuscunque ætatis Theologorum non Catholicorum modo, sed vel ipsius Lutheranae sectæ, atque sapientum Ethnicorum doctrinam propugnaturum fore. Eo infelicissimo seculo, omnium antecedentium fece, vitam degimus, quo vel ipsa prima Evangelicæ doctrinæ capita, quæ mores, & humanas appetitiones intra honestatis terminos coercent, opiniones æquo rigidiores quorundam Rigoristarum, ut ipsi ajunt, intrepide reputant. Quæ directe & hostiliter cum Christiana professione pugnant, consuetudinis larva induunt, & cum reformare ad legum divinarum amissim hominum mores nequeant, leges moribus & turpissimis corruptelis attemperant, *Theologiæ Accomodatitiæ* beneficio. Quamobrem germana Christianæ professionis imago, & Evangelicæ doctrinæ effigies in plurimis, aut usquequaque obscurata, aut penitus abolita jacet.

II. Quemadmodum autem nulla est corruptela tam Evangelicæ Morali exitialis & perniciofa, & hominum sensibus demulcendis blandiendisque tam idonea, ac Theatrica voluptas: ita nullus occurrit abusus, quem majori conatu, versutioribus commentis, & sagaciori astutia ab omni pravitatis labe purgare mundani homines studeant. Et eo res ista pervenit, ut vel ipsi honesti probique Ecclesiastici non pauci votorum solemnitate Deo addicti, nedum mun-

dani homines, Theatrorum frequentiam tamquam honestum, & innocens solatium existiment & pugnacissime defendant. Quare operæ pretium me facturum existimavi, si ipso disputationis initio altius defixa præjudicia convellerem, fidemque oppignorarem meam, nonnisi communem, certamque doctrinam hac in controversia me defensurum fore.

III. Ut porro obligatam fidem liberem, hanc insistant viam. Primum Synopsin Theatricæ Historiæ paucis perstringam. Post Patrum doctrinam qua ipsi Theatra omnia execrati sunt, perspicue exponam. Verum quia Comoediarum, & Histrionum Patroni & defensores, in Evangelicam doctrinam, atque in ipsam ad hoc quod attinet, profanam eruditionem mentis aciem non satis intendentes ætatis nostræ Theatra toto genere ab antiquis differre, illaque turpia & lasciva, hæc pudica & honesta asserere minime erubescunt: idcirco post Patrum doctrinam enucleatius turpitudinis, obscœnitatis, & hujusce ætatis Theatrorum notiones dabo, & evincam non minus hodierna, quam antiqua Theatra obscœna, lasciva, & turpia esse. Aliud quoque præcludam effugium illorum, qui cum sensu communi penitus non renuntiaverint, averfari Christianæ professioni Theatra nostra negare omnino non audent: contendunt tamen lethalis culpæ damnari Theatrorum spectatores sine temeritate non posse; quia, inquiunt, trutinæ istæ, quibus malitiæ theatri- cæ gravitas ponderetur, obviæ minime sunt. Revera Dissertationem hanc adornaveram, quin distinctionis peccati mortalis, a veniali meminissem, contentus patefacere, peccare quidem Christianos, qui Theatra frequentant: missa disputatione de criminis qualitate, & gradu. Hanc moderationis legem mihi præstitueram, tum quod Scripturæ Sanctæ, Patres, & Concilia abstinendum a peccato absolute inculcent, perraro facta distinctione peccati mortalis a veniali: tum quod sæpe imbecillem mentem nostram latent malitiæ confinia, & gradus, quamvis manifesta & evidens sit actionis pravitas. Æque autem peccandi periculo se objiciunt, qui gravem, ac qui levem in dubia disputatione malitiam definire non reformidant. Illud vero penes omnes exploratum, compertumque est, lethaliter illos peccare, qui certi de actionis iniquitate, dubii vero de ejusdem vel levitate, vel gravitate illam scienter & deliberate, dubitatione non posita, exequi temere audent. Si porro ab erudit-

tis

tis oppositoribus percuncteris, habeant ne ipsi balances quibus trutinant venialem Theatricæ voluptatis malitiam, obmutescant, ut pisces, oportet: quoniam si Divinæ Scripturæ, si Patres, si Concilia non decernunt malitiam esse mortalem; neque definiunt esse venialem. Peccant ergo, nemine dissentiente, lethaliter, si ipsi certi de malitia, & ambigui ancipitesque de criminis qualitate, Theatra illa frequentant, quæ exitiosa, & Baptismatis professioni infesta confitentur.

IV. Ceterum divina providentia disponente contigisse existimo, ut ipsi hanc controversiam excitarent. Occasioni quippe id mihi fuit, quo severius expenderem, & documenta diligentius conquirerem, unde cum graves Theologi, tum benignissimi Casuistæ inferunt peccare mortaliter Theatrorum spectatores. Certi ergo sint, atque securi lectores benevoli, nihila me propria sententia & auctoritate in hac controversia decernendum fore. Quid? adversus corruptelæ torrentem usquequaque inundantem, & secum vel ipsos probos, eruditosque viros abripientem, ego misellus homuncio insurgam, & aggeres objiciam? Insania non vacaret ausus adeo temerarius. In id ergo dumtaxat incumbam, ut aberranti multitudini communem cujuscunque ætatis Patrum, Conciliorum, Theologorum tum Ecclesiæ Catholicæ, tum Protestantium, tum Ethnicorum luculentissimam doctrinam opponam. Præjudiciis igitur positis, eam indifferentiam lector subeat, qua opus est, ut rectum proferre judicium valeat, num promissa mea exacte persolutus fuerim.

V. Duo in antecellum præmitto. Primum peccata indicabo, quæ communiter contingere, & patrari in Theatris publicis solent. Num postea, evenire interdum possit, ut aliquis sine culpa, saltem gravi spectare Comoedias valeat, sub finem Dissertationis in examen adducam. Quod ideo præmoneo, quia multi ex fortuito, & perraro eventu, regulam inferunt absolutam, quod, quam sit absurdum, nemo non videt. Secundo Theatrorum spectatores tribuo in classes quatuor. In prima colloco juvenes fere omnes, & proventus plurimos, qui carnalis voluptatis amore capti, & veneris lue polluti Comoedias spectant, ut concupiscentiæ opportuna flabella. In secunda eos constituo, qui illuc conveniunt, non ut concupiscentiam, quæ forte jam saturata, & ob inveteratam consuetudinem fessa, & exsucca languet, succendant, sed, ut oculos chorea-

rum artificio, & aures musicæ, cantusque suavitate demulceant, quemadmodum illi lurcones, qui post lautum convivium bene ingurgitati, aliquibus bellariis & liquoribus labia & palatum titillant. Tertiæ classis illi sunt, qui Theatra adeunt, non ut cantum, vel musicam, vel Tragœdias, Comœdiasque audiant, vel saltatrices spectent, sed ut amasiunculas suas elegantissime, ne dicam lascivissime comptas visitent, easdem alloquantur, & cum eisdem in suis pulpitis velitationes instituere amatorias, videri, & videre, interdum tactiones, & tactiunculas, & tenerrima colloquia miscere mutuo valeant. Isti neque cantum, neque musicam, neque choreas, neque Mimos aut Mimas curant. Et quidem jure. Nam quis est tam fatuus, qui fictas persequi voluptates velit, cum habeat, unde saginare revera suas appetitiones & sensus possit? Quartæ tandem classis sunt pauci, qui illuc conveniunt, ut tempus fallant, ut aliquod cum amicis negotium tractent, ut videant, & curiositati indulgeant, & aliquam pulchram, & dulcem cantilenam audiant. Num isti omnes, alii ex uno, alii ex altero capite delinquant, disquiram, & expendam.

VI. Tandem omnes, qui lecturi hoc opus sunt, enixe rogo, obtestorque, ut alterutrum præstent: nempe, aut in certamen descendant, & scripto, non ore: veritatis doctrina, non linguæ convitiis, & imposturis evincant, palamque Reipublicæ litterariæ faciant, doctrinam hanc meam improbabilem, falsam, vel æquo rigidiorē esse. Et ad hoc, quod attinet, illos provoco, urgeoque, sponfione facta, sinceræ, non fictæ Retractionis: aut si præstare hoc nequeant, desinant garrere in circulis, blaterare in officinis, mussitare in palatiis, & Matronarum, imperitorumque auribus infurrare, doctrinam hanc ex ipso Evangelio, & Patrum choro sponte manantem, commetiti Rigorisimi labe inquinatam esse. Sed, veritate deprehensa, resipiscant, & hanc se hætenus vel ignorasse, vel dissimulasse fateri ad majorem Dei gloriam non dedignentur. Quod si præstare neutrum velint, hoc saltem non prætermittant: alto videlicet silentio contemnant librum istum. Quid quæso est, quod contra eundem ciere turbas, concitare barbatulos, & cælum terramque miscere debeant? Si liber iste miles esset, qui gladio districto Theatrorum januis assideret, excubiasque ageret, ut ingredientes arceret, merito conclamarent ad arma. Sed jacet iste

iste in Bibliopolæ officina solus, neminem aggreditur, nulli molestus est. Si displicet, illum derelinquant tamquam blattis tineisque pascendis opportunum. Arcanum nobis edisserant. Cur tot libris veneficis, qui primis Evangelii capitibus insidias struunt, benignissime parcitur? Contra, adversus libros, qui Evangelicam promonent Sanctitatem, qui æternum salutis negotium agunt, continenter mussitatur, & clamitatur? Quænam istius diversitatis ratio? Forsitan, quod veritas in apricum traducta percellit, mordet, angit, & iniquitatem viro Christiano, viro Ecclesiastico indignam exprobat? Forsitan, quia locum obtinet, quod S. Augustinus *lib. de decem Chord. cap. 4.* scribit? *Sermo Dei adversarius tuus est, quia contraria jubet, quam tu facis.... Quia adversarius est Sermo Dei qui jubet; timeo, ne ego adversarius sim* QUIBUSDAM, quia hæc loquor.

CAPUT II.

Specimen Historiæ spectaculorum.

I. **E**Ruditus P. *Le Brun* Gallico Idiomate Opusculum edidit, in quo originem, progressum, & vices Theatrorum describit. Hoc autem secundo capite pauca ego ad Historiam quod attinet, delibabo. Et ut eorum, quæ dicturi sumus, notio quædam habeatur, spectacula sunt sensuum lenocinia, & oblectamenta. Eo enim hæc pertinent, ut oculos, aures, aliosque sensus demulceant, excantent, fascinentque. Duo primum Spectaculorum genera. Alterum corporum vires exercebat; alterum spiritus recreabat. Illud in Circo equorum cursu, bestiarum, & Athletarum conflictu peragebatur. Hoc in Theatro sub umbra, unde *Scenæ* nomen prodiit, fiebat, ubi comœdias, & tragœdias repræsentabant Actores, qui *tragædi*, & *comædi* appellabantur. Actores illos etiam *Histriones* vocabant Romani, ut observat T. Livius. Qui vero solis gestibus res prodebant, *Mimi*, & *Pantomimi* denominati sunt, quos Horatius *Satyros* appellat. Generatim, qui in Theatro quidquam agebant *Scenici*, *Ludiones*, *Periti artis ludicræ*, quemadmodum reipsa dicitur *Ars ludicra*, *Ars Theatralis*, *Ars Scenica*, *Ludi Scenici* vocari cœpti sunt. Comœdiarum aliæ *Togatæ* a Romanorum Toga, aliæ *Palliatae* a Græcorum Pallio, aliæ *Atellanae* a Villa Tusciæ, ubi primum inventæ fuere, dictæ sunt.

II. Ta-

II. Tacitus testatur ante Pompejum ludos Theatrales perraros fuisse: nec locus iisdem designatus habebatur; sed data occasione in tempus scena struebatur. *Quippe Pompejum incusatum a Senioribus, quod mansuram Theatri sedem posuisset. Nam antea subitariis gradibus, & scena in tempus structa, ludos edi solitos, vel, si vetustiora repetas, stantem populum spectavisse: ne, si consideret, Theatro dies totos continuaret. Caterum everti per accitam lasciviam, ut quod usquam corrumpi, & corrumpere queat, in Urbe visatur, degeneretque studiis externis juventus, gymnasia, & otia, & turpes amores exercendo. Lib. XIV. cap. 20. Annal. Anno itaque V. C. 699. & quinquagesimo ante Christi Nativitatem, primum ex lapidibus theatrum Roma habuit. Secundum Augusto imperante anno V. C. 743. excitatum fuit, quo tempore tertium Balbus erexit. Tiberius, Augusti successor, spectaculis infensus, nisi populi tumultum veritus esset, Theatra abstulisset. Ejus imperio pulsi Italia Histriones fuere, quos Cajus Caligola, omnium impiorum nequissimus, revocavit. Claudius, Nero, Galba, Otho, Vitellius impotenter Theatra adamarunt. Domitianus, quamquam non secus, ac Antecessores sui, Theatris faverit, attamen interdixit Histrionibus Scenam, inquit Suetonius, intra domos quidem exercendi artem jure concesso. Cavit quoque ne Equites Romani Theatralibus ludis interessent, id gravi persona indignum reputans. Trajanus in Theatrum redire Histriones, idest Saltatores, & Pantomimos, jussit. Antoninus Pius, sin sustulit, coercuit tamen Theatrorum frequentiam, Actorumque aureas pensiones diminuit. Commodus Marci Aurelii successor, pravitatis monstrum, ludos Theatrales non modo fovit; sed libidine, & impudiciis publicis foedavit. Istius profligatos, perditosque mores imitatus est Helliogabalus, qui comœdum egit, & nefanda impuritate lubrica, & obscœna in Theatro representavit. Alexander Severus paullulum Scenæ impudentiam temperavit, quam deinceps laxavit Carinus homo (inquit Vopiscus) omnium contaminatissimus, adulter, & frequens corruptor juventutis. Diocletianus dicere solitus erat, subdit Historicus, castiores esse oportere ludos, spectante Censore. Addit Vopiscus, honestam gentem ejusmodi spectaculis semper fuisse infensam. Et hæc quidem (scribit) idcirco ego in litteras retuli, quo futuros editores pudor tangeret, ne patrimonia sua, proscriptis legitimis hæredibus, Mimis, & balatronibus deputarent.* III. Sed

III. Sed antequam ultra provehor, illud animadvertendum est, tribus hisce prioribus seculis duo obtinuisse Spectaculorum genera, alterum Deorum cultui, alterum populi oblectamento dicatum; ut scribit Tacitus *Lib. xiv.* qui ludos Theatrales, in divorum honorem celebratos, sacros appellat. Quare Spectacula, quæ populi oblectationi, & lætitiæ destinata erant, nihil sapiebant idololatriæ; quam redolebant ea, quæ sacra dicebantur, quibusque Sacerdotes præsidebant. Spectacula, ad populi voluptatem instituta, non adeo impudica erant, ut vulgus existimat. Impudicæ mulieris Floræ ludos semel tantum in anno celebrabant solæ effrenatæ meretrices, quibus fex populi, & canalicolæ assidebant, probis omnibus dedecori sibi ducentibus sordidissimæ adesse repræsentationi. Hinc Scriptorum aliqui antiquitatis non satis, ut sibi blandiuntur, periti, occasione accepta, evulgarunt, Antiquorum comœdias, tragœdiasque inhonestissimas fuisse: quod tamen falsum esse, ludis Floræ exceptis, tum veteres, tum recentes Scriptores testantur. Horatius in sua poetica arte Tragœdiam, ceu Matronam gavem, modestamque depingit.

Effutire leves indigna tragœdia versus,

Ut festis Matrona moveri jussa diebus,

Intererit Satyris paullum pudibunda protervis.

Quod aliqui Imperatores Ethnici, quos num. 2. recensui scenas inquinaverint, id solum evincit, homines istos impudentissimos fuisse, & pro temporum vicissitudine Theatra deturpasse: secus artem ipsam Theatricam manifesta turpitudine, & obscœnitate infectam fuisse ut fusius infra explicabitur. Quare P. Petrus *Le Brun* in suo citato de Theatris tractatu refert P. Rapin docentem hodierna Theatra mollia esse, & effeminata, quæque cum antiquis Paganorum collata inhonesta sunt, atque impudica. Et sane Senecæ Tragœdiæ, quas solas ex antiquis habemus recentiorum Poetarum tragœdiis castiores sunt, atque honestiores. Quid, quod Plautus ipse, qui in suis comœdiis præ cæteris lubricus fuit, & sordidus, ut spectatores alliciat ad Theatrum, iisdem spondet in captivorum prologo recitandam fabulam non esse; ut cætera sua opera impudica, sed castam, atque pudicam.

Profecto expediet fabulæ huic operam dare

Non pertractate facta est, necque item ut cætera,

Ne-

Neque spurcidi insunt versus immemorabiles.

Plauto itaque compertum erat, majori in pretio comoedias illas suo etiam tempore haberi, quæ castitatem, honestatem, atque pudorem præferebant. Quapropter honestiores Terentii comoedias magni semper fecerunt Antiqui, & Moderni. Quippe eo Terentius spectabat, ut vitia corrigeret, moresque formaret, minime vero ut impudicos affectus ciceret; quemadmodum in ejusdem Epitaphio legitur.

Natus in excelsis testis Carthaginis altæ,

Romanis ducibus bellica præda fui.

Descripsi mores hominum, juvenumque, senumque,

Qualiter & servi decipiant Dominos.

Quid meretrix, quid leno dolis confingat avarus.

Hæc quicumque legit, sic puto, cautus erit.

Imperator Constantinus, Christianam Religionem amplexus, Ethnicorum templis, & spectaculis bellum indixit: eadem tamen prorsus tollere minime valuit: ut colligitur ex Eusebio, qui scribit, in obitu Imperatoris, *publica spectacula, & quæcumque alia vitæ oblectamenta homines in otio degentes consuetari solent, remota fuisse.* Ab ejusmodi spectaculis abstinuisse Christianos, eruitur ex Imperatore Juliano Apostata, qui Idolorum Sacerdotes hortatus est, ne Theatra Galilæorum more adirent. *Deinde Sacerdotem quemquam hortare, ne accedant ad Theatra.* Epist. ad Arfac. pag. 430. edit. Span. Ecclesia tranquillitate donata plures adversus spectacula conditæ fuere leges, quas isthuc transcribere congruum reputamus. Imperatores Valentinianus I., Valens, & Gratianus anno 371. hanc tulerunt legem, quæ habetur Cod. Theodos. xv. titul. vii. leg. pag. 361. *Scenici, & Scenicæ; qui in ultimo vitæ, necessitate cogente interitus imminentis, ad Dei Summi Sacramenta properarunt, si fortassis evaserint, nulla posthac in Theatralis Spectaculi conventionem revocentur.* Ante omnia tamen diligenti observari, ac teneri sanctione jubemus, ut vere in extremo periculo constituti, id pro salute poscentes (si tamen Antistites probant) Beneficii consequantur. Alias leges tulerunt an. 380. quæ habentur eodem Codice tit. vii. l. 4. pag. 365. *Mulieres, quæ ex viliori sorte progenitæ spectaculorum debentur obsequiis, si Scenica officia declinarint, ludicris ministeriis deputentur; quas necdum tamen consideratio sanctissimæ Religionis & Chri-*

& Christianæ legis reverentia suæ fidei mancipavit: eas enim, quas melior vivendi usus vinculo naturalis conditionis evoluit, retrahi vetamus. Hæc lex Mediolani data fuit, fortassis Ambrosio instante, quæque Aquilejæ anno 381. renovata fuit, & habetur tit. vii. l. 8. pag. 370. Anno 386. Theodosius Magnus vetuit, ne Judices ludis Theatralibus interessent, illis diebus exceptis, in quibus natus, & Imperii sceptrum ipse tenuit, ut habetur Tit. v. l. 2. pag. 350. Nullus omnino Judicum aut Theatralibus ludis, aut Circensium certaminibus, aut ferarum vacet, nisi illis tantum diebus, quibus vel in lucem editi, vel Imperii sumus sceptrum sortiti: hisque ut ante meridiem tantum solemnitati pareant; post epulas vero ad spectaculum redire desistant: in quæ tamen omnes Judices, sive privati nihil penitus auri præmio dandum esse cognoscent.

IV. Honorius, & Arcadius Imperatores anno 399. omnia superstitionis Paganicæ templa dirui præceperunt. Si quæ in agris templa sunt, sine turba, ac tumultu diruantur. His enim dejectis, atque sublatis, omnis superstitionis materia consumetur. Cod. Theod. 16. Tit. x. Leg. 16. Et anno 414. & circiter sola Christiana Religio omnes Imperii dignitates exercebat; solaque templa habuit precibus communibus destinata. Spectacula tamen de medio tollere omnino haud judicarunt consentaneum Imperatores. Arcadius anno 399. Cod. Theod. xv. Tit. 6. Leg. 2. ait. Ludicras artes concedimus agitari, ne ex nimia horum restrictione tristitia generetur. Idem dicit Honorius in Occidente Tit. x. l. 16. leg. 17. Ut profanos ritus jam salubri lege submovimus, ita festos Conventus Civium & communem omnium lætitiæ non patimur submoveri. Unde absque ullo Sacrificio atque ulla superstitione damnabili exhibere populo voluptates, secundum veterem consuetudinem, inire etiam festa convivium, si quando exigant publica vota, decernimus.

V. Leges istæ minime impedierunt, quin Sancti Episcopi adversus spectacula declamarent. Episcopi Africani in Concilio anno 399. vel ut Baronius contendit anno 401. celebrato, duo inter alia ab Imperatore postularunt. Primum, ne diebus festis in viis, plateisque saltationes fierent. Maxime (inquiunt) cum etiam in natalibus beatissimorum Martyrum per nonnullas Civitates, & in ipsis locis sacris talia committere non reformident. Quibus diebus etiam, quod pudoris est dicere, saltationes sceleratissimas per vicos acque pla-

teas exerceant, ut matronalis honor, & innumerabilium fœminarum pudor devotè venientium ad sacratissimum diem injuriis lascivientibus appetatur. Secundum, ne diebus Dominicis saltem, & aliis solemnitatibus Christianæ Religionis Theatrales ludi celebrarentur. Nec non & illud petendum, ut spectacula Theatrorum, cæterorumque ludorum die Dominica, vel cæteris Religionis Christianæ diebus celeberrimis amoveantur. Hoc idem pro Mediolanensi Civitate obtinuerat Ambrosius. Et Theodosius junior anno 425. hanc tulit legem, quæ est 5. lib. xv. tit. de Spectaculis. Dominico (qui Septimane totius primus est dies) & Natale, atque Epiphaniarum Christi, Paschæ etiam, & Quinquagesimæ diebus, quandiu Cælestis lumen lavacri imitantia novam Sancti Baptismatis lucem vestimenta testantur, quo tempore, & commemoratio Apostolicæ passionis, totius Christianitatis Magistræ a cunctis jure celebratur, omni Theatrorum, atque Circensium voluptate per universas Urbes eorundem denegata, ut totæ Christianorum, ac fidelium mentes Dei cultibus occupentur.

Carthagenenses tanta insania erga Theatrales ludos abripiebantur, ut tandem sola Dei vindicta Wandalorum gladio executioni demandata, abusum, omnium malorum fontem, delere potuerit. Severam; ac tragicam punitionem tetrīs coloribus depingit Salvianus lib. 6. pag. 133. *Quis æstimare hoc malum possit? Circumsonabant armis muros Cirthæ atque Carthagini Populi Barbarorum; & Ecclesia Carthagenensis insaniebat in Circis, luxuriabat in Theatris. . . . Frigor, ut ita dixerim, extra muros, & intra muros præliorum, & ludicrorum, confundebatur vox morientium, voxque bacchantium; ac vix discerni forsitan poterat plebis ejulatio, quæ cadebat in bello, & sonus populi, qui clamabat in Circo.*

VI. Concilium Arelatense, celebratum anno 452. juxta Sirmondum, renovavit excommunicationem, quæ in primo Concilio anno 314. lata fuit in Theatricos. De Theatricis, & ipsos placuit, quamdiu agunt, a communione separari. Can. 5. Non ideo tamen Theatra cessarunt. Nam D. Cæsarius Episcopus Arelatensis sexto seculo invectus est adversus Theatrales ludos; ut docet Cyprianus Episcopus Tolonensis. Cur Sancti Pontifices Imperantibus Magistratibus Christianis non effecerint, ut Theatra penitus diruerentur, Gelasius Papa respondet. *Ego negligentiam accusare non audeo Prædecessorum, cum magis credam fortasse tentasse eos, ut hæc pravitas*

tas tolleretur, & quasdam extitisse causas, & contrarias voluntates, quæ eorum intentiones præpedirent. Hic Pontifex Theatrorum abusum præcidit, ut advertit Eunodius Papiensis in suo Apologetico apud Baronium anno 496. Verum paucis post annis Theatra iterum aperta fuere. Nam Theodosius Italiæ Rex hæc de Theatris pronuntiavit. *Mores autem graves in Spectaculis quis requirat? Ad Circum nesciunt convenire Catones. Quidquid illic gaudenti populo dicitur, injuria non putatur. Locus est, qui defendit excessum.* Cassiodorus lib. 1. Epist. 27. Et clarius validiusque idem Rex apud eundem Cassiodorum lib. 3. Epist. 51. adversus spectacula invehitur. *Spectaculum expellens gravissimos mores, invitans levissimas contentiones, evacuatio honestatis, fons irriguus jurgiorum, quod vetustas quidem habuit sacrum, sed contentiosa posteritas fecit esse ludibrium. Cur ergo ea non sustulit? Respondet: Hæc nos fovemus necessitate populorum. Expedit interdum desipere, ut possimus Populi desiderata gaudia continere.* Vide Epist. 31. lib. 1. Spectacula Romæ omnino cessarunt sub Justiniano Imperatore, quando præcipua ædificia diruta fuere.

VII. Ethnicorum Auctores plurimi Theatra improbarunt. Ovidius in sua ad Augustum Apologia lib. 2. Trist. hæc scribit.

At tamen hoc fatear, ludi quoque semina præbent

Nequitia: tolli tota Theatra jube.

De arte amandi lib. 1. Theatra scopulos vocat impudicitia, quo mulieres concedunt, ut spectent, spectenturque.

Spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsæ

Ille locus casti damna pudoris habet.

De remed. amoris lib. 2.

At tanti tibi sit non indulgere Theatris

.....

Enervant animos citharæ, cantusque, lyræque

Et vox, & numeris brachia mota suis.

Ovidius haud erat severioris Ethicæ regulis addictus. Valerius Maximus lib. 2. de Spec. cap. 4. describit damna quæ Romanis Theatra intulere, & laudat cap. 6. Massilienses, quod Mimos recipere nollent. *Ne talia spectandi consuetudo imitandi licentiam sumat.*

Tacitus lib. 4. cap. 8. Annal. narrat Romanorum Sapientiores detestatos fuisse comædos, comicosque, quos e Græcia non

pauci conquiescere. *Vix artibus honestis pudor retinetur, nedum inter certamina vitiorum pudicitia, modestia, aut quidquam boni retinebitur.*

Seneca *Epis. 7.* Nihil vero tam damnosum, quam in aliquo Spectaculo desidere. Tunc enim per voluptatem facilius vitia surrepunt. Quid me existimas dicere? Avarior redeo, ambitiosior, luxuriosior. Juvenalis deridendos Romanos propinat, quod cum olim nationes sibi subjugaverint, nunc ventri, & spectaculis indulgeant.

CAPUT III.

Patres spectacula improbant, & quod Idololatriam sapiant, & quod ad luxuriam provocent. Mens Tertulliani fusius exponitur.

I. **H**Actenus pauca delibavi, quæ ad historicam eruditionem attingunt. Nunc ad causam ipsam propius accedo & doctrinam Sanctorum Ecclesiæ Patrum adversus Theatra sincere exponam. Omnes, quorum interest Comœdiarum usum vigere, in id potissimum sua conferunt studia, ut honestatis coloribus easdem depingant. Et quamquam Christiani Poetæ, vel modestiores cum suas lucubrant Comœdias, Ethnicorum *Terentii*, & *Plauti*, aliorumque sibi imitanda proponant exemplaria, in quæ tam acriter Patres invecti sunt; nihilo secius contendunt Patres Gentilium spectacula quædam idcirco improbasse, aut quod Idololatriam, & superstitionem saperent, aut quod Mimi, & Pantomimi impudicis gestulationibus turpia facta referentes, eadem inquinarent. Nos vero in præsentia ostendemus, Patres Sanctos omnia spectaculorum genera improbasse. Et in primis quatuor generatim rejiciunt, ut observat Jacobus Pamellius in notis *ad lib. Tertull. de Spect.* nempe ludos Circenses in Circo, artes Scenicas in Theatro, Agones in stadio, & Munera, Venationes, seu gladiatorios ludos in Amphiteatro. Deinde singillatim Comœdorum, Tragædorum, Mimorum, & Pantomimorum ludicras, obscenasque actiones execrantur. Nunc ego antiquiorum dumtaxat Patrum, qui opponi solent, sententia expendam.

II. Non desunt, qui evulgant, *Pios, & Religiosos* homines maximo affici dolore adversus Theatra, quod credant, Patres eadem diris devovisse. Extant utique in Patrum libris, inquiunt, acres adver-

versus Spectacula declamationes: sed earumdem sensus, ratio, & vis comprehendantur, oportet. Quoniam tum Scenici ludi haud erant, quemadmodum nunc, simplicia solatia, & honesta oblectamenta; sed falsæ Religionis officia, Idololatriæ labe contaminata. Quæ veritas, præ aliis, comperta est *Antiquariis*, qui priscarum ætatum secretiora arcana investigant, & pretiosiora vetustatis monumenta scrutantur, expenduntque. Id autem ut evincant, auctoritatem opponunt Tertulliani scribentis in *Apologet. cap. 38. æque Spectaculis vestris in tantum renunciamus, in quantum originibus eorum, quas scimus de superstitione conceptas*. Si ingenii, & eruditionis solummodo res esset, eam silentio præterirem: at cum Religionis sit, & pietatis, temperandum mihi non existimavi, quin pro modulo meo, quod censeo Christianorum moribus exitiale, patefaciam. Principio itaque ajo, adductam Tertulliani auctoritatem mutilam esse, si argumentum, quo de agitur, spectemus. Addit namque Tertullianus, nullo interposito verbo: *Quin & ipsis rebus de quibus transiguntur, præter sumus: Nihil est nobis dictu, visu, auditu, cum insania Circi, cum impudicitia Theatri, cum atrocitate arenae, cum Xysti vanitate*. Non ergo ob solius superstitionis originem, sed etiam ob omnium sensuum contaminationem, & crimen impudiciæ Theatra infectatur. Quid, si istic solam superstitionis causam produxisset, ubi tantum obiter de spectaculis verba facit? Docent vel ipsi *pii, religiosique* homines, qui extremis dumtaxat labiis sacram scientiam degustarunt, veram genuinamque Sanctorum Patrum, & quorumque Scriptorum in rebus controversis intelligentiam ex locis, in quibus non obiter tantum, sed ex instituto controversiam versant, hauriendam esse. Porro Tertullianus librum integrum in 30. *Capita* tributum de Spectaculis elucubravit. Et eruditi antiquitatis cultores truncatum textum ex Apologetico ejusdem nobis opponunt?

III. Quoniam vero ad Tertullianum causam hanc appellant, primum omnium Patrum Tertulliani doctrinam expendendam suscipio. Is in præfato libro de Spectaculis primis duodecim capitibus Spectaculorum originem, loca, diversitatem, Numina varia, quibus erant dicata, idque genus similia recenset, hisque titulis omnibus abstinendum ab illis evincit. Deinde *cap. xiii.* concludit his verbis. *Satis opinor, implevimus ordinem, quot, & quibus modis*
Spe-

Speſtacula Idololatriam committant, de originibus, de titulis, de apparatibus, de locis, de ſacrificiis quidem certi ſumus nulla ex parte competere nobis ea, quibus Idolis renunciaviſimus.

IV. His peractis, alia prorſus via Speſtacula adoritur, & totam reliquam libri partem eo collineat, ut demonſtret, fugienda eſſe Theatra ob id potiſſimum, quod aut ad impudicitiam, libidinem, voluptatem, mollitiemque provocent; aut ſævitiam, feritatem, odium, vindictam, æmulationem, ſuperbiam in ſpectatorum animis concitent. Audiamus ipſum Tertullianum, qui ſuum cap. xiv. ſic auſpicatur.

V. *Nunc interpoſito noſſe Idololatriæ, quod ſolum ſubjectum ſufficere deberent, ad abdicationem ſpectaculorum: alia jam ratione tractemus ex abundanti propter eos maxime, qui ſibi blandiuntur, quod non nominatim abſtinentia iſta præſcripta ſit, quaſi parum etiam de Speſtaculis pronuncietur, cum concupiſcentiæ ſæculi damnantur Joan. 1. 2. Nam ſicut pecuniæ vel dignitatis, vel gulæ, vel libidinis, vel gloriæ, ita & voluptatis etiam ſpectacula, opinor, generaliter nominatæ concupiſcentiæ continent in ſe, & voluptates: æque generaliter intellectæ voluptates ſpecialiter, & in Speſtacula diſſeruntur. Cæterum retulimus ſupra de locorum conditione, quod non per ſemetipſa nos inquinant, ſed per ea, quæ illic geruntur, per quæ ſimul inquinamentum combiberint, tunc & in alios reſpuunt. Quid, quod vel ipſe Cn. Pompejus, quo primus manſuram Theatri Sedem excitavit, præſentiens reprehensionem prudentum, a quibus magnam ſperabat laudem, ac ſi Theatro conſtituto, turpitudinis officinam inſtruxiſſet Veneris Templo Theatrum quaſi appendicem adjunxit, ut hoc circuitioſis fūco ſuæ conſuleret famæ inquit cap. 10. Tertullianus. Itaque Pompeus Magnus ſolo Theatro ſuo minor, cum illam arcem omnium turpitudinum extruxiſſet, veritus quandoque memoriæ ſuæ cenſoriæ animadverſionem, Veneris ædem ſuperpoſuit, & ad dedicationem edicto populum vocans, non Theatrum, ſed Veneris Templum nuncupavit, cui ſubjecimus (inquit) gradus Speſtaculorum. Ita damnatum, & damnandum opus Templi titulo prætexuit, & diſciplinam ſuperſtitione deluſit.*

VI. Sed ut magis palam fiat Tertulliani, aliorumque Patrum mens in hac controverſia, pauca quædam Chriſtianæ Religionis capita, ſeu fundamenta jacienda ſunt, quæ forſitan non omnibus Antiquariis,

riis, sed Theologis, præ aliis, quibus est Cælestium arcanorum explanatio concredita, sunt explorata. Primum, quod omnes voluptates, solatia, & oblectamenta, quæ referri in Dei gloriam nequeunt, Christianis vetita sunt. Ea vero omnia, quæ Deo placita non sunt, nec referri ad eum valent, illi sane displicent; & quæ illi displicent diaboli sunt, & inter diaboli pompas computantur; quæ omnia idololatriam sapiunt; quæque omnia in Baptismatis professione ejuravimus. Hoc principium paucis explicat Tertullianus cap. xxiv. *Nihil enim non diaboli est, quidquid Dei non est, vel Deo displicet, hoc erit pompa diaboli, adversus quam in signaculo fidei ejuramus, neque factio, neque dictio, neque prospectu participare debemus.* Alterum est, quod cum tam severe impudicitia quæque vetita Christianis sit, idcirco ea omnia declinare debent, quæ castitati contraria sunt. Nihil autem castitati infestius, quam Theatra, ait Tertullianus cap. xvii. *Similiter impudicitiam omnem amoliri jubemur.* Hoc igitur modo etiam a Theatro separamur, quod est privatum consistorium impuditiæ, ubi nihil probatur, quam quod alibi non probatur. Quod si nobis omnis impudicitia execranda est, cur liceat audire, quæ loqui non licet? Cum etiam scurrilitatem, & omne vanum verbum judicatum a Deo sciamus, cur æque liceat videre quæ facere flagitium est? ... Habes igitur & Theatri interdictionem de interdictione impuditiæ. Poterat ne clarius asserere vetita Christianis non solum ob Idololatriæ crimen, ut falso contendunt antiquarii quidam, verum etiam ob interdictionem impuditiæ. Sed ad principium, quo ille utitur animum intende. Si de omni verbo otioso reddenda Deo ratio est, quanto magis de Theatrorum dictis, factisque. Tertium est, quod in Theatris humani cordis, animique inclinationes omnes concitantur, motus impotentes, passionisque vehementiores provocantur, irritanturque: quæ omnia fieri lex Evangelica vetat. En verba Tertulliani cap. xv. *Omne enim Spectaculum sine concussione spiritus non est. Ubi enim voluptas, ibi & studium, quod scilicet voluptas sapiat. Ubi studium, ibi & æmulationis, per quam studium capit. Porro & ubi æmulationis, ibi & furor, & bilis, & ira, & dolor, & cætera ex his, quæ cum his non competunt disciplina.* Quartum, si fabularum studium, si Poetarum figmenta, sæcularisque litteraturæ doctrinæ vix permittuntur Christianis; licitane Spectacula Theatra, Comoediæque illis erunt? Sin

& do-

& doctrinam secularis litteraturæ (inquit Tertull. c. xvii.) *ut stultitiæ apud Deum deputatam, aspernamur: satis præscribitur nobis, & de illis speciebus Spectaculorum, quæ seculari litteraturæ, lusoriam, vel agonisticam scenam dispungunt. Quod si comædiæ, & tragædiæ scelerum, & libidinum actrices, cruentæ, & lascivæ, impiæ, & prodigæ nullius rei aut atrocis, aut vilis commemoratio melior est &c.* Plura alia principia, quæ tamen ad recensita revocantur, afferre ex Tertulliano, aliisque Patribus possem: sed nonnulla paullo infra adjiciam. Nunc præstat, quæ opponuntur, sub examen inducere.

VII. Objiciunt duo representationum genera in Antiquorum Theatris distinguenda esse: Alterum, quod eloquio auditum; alterum, quod gestu oculos demulcebat. Primum in comædiis, tragædiis, Atellanisque, quæ honestæ erant oblectationes, peragendis versabatur. Secundum gesticationibus, posituris, corporum motibus, saltationibus, sonitus inter, & cantiones gesta referebat. Gesticulatores, Mimi, & Pantomimi appellabantur. Hæc, non illa spectacula, reprobasse Patres contendunt. Cæterum, concludunt, quia pauci ingenii acumine, rerumque penetratione ornati reperiuntur, qui varios vocabulorum significatus teneant; idcirco homines pii, & religiosi in eum prolapsi sunt errorem, ut crederent, omnes Theatrales scenas proscriptas esse. Verum, ut mea præfert opinio, nec profunda penetratione, nec acri ingenio opus isthic est: sed quisquis vel levioris armaturæ, colligere valet, Patres Sanctos utrumque representationis genus detestatos esse. Idque evidenter constat ex solis recensitis principiis. Ultro fatemur, vehementius in vectos fuisse Patres in fordidissimas Mimorum, & Pantomimorum actiones fædissimamque Meretricularum nuditatem, in adulteria, in masculorum concubitus, in fornicationem. Quid inde? Propterea ne non improbarunt interiores voluptates, cogitationes pravæ, tactus impudicos, oscula obscena? Propterea ne non improbarunt vel ipsum in hæc prolabendi periculum?

VIII. At ne parum universalis, minusque præcisa videatur responsio, ex ipsis Patribus diluere objectionem lubet. Nec enim nova est oppositio isthæc; sed in omnium Poetarum, voluptatumque amatorum ore semper fuit. Cum enim homines ardentissimo voluptatum, gaudiorum, atque oblectationum desiderio afficiantur, vires, conatusque

que omnes exerunt, ut licitum evincant, honestumque, quod impotenter cupiunt, & appetunt. Audiamus Tertullianum ipsum, qui omnia, quæ nunc pro Comoëdiarum honestate afferri subtiliter solent, acutissime sibi opponit, eademque diluit. *Quam sapiens (inquit c. 11.) argumentatrix sibi videtur ignorantia humana, præsertim cum aliquid ejusmodi de gaudiis, & fructibus sæculi metuit amittere.* Porro ad objectionem his verbis respondet cap. xxvii. *Sint dulcia licet, & grata, & simplicia, etiam honesta quædam. (An non est ipsamet objectio? Audi responsum.) Nemo venenum temperat felle, & elleboro; sed conditis pulmentis, & bene saporatis, & plurimum dulcibus id mali injicit. Ita & diabolus lethale, quod conficit, rebus Dei gratissimis, & acceptissimis imbuit. Omnia illic seu fortia, seu honesta, seu sonora, seu canora, seu subtilia, proinde habere, ac si stillicidia mellis de ranunculo venetato: nec tanti gulam facias voluptatis, quanti periculum.*

IX. Satis superque hæc forent pro objectæ difficultatis resolutione. Verum ut magis veritas splendeat, & rimæ omnes ad perfugium occludantur, alios cavillos, & technas recensere juvat, quibus voluptatum amatores vel ipso Tertulliani tempore velum honestatis comoëdiis prætereundum contendebant. Sint, inquiebant illi, Spectacula impudica, immodestæ comoediæ: nos probe honesteque eisdem fruimur. Respondet Tertullianus cap. xiv. *Nam, & si qui modeste, & probe Spectaculis fruatur pro dignitatis, vel ætatis, vel etiam naturæ suæ conditione, non tamen immobilis animi est sine tacita spiritus passione. Nemo ad voluptatem venit sine adfectu, nemo adfectum sine casibus suis patitur. Ipsi casus incitamenta sunt adfectus.* Quod si quis obfirmate pernegare vellet, se nec passionem aliquam, nec adfectum, neque adfectus consequutiones, casus nempe, animæque ruinam, neque voluptatem ullam in Theatris experiri, hunc alia via aggreditur Tertullianus, reumque stultitiæ damnat, quod eo conveniat, ubi nihil saporis percipiat, nihil commodi. *Ceterum, si cessat adfectus, nulla est voluptas; & est reus jam ille vanitatis, eo conveniens, ubi nihil consequitur.*

X. Tria alia principia, quæ Tertullianus adhibet adversus Spectacula, brevissime perstringam. Primum. Fingam, te nullo adfectu nulla prorsus tangi voluptate: reus nihilominus criminis es, quod

aliis peccantibus adsis, conniveas, tuaque præsentia veluti adjutrices porrigas manus. *Nobis* (inquit Tertullianus cap. xiv.) *satis non est, si ipsi nihil tale faciamus, nisi & talia facientibus non conferamur. Si furem . . . videbas, concurrebas cum eo. Utinam ne in sæculo quidem cum illis moraremur: sed tamen in sæcularibus separamur, quia sæculum Dei est, sæcularia autem diaboli.* Secundum. Poetæ in suis comœdiis, tragoediis, & tragicomœdiis vix quidquam simplicis veritatis absque falsitatis mixtura efferunt. Grandia portenta, miracula, fabulosa inventa, eaque omnia, sive vera, sive falsa, confingunt, quæ admirationem excitare, mentem animumque defigere, spiritum commovere posse existimant: atque iis fucis, & figmentis delibuta propinant, illarumque figurarum, troporum, digressionumque coloribus depingunt, quibus possint sensim, & delicate omnium appetituum turbam ciere, affectum, amorem, iram, indignationem, prout varia refert repræsentatio, concitare. Quid de actoribus dicam, qui Poetarum commenta populo elaborato artificio referunt: qui nunc amorem, modo iram, nunc lacrymas, modo lætitiā, nunc spem, nunc desperationem vafre simulant, & ementiuntur. Licita ne Christianis hæc? quibus sermo simplex, & ingenuus sit oportet, præcipiente Christo: *sit autem sermo vester: est, est: non, non: Matth. 5. v. 37.* Hoc quoque argumento utitur Tertullianus, & latius Augustinus, ut infra patebit, ad improbanda Spectacula. Inquit enim Tertullianus cap. xxiii. *Jam vero ipsum opus personatum, quæro, an Deo placeat, qui omnem similitudinem Exod. 20. vetat fieri: quanto magis imaginis suæ? Non amat falsum auctor veritatis; adulterium est apud illum, quod fingitur. Proinde vocem sexus, ætates mentientes, amores, iras, gemitus lacrymas adseverantem, non probabit, qui omnem hypocrisim damnat.* Hæc poeticam artem non absolute, sed in hunc adhibita finem, hisque mendaciis pollutam, damnat.

XI. Tertium Tertulliani principium istud est. Sint Spectacula, quæ propugnās, licita, & honesta (quod tamen falsum omnino est). Nihil præter castitatem, pudorem, verecundiam, scelerum detestationem, amoremque virtutis redoleant. Non ob id licet Christianis illuc adire. Quoniam superest adhuc innocentia, seu castitatis offendiculum. Quodnam? est congressus hominum & mulierum, quæ Spectacula, & Theatra amant; ceu opportunam una con-

ve-

veniendi occasionem. Illuc passim concedunt, non tam ut commenta poetica audiant, comoedosque respiciant, quam ut in mutuam coeant societatem: quisque illic Poeta, & Actor: & quæque Poetria, & Actrix. Nonne experientia constat, in vestium splendore, in vultus pigmentis, in colloquiis allegoricis Theatrorum spectatores comoediis simillimos esse? Anne isthic describam mulierum artificia, quibus, antequam ad Theatrum pergant, caput suum, speculum consulentes, vexant, capillos contorquent, nec ferro, nec igni parcentes, ut crinitæ, cincinnatæ, & cristatæ appareant, pulverem ferunt, odores, & unguenta adjiciunt: vultum si pulcro nativo colore ornatum habent, qua diligentia naturam adjuvant, si deformem, qua arte, quibus fucis, & pigmentis Dei imaginem polluentes non immutant, falsam & illudentem ementientes pulcritudinem? Quid de universo corporis ornatu: Quid de muliebri virorum cultu dicam? Quoniam adeo effeminati tandem evaserunt, ut femellis, nec in vestium vanitate, nec in odorum fragrantia, quidquam cedant. Hoc ergo pomparum, vanitatumque exquisito apparatu ad Theatrum incedunt, una conveniunt, oculis ludunt, gestu, & lingua loquuntur: dulcissima amicitiarum foedera ineunt, foventque tenerrimis colloquiis, quibus libidinum scintillas excitant, concludit Tertullianus cap. xxv. *Immo in OMNI Spectaculo nullum magis SCANDALUM occurret, quam ipse ille mulierum, & virorum accuratior cultus, ipsa consensio: ipsa in favoribus aut conspiratio, aut dissensio inter se de commercio scintillas libidinum conflabellat. Nemo denique in Spectaculo ineundo prius cogitat, nisi videri, & videre.* In omni mulierum, & virorum conversatione extra ipsa Theatra, & Spectacula, hæc omnia contingere possunt, tu inquis: & ego ajo, reapse plerumque contingere, si conversatio frequens sit, & familiaris. Sed quid inde? Istud ego argumentum in medium protuli, ut evincerem, Tertullianum Spectacula omnia detestari non ob id tantum, quod confictis Numinibus dicata sint, quod idololatriam sapiant, quod Mimorum & Pantomimorum gesticulationibus inquinentur: sed potissimum ob cætera, & potiora momenta, quæ descripsimus. Quin nec Tertullianus, nec cæteri Patres æque exprobrant Christianis idololatriam, vel periculum in eandem prolabendi, ac exaggerant crimina impudiciæ, libidinum, omniumque virtutum contaminationem. Ex his

omnibus Tertullianus colligit conclusionem, quæ Christianæ professionis summa est, nempe Christianorum oblectationes, delicias, & spectacula esse sanctitatem vitæ, integritatem morum, carnis conflictationem, jejunia, lacrymas, cilicia, delictorum poenitentiam, voluptatum, & ipsius Mundi contemptum: soli vero Deo, ceu nostræ felicitatis centro, adhærere, & ipsius extremum adventum commeditari. *Nostræ cœnæ* (inquit a cap. xxviii. usque ad finem) *nostræ nuptiæ nondum sunt: non possumus cum illis discumbere, quia nec illi nobiscum. Vicibus disposita res est, nunc illi latantur, nos conflictamur. Seculum inquit Joan. 16. gaudebit, vos tristes eritis. Lugeamus ergo, dum Ethnici gaudent, ut quum lugere cæperint, gaudeamus, ne pariter nunc gaudentes, tunc quoque pariter lugeamus. Delicatus es Christiane, si & in seculo voluptatem concupiscis, immo nimium stultus, si hoc existimas voluptatem. Item cap. xxix. Quid enim jucundius, quam Dei Patris, & Domini reconciliatio, quam veritatis revelatio, quam errorum recognitio, quam tantorum retro criminum venia? Quæ major voluptas, quam fastidium voluptatis, quam sæculi totius contemptus, quam vera libertas, quam conscientia integra.... Hæ voluptates, hæ Spectacula Christianorum, sancta, perpetua, gratuita.... Item cap. xxx. Quale autem Spectaculum in proximo est adventus Domini jam indubitati, jam superbi, jam triumphantis? Quæ illa exultatio Angelorum, quæ gloria resurgentium Sanctorum? Quale Regnum exinde justorum? Qualis Civitas nova Jerusalem? At enim supersunt alia spectacula, ille ultimus, & perpetuus judicii dies, ille nationibus insperatus, ille derisus, cum tantæ sæculi vetustas, & tot ejus natiuitates uno igne haurientur. Quæ tunc Spectaculi latitudo? Quid admirer? Quid videam? Ubi gaudeam, ubi exultem, spectans tot ac tantos Reges, qui in Cælum recepti nunciabantur, cum ipso Jove, & ipsis suis testibus in imis tenebris congemiscentes? Item Præsides, persecutores Dominici sanguinis scavoribus, quam ipsi contra Christianos scavierunt, flammis insultantibus liquecentes? Præterea Sapientes illos Philosophos coram discipulis suis una conflagrantibus erubescences, quibus nihil ad Deum pertinere suadebant, quibus animas aut nullas, aut non in pristina corpora redituras adfirmabant? Etiam Poetas non ad Khadamanthi, nec ad Minois, sed ad inopinati Christi Tribunal palpitantes? Tunc magis tragædi audiendi, magis scilicet vocales in sua propria calamitate.*

Tunc

Tunc Histriones cognoscendi solutiores multo per ignem: tunc spectandus auriga in flammea rota totus rubens: tunc Xystici contemplandi non in gymnasiis, sed in igne jaculati: nisi quod ne tunc quidem illos velim visos, ut qui malim ad eos potius conspectum insatiabilem conferre, qui in Dominum deservierunt. Hic est ille (dicam) fabri, aut quæstuarii filius, Sabbati destructor, Samarites, & demonium habens. Hic est, quem a Juda redemistis, hic est ille arundine, & colaphis diverberatus, sputamenti dedecoratus, felle, & aceto potatus. Hic est, quem clam discipuli subriperunt, ut resurrexisse dicatur, vel hortulanus detraxit, ne lactucæ suæ frequentia commeantium laderentur. Ut talia spectes, ut talibus exultes, qui tibi Prætor, aut Consul, aut Quæstor, aut Sacerdos de sua liberalitate præstabit? Et tamen hæc jam quodammodo habemus per fidem, spiritu imaginante representata. Cæterum, qualia illa sunt, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt? Credo circo & utraque cavea, & omni stadio gratiora.

XII. Hæc licet paulo prolixiora, transcribere volui, quoniam hæc sunt sacra prisca ætatum monumenta, ad quæ oculos convertere; hæc sunt Christianæ Religionis principia, ad quæ animum intendere debent quicumque de moribus disputare gestiunt Christianorum. Qui vero hæc tota mentis indagine commeditari non est assuetus, eaque alta memoria reposita non habet, satis difficile, quid Evangelicæ integritati congruat, quidve repugnet, decernet. Porro ut hanc divinam scientiam assequamur, præter ingenii acumen, mentis vastitatem, vimque penetrandi, & omnia ad vivum refecandi, jugibus precibus, atque cælesti illustratione opus est. Tertullianus omnia Spectacula mundana exterminare, minime vero tantum de superstitione, de Idololatria, aliisque criminibus purgare conatus est. Et Spectacula, & Theatra cælestium arcanorum Christianis aperuit, ut illuc omnes cogitatus suos dirigant. Conferas nunc, velim, Spectacula, quæ Tertullianus Dei servis contemplanda proponit, cum tragoediis, & comoediis illis, quas modestiores comoedi peragere hodie dum solent. Deinde collige, tantum ne invicem discrepent, quantum lux a tenebris?

XIII. Tatianus S. Justini Martyris Auditor in oratione quæ in operum S. Justini calce extat, ait, quod Histrionum sit præclararum actionum salumniator, adulterii promotor, insanæ avaritiæ commenda-
tor

tor, cinædorum doct̃or, condemnandorum auct̃or: Deinde, & Græcos, & hodiernos Theatrorum laudatores his verbis reprehendit. Quid obsecro fit apud vos egregium, aut admiratione dignum? Obscæna verba naso resonante effutiunt, & motibus indecentibus agitantur, & adulteriorum in scena Magistros filia, & filii vestri spectant.

XIV. Minutius Felix in Octavio, Tertulliano coevus. *In ludis curulibus, quis non horreat populi in se rixantis insaniam, in gladiatoris homicidii disciplinam? In Scenicis etiam minor furor turpitudine prolixior: Nunc enervis histrio, amorem dum fingit, infligit.*

CAPUT IV.

Cypriani, Lactantii, Salviani, Chrysostomi, Clementis Alexandrini, Basilii, Gregorii Nazianzeni, & Augustini sententia de Theatris, seu Spectaculis, exponitur.

I. **A**Ntequam istorum Patrum sensa ob oculos pono, duo præmittam, fas est. Primum, quod duplex Idololatriæ genus Theologi distinguunt, alterum intellectus, voluntatis alterum. Idololatria intellectus creaturam pro Numine habet, illique religiosum cultum offert. Idololatria voluntatis, creaturam supra verum Numen amat. Illa in mente, hæc in affectu sita est. Illam specularicem, hanc practicam appellant. Quare hoc sacrilegum crimen nec a Christiano populo deletum omnino est; sed Thronum, seu sedem dumtaxat mutavit, & ab intellectu Ethnicorum in voluntatem Catholicorum plurium demigrasse conspicitur. Mundi pompas, vanitates, oblectamenta, voluptates, quæ in verum Deum referri nequeunt, ad diabolum, & consequenter ad Idololatriam pertinere, Patres docent: quare his omnibus in baptismatis professione renunciavimus, & tamquam conficta Idola ejuravimus. De utraque Idololatria, & potissimum de secunda, Patres loquuntur, dum spectacula improbant. Secundo animadvertendum, hac etiam ætate nos Theatra, & spectacula, quæ peraguntur, detestari, non solum quod castitatem corrumpant, verum etiam quod superstitionem, & Idololatriam sapiant. Quemadmodum enim Recentiores, doctioresque Poetæ a cujusque impudiciæ labe purgare moderna spectacula nequiverunt, ita neque ab omni Idololatriæ fuligine. Enim vero, originem illorum quæramus, unde eruemus? An ex divinis institu-

tio-

tionibus, an ex Evangelio, Apostolis, aut Patribus? Non sane aliunde, quam ab ipsis Ethnicis. De Ethnica ergo origine non est ambigendum. Quid plura? Spectacula moderna utique nec in Deorum honorem, nec intentione illis placendi celebrantur. At nonne Jupiter, Mercurius, Apollo, cæteraque Paganorum Numina in suis Comœdiis, & Tragoediis invocant Poetæ Christiani, protestatione adjecta, quod ita scribant, ne poësis frigeat? Quid? si tempora spectes? Nonne in bacchanaliis ista potissimum celebrantur? In quo ergo hæc ab Ethnicis discrepant? In intentione, & proposito, in quibusdam circumstantiis nimium foedis, & fordidis? At, doctioribus nostris Poetis testibus, & re ipsa loquente, plures Christianorum comœdiæ fordidiorem olent impudicitiam, quam comœdiæ plurimum Paganorum. Dic sodes: dum ejusmodi Spectacula celebrantur, cui Numini dicantur? Deo vero? Absit. Ergo Paganorum Numinibus. Quod namque nec dirigitur, nec dirigi in Deum verum potest, necesse est, ut ad falsa Numina, nempe ad diabolum, id pertineat, quæcumque sit operantis intentio. Omne siquidem agens ut ajunt, propter finem agit: & quoties finis operis pravus est, bonus operantis haud esse finis potest. En quot titulis Idololatriam voluntatis sapiant vel hæc ipsa Theatra nostra, quorum honestas propugnari contenditur. Quamobrem non modo Patres adversus Ethnicorum, sed adversus quoque Christianorum Spectacula invehuntur ob id etiam, quod Ethnicæ superstitionis, & Idololatriæ foedis reliquiis temerata sint. Et hanc rationem amplificant iis principiis, quæ modo indicata sunt. Hinc tamen minime inferitur, nec nos, nec Patres aliis titulis spectacula non detestari. Quin fortius eadem amoliri conamur, quod sint morum integritati, & Evangelicæ Sanctitati exitialia, atque pestifera. His positis, ad Patrum accedimus examen.

II. Et quoniam Theatrorum Patroni S. Cypriani etiam auctoritatem secundo loco obtrudunt: idcirco post Tertulliani examen Sancti Martyris Cypriani doctrina expendenda est. Inter opera S. Cypriani liber reperitur de Spectaculis, quem nonnulli Cypriano abjudicant, duabus innixi conjecturis, quod nempe stylum Cypriani non redoleat, & quod ejusdem nulla sit apud Pontium mentio. Verum tanquam genuinum Cypriani foetum defendunt doctissimi viri, Baronius, Pamelius, Sirmondus, Heraldus, Bellarminus, aliique, qui-

bus subscribo, tum quod nihil Cypriani stylo similius, tum quod silentium Pontii levis nimium est conjectura. Verum, ut ut sit, quid in præfato libro adversus Theatra contineatur, discutiendum est.

III. Subinitium libri Auctor invehitur adversus Theatrorum Patronos defensoresque his verbis: *Non desunt vitiorum assertores blandi, & indulgentes Patroni, qui præstant vitiis auctoritatem, & quod est deterius, censuram Scripturarum Cælestium in advocationem criminum convertunt, quasi sicut innocens spectaculorum ad remissionem animi appetatur voluptas. Nam & eo usque enervatus est Ecclesiastica disciplina vigor, & ita omni languore vitiorum præcipitatur in pejus, ut jam non vitiis excusatio, sed auctoritas detur, placuit paucis vos nunc instruere.... Nullum enim malum difficilius extinguitur, quam quod faciles reditus habet, dum & multitudinis consensu asseritur, & excusatione blanditur.* Sic loquitur Cyprianus, cujus auctoritatem opponunt Theatrorum advocati.

IV. Instituit deinde acrem in Christianos declamationem, qua eos a Spectaculis avocet, propterea quod & superstitione, & idololatria infecta sint, & maxime quod in baptismatis Sacramento quarumcumque comoediarum voluptatibus renunciarint. *Secum tantummodo unusquisque deliberet, & cum persona professionis suæ loquatur & nihil unquam indecorum geret: Plus enim ponderis habebit conscientia, quæ nulli se alteri debebit, nisi sibi. Quid Scriptura interdixit? Prohibuit enim spectari, quod prohibet geri. Omnia, inquam, ista Spectaculorum genera damnavit, quando Idololatriam sustulit ludorum omnium matrem, unde hæc vanitatis, & levitatis monstra venerunt. Quod enim spectaculum sine dolo? Quis ludus sine sacrificio? Quod certamen non consecratum mortuo? Quid inter hæc Christianus fidelis facit? Si Idololatriam fugit, quid, qui jam Sanctus sit, de rebus criminosis voluptatem capit? Quid contra Deum superstitiones probat, quas amat, dum spectat? Cæterum sciat omnia hæc inventa demoniorum esse, non Dei. Impudenter in Ecclesia demonia exorcizat, quorum voluptates in spectaculis laudat, & cum semel illi renunciavit, rescissa sit res omnis in baptismo, dum post Christum ad diaboli spectaculum vadit, Christo tanquam diabolo renunciat. Idololatria, ut jam dixi, ludorum omnium Mater est; quæ, ut ad se Christiani fideles veniant, blanditur illis per oculorum, & aurium voluptatem.*

V. Hucusque Cyprianus arcendos demonstravit Christianos a Spectaculis, utpote superstitione, & Idololatria infectis: nunc ad ea improbanda procedit, quod impudicitiae virus, quod libidinis pestem ingerant in oculos, immittant in aures, mentemque obscœnis repleant cogitationibus. *Sed, ut de hoc Scenæ inquinamento in-
verecundo jam transitum faciam, pudet referre, quæ dicuntur, pu-
det etiam accusare, quæ fiunt, argumentorum strophas, adulterorum
fallacias, mulierum impudicitias, scurriles jocos, parasitos sordidos,
ipsos quoque Patres familias togatos, modo stupidos, modo obscœnos....
quid loquar comicas, & inutiles curas, quid illas magnas tragicæ vo-
cis insanias, quid nervos cum clamore commissos?*

VI. Planum igitur est, non ob solum superstitionis, & Idolola-
triæ crimen, sed etiam ob impudicitiae, & libidinis flagitia, Cypria-
num evincere, Religioni Christianæ infesta esse Spectacula. Verum
habet, inquis. Sed illa Spectacula & Diis erant dicata, & nimium
erant impudica. Audi Cyprianum, qui, ut hunc quoque cavillum
retundat, subdit, Christianis abstinendum a spectaculis esse, etiamsi
Diis dicata non essent, etiamsi crimen apertum libidinis non habe-
rent; quoniam, quantumvis ab istorum vitiorum monstris purgata
concedantur, adhuc vanitatem continent, quæ Christi fidelibus
minime licita est. *Hæc etiamsi non essent simulacris dicata, adeunda
tamen & spectanda non essent Christianis fidelibus. Ausculta rati o-
nem. Quoniam etsi non haberent crimen, habent in se maximam, &
parum congruentem fidelibus vanitatem. Quid pressius, quid mani-
festius scribere poterat Cyprianus, ut perfugia quæque occluderet?
Plurima quoque in Epistola ad Donatum comoediarum scelera, præ-
ter superstitionem, & idololatriam recenset. Quæ, inquit, pudica
fortasse ad Spectaculum Matrona processerat, de spectaculo revertitur
impudica. Adhuc deinde morum quanta labes, quæ probrorum fomen-
ta, quæ alimenta vitiorum, histrionicis gestibus inquinari? ... Quid
non possit suadere, qui talis est? Movet sensus, mulcet affectus, expu-
gnat boni pectoris conscientiam fortiolem; Nec deest probri blandien-
tis auctoritas, ut auditu molliore pernicies hominibus obrepat. Expri-
munt impudicam Venerem, adulterum Martem, Jovem illum suum,
non magis Regno, quam vitiis Principem, in terrenos amores cum
ipsis suis fulminibus ardentem, nunc in plumas oloris albescere, nunc
aureo imbre defluere, nunc in puerorum pubescentium raptus mini-
stris*

stris avibus proflire . Quare jam nunc , an possit esse , qui spectat , integer , vel pudicus ?

VII. Tertio loco opponunt priscae Antiquitatis periti Lactantium , quem contendunt , ob solam Idololatriam interdicere Christianis spectaculorum frequentiam . Ut lector dijudicare queat , verum , an falsum hoc sit , integrum Lactantii textum illius oculis subjicio . Non solum spectacula , quae agebant Mimi , Pantomimi , & Pantomimae , sed omnia spectaculorum genera recenset Lactantius , ac in eadem omnia suas fert censuras . *Lib.6. Divin. Instit. cap.2. In Scenis quoque nescio , an sit corruptela vitiosior . Nam & comica fabulae de stupris Virginum loquuntur , aut amoribus Meretricum : & quo magis sunt eloquentes , qui flagitia illa finxerunt , eo magis sententiarum elegantia persuadent , & facilius inhaerent audientium memoriae versus numerosi , & ornati .* Ut vides , non de turpibus fordi-
disque , sed de comoediis sententiarum gravitate , & versuum suavi harmonia , elegantibus verbis digestis , sermonem habet . Persequitur vero : *Item tragicae historiae subjiciunt oculis parricidia , & incesta Regum malorum , & cothurnata scelera demonstrant .* Histri-
orum quoque impudicissimi motus quid aliud nisi libidines docent , & instigant ? Quorum enervata corpora , & in muliebrem incessum , habitumque mollita , impudicas feminas inhonestis gestibus mentiuntur Quid de Mimis loquor , corruptelarum praeserentibus disciplinam ? Qui docent adulteria , dum fingunt , & simulatis erudiunt ad vera ? Quid juvenes , aut virgines faciant , cum haec & fieri sine pudore , & spectari libenter ab omnibus cernunt ? Admonentur utique , quid facere possint , & inflammantur libidine , quae aspectu maxime concitatur , ac se quisque pro sexu in illis imaginibus praefigurat , probantque illa , dum rident , & adhaerentibus vitiis corruptiores ad cubacula revertuntur . Nec pueri modo , quos praematuris vitiis imbuti non oportet , sed etiam senes , quos peccare jam non decet . Circensium quoque ludorum ratio quid aliud habet , nisi levitatem , vanitatem , insaniam ? Tanto namque impetu concitantur animi in furorem , quanto illic impetu curritur , ut jam plus spectaculi exhibeant , qui spectandi gratia veniunt , cum exclamare , & efferri , & exilire ceperint .

VITANDA ERGO SPECTACULA OMNIA NON SOLUM , ne quid vitiorum pectoribus insideat , quae sedata , & pacifica esse debent , sed ne cujus nos voluptatis consuetudo deliniat ,

& a

& a Deo, atque a bonis operibus avertat. Nam ludorum celebrationes Deorum festa sunt: siquidem ob natales eorum, vel templorum novorum dedicationes sunt constituti. Et primitus quidem venationes, quæ vocantur munera, Saturno attributæ sunt. Ludi autem scenici Libero, Circenses Neptuno. Paulatim vero, & cæteris Diis idem honos tribui cæpit: singulique ludi Numinibus eorum consecrati sunt, sicuti Sisinnius Capito in libris spectaculorum docet. Si quis igitur spectaculis interest, ad quæ Religionis gratia convenitur, discessit a Dei cultu, & ad Deos se contulit, quorum natales & festa celebravit. Certe si nostris vixisset Lactantius temporibus, non potuisset pressius omnium spectaculorum genera diris devovere, & rimas, perfugiaque omnia occludere, ut ad incitas redigeret comoediarum defensores.

VIII. Salvianus *Lib. 6.* omnes suæ eloquentiæ nervos intendit adversus cujusque generis spectacula. Sed duo potissima peccatorum genera, impuditiæ nempe, mundanæ voluptatis, & superstitionis carpit. Nam, cum duo sint maxima mala, aut si homo se perimat, aut Deum lædat, hoc utrumque in ludis publicis agitur. Nam per turpitudines criminosas æterna illic salus Christianæ plebis exstinguitur, & per sacrilegas superstitiones Majestas Divina violatur. Dubium enim non est, quod lædunt Deum, utpote Idolis consecratæ. Persequitur deinde declamationem adversus aliorum malorum monstra. Quidquid, subdit, immunditiarum est, hoc exercetur in Theatris; quidquid luxuriarum, in palestris; quidquid immoderationis, in Circis; quidquid furoris, in Caveis. Alibi est impudicitia, alibi lascivia, alibi intemperantia, alibi insania, ubique daemon, immo per singula ludicrorum loca universa demonum monstra. Præsent enim sedibus suo cultui dedicatis. Ac per hoc in spectaculis ejusmodi non sola est illecebra, nec sola vitiositas. Admisceri enim huic Christianum hominem superstitioni, genus est sacrilegii, quia eorum cultibus communicat, quorum festivitatem delectatur. Maximum ergo crimen, cujus Salvianus arguit Christianos spectaculis adstantes, est delectatio vana, voluptas impudica, & lasciva lætitia, quam capiebant. Quæ delectatio efficiebat, ut superstitionis quoque, repugnante etiam ipsorum animo, re ipsa fontes evaderent.

IX. D. Joannes Chrysostomus pluribus in locis Theatrorum libidinem, & impudicitiam execratur *Homil. 3. de David, & Saule*, ubi

nec verbum est de idololatria, prolixè impudicos oculos, venereos cogitatus, desideria prava ex spectaculis concitata narrat, & ab Altaribus arcendos Christianos docet, qui Theatra frequentant: cujus doctrina nimis rigida, ut nunc evenit, quibusdam videbatur. *Et quid hi, inquiunt, adeo magni sceleris commiserunt, ut ab istis sacris cancellis arcendi sint?* (Idipsum nunc opponitur.) Immo quod delictum hoc gravius quæris istorum, qui cum seipsos plane adulterio contaminarint, impudenter ac rabidorum more canum ad hanc sacram Mensam irruunt? Quod si velis adulterii modum cognoscere, non mea verba tibi referam, sed illius, qui de tota hominis vita judicaturus est. Qui viderit mulierem ad concupiscendam illam, jam mœchatus est eam in corde suo. Matth. 5. Quod si mulier forte in foro obvia, & neglectius culta sæpe curiosius intuentem cœpit ipso vultus aspectu: Isti, qui non simpliciter, neque fortuito, sed studio, & tanto studio, ut Ecclesiam quoque contemnant, & hac causa pergunt illuc, ac totum ibi desidentes diem in facies abjectarum feminarum illarum defixos habent oculos, qua fronte poterunt dicere, se eas non vidisse ad concupiscendum? Ubi verba quoque accedunt fracta, lascivaque, ubi cantiones meretricæ, ubi vox vehementer ad voluptatem composita, ubi sibi picti oculi, ubi coloribus tinctæ genæ, ubi vestis curiosius concinnata, ubi totius corporis habitus fuso plenus est, aliaque multa lenocinia ad fallendos, inescandosque intuentes instructa; ubi socordia spectantium, multaque confusio: hinc ipse locus ad lasciviam invitans tum ab iis acroamatibus, quæ præcesserunt, tum ab iis, quæ consequuta sunt. Plurima scribit hoc de argumento homil. 38. in Matth. Pauca isthuc transcribam, quæ decretorium efficiunt argumentum.

X. Itaque, postquam prolixa oratione Theatrorum damna, & spectaculorum omnium horrenda scelera depinxit, ad diluendam accedit excusationem vanissimam eorum, qui nil mali ex spectaculorum frequentia se perpeti dicebant. His ergo verbis suam concludit homiliam. *Quid ergo, si ostendam, inquies, nihil damni ex hac frequentia emergere?* Certe vel hoc ipsum damnum est, sine causa, ac temere tempus insumere, & aliis offendiculo esse. Nam, si tu damnum non patiaris, alium hujus spectaculi studiosiorem reddis. Quomodo autem damnum non patiaris, qui præbes his spectaculis occasionem? Nam præstigiator, corruptus puer, fornicaria mulier, omnesque

que illi diabolici chori, in caput tuum causam spectaculorum rege-
runt. Quemadmodum enim, si spectatores non essent, nec essent, qui
ejusmodi ludos exhiberent, sic, quia spectatores sunt, & isti gestorum
ignem patiuntur. ITAQUE, LICET SINE CASTITATIS DI-
SPENDIO ID AGERES, id quod certe fieri nequit; aliorum tamen
perniciem graves dabis poenas, sive spectantium, sive spectacula eden-
tium: atque ad castitatem servandam majus lucrum fecisses, si illo
non venisses. Si enim castus nunc es, multo castior esses, si spectacula
illa vitasses. Ne itaque inutiliter contendamus, neque inutiles defen-
siones excogitemus. Una defensio, & excusatio est, si fugiamus forna-
cem Babyloniam, si procul ab Ægyptia meretrice degamus; etiamsi
nudos oporteat ab illa effugere. Ita enim & multa fruemur volupta-
te, conscientia nos non accusante, præsentem vitam caste agemus, fu-
turaque bona consequemur, gratia, & benignitate Domini Nostri
Jesu Christi, cui gloria, & imperium nunc, & semper, & in sæcula
sæculorum. Amen. Plurima quoque scribit hac de re homil. 6. in
Matth. ubi ostendit poenitentiae lacrimis diluenda nobis esse pecca-
ta in hoc sæculo, non risu, & Theatrorum cachinnis tempus teren-
dum. Tot, tantorumque facinorum rationem redditurus, sedes ridens,
urbanas facetias proferens, & voluptati indulgens? Sed, si id non
fecero, inquires, si luxero, quæ mihi hinc utilitas? Multa sane, &
tanta, quantam explicare non possum. In secularibus enim judiciis,
quantumvis plores, non effugies supplicium post latam sententiam.
Hic vero, si ingemiscas tantum, sententiam solvisti, & veniam conse-
queris. Ideoque de luctu sæpe Christus nos admonet, & eos, qui lugent,
beatos prædicat; illos vero, qui rident, miseros declarat. Hoc quippe
Theatrum non risum admittit: neque ideo convenimus, ut cachinnos
effundamus, sed ut gemamus, atque ex hujusmodi gemitu Regni hæ-
reditatem nanciscamur. . . . Attamen ita sunt quidam omni sensu va-
cui, ut post hæc audita verba dicant: Absit, ut unquam lacrimas fun-
dam: mihi vero id concedat Deus, ut semper rideam, & ludam. Quid
hujusmodi cogitatione infandius? Non enim Deus id dat, ut ludamus
sed diabolus. Audi igitur, quod passi sint ii, qui ludebant. Sedit po-
pulus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Tales erant Sodo-
mitæ, tales etiam illi tempore diluvii. . . . Ne itaque illa petas a Deo,
quæ a Diabolo accipis. Nam Dei est dare cor contritum, & humilia-
tum, animum vigilem, temperantem, continentem, poenitentem.

compunctum. Hæc illius dona. An ob solam Idololatriam spectacula Chrysoſtomus improbat?

XI. Clemens Alexandrinus *lib. 3. Pædagog. c. 1.* adverſus Theatra hæc inter alia ſcribit. *Magna itaque confuſione, & iniquitate hi cætus pleni ſunt, & occaſio conventus cauſa eſt turpitudinis, cum viri, & feminae mixtim conveniunt, alter ad alterius ſpectaculum.... dum enim laſciviunt oculi, caleſcunt appetitiones, & oculi proximos impudentius aſpicere aſſuefacti, quod conceſſum ſibi vident ocium, intendunt cupiditates.*

XII. S. Baſilius *hom. 4.* Nescientes orcheſtram, quæ ſpectaculis impuris abundat, his, qui illic confident, communem, ac publicam eſſe laſciviæ officinam: quin illic tibiæ modulationes, per quam concinnæ, ac meretriciæ cantiones audientium animis inſidentes, cunctis, utpote citharædorum, aut tibicinum pulſum æmulantibus, nihil aliud, quam obſcœnitatem ſuadent.

XIII. S. Gregorius Nazianzenus *ad Sacel. Jambic. 3.* aſſerit, Theatrum ſcholam eſſe fœditatis omnis, & laſciviæ. S. Ambroſius *de fuga ſæculi cap. 1.* S. Cyrillus Hieroſolymitanus *catech. 19.* Juſtinus, Athenagoras, Tatianus, Theophilus Antiochenus, ut legitur in Biblioth. PP. Tom. 2. acri ſtylo adverſus Theatra invehuntur.

XIV. Ultimo loco nonnulla ex Auguſtino adjicere lubet. Sanctus Doctör quæcumque ſpectacula Chriſtianis illicita & criminosa oftendit. Et primum dæmonis vaſritiem in Theatrorum, Scenarumque invento patefacit. Sub initium nequiſſimi ſpiritus in Numinum honorem celebranda ſpectacula ſuggeſſerunt, ut Religionis velamine obſcœna ſcelera contecta facilius in animos invaderent. Prævidebat vaſerrimus fatanas idololatriam illam ſpeculatricem, & intellectualem opportuno tempore deſituram. Idcirco Scenicorum lueſ ludorum excogitavit ſine fine duraturam, ut acute animadverſit S. Pater, qui *lib. 1. de Civ. Dei cap. 33.* hæc ſcribit. *Dii propter ſedandam corporum peſtilentiam ludos ſibi ſcenicos exhiberi habebant. Pontifex autem veſter propter animorum cavendam peſtilentiam ipſam Scenam conſtrui prohibebat. Si aliqua luce mentis animam corpori præponitis, eligite, quem colatis. Neque enim & illa corporum peſtilentia ideo conquievit, quia populo bellicoſo & ſolis antea ludis circenſibus aſſucto ludorum Scenicorum delicata ſubintravit inſania: ſed aſtutia ſpirituum nefandorum prævidens, illam peſtilentiam jam ſine de-*

debito cessaturam, aliam longe graviolem, qua plurimum gaudet, ex hac occasione non corporibus, sed moribus curavit immittere. Non solum Augustinus improbat Theatra, quod lue impudicitiae animum corrumpant; sed quod potissimum suis confictis umbris a rerum veritate mentem avocent. Lib. de vera Relig. cap. 22. Et hæc enim quædam imitatio veritatis. Nec ob aliud a talibus prohibemur spectaculis, nisi, ne umbra rerum decepti ab ipsis rebus, quarum illæ umbræ sunt, aberremus. Quam rationem antea prodiderat Tertullianus. Persequitur Augustinus alia mala recensere, quæ Theatra suapte natura semper inducunt. Quamvis enim impudicos motus, falsa figmenta non inveherent; inutilibus tamen narrationibus, & vanissimis fabulis animum replent, & cor humanum in studio occupant vanitatis. De hoc peccato ipse se accusat, & profanas lacrimas, quas audiendo Didonis mortem effuderat, amarissimis poenitentiae lacrimis abluit. Lib. 1. Conf. cap. 13. ubi inquit. Tenere cogebar Æneæ nescio cujus errores, oblitus errorum meorum, & plorare Didonem mortuam, quia se occidit ob amorem: cum interea me ipsum in his a te morientem, Deus vita mea, siccis oculis ferrem miserrimus. Quid enim miseriùs misero, non miserante se ipsum, & flente Didonis mortem, quæ fiebat amando Æneam, non flente autem mortem suam, quæ fiebat non amando te? Tandem sui ipsius mala, quæ ex spectaculis passus est, describit; & quod veluti captivus, ad illa raperetur, Deo enarrat, testans, quod urbanus, & elegans apparere gestiebat, dum libidinis luto, & concupiscentiæ bitumine inquinatus undique fordesceret. Utinam tot impudicissimi spectaculorum sectatores, qui candidiorem urbanamque Augustini elegantiam ementiuntur, Augustini sincerissimam confessionem imitarentur. Libr. 3. Conf. capit. 1. addit. Venam igitur amicitiae coinquinabam sordibus concupiscentiæ, candoremque ejus obnubilabam tartarea libidine: & tamen fœdus, atque inhonestus, elegans, & urbanus esse gestiebam abundantî vanitate. . . . Rapiebant me spectacula theatra plena imaginibus miseriarum mearum, & fomitibus ignis mei.

XV. Præterea, ut intaminatæ castitatis Heroes, qui inter spectaculorum lenocinia, & omnium virtutum scopulos, vitiorumque sentinas, immotum æquabilemque jactant animum, & puram mentem, erubescant talia mentiri, ob oculos pono spectaculum, quod con-

templati si fuerint, ostentare in Theatris illos pudebit castitatem, & innocentiam. Spectaculum, quod illis commeditandum offero, est ruina, quam vir Sanctus Alipius in aspectu Amphitheatri passus fuit. Tragicum formidandumque eventum describit Augustinus l. 6. Conf. cap. 8. *Non sane relinquens incantatam sibi a parentibus terrenam viam, Romam processerat, ut jus disceret: & ibi gladiatorii spectaculi inhiatu incredibili, & incredibiliter abreptus est. Cum enim aversaretur, & detestaretur talia, quidam ejus amici, & condiscipuli, cum forte de prandio redeuntibus obvius esset, recusantem vehementer, & resistentem familiari violentia duxerunt in Amphiteatrum, crudelium, & funestorum ludorum diebus, hæc dicentem: si corpus meum in illum locum trahitis, & ibi constituitis, numquid & animum, & oculos meos in illa spectacula potestis intendere? Adero itaque absens, ac sic & vos, & illa superabo. Quibus auditis, illi nihilofecius eum adduxerunt secum, id ipsum forte explorare cupientes, utrum posset efficere. Quo ubi ventum est, & sedibus, quibus potuerunt, locati sunt: fervebant omnia immanissimis voluptatibus. Ille autem clausis foribus oculorum, interdixit animo, ne in tanta mala procederet; atque utinam & aures obturavisset. Nam quodam pugna casu cum clamor ingens totius populi vehementer eum pulsasset, curiositate victus, & quasi paratus, quidquid illud esset, etiam visu contemnere, & vincere, aperuit oculos: & percussus est graviore vulnere in anima, quam ille in corpore, quem cernere concupivit; ceciditque miserabilius, quam ille, quo cadente factus est clamor, qui per ejus aures intravit: & reseravit ejus lumina, ut esset, qua feriretur, & dejiceretur, audax adhuc potius, quam fortis animus, & eo infirmior, quo de se præsumpserat, quod debuit de te. Ut enim vidit illum sanguinem, immanitatem simul ebibit, & non se avertit, sed fixit aspectum, & hauriebat furias, & nesciebat, & delectabatur scelere certaminis & cruenta voluptate inebriabatur, & non erat jam ille, qui venerat; sed unus de turba, ad quam venerat, & verus eorum socius, a quibus adductus erat. Quid plura? Spectavit, clamavit, exarsit, abstulit inde secum insaniam, qua stimularetur redire, non tantum cum illis, a quibus prius abstractus est, sed etiam præ illis & alios trahens. Et inde tamen manu validissima, & misericordissima eruisi eum tu, & docuisti eum non sui habere, sed tui fiduciam: sed longe postea. Cui hæc audienti sanguis non frigescit? Tanta ergo est spectaculorum ad*

hominum corda emollienda vis roburque, ut delectationem excitare valeat, vel in earum rerum conspectu, a quibus natura ipsa abhorret. *Alipius* invitus ad Amphitheatrum ducitur, morum integritate ornatus, sanctis cogitationibus munitus, animoque firmissimo clausos fervandi oculos, ut ne videret quidem gladiatorum feram infaniam. Nihilominus præsens factus, vociferante turba, oculos aperuit, hominum corpora dilaniari, humanoque terram maderere sanguine conspexit, atque cruenta voluptate se tactum sensit. Quid si ad Theatrum accessisset, ubi ea oculis repræsentantur, ad quæ natura impotenti impetu abripitur? Legas, velim, quæ narrat idem Augustinus in libris, ni fallor, contra Julianum de sene castissimo, & octuagenario majore, qui ad conspectum unius scenæ lugendam castitatis octoginta & amplius annorum spatio intemperate servatæ jacturam passus est.

XVI. Ex hucusque dictis cuique præjudiciorum vacuo comper- tum est, Patres omnes Christifidelibus interdixisse spectacula, non tantum ob eam rationem, ne scilicet superstitionis, & Ethnicæ idololatriæ participes efficerentur; sed potissimum, ne voluptatum illecebris, ne mulierum lenociniis effeminarentur, neve pudorem, verecundiam, castitatemque amitterent, atque ad omnem molli- tiem dissolverentur. Improperant utique Patres Christianis Thea- tra adeuntibus paganicæ superstitionis crimen, non quod Christia- ni occasione comædiarum a Catholica desciscerent professione, & falforum Numinum cultum profiterentur; sed quod facto supersti- tionem foverent, & manus Ethnicis ludos scenicos in Idolorum cultum celebrantibus porrigerent. Quis, quæso, Patrum refert, Christianos Catholicæ Religioni terga dedisse, atque in Paganorum castra immigrasse ob comædiarum frequentiam? Nam revera Chri- stiani Theatra adibant, non ut Numinibus cultum offerrent, sed ut sensus suos demulcerent, & voluptatem caperent. Tametsi, ut dixi, re ipsa occasionem Idololatriæ præberent, illisque Patres *præctica superstitionis* crimen exprobrarent. Quemadmodum si hac tempesta- te Turcæ, Hebræi, Ethnici spectacula quædam agerent in suæ Re- ligionis argumentum, sed quæ ad lasciviam, impudicitiam, & car- nalia desideria provocarent; et Christiani illuc concederent: Sacri Concionatores omnes eloquentiæ nervos intenderent, ut ab illis Catholicos avocarent. Et inter argumenta, quibus uterentur, unum

certe esset, Christianæ Religionis dedecus, et Idololatriæ, falsæque Religionis incitamentum: quamvis peroptime scirent, Christianorum neminem eo convenire, ut Turcarum, Gentilium, Hebræorumque Religioni litaret; sed ut voluptatem perciperet. Quamobrem probrosa libidinis, mollitiei, lasciviæque flagitia, quibus inquinarentur, latius, et ferventius exaggerarent. Quæ demum flagitia temporis tractu tam altas, ubi semel pedem figunt, radices agunt, ut a fide, verique Dei cultu deficere vel ipsos sapientes faciant. Hæc est germana Sanctorum Patrum doctrina adversus Theatra.

XVII. Tandem edisserant nobis priscae vetustatis perspicaces investigatores: Ovidius, Maximus, Seneca, Juvenalis, et plurimi alii Ethnici Scriptores, qui, ut impudicitiae et libidinum sentinam, Theatra improbant, id ne studio vitandæ Idololatriæ præstiterunt? Quid? Invektine sunt dumtaxat in obscœnissimos meretricis Floræ ludos, qui semel tantum in anno habebantur, quibus solæ assidebant meretriculæ? An non habemus scripta Theatralia illius ætatis, in quorum conspectu fordescunt plures nostri temporis comoediæ, et fabulæ Nemorense. Edisserant: dum Plato a sua Republica pullos voluit musicos, comicos, Poetas omnes, vel ipsum Homerum, quod cantus suavitas, et harmonicus versuum numerus emollirent animos, effeminarent viros; zelone profligandæ Idololatriæ id præstitit? Dum Aristoteles, Plutarchus, M. Tullius, et pene omnes tum Græci, tum Latini sapientes Philosophi improbant comicas representationes, quia voluptatem excitant, sensus fascinant, vires dissolvunt; nunquid Divinæ Religionis studio hoc egerunt? Sileant ergo priscae antiquitatis venatores, desinantque seducere imperitos, qui putidas fabellas suscipiunt pro solidis documentis, dum eorum concupiscentiæ negotium agitur. Sed quid in vano commento profligando diutius immoror?

C A P U T V.

*Nonnulla posteriorum temporum documenta adversus
Theatrales ludos.*

I. **C**Um Christiana Religio dominari, pulsa penitus Idololatria, cœpit; tum & pii Imperatores in suis edictis, & Episcopi in suis Conciliis Comoediis, Tragoediis, & quibusque Theatralibus ludis

ludis apertum, & continuum bellum indicere non destitere ad hæc usque tempora nostra. Quamvis enim sub Imperatoribus Ethnicis, & Concilium Eliberitanum in Hispania Lactantii tempore celebratum *can. 62. & 67.* & Concilium Nicænum, in quo, teste Nicephoro *lib. 8. c. 18.* anathema latum est contra librum *Arii*, inscriptum, *Thaleja*, quod Poetæ *Sotodis*, & Comicorum cantilenas redoleret; Et Constitutiones dictæ Apostolicæ *can. 5.* plura contra Theatra statuerint: tamen ea libertate, & potestate adversus ejusmodi corruptelas vocem exaltare nequiverunt, qua usi, post extinctam superstitionem, Episcopi, & Concilia sunt. Nec tempus permittit, nec instituti ratio postulat, ut omnia huc transcribam Ecclesiastica documenta, quæ omni fere tempore pro exterminandis Theatrorum corruptelis summa constituta sunt providentia. Pauca tamen perstringam, & qui plura cupit, consulat *P. Le Brun*.

II. Concilium Trullanum *an. 692. can. 51.* hæc decernit. *Omni- no prohibet hæc sancta, & universalis synodus eos, qui dicuntur Mimi, & eorum spectacula. Deinde venationum quoque spectationes. Si quis autem præsentem canonem contempserit, & se alicui eorum, quæ sunt vetita, dederit, si sit quidem Clericus, deponatur, si vero Laicus, segregetur.*

III. Definente octavo sæculo, Leo Isauricus, alique Principes Iconoclastæ, ut Catholicos affligerent, exactis e Monasteriis Monachis, illorum cellas Histrionibus inhabitandas dederunt. Quare Concilium Generale VII. *sess. 7.* ubi hæc referuntur, Christianis severissime Theatrorum frequentiam prohibet, pœnasque violatoribus infligit, sicut & Concilium Laodicenum. Tom. VI. Concilior. hæc referunt. *Tantum ei, qui dat escam, gratias agant, & non per quasdam thymelias voluptates, hoc est satanicas cantilenas, cytharasque, & meretricias inflectiones: quibus superveniet Propheica maledictio (Isaiæ 5.) Væ, qui cum cythara, & psalterio vinum bibunt, opera autem Domini non intuentur, & opera manuum ejus non intelligunt. Et si unquam fuerint inter Christianos hujusmodi corrigantur. Sin autem, oblineant super eis, quæ sunt ante nos regulariter edita.*

IV. Nicolaus Papa *an. 866.* Bulgaris jubet, ut spectacula fugiant. Et Photius noni sæculi scriptor in suo Monocanone colligit Ecclesiasticas leges, & civiles contra spectacula. Ostendit, Ecclesiam nunquam permisisse Theatra; sed ab eisdem fidelibus abstinendum præ-

cepisse : additque , Clericos eadem frequentantes in Monasteriis includendos esse . Animadvertit citatus P. *Le Brun* ex Balsamone Patriarcha Antiocheno , hanc disciplinam exacte semper obtinuisse in Ecclesia Orientali , sicut & in Occidentali , in qua Gothi , & Wandalii Theatrorum spectacula penitus sustulerunt ; et vix inquit P. *Le Brun* , sub Carolo Magno revixere . Quare Concilium Cabilonenſe an. 813. can. 9. hæc statuit : *Ab omnibus oculorum auriumque illecebris Sacerdotes abstinere debent . Histrionum sive scurrarum , & turpium , sive obscenorum jocorum insolentiam non solum ipsi respuant , verum etiam fidelibus respuenda percenseant .* Idemque præcipit Concilium Parisiense an. 829. severe et Christianis , et Clericis spectacula vetans . Christianus Lupus in notis ad Concilium Trullanum , alii-que eruditionis sacræ cultores observant , sæculo X. et XI. Poetarum artem fere obsolevisse .

V. Joannes Sarisburiensis Episcopus Carnutensis an. 1172. diruta Theatra , exterminatos Tragoedos , et Comoedos *Lib. 1. de nugis Curialium* scribit : *Porro Comicis , & Tropicis abeuntibus , cum omnia levitas occupaverit , Clientes eorum Comædi , & Tragædi exterminati sunt .*

CAPUT VI.

Compendium historiae Theatrorum ab ætate Scholasticorum ad hæc nostra tempora . S. Thomæ doctrina vindicatur ab ineptis plurium Casuistarum commentis .

I. SÆculo XIII. sublatis publicis Theatris , Histriones in domibus privatis versus recitabant , instrumentis musicis adhibitis . Hoc sæculo Gallia præsertim Poetis , et hujus generis Histrionibus abundabat , quod lingua *Provincialis* vulgo *Provenzale* magno haberetur in pretio , et Romana appellabatur , quod Romanæ propius accedebat , tum quod Provincia illa Romana appellabatur , unde *Romanzi* nomen acceperunt . Istiusmodi Histrionatus artem scholastici absolute spectantes , natura sua malam non esse jure , ac merito definire . S. Thomas scholasticorum facile Princeps hæc 2.2. q. 168. a. 3. statuit : *In omni eo , quod est dirigibile secundum rationem , superfluum dicitur , quod regulam rationis excedit ; dictum est autem , quod ludicra , sive jocosa verba , vel facta sunt dirigibilia secundum ratio-*

nem, & ideo superfluum in ludo dicitur, quod excedit regulam rationis. Quod quidem potest esse dupliciter: uno modo ex ipsa specie actionum, quæ assumuntur in ludum; quod quidem jocandi genus secundum Tullium dicitur esse illiberale, petulans, flagitiosum, obscænum, quando scilicet utitur aliquis causa ludi turpibus verbis, vel factis, vel etiam his, quæ vergunt in proximi nocumentum, quæ de se sunt peccata mortalia. Alio autem modo potest esse excessus in ludo secundum defectum debitarum circumstantiarum; puta cum aliqui utuntur ludo vel temporibus, vel locis indebitis, aut etiam præter convenientiam negotii, seu personæ. Et hoc quidem quandoque potest esse peccatum mortale, propter vehementiam affectus ad ludum, cujus delectationem præponit aliquis dilectioni Dei; ita quod contra præceptum Dei, vel Ecclesiæ talibus ludis uti non refugiat.

II. Nihil luculentius, nihil magis decretorium contra ætatis nostræ Theatra, in quibus facta fere semper turpia repræsentant, puta profanos amores, concupiscentiæ illicia, lenocinia, et cetera id genus, et quandoque etiam verba obscæna adhibent, histriones: Et hæc in proximi nocumentum natura sua vergunt. *Et hæc de se sunt peccata mortalia*, inquit Angelicus. Peccatum quoque mortale contingere potest, subdit Doctor S. *propter vehementiam affectus ad ludum, cujus delectationem præponit aliquis præcepto Dei, vel Ecclesiæ.* Patet autem, et Divino, et Ecclesiastico præcepto prohiberi Theatra, in quibus femina lascivæ comptæ cum suis Amasiis facta turpia repræsentant, cantu fornicario, musica meretrice, ut cum Chrysostomo loquar, et impudicissimis Choreis adjectis. Hoc ludorum genus, inquit Angelicus, secundum ipsum Ethnicum Tullium *dicitur esse illiberale, petulans, flagitiosum.*

III. Hoc principio constituto, proponit sibi Angelicus objectionem, ex cujus resolutione evidenter elucet ejus doctrina. *Ad tertium (inquit) dicendum, sicut dictum est ludus, est necessarius ad conversationem humanæ vitæ. Ad omnia autem, quæ sunt utilia conversationi humanæ deputari possunt aliqua officia licita; & ideo etiam officium Histrionum, quod ordinatur ad solatium hominibus exhibendum non est secundum se illicitum, nec sunt in statu peccati, DUM-MODO moderate ludo utantur, idest non utendo aliquibus illicitis verbis, vel factis ad ludum, & non adhibendo ludum negotiis, vel temporibus indebitis.* Qui ignorant tempore S. Thomæ nulla extitisse

publica Theatra, quæ ille scribit de sui temporis Histrionibus, applicant ultimæ ætatis nostræ comoedis, cum isti ab illis plusquam genere distent, ut mox evidentius palam fiet. Histriones, quorum meminit Angelicus, erant quidam joculatores, qui versus recitabant in privatis domibus, adhibitis musicis instrumentis, ut vel ex ipsis objectionis verbis colligitur. *Legitur enim, in vitis Patrum, quod B. Paphnutio revelatum est, quod quidam jocular futurus erat sibi conjors in vita futura.* Officium autem recreandi homines secundum se non est illicitum, dummodo conditiones necessariae servantur. *To secundum se* duplicem excipit sensum. Aliqua secundum se ita sunt vitiosa, ut nunquam honestari valeant, sicuti fornicatio, adulterium, mendacium, blasphemia etc. Alia ita de se, et secundum se illicita sunt, ut aliquo in casu fieri licita queant. Quod vir induat vestem muliebrem *de se vitiosum est*, inquit, Angelicus 2. 2. q. 169. a. 2. ad 3. nihilominus ad propriæ vitæ conservationem honesta evadere hæc vestitus mutatio potest. Furtum secundum se malum est: urgente extrema necessitate omnem exuit malitiam, imo definit esse furtum. *Histrionatus* nostri temporis secundum se in genere moris, seu omnibus spectatis, vitiosum est. Aliqua in Methaphysica præcisione, seu præcisis circumstantiis licita, et honesta sunt, quæ variatis circumstantiis criminosa evadunt. Hæc obiter indicavi, ut plures imperitorum cavillationes præoccuparem. Igitur S. Thomas docet, officium recreandi homines secundum se non esse illicitum, dummodo debitæ circumstantiæ servantur: videlicet quod facta, et verba ludorum sint honesta: quod servantur circumstantiæ loci, temporis, et personæ. Hinc in citata responsione ad tertium argumentum subdit. *Si qui autem superflue sua in tales consumunt, vel etiam sustentant illos histriones, qui illicitis ludis utuntur, peccant, quasi eos in peccato foventes, unde Augustinus dicit: quod donare res suas histrionibus, vitium est immane, non virtus.* Hanc vero comicorum, qui illicitis ludis utuntur, artem, eodem loco S. Thomas habet ac meretricium, ut 2. 2. q. 87. a. 2. ad 2. expresse docet. *Quædam vero dicuntur male acquisita, quia acquiruntur ex turpi causa; sicut de MERETRICIO, ETHISTRIONATU, & aliis hujusmodi.* Ab ejusmodi hominibus, subdit ibidem decimas Ecclesia non debet recipere, quamdiu sunt in peccato, ne videatur eorum peccatis communicare. Histriones nostri temporis utun-

tur ludis illicitis, ut demonstratum est: Ergo juxta S. Thomam peccant spectatores iisdem mercedem solventes, quamvis impura aliqua delectatione non inquinarentur, quia fovent illos in peccato. Quam doctrinam S. Thomas a Patribus hausit, præsertim ab Augustino inquitente in c. 4. Joannis: *Donare res suas histrionibus vitium est immane, quia laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & qui inique agit benedicitur*. Doctrina Scholasticorum XIII. et XIV. seculi eadem, ac Sancti Thomæ prorsus est, et accipi eodem in sensu debet. Histriones tempore S. Thomæ erant ut nostri circulatores, qui dum vel in privatis domibus, vel dum in plateis publicis Tabulata, seu pulpita, seu Theatra vocare vis, erigunt, et populo spectacula præbent, nullum peccatum perpetrant, dummodo conditiones a S. Thoma præscriptas servant.

Recensitis itaque seculis nulla omnino publica Theatra erant; sed histriones modo oppidatim discurrebant recitantes versus suos, et musica pulsantes instrumenta, ut nostri circulatores *Vulgo circlatani*. Magnates, et Principes in aulis suis alere Poetas istos *Provenzales* solebant. Erant autem homines, et nobilitate natalium, et ingenii dotibus ornati. Poeta *Foulguet* Monasterium ingressus, Episcopus Massiliensis, et postea Tolosanus institutus fuit. Quoniam vero plures hac arte abutebantur neglectis conditionibus a S. Thoma præscriptis in exilium acti fuere ab Ludovico Galliarum Rege. Alii ut dixi, manentem in Aulis Magnatum sedem habebant: alii versus a se compositos modo in hac, modo in illa Civitate canebant, instrumentis adhibitis. Isti nulla lege infames declarati, quemadmodum histriones, qui e publicis Theatris recitant: Hoc discrimen privatos inter, & publicos histriones ipse Cæsar Nero instituit, ut *lib. 14. cap. 15.* Tacitus refert. *Ne tamen adhuc publico Theatro debonestaretur, instituit ludos Juvenalium vocabulo, in quos passim nomina data, non nobilitas cuiquam, non ætas, aut tacti honores impedimento, quominus Græci, Latinive histrionis artem exercerent*. Et lex ita declaravit, non esse infames illos, qui in domibus privatis recitarent. Plinius junior, qui histriones publicos improbat, privatos in domo sua comoedos alebat, ut ex *l. 1. Epis. 15.* colligitur.

IV. Ut doctrina S. Thomæ, & aliorum Scholasticorum luculentius pateat, duo ut certa constituenda sunt. Unum: Patres omnes, & leges tum Ecclesiasticas, tum civiles publicos histriones infamiae cen-

cenfura notaffe. Alterum S. Thomam in Patrum, & legum doctrina verfatiffimum has leges, & hanc infamiam non ignoraffe. Ille ne ignoravit, quæ Tertullianus, Cyprianus, Salvianus, Chriftofomus, & Auguftinus de mimis docent, & Theodofius, aliique Imperatores de Hiftrionum infamia ftatuerunt? Supinæ ignorantia notam Angelico Doctore inureret, qui illum de publicis hiftrionibus, qui aut amoris impuri, aut ambitionis, aut crudelitatis vitia inter fcenas repræfentant, loqui contenderent. Quando igitur docet cum ceteris Scholafticis artem hiftrionum non effe fecundum fe illicitam, eam artem intelligit, quam privatim Poetæ, & hiftriones, feu circulatores fui temporis in hac, aut illa Civitate exercebant. Idque confirmat, quod illo tempore nulla prorfus publica Theatra fixam fedem habentia extarent. Quid quod Doctor Sanctus docet in refcriptis testimoniis, ludos iftos effe licitos, *dummodo non fint contra Dei vel Ecclefie legem, dummodo vel facta, vel verba turpia non contineant*? Oftendant Theatrorum defensores vel unicam nobis Tragœdiam, aut Comoediam, five prifcæ five hodiernæ ætatis, quæ in publico Theatro recitata a mulierculis, & viris, adjectis actibus intermediis, choreis, mufica, ceterisque omnibus, quæ turpitudine, & obfcœnitate olent, polluta non fuerit? Planum itaque eft, hiftrionatus artem, quam Sanctus Thomas fecundum fe licitam afferit, toto genere differre ab illa, quam Mimæ, & Mimi noftro tempore repræfentant. Theatra naturam & effentiam mutant ex circumftantiarum, & præfertim materiæ diverfitate, ut mox conftabit.

V. Confirmat quæ hætenus dixi celeberrimus Ludovicus Antonius Muratorius Reipublicæ litterariæ fplendor, & ornamentum. *Tom. 2. Ant. Ital. Med. Æv. Diff. 29.* ubi animadvertit, poft declinationem Imperii Romani Theatra, & Spectacula, quæ olim vgebant, defeciffe; & ficti belli pugnas, & ludicra certamina fucceffiffe. Nunquam tamen defuiffe aliqua mimicæ artis veftigia. Refert ille pag. 845. aliqua ex laudatis S. Thomæ testimoniis verba, & quid nomine *Hiftrionum* S. Doctor intellexerit interpretatur. Inquit enim. *Si vero tunc idem præftitiffe credendi, quod nunc Circulatores (Saltimbanchi, & Cantimbanchi eos appellamus) atque alia ludicra proferrunt in plateis, & comptis. Quæftioni huic caufam fortaffe dedit, quod Philippus Auguftus Rex Franciæ eodem feculo XIII. incunte Hiftriones e Regni finibus excedere jufferat, quod id genus hominum Rei-*
publi-

publicæ perniciosum existimaret. Heic iterum collige, quam crassa laborent ignorantia illi, qui, quæ S. Thomas de circulatoribus (vulgo *Saltimbanchi*) dixit, ad honestanda hodierna Theatra detorquent. Plura ibidem persequitur Cl. Muratorius expenditque ludorum diversitatem, qui seculis barbaricis usque ad seculum XV. obtinebant.

VI. Seculo XV. Provenzalibus Poetis neglectis, aliud Poetarum, & Comicorum genus prodijt, qui Sanctorum, & Christi Domini acta repræsentabant. Erecta Parisiis fuit Congregatio ejusmodi sacrarum repræsentationum, ut sæpe laudatus Pater *Le Brun* narrat, cujus munus erat Acta Passionis Christi referre. De hac Congregatione plura ille narrat, quæ prætereo. Initio devotionem, & pietatem excitarunt: at temporis tractu omnia intermediis actibus, & exordiis polluta fuere, ut in artibus quibusque, quæ hominum opera exercentur, evenire solet. Hæ sacræ repræsentationes adjectis choreis, solemnioribus Christianæ Religionis festis celebrabantur, modo in Ecclesiis, modo extra. Clerici ipsi Comicos agebant. Hæc omnia tandem abolita fuere, quorum vestigia variis in Provinciis diu perdurarunt, & in Hispania adhuc grassantur.

VII. Circiter seculum XVI. Theatra publica, quæ mansuram haberent sedem ædificata fuere; Comoediæ, & Tragoediæ, cum in Italia, tum in Gallia, ad exemplaria Sophoclis, & Euripidis compositæ prodierunt dolis, & velitationibus amatoriiis plenæ, & antiquorum Theatrorum corruptelæ grassari usquequaque cœperunt. Tragoediarum auctores in Italia primi Mussatus Patavinus, & Trissinus Vicentinus: in Galliis Jodellus, & Garnerius habentur. Ecclesia non siluit, sed antiquorum Patrum, & Conciliorum vestigiis insistens, in suis synodis renascentem corruptelam exterminare pro virili sategit. Innumera sunt Ecclesiæ decreta, quæ adversus ejusmodi spectacula collegit P. *Le Brun*. Initio soli Histriones, secus semina, infamem artem Theatralem exercebant. In Synodorum decretis, quæ hoc tempore lata fuere contra Histriones, nulla Scenicarum mulierum fit mentio. *Cecchinus* Ferrariensis famosus Histrion, qui in suæ professionis commendationem librum edidit an. 1616. asserit ab annis minus quinquaginta obtinuisse, ut veræ, non fictæ mulieres in Scenam prodirent, Mimasque cum suis Mimis agerent.

VIII. S. Carolus Borromæus, strenuus Ecclesiasticæ disciplinæ

assertor, et vindex præ ceteris in Italia bellum spectaculis indixit, et in auxilium Principes, et Magistratus advocavit, ut 2. p. act. Tit. 66. habetur. *De his etiam Principes, & Magistratus commonendos esse duximus, ut histriones, & mimos, ceterosque circulatores, & ejus generis perditos homines e finibus suis rejiciant.* Dominus Bollandus Episcopus Brixienfis, secundus Ambrosius nuncupatus anno 1573. hæc statuit. *Circulatorum, atque id genus vilium hominum spectatores ne sint.... Loca, ubi choreæ ducuntur, comædiæ aguntur, mimi, histriones, & id genus aliud adhibentur, evitent omnino.* Ex actis Ecclesiæ Brixienfis Venetiis impressis an. 1608.

IX. Concilium Turonense an. 1585. hæc præcipit: *Comœdias, ludos scenicos, vel Theatrales, sub anathematis pœna prohibet hæc Synodus: Præcipitque omnibus, & singulis Parœciarum rectoribus, qui huic decreto non paruerint, ut illius ordinatione nominatim excommunicati denutientur, & publicentur.* Innumeras alias referre Synodos possem, si opus esset, otiumque faveret. Rituale Metense an. 1605. vetat, ne Ecclesiastica sepultura donentur Comoedi, et histriones. Rituale Parisiense infamem declarat artem Comoedorum, eosque a sacra communione arcet. Rituale Cabilonense Parisiis anno 1649. impressum hæc jubet. *Arcendi sunt publice indigni, quales sunt excommunicati, interdicti, manifeste infames, ut meretrices, concubinari, comædi.* Severius hoc idem mandat Episcopus Atrebatensis anno 1695. Universitas Parisiensis anno 1648. idem statuit.

X. Labet isthuc transcribere verba Synodi Telonensis anno 1704. gallica latine reddita. *Cœtus Christianorum corpus mysticum dicitur, cujus Christus caput est, & Spiritus Sanctus anima, & forma. Igitur qui defendit, Comœdiarum occupationem dignam esse Christiana professione, consequenter docet, Christum in eisdem sibi complacere, Sanctumque Spiritum ad exercitia isthæc Christianos dirigere; quod blasphemiam redolet, quam nemo vel eorum, qui impudenter ludos Theatrales extollunt, proferre ausit. Nimum ergo compertum exploratumque, spectacula scholas esse dæmonum, ubi tot habent sectatores, quot spectatores. Nihil ergo magis oppositum non modo hominis Christiani spiritui, verum etiam solemnī illi protestationi, professionique, quam omnes in baptismo edimus, renuntiandi nempe dæmoni, ejusque pompis, & operibus. Hortamur itaque fideles omnes, quos nobis Providentia concedidit, ut ab his falsis, exitiosisque seculi voluptatibus*

bus abstineant. Quod si tantum sibi illuderent, ut crederent, nihil ipsos mali perpetrare, numquam ab ea sese purgare valent iniquitate, quam ceteri perpetrant. Porro Divo Paulo teste, conscii, & consentientes & impendio magis, qui cooperantur, non secus, ac criminum auctores, plectuntur. Propterea nos omnibus Confessariis mandamus, ut absolutionem denegent iis, qui post correptionem nollent a Comædiarum, Theatrorumque frequentia abstinere. Presbyteris vero, Beneficiariis, & Ecclesiasticis omnibus istius Diœcesis sub pœna excommunicationis, ipso facto incurrenda præcipimus, ne choreis, ludis Theatralibus, Comædiisque assistant.

XI. Non modo Episcopi in suis Conciliis, verum etiam Theologi, & Concionatores cujuscumque Christianæ nationis, qua voce, qua scriptis spectacula Theatrica infectati sunt. Missis Concionatoribus, quorum innumeri sunt adversus rediviva Theatra sermones, celebriores Theologos indicabo.

XII. In Hispania duo celeberrimi Jesuitæ; P. Franciscus Ribera, qui confessiones Sanctæ Theresiæ audivit, in *Comm. ad Mich. cap. 1. n. 63.* Comædos exagitat. P. Joannes Mariana integrum, ut fertur, tractatum adversus Theatra hodierna edidit. Gonzalez in notis ad Canon. 62. Concilii Eliberitani jure tum civili, tum Ecclesiastico, artem Theatricam infamem declarat, suæque Nationis Theologos præstantiores, qui contra hanc corruptelam scripsere, laudat his verbis. *Plura etiam congerunt de hac nefaria arte Mariana de spect. c. 12. cum seq. Bulenger l. 1. de Circo c. 52. Calatajum in Paradox. c. 12. Amaya de leg. unic. cap. de venat. ferarum. P. Fab. l. 2. scm. cap. 12. Demster ad Rosin. lib. 5. c. 6. Lantiment. l. 2. de vet. Monum. cap. 82. Cabrereros de met. lib. 2. cap. 8. Ossual. ad Donna. lib. 18. cap. 7. Mendoza qu. 9. quodlibet.* Quid plura, ipse P. Escobar Comœdias execratur, cujus verba in loco dabo. Præstantissimus Cardinalis Aguirre Tom. 1. Concil. pag. 674. hæc inter alia scribit: „ Modo passim contingit, ut qui casti, ac pudici ad ea „ Theatra accedunt, alii omnino redeant. Quot Virgines, quot castæ „ Matronæ ibi concipiunt amores, quos antea non senserant, & „ paulatim, deposito pudore succumbunt? Pauci sunt, si forte alii „ qui spectantium, quibus amatoriarum illarum phrasæ, gestus, inventiones, non excitent affectum aliquem minus purum. Videant ergo „ Magistratus, & Governatores Reipublicæ, qua ratione possint

„ eas permittere , & an non sint coram Deo rei innumerabilium
 „ scelerum inde secutorum . *Viderint pariter nonnulli recentes scri-*
 „ *ptores , quanto salutis alienæ , & propriæ periculo in ea parte fræ-*
 „ *na laxent , innixi uno vel altero testimonio S. Thomæ male intelle-*
 „ *cto* „ . Didacus quoque Tapia celebris Theologus Hispanus cala-
 mum acuit in Comœdias , ut plures alios prætermittam .

XIII. Ex Italia Paulus Comitulus *lib. 5.* P. Albertus de Albertis Soc. J. in Paradox. *disp. 2.* acriter Theatra infectati sunt . Pater Dominicus Ottonelli S. J. tria volumina in 4. contra Theatra edidit . P. Hieronymus Florentinus Cong. Mat. Dei Tomum in 12. bis impressit , atque hoc titulo inscripsit : *Theatrum contra Theatrum* . Inter Concionatores , qui omnes semper declamarunt contra vitia Theatrica , eminet P. Paulus Segneri S. J. , cujus sermonis specimen infra perstringam .

XIV. Theologi Galli Evangelicæ Moralis , si qui alii , invicti propugnatores unanimi fere consensu repræsentationes scenicas improbarunt semper . Nicolaus integro Tractatu Comœdias profligavit . Bonus Merbesius in sua *Sum. Chris.* fuso calamo Theatra improbat . Serenissimus Princeps *de Conti* Tractatum edidit 1669. in quo Ecclesiæ traditionem contra Comœdias , & spectacula exposuit , Patrum testimoniis adductis . Adversus hunc tractatum prodit *dissertatio* Auctoris Anonymi : Dominus *de Voisin* Doctor Theologus , & Consiliarius Regius volumen in 4. emisit in lucem 1671. hoc inscriptum titulo . *Le defense du Traité de Monsieur le Prince de Conti* . Hoc suo opere sane doctissimo Dominus *de Voisin* præfatam dissertationem penitus profligavit , auctoremque antiquæ eruditionis si-ve sacræ , si-ve profanæ , & Evangelicæ doctrinæ mirifice imperitissimum demonstravit . P. Franciscus Caffaro Epistolam Parisiis a. 1694. publicis Typis evulgavit in Comœdiæ defensionem . Scriptum istud scandalum adeo gravissimum excitavit in Gallia , ut Episcopalem sollicitudinem , studiumque inflammaverit , ad sacrum Ecclesiæ depositum custodiendum . Archiepiscopus Parisiensis ad Palinodiam scriptorem adegit , qui humilitatis exemplo non adeo frequenti , continuo præstitit , suamque retractationem ipsi Archipræsuli inscripsit . Hac publica retractatione haud contenti ceteri Galliarum Episcopi , verentes , ne imperiti Fideles , sua alioquin natura ad ea omnia , quæ demulcendis sensibus inserviunt , propensi , evul-
 agti

gati scripti laxa, & versuta commenta profligare constituerunt. Celeberrimus *Bossuetus* in primis opusculum edidit eodem an. 1694. quo *Cassaro* Epistolam prorsus contrivit, & perennem Ecclesiæ traditionem contra Theatrorum corruptelam magnopere more suo illustravit. Hoc eodem similiter anno 1694. ejusdem *Cassaro* subdola commenta improbavit *P. de la Grange* Doctor Theologus edito tractatu inscripto *Refutation d' un écrit favorisant la Comedie*. Poeta *Boursault* *Cassaro* sollicitaverat ad dictam scribendam Epistolam, quam suo inseruit Tomo hunc præferente titulum: *Pieces de Theatre de Mr. Boursault*.

XV. Ex iis, quæ hætenus brevissime delibata sunt, basilice patet, quam sit vanum, chimericum, atque perridiculum commentum illud, quo eludere Theatrorum defensores Patrum doctrinam contendunt, effutientes, antiquos Patres idcirco adversus Theatrum acriter invectos esse, quod Idololatriæ crimine inquinata essent. Siquidem antiquorum Patrum doctrinam adoptarunt successores Episcopi, doctoresque Ecclesiæ extincta penitus Idololatria, & Patrum priscorum dicta opposuerunt contra illa ipsa Theatra, quæ Christiani propriæ professionis haud satis memores reædificaverunt, & Paganiæ scilicet Idololatriæ reliquias in scenam traduxerunt. Ultimæ ætatis nostræ Concilia, Episcopi, Archiepiscopi sanctitate, & doctrina præstantiores Apostolicum Zelum adversus restituta Theatra succenderunt, Theologi omnes Evangelicæ doctrinæ periti calamum in Comœdiarum, & Tragœdiarum præstigia acuerunt.

XVI. Qui namque sunt, qui pro Theatris pugnarunt? Viri Theatrici, & histriones. Petrus Maria *Cecchinus* Ferrariensis famosus histrio sermones pro Comœdiarum honestate edidit, impressique fuere Venetiis an. 1621. Nicolaus *Barbieri* dictus inter histriones *Beltrame* pro Theatris pugnavit cum aliis nonnullis Comicis, quorum scripta referre non vacat. Alter Histrio *Riccoboni* dictus *Lelius* in suo paucis abhinc annis evulgato lingua Gallica Theatro Italico, nonnulla scribillavit in Comœdiarum defensionem. Narrat S. Carolus Borromæum propria manu signasse Comœdias in Theatro recitandas, cum ex ejus actis colligatur Comœdos abiisse, quod noluerint Regulis a S. Archiepiscopo præscriptis subjacere. Poetæ Itali nonnulli bellum litterarium *Riccoboni* intenterunt, quod de Theatro Italico minus apte scripsisset. Hic *Riccoboni* ab Italis Poetis

tis artem recitandi Tragœdias didicit, & ingrati animi postea reprehensus fuit. Plura de hoc dissidio dicenda occurrerent, quæ utpote nimis lepida prætereo. Theatrorum igitur defensores sunt Poetæ, & histriones. Næ isti Christianæ professionis, & Evangelicæ doctrinæ peritissimi, & plenissimi! Quid quod celebriores, doctioresque Poetæ partus suos in juventute editos, provectiores facti eosdem lacrimati sunt, tamquam juventutis delicta. Hanc veritatem cum Italiæ, tum Galliæ celebriores Poetæ illustrent. Quid egerit nominatissimus *Petrarcha* maturior factus, neminem latet. Quid de altero Italiæ nostræ Poeta omnium ætatis nostræ præstantissimo APOSTOLO ZENO dicam? Is vel ab ipsa adolescentia in id operam dederat, ut ab obscœnitate, & turpitudine Theatra purgaret. At nondum compertum eidem erat argutissimum Epiphonema, quo S. Augustinus jactatam suo tempore Theatrorum ad Christi legem reformationem sic vellicavit. *Numquid & diabolus factus est Christianus?* Quamobrem ad senectutem deveniens, partus suos poeticos florente ætate editos deflevit, improbavit, &, ut eam, quam offerre humana imbecillitas satisfactionem Deo pro irrogata injuria valet, pro viribus rependeret, sacra drammata composuit, ut loco prophani amoris, olim fortasse suis carminibus excitati, divinæ caritatis ignem accenderet, inflammaretque hominum corda ad devotionem, ad pietatem, divinasque celebrandas laudes. Nisi ab instituto declinarem, plurima mihi de præclarissimo viro dicenda forent, cujus multorum annorum intervallo non tam selectam, vastamque eruditionem, memoriæ promptitudinem, elegantis sermonis facilitatem, quam integerrimam Christianæ vitæ probitatem, & in primis singularem profecto humilitatem, mundi que contemtionem, demiratus sum. Ceterum si plura cupis, lege elegantissimas orationes duas, alteram Idiomate Italico, quam P. Antoninus Valsechi celebris Italiæ nostræ Orator sacer, aliarumque scientiarum cultor: alteram, quam P. Hiacinthus Menegati Philosophiæ Lector egregius latine scriptam in tanti viri obitu publicis typis ediderunt. In Gallia vero duo celebres inter alios floruerunt Poetæ *Corneille*, & *Racine*, qui castiores edidere Tragœdias, quas tamen ambo tamquam juventutis delicta improbarunt. P. Le Brun p. 28. exemplum D. *Racine* proponit ceteris Poetis imitandum. Contra *Moliere*, qui Theatricas voluptates valde foverat, funestum artis suæ

suæ professoribus exemplum reliquit, ait idem P. Le Brun pag. 259. his verbis: „ Ce qui est constant, c'est que la mort est une Morale „ terrible pour tous ses Confreres, & pour tous ceux, qui ne cher- „ chent qu'à rire. *Un peu de terte obtenue par priere* e'est tout ce „ qu'il de l'Eglise, encore salut il bien protester, qu'il avoit doné „ des margues de repentir. *Rosimond* étant mort subitement en 1691. „ fut enterre sans Clergé, sans luminaire, & sans aucune priere dans „ un endroit du cimetiere de S. Sulpice, ou l'ont met les enfans „ morts sans Batême. Editor operis P. Le Brun pag. 260. narrat se- verius animadversum fuisse in famosam *Conureur* procacem Mimam anno 1730. denatam sine Sacramentis, & in agro bestiarum instar sepultam.

XVII. Ante quam ultra provehor, profligati pudoris, & honestatis homo mihi reprimendus occurrit. Is est celeberrimus Sannio D. DE VOLTAIRE, qui Religionem in jocis habet, & oblata arreptaque occasione, eam deridendam propinare exquisita varicie studet. Ad rem nostram quod attinet, hæc adversus opus P. Le Brun in suis Epistolis impietatis labe respersis, & sannarum quilibet intermixtis scribit *Epist. 23.* Gallica lingua, & a me latine versa. *Qui fieri potest, ut ars, quam supremæ Potestates præmiis remunerant, quam præstantiores homines excolunt, quam Nationes admirantur, infamia notetur? Quomodo percipi jure valet, ut apud eundem Bibliopolam ad latus operum immortalium Racine, Corneille, Moliere reperiatur impertinens declamatio P. LE BRUN adversus spectacula nostræ?* Impertinentem declamationem expudoratæ frontis homo appellat Paganicæ superstitionis detestationem, & Moralis Evangelicæ justam defensionem. Hæc intranscursu adnotasse sufficiat, ut ab ejusmodi tenebrarum opusculis, quæ ceteroquin vel muliercularum manibus teruntur, sectitandis Christianos amoveamus. Sed eo malorum Religionis nostræ disciplina delapsa est, ut Bibliopola repertus sit, qui infames has Epistolas recudere non erubuerit. Sed interceptum iter persequamur.

XVIII. Hæc Drammatum Theatralium auctores, hæc Histriones, & Mimæ omnes serio meditentur. At vereor, ne istorum mentes figmento, mendaciis, & fabulis gravidæ, & polluti animi stupidi facti sint, & inepti ad divinas veritates meditandas. Memoria pene exciderat commentum aliud, quod obtrudere viri Theatrici solent, fan-

sanctum nempe Franciscum Salesium Comoediis favisse *c. 23. 1. p. & c. 33. 3. p. in introd. ad vit. devot.* Sed ab hac impostura nimium crassa illum vindicant *D. de Voisin, P. Le Brun*, alique multi. Vide quæ ego ipse scripsi *Theol. Chris. Tom. 4. pag. 426. & seqq.* Nec enim vacat in re aperta diutius morari. Casuistarum aliqui, quemadmodum ipsum primum Dei amandi mandatum laxis opinionibus offuscarunt: sic Theatricæ quoque voluptati indulgere æquo latius adnisi sunt. Verum & ipsi Comoedias obscenas, & impudicas uno ore detestantur. Nec dubito, quin Theatrorum defensores puderet in suum allegare præsidium ineptissima quorundam unius & alterius Casuistæ paradoxa, quæ sensui communi adversantur.

XVII. Recensere hic deberem testimonia Theologorum, qui tribus ultimis seculis scripserunt, ut evincerem, eandem istorum esse, ac antiquorum Patrum doctrinam. Sed hoc infra præstabo, palamque faciam, quanta sit inscitia, & quam vana jactatio illorum, quos non pudet. Effutire Patres ob solam Idololatriam Theatra improbasse. In præsentia unum, & alterum transcribam. Franciscus *Patricius* Senensis Episcopus Cajetanus *lib. 2. de Inst. Reip. tit. 6.* hæc adversus Tragoedias, Comoedias scribit ad Sixtum IV. Pontificem Summum. „ Tragoedia pene omnis extrudenda est ab optima Civitate, quam quidem Solon Tespin docere prohibuit, ut inutilem, „ & eam falsiloquentiam appellavit. Lacedemonii quoque libros „ Æschili Poetæ Sparta Urbe asportari jusserunt, tanquam inutiles, „ & editos potius ad hominum mores corrumpendos, quam ad aliquam „ bonarum artium disciplinam..... Comoedia, quam in Sicilia primum adinventam dicunt in spectaculis etiam recitari non placet, „ corrumpit namque hominum mores, eosque effeminatos reddit, „ & ad libidinem luxuriamque compellit &c.,. Rursus *lib. 8. tit. 14.* „ Theatrorum ratio temporibus nostris minus necessaria est. Fabulae enim omnes ejectæ explosæque sunt, & severitate moris, religionisque sanctitate urbibus ejectæ: quocirca supervacaneum omnino esset de statuendis Theatris plura dicere, cum vetera spectacula diruantur, & nova neutiquam ædificentur.

XVIII. Jacobus Pignatelli *tom. 8. consult. 153.* hæc narrat. „ Romæ licentia spectacula in publicum faciendi nulli datur. Quinimo in diebus carnis privii vix in domo alicujus Magnatis fieri permittuntur. Quem morem a Clemente Octavo inductum anno „ Jubi-

„ Jubilæi 1600. Urbanus Papa Octavus illibate custodivit, hoc
 „ etiam adiecto, ut circulatores, five pharmacopolæ circumfo-
 „ ranei tempore adventus, Quadragesimæ, ac per totam octavam
 „ Nativitatis, & Resurrectionis D. N. Jesu Christi, item feria se-
 „ xta, aliisque festivitibus in Dei honorem consecratis nullatenus
 „ in publicum ad ludicro faciendum prodeant. Ceteris vero diebus
 „ eis miserationis gratia indulgetur, ut inter res vendendas possint
 „ ad populi concurrentis solatium aliquid honesti joci permiscere.
 „ Neapolis peculiari pragmatica prohibentur Comoediæ, & alia
 „ quævis histrionum ludibria in locis publicis repræsentari, ut in
 „ *pragmantia 1. tit. ne quid in loc. public. fiat* quam *Rovitus* com-
 „ mentario suo exornavit „.

CAPUT VII.

*Narratio eorum, quæ quatuor ætatis nostræ Auctores Caffaro, Bos-
 fuetus, Lamy, Vulpus de ludis Theatralibus scripsere. Vera
 Theatri nostri temporis idea, & sincera imago.*

I. **P** Franciscus Caffaro ann. 1694. scriptum exaraverat, quo
 Theatrorum, quæ ætate nostra obtinent, innoxium usum
 propugnabat. Illo inconsulto, editus liber est. Continuo atque lu-
 cem aspexit, Ecclesiæ Gallicanæ Archiepiscopos, Episcopos, sapien-
 tesque omnes commovit, eorumque sanæ vindicandæ doctrinæ ze-
 lum vehementer succendit. Ut justæ indignationis poenam declina-
 ret Auctor, Retractationem editi opusculi Archiepiscopo Parisiensi
 summa animi demissione, & singulari modestiæ, ac humilita-
 tis exemplo obtulit. Eam hic subjicio, tamquam & modestissimi
 Scriptoris luculentum testimonium, & validum sanæ doctrinæ
 præsidium.

„ Illustrissimo DD. Archiepiscopo Parisiensi,
 „ Duci, & Pari Franciæ, Regiorum Or-
 „ dinum Commendatori, Sorbonæ Pro-
 „ visori, Regiæ Navarræ superiori
 „ Libelli cujusdam Gallice ad Comoediæ defensionem compo-
 „ siti, & sic inscripti, *Lettre d' un Theologien &c.* meme vulgo Au-
 „ ctorem circumferri audire, simul & natam ex eo offensionem nos-
 „ se non potui, Archipræsul Illustrissime, quin acri inde dolore

„ percellerer, mihiq̃ue tum ad Reipublicæ Christianæ utilitatem;
 „ tum ad sacri, quo fungor, muneris honorem censui incumbere, pu-
 „ plice ut profiterer, Epistolam hanc non esse meam, meaq̃ue in
 „ ea partes esse nullas, eam, priusquam ederetur, meam ad noti-
 „ tiam non pervenisse, & plane omnem, quæ in me conjiceretur,
 „ de ea scripta suspicionem a me ipso jam repelli. Ab hac tamen
 „ demissa, ut par est, confessione me nolim immunem, qua ipse
 „ aperiam, quid causæ esse potuerit, cur ea mihi adscriberetur,
 „ pristinam meam de ipsius argumento sententiam detegam, & ho-
 „ diernam, quasi in prioris expiationem, patefaciam. Facit hoc,
 „ Archipræsul Illustrissime, ut tuam ad Celsitudinem scribam, cum
 „ te meum, ut & universi gregis tibi crediti, ex quo esse honori du-
 „ co in doctrina iudicem, jure divino natum, a Spiritu Sancto posi-
 „ tum, & a Christo ipso constitutum habeam, meque eo nomine
 „ obstrictum sentiam, ut hancce meæ mentis explicationem penes
 „ te deponam, quam ipse, si tibi expedire videbitur, publicam in
 „ lucem prodire jubeas.

„ Ab annis decem, aut duodecim Latinum mihi in comœdiam
 „ scriptum excidit, in quo, prævio non habito rei, de qua agerem,
 „ maturo examine, juvenilis animi levitate elatus, ab illius vindi-
 „ candæ partibus stabam, quo eam more Parisiis haberi finxeram,
 „ cum nulli unquam adfuissem, & ex aliorum relatione non nun-
 „ quam auditu illius mihi in mentem effigiem induxissem puriorem.
 „ Et vero pudore suffusus non possum non fateri, quin Epistolæ,
 „ me inconsulto editæ, capita, & momenta illa ipsa sint, quæ &
 „ meo in privato scripto haberentur; etsi duo hæc in quibusdam dif-
 „ ferant, ubi hoc habet Epistolæ Auctor, quod ego non attigi, &
 „ alia ille ratione loquitur, quam qua meo sim in scripto usus:
 „ quemadmodum, cum in Comœdiæ patrocinium tuum, Archipræ-
 „ sul Illustrissime, de ea habenda silentium temere adducit, unde
 „ illam a te, tacito saltem consensu, probari inferat, cui simile nihil
 „ meo in scripto præstiterim, in quo ne quicquam dixerim, quod
 „ tuam nominatim Celsitudinem ullatenus spectare possit; cujus qui-
 „ dem inter utrumque discriminis eximius vir D. Pirot, qui hoc
 „ non ita pridem jussu tuo exploravit, fidem tibi facere poterit, non
 „ minus quam & alterius ritualium, ut vocant, occasione, quippe
 „ quæ ita Epistola videtur excipere, quasi minus iis exhiberet ob-
 „ ser-

„ fervantiæ , quam ad hoc librorum genus , tanta dignum reveren-
„ tia , par esse possit , de quibus sic illa loquitur , *certaines Rituels*
„ cum meo in scripto candide tamen ita habeam , *nonnulla Ritualia*
„ *aliquarum Diæcesum* .

„ Non est , quod negem , quia si semel Epistola meo cum scri-
„ pto conferatur , ex hoc illa prope ad verbum collecta , atque ita
„ meo ex præcipiti scripto præter meam mentem orta infeliciter
„ Epistola perspiciatur . Scriptum meum numquam statui apud me
„ prælo mandandum ; neque vero accurate adeo elaboratum illud
„ erat , ut juris ipsum publici fieri contenderem . Quod in eo tra-
„ ctabam argumentum , mihi non sat erat exploratum ; neque au-
„ thorum , quos alterutram in partem afferebam , testimonium satis
„ compertum : inprimis vero , quod ex D. Carolo petebam , cujus
„ in auctoritate , perinde ac si meæ sententiæ suffragaretur , vim
„ faciebam . Imo ne quidem noveram , quonam more Comœdia Pa-
„ risiis daretur , cum comica Molieri carmina nulla unquam , alio-
„ rum paucissima , nec attento animo , evolvissem ; & aliunde una
„ ex fama Ritualium notitiam haberem , nec ipso etiam Parisiensi
„ lecto . Hoc attentionis , & recognitionis vitio contigit , ut meo in
„ scripto ; quod palam edere mihi nunquam fuit in animo , Comœ-
„ diæ causam agerem . Hujus me consilii vehementer poenitet , ni-
„ hilque non præstare lubens , quo subortum inde improvisum
„ offendiculum amoveretur . Gravis non fuit operæ , ut primævum
„ meum de Comœdia sensum deponerem , & ejus loco alium caperem ,
„ quem deinceps sequar . Re penitus excussa mihi plane persuasum
„ est quidquid altera ex parte ad Comœdiam excusatam habendam
„ affertur , leve esse prorsus , ac frivolum ; stabile vero , & incon-
„ cussum , quod e contrario tenet Ecclesia , cum nimirum iis , quos
„ in morbo a sacro Viatico arcendos decernit , ni vitæ antea actæ in-
„ stituto penitus abdicato , impactam eo populis offensionem eluant ,
„ Comœdos annumerat , nec ad sanctos Ordines , si quando eos ipsi
„ postulent , suscipiendos vult admitti . Duo hæc sunt præ cæteris
„ de illis hominibus in Parisiensi Rituum volumine , aliisque per-
„ multis exterius consonis sancita capita . Hancce Ecclesiæ disci-
„ plinam , doctrinamque , qua leges hujusmodi nituntur , toto ani-
„ mo , tota obtemperacione amplector , eaque omnia sine ulla ex-
„ ceptione subscriberem , quæ tuo in Rituali habentur , tum quæ in

„ Comœdos quodcumque incidunt sive eos recta spectent , sive
 „ ad ipsos oblique referantur , tum quæ aliud quid , quomodocum-
 „ que sit , attingunt . Id equidem , Archipræsul Illustrissimæ , omni
 „ asseveratione tuæ Celsitudini religiose confirmo , ad exequendum
 „ paratus , quidquid imperes , ut me , sensaque mea Reipublicæ
 „ Christianæ probem , & ei fiat satis . Summa sum reverentia

„ Archipræsul Illustrissime

„ Tuæ Celsitudinis

„ Humillimus , & obsequentissimus Servus

„ Franciscus Gaffaro C. R.

„ Parisiis die Maij 11. 1694.

II. Retractatio hæc , si Auctoris innocentiam , & probitatem in-
 tuto posuit , haudquaquam idonea judicata fuit dedocendis imperi-
 tis illis , qui seduci ex editi Opusculi captiosis ratiunculis poterant .
 Quamobrem Ecclesiæ Gallicanæ splendidissimum lumen , & orna-
 mentum doctissimus Bossuetus præfatæ dissertationis sophismata , &
 cavillatoria ratiocinia convellenda operæ pretium existimavit pu-
 blica dissertatione , quæ primum lingua Gallica , post Italica typis
 Venetis in lucem prodit hoc titulo inscriptam : *Animadversiones in
 Comœdiam* .

III. Pauca cursim adnotabo . Qui , inquit , modernos ludos Thea-
 trales innoxios asserit , castam impudicitiam , honestam infamiam
 propugnet , necessum est . Comoëdorum colloquia , gestus , motus ,
 concentus , & cetera , quæ nostri temporis scenicas repræsentatio-
 nes comitantur , vivide depingit . Communia & obvia rationum
 momenta , quæ Comoediæ pravitatem evincunt , incredibili per-
 spicuitate , & sua uberrima eloquentiæ vi urget , atque corroborat .
 Duo potissima Adversarii sophismata sub examen inducit . Experien-
 tia nititur primum . Fidelium millia integerrimæ conscientiæ Comœ-
 dias , & sanctissima Religionis nostræ Sacramenta simul frequentant .
 Quod commentum ut convellat , peccata enumerat , quæ *pii isli* ,
 atque *probatissimi Christiani* perpetrant , & Medicorum spiritualium
 aut imperitiam , aut oscitantiam arguit . Plerumque non secus in
 spirituali , quam in corporali infirmitate morbi , qui mortem infe-
 runt , tum ægrotum , tum Medicum latent ; sunt morbi , qui sicut
 corporis , ita animæ sensum tollunt . Auctoritate fulcitur alterum

S. Tho-

S. Thomæ Aquinatis. Fuso calamo hujus Angelici Doctoris doctrinam exponit *Bossuetus*, deceptumque evincit Adversarium, in ejusdem intelligentia. §. xiii. adducit Concilii Turonensis can. 8. in quo ea omnia prohibentur, quæ oculos, auresque demulcent. *Canon laudatus* (inquit *Bossuetus*) *non supponit in spectaculis, quæ improbant actionem, aut verba inhonestæ. Spectat dumtaxat oculorum, & aurium illecebras quæ ad vitiorum turbam viam aperiunt Quid de illis spectaculis dicendum, in quibus ex composito versus amatorii, & molles concentus immiscentur?* Opponit sibi, præfatum Canonem Clericis, non Laicis spectacula prohibere. Cui objectioni hoc præbet responsum latine versum. *Hæc crassa hallucinatio similis illi est quorundam Doctorum, qui ex Can. 18. Concilii Nicæni adversus fœnora clericorum colligunt, eadem non prohiberi laicis. Qui error ut confutetur, sat est rationes spectare, quibus nituntur Canones, dum aliqua Clericis prohibent Scripturarum testimonia, quæ fœnus vetant, æque laicos, ac Clericos comprehendunt. §. xv. Aliud effugium præcludit illorum, qui fabulantur, Patres invecos dumtaxat esse adversus turpitudinem antiqui Theatri, quibus respondet. *Ethnicorum Tragoediæ (quod pudore suffundere nos Christianos deberet) ita modestia, & gravitate præstant, ut Theatrum nostrum tantam pati simplicitatem non potuit.* Cætera prætereo, illudque tantum adverto, nunquam *Bossueto* nimii rigoris notam impactam fuisse, neque ab illis, qui omnia æquo rigidiora accusant, quæ non sunt laxiora.*

IV. Tertius ætatis nostræ Scriptor est *Bernardus Lamy*, qui in suo de arte poetica tractatu cap. 11. ætatis nostræ comoedias Ethnicorum comoediis impudentiores asserit. Ecclesia, inquit, non secus antiquos, ac hodiernos detestatur Theatrales ludos. *Et hoc compertum exploratumque iis omnibus est, qui nostras animadversiones hætenus in Comoediam adornatas legerunt. Quoniam, cum hodierna opera Theatralia majori concinnata artificio sint, necessario consequitur, periculosiora esse juxta ea, quæ dicta sunt cap. 3. Lege, cum per otium licet, integrum illud caput, & plura alia, quæ ibidem celeberrimus Auctor iste scribit, & inde evidentius colliges periculorum, ne dicam flagitiorum, plenissimas esse temporis nostri comoedias.*

V. Succedit quarto loco Cl. Vir *Joannes Antonius Vulpius* in universita-

fitate Patavina litterarum humaniorum Publicus Professor, & tum Poeticæ, tum Rethoricæ artis callentissimus. Edidit ille *de utilitate Poeticæ* librum elegantissimo, more suo, stylo conscriptum, in quo *cap. vii.* hodiernas Italorum comœdias futes, ineptas, morum integritati perniciosas, SS. Patrum auctoritate, & invictis rationum momentis evidenter demonstrat. Pauca transcribam, quæ ætatis nostræ comœdiarum imaginem perhibent., Comœdia, inquit, „ potius vulgaris, & fabulæ, quas Pastorales, & nemorenses hodie appellare solemus, genus Poematis partim de Idyllis, & Eclogis; partim a Satyrico Græcorum Drammate derivatum, merito apud probos, & frugi infamia laborant. Hæc enim Drammata ob nequitiam argumentorum, sententiarum lasciviam, locutionis corruptelam, jocorum frigus, Histrionum improbitatem, incredibile est, quantum ingeniis, & moribus noceant, „ quam magnam animis adolescentium, & puellarum pestem, ac „ perniciem afferant, quam virtutis nervos ebibant, hominemque, animal ad seria natum, futilitate, ac levitate sua impleant „ His prætermisissis, in eo potius immorabor, non temere antiquos Eccles. Patres Comœd., ac Tragœd. illorum temporum infamiae notam inussisse. *Neque propter impietatem solum, & superstitionem hujusmodi Poemata, & spectacula reprehendebant*, quod „ Theatra Baccho, & Veneri dicata essent, ut qui ad ea convenirent, falsis Numinibus cultum, atque honorem tribuere viderentur; *sed etiam propter morum corruptelam, rerumque turpium, & flagitiorum doctrinam, quam spectatores e fabulis præcipue Comicis hauriebant.*

VI. Post transcriptam Lactantii invektivam, & laudatam Chrysostomi auctoritatem, ætatis nostræ Theatrales ludos his verbis repræsentat, & detestatur. „ Nunc illud considerandum est, *utrum horum temporum comœdia*, quo pacto a Gallis, & Italis excolitur, bonis, & homine Christiano dignis moribus officiat, nec ne. „ De Italorum comœdiis facillimum est judicare. Tot enim futilibus, ineptis, inurbanis, obscœnis, frigidis jocis abundant, ut „ nihil aliud propositum habere videantur, nisi cachinnum pueris, & mulierculis, aut hominum feci vilissimæ quacumque ratione „ excitare; quum tamen risu inepto res ineptior nulla sit, ut videtur Catullo sæculo quidem sexto decimo, bonis litteris valde „ de

„ de florentibus, Italorum Comoediæ hac in parte minus aliquanto
„ delirabant:& in eorum jocis minus frigoris,& quifquiliarum ani-
„ madverti poterat. Nam ad veterum exemplaria componi plerum-
„ que solebant: ἀσελγεια tamen & improbitatis officinas recte voca-
„ veris in argumentis, moribus, sententiis. Neque tamen existiman-
„ dum est, solam in Comoediis apertam obscœnitatem probæ ac pudî-
„ cæ juventuti detrimento esse. Sunt alia plura, specie venustatis,
„ elegantiae, leporis, humanitatis fallentia, insidiarum plena, ve-
„ neni, ac pestilentiae, quibus Poetæ nequam *hoc tempore* gratiam
„ populi aucupantur, & moribus perniciem inferunt. Quid enim?
„ An frequentius quicquam audias in hodiernis Comoediis, fabulis
„ Nemorensibus seu Pastoralibus Drammatis ad musicam accomo-
„ datis, poematum genere corruptissimo, quam pietatem, inno-
„ centiam, virtutem a personis colloquentibus derideri, ac ludi-
„ brio haberi, peccandi licentiam semper colore aliquo excusari,
„ vel jocis,& facetiis obtegi, atque elevari? Læditur profecto,& in his
„ verecundia, aut periclitatur saltem, omnibus libidinis, atque
„ intemperantiæ conatibus, & dolis oppugnata, & labefactata: ver-
„ bis, inquam, & sententiis venenum sub melle celantibus, ex
„ quibus, tamquam ex tenuissimo amictu aliquo, vitium satis pel-
„ lucet, ac non obscura turpium voluptatum significatione mira-
„ biles sui amores exsuscitat. Dictant enim pessimi Poetæ per Hi-
„ striones ipsis deteriores utendum ætate esse, vitæ fructum vel ma-
„ ximum in eo consistere, ut quis genio indulgeat, neque dulcia,
„ & voluptaria in senectutem differat.... Addunt identidem, nihil
„ prodesse formam virgini, aut nuptæ, si amatoribus careat: mulie-
„ ri cavendum esse, nè uno tantum laudatore, aut cultore conten-
„ ta sit: quot enim proci ad ipsam accesserint, tot eam pulcritudinis
„ suæ, ac venustatis certissimos testes habituram. Præterea de-
„ hortantur adolescentes ne studiis, & vigiliis pallorem contrahe-
„ re velint, ne gloriæ splendore ducantur, ne senilem prudentiam
„ affectent, quæ res ipsos mulierculis odiosos, amoribus ineptos,
„ hominibus elegantioribus graves, omnino effectura sit. Alias æ-
„ tates alia decere: interea, dum sanguis fervet, dandam operam,
„ ut lætitia, potu, ciboque liberali, venere, otio, somno, quam
„ longissime bona ætas protrahatur, contemptis rumoribus, & fabu-
„ lis invidorum..... His vocibus, his præceptis ex hara Epi-
„ curi

„ curi depromptis, *hodierna Theatra fere personant: in hac schola*
 „ *erudiuntur adolescentes, hic docentur Virgines a teneris unguicu-*
 „ *lis incestos amores meditari, hic adulteriorum exempla nuptis pro-*
 „ *ponuntur*: discunt enim, quomodo custodum, & mariti cura falli
 „ possit; quomodo admittendi amantes, qua ratione species quæ-
 „ dam exterior pudicitiae servanda sit, ac simul remotis arbitris li-
 „ bidini atque intemperantiae fræna laxanda. Hæc, proh pudor!
 „ spectantur promiscue ab omnibus apud Christianos, audiuntur,
 „ leguntur, ediscuntur, & inhærescunt penitus in mentibus: quum
 „ præfertim eodem accedat musicæ, & saltationis lenocinium,
 „ quo nihil ad virile animi robur frangendum, & enervandum ac-
 „ comodatius excogitari potest.

VII. Habes heinc ætatis nostræ comoedias turpes esse, & obscœ-
 nas, omnibus spectatis, quæ illas comitantur. Alias aliis obscœnio-
 res esse nemo ambigit. Sed cum omnes carnalis concupiscentiæ,
 sermone amatorio negotium tractent, & eodem omnes spectent, ut
 concupiscentiæ passionem emolliant, inflectant, irritent, & ac-
 cendant; planum est, turpes & obscœnas esse omnes. Discrimen
 in hoc solum vertitur, quod Poetæ alii crassiore, alii delicatiore
 phrasi voluptatis argumentum versant. Verba in illis erunt obscœ-
 niora in istis moderatoria: illi apertius, isti insidiosius concupi-
 scentiam obsident, illiciunt, vellicantque. Finem efficacius asse-
 quuntur secundi, quam primi. Re itaque obscœnæ comoediæ omnes
 ætatis nostræ, quæ promiscue a feminis, & viris comicis aguntur
 in publicis Theatris. Quid, inquires, Poetæ, Rethorisque ad defi-
 niendam Christianæ Theologiæ controversiam auctoritatem alle-
 gas? Hi ne Auctores dirimendis Theologorum dissidiis idonei? Sci-
 licet. Hi sunt, qui gravissimo suffundunt dedecore nonnullos scien-
 tiæ morum, & antiquæ eruditionis studio addictos, quos patrocini-
 um præstare & Comoedis, & Tragoedis, & eorum spectatoribus
 non pudet. *Johannes Antonius Vulpius*, non tam singulari eloquen-
 tia, & eruditione, quam morum suavitate, & Christiana pietate
 clarus, non sacris addictus, sed laicus vocis sonum adversus comœ-
 diæ corruptelam emittit. Illius deformem picturam eleganti penni-
 cillo repræsentat, & quæ inde consequuntur, absurda, eloquen-
 ter describit. Non eguit ille Theologicæ scientiæ ope, sed solo
 bono præditus sensu, solaque scientia ab ipsis primis naturæ princi-
 piis

piis arcessita, instructus; comedie, Comædorum, atque spectatorem pravitate, & vitia deprehendit, perhorrescit, execratur. Ex illo ego non quæsi Theologicæ auctoritatis præsidium, sed causæ statum exposui. In mediam afferre nolui Merbesium, Natalem Alexandrum, Pontasium, Genettum, cætero sive gravissimos Theologos, ne Probabilistæ inveteratam *Rigorismi* cantilenam obtruderent: *Ex Bossueto* Episcopo summo, ex Lamy eruditissimo scriptore, ex Cl. Vulpio laico, & perdocto Professore Patavinæ Universitatis controversiæ statum delineare volui, ut quid sit, de quo est disputandum, pateat.

CAPUT VIII.

Luculentior turpitudinis, & obscœnitatis notio. Turpitude alia in rebus representatis, & gesticulationibus: alia in vocibus. Comoedia publicæ hodiernæ omnes turpes, & obscœnæ sunt, vel ob rem representatam, vel ob voces, & gesticulationes, vel ob choreas; vel ob actus intermedios. Viri induti veste muliebri, aut mulieres veste virili abominales sunt apud Deum.

I. **Q**Uæ hætenus dixi, satis superque forent, ut quisque habere veram turpium comoediarum notionem, & imaginem posset. At ea argumenti, quod tractamus, natura, & conditio est, ut plurimis sit obnoxia æquivocationibus, effugiis, rimis, variisque vocum acceptionibus; cum theatrum opus quoddam sit ex pluribus conflatum actionibus. Idcirco nisi maxima perspicuitate, quid sit comoedia turpis, quidque turpitude, quid obscœnitas, enucleemus, vanus est labor noster, & operam ludimus. Omnes cum Theologi, tum Casuistæ comoedias turpes detestantur. P. Hieronymus Florentinus in suo *Theatro contra Theatrum* plurimos Theologos, & Casuistas etiam benigniores allegat adversus comoedias turpes. Ipse fuso calamo peccati mortalis damnat & representatores, & spectatores comoediarum, *notabiliter*, inquit ille, *turpium, & valde obscœnarum.*

II. At nec ille in toto suo opusculo, nec plures alii, quos ego legi, quid sit comoedia turpis, & valde obscœna distincte explicant. Hinc est, quod lectores ex istorum lectione nihil proficiunt. Quisque clamat: Comoediæ nostræ haud quaquam turpes sunt; sed ab

obscœnitate distant: aut saltem notabiliter turpes, aut valde obscœnæ dici nequeunt. His vocum involucris voluptatis, & veneris negotium subtilissime agunt; illisque errandi occasionem præbuit involuta scribendi ratio non paucorum Casuistarum. Ut his Theatrorum, atque comoediarum defensoribus omnem ad effugium rimam aditumque præcludam, quid sit turpitudine, quid comoedia turpis, & obscœna, perspicue nitideque explicandum est.

III. Turpitudine, seu obscœnitas vitium prodit, quod aut lasciviam redolet, aut ad lasciviam aperit viam. Turpitudine alia in vocibus, alia in rebus, per voces significatis. Res turpes exprimi vocum honestate: & res pudicæ, honestæque voce turpi valent. Turpitudine vocum est usus alicujus vocabuli, quod spectata communis sensus existimatione, & regula, aures pudicas offendit. Turpitudine, seu obscœnitas rerum est ipsa voluptatis carnalis materia; seu est actionum, & factorum, quæ ad venerem aut proxime, aut propinque, plus minusve inducunt, aut viam parant, narratio, & repræsentatio. Turpitudine alia putrida, quæ spurcis vocibus, motibus, gestuque amoris profani imaginem refert: alia delicata, quæ versutiis, & fucis oblecta spectrum voluptatis, & veneris arguto penicillo depingit, & concinna verborum, & figurarum dispositione libidinis veneficium propinandum administrat, & sensim sine sensu instillat. Exemplis confirmare notiones, seu descriptiones possem, nisi id Christianum Theologum dedeceret. Sophisticæ & Casuistarum, & Christianorum quorundam cavillationes ad tot distinctiones præmittendas, alioquin superfluas, idcirco a Patribus nostris neglectas, me coegerunt.

IV. Comoediæ hodiernæ omnes, quæ Mimorum, & Mimarum artificio, amoris profani, & concupiscentiæ sub matrimonii velamine causam repræsentant, & agunt, turpes, cum *materialiter*, tum *formaliter* sunt. *Materialiter*, quod materiam concupiscentiæ, nempe reciprocum feminae, & viri amorem, quo mutuo junguntur, versant: *formaliter*, quod eo conspirent, ut delectationem de illo, quod tractant, argumento, in auditorum animis excitent. Huc omnia, ut infra latius edisseram, pertinent Mimorum, & Mimarum vota, & conatus, ut majorem auditorum affluentiam ad se alliciant. Hoc adeo verum, compertumque est, ut Mimi, & Mima, quæ et vocis suavitate, & delicata corporis inflexione, & mi-
ra-

rabili gestuum repræsentatione, & oculorum jaculis non alliciunt - non movent corcula spectatorum, ut ineptæ insulsæ, & rudes repelluntur, quia continuo cessaret spectatorum affluentia. Hoc dumtaxat discriminis est, quod aliæ comoediæ, ut indicavi, putida verborum, sententiarum, & gestuum lascivia: aliæ calamistratæ, larvata verborum phrasi, concupiscentiæ delectationem promovent. Primæ Poetarum, & Comicorum extremam nequitiam cum extrema ignorantia confociatam produnt: sed minus nocent adstantibus, quibus epulæ crasso lardo, & condimento nimium pingui paratæ displicent. Secundæ perniciosiores sunt spectatoribus, & nequiores simul & doctiores patefaciunt Poetas, qui vafrius, & insidiosius voluptatis venenum instillant, & ad bibendum illud potentius inducunt. Primæ quidem, secus secundæ obscænæ, turpesque vulgo existimantur, cum certum sit, posteriores eo esse noxiores, quo maiorem præferunt honestatis speciem. Et istiusmodi sane sunt dramata percelebris Poetæ pluries typis edita, quæ eo efficacius voluptatis venenum porrigit, quo delicatius cor humanum, sensus, & concupiscentiam titillant, vellicant, & ita in affectus dominantur, ut quo volunt eosdem impellant. Quod potissimum verum habet, dum muliercularum vivida accedat repræsentatio, concentus suavitas, & alia Theatrorum præstigia.

V. Habes heinc comoedias hodiernas turpes, & obscænas esse ex uno solo capite, nempe ex impuri amoris materia, quam tractant. Crescit turpitudo, & obscœnitas ex aliis capitibus. Et primo ex vestitus forma. Alicubi juvenes venustiores, & femineo sexui sive in voce, sive in pulchritudine propinquiore muliebres vestes, & quidem vanissimas induunt. Cur? Causam assigna, tergiversatione sublata. Ut sub amasiunculæ specie cum altero juvene eloquentius reciproci amoris causam ambo parent, mutuumque amorem inflamment. Duo hic obscœnitatis flagitia. Primum, quod muliebres vestes viri induant. Hoc quippe abominationis, & detestationis flagitium est apud Deum, qui *Deut. 22.* illud execratur: *Non induetur mulier veste virili: nec vir utetur veste feminea: abominabilis enim est, qui facit hæc.*

VI. Quid? Peccant viri muliebri veste in scenam prodeuntes induti? Nonne vel in ipsis sacris Collegiis mos iste obtinet? Serpat nec ne in domibus Religiosorum hominum corruptela hæc, non pro-

pterea malitiam exuit. Pluribus ego annis sub disciplina PP. Societ. JESU humanioribus litteris operam dedi; & nunquam in repræsentationibus, quæ fieri in istorum Collegiis solent, aut prophani amoris argumentum tractari, aut juvenes muliebri veste ornatos prodire in scenam vidi. Quod idcirco notum facio, ut occasione data, testimonium perhibeam veritati. Idque confirmo ejusdem insignis Societatis *Regulis*. Siquidem in libro de *Ratione studiorum* 13. p. 25. hæc habentur: *Tragædiarum, & Comædiarum, quas latinas, & rarissimas esse oportet, argumentum sacrum sit, ac pium, nec quidquam ætibus interponatur, quod non latinum sit, & decorum: nec persona ulla muliebris, vel habitus iutroducatur*. Quocumque ergo in Collegio hæc mendax vestium transmutatio fiat, peccato non caret. At nullum se patrare crimen certo existimant Superiores, qui id concedunt, & qui id peragunt. Verum quidquid ipsi opinentur spectandum est Divinum mandatum, quod non solum cerimoniale, ut quidam existimant, sed etiam morale esse fatentur omnes. Cornelius a Lapide in dictum cap. 22. v. 5. hæc habet. „ *Hoc PER SE indecens* „ *est, ut scilicet veste mentiatur se feminam, aut femina mentiatur* „ *se virum: tum ne occultis libidinibus, & aliis vitiis locus detur*. „ *Optima enim pudicitie custodia est vestitus honestas; nam, ut ait* „ *Poeta:*

Quem præstare potest mulier galeata pudorem,

Quæ fugit a sexu?

„ Unde videtur hoc præceptum partim esse naturale, partim cerimoniale, & jam abolitum, quatenus scilicet obligabat sub peccato mortali. Jam enim non esse peccatum mortale, si vir, aut femina vestes sexus communent, ex levitate, si absit scandalum, & intentio, periculumque libidinis, docent S. Thomas, Cajetanus &c.

VII. Nulla excogitari mitior interpretatio potest. Tamen vel ipse mitissimus interpres, *per se indecens* declarat, ut vir veste mentiatur se feminam. Testatur hoc præceptum *partim naturale esse*. Evidens ergo, & extra controversiam est, peccare saltem venialiter illos, qui vestem induunt muliebrem. Finge paullulum non aliam, nisi venialem patrari malitiam. Licitum ne Christianis est, singulis annis, & flato tempore Gymnasium aperire crimina, licet venialia, patrandi? Permissumne est propria præsentia probare, & confirmare talem professionem? Quid quod ipse Cornelius a Lapide a peccato

mor-

mortali liberat hanc e mentitam sexus formam eo tantum in casu, quo fiat *ex levitate*, *si absit scandalum*, & *intentio*, *periculumque libidinis*? Quid si hæc sexus ficta mutatio non *ex levitate*, sed ex instituto, sed ex fine vividius repræsentandi inter amasiunculos, & amasiunculas argumenta amatoria? Forte nec ipse P. Cornelius a Lapide hoc sexus mendacium a gravi scandalo, a gravi libidinis periculo eximeret, atque adeo a graviore purgaret crimine. Quodnam scandalum scelestius, quam juventutem artem amatoriam, & concupiscentiæ idiomata, & arcana edocere? Scandalum gravissimum, heinc in populum derivatur. Clamant mundani homines. In ipsis sacris Collegiis juvenes, ut feminae, in scenam produnt, & causam amatoriam agunt. Quidni ergo licitum & nobis erit idem præstare?

VIII. Sed Patres audiamus S. Cyprianus l. 1. Ep. 10. ad Encratium *Cum in lege prohibeantur viri induere muliebrem vestem, & male dicti ejusmodi judicentur: quanto majoris est criminis non tantum muliebria vestimenta arripere, sed etiam gestus turpes, & molles, & muliebres magis serio impudicæ artis exprimere? Quid causæ est, cur juvenes in sacris Collegiis fæmineas vestes induant, nisi ut muliebres affectus, & amatorias illecebras exquisitius repræsentent? Si crimen est ipse vestitus, quæ erunt crimina, quæ hunc vestiendi finem consequuntur?*

IX. Augustinus l. 2. Soliloq. cap. 16. *Credo jure infames, intestabilesque haberi, qui muliebri habitu se ostentant, quos nescio utrum falsas mulieres, an falsos viros melius vocem. Verum tamen histriones, verosque infames sine dubitatione possumus vocare.*

X. Synodus Trullana 6. cap. 62. *Statuimus, ut nullus vir deinceps muliebri veste induatur: vel mulier veste viro conveniente. Eos ergo, qui deinceps aliquid eorum, quæ scripta sunt, aggredientur, ubi ad eorum cognitionem pervenerit, si sint quidem clerici, deponi jubemus: si vero laici, excommunicentur. Excommunicatio ob veniale crimen non infligitur. Præscriptio, seu oppositæ consuetudinis larva non prævalet contra ea, quæ suapte natura vitiosa sunt.*

XI. Concilium Bracarense, & Pœnit. Roman. l. 7. cap. 1. *Qui faciem suam transformaverit in habitu muliebri, & mulier in habitu viri, emendatione pollicita, tres annos pœniteat.*

XII. S. Clemens Alex. lib. 3. Pædag. c. 3. hæc scribit. *Hoc est inventum fractorum hominum, & ad libidinem propensarum bestiarum...*

Pueri

Pueri docti abnegare naturam, mulieres simulant. O miserandum, spectaculum! O nefandum studium!... O quanta hæc iniquitas! Suspicio, & admiror veteres Romanorum legistatores, si muliebri, & effeminatum vitæ studium odio habuerunt. Et post pauca concludit: Hi non viri, sed BATALI, & FAEMELLI dicendi sunt.

XIII. S. Thomas textum *Deuter. 1. 2. q. 2. a. 6.* ad 6. interpretatur, & hæc missis pluribus docet. *Alia ratio est ad declinandam luxuriam. Nam per commixtiones varias in vestimentis omnis inordinata commixtio coitus excluditur. Quod autem mulier induatur veste virili, aut e converso, incentivum est concupiscentiæ, & occasionem libidini præstat.* Ita docet Angelus castitatis, & doctor Ecclesiæ. Novi autem homines adeo sunt in castitate robusti, & heroes, atque supra omnem libidinis ictum constituti, ut pernegent, hanc vestium mutationem occasionem præbere libidinis, & incitamentum esse concupiscentiæ. Hunc eundem *Deuter. locum* exponit 2. 2. q. CLXIX. ar. 2. ad 3. S. Thomas inquires, *DE SE VITIOSUM EST, quod mulier utatur veste virili, aut e converso, quia hoc potest esse causa lasciviæ, & specialiter prohibetur in lege.* Solum necessitatem a tanta turpitudinis, & abominationis pravitate excusare *ibidem* subdit Angelicus, & fusius explicat Sylvius *ibid.*

XIV. Præterea si *per se, & de se* vitiosa est hæc feminei sexus effectio, & apud Deum abominabilis, ut Scriptura, & Patres omnes testantur, vitiosissima sane erit, cum fit in hunc finem, ut muliebris amor, & affectus vividius repræsententur, & spectatoribus, & adstantibus dulcius præbeatur spectaculum. Quot se periculis subjicit venustus adolescens, qui muliebri ornamento phaleratus in scenam erumpit? Singulæ feminei vestitus partes, quæ sunt plurimæ, dum illas induit, ad turpissimas imagines in ejusmodi juvenis animo imprimendas aptissimæ sunt. Describamne ego impudicitiae spectra, quæ Dæmon immittit, cum adolescens lumbos femineo more stringere, & arctare: dum inflare pectora: dum fucare vultum, dum calamistro cincinnos efficere, dum ferere odores, dum spargere pulverem; dum cetera muliebria vana præstigia induere satagit? Quid dum gestu, voce, incessu, corporis inflexione amatricis feminae vices, ejusque fraudes, illicia, versutias, insidias, vafriciemque ementiri toto studio adnititur? Quid de altero juvene dicam, qui amantis feminam personam gerit? Innocentes, inquis, sunt juvenes isti,

isti, qui nec percipiunt quidem aliquid mali. Exemptine adolescentes isti ab originali culpa, a concupiscentia, a Dæmonum tentatione? Alterutrum ergo: Aut nunquam Dæmones, & concupiscentia juvenes istos tentant: aut potissimum hac opportunissima occasione eosdem mollitiei, impudicitiaeque spectris, & præstigiis aggrediuntur. Primum dici nequit: Verum ergo alterum. Crescit turpitudinis, & obscœnitatis enormitas ratione temporis. Hæc enim carnisprivii intervallo aguntur; dum scilicet totus mundus bacchanalium superstitionem renovat, & concupiscentia e publicis Theatris suum voluptatis imperium incredibili animarum perniciæ amplificat. Quid de tempore illo dicam, quo juvenes reciproci amatorculi memoriæ fabulas istas mandant? Velitationes privatas exercent, seseque præparant, ut in publica scena mulierculæ, & viri personas amore mutuo captas referre vivide queant? Illud nocet causæ nostræ, quod narrari sermone nequeant, quæ frequenter opere in profanis istis exercitiis peraguntur.

XV. Heinc colligas velim, Scripturam sanctam, Patres omnes, graviores Theologos, luculentissima argumenta, ne dicam manifestam experientiam, evincere hanc e mentitam muliebris vestitus formam abominabilem apud Deum, libidinis incitamentum, innocentis adolescentiæ corruptricem esse.

XVI. Tandem illæ comoediæ sunt valde turpes, ultimumque Theatralis obscœnitatis gradum præferunt, in quibus comici, & comicæ: mini, & mimæ, seu feminae ipsæ proculcato, & fracto verecundiæ fræno in scenam, amoris, seu veneris causam, chorearum artificio, cantus suavitate, orationis efficacitate universi corporis inflexione, oculorum, manuum, orisque loquela oraturæ, simul cum suis amasiis prodeunt. Nemo, nisi & Christianæ professioni, & communi integræ mentis sensui renunciare velit, negare istiusmodi Theatra esse turpissima, ne dum turpia, potest. Vera itaque Theatrorum, & comoediarum notio non ex solo drammate accipi debet, seu libello typis edito, sed ex omnium circumstantiarum accessione, nempe ex musicæ modulatione, cantus suavitate, saltatricum, mimarum, comoedorum motibus, gesticulationibus, suspiriis, vestium, scenarum, ceterique apparatus splendore, & majestate, omnibusque versutis artificiis, quæ in scena adhibentur ad excantandos sensus, & alliciendam irritandamque concupiscentiam.

XVII. Ex sola Theatrorum, & Comœdiarum notione præmissa necessario consequitur, hodiernas comœdias valde turpes esse, & summopere obscœnas, quia iis omnibus, quæ descripsi (& plura filii) constant. Quæ dicta sunt, omnium Theologorum, & Casuistarum consensu confirmare possem. Unum & alterum nunc indicabo. Jacobus Pignatelli tom. 8. cons. 153. nu. 226. inquit. *Comoediae turpes fœdæque eæ sunt, in quibus viri, & feminae de amoribus ludunt, agunt, colloquuntur.* P. Roccaglia in hist. Nat. Atex. sæcul. 4. cap. 6. a. 3. not. 1. relato testimonio Hieronymi Florentini adversus turpes, obscœnasque Comœdias, subdit. *lis illæ addendæ Comœdiæ, in quibus mulieres dulciter modulantes, animique affectus molliter exprimentes, habitu etiam ad lasciviam composito, ad expugnandam innocentiam plurimum valent.*

C A P U T I X.

Hodierna Theatra antiquis turpiora, quod in nostris, secus in illis, mulieres Christianæ mimas agant. Quamvis tamen obscœniora antiqua fuissent, non propterea obscœnitate & turpitudine hodierna carent.

I. **A**ntiquis temporibus mulieres in scenam interdum prodijisse, certum est; primusque, qui easdem in Theatrum induxit, Phrynicus fuisse perhibetur. Apud Lacedæmones nobiles mulieres mercede conductæ mimas agebant, quam corruptelam ipsi Lacedæmones postea exterminarunt. Apud Romanos feminae in ludis *Floralibus* nudæ, pudendis obtectis, prodibant, sed profligati pudoris scorta erant, hisque ludis sola populi fex assidebat, semel tantum in anno celebratis. Harum mulierum meminit Tertullianus *de Spect.* cap. 17. inquit, *spurcitiam per mulieres in scena representari, & prostibula publicæ libidinis hostias in scenam proferri per feminas*: Chrysostomus quoque pluribus in locis, & præsertim *homil.* 6. cap. 2. *Matth.* tantum feminarum scelus detestatur.

II. Exceptis tamen ludis *Floralibus*, in Romanorum Theatra feminae non prodibant, saltem communiter, ut mimas agerent. Luculenta de hoc sunt testimonia Patrum, qui passim in histriones muliebri veste indutos Dei maledictum intorquent. Tertullianus *lib. de Spect.* cap. 23. inquit: *Eum in lege maledictum esse, qui muliebribus vestie-*

vestietur, quid &c. S. Cyprianus l. 1. epist. 10. ad Encratium: Cum in lege prohibeantur viri induere muliebrem vestem, & maledicti ejusmodi judicentur: quanto majoris est criminis non tantum muliebria vestimenta arripere, sed etiam gestus turpes, & molles, & muliebres magisterio impudicæ artis exprimere. Gregorius Nazianzenus Jambo 3.

- „ Formam decusque turpiter marium exuunt,
- „ Sexum & virilem flexibus cum corporis
- „ Frangunt: simul sunt feminae, & simul mares:
- „ Non masculi, non feminae, falsa baud loquor.
- „ Nam nec manent jam masculi, nec feminae.

Clemens Alex. Batalos, & femellas per ludibrium vocat histriones feminea veste ornatos in scenam prodeuntes. Lactantius lib. 6. Inst. cap. 20. histriones redarguit hoc etiam ex capite, quia illorum enervata corpora & muliebrem incessum, habitumque mollitas impudicas feminas inhonestis gestibus mentiuntur.

III. Histriones itaque, Patrum antiquorum tempore, feminarum personas communiter sustinebant in scenis. Si quæ interdum feminae mimas egerunt, illas non fuisse Christianas colligitur ex Patribus, quorum nemo, quatenus mihi eisdem serio legenti constat, feminis exprobrat, quod profligato pudore, modestia, verecundia sexui insita, præcepta Apostolorum Petri, & Pauli adversus feminarum luxum, pompas, & procacitatem violaverint. Quo eloquentiæ torrente illas non obruissent, si fracta fronte, & Baptismatis professione ejurata, in Theatro mimas egissent.

IV. Doctissimus BOSSUETUS in suo adversus comœdias tractatu pag. 64. & 65. nu. 17. asserit antiqua Theatra ab hac saltem mimarum corruptela fuisse immunia. *Estoient exemptes du moins de cette indecence, qu' on voit parmi nous, d' introduir des femmes sur le Theatre. Le payens mesmes croyoient qu' un sexe consacre a la pudeur ne devoit pas ainsi se liurer au public, & quæ c' estoit la une espece de prostitution.* Ethnici ipsi prostitutionis genus reputabant feminas pudori consecratas in Theatrum prodire.

V. Quid plura? Ipse auctor Theatri Italici asserit, Patrum tempore fœminas in recitandis tragoediis, comœdiis, & atelanis mimas non egisse, inquiens in Præf. pag. 32. *Obbligandomi a dimostrare in Dissertazione a parte, che si porrà in fronte al secondo Tomo, come*

negli antichi drammi non recitavano DONNE, ma la lor parte era per uomini sostenuta.

VI. P. Hieronymus Florentinus in sua Comoedio-Crisi Concl. II. pag. 314. n. 839. feminas vetustis temporibus scenicas non fuisse docet inquitens. „ *Quod vero primis illis temporibus non vere, sed*
 „ *mentitæ mulieres in spectaculis apparerent, testes omni exceptione*
 „ *maiores produco. Tertullianum dicentem (cap. 17.) quod Panto-*
 „ *minus sexum pudoris exterminat. D. Cyprianum (epist. ad En-*
 „ *cratium) quod Diabolo Divinum plasma maculanti per corrupti,*
 „ *atque enervati corporis delicta placebant. D. Gregorium Nazian-*
 „ *zenum (Jambo 3.) quod simul sunt feminae, & simul mares.*
 „ *D. Cyrillum Hierosolymitanum (Catech. Mystag.) Mimorum pe-*
 „ *tulantias omni contumelia, & impudicitia refertas, & virorum*
 „ *effeminatorum choreas. D. Hieronymum (epist. ad Salvinam)*
 „ *Non ambulet juxta te histrio fractus in feminam. D. Chrysosto-*
 „ *mus [hom. 36. in cap. 11. Matt.] Adolescens comam pone re-*
 „ *ductam habet, & naturam aspectu, vestitu, incessu, ceterisque hu-*
 „ *jusmodi effeminando ad teneriusculæ imaginem puellæ adducere*
 „ *contendit. Et quidem Cecchinus Patria Ferrariensis famosus hi-*
 „ *strio, & histrionum antesignanus in libro, quem pro honestis hi-*
 „ *strionibus edidit an. 1616. asserit consuetudinem jam suo tempore*
 „ *receptam, quod mulieres veræ Theatrum exercerent, prævaluisse ab*
 „ *annis minus quinquaginta: itaque hæc dum scribo essent jam anni*
 „ *centum elapsi postquam tam perniciosus abusus invaluit.* „

„ *His præsuppositis, & hujus veritatis tot tantisque testibus*
 „ *adhibitis probat plene & efficaciter præsentem conclusionem P.*
 „ *Franciscus Ribera, quatenus enixis verbis deplorat calamitatem*
 „ *præsentis temporis in quo veræ mulieres sunt in scena, ut majora,*
 „ *inquit, excitentur incendia.* „

„ *Objicit contra P. Thomas Hurtado, quod histriones antiqui*
 „ *in publico Theatro commiscebantur, & alia iniqua opera exerce-*
 „ *bant, & ideo Patres, & Concilia tam severe eos execrantur, &*
 „ *reprehendunt.* „

„ *Sed Hurtadus non videtur satis considerasse antiquum illum*
 „ *morem, quod veræ feminae non recitarent: nam facile intellexisset*
 „ *hujusmodi commixtionem non fuisse veram, sed fictam, & ut lo-*
 „ *quitur S. Augustinus, imaginariam, & D. Cyprianus licet descri-*
 „ *bat*

„bat virum intra virum jacentem, non tamen reprehendit hunc
 „actum sub nomine commixtionis, sed solummodo tamquam in hone-
 „stum amplexum duorum se invicem implicantium: quod si Sancti
 „Patres tam rigide indignantur contra hujusmodi flagitia inter vi-
 „rum, & virum attentata: quid quæso dicerent hodie, quando in publi-
 „cis Theatris cum approbatione Principum, saltem tacita, his simi-
 „lia viderent, & quod cum veris feminis graviora scelera si non com-
 „plentur, ut audio, saltem ita inchoantur clam perpetranda, ut
 „verum sit, quod olim Minutius Felix in Octav. Mimus vel expo-
 „nit adulteria, vel monstrat: nunc enervis histrio amorem dum fin-
 „git infligit &c. Nisi quia quod tunc mimus, vel enervis histrio fin-
 „gebat, agit nunc mulier fornicaria, ut spectatores magis delecten-
 „tur, & in istis majora libidinis stimulent irritamenta „.

„Supereſt ut pro majore hujus conclusionis confirmatione ani-
 „madvertam, quod mulieres scenica dictæ, quarum frequentissima
 „est apud Auctores mentio, & ego unius memini supra num. 115.
 „& aliorum num. 643. non erant actrices in scena, ut P. Ottonel-
 „lus facile credit in lib. de Christiana moderatione Theatri cap. 3.
 „punc. 18. fol. mihi 106. sed erant ad lætitiæ publicæ Theatri-
 „cis spectaculis in servitium mancipatæ „. Hactenus P. Hieronymus
 Florentinus.

VIII. P. Franciscus Ribera præclarissimus Soc. J. Theologus, &
 Scripturæ sanctæ interpres celeberrimus in *Comm. in XII. Prophetas*
Min. cap. 1. in Mich. num. 63. post transcriptam S. Cypriani acrem
 declamationem in sui temporis Theatra, eorumque spectatores,
 amarissimis lacrimis deflet novam invectam corruptelam prioribus
 seculis incognitam, quod nempe mulieres mimas in scena agant.
Quid faceret, inquit, D. Cyprianus, si nunc in Christianorum Thea-
tris sederet: si comœdias, quæ aguntur, spectaret? Non jam eviran-
tur mares, sed femina ipse viri fiunt: non frangitur in feminam vir,
sed femina in virum roboratur. Non satis fuit humani generis hosti
fictas turpitudines agi; veras profert. Femina prodit in scenam, &
feminam agit, quæ a viro agi solebat. Et minus movebat. Nunc
compta, atque ornata prodit in medium pulchra mima corpore, sed
moribus turpissima, ut incendia majora excitentur. Agit etiam eadem
virum, aut amore captum adolescentulum, luget, deperit, perdit, exhi-
bet oculis, quæ celari in feminis debuerant, & quæ honeste dici non

possunt; inhoneste cogitantur. Saltant corpora, lascive inflectunt, dumque ea fortasse, & pejora avari mariti, patresque patiuntur, non majoribus *Æna* incendiis aestuat, quam eorum pectora, qui spectant, & audiunt &c.

Audite ergo Reges, & intelligite; discite Judices sinium terræ; præbete aures vos, qui continetis multitudinem, & placetis vobis in turbis nationum, quoniam data est a Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur. Et quoniam ministri estis illius, ut ait Spiritus S., cohibete hos emissarios ministrorum Diaboli, quos jam commemoravi, idque vos obtestor, qui potestis per adventum Domini nostri Jesu Christi, qui judicaturus est vivos, & mortuos &c.

Num. 65. Omnes etiam, qui hæc legent (si quis tamen legere velit) per eundem Dominum obtestor, ut vel in concionibus, vel in sacris confessionibus, vel in privatis colloquiis, quocumque tempore se dabit occasio Reges admoneant, & Principes, ac Regios Senatores, Prætoresque Civitatum, nec tantum admoneant, sed etiam per Jesum Christum obtestentur, ut in istos morum Christianorum corruptores severe animadvertant, libros illos de medio tollant, infames hujusmodi comædiarum Actores, Actricesque procul relegent, & hanc tetram Reipublicæ sentinam quocumque exonerent. Mibi quidem & fidei Catholicæ Judices, ac Patroni rem officio suo, zeloque officii sui dignam facere videbuntur, si ut suspectæ doctrinæ libros, ita etiam eos, quos dixi, legi publico edicto prohibeant. Nam sicut illi fidem, ita & isti bonos mores, pudicitiamque corrumpunt, unde facilis ad hæreses transitus est, & unde omnes hæretici cœpere. Nec enim transitur ad hæreses a caritate, & humilitate, ab oratione, a jejuniis, a poenitentia a sui abnegatione, sed ab immoderato amore seculi, a tumore animi, ab oblivione Dei, a commensationibus, & ebrietatibus, ab otio, & libidine, a cæco amore sui.

VII. Antequam ultra provehor, causæ meæ interest, cursum indicare, quanta, & morum sanctitate, & doctrinæ sacræ copia refulserit percelebris hic Jesuita, de quo hæc inter multa P. Philippus Alegambe in sua *Biblioth. Script. Soc. Jesu* pag. 132. edit. primæ scribit, „Recepit se in oppidum natale, ut in sacrarum litterarum studium totus incumberet, & cum scholastica doctrina ad majus fir-
„mamentum conjungeret adjutus linguarum Latine, & Græcæ,
He-

„ *Hebraicæ præsidio, quarum apprime peritus erat... Orationis præ-*
 „ *sidio, quam diurnis, nocturnisque horis usurpabat prolixè, ad sa-*
 „ *cræ Scripturæ intelligentiam utebatur. Addebat etiam crebra jeju-*
 „ *nia, & severiores corporis macerationes, & si quid incidisset im-*
 „ *plicationis difficultatis sedebat per dies aliquot, & spiritualibus*
 „ *exercitiis animum ad divinos illapsus comparabat. Ajunt, cum ad*
 „ *concionem aliquando verba facientem, visum ingenti, circum splen-*
 „ *dore micare, cujus dicentis humeris Christus Servator sereno vultu*
 „ *innixus eum velut complexu foveret... Die post obitum tertia, vi-*
 „ *sus in cælo est sublimis, ac Dei solio propinquus, multa conspicuus*
 „ *gloria, cujus in pectus derivabatur a pectore Dei radius lucis, qui*
 „ *pulcherrima eum specie simul & gaudio perfundebat. Quod illi*
 „ *præmium ideo attribuebatur, quia nihil in suis lucubrationibus*
 „ *fluxum, ac caducum, sed unius Majestatis cultum, atque obse-*
 „ *quium spectasset,,.*

IX. En sapientissimos Jesuitas, quos mihi, ut magistros colendos, sequendosque propono: qui *nihil scilicet in suis lucubrationibus fluxum ac caducum, sed unius Majestatis cultum atque obsequium spectant.* Itaque doctissimus hic, atque piissimus Jesuita tria nobis recogitanda inculcat. Unum; tempore Ss. Patrum, mulieres in scenam non prodiiisse, ut mimas, comicasque agerent. Atque heinc Divino fervore æstuans clamat: Quid ageret modo Cyprianus, si in Christianorum Theatris federet, spectaretque mulieres ipsas comptas, fucatas; omnibus Diaboli pompis phaleratas mimas agere, ad extremam pudicitiae, verecundiae, & castæ juventutis perniciem? Alterum: Urget omnes, atque compellit, ut vel in concionibus, vel in sacris confessionibus, vel in privatis colloquiis admoneant Reges, Principes, Senatores, Prætoresque Civitatum, nec tantum admoneant, sed etiam per Jesum Christum obtestentur, ut in Comoedos, Comoedasque severe animadvertant. Lugens clamat piissimus P. Ribera. *Quid faceret Cyprianus, si nunc in Christianorum Theatris federet?* Gemebundus inclamo & ego: Quid si nobiscum in præsentia vitam ageret P. RIBERA, audiretque nonnullos cum verbo, tum scripto accessum ad Theatra suadentes.

Tertium, quod altius meditandum suadet P. RIBERA, illud est, quod in superiori præfatione fusa oratione exposui, videlicet ex vita molli, otiosa, voluptuaria: ex Theatris, comoediis impudicis,

cis, & mulierum amore, & tumore animi hærefes proficisci, & ipsam denique impietatem aut positivam, aut negativam, seu INDIFFERENTISMUM, et INDOLENTIAM ætate nostra dominantem, & usquequaque obtinentem, quam, Christo Servatore adjuvante, vividis coloribus tempore depingam, & pro virili exagitabo.

X. Alios testes, si otio abundarem, adducere possem, quibus evincerem prisca Patrum ætate feminas saltem Christianas non recitasse in Theatro. Tertullianus, Chrysostomus, aliique interdum muliercularum scenicarum meminere, quia in ludis Floralibus revera apparebant, & quia, ut advertit P. Hieronymus Florentinus mulierculæ istæ rerum scenicarum, & histrionum servitio mancipatæ erant.

XI. Quid ad hæc Theatrorum ætatis nostræ defensores, qui Patrum doctrinæ inscitiam, & ignorantiam impropere Theologis haud quaquam erubescunt? Qui se jactare gloriabundi audent pro religionis defensione scribere, dum religioni insidias struunt, dum mimos, & mimas amoris profani lenocinia referentes Christianis suadent spectandas, audiendasque? Ut illos ad incitas redigam, vel Patrum tempore mulieres e scena recitabant comoedias, an secus. Si primum: Æque turpia sunt nostra, ac antiqua Theatra, præsertim, quod feminæ hodiernæ, secus antiquæ, Christianæ sint. Si secundum: Antiquis turpiora nostra sunt. Idcirco jure clamat P. Ribera: quid nunc ageret Cyprianus, quid ageret Chrysostomus, quid Augustinus, quid Hieronymus, quid Bernardus, quid Thomas Aquinas, quid Antoninus, quid Carolus Borromæus, si spectarent Christianas in Theatro mimas exercentes? Extra quippe controversiam est, tempore S. Thomæ Aquinatis, Antonini, Caroli Borromæi feminas non prodiisse in scenam. Quamobrem errant vehementer qui in Theatrorum ætatis nostræ præsidium doctrinam obtrudunt S. Thomæ.

XII. Opponunt; Theatra, in quibus evirati juvenes muliebri veste ornati, & fucis illiti agunt, turpiora, & obscoeniora esse. Quoniam procaces isti eunuchi, ut muliebre sexum vividius ementiantur, in motus, gesticulationes, posituras, & amplexus impudentiores, & expudratiores præ ipsis mulierculis erumpunt, & franguntur. Id enim unicuique imitationi accidere solet, ut præstitum

stitutos limites prototypi transilient. Quid heinc? Non aliud, nisi quod Theatra exclusis etiam feminis sint turpia, ut erant antiqua. Heinc ne consequitur, pudica esse theatra, in quibus feminae mimas agunt? Qui hæc opponunt, inquit S. Basilius, aut ignorant, quam sint ipsæ modestæ feminae efficacissima illicia, & lenocinia ad emollienda vel ferrea hominum pectora, aut sunt *admirabilissimum pecus*, medii inter utramque naturam. Quid? Maximus ille vir Augustinus se theatrorum illecebris captum *l.3. Conf.c.2.* fatetur. *Tunc in theatris congaudebam amantibus, cum sese fruebantur per flagitia, quamvis hæc imaginariæ gererentur in ludo spectaculi:* Et corruptissimi sæculi nostri effæminati homines Augustino robustiores inter matronularum lenocinia se æneos jactant? De istis Salomon *Eccles. c.9.* loquutus non est. *Speciem mulieris alienæ multi admirati reprobis facti sunt. Colloquium enim illius, quasi ignis exardescit.* Nemo rationis compos negare valet, obscœniora, & plurium flagitiorum sentinam esse Theatra, in quibus mares, & feminae toto muliebri mundo, seu Diaboli pompa, gemmis, fucisque onustæ amantis, & amariæ personas sustinent, & agunt. Quo enim procacissimæ feminae, quæ non larvata facie, sed impudentissima fronte in scenam prodeunt, suas gesticationes, cantus, saltationes, inflexiones dirigunt, nisi ut spectatores delectent, titillent, emolliant, atque in eorumdem animos lasciviam infundant? Quot nobilissimi adolescentes saltatricium, & psaltriarum amore dementati patrimonia prodigunt, domos evertunt, & totam progeniem funestant, infamantque! At de hoc infra sermo recurret.

XIII. Verum si a me quærat, quodnam extremum pejus sit, an juvenes venustos eviratos muliebri vestitu, & ornatu, an feminas ipsas in scenam induci? Respondeo primum, muliebris sexus cupiditatem latius patere, & potentius hominum quorumcumque, etiam eorum, qui nefario puerorum amore ardent, nedum honestorum corda inflammare. Amor hominis erga feminam secundum naturam est: Erga pueros contra naturam. Deus corporibus utriusque sexus æstrum mutuae cupiditatis inseruit, qua se appeterent, & conjungerent ad humanum genus propagandum. Secundo dico, feminis assidentibus Theatro majus imminere malum, cum elegantes adolescentes mimos in scena agunt: contra homines vehementius accendi, & inflammari, cum pulchrae, procacesque puellæ la-

sci-

scive ornatae in scenam prodeunt mimarum personas sustinentes. En certam quaestiunculæ resolutionem.

XIV. Labet sub istius capitis finem paullo fortius urgere scitulos illos, quos blaterare minime pudet, merito SS. Patres in vectos in suorum temporum Theatra, quod essent nimium obscœna, & impudica: At non posse eorundem declamationes in ætatis nostræ Theatra detorqueri, quod honesta hæc sint, & pudica. Qui talia effutiunt, se Patres non legisse perhibent, & Christi Jesu Evangelium ignorare se produnt. Agedum, paucis perstringamus Patrum rationes, & Christianorum excusationes hac in causa. Honestæ illa Theatra clamitabant *tum* Christiani, quemadmodum *nunc* vociferantur nostri, ut adductis Patrum testimoniis offensum est. Nullo se pravo tangi affectu mussitabant *tunc*, sicuti jactant *nunc*. Recreandi animi causa licito solatio, se adire Theatra opponebant *tunc*, quemadmodum *nunc*. Quid reponebant Patres? Illorum rationes jam produximus. Exaggerabant præsertim cantus, & musicæ illucium, & molliciem. Clamabant, cantum esse *fornicatorium*, et musicam *meretriciam*. At omnes ad unum artis musicæ peritissimi asserunt, atque testantur, ætatis nostræ molliorem præ illa cantum, & effeminationem esse musicam. Clamabant, concursum hominum, & mulierum illuc confluentium, ubi vestium pompas & vanitates in triumphum agebant: ubi singuli, & singulae vident, & videntur, scopulum esse castitatis: opponebant pericula sponte suscepta, scenarum splendorem, & majestatem, & scandalum, quod ingerebant, præsentiam, quam præstabant infamis histrionicae artis exercitio, & grave crimen, quo se polluebant, ob solam illam præsentiam, Et interventum.

XV. Perge porro. Numquid modestiores *nunc* mulieres Christianæ, quam feminae Christianæ *illius ætatis*? Numquid pompæ vanitatis, luxus, fastus latius *tunc*, quam *nunc* manabant? Numquid humiliores scenæ nostræ? Numquid mimæ & mimi minus vide amandi artem exercent *nunc*, quam *tunc*? Numquid minus efficaciter *nunc*, quam *tunc* studio vacant placendi Auditoribus? Quomodo autem placere istis valent, nisi sensum demulceant, aures excantent, concupiscentiam, aut superbiam, aut ambitionem aut iram, accendant, & fraudes doceant? Numquid mimi, & mimæ simplices *nunc*, quam *tunc*: numquid stupidiore numquid minus versipelles, & minus versutæ? Numquid

quid magis pudibundæ? Numquid magis verecundæ? Numquid ars amatoria licita *nunc*, secus *tunc*? Tandem si res, seu argumeta, quæ repræsentebantur Patrum tempore, spectentur, numquid tragoediæ, quæ hodiedum recitantur in Theatris nostris modestiores sunt tragoediis Sophoclis, Euripidiis, Senecæ? Quis, nisi imperitissimus sit, inficiabitur Comœdias, Tragoediasque hodiernas plures longe turpiores, emolliendis animis, & corrumpendis moribus noxiores esse. Eruditionis itaque, Patrum doctrinæ, & Evangeliorum Jesu Christi ignorantes se produnt, qui evulgant, jure reprobata fuisse Theatra, quæ tempore Patrum obtinebant, secus improbari nostra posse, suæque inscitiae æternas luent, nisi resipiscant, pœnas. Quemadmodum enim, Jesu Christo teste, tempora nostra novissimo sæculo propinquiora, majori malitia abundant: ita quoque obscœniora, impudentiora, & scelestiora Theatra sunt. Oh homines, homines! Impietas, infidelitas, incredulitas, hoc nostro infelicissimo sæculo universam Christianam Religionem impetunt collatis viribus, eamque qua voce satyrica, qua sceleratissimis libellis evertere, facto impetu conantur. Et interim illi ipsi, qui Christiani, qui Theologi, qui.... audire volunt, blaterare non reformidant, licite frequentari *nunc* Theatra posse? Impietas usquequaque grassatur: Et simul omnia honestatem, pudorem, & innocentiam spirant?

XVI. Quid plura. Nonne omnia Concilia, omnes Episcopi, omnes Ecclesiæ Doctores, Sanctique viri, qui quinque priorum sæculorum Patribus succedere, eorundem Patrum doctrinam adoptarunt, allegaruntque ad hæc usque tempora adversus Theatra? Ignoravitne Ecclesia antiquorum Patrum doctrinam? Imperite ne concilia, & Doctores Sancti ultimæ ætatis nostræ Tertulliani, Cypriani, Basilii, Nazianzeni, Chrysostomi, Augustini doctrinam contra Theatra in medium produxere? Alterutrum ergo præstent hodierni antiquarii, & erudituli Comœdiarum defensores oportet. Aut omnium sæculorum Traditionem Theatra detestantem negare ipsi debent: aut propriam fateri inscitiam coguntur.

XVII. Verum, ut omnem ad effugium latebram præcludam, concedere ipse sponte volo, turpiora, obscœniora, impudentiora fuisse Theatra, quæ Sanctorum Patrum tempore obtinebant. Jam supra *cap. II.* recensui Imperatores Ethnicos nonnullos, qui nimiam

impudentiam, & lasciviam in Theatra invexerunt. Finge quoque ipfas comoedias, tragoediasque Poetarum impudentius, atque vehementius ad libidinem provocasse. Hæc, & plura alia, si vis, liberalitate summa impertiri tibi non recuso. Quid heinc? Numquid quia vetusta Theatra turpissima erant, honesta sunt hodierna? Numquid, quia illa obscœnissima, nostra casta sunt? Numquid, quia antiqua impudentissima, pudica sunt nostra? Si facti veritas spectetur, quemadmodum ætate nostra, Theatra alia turpia, alia turpiora, alia turpissima, ita quoque evenit antiquis temporibus. Cæterum, ut ad incitas redigam Theatrorum ætatis nostræ defensores, fuerint, per me licet, prisca Theatra, ut dixi, turpissima, obscœnissima, impudicissima, nihil heinc colligere præsidii valent viri nostri Theatrales. Quandoquidem sublata omni inter vetusta, & hodierna Theatra comparatione ex notionibus certissimis, & extra disputationis aleam positis, quas dedi, evidenter demonstrabo, graviter peccare illos, qui hodierna Theatra frequentant, quamvis minus obscœna, minusque impudica essent, quam antiqua. Sat mihi est a turpitudine, & obscœnitate immunia non esse Theatra nostra, ut inferre jure valeam, illicita & noxia Christianis omnibus hæc esse. Missa igitur disputatione, utrum fuerint, nec ne antiqua Theatra nostris obscœniora, & impudentiora, huc præsens recidit controversia, sint ne hodierna Theatra obscœna, & turpia, aut natura argumenti quod tractatur, aut ratione vocum, gestuum, vestitus, cantus, musicæ, & chorearum, aliarumque conditionum, quibus auditoribus repræsentantur. Hæc sunt ut alias diximus, & repetendum sæpius est, disputationis nostræ confinia, intra quæ concludere adversarios, seu Theatricæ voluptatis, & mimicæ turpitudinis propugnatores constituimus.

XVIII. His delibatis, & Theatrorum ætatis nostræ notione perspicue exposita, causam ingredior. Illud dumtaxat præmoneo plurima, & quidem versuta esse effugia, & innumera Sophismata, quibus homines sæculi oblectamenti nimium addicti fucare Theatrorum corruptelam student. Quamobrem longius, quam par esset, excurret oratio. Causa enim, quæ pluribus obnoxia cavillis est, & variis implicita exodiis, perstringi paucis minime valet. Verbofam, & declamatoriam incusabunt plures orationem nostram. Sed censuras istas nihili pendo. Non quod adeo insaniam, ut immunem a plu-

a pluribus nævis reputem dictionem meam, quin mendosam illam agnosco: sed quod censores isti agendæ causæ, in qua mores instituendos formandosque aggredimur, rationem penitus ignorent. Eamdem ego insistere viam adnitor, quam omnes sapientissimi, & eloquentissimi Ecclesiæ Patres percurrere. Quæ menti dumtaxat revincendæ inserviunt, stylum, & methodum etiam Geometricam excipiunt. Verum, cum adversus prævalentem corruptelam quoquoeversum grassantem, altiusque hominum cordibus infixam, certamen suscipimus, tum præter rationum momenta, quæ intellectum subigunt, eloquentiæ quoque vis in causæ præsidium adhibenda est, & repetitis ictibus opus est, ut inveteratæ, exitiosæque consuetudines evellantur. Vividis figuris, & voce elata domanda voluntas est, & retundendi sensus sunt. Et modo sub uno, modo sub altero aspectu dirigenda argumentorum acies est, ut victoria obtineatur. Varia est Spectatorum indoles, diversæ mentes, affectus oppositi. Unus hac ratione convincitur: alter alio argumento; alio dicendi modo, diversa figura capitur, pro animorum, & affectionum diversitate. Ita ego censeo: Si alii secus judicant, quisque in suo abundet sensu.

CAPUT X.

Femina Christianæ in scenas hodiernas prodcentes, ut Mimas agant, peccant mortaliter, suntque in statu damnationis simul cum suis Histrionibus, nemine sanæ mentis dissentiente. Prætextus Matrimonii, cujus velo scenicæ impuritates obtendi solent, rejicitur ut ineptum commentum.

I. **V**eritas proposita non tam rationibus confirmanda, quam amarissimis lacrimis deflenda est. Nihil in Scriptura sancta frequentius, quam pudor & verecundia muliebri sexui insita: quam animarum strages, quæ ex muliere compta, vana, ex pudorata promanat: quam vigilantia, & cautio avertendi oculos ab eadem, vitandæque ejusdem familiaris amicitiae, colloquii, & conversationis. Folia plura implerem, si divina Testimonia huc pertinentia referre vellem. Satis indicare sit quæ S. Paulus 1. ad Tim. 2. cap. 2. docet, ubi vel ipsam Divinam legem docere mulieribus prohibet. *Docere autem mulieri non permitto &c.* Jubet, ut cum vere-

cundia, & sobrietate, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa se ornent, & in silentio discant cum omni subiectione. Et tandem, ut velato capite in Ecclesia orent. Idest (inquit S. Thomas 1. ad Cor. cap. 10.) propter Sacerdotes, propter eorum cautelam, ne scilicet ex conspectu mulierum non velatarum ad concupiscentiam provocentur. Paludanus in 4. Dis. 16. Viros cum mulioribus ludentes maledixit Barnabas.

II. Mulieres Christianæ Mimæ insito a natura pudori & verecundiæ renuntiant, silentium, & modestiam proculcant: luxum, fastum, & pompas vanissimas, quas in Baptismate ejurarunt, in triumphum deferunt: nulla vestis, nullum indumentum tam vanum, tam impudicum, tam lascivum, quod impudentissimæ, & expudoratæ Mimæ non assumant. Omnibus itaque Diaboli pompis, fucis, stibiis, atque præstigiis circumornatæ in scenam prodeunt, ut aut Veneris, aut superbiæ, aut iræ, aut ambitionis magisterium exercent: ut adolescentes, puellasque sese mutuo amandi, seseque deludendi decipien-
dique artem doceant, ut cantus suavitate, saltuum pernecitate, omnium spectatorum oculos & aures excantent, concupiscentiam accendant, ambitionem, fastumque exaltent: & quo sunt ad hæc omnia parienda aptiores, eo majorem Auditorum affluentiam ad Theatrum alliciunt, sibi que ingentiorum aureorum summam, plausum & approbationem comparant. Præterea oppidatim cum histrionibus Mimæ istæ, si superis placet, Christianæ, Italianæ, Germanicæ, universamque, si occasio tulerit, Europam percurrunt: cum histrionibus ludunt, conversantur, tripudiant: vicissim sese animant ad voluptatem, libidinem, mollitiemque Auditorum animis instillandam. Totum tempus, & vitam ipsam insumunt in perdiscendis Poetarum fabulis, in eisdem repræsentandis. Continenter mentem, & linguam defixam in Veneris luto, & arte promovendæ rei amatoriæ, ambitionis, superbiæ, & excitandorum affectuum habent.

III. Quis non affirmaverit, hanc esse infernalem societatem, mimas, mimosque istos Dæmonum esse *Missionarios*, & *pseudoapostolos*, Christianæque Religionis desertores, infamissimosque Ministros, qui Christi Regnum destruere, & Diaboli Tyrannidem firmare, atque amplificare omni studio, & arte conantur? Non ergo unum gravissimum scelus, sed flagitiorum multitudinem perpetrant, & om-

& omnium vitiorum gymnasium aperiunt mimæ, & mimi comoedias tragœdiasque hodiernas repræsentantes.

IV. Tametsi veritas hæc extra disputationis aleam sit constituta, & a nemine sanæ mentis revocari in discrimen valeat: nihilo fecius quia nihil tam est infandum, quod hodie ab aliquo non defendatur, lubet, vel ipsorum benigniorum Casuistarum auctoritate, quæ hætenus, & superiori, & hoc capite dicta sunt, confirmare.

V. P. Franciscus Del Monaco Cler. Reg. Teat. in Parenes. class. 4. pag. 27. *Turpes comœdiæ eæ sunt, in quibus de amantium furtis, de conjugum adulteriis, de meretricum, lenonum, puellarum, adolescentum clandestinis artibus, veneficiis, amoribus agitur: utque distinctius loquar, turpes fœdæque eæ sunt, in quibus viri, & femine de amoribus ludunt, arguunt, colloquuntur. Cum ergo in NOSTRI TEMPORIS COMOEDIIS, quæ a venalibus hisce meretriculis & histrionibus exhibentur, & viri & mulieres in scenam prodeant, de amoribus hujuscemodi agant, & pro scena colloquantur, saltent, ludant, id etiam CERTISSIMUM atque evidens remanet, OMNES nostri temporis Comœdias obscænas esse, atque inhonestas & TURPES.*

Ego sic definio. Nostri temporis Comœdias neminem honestas appellantem audiui, nisi *AUTHORES TURPITUDINUM VEL FAUTORES* eos dumtaxat, qui, ut foedissima crimina majori immunitate exequantur, & iterent, ficto honestatis velo obtegunt, prave licentiæ nomine implicant, aut sæculorum consuetudine involuunt, ajuntque licere id, neque inhonestum.

VI. Lucas a Penna in l. 51. quam cap. de spect. scen. Quid dixissent SS. Patres, quid pii Auctores, qui omni sæculo histrionatus artem proclamarunt, si nostro tempore feminas ipsas, quas citra temeritatis piaculum impudicas censebo, cum viris permixtim in Theatro agere viderent?

VII. P. Reginaldus Soc. J. de prudent. Confess. cap. 3. sect. 8. docet, non esse permittendum, ut in Comoediis & ludorum spectaculis lascivæ mulieres in scenam prodeant: quæ est corruptela morum nomine Christiano indigna.

VIII. P. Nicolaus Baldellus lib. 3. disp. 19. num. 2. Peccant mortaliter iidem Poetæ & Actores peccato scandali, si Comoedia sit valde turpis, & multum excitet ad res venereas Et maxime hujus ge-

neris videntur esse illæ, in quibus *MULIERES* interloquuntur: Si-
quidem audire earum voces est multo periculosius vitæ animarum,
quam sit vitæ corporum audire sibilum basilisci, ut docet S. Angu-
stinus &c.

IX. Joannes Baptista Frugosus de Reg. Reip. Christ. p. 1. lib. 1.
Disp. 2. q. 4. num. 181. Ex dictis infer, quid dicendum sit de Comoe-
diis vulgari idiomate exhibitis, ubi multa impudica, & obscœna mi-
scentur, & ubi introducuntur *FEMINÆ* adolescentiores ad psal-
lendum, ad saltandum, quæ gestu & incessu, & procaci gesticulatio-
ne auditores, & spectatores ad amorem turpem inducunt &c. Respon-
deo de se esse *PECCATUM MORTALE*, & Actores esse in *STATU*
DAMNATIONIS, spectatoresque, ut plurimum, *PECCARE MOR-*
TALITER. Deducitur ex D. Thoma. Idem ait Cajetanus, Sylvester
Sotus, Alensis.

X. P. Antoninus Diana coord. tom. 7. tract. 5. Resol. 11. n. 2.
hæc ait. Dico igitur, quod quando Femina timet, ne a persona parti-
culari ametur lascive, teneri cavere publico, & abstinere ab actione
occasione occasionante alicui ruinam, quando potest absque gravi pro-
portionato damno, quia tenemur vitare aliorum peccata, quando
commode possumus. Unde deducendum est, peccare feminam, euntem
ad hoc templum ad sacrum, in quo est aliquis, a quo turpiter ametur,
quando commode potest aliud Templum adire eo periculo carens: item
quando it per hunc vicum, potens commode ire per alium: quando au-
dit sonitum equi vehentis amasium, & ipsa se absque necessitate dat in
fenestra aspiciendam: quando verba facit coram amatore, quibus ille
sit accendendus, si potest absque specie inurbanitatis tacere: quando
item domo egreditur, sciens eam expectari spectandam, si nulla tunc
sit necessitas.

XI. Hanc Dianæ doctrinam confirmant omnes non Theologi mo-
do, verum etiam Casuistæ laxiores, nemine dissidente. Porro, si
femina peccat Templum Dei, ut audiat Sacrum, aditura, quando vi-
tare scandalum hominis eam adamantis potest: quot, ambo te, sce-
lera patrabit femina ad Veneris sacrarium accedens exquisitiore,
& elegatiore vanitatum pomparumque ornamento munita, ut in sui
amorem, gestu, lingua, oculis, cantu, omnes concitet spectatores?
Ergo penes ipsos mitissimos Theologos feminæ præsertim Christia-
næ peccant gravissime, & omnia spectatorum scelera in se conver-
tunt,

tunt, dum in scenam prodeunt amoris profani causam oraturæ.

XII. Nec est, quod opponas, Mimas istas a Confessariis Sacramenta suscipere, quoniam etiam usurarii, adulteri, fornicatores, lenones, Sacramenta frequentant. Et hæc est sæculi nostri extrema omnium malorum calamitas. Sed de hoc latius loco suo.

XIII. Inficiari jure nequeunt vel ipsi spectaculorum defensores, Theatra esse rei amatoriae gymnasia, atque violandæ castitatis incitamenta, cum ipsæ Comœdiæ, & Tragoediæ his amoribus muliercularum, & virorum plenæ sint. Quare, ut probrosæ arti aliquid honestatis velamen prætendant, ajunt, amatorias illas repræsentationes ad *Matrimonium* dirigi, & *Matrimonium* spectare. Esto! Quid inde? Ideone minus accendunt spurcum concupiscentiæ bitumen in spectatoribus? Matrimonium efficit dumtaxat, ut mutuus inter conjuges amor, & congressus honestus sit ob mutuam contractus, & Sacramenti fidem, & ligamen perpetuum. At in spectatoribus, & rei amatoriae auditoribus, quem effectum parit? Numquid in istis concupiscentiam frænat? Numquid veneream delectationem ex mimica repræsentatione excitatam licitam reddit, & honestam? Ut levitas hujusmodi prætextus pateat evidentius, finge in scenam prodire uxorem adolescentem venustissimam, & comptissimam, Maritumque simul & vicissim sese ad amplexus maritales provocare, & rei uxoriæ actiones vivide repræsentare, minusne inflammabunt spectatorum concupiscentiam? minusne oculos auresque polluent, ac inflammarent, polluerentque, si nullo essent Matrimonio ligati? Concupiscentia, & sensus humani a proprio objecto percelluntur & irritantur. Matrimonii vocem, & significatum nec percipiunt, nec curant, solumque voluptatem inhiant, anhelantque. Nihil ergo ineptius obtrudi ad honestandas theatricas impuritates valet, quam Matrimonium, quod conjugum tantum, secus aliorum concupiscentiæ officium licitum efficit.

CAPUT XI.

Nonnulla rationum momenta, quæ nostræ ætatis ludos Theatrales pravos, criminumque plenos evincunt.

I. **N**ihil prius habuerunt unquam Poetæ, jam inde usque ab artis suæ ortu, quam Comoedias, Tragoediasque, non modo de cujuscumque criminis labe purgare, verum etiam honestatis splendorem eisdem prætereendere. Quo, inquiunt, drammatica poemata, comoediæ, & tragoediæ pertinent, nisi eo, ut vitiorum horrorem, & virtutis affectum excitent? Theatra scholæ sunt, in quibus criminum horrida facies, funestæ eorundem consequutiones, poenæ, & supplicia; contra virtutum characteres, prærogativæ, & præmia nativis coloribus depinguntur. His ratiunculis, seu verius gerris, fucum facere aurito popello student. Et ad hoc quod attinet ex una parte quidquam sibi merentur, sin veniæ, saltem commiserationis: Quis namque propriam artem, suosque partus abominatus est unquam? Unde enim stipendia, unde encomia, & plausus compararent? Plura quoque sunt, quæ comoediarum spectatores ad propugnandam urgent earundem honestatem. Quorum omnium illud potissimum est, ut conscientia latrantis retundant aculeos, ut tranquille, & quaque amaritudinis mixtura pulsa, in omnes voluptates, & oblectamenta sese ingurgitent. Ceterum, ut nullo negotio sophismata omnia eludamus, illud dumtaxat admonendum ducimus, nos in præsentia sermonem haudquaquam instituere de spectaculis, comoediisque in quadam veluti metaphysica meditatione acceptis. Quis enim, si recte sapit, inficias ire auit, Poetas, si velint, ex Christianæ Philosophiæ principiis argumenta arcessere posse, & hominum animos ad vitia persequenda colendamque virtutem inflammare? Si enim soluta, quidni, & ligata oratione id fieri valet? Id præstiterunt & Sancti quidam Ecclesiæ Patres, & moderni etiam piissimi Poetæ. De spectaculis ergo, quæ his tempotibus peraguntur, quæque superiori capite delineavi, sermo mihi est. Hæc qui a criminum maculis defecare velint, cribro aquam hauriunt, Æthiopemque lavant, ut omnium sæculorum experientia compertum est.

II. Ex plurimis rationum momentis, quæ latius, ac dispersim-

ex Patribus indicata sunt adversus spectacula, pauca perstringam, ut sub unico veluti conspectu eadem commeditari lector valeat. Porro, ut quoad fieri potest, omnia ad vivum refecemus, gratis concedere volo: Poetas recentes servare, quod plerumque falsum est, omnes pudoris, modestiæ, & castioris sermonis regulas. Quid inde? Nonne Poetarum omnium vota, & ipsius Poeticæ artis præcepta eo unice spectant, ut auditoribus placeant, ut sensus demulceant, affectus cieant, amoremque accendant? Nonne ea argumenta seligunt verisanda, quæ ad hos concitandos affectus, validiora existimant? Revolvantur comœdiæ, tragoediæ, & tragicomœdiæ omnes, tum veteres, tum recentes, aliæne argumenta tractant, quam amoris, aut odii, iræ, aut vindictæ, desperationis, aut crudelitatis; Sed quod frequentius actitant, amoris causa est. Hæc enim materies gratior, hæc ad concupiscentiam accendendam validior, hæc ad augendam auditorum frequentiam potentior. Duplici vero insunt viæ, ut votorum compotes efficiantur suorum. Alii verbis obscœnis turpia facta, nudamque venerem fracta fronte, nulloque quæsito colore, oculis objiciunt. Alii artis suæ peritiores immane libidinis virus melle poetico, ut Horatius inquit, temperant, occultant. Amantium dolos, fraudes, insidias, impetus exquisita arte depingunt. Amatores istos modo beatitati proximos, modo in extremum miseriarum dejectos, modo dulcibus junctos amplexibus, nunc in dissitas abstractos partes repræsentant. Quid si dulces sermones, quibus sese provocant, recenserem? Hæc omnia figuris tropisque distingunt, ut animum mentemque defigant. Tot vero fucis, & lenociniis velant, ut nihil fordidi, sed honestam teneramque benevolentiam redoleant. Sub hoc amabili aspectu securius corda penetrant, ac intimiores subeunt recessus. Isthic paulatim concupiscentiam titillant, & scintillas accendunt. Poetæ prioris generis, licet sint summopere criminosi, si nocendi, pestemque dilatandi ipsorum spectetur voluntas; re ipsa tamen minus damnosæ, minus pestiferi sunt: eorum namque putida foeditas nausæam fastidiumque inducit. Posterioris vero generis, quo minorem produnt malitiam, eo funestiores animorum stragem producunt. Satyrica scita, sales, facetiæ, quibus sermones suos respergunt, & vitia deridenda se propinare jactant, sunt selectiora quædam condimenta, quæ palatum dulciter vellicant, & appetitum magis irritant, provocantque. Poe-

tæ eiusmodi similes prorsus sunt femellis illis, quæ cujusdam verecundiæ, pudoris, & modestiæ fallacem imaginem ostentant, quæque ideo primis aggressibus se resistere, & contradicere elaborata, vafricie fingunt, quia experientia didicere, se hac via efficacius invitare amantes, illisque hac artificiosa prolusione animos adjicere, ut eo, quo contendunt, perveniant. Merces enim ultroneæ vilescunt; & fercula, quæ adipe abundant nimio, stomachum commovent. Inepte ergo & omnino stulte, & honesta & innocua, sua dramatica poemata defendunt. Quandoquidem argumenta, quæ tractant, amoris & benevolentiae, suapte natura concupiscentiam calefaciunt, & accendunt; et quo cultiore, et castiore sermone utuntur, eo profundius penetrant, feriunt, occidunt. Sacri Dei Præcones tremendissima, æternaque supplicia, Divinæ fidei luminibus respersa oculis libidinosorum exponunt. Fornacem illam horrendam ignis tartarei aperiunt, omnesque cælestis eloquentiæ nervos intendunt, et terribilia omnia, quæ terrorem incutere, quæ appetitus cohibere possunt, gravioribus verbis exaggerant, morbos ipsos corporum, quos dum virus epotant, contrahunt, recordari non cessant. Et tamen quam colligunt messem? Et Poetæ eousque insanunt, ut sibi persuadeant, quibusdam Plautinis salibus, facetiis, et argutiolis defricando lasciviam, ad illam detestandam homines concitari posse, eo ipso tempore, quo omnium illecebrarum apparatu illius amorem docent, et instillant? Chimæ hæ sunt, et portenta, quæ Poetæ dumtaxat confingere audent. Cedo: licetne Christiano amoris prophani scintillas accendere, concupiscentiam provocare, et sensus omnes vanis spectaculis fascinare. Quid reponis? Casta, inquis, matrimonia spectant amores illi, qui excitantur. Sed hoc figmentum cæteris pejus est. Anne concupiscentia ex rei amatoriae repræsentatione accensa, de matrimonio cogitat? Nil minus Comœdiarum Actores, quemadmodum & spectatores, in mente habent, quam matrimonium. Præsentanea delectatione fruuntur. Sanctum est matrimonium, non ut voluptatis carnalis exercitium, sed ut humanæ procreati onis instrumentum. At longum est singula persequi. Ad potiora properemus.

III. Si profani amoris argumenta & suapte naturæ, & Poetarum elaborato artificio roborata in capita ferme, fortunaque hominum dominantur; quis incredibilem illam manifestare vim poterit, quam
ex

ex Comœdorum, Histrionumque vividissima repræsentatione nanciscuntur? Quid quæso, ad excantandos oculos validius, quam arguta manus? Quid ad demulcendas aures efficacius, quam harmonicae voces? Quid denique ad concitandam omnium passionum turbam, ad emollienda corda, ipsamque voluntatem, quocumque velis inflectendam potentius, quam gesticationes feminarum? Nonne, antequam in scenam prodeunt, tam Actores, quam Actrices, omnia corporis membra ad loquelam instruunt, ut ad vivum omnia exprimere felicius valeant? Adde scenarum majestatem, vestium splendorem, vultuum fucos, mutuam placendi studium, sympathiam reciprocam, concentus harmonicos, saltationes non satis pudicas. Dic fodes: si castitatis offendicula, si innocentiae pericula, hæc non sunt; quænam erunt? Se ab his spectaculis abreptum fuisse fassus est Augustinus. *Rapiebant me spectacula Theatrica plena imaginibus miseriarum mearum, & fomitibus igris mei.* Tunc immotus, & imperturbatus consistes? Numquid ætatis nostræ homines Augustino fortiores, Salomone sapientiores, Davide sanctiores, Sampfone robustiores?

IV. Hucusque solis momentis, ab humana ratione arcessitis, spectaculorum malitiam palam fecimus. Altius nunc efferenda oratio est, & ad Christianæ legis præcepta revocanda. Cor hominis, cujus beatitas amor est, in solo Deo quiescere valet, quem omnibus præferre creaturis obstringitur. Vim, tristitiam, cruciatus perfert, cum ab hoc unico suo centro aberrat. Porro nihil vehementius, efficaciusque, quam spectacula, a Deo homines avocat. Hæc quippe terrenarum rerum dispersa, & varia oblectamenta una colligunt, & in compendiarium imaginem contrahunt, fasciniis, & præstigiis fucant; atque in id omne conferunt studium, ut tristitiam, molestias, angores, & innumera, quæ pariunt incommoda, celent, tegantque. Et quo sensiles blanditis delectationesque exaltant, eo æternæ gloriæ splendorem obnubilant, & remotius ab eadem homines abducunt. Assueti namque his mendacibus deliciis, ac felicitatum simulacris homines divina, æternaque fastidiunt bona. Animus obscœnarum cogitationum epulis saturatus, nihil præter libidinem eructat, odioque habet cælestia gaudia. Et hæc una causarum potissima est, ob quam Augustinus arcendos a Theatris docet Christianos, quod scilicet spectacula & mentem, dum falsis imaginibus re-

plent, a veritate abducunt, & animum in carnalium voluptatum luto defigunt. Quo fit, ut vino prostitutionis inebriati spectatores soporis calicem bibant, epotentque usque ad feces.

V. Accedit, quod ejusmodi spectacula ad omnia fere Evangelicæ Religionis munia ineptos efficiant Christianos. Continenter nos orare, novissima meditari, risum, & mundana gaudia contemnere, lacrimis peccatorum sordes abluere, carnales appetitiones confictare, bellum carni, & sanguini indicere præcipit Christus, & altius inculcat. Quid vero tam directe & aperte repugnat Divinis istis legibus, quam spectaculorum frequens conspectus? Quid precandi, quid meditandi studio, quid carnis macerationi, quid Christianæ poenitentiae ad salutem æternam necessariæ tam infestum, quam studium illud, quod Comœdiarum sequaces, & asseclæ deliberato, & obfirmato animo profitentur? Demulcent nempe isti sensus suos, carnem delicatissime saginant, & voluptatibus istius seculi indulgent. Dicam, velim, an Turcæ, an Hebræi, an Ethnici cujusque ætatis tantam navent operam arti explendi carnales appetitiones, quantam impendunt Christiani illi, qui comœdias, & spectacula ex instituto frequentant.

VI. Admonet, imperatque Christus Pauli Apostoli voce omnia propter Deum fieri, & ad illius gloriam operationes quasque, & ipsa oblectamenta bibendi, dormiendi, & manducandi referri. Anne deliberati frequentesque ad spectacula accessus in Dei referri gloriam queunt? An plausus, quibus comœdiarum Spectatores Actoribus, & saltatricibus litant; an suavia colloquia, quibus e pulpitis contiguas suas focias alloquuntur, easque divas, sua cordula, suas animas, viscera sua per sacrilegam Idololatriam appellitant, in Dei gloriam cedunt? Quid, quod non modo Christianæ professionis munera, sed ipsa civilia negotia, dignitatum procurationes, justitiæ administrationem, & universæ politiæ ordinem perturbant spectacula isthæc? Noctem somno, & quieti destinatam in diem convertunt, & humanæ vitæ consuetudinem ad bestiarum mores conformant. *Facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiae silvæ: Ortus est sol & congregati sunt, in cubilibus suis ludorum scenicorum, & alearum sequaces.* Quid de temporis jactura, quid de vanis sermonibus dicam?

VII. Aliud Evangelicæ legis præceptum prohibet occasionem præbere aliis delinquendi. Hic est unus ex præcipuis Christianæ institutionis characteribus, scilicet non modo nosmetipsos, verum etiam fratres nostros peccandi subducere periculo. Comoëdorum, & Histrionum professio infamis & criminosa est, vi omnium legum. Nec reponas, verum id habere de antiqua paganorum histrionum professione. Quoniam probavimus, hodierna spectacula, ad mores quod attinet, æque, & quandoque plus, ac Ethnica, malitiam olere. Et ut obiter dicam: quis tam fractæ frontis erit, ut propugnare ausit, honestam eam esse professionem, qua mulier Christiana in proscenium prodit, ibique nunc actrix artem amandi, saltandi, concinendi exercet, ut qua manuum gestibus, qua pedum artificiosis motibus, qua universi corporis agitatione fascinet oculos, blandiatur auribus, ac impudici amoris bitumen accendat? Nonne universus Mundus loco meretricularum habet feminas Theatrales; Quod si hæc omnia concedere renuis (quamquam non solum hæc, sed & pejora verissima sunt) dic fodes: ubi in hac muliere pudor, modestia, verecundia, quam Divus Paulus, & lex Evangelica, adeo severe Mulieribus imperat, ut vel in ipso Dei Templo ob Angelos velari capita suadeat? Noli ergo tergiversari. Nisi rationi, & communi omnium, intimoque sensui renunciare velis, saltatricum mulierum in Theatris professionem inverecundam, effrænatam, immodestam, inhonestamque, ut minus, fatearis, necesse est. Si Actricium feminarum professio vitiosa; Actorum quoque, quibuscum saltant, agunt, conversantur, culpabilis sit, oportet. Quæ cum ita sint, nonne necessaria illatione consequitur, te graviter peccare, quoties Theatra frequentas, vel ob hoc solum, quod comoëdis, aliisque spectatoribus, tua præsentia occasionem peccandi exhibes, fovesque? Quocumque te vertas, non evades. Nam peccas, aut quod carnalibus illecebris indulgeas, aut quod cogitationibus lascivis assentiaris, aut quod periculo assentiendi te exponas, vel quod tempus inutiliter teras, aut quod pecunias prodigas, vel quod scandalo aliis sis, occasionem nempe delinquendi præbeas, & nugatoriam infamemque comoëdorum, & saltatricium meretricularum alas, nutrias, foveas professionem. Unum ergo e duobus præstes, opus est: scilicet aut Theatris, spectaculis, comoëdiisque omnibus valedicere, aut Christianam ejurare professionem. Quo te recipias, perfugium nullum patet, nec rima ulla,
qua

qua declinare argumentationis vim possis. Lubet tamen in eorum, quæ dixi, confirmationem S. Basilii testimonium illis iterum opponere, qui inter familiaria mulierum colloquia, se immotos ostentare audent. *Si quispiam dicet, quod plerumque cum mulieribus colloqui, & conversari nihil afferat periculi, is vel non est particeps virtutis masculæ, & est ADMIRABILISSIMUM QUODDAM PECUS* inter utramque naturam velut medius constitutus: vel si particeps illius est, immersus est affectionibus, ut periculum non sentiat, ad exemplum temulentorum, & phreneticorum, qui licet gravissima patiantur, tamen extra passiones se constitutos esse putant. De Const. Monach. cap. 4.

CAPUT XII.

Alterutrum Christianus præstet, necessum est: aut Divinis Scripturis, aut Theatris nuntium remittat. Istorum potissimum sophisma; se nempe nihil mali experiri, diluitur; Gravissima crimina, quæ culpabilis ignorantie tenebris obducti perpetrant, indicantur. Communis sensus Christianorum, Comædiam esse scholam impudicitie, lenocinium corruptæ castitatis, & seductionis, clamat.

I. **Q**uid aerem verberas, quid otio abuteris, ut spectantes Theatrales ludos damnes? Tu ne conscientiarum nostrarum, & interioris castitatis scrutator, & iudex. Quis tua argumenta, quam nostra diuturna experimenta, pluris faciet? Nos autem a pluribus annis Theatra frequentamus, nullo umquam impudicæ delectationis sensu tacti: Saltatrices feminas vix aspiciamus. Comædorum verbis nec præbemus aures. Cantus dumtaxat suavitate delectamur, tristem animum exhilaramus. Conscientias nostras famosioribus Confessariis referamus, secretioribus arcanis manifestatis. Nihil, quod in nobis damnent, ipsi deprehendunt. Quamobrem ad sacram mensam nos admittunt, & quidem frequenter. Quid plura? Nonne drammata typis edita impune leguntur? Nonne fabulæ nemorense, tragoediæ, & cætera poemata, Ecclesiæ auctoritate, in lucem prodeunt; Quid ergo aures obtundis; Quid peccata effingis, & Christianorum conscientias torques? Quousque rigorismus iste declamabit, dominabitur, sæviet;

II. Hæ

II. Hæ sunt præter propter mollium Christianorum argutationes, quas pedetentim convellam. Et primum cum Tertulliano non repetam, quæ supradixi, stultitiæ nempe istos reos esse; dum illuc conveniunt tres, quatuorve horas insumpturi, ubi nullum fructum capiunt. Reponunt, Theatra se frequentare, ut amicos, amicasve alloquantur, cum eisdem confabulentur, & amicabilis socialitatis fructus degustent. Istorum plures fruuntur bonis voluptariis, quæ Theatrorum frequentia parit. Diu succensa concupiscentia ex spectaculorum conspectu eruditæ animis, edocta mente in veneris gymnasio jam laureatæ, & laureati Magistri evaserunt: & mutua mares inter feminasque amicitia fœdera firmata sunt. Theatra istis, non amplius prospectandi, aut addiscendi, sed peragendi, quæ didicere, accommodata loca evadunt. Quid enim? tempus ne insument in prospectandis figuris; cum tempus adsit iis fruendi, quæ Comici repræsentant? Ad Theatra isti accedunt, ceu ad opportuna loca, ubi concupiscentiæ negotium meliori, quo valent, modo aut exequantur, aut exequendi formam deliberent. Istorum alii, pauci tamen, revera stulti sunt, quia a vitiis crassioribus abstinere, non virtutis amore, sed indolis stupore; vitamque ducunt perpetuo difluentem otio, quod nesciant pejora patrare. Verum istorum omnium, quos nunc commemoravi, gravissima crimina, quæ ignorant, mox patefaciam.

III. Illos nunc ego alloquor, qui non prorsus stulti Theatra adeunt, ut Comœdorum repræsentationes, gesticationes, motus harmoniacos, scenarum majestatem, vestium luxum, pompas, cæteraque omnia videant & contemplantur; ut suavem Musicæ cantum, & instrumentorum harmonicos sonos audiant; ut denique sensus oculorum, & auditus demulceant. Hic quippe ludorum Theatralium finis. Capite superiori palam feci solos Epicuræos actiones istas a vitio purgare; cum omnis Philosophorum doctrina hæc omnia, tamquam criminosa, damnet. Nunc ad Tribunal Sanctarum Scripturarum eadem revoco.

IV. Pauca divinæ Scripturæ testimonia promam, quæ curiosos mulierum, & maxime saltatricium, aspectus damnant. Ecclesiast.

IX. *Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore illius... Averte faciem tuam a muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam. Propter speciem mulieris multi perierunt; & ex hoc concupi-*

cupiscentia, quasi ignis, exardescit. Rursus cap. xlii. In medio mulierum noli commorari. De vestimentis enim procedit tinea, & a muliere iniquitas viri. Melior est iniquitas viri, quam mulier benefaciens. Rursus cap. ix. Ne respicias mulierem multivolam, ne forte incidas in laqueos illius. Cum saltatrice ne assiduus sis, nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius. Alterum ergo: Aut falsa sunt hæc Dei oracula: aut mendaces sunt Christiani, a culpa excusantes mulieres saltatrices in Theatro. Quid ad hæc; Periculum, inquis, non peccatum Scripturæ Sanctæ minantur. Esto! At clamat ibidem Deus cap. iiii. Qui amat periculum, peribit in illo. Nulla nunc ad effugium rima occurrit. Aut mendax Deus; aut mendaces spectatores saltatricium mulierum. Blasphemia primum. Verum igitur alterum. Pergamus ultra. Si solum aspectum comptarum mulierum, si solum colloquium, ceu ignem inflammantem concupiscentiam, damnat; quid de muliere comica, quæ cantu, gestu, & verborum lenociniis in Theatro veneris causam orat, suadetque?

V. Pauca nunc transcribo ex iis, quæ mulierum pudorem, & modestum ornatum mulieribus præcipiunt. Princeps Apostolorum Petrus Epif. i. c. iiii. *Similiter mulieres subditæ sint viris... Considerantes in timore castam conversationem vestram. Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. S. Paulus ad Cor. i. cap. xi. Omnis autem mulier orans, aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum... Vos ipsi iudicate: decet mulierem non velatam orare Deum? Rursus I. ad Timoth. ii. Similiter & mulieres in habitu ornato cum verecundia, & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veste pretiosa: sed, quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. Mihi sexcentis aliis oraculis sequentem conficio argumentationem.*

VI. Pudor, verecundia, modestia, sobrius ornatus dotes sunt mulieris Christianæ. Luxum, vanitatem, pompas in Baptismatis professione abdicarunt tum mulieres, tum viri Christiani. In memoriam revoces, velim, aliam Scripturæ Sanctæ doctrinam, nempe sensus nostros tactum, auditum, oculos, gustum januas esse, per quas animæ arcem flagitia ingrediuntur. Apertis januis arcem occupat dæmon. Finge nunc, tales reperiri homines, quales modo descripturus sum. Hi non industriæ, non labori parcunt, ut

re-

resciant, quinam sint viri, quænam in universa Italia, ne dicam Europa, mulierculæ, quæ ejurato pudore, modestia, & verecundia præstantiores sint, aliæ ad demulcendum auditum cantus suavitate, aliæ ad excantandos oculos vel pedum saltatione, vel gestuum artificio, vel drammatum recitatione. Continuo ac cognoverunt hujus artis peritiores, tum viros, tum feminas, conducunt pacto pretio, & quidem ingenti. Tum & Poetas sollicitant, ut poemata scribant, præstituto fini accommodatiora; & sartores advocant, qui vestes conficiant, talem luxum, pompam, & vanitatem præferentes, ut nihil vanius, nihil inverecundius, nihil immodestius excogitare ars humana queat; & pictores artificesque urgent, ut Theatrum splendidissime ornent, ut scenas exquisite pingant. His omnibus peractis, prodeunt in Theatrum Mulierculæ comicæ, comicis viris sociatæ, pompaticis vestibus indutæ, vanæ, inverecundæ, effrænatae, ut locatam artem exercent. Ad tantæ rei rumorem universæ Civitatis juvenes, & senes, viri, & mulieres agminatim accurrunt ad spectaculum. Tum Actrices, & Actores spectantium, sensus undique, qua cantu, qua gestu, qua saltu obsident, oculos fascinant, auditum excantant, concupiscentiam irritant, fornicandi, adulterandi artem instillant, docent; & tandem, quo ad fieri per ipsas, ipsosque potest, verecundiam, pudorem, modestiam depopulantur.

VII. Manus nunc conferamus. Mulieres præfatæ, quæ tali locata arte vivunt, talesne sunt, quales eas vult Deus lege sua, pudicas, verecundas, modestas, castas? An non istæ insidiosæ sirenes, quæ omni præstigiorum genere illiciunt, & in laqueos perditionis pertrahere animas adnituntur? An non infames, scelestæque? An non mundus totus, ut prostitutas habet? Cedo. Quid nunc de viris illis, qui eas conducunt, qui eisdem stipendia pendunt? Minus ne hi flagitiosi, minus ne criminosi, fontes, scelesti? Sed, quinam sunt viri isti tam projectæ conscientiae, qui hanc turbam Comoedorum, & Mimarum ad depopulandam simplicitatem, ad corrumpendam castitatem, ad depredandum Christi gregem tanto pretio redemptum, conducunt? Quinam sunt? Spectatores omnes (quod bona ipsorum pace dictum sit) adstantes omnes, etiam clausis oculis. Isti, inquam, stipendia solvunt omnia. Fallor. Non modo spectatores stipendia Comicis omnibus pendunt,

non modo factorum, pictorum, scenarum, & ornamentorum sumptus solvunt, verum etiam pretium exhibent præfatis viris, qui Comicos, Comicasque mulierculas conducunt. Numquam enim isti conductores tot subirent incommoda, nisi a spectatoribus se lucra recepturos sperarent. Et tum solum a spectatoribus lucrum non recipiunt: quandonam? Quando selegerunt Comicos minus idoneos ad corda spectatorum emollienda, ad vellicandam concupiscentiam, ad voluptatem ciendam. Tum solum negligentiae aut malæ fortis poenas luunt. Cæterum, quo præstantiores Comoedos seligunt ad mores corrumpendos, eo quoque majora lucra conquirunt a spectatoribus.

VIII. Satin hæc ad diluendum sophisma tuum? Nequaquam. Gravius adhuc est scelus, quod perpetras. Evinco. Aut revera ad Theatrum pergis voluptatis illicio captus; aut secus? Si primum: Mendax es, dum asseris, nulla te tangi ex comoediæ præstigiis voluptate. Si secus: ergo ex mera malitia peccas, dum stipendia Comicis præstas, ut artem exercent infamem, quin tu ullam degustes lætitiā, ullamque percipias utilitatem. Qui voluptatis illecebra seducti Comoediam frequentant, peccant utique, at imbecillitate naturæ: Tu vero depravati animi iniquitate. Habes nunc, quod opponas? Habeo. Etiam si ego Theatro absens sim, non propterea defunt alii, qui illud frequentant. Stipendium meum nihil confert in opus istud, cum, eo sublato, nihilominus sint, qui pactum pretium Comoedis solvant. Iterum falleris. Idem singuli spectatores, idem singuli Comoedi, idem singuli Comoedorum conductores effutire possent. Etiam si ego comoediam non agerem, agerent alii. Vides latronum turbam scrinia expilare. Cur vetitum mihi, inquis, erit, aliquam surripere partem; cum illi parati sunt omnia rapere? Hoccine licitum est?

IX. Cætera, quæ opponuntur, levissima sunt. Comoediæ, tragoediæ, & alia Poetarum drammata auctoritate Superiorum typis prodeunt. Ergo legi possunt. Esto. Quid inde? Etiam foeminas alloqui vales; eas videre, cum eisdem honeste sobrieque conversari. Ergo mulierculam comptam, canentem, gesticulantem, provocantem ad venerem meditari, alloqui, & familiari conversatione excipere vales? Lectio comædiæ frigida, sterilis, injucunda. Accedunt condimenta Theatralia, quæ recensui; & tum sensus provocant, atque seducunt.

ducunt. Neque hic miles, neque ille obsidere arcem valet: omnes simul juncti eam expugnant, & demoliuntur. Dum Theatrales ludos morum integritati perniciosos asserimus, præstigia omnia, quæ Theatrum formant, comprehendimus. Qui partes separatas, ut licitas, opponunt, iis similes sunt, qui ut venenum aliquod arte compositum defendant innoxium, partes, quæ forte separatim acceptæ comedi possent, obtrudunt.

X. Paucis nunc gravissima scelera perstringam, quæ Comoediæ spectatores perpetrant. Hi omnes, sive præstigiis Comicorum, & illecebris muliercularum capiantur, sive secus: Sint statuæ æneæ, omni sensu destitutæ: sint insensilia marmora. Improperent, & derideant Paulum, Hieronymum, Martinianum, cæterosque Anacoretas Sanctissimos, qui carnis tribulationem patiebantur, qui concupiscentiæ stimulis colaphizabantur; Istos, ut misella carnis mancipia, contemnant: se jactent pellucida cristalla, fragrantia cariophylla: Hæc illis ultra concedere velim. At subdo: isti omnes stipendia Histrionibus solvunt: infamis artis Actores, & Actrices alunt, iuduunt, sustentant. Ergo omnia flagitia, omnia scelera, omnia scandala, quæ hanc artem consequuntur, in capita spectatorum cedunt, vertuntur tamquam in complices, conniventes, & participantes. Uno cogitatu percurrere tot juvenes, tot puellas, tot uxores, quæ in Theatro pudore, verecundia, modestia, & simplicitate amissis, veluti tot Evæ ex serpentis sibilo experrectæ, artem amandi, & concupiscentiæ saturandæ didicere. Percurrere tot fornicationes, adulteria, aut mente, aut opere perpetrata. Meditare tot juvenes, quæ comoediæ præstigiis seducti, & fascinati aut concubinas ducunt, aut uxores sirenas cantantes, saltantes, recitantes sibi desponsant, lugentibus parentibus, dilapidato patrimonio, & non raro extinctis familiis. Hos ludorum Theatralium monstruosos abortus, hæc comoediis parta portenta videmus in dies, & lugemus. Porro hæc omnia, & innumera alia, quæ silentio premo, scelera, & flagitia ratione saltem consensionis, & cooperationis, ut ajunt, perpetrant, qui sua præsentia spectaculis, seu conciliabulis vanitatis, impudiciæ, iniquitatis interfunt.

C A P U T X I I I .

Expenditur illorum opinatio, qui concedunt pugnare quidem Theatra cum Christiana professione; at pernegant damnari mortalis culpæ eorundem spectatores indiscriminatim certo posse.

I. **E** Vangelicæ legis spiritus totus est in carne conflictanda, in cohibendis humanis sensibus, & appetitionibus. Eo cum primis pertinet, ut animum a vanis pompis, luxu, fastu, scurrilitate, turpiloquio, immoderato risu, fabularumque mendaciis abstrahat, atque a maculandæ castitatis periculo sejungat. Contra Comoediarum, & Theatrorum studia eo unice conspirant, ut humanos sensus, appetitionesque demulceant, irritent, excantent, delectentque: pompæ, luxum, voluptatis negotium, & mundi oblectamenta promoveant, alliciantque spectatores, ut iisdem sedulam navent operam. Quis autem adeo infaniam, ut non intelligat, conjungi hæc duo minime posse? Non enim minus invicem pugnant, quam lux, & tenebræ. Declama ergo, si vis, contra Theatrorum & Comoediarum abusum: Hortare fideles, ut ab eisdem abstineant: Sed cave, ne definias mortaliter peccare omnes Theatrorum spectatores: Hoc quippe lethale crimen, quod æternam parit damnationem, summopere eos conturbat, & omnem, quam ex Comoediarum aspectu percipiunt delectationem, exarcebat, funestatque.

II. Numquid ego miserrimus humuncio, & vilissimus terræ filius flagitiorum plenissimus tribunal erigam, judexque sedebo, ut peccati mortalis, atque adeo æternæ damnationis fontes animas Christi sanguine redemptas pronunciem? Absit a me stultitiæ tantum; quin in id omni conatu incumbam, ut a gravi crimine patrando, & damnatione incurrenda homines subducam. At hic serio reputes, lector, velim, quam sit tremenda, simulque lugenda illorum, qui, quemadmodum indicavi, argutantur, cæcitas; Cave, ne definias, Theatrorum spectatores graviter delinquere? Cedo. Numquid a mea pendet decisio, quod sit, an fecus, præfata corruptela mortifera? An definit esse, in hypothesi, quod sit, aut an evadet, quando revera non sit, pravitas ista lethalis, propterea quod ego id definiam? Sed quæ ratione ducti hortantur, ut a manifestanda iniquitatis gravitate abstineam?

stineam? Illine gravissimam controversiam pro meritis discutere? Quin nec a longe illam salutarunt. Et causa incognita iudicii suspensionem suggerunt? Quid, si Iudici suaderent, ne decideret fundum, de quo litigant Actores, esse Petri potius, quam Pauli, cum ipsi penitus, cui vere debeatur, ignorent? An hæc sola suasio gravi culpa careret? Illud suadere debuissent, & debent, ne temere, & nonnisi post exactam maturamque controversiæ discussionem, & post serio consultos Patres, Canones, Christianam professionem, & omnes Theatrorum circumstantias iudicium pernuncietur. Pluries in mea Christiana Theologia a definienda malitiæ gravitate abstinui, quia periculo non vacat id decidere, nisi manifesta veritas sit. Et continuo multi mihi vitio verterunt talem iudicii suspensionem. Adeo sunt hominum diversa ingenia. Illi vel in obscurioribus sententiam decretoriam: isti vel in meridiana luce suspensam efflagitant, pro ut illorum interest. Verum ego his hominum rumoribus contemptis, rationes, & documenta splendidissima in medium adducam, quæ criminis gravitatem patefaciant, ut dignoscere, & iudicare quisque, quid amplectendum, quid respuendum sit, valeat. Antequam vero hoc præsto, plura præmittam oportet.

III. Et primo quæstio de discrimine peccati venialis a mortali omnium est difficillima, ut S. Thomas *quodlib.* 8. inquit. *Omnis quæstio, in qua de peccato mortali agitur, periculose determinatur, nisi veritas habeatur.* Peccatorum venialium genus triplex. Primo ex objecto, ut mendacium officiosum. Secundo ex parvitate materiæ, ut furtum unius obuli. Tertio ex imperfecta deliberatione voluntatis, ut si quis pulsante veneris tentatione, & delectatione concupiscentiæ alliciente voluntatem, negligens sit in eadem repellenda. Hæc tertii generis peccata iudicatu difficillima sunt. Ex signis tantum externis, & ex qualitate conscientiæ hominis tentati colligere Theologi, venialia esse, aut mortalia ejusmodi peccata, valent. Tum mortalia esse communiter definiunt, cum homines in occasiones se conjiciunt tentationum, quia tunc indicant communiter se deliberate istiusmodi tentationes, & delectationes velle, ut fusius infra dicetur. Quid quod hominem ipsum tentatum suæ conscientiæ occultissimæ latebræ latent? Ille ipse definire certo nequit, mortalis ne, an venialis sit delectatio de tentatione, quam ex Spectaculorum aspectu patitur.

IV. Secundo certum est peccata venialia ad mortalia viam parare, ut Patres & Theologi omnes docent. Unum, & alterum in transcurso indicabo. S. August. Epist. 264., olim 108. *Peccata, inquit, quamvis parva, tamen crebra subrepunt, quæ si collecta contra nos fuerint, ita nos gravabunt, & oppriment, sicut unum aliquod grande peccatum. Quid enim interest ad naufragium, utrum uno grandi fluctu navis aperiatur, & obruatur, an paulatim subrepens aqua in sentinam & per negligentiam derelicta atque contempta impleat navim, atque submergat?* S. Thomas 1. 2. q. 88. art. 6. ad 1. inquit: *Veniale differt a mortali, sicut imperfectum a perfecto, ut puer a viro. Sicut autem puer natura sua in virum evadit: ita peccata venialia, licet ipsa in se mortalia non fiant, ita tamen sæpe repetita animum vulnerant, & fervorem extinguunt, ut ad mortem inducant.* Hanc doctrinam Patres, & Theologi hauserunt ex ipsa Scriptura Sancta. *Qui spernit modica, paulatim decidet,* inquit cap. 9. Ecclesiasticus.

V. Tertio illud præmitto, me in præsentia loqui de peccatis, quæ communiter in Theatris patrantur, & quæ Theatrorum corruptelam passim consequuntur. Num postea contingere eventus, & casus possint, in quibus aliqui adire Theatra sine culpa valeant, infra singulari capite expendam.

VI. Quarto extra disputationis aleam est, in Theatris plurima, & fere innumera venialia non ex subreptione, sed ex deliberata voluntatis electione committi. Pauca indicabo ex S. Joanne Chrysostomo *Homil. 38. in cap. 11. Matth.* ubi hæc habet: *Quis est ille theatralium hominum adeo magnus sonitus? Quis tantus tumultus? Qui diabolici clamores? Quis vestitus Satanicus? Cuncta enim, quæ ibi simpliciter fiunt, turpissima sunt, vestitus, tonsura, incessus, voces, cantus, modulationes, oculorum eversiones, ac motus fistulae, & ipsa fabularum argumenta, omnia, inquam, turpi lascivia plena sunt.* Rursus *Homil. 62. ad Pop.* subdit. *In Theatro risus, ineptitudo, diabolicus fastus, effusio, temporis impendium, & superflua dierum consumptio, malæ cupiditatis inductio, adulterii meditatio, fornicationis gymnasium, intemperantiæ schola, turpitudinis exhortatio, risus materia, inhonestatis exemplar.* Plura, quæ a Chrysostomo recensentur, mortalia sunt. Finge omnia esse venialia. Permissumne Christianis Scholas aperire, in quibus publica fit venialium peccatorum

rum professio? Finge iterum, me definire minime posse spectatores comoediarum mortaliter peccare. Cedo: Decernerene tu evidenter vales, istos venialiter tantum delinquere? Quid reponis? Habesne trutinam certam, qua istius malitiæ gradus ponderes? Habesne bilancem, qua definias delectationem perceptam ex cantus suavitate, ex rei amatoris vivida repræsentatione, ex aspectu mulieris cantatricis venialis culpæ limites non transilire? Si ego, inquis, careo hac bilance decidendi culpam esse dumtaxat venialem, nec tu illam habes, qua evidenter concludas, crimen esse mortale. Fac post severum examen, nec me, nec te, five pro mortali, five pro veniali flagitio certam ferre sententiam posse, remque suspensam, dubiamque hærere. Quid inde? Tum certum penes omnes est, te mortaliter peccare, dum Theatro assistis, propterea quod alex mortaliter delinquendi te committas. Nulla hic ad evadendum rima patet. Cedo iterum: Quot Scripturas, quot Patres, quot Concilia serio expendisti, ut hac in controversia iudex federes? Si candide loqui velis, te horum omnium jejunum fateri cogeris, & causa incognita sententiam pronunciare. Quod crimen gravissimum est. Æque enim lethali periculo graviter delinquendi se subiicit ille, qui in gravissima ut hæc est, controversia adfirmat, ac alter qui negat, mortale esse crimen, nisi prius ad Sanctuarii tribunal causam exacta discusserit industria. Vides, quot gravissima crimina perpetrant scituli plurimi, qui, inconsultis Evangeliiis & Patribus, licitum ad Theatra accessum deprædicant; temeritatis, præsumptionis, & ignorantia reos se produnt: immo scandalum gravissimum perpetrant, quod Evangelio bellum intentent, & antichristianam doctrinam mordicus propugnent.

VII. Nec est, quod insistas, te certum esse nullam experiri in Theatrorum aspectu delectationem; quia effugium istud jam supra præclusum a Tertulliano, Chrysostomo, ceterisque Patribus est, & iterum infra de eodem sermo recurret. In præsentia disputatur de eo, quod communiter, & ut plurimum contingit. Cæterum, ut istos castitatis Heroes, qui in Consistorio (ut cum Tertulliano loquar) impudicitia se lilia illibatissima jactant, paulisper urgeam, iisdem propono doctrinam penes ipsos benigniores Casuistas, nedum Patres Theologosque omnes communem. Castitatis virtus adeo delicata est ut mortalia vulnera sæpe patiatur, etiam tunc, cum mens vix ad-

ver-

vertat, & sentiat sui mortem. Et eo est istiusmodi virtutis jactura facilior, quo fragilius & lutulentius est corpus humanum, in quo residet. Concupiscentia perpetuo adversus eam machinatur. *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus; Rom. 7.* Sic Paulus Doctor Gentium. Numquid nostri viri Theatrorum spectatores ab hac lege, seu effrænata concupiscentia, quæ contra castitatem furenter pugnat, exempti, liberique sunt? Quid mussitas? Arrige nunc aures. Si dum hæc concupiscentia castæ menti suas larvas, & imagines depingit, tu easdem deliberate contemplaris, teque in earumdem practica consideratione detines, continuo animam tuam lethali vulnere necasti, quia vel re ipsa consensisti, aut in proximo consentiendi periculo versaris. Et sæpe peccas, & quidem mortaliter, quin expresse & actualiter te peccare advertas. Doctrina hæc, alioquin clarissima, tremenda est, quam recogitans S. Hieronymus *Epist. ad Pamach.* clamat: *Cum hæc ita se habeant, in malorum comparatione tolerabilius sustinebo morbos, dummodo una & gravissima domina libidine caream.* Porro si peccas, dum in interna practica lasciva cogitatione deliberate sistis, ob consentiendi periculum; a peccato- ne liberaberis, dum ad externas, & gravissimas comoediarum occasiones accedis, atque in tentationum barathrum sponte, non semel, sed frequenter irruis? Delector, inquis, in Theatro non de lascivia, sed de cantus suavitate, de artificiosa saltatricium arte. Qui sic loquitur cæcitatibus velo obductus est. Canuntur res amatoriae; & tu separare didicisti suavitatem cantus a voluptate libidinis? Præcisiones metaphysicæ in aliis argumentis optimæ sunt: in lue venerea futes & vanæ. Mens præscindit, concupiscentia indomita, & voluntas cæca non præscindunt, sed de rebus ipsis delectantur. Recurrit argumentatio facta. Peccas, dum te peccare culpabiliter ignoras. Voluptatis impuræ venenum epotas, canoræ suavitatis fuce illitum.

VIII. Quisque sine culpa aspicere pulchram, comptam, ornatamque feminam potest: ergo assistere Theatro quoque licite valet. Sic ineptientes arguantur viri Theatrales. Et primo Deus Eccl. 9. ait. *Averte faciem tuam a muliere compta Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore illius.* Deinde expeditne cum muliere venusta, compta, phalerata familiariter conversari, mutuaque
cum

cum eadem colloquia miscere amatoria? Qui si hæc mulier venusta & elegans te ad amorem incenderet, alliceret, irritaretque? Hæc in Theatro eveniunt, & plurima alia præstigia. Psaltriæ feminæ aures tuas cantus modulatione demulcent. Saltatrices motuum artificio oculos tuos perstringunt. Amasiunculæ se hominis amore languere totis viribus repræsentant, & amoris voluptatem exquisitè referunt, ut cor tuum emolliant, atque titillent: & quæ aptæ non sunt, ut in spectatorum animis delectationem excitent, ut ineptæ rejiciuntur.

IX. Ex his omnibus collige, quam sint Theatrorum ætatis nostræ defensores imperiti. Nemo quippe non videt præstigia theatralia efficacissima esse ad omnes excantandos sensus, & in primis concupiscentiæ belluam irritandam, atque inflammandam. Quisque tentatur a concupiscentia sua, theatris etiam, & comoëdilis sublati. In venerea delectatione nulla datur materiæ parvitas. Venereæ delectationis malitia, & ejusdem gradus nos sæpe latent. Malum agnoscimus, sed morbi gravitas sæpe nostræ mentis aciem fugit. Clamitant viri Theatrales balances non adesse ponderandæ istius pravitatis gradum: Ergo immerito, inquit, lethalis culpæ damnamur. Recte & bene. Ergo immerito propugnatur, solam adesse culpam venialem. Si consistit prima, firmissima quoque est secunda consequentia. Omnes autem ad unum Theologi etiam benigniores docent, te mortaliter peccare, cum id agis, quod malum esse certo agnoscis, ignoras vero malitiæ gravitatem. Certo scis in poculo extare venenum, ignoras vero mortiferumne sit, an tantum noxium, negabisne te lethaliter peccare, si illud epotes, aut aliis propinandum exhibeas?

X. Hactenus argumentatione, quam ad hominem vocant, usi sumus. Ceterum numquid Patres omnes perpetua seculorum serie, ne dicam ipsos Ethnicos Philosophos, tam vehementer contra ejusmodi spectacula inveciti essent; numquid prolixos edidissent tractatus; numquid sacramenta denegassent viris theatralibus, si venialis dumtaxat culpa esset Theatra frequentare? Quid quod primis Ecclesiæ seculis vix disciplina sola confitendi venialia obtinuerit? Sed detrahenda viris Theatra frequentantibus larva est, & quid causæ sit, patefaciendum, cur definiri nolint gravis culpæ noxiam esse Theatrorum frequentiam. Obvia ratio est. Valedicere huic solatio isti recusant. Nollent vero in publicum tanta iniquitate sordescere,

N

& in-

& inquinati apparere, ut nihil vereantur mortalia crimina recreationis causa perpetrare. Malitia quippe adeo enormis (præsertim si homines sint in gradu aliquo constituti) & boni nominis famæ, & civili commercio, & negotiorum, atque dignitatum progressui summopere obstande sentiunt. Hæc est causa princeps, cur gravis culpæ damnari Theatra non patiantur. Concedunt vero libentissime, plurima in Theatro peccata venialia grassari, quia hæc peccata ut aquam illi bibunt, quia hæc non infamant. Adest & alia ratio. Voluptatis carnales amatores omnia ea expiscantur, quæ augere, non minuere delectationes suas valent. Peccatum mortale agnitum conscientias saltem multorum turbat, & mordet. Ideo ut plenius & dulcius forbere veneris potum queant, adimere saltem gravis criminis reatum suis solatiis omni studio, & vafritie student. Quamobrem vel gravissima rationum momenta, quæ malitiæ gravitatem evincunt nullo negotio eludunt, & suas ratiunculas magnopere extollunt, & mutuis antilogiis semetipsos conficiunt. Scriptura sancta clamat: *Declina a malo, & fac bonum*. Non ait declina a malo *mortali*, aut *veniali*, sed a *malo*. Patres sancti similiter, missa distinctione mali lethalis a veniali, absolute abstinendum a malo inclamant. Si nos illorum morem imitantes hortamur a malo abstinendum; continuo reponunt, malum esse leve, & veniale. Si contra nos asserimus, malum esse grave, tunc percontantur, unde accepimus stateram ponderandi hanc malitiæ gravitatem? O hominum ingenia!

XI. Verum, ut quæ supra exposui luculentius confirmem, illos ipsos iudices appello, qui etsi benignioris Ethices patroni existimantur, hodierna tamen Theatra, quæ turpia & obscœna esse demonstratum aperte est, detestantur, & tam actores, quam inspectores damnant peccati mortalis. Paulus Comitulus præstantissimus Soc. Jesu Theologus *lib. 5. q. 11.* doctrinam Patrum, & Theologorum, seu universam & perpetuam Ecclesiæ traditionem in medium adducit his verbis. „ *Quinque viis ostendimus tum eos, qui agunt, tum qui audiunt impudicas comœdias culpam lethalem non effugere. Prima est sacrarum sanctionum, & legum civilium &c.... Secunda est Sanctorum Doctorum, & antiquissimorum Scriptorum, qui in nostræ Religionis defensione floruerant &c. Tertia est Principum Theologorum, atque eorum, qui de Christiani officii rationibus libros ediderunt; cum Patribus Theologi, Summarumque Scriptores* „ mire

„ mire consentiunt &c.... Quarta est via argumentorum e princi-
 „ piis moralis Philosophiæ & Theologiæ erutorum. Et primum qui-
 „ dem probandum est crimen sibi facere, qui cum turpitudine, & ob-
 „ scœnitate agunt comœdias: deinde eos, qui ad eos audiendos adeunt.
 „ Contra primos hæ sunt argumentationes.

„ 1. Seipsum & alios ea virtute privare, sine qua nulli datur
 „ æterna a Deo salus, scelus est ingens: charitatem enim id extin-
 „ guit: sed cordis immunditia, sine qua nemo videbit Deum, sponte
 „ se & alios privat, qui palam in obscœnarum rerum imitatione ver-
 „ satur. Quare &c.

„ 2. Nimum scelerate agit, qui fundamenta Civitatum, & rerum
 „ publicarum, quæ sapienter instituta sunt, evertit. Id isti nebulo-
 „ nes moliuntur, cum pudorem, modestiam, temperantiam, pudici-
 „ tiam e civitatibus exterminant: ergo &c.

„ 3. Quicumque impedimento pueris sunt, quominus ad honesta-
 „ tem splendoremque civilem instituantur, gravissime peccant. Id
 „ agunt impurarum comœdiarum impurissimi Actores. Igitur &c.

Quinque aliis argumentis, quæ brevitatis gratia prætereo, suam confirmat propositionem.

1. „ Proximum est, ut in spectatores argumentorum oculos con-
 „ vertamus. Sit igitur prima ratio. Exitialis flagitii causam afferre
 „ exitiale est, sed spectatores suo accessu, & præsentia causam affe-
 „ runt scenicis illa turpia imitandi, & agendi. Igitur &c.

2. „ Histrionibus ex eo genere pecunias largiri immane vitium
 „ est ex S. Augustino.... Ergo, cum id faciant, qui ad scenam pro-
 „ perant in viis sunt immani, quasi diabolo immolantes.

3. „ E culpa lethali voluptatem capere, seu ex ea re, quæ non est
 „ sine culpa lethali, lethale est crimen. Sed qui intersunt comoediis
 „ obscœnis voluptatem hauriunt ex actione histrionum, quæ illis cri-
 „ minosa est. Ergo eodem spectatores crimine inficiuntur.

4. „ Christianæ Ecclesiæ Doctores, sacræ Theologiæ Magistri de
 „ spectatorum peccato, ut nos, sentiunt. Ego nos secus credere, &
 „ opinari fas non est „. Ss. Patrum, & Theologorum Traditionem
 a Comitolo scite assertam non deferit P. Thomas Sanchez inquires
 lib. 9. disp. 46. num. 42. „ Componentes, aut representantes comœ-
 „ dias, quæ res valde turpes ad venerem excitantes continent, pec-
 „ cant mortaliter, quia sunt multis causa ruine (additque) id ve-

„rum esse, licet componens vel representans id non intendat, quia ex
 „se præbet sufficientem ruinæ causam.

XI. P. Reginaldus lib. 22. cap. 1. sec. 4. „ Peccatum mortale est
 „ comoedis interesse, in quibus res turpes representantur, aut modus
 „ representandi est turpis.

XII. Marcellus Megalius in Epitom. Instit. pag. 166. n. 16. Mor-
 „ taliter peccat, qui in comædiis, aut alibi verba dixerit ad lasci-
 „ viam, & fornicationem incitantia, licet ludicre, & tantum ad
 „ animi relaxationem. Mortalis etiam criminis rei sunt, qui volun-
 „ tarie ea audiunt, quamvis ea audiant, absque sensuali delectatio-
 „ ne, & tantum animi gratia.

XIII. Gabriel Biel, qui tamen laxi Casuistis non est accensendus.
 in 4. Dist. 15. q. 13. ar. 3. dub. 3. hæc docet. „ Quisquis delectatur
 „ in peccato mortali peccat mortaliter, præsertim in illis, quæ sunt
 „ mala, non quia prohibita, sed quia essentialiter includunt turpitu-
 „ dinem, quales omnino sunt comoediæ nostri temporis ex Apost. ad
 „ Rom. 1. non solum facientes, sed & facientibus consentientes digni
 „ sunt morte.

XIV. Alios nunc recensere transmittō, quia infra, ut dixi,
 plurimos alios allegabo, ut oppignoratam disputationis inistio fidem
 liberem, me scilicet communem Patrum, Theologorum, & Casui-
 starum, atque adeo Ecclesiæ doctrinam propugnare.

CAPUT XIV.

*R. P. Pauli Segneri piissimi Soc. Jesu Professoris auctoritate Thea-
 tra, & Comoediæ obscenæ improbantur.*

EO in dies furentius sævit adversus sanctissimam Jesu Christi mo-
 ralem persecutio, ut si quæ elapso seculo cadente e suggestu li-
 berrime prædicabantur, hac tempestate nostra eadem e Cathedra
 Evangelica inculcarentur, quæ murmura, quæ satyræ, quæ impro-
 peria adversus Concionatorem per plurimorum ora non resonarent?
 Ego sane prædicare nunc vix auderem, quæ proximo cadente secu-
 lo P. Paulus Segneri præstantissimus Jesuita in Theatrorum specta-
 tores apostolica libertate protulit, quin in me multa, & ingentia
 concitarem mala. Quare ut causæ meæ præsidium asciscam, hujusce
 cele-

celeberrimi Jesuitæ, qui in Rigorisini suspensionem venire haud potest, cum tres Epistolas, ut propugnaret probabilissimum, scriptis commendaverit, auctoritatem advocare operæ pretium existimavi. Erunt fortasse, qui dicturi sint, Concionatorum, quorum munus uberrimo fructu exercuit P. Segneri, morem esse plus justo res suas exaggerare. Si quis ex Apostolicis ministris id præstet, tanto indignus munere est. Teterima nota isthæc inuri sine temeritate haud potest operi P. Segneri, inscripto: *Cristiano Istruito*. Quod Opus cum sit ex Scripturarum, & Patrum, & præsertim S. Thomæ doctrina conflatum, viris doctis summo semper in pretio fuit, eritque. Pauca itaque ex hoc opere adversus comoedias, & theatra exceperem mihi lubet.

S. UNICUS.

Specimen eorum, quæ P. Paulus Segneri in suo: Cristiano Istruito docet 3. part. serm. 31.

I. **I**N ipso Sermonis exordio hæc n. 1. pag. 293. scribit: „*Lasciato il tutto, voglio appigliarmi a quel solo, che mi porge*
 „*S. Massimo con riferire un costume degli antichi Cristiani, ed era*
 „*il seguente di collocare . . . insieme cogli Energumeni que' Fedeli,*
 „*che si fosse presa la libertà di frequentare gli spettacoli Theatrali.*
 „*Spectaculorum studiosos. E perchè ciò? Non per altro, cred' io,*
 „*che per darci a divedere che gli Spettatori delle Rappresentazioni*
 „*profane sono altrettanti Indemoniati, no nel corpo, che farebbe*
 „*ciò minor male, ma nello spirito. E questo e quello, di che mi vo-*
 „*glio io valere per mettervi in abominazione le commedie scorrette.*
 „*Voglio rendervi ragione del costume dianzi accennato; mostrandovi,*
 „*che questa qualità di Teatri sono ricetto pubblico de' Demonj: che*
 „*i Recitanti sono tanti Maghi delle coscienze; che gli Ascoltatori*
 „*sono tanti Maleficiati nell' anima: sicchè finalmente quei, che pa-*
 „*jono trattenimenti da burla, sono vere malie della volontà affat-*
 „*turata &c.* „

II. Quæ latine reddo, sensu, non littera, servato. *Priscorum Christianorum mos erat, ut refert S. Maximus, simul cum Energumenis collocandi fideles, qui Theatralia spectacula frequentabant.*

Ec-

Eccur hoc? Non ob aliam causam, ut mea fert opinio, nisi ut hinc intelligeremus, Spectatores Representationum prophanarum totidem esse Demonii actus, non corpore, sed spiritu. Et hoc est, quo utar documento, ut vobis abominatione dignas exhibeam Comœdias obscœnas. Vetusti indicati moris rationem reddam, ostendens istiusmodi Theatra publicum esse dæmoniorum receptaculum: Mimos, totidem Conscentiarum veneficos: Auditores, totidem maleficio affectos quo ad animam; ita ut tandem solatia illa, quæ videntur jocosa, vera fascinata voluntatis sint veneficia.

III. Hæc in exordio. Antequam vero causam ingrediatur, Comœdiarum, quas improbandas suscipit, enucleate perhibet notionem his verbis: „A parlar chiaro, condanno quelle Commedie, che
 „o di loro natura, o per accidente muovono chî le ascolta a mal fare.
 „Di loro natura sono tutte quelle, che in se contengono o l' argomen-
 „to osceno, o parole immodeste, o proposizioni irreligiose, o rap-
 „presentazioni di fatti sconci: e tali possono dirsi per accidente quelle,
 „che essendo di soggetto per altro non contrario ai buoni costumi, so-
 „no infettate tuttavia dal mescolamento d' intermedj, che si chiama-
 „no lieti, ma sono laidi, o dalla comparsa di donne ornate lasciva-
 „mente, che recitandovi destano colla loro presenza, e col loro par-
 „lare affetti troppo nocevoli all' onestà. Questa qualità di Opere pur
 „troppo comuni a' Teatri Moderni, quanto già si fosse agli antichi,
 „prendo io a ferire nell' odierno ragionamento, pronunciando che es-
 „se riescono una malia tremendissima, in virtù di cui gli Uditori ri-
 „mangano bruttamente maleficiati, cioè posseduti nell' anima da
 „uno spirito maledetto d' Inferno con forza strana „.

IV. Ut perspicuum argumentum exponam, illas damno Comœdias, quæ aut natura sua, aut per accidens commovent Auditores ad malum. Tales natura sua illæ sunt, quæ in se continent aut argumen- tum obscœnum (ut est res amatoria concupiscentiæ permovendæ apta) aut verba immodesta, aut propositiones irreligiosæ, aut tur- pium actionum representationes. Per accidens vero dici tales possunt, quæ cum argumento alioquin bonis moribus non opposito consent, in- quinatæ nihilominus sunt actibus intermediis, qui jucundi vocantur, sed turpes sunt ex apparitione feminarum, quæ lascive ornatae reci- tantes, sua præsentia suaque loquela affectus nimium honestati noxios excitant. Hanc actionum Theatralium qualitatem nimis quidem ho-
 dicr-

diernis Theatris communem, non secus ac antiquis, laceſſere præſenti ſermone aggredior, decernoque, Comædias iſtas veneficium eſſe animarum tremendiſſimum, vi cujus ſpectatores maleſicio turpiter inquinati remanent; nempe illorum animæ obſeſſæ a maledicto inferorum ſpiritu immani tyrannide vexantur.

V. Hoc eſt argumentum, ſeu propoſitio, quam demonſtrandam aſſumit in ſua Oratione P. Segneri, eamque luculentiffimis rationibus evincit. Et primum §. 1. n. 2. hæc habet: „ *A trè capi ſi ri-*
 „ *duce ogni ſpecie di maleſicio. A maleſicio amatorio, a maleſicio oſti-*
 „ *le, e a maleſicio ſonnifero. Tali ſono le tre teſte rabioſe di queſto Cer-*
 „ *bero. Il primo dunque maleſicio è amatorio, per cui il Demonio*
 „ *eccita verſo alcuno un affetto sì inſopportabile, che è piuttosto un-*
 „ *furor.* *I Commedianti mentre rappreſentano amori finti ſu le*
 „ *ſcene fanno con eſſi piaghe vere nelle anime. Amorem dum fingit,*
 „ *inſligit. Quella parola inſligo è un termine che ci moſtra non ſolo*
 „ *il ferire, ma il ferire altamente, come appunto ſuccede nel caſo no-*
 „ *ſtro. Imperciocchè fra tutte le paſſioni del noſtro cuore non ve n' è*
 „ *altra più da temerſi, che queſta.* *Ora una tal fiera, a cui conver-*
 „ *rebbe rinforzar ſempre più le catene ne i ſuoi ſerragli, viene poſta*
 „ *in libertà dalle Commedie oſcene, per abilitarla alle ſtragi. Non*
 „ *ſi parla ſul palco di altro ſoggetto, che di amore: non ſi odono altri*
 „ *trattati, non s' intrigano dal principio, e non ſi diſciolgono altre*
 „ *maniere di gruppi &c.* „

„ *Hanno poi gl' Iſtrioni due gran vantaggi nel perſuadere alla gio-*
 „ *ventù queſta libertà sì nocevole dianzi detta: e ſono que' ſuggetti,*
 „ *in cui rappreſentano tali Amori, e quelli di cui ſi vagliano princi-*
 „ *palmente a rappreſentarli. I ſuggetti, in cui rappreſentano tali*
 „ *amori ſono comunemente perſone illuſtri. Guerrieri, Paladini,*
 „ *Principi, Regi: e queſti ſi fingono impazziti dietro ad una viliffima*
 „ *femminaccia &c.*

„ *L' altro vantaggio diabolico affine di perſuadere più efficacemen-*
 „ *te queſta medefima libertà negl' amori, è il fargli rappreſentare*
 „ *pur troppo al vivo dalle donne medefime aſceſe in palco: alle quali,*
 „ *perchè non di rado una tal febbre è continua, non dubitate, che*
 „ *non ne ſappiano bene eſprimere in atto tutti i ſintomi agli occhi de'*
 „ *riguardanti. . . . Quid non poteſt ſuadere qui talis eſt? Non vuole*
 „ *S. Paolo che le donne predichino nelle Chieſe, per quel pericolo, che*

„ si corre in udirle , come interpreta S. Anselmo . Ora se non può tol-
 „ lerarsi tra i Cristiani , che una femmina parli in Pergamo dell' amo-
 „ re Divino : come dovrà tollerarsi , che parli in palco d' amor profa-
 „ no ? Parli alla Gioventù tanto disposta a concepire fiamme d' impu-
 „ dicizia , Parli tutta ornata dal capo fino alle scarpe di mille gale-
 „ inventate dalla lascivia ? Parli con facezie con frasi ? con gesti da
 „ non soffrirsi ne pure tra barbari più sfrontati , senza vergogna ? E
 „ perche dissi , parli ? e Parli e canti a piacere . Dice S. Cipriano
 „ che torna più conto udire un Basilisco , il qual sibili , che una don-
 „ na , la qual canti . Cujus cantu tolerabilius est audire Basiliscum
 „ sibilantem . S. Girolamo ci fa sapere , che si trova tra gli altri una
 „ razza di Diavoli , i quali hanno per ufficio di fomentare gl' inna-
 „ moramenti , gl' invaghimenti , e le canzonette d' amore . Amori-
 „ bus , & amatoriiis canticis fervientes . E questi Diavoli conviene
 „ che sieno i primi ad assistere a quei Teatri , dove cantano queste Si-
 „ rene loro discepole , affin di dettare ad esse non meno le note , che le
 „ parole . Essi fan sì , che vi siano chiamate fin da lontani paesi , sa-
 „ lariate , spese , e che esse vi siano ascoltate da somma calca di gen-
 „ te con più attenzione di quella , che nelle Chiese mai porgasi agli E-
 „ vangeli . Si dice poi per fasciar questa piaga sì puzzolente con que-
 „ che stufa , si dice , che si compongono , e cantano amori onesti . Fos-
 „ se pur vera la scusa . Ma quando fosse anche vera , non è bastevole .
 „ Imperciocchè pare a voi sieno argomento proporzionato alla lin-
 „ gua di una femmina , ed alla pubblicità di un Teatro ? Conta Plu-
 „ tarco , che Catone discacciò dal Senato un tal Maltio , per avere
 „ ardito di baciare la propria moglie in presenza della figliuola . Non
 „ dunque ciò che è onesto in tal genere puole esporrsi agli occhi di tutti .
 „ Io tengo per constantissimo , che quel Console saggio , benchè Genti-
 „ le , avrebbe sbandite non dalla Città , ma dal mondo quelle femmine
 „ audaci , che su i pubblici palchi con uno stromento in mano si fin-
 „ gono spasimare , e svenire per l' ansia , che hanno del loro giovine spo-
 „ so , quasi d' un Nume , che le cali a beare giù dalle stelle . Mirate
 „ se ciò non è un fingersi affatturate di quel maleficio amatorio , che si
 „ dicea , per affatturare esse gli altri &c. „

VI. Tripl. Maleficii genus. Malefium amatorium, maleficiū hostile, ma-
 lefium somniferum. Ejusmodi sunt istius Cerberi tria rabida Capita .
 Primum itaque malefium est amatorium , quo Daemon accendit amo-
 rem .

rem erga aliquem adeo vehementem, ut furor potius videatur, quam amor... Histriones dum in scena fictos amores referunt vulneca vera infligunt. Amorem dum fingit, infligit. Hac vox infligo, non modo vulnus, sed profundum vulnus indicat, ut in casu nostro evenit. Quoniam inter omnes animi motus cupido adeo effrænata est, ut Philosophorum præstantiores eam phrenesis loco habeant. Hac autem fera, quæ cohiberi semper vinculis fortioribus intra sua septa deberet, libertate in Comoediis obscœnis donatur, ut sit ad stragem fortior. Non aliud in Theatro argumentum, & sermo, quam amoris. Huc a principio ad finem machinationes, studia, tractatus diriguntur.

Aptissimi porro Histriones sunt ad hanc perniciosam amoris licentiam juventuti suadendam, tum ob homines amatores, quos repræsentant, tum ob feminas, quarum ope utuntur ad hunc instillandum amorem. Hac cupidinis lue tactos effingunt illustres milites, Palatinos, Principes, Reges, quos vilissima femella impotenti affectu captos, & phreneticos mirifice depingunt.

Præterea validius, atque fortunatius hoc amoris commercium, promovent histriones, quod mulierum ministerio vividius delicatiusque illud exerceri curant. Quis non agnoscit vim efficacissimam, qua pollent sirenes istæ, quibus cupidinis febris familiaris est ad exprimendas flammæ, impetus, languores, dulcedines, aliasque istius affectus insidias, easque adstantium oculis animisque infligendas? Quid non potest suadere qui talis est? Prohibet S. Paulus, ne mulieres concionentur in Ecclesia propter periculum, cui subjacent Auditores, ut interpretatur S. Anselmus. Porro si apud Christianos permissum non est feminam e pulpito de divino amore loqui, qua tolerari ratione poterit, ut femina e scena amoris profani causam peroret? Peroret ad juventutem inflammandam, cum natura sua adeo prona sit ad impudicas scintillas concipiendas: Peroret, omni a capite ad calceos pompæ apparatus a lascivia excogitato phalerata: Peroret facetiis, argutiis, gestibus non ferendis sine pudore inter effratioris barbaros ipsos? Sed quid dixi, peroret? Immo pro libito loquatur, & canat. S. Cyprianus ait minus malum esse basiliscum audire, qui sibilat, quam feminam, quæ canat. Cujus cantu tolerabilius est audire basiliscum sibilantem.... S. Hieronymus nos edocet Dæmonum genus reperiri, quorum munus est fovere cantiones amatorias, & amatorculas succendere. Amoribus & amatoriiis canticis servientes. Diaboli
O isti

isti primi sint oportet, qui Theatris assistunt, in quibus cantitant sirenes istæ, eorumdem discipulæ, ut iisdem dicent non minus notas, quam verba. Ipsi Diaboli curant, ut e longinquis regionibus vocentur, alantur, mercede conducantur, atque ab ingenti populi affluentia, majori attentione, quam Evangelium in Ecclesia, audiantur. Et ut tam putidum vulnus aliquo obtegatur prætextu, dicitur eas honestos amores canere. Utinam vera excusatio esset! Sed etiamsi vera foret, non sufficeret. Numquid vel ipsos honestos amores canere e publico Theatro mulieri convenit? Narrat Plutarchus, Catonem e Senatu expulisse quemdam Mallium, quod coram filia propriam uxorem osculari ausus fuisset. Non ergo vel ipsa res honesta omnium oculis, & auribus exponenda est. Profecto sapiens ille Consul, quantumvis ethnicus, non e Civitate, sed ex universo mundo in exilium egisset feminas illas audaces, quæ e publicis Theatris instrumentum manu tenentes effingunt, se cupidine deperire ob anxietudinem sponsi sui, veluti Numinis, quod e Cælo descendat ad illas beandas.

VII. „ L' altra specie di Maleficio è detta maleficio ostile, e per „ essa si fanno sì vasti eccidj, che un uomo solo per nome Elzana „ nello spazio di due anni si riferisce aver uccise più d'ottocento „ persone co'suoi incantesimi. Tuttavia non si credano gli Strego- „ ni di superare le stragi degl' Istrioni ne pur nel numero, come „ non le superano nella ferocità: essendo le stragi di questi, stragi „ di anime, la dove le loro sono stragi di corpi, che tosto, o tar- „ di pur hanno un giorno a morire. Per dir qualche cosa di una ma- „ teria sì vasta, tanto che si raccolga almeno in confuso il numero „ degli uccisi, possiamo affermare, che fra le infinite occasioni pe- „ ricolose, da cui gli uomini sono incitati a peccare, non ve n'è „ altra, la quale provegga di sì grandi arme tutti i nostri Avversa- „ rarij, come le Commedie scorrette. Sapete, che tre nemici ab- „ biamo terribilissimi, e sono il Mondo, la Carne, e il Demonio.... „ Ora questo Mondo tanto opposto alla divina sapienza, donde ri- „ ceve maggiori soccorsi per mantenere la ribellione da lui tuttor „ professata alla verità, che dagli assiomi, e dalle azioni de' Comi- „ ci? S' introduce presentemente su i Palchi chi con inganno, con „ iniquità, con perfidia, anzi con sacrileghi incanti si fa la strada „ ora a regnare, ora a vendicarsi, ora a vincere, e con prospera „ forte si vede tuttavia giunto, dove aspirò sì malignamente. Si

„ rap-

„ rappresenta un giovane, che con ingegnose stratagemme delude
 „ la custodia di un marito geloso. Si espone un lenone infame, che
 „ con danari compera ad altri l'onestà di una Vergine. Si fa con-
 „ templar un duello, come spettacolo degno di riputazione, di ri-
 „ membranza: e si alza un Trono ad un azione proibita dalla leg-
 „ ge Divina con tanta severità, e fulminata con tante maledizioni
 „ dalle Ecclesiastiche. Si avvilitisce come semplicità la continenza
 „ Christiana: Si ammira come saviezza una politica empia: si scre-
 „ dita l'Evangelio, si deride la fede, si deifica la fortuna, si stabi-
 „ liscono quelle massime, che servono di base all'Ateismo. Ed
 „ ora con equivocazioni disoneste, ora con ereticali anfibologie si
 „ dipinge la virtù per vizio, ascrivendo il tutto al caso, e toglien-
 „ do di mano della Provvidenza le redini del governo, per met-
 „ terle in mano al fato. Queste sono le operazioni, questi i sensi,
 „ questi i successi, che costituiscono buona parte delle pubbliche
 „ azioni: e però in qual altra occasione riescemai meglio al Mon-
 „ do di stabilire i suoi dogmi, che in questa delle Commedie, do-
 „ ve si applaude sui palchi a que'Documenti, che se si proferissero in
 „ piana terra, farebbero materia giusta di un gran processo....
 „ Ne vale opporre, che tali errori sulle scene si fingono, non si
 „ credono; perchè non però lascia il Mondo di coglierne il suo
 „ vantaggio, mentre s'introducono a favellare persone, che gli
 „ portano come se li credessero, e ne hanno gloria &c.. „

„ Più pericolosamente però ci oppugna la carne, che è l'altro
 „ nostro nimico, mentre che questa ci combatte di dentro con do-
 „ mestica sedizione, ed arma noi medesimi contro Noi. Ciò ch'
 „ ella ottiene con invogliarci sempre più di nuovi piaceri, sicchè
 „ il cibo di una brama appagata sia fame all'altra. Ora in questo
 „ medesimo tradimento da nessun altro passatempo mondano riceve
 „ ella maggior soccorso, che dalle commedie oscene. Prima, per-
 „ chè nelle altre occasioni ella fa lega solo con qualcheduno dei no-
 „ stri sensi; ma nel Teatro ella si collega con tutti. *Alia crimina*
 „ *singulas sibi vindicant portiones*, dice il Santo Vescovo Salviano.
 „ Gli altri divertimenti, benchè cattivi si contentano di una parte
 „ di noi. Qual vizia la fantasia, quale gli occhi, quale gli orecchi,
 „ e così degl'altri: ond'è, che se un senso pecca per essi, l'altro
 „ frattanto può stare senza peccato. Ne' Teatri non è così. *In*

„ *Theatris vero nihil horum reatu vacat, quia & concupiscentiis ani-*
 „ *mus, & auditu aures, & aspectu oculi polluuntur.* Ne' Teatri la
 „ strage è universalissima, nè vi rimane in noi alcuna potenza, che
 „ vada esente di colpa, ciò che riesce sì manifesto, che si fe vede-
 „ dere fino nel bujo dell' infedeltà: Onde Seneca giunse a dire, che
 „ per guastare interamente i costumi, non v'era più possente incan-
 „ tesimo degli Spettacoli, i quali col dolce del piacere insinuavano
 „ da qualunque banda ogni vizio nel cuore. *Nihil tam damnosum*
 „ *bonis moribus, quam in aliquo spectaculo desiderare; tunc enim per*
 „ *voluptatem facilius vitia subrepunt.* Epist. 7. &c.

„ Finalmente il nostro terzo nemico che supera tutti gli altri,
 „ se non nell'atto, almanco nella brama del nuocere è il Demonio.
 „ Ora questi da' Palchi pubblici, e da' Teatri cava tanto di rendita,
 „ che gli tiene per suoi. Udite ciò che racconta gravemente Tertul-
 „ liano, affine di spaventare i fedeli da sì pernicioso trattenimento.
 „ Una certa Signora, benchè Cristiana, pure amica più del piace-
 „ re, che della Croce, si lasciò tirare dalla curiosità ad andare al
 „ Teatro ... Entratole adosso il Diavolo cominciò a tormentarla
 „ con gran fierezza, finchè condotta avanti ad un Eforcista, inte-
 „ se la vera cagion del proprio male. Come (disse l' Eforcista gri-
 „ dando quello spirito immondo) come ardisti tu d' invadere le
 „ membra di una donna Cristiana, che in virtù del Battesimo è di-
 „ venuta tempio vivo dello Spirito Santo? *Quomodo ausus es fide-*
 „ *lem aggredi?* Ma ecco la risposta: L' ho fatto secondo ogni ter-
 „ mine di giustizia: conciosiacchè non sono io Padrone, disse il
 „ Demonio, di prendere quella fiera, che sta nelle mie bandite?
 „ *In nido eam inveni:* concludendo, che le scene sieno una tenuta
 „ propriissima dell' Inferno ... Però mirate, come le rappresen-
 „ tazioni impudiche gli giovino a questo fine, piuchè alcun altra del-
 „ le sue invenzioni maestre; aprendo egli ne' Teatri *una publica*
 „ *scuola per insegnare a peccare* con pensieri, con parole, e con ope-
 „ re. Disse S. Giovanni Grisostomo, che i Teatri sono *adulteriū*
 „ *meditatio, turpitudinis exhortatio, inhonestatis exempla.* „

„ Ed in prima vi s' insegna a peccar col pensiero. *Adulteriū*
 „ *meditatio;* Gli occhi sono a noi i più dilette fra tutti i sensi, più di-
 „ letti al Demonio, il quale non può negarsi, che si vaglia di essi
 „ a nostra rovina in diverse guise. Se ne vale con darci a leggere
 „ libri

„ libri osceni . . . Se ne vale, con darci a contemplare pitture lasci-
 „ ve . . . Se ne vale, con farci incontrar delle femmine or troppo
 „ ornate, or malamente coperte . . . Con tutto ciò non riescono gl'
 „ occhi nostri al Demonio più adattati al suo fine, che ne' Teatri, do-
 „ ve i libri sono vivi, le pitture sono vocali, la vista è congiunta alle
 „ parole, le parole sono animate da gesti, da applausi, da cetre, da
 „ canti, da sinfonie &c. . . . Ripiglia S. Giovanni Grisostomo: Ti
 „ parti via dal Teatro, ed ecco che si ricomincia nella tua memo-
 „ ria un'altra azione, tanto per te peggiore, quanto più intima.
 „ *Quæ spectasti ad memoriam redeunt.* Ricorrono alla mente i mot-
 „ ti impuri, che udisti, le facezie, le formole, i gesti audaci, e tu
 „ a te stesso divieni e Teatro portatile, e Recitante, e Scena, e Pal-
 „ co, e Spettatore, e Soggetto, e ciò che tu vuoi &c.

VIII. *Aliud Maleficiū hostile nuncupatur, quod tot excidia parit, ut unus vir nomine Elzana duorum annorum spatio, ut fertur, plusquam octingentos homines suis incantationibus peremerit. Nihil scius non sibi persuadeant Incantatores, se Histrionum stragem excedere, ne numero quidem, sicuti nec ipsa atrocitate; cum isti animas, non corpora, quæ aut cito, aut sero occumbere tandem certo debent, occidant. Ut aliquid ex materia adeo vasta delibem, unde confuse saltem occisorum numerus colligatur, asserere possumus inter infinitas periculorum occasiones, quibus homines ad peccandum impelluntur, nullam occurrere, quæ arma adeo valida adversariis nostris porrigat, ac comædias turpes. Neminem latet, tres nos habere terribilissimos hostes; Mundum, Carnem, & Daemonem Mundus autem divinæ sapientiæ contrarius, unde validiora arma recipit, quibus rebellionem adversus veritatem, quam continenter infectatur, foveat, quam a Mimorum præstigiis. Hodie in scenam inducitur, qui fraude, iniquitate, perfidia, immo sacrilegis incantationibus viam sibi ad Regnum, ad vindictam, ad victoriam parat: & prospera sorte eo pervenisse conspicitur, quo anhelabat. Representatur juvenis, qui arte versuta zelotypi mariti vigilantiam deludit. Infamis leno depingitur, qui virginis honestatem pecunia aliis emit. Duel- lum contemplandum proponitur, memoria, & existimatione dignum. Extollitur actio, cum Divina, tum Ecclesiastica lege tanta severitate, & tot maledictis improbata: ut fatuitas deprimitur continentia Christiana: suspicitur ut sapientia, impia astutia: infamatur*
 Evan-

Evangelium, deridetur fides, in Deam erigitur fortuna: & illa effata firmantur, quæ bales formant Atheismi: & nunc argutiis inhonestis, nunc hæreticalibus amphibologiis virtus pro vitio depingitur. Casui omnia adscribuntur, & Divinae Providentiæ regimine adempto, illud Fato tribuitur. Ejusmodi sunt operationes, sensa, & even-ta, quæ magnam comædiarum partem constant. Propterea ubinam Mundus solidius sua confirmat dogmata, quam in comædiis, ubi & suggestu illis dogmatis plauditur, quæ, si alibi pronunciarentur, gravissimæ censuræ obnoxia forent... Nec est, quod opponas, in scena fingi, non credi istiusmodi errores, quoniam non parum heinc emolumentum Mundus indipiscitur, cum Histriones ita eosdem pronunciant, ac si illos crederent, plaudentibus auditoribus.

Periculosius vero nos caro, alter hostis noster, insectatur domestica seditione, nosque contra nos armat. Idque assequitur, dum ita in nobis voluptatis famem acuit, ut saturatio unius appetitionis, sit alterius fames. In hac autem prodicione a nullo alio mundano solatio tot caro arma eruit, quot ab obscænis comædiis. Quandoquidem in aliis occasionibus cum aliquo dumtaxat nostro sensu fœdus init, at in Theatro omnes sibi devincit. Alia crimina singulas sibi in nobis vindicant portiones, inquit lib. 6. Salvianus. Cætera solatia, tametsi prava, unicuique sensum adoriuntur: Illud inquinat phantasiam, hoc aures, aliud oculos inficit, & sic de aliis: ita ut si unus sensus peccat, alter continere se a peccato queat. In Theatris vero nullus sensus reatu vacat, quia & concupiscentiis animus, & auditu aures, & aspectu oculi polluantur. In Theatris strages universalissima est: nulla ibi facultas nostra culpæ expers evadit, idque adeo est luculentum, ut vel ipsas inter infidelitatis tenebras fuerit cognitum. Quamobrem Seneca Ep. 7. pronunciavit, ad corrumpendos penitus mores nullum esse beneficium efficacius spectaculis, quæ voluptatis dulcedine omni ex parte vitium in cor humanum immittunt. Nihil tam damnosum bonis moribus, quam in aliquo spectaculo desiderare: tum enim per voluptatem facilius vitia subrepunt &c.

Tandem tertius hostis noster ferocior ceteris sin opere, saltem desiderio, Daemon est. Theatra, & scenas ut fundos suos habet, unde ingentes colligit proventus. Audi, quod Tertullianus (de Spectacul. cap. 26.) narrat, ut fideles a spectaculis arceat. Matrona quædam, quamvis Christiana, tamen voluptatis magis, quam Crucis amatrix, curio-

curiositate capta Theatrum adiit. Eam invadit Diabolus, & crudeli tyrannide torquet. Ad Exorcistam ducta suæ calamitatis causam agnoscit. Quomodo, clamat Exorcista, immunde spiritus mulicris Christianæ corpus, quod Baptismi virtute Spiritus Sancti templum est, aggredi ausus es? Justissime quidem, reponit ille, feci. Theatra enim, & scenæ fundi mei sunt. In meo illam inveni. Constat itaque Comædias uberrimos esse campos infernales, unde opulentiores redditus Dæmones colligunt. Hic gymnasia publica aperiunt, ubi ad peccandum cogitatione, verbo, & opere spectatores docent. Quare merito Chrysostomus ait: Theatra sunt adulterii meditatio, turpitudinis exhortatio, inhonestatis exempla.

Et primo mens ad peccandum cogitatione instruitur. Adulterii meditatio. Oculi sunt nobis omnibus sensibus cariores. His, ut pote, qui sunt ad nostram stragem aptiores, præsertim Dæmon utitur variis modis. Iisdem utitur, cum nobis obscænos libros legendos aperit. Iisdem utitur, cum lascivas picturas nobis contemplandas exhibet. Iisdem utitur, cum femina, aut nimium ornata, aut minus tectæ obviam occurrunt. Nihilominus numquam oculi magis Dæmonis fini inserviunt, quam in Theatris, ubi libri vivi sunt, picturæ vocales, aspectus cum verbis junctus, verbaque vivificantur gestu, plausu, cithara, cantu, symphonia. Discedis, inquit Chrysostomus, a Theatro; & continuo in mente tua scenæ reviviscunt, tanto perniciosiores, quanto intimiores. Per mentem recurrunt dictæ impudica, facetiæ, argutiæ, gestus audaces; & tu metipse tibi factus es Theatrum inambulans, mimus, & spectator, scena, & pulpitum, & quidquid vis &c.

IX. „Basti però fin quì di questo disordine, e si concluda piuttosto con Tertulliano, che le Comedie come riescono in pratica, le inventrici di mille scelleratezze vergognose, così cambiano il Teatro in un Tempio dedicato a tutti i Diavoli, o almeno a tanti, quanti sono quelle persone, che v' intervengono. Tot illic immundi Spiritus confident, quot homines capit. De Spectacul. c. 12. E posto ciò nieghi ora chi può, che se i Commedianti proveggonno delle armi più invitte i nostri nimici, il Mondo, la Carne, il Demonio, non sieno tanti malliardi delle anime, e che quei, che gli ascoltano si volentieri, non sieno tanti amaliati da collocarsi in Chiesa tra gl' Energumeni. Fascinatio nugantium obscurat bona.

„ Ob-

„ *Obscurat bona* per dimostrare la terza specie di fascino ,
 „ chiamato *Sonnifero* , per cui rimangono nel loro male addormen-
 „ tate le coscienze, e quasi adoperate Il sonno è una certa immo-
 „ bilità , e un certo indormentimento del senso . E tal' è il sonno di
 „ costoro rispetto alla fede , che non opera , e agli spiriti proprj di
 „ una mente Cristiana , che non si muovono Ben si può dire
 „ di questi *letargici affatturati* , che veggono cose vane : *vident va-*
 „ *na* ; perche trovano , e tengono per cose vane certe scuse del tut-
 „ to frivole a discolparli . Possiamo ridurle a tre capi . Alcuni uden-
 „ do frequentemente queste Comedie scorrette scusano se : altri
 „ scusano le Comedie : ed altri peggiori di tutti accusano chi le
 „ biasima .

„ I primi dunque di questi amatori de' loro sogni scusano se ,
 „ affermando che se bene sono assiduamente ne' Teatri , e odono
 „ queste rappresentazioni indegne d' essere udite , tuttavia non ne
 „ cavano mal veruno , ma se ne vagliono di trastullo innocente
 „ Io credo , che chi parla così , sia come un uccello addormentato
 „ ne' lacci S. Paolo , volendo nominar la concupiscenza la-
 „ chiamo legge : *Videō aliam legem in membris meis repugnantem le-*
 „ *gi mentis meae* Ma perche darle un tal nome ? Io credo , che
 „ a ciò l' Apostolo si movesse da due ragioni . La prima : perche la
 „ legge è inesorabile , e non è come il Legislatore , che può udir
 „ suppliche , e che può cambiar sentenza . Ella è sempre fissa ad un
 „ modo . Tale è la concupiscenza . Non si ammolisce , non si altera ,
 „ ma sempre ad una forma medesima detta al senso il procurare al
 „ possibile ogni piacere . L' altra ragione si fu , perche la legge è u-
 „ niversale , che strigne tutti ugualmente quei , che ha soggetti ,
 „ senza accettazione di persone : e così la concupiscenza intima a
 „ tutti i suoi comandamenti , benchè tirannici , ed egualmente
 „ aggrava tutti i suoi sudditi . E però come mai costoro vantano una
 „ sì strana esenzione da una legge tanto crudele insieme , e tanto
 „ commune , che facea gemere fino l' istesso Apostolo a contraddir-
 „ le ? E possibile , ch' ell' abbia per loro soli deposta ogni tirannia ,
 „ sicchè possano e vedere , e udire , e immaginarsi , e pensare , e
 „ parlare in materia tanto lubrica , e con l' impulso sì degli esempj
 „ esteriori , sì degl' interiori mal' abiti , senza cadere in errore
 „ I Santi non si tengono per sicuri neppure nelle solitudini inaccessibili ,
 „ e pro-

„ e provano con S. Girolamo fra' Deserti le tempeste , ed i turbini
 „ de' Teatri : E i peccatori daranfi a credere ancora ad altri , che in
 „ mezzo a i Teatri godono quella quiete , la qual si pena a trovar
 „ nella solitudine , e che san cambiarsi in un Diserto le scene ? *Ne-*
 „ *mo ad voluptatem venit sine affeetu* , dice Tertulliano , & *nemo af-*
 „ *fectum sine casibus suis patitur* . E Salviano dice , che *in illis ima-*
 „ *ginibus fornicationum omnis plebs fornicatur* . Et *qui forte ad spe-*
 „ *ctaculum puri venerant , de Theatro adulteri revertuntur* . E da
 „ proposizioni si universali vogliono alcuni esimere soli se tanto fa-
 „ cilmente ? Si vede ben , che *sognano senza modo* .

„ Se non che quando le Comedie sono cattive , questo è baste-
 „ vole a rendere cattivi voi , che andate ad udirle senza necessità ,
 „ mercè quei peccati , cui per lo meno venite a prestar fomento . . .
 „ Parlando l' Apostolo delle opere de' Gentili , disse , che *digni*
 „ *sunt morte , non solum qui ea faciunt , sed etiam qui consentiunt*
 „ *facientibus* . E come dunque non rimaniam persuasi , che noi non
 „ solo siam tenuti a non le operare , ma a tenerci parimente lontani
 „ da quei , che le operano ? Credete voi , che quei Commedianti
 „ sfacciati tornerebbono tutto dì sulle scene a sparlar peggio che
 „ mai , se mancasse loro il favore di quei , che vanno sì avidi ad a-
 „ scoltarli ? *Qui laudant ista dicentes , ipsi eis hæc exercere persua-*
 „ *dent* , dice S. Giovanni Grisostomo *Homil. 6. in Matt.* Ne state
 „ a replicarmi , che tanto senza voi fortirebbono ascoltatori ; per-
 „ che ciò non è scusa valida . Primieramente , non ritrovo , che i
 „ Santi abbiano fatta mai questa distinzione di quei , che vanno i
 „ primi al Teatro , o di quei che vanno gli ultimi , ma sempre
 „ hanno ripresi tutti ad un modo quei , che vi vadano . Di poi di-
 „ temi : Se una congiura ordinata a levare la vita al Prencipe , o se
 „ non altro a sollevargli lo stato , a scemargli i sudditi , fosse già in
 „ termine di fortire il suo effetto senza di voi , potete voi concorre-
 „ re a favorirla con verun atto di benigna assistenza ? Anzi avete
 „ tanto a tenervi da lei lontani , quanto amate di non essere anno-
 „ verati tra quei felloni , che vi dan opera , come rei di lesa Maestà .
 „ Perche però non volete che il simile sia da dirsi nel caso nostro ?
 „ Non sò , se nella Chiesa riporti Cristo congiura simile a quella ,
 „ che se gli ordisce nel Teatro lascivo . Ben sognano quei , che ivi
 „ scusano se , quasi nulla rei , perchè non sono i primi ad andarvi .

„ Ma non meno fognano quegli, che scufano le Commedie ;
 „ cioè le **COMMEDIE MODERNE**. Ma mi fi dica; che potean
 „ contenere di più pericoloso, o anche di più pernicioso le antiche
 „ tanto biasimate da' Santi. Ciò, che i Santi riprendevano in quelle
 „ o era l' argomento, o era il costume, o erano le comparfe. E
 „ tutte queste tre parti non sono al pari libere a i dì nostri? Che dif-
 „ si al pari? Piacesse a Dio, che non fieno più detestabili. Sapete
 „ voi quello che nuoce alla causa? E' il non poterfi da questo luogo
 „ parlare con libertà. Nel rimanente che non vi direi di nefando
 „ vedutosi a nostri dì ne' Palchi Cristiani? *Sola sunt Theatrorum*
 „ *impuritates, quæ honeste non possunt vel accusari* (*Tertull. de*
 „ *Spec. c. 7.*). Convien pertanto che bastimi di affermarvi se Tertul-
 „ liano diede a' Teatri antichi nomi così obbrobriosi, chiamando-
 „ li ora *Concistori dell' impudicizia*, ora *Sacrarj di Venere*, ora *Afi-*
 „ *li di tutte le infamità*, **NE PUR UNO DI TALI TITOLI PUO'**
 „ **NEGARSI A QUE' TEATRI MODERNI, DI CUI RAGIO-**
 „ **NO.....** *Ad aram luxuriæ in Theatris quasi victimæ trucidantur*.
 „ E il non conoscersi queste verità dal Popolo Cristiano non è ar-
 „ gomento di *letargo malefico*, che l' opprime? E il voler difende-
 „ re tali abusi *con ragioni audaci, ed assurde* non è sognare? E il
 „ prestar credito a sì stravolte ragioni non è amare anche i sogni,
 „ come se fossero verità rivelate?

„ Che diremo poi di coloro, che non solo scufano se, scufano
 „ le Commedie, ma accusano di vantaggio chi le riprende? E pure
 „ si giugne anche a ciò. Se i Predicatori non fanno da cani muti, si
 „ dice che non distinguono tra un Secolare, ed un Solitario; che
 „ sono indiscreti, che sono irragionevoli, che sono nimici della
 „ pubblica ricreazione, benché innocente. I sogni de i Febricitanti,
 „ dice il Filosofo, soler essere mostruosi. Chi può però dubitare che
 „ la mostruosità di tali proposizioni non fia bastante a dichiarare,
 „ che mal fanno di sentimenti, chi le figura in foggia così lonta-
 „ na dal convenevole? E prima quanto al non far divario da un se-
 „ colare ad un solitario, io ve'l farei più che grande: e fimerei che
 „ un Mondano dovesse di ogni tempo guardarsi con maggior cura
 „ da i pericoli di peccare, che non fanno gli Anacoreti. Impercioc-
 „ chè qual dei due pare a voi giusto, che tema i denti d' un fier Ci-
 „ gnale? Quel Cacciatore che ha preso posto da un albero rilevato, o
 „ quel

„ quel Cacciatore, che trovasi in piana terra? Che se poi sono in-
 „ discreti, sono irragionevoli, e sono nimici della pubblica ricrea-
 „ zione quei Predicatori, i quali riprendono a viso aperto i Tea-
 „ tri; converrà tra questi indiscreti, tra questi irragionevoli, e tra
 „ questi nimici pubblici riporre il meglio de' saggi Dottori da me
 „ già addotti: converrà riporvi i Legislatori del Mondo, riporvi i
 „ Concilj, riporvi i Canoni, converrà quasi dissi riporvi la Chiesa
 „ stessa, la quale condanna espressamente i Teatri fra quelle pompe
 „ diaboliche, a cui fa, che ciascun fedele rinunzi nel Santo Battefi-
 „ mo. Abbiamo da Tertulliano, che anticamente da questo più che
 „ da altro riconoscevasi un Cristiano, dall' abbandonare le scene
 „ pubbliche: *Hinc Ethnici vel maxime intelligunt factum Christia-*
 „ *num de repudio spectaculorum*. Che però riputò quell' uomo ze-
 „ lante, che fosse quasi un rinunziare al Battesimo, il non curare
 „ quel contrasegno, da cui si riconoscea. *Itaque negat manifeste, qui*
 „ *per quod agnoscitur, tollit*. Ne crediate, che ciò avvenisse, perche in
 „ quelle scene si desse alcun culto agli Idoli. Dicea egli, che al Cri-
 „ stiano era interdetto il Teatro, perche al Cristiano era interdetta
 „ l'impudicizia. *Habes igitur & Theatri interdictionem de interdi-*
 „ *ctione impudicitiae*. E gli stessi furono i sensi del S. Vescovo di Mar-
 „ siglia, il quale affermò, che *in spectaculis apostatatio fidei est*. Onde
 „ ad ogni fedele soggiunse con vivo ardore. *Quomodo igitur, o Chri-*
 „ *stiane, spectacula post Baptismum sequeris, quæ opus esse diaboli*
 „ *confiteris?* E poi si vogliono accusare i moderni Predicatori, che
 „ dannano ad alta voce ciò, che ad un vero Cristiano disdice tanto?

„ Si vede ben che i difensori de' Teatri lascivi hanno perduta
 „ poco men che la fede, o almen han perduto quel lume, che da
 „ lei ci s'infonde a stimar le cose... *I Cristiani moderni hanno perduto*
 „ *l'idea del Cristianesimo*; mentre hanno perduto in buona parte
 „ lo Spirito di Gesù; cioè quello Spirito, che da lui riceverono
 „ nel Battesimo, come rinati ad una vita totalmente diversa da
 „ quella del vecchio Adamo: onde è che appena si riconoscono più
 „ per quelli, che si professano. *Si quis autem spiritum Christi non*
 „ *habet, hic non est ejus*. Pare che non seguano un Dio Crocifisso
 „ tra i dolori; ma un Sardanapalo cascante tra le delizie, e diporti
 „ E se si ragiona d'altro, che di passar il tempo in liete Conversa-
 „ zioni, non ne capiscono straccio &c.....

„ Sono tanto chiare le ragioni da me arrecatevi a distaccarvi
 „ dalle Commedie profane, che chi non le vuole intendere, non
 „ ha senfo. Che inganno dunque è mai questo non darvi mente?
 „ Non è un *incantesimo*, non è un *fascino*, non è una fatucchiera?
 „ E poi chi sono costoro, da cui vi lasciate così stravolgere? Quali
 „ sono, quali sono, dirò così, que' Maghi, che vi hanno *ammaliata*
 „ la fantasia? *O insensati, quis vos fascinavit non obedire veritati?*
 „ *Gal. 4.* Sono ciurma di gente vile, che voi stesso tenete per infami,
 „ e per infami sono tenuti dalle leggi Imperiali, che lungamente
 „ seguirono ad esiliarli dalle Città: E per infami si può dire che,
 „ si sian tenuti molto più dalla Chiesa, la quale esclude gl' Istrioni,
 „ gl' inabilita a tutti gl' ordini sagri. Rispondete per tanto agli argomenti
 „ di Tertulliano, il quale dice a voi, come dicea a' Gentili.
 „ O la professione de' Commedianti è indegna, ovvero è onorata.
 „ Se indegna, come dunque lodate voi chi l' esercita? Come
 „ correte ad udirli? Come gli approvate? Come gli amate? Come
 „ fate mai loro sì vivo applauso? E se onorata, come poi dunque
 „ negare loro gli onori? Come gli escludete dalle cariche pubbliche?
 „ Come gli escludete dalla Conversazione privata? Come vi vergognereste
 „ di avere commune con essi la parentela? Io non capisco, dice questo
 „ Dottore, un modo di procedere così perverso.
 „ *Quanta perversitas! Amant quos mulcant. Artem magnificant:*
 „ *Artifices notant.* Che se di verità questa è gente infame, chi vi ha
 „ insegnato ad abbandonare per essa la vera via? Questa è quella
 „ gentaglia, a cui S. Agostino diè il titolo non di fozza, ma fozzissima,
 „ ma. *Turpissimi Scenici &c.*

De hac turpitudine satis; & cum Tertulliano concludatur: Comædiae quemadmodum re ipsa fontes sunt innumerabilium flagitiorum, ita Theatrum transmutant in Templum omnibus, vel saltem tot, quot illuc conveniunt Spectatores, Diabolis dicatum. Tot illuc immundi Spiritus confident, quot homines capit. Quo posito quis inficiabitur, Comædos, qui validiora arma inimicis nostris, Mundo, Carni, & Dæmoni porrigunt, tot esse animarum veneficos, & Auditores totidem beneficio infectos. Fascinatio nugantium obscurat bona.

Obscurat bona: Unde colligimus tertium maleficii genus, dictum somniferum, qua conscientia opio soporata remanent.... Somnus

mnus est quidam sensus stupor. Istiusmodi est horum somnus, qui & fidem otiosam efficit, Christianæ mentis Spiritum fascinat. Jure dicitur letargicos istos sopitos vana videre. Vident vana, quia ut solidas habent excusationes, quæ nullo prorsus modo purgare illos a crimine valent; quæque ad tria revocantur capita. Alii Comædiarum turpium Auditores excusant: alii ipsas Comædias: alii, cæteris peiores, carpunt, qui easdem improbant. Primi itaque ejusmodi somniorum amatores semetipsos excusantes, adfirmant se assidue Theatris adesse, hæcque repræsentationes indignas ut audiantur spectare, quin aliquam contrahant maculam, sed eisdem tamquam innoxio solatio uti... Qui sic loquitur, ut mihi videtur, est veluti avis inter laqueos somno capta..... S. Paulus concupiscentiam legem vocat. Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ. Sed cur concupiscentiæ Legis nomen imposuit? Ob duas rationes. Una est, quia lex non est quemadmodum legislator, qui supplicationes audire, & mutare sententiam potest, sed inexorabilis persistit, omni variatione pulsa. Talis est concupiscentia, quæ numquam mitescit, non mutatur, sed eadem forma consistens sensui persuadet, ut omni studio voluptates sibi comparet. Altera ratio fuit, quia lex universalis est, quæ absque personarum exceptione omnes subditi æque stringit: sic concupiscentia omnibus suis appetitionibus mandata tametsi tyrannica præscribit; omnes eodem modo aggravat. Qua itaque fronte spectatores Comædiarum jactant exemptionem adeo insolitam a lege tam immani simul, & communi, sub cujus iugo Apostolus ipse genere coactus eidem reluctabatur? Fierine potest, ut pro istis solis viris Theatralibus ita suam exuerit tyrannidem, ut isti soli & videre, & audire, & imaginari, & cogitare, & loqui de materia adeo lubrica queant, & exemplis exterioribus, & internis pravis habitibus impellentibus, quin ullum experiantur lapsum? Viri Sancti securos minime se reputant, vel inter ipsas solitudines inaccessas, & cum S. Hieronymo in ipsis desertis Theatrorum tempestates, & turbines patiuntur; Et homines scelesti sibi & aliis illudere audebunt, se affectuum tranquillitate frui, quæ vix floret in solitudine, scenasque ipsas in Desertum transmutari. Nemo ad voluptatem venit sine affectu (inquit Tertull. c. 17. de spec.) & nemo affectum sine suis casibus patitur. A lege adeo universali se solos eximere scenarum spectatores tam effracte contendunt? Splendide apparet quam profundo somno sopiti sint.

Quid

Quid quod cum Comœdiæ turpes sint, id sat est, ut Spectatores fontes fiant, cum nulla urgente necessitate ad easdem audiendas accedunt, ob illa saltem peccata, quæ sua foveant præsentia ... De operibus Ethnicorum Paulus loquens, inquit: Digni sunt morte non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Compertum ergo est, non modo nos agere Comœdias non posse, verum etiam ab earundem aspectu abstinendum nobis esse. An expudorati Mimi in scenas recitaturi prodirent, si Auditorum deesset præsentia? Qui laudant ista dicentes, ipsi eis hæc exercere persuadent, inquit Chrysostomus Homil. 6. in Matt. Nec reponas te absente Auditores non deesse. Responsum enim ineptum est. Siquidem Doctores Sancti numquam minerunt distinctionis eorum, qui primi, & aliorum, qui ultimi ad Theatrum accedunt, sed continenter omnes eodem modo reprehendunt. Præterea si conjuratio contra Principis vitam, aut ad concitandos in eundem subditos esset sine te executioni proxima, numquid eidem assistere, aut favere absque crimine posses? Immo eo longius abesse debes, quo ardentius cupis non recenseri inter illos rebelles, qui læsæ majestatis rei eidem dant operam. Idem ergo in casu nostro dicendum. Vix quippe in Ecclesia adversus Christum conjuratio est illi similis, quam turpis Theatri Actores, & Spectatores in eundem machinantur. Aperte ergo delirant, qui illuc pergentes se immunes a culpa reputant, quod primi non accedant (ut Bardi, Ferantinus, & Diana fomniant).

At non minus delirant illi; qui Comœdias excusant, idest COMŒDIAS MODERNAS. Cedo: quid periculosius, aut etiam perniciosius præferebant antiquæ Comœdiæ adeo vituperatæ a Patribus Sanctis; Quod in eisdem improbabant Patres, aut erat argumentum, aut mos, aut apparitio, seu representatio? An tria hæc æque libere non aguntur in Theatris hodiernis? Sed quid dixi, æque? Utinam detestabiliores non sint. Sed id causæ nostræ nocet, quod ex hoc loco libere loqui non licet. Cæterum quid nefandi in Christianorum Theatris spectatum non proderem? Solæ sunt Theatrorum impuritates, quæ honeste non possunt vel accusari, inquit Tertull. c. 7. Tandem hoc mihi dixisse sufficiat. Ex tot opprobriosis titulis, quos Tertullianus adscribit Theatris antiquis, quæ vocat nunc Consistorium impuditiæ, nunc Sacrarium Veneris, nunc omnium flagitiorum asylum, NE UNUS quidem, ejusmodi titulorum denegari THEATRIS

Ad aram luxuriæ in Theatris quasi victimæ trucidantur. Quod populus Christianus hanc veritatem ignoret, inde proficiscitur, quod lethargo malefico oppressus jaceat. Et quos audacter, & absurdis ratiunculis tales defendere corruptelas non pudet, an aperte non delirant? An somnia, ceu luculentas veritates non amant, qui fidem his vanis commentis adhibent?

*Quid vero de iis dicendum, qui non modo se, & Comædias excusant, verum etiam eos carpunt, qui Comædias improbant? Huc tandem malorum deventum est. Nisi Prædicatores fiant canes muti, continuo inclamatur, quod laicos a solitariis viris non distinguant, quod sint iniqui, imprudentes, & publicæ recreationis, tametsi innocentis, hostes. Febricitantium somnia monstruosa esse Philosophus ait. Nemo autem non videt dictarum excusationum portentum uberrime patefacere deliria illorum, qui talia concipiunt monstra. Et quod ad solitarii, & mundani hominis attinet distinctionem, magnam esse fateor, meaque sententia magis vigilare mundanus homo debet, ut sibi a peccandi periculo caveat, quam Anachoreta. Quandoquidem quis duorum feræ apri morsus formidare magis astringitur? Venator ne ille, qui supra eminentem arborem sedet, an alter, qui terram calcatur? Quod si imprudentes, phanatici, Rigoristæ & publicæ quietis hostes illi Concionatores, qui Theatra detestantur, nuncupandi sunt: his iniquis, phanaticis, & publicæ tranquillitatis inimicis accensendi sunt primores Ecclesiæ Doctores supra laudati, Mundi Legislatores, Concilia, Canones, ipsaque Ecclesia, quæ expresse inter illas Diaboli pompas, quas fideles omnes in Baptismate ejurant, rejicit. Testatur Tertullianus non aliunde magis hominem Christianum esse Ethnicos agnovisse, quam ex absentia a Theatris. Hinc Ethnici vel maxime intelligunt Christianum factum de repudio spectaculorum. Baptisma illum fere renuntiare existimat Tertullianus, qui hanc suam prærogativam, qua dignoscitur, non curat. Itaque negat manifeste, qui, per quod agnoscitur, tollit. Nec quisquam sibi in animum inducat, ut credat id evenisse, quod Idolis in Theatro cultus exhiberetur. Quoniam, inquit Tertullianus, idcirco Christianis interdicta Theatra sunt, quia interdicta illis impudicitia est. Habes igitur & Theatri interdictionem de interdictione impudiciæ. Hoc idem adfirmat Salvianus. In specta-
culis*

culis apostatatio fidei est. Quomodo igitur, o Christiane, spectacula post Baptismum sequeris, quæ opus esse Diaboli confiteris? Ita loquuntur Patres: & audaculi, ignorantesque homines mordere hodiernos Concionatores non dubitant, quod elata voce Theatra cum Christiana professione pugnancia execrentur.

Satis perspicue hinc inferitur, comædiarum turpium defensores ipsam quasi fidem amisisse, aut illud saltem lumen, quod ipsa infundit, quo veritates æstimemus. Christianismi imaginem, seu notionem Christiani hodierni perdiderunt. Quoniam spiritum Jesu Christi, quem Baptismo receperunt, ut novam agerent vitam ab illa veteris Adami omnino diversam ita magna ex parte amittere, ut vix dignoscere illorum, quam profitentur, Religio queat. Si quis autem Spiritum Jesu Christi non habet, hic non est ejus. Non Christum inter dolores crucifixum, sed Sardanapalum inter delicias, & solatia profiteri illos opparet. Non alios percipiunt sermones, nisi letanter convivandi, ludendi, & conversandi.

Adco luculenta sunt rationum momenta adversus prophanas Comædias, ut communi sensu careant oportet, quibus illa non resplendent. An non magna illusio est, animum ad ea non intendere? Nonne istud apertum fascinum, veneficium, & excantatio est? Postremum, qui sunt, a quibus Christiani pervertuntur? Qui sunt, qui sunt venefici illi, qui mentem vestram fascinarunt? O insensati quis vos fascinavit non obedire veritati? Sunt sordidissimum hominum genus populi fæx. Vosmetipsi illos ut infames habetis: ut infames leges Imperiales improbant, quos longo tempore e Civitatibus expulere: ut infames Ecclesia habet, quæ hisiriones ut ineptos ad Ordines sacros declaravit. Tertulliano argumentanti satisfacite. Aut Comædorum professio infamis est, aut honesta. Si primum, cur ejusdem Professores laudatis? Cur ad eosdem audiendos curritis? Cur eosdem amatis? Cur iisdem plauditis? Si alterum; cur iisdem honores denegatis? Cur a publicis dignitatibus, & conversatione vestra domestica arcetis? Cur vos puderet communem cum iisdem habere consanguinitatem? Quenam adeo perversa agendi ratio? Quanta perversitas! Amant, quos multant. Artem magnificant: Artifices notant. Veritatem repudias, ut genti infami adhærescas. Hæc est illa gens vilis, cui Augustinus sordidissimum titulum adscripsit: Turpissimi Scenici.

CAPUT XV.

Nonnullæ animadversiones in recensitam P. PAULI SEGNERI Jesuitæ doctrinam adversus Theatrorum defensores, quos effutire haud pudet, Ecclesiæ Patres ob idololatriam, secus ob impudicitiam Theatra damnassee.

I. **U**Nico Sermone, Attico stylo suo omnia tum antiquorum, tum posterioris ætatis argumenta contra obscœna Theatra complexus est eloquentissimus Segneri. Nemini palmam cedit in hac exagitanda corruptela, cujus monstruosam pravitatem, & cum Christiana professione hostilem contrarietatem mirifice patefacit. Defensorum Theatralium excusationes, sophismata, tergiversationes in tria digesta capita penitus labefactat; & defensores istos perridiculos fidei suspectos, & sensus communis vacuos evincit. Et cum sint ejusmodi, forsitan rancidam cantionem obtrudent. P. Segneri Concionatorum more plus justo Theatrorum usum improbasse consuetis Rhetorum figuris, & amplificationibus. At eadem eloquentiæ vi Patres celebriores adversus Theatra invecti sunt. At Patres etiam *Rhetorice*, non *Theologice*, nec *Casuislice*, inquis, Theatra aggressi sunt.

II. Qui hoc pacto loquuntur (loquuntur autem plurimi) præcipua Religionis nostræ fundamenta Scripturis Sanctis, & Traditionibus nixa suffodiunt. Quid? Cum Patres, & Sacri Oratores ex Evangelica Cathedra fidei, morumque Canones exponunt, *exaggerant, Rhetorice, non Theologice loquuntur*? Non ergo adversus Lutheranos, Calvinianos, aliosque Hæreticos confirmare Patrum auctoritate Catholicæ Religionis nostræ Dogmata, & mandata possumus. Nam hoc eodem responso utentur Lutherani, Calvinistæ, & Sociniani, Patres nempe *Rhetorice, & Concionatorie* locutos esse, dum articulos Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiæ, Cultus sacrarum Imaginum confirmant. Oratores sacri utique aut vitii gravitatem, aut virtutis præstantiam in aprium producunt, & tum verborum, tum figurarum, & similitudinum efficacitate Auditorum animis imprimere student. At peccant, & quidem gravissime, si doctrinæ veritatem adulterant, si plus justo malitiæ gravitatem augent, aut diminuunt.

Q

III. Cæ-

III. Cæterum audiant, si qui nobis adverfantur, quanta perspicuitate Comoëdiarum, quas detestandas assumit P. Segneri notionem exponat, & qualitatem circumscribat. *Ego* (inquit in Exordio) *illas damno Comoëdias, quæ aut natura sua, aut per accidens ad malum concitant Auditores. Natura sua ejusmodi sunt, quæ continent aut argumentum obscœnum, aut verba immodesta, aut propositiones irreligiosas, aut repræsentationem turpium actionum. Per accidens tales sunt illæ, quæ constant quidem argumento honesto; at nihilominus inquinantur immixtione intermediarum, quæ jucunda vocitantur, sed turpia sunt aut apparitione Mimarum lascive ornatarum, quæ recitantes (aut saltantes) sua præsentia, aut loquela affectus honestati adversos excitant. Hæc est Comoëdiarum qualitas nimium Theatris hodiernis communis, quam profligandam suscipio.*

IV. Edisserant nobis Theatrorum strenui defensores, quodnam in hac causæ expositione verbum justæ obnoxium censuræ sit? Immo ipsius causæ status tam perspicue expositus est, ut omnes adversariorum cavillos, tricas, sophismata eludat, & effugia præcludat. Natura sua sive Comoëdiæ, sive Tragoediæ ad malum movent, quæ obscœnum argumentum continent. Continent autem argumentum obscœnum, dum tricis amatoriiis immixtum est, tametsi Poetico Drammate honestissimo expressum sit. Quæ enim demulcendam concupiscentiam spectant, turpia, & obscœna omnino sunt. Idque adeo certum est, ut inficiari nemo queat, nisi qui & communi sensu careat, & qui turpe, honestum; & obscœnum, pudicum appellare delirans velit. Sunt quoque natura sua turpes Comoëdiæ, aut Tragoediæ, quæ honesto argumento conflata, verbis immodestis repræsentantur, aut immodesta acta referunt. Sunt per accidens, seu præter institutum Comoëdiæ, & Tragoediæ obscœnæ, quæ argumento non opposito bonis moribus constant: at inquinantur Exodio (vulgo *intermezzo*) quod aut expudorata saltatrices, aut infames faniones, & impudentissimi scurræ agunt. In mediûm veniant omnes sive Comoëdiæ, sive Tragoediæ hætenus editæ, & in Theatro repræsentatæ; nec una occurret, quæ aliquo ex capite eorum, quæ nunc recensui, turpis, & obscœna non sit.

V. Hinc præclusum restat effugium illorum, qui ajunt Poetica Drammata honesta esse, quia recognita a publicis Ministris sunt. Numquid Exodia, lascivus muliercularum ornatus, gestus, suspiria

ria, oculorum ictus, & jacula, motus, gestus, corporis inflexiones, positurae, & innumera alia Diabolica praestigia, quae Mimi, aut Mimaee agunt probantur? Neque hic, neque ille miles, sed omnes conjunctim, viribusque mutuo collatis arcem expugnant, praeeunte Duce. Dæmon quoque animae arcem obsidet, ingrediturque, universo recensito exercitu stipatus.

VI. Causae statum tam nitide, & enucleate expositum luculentissimis rationibus a Scriptura Sancta, a Patribus, a Conciliis, & ab ipsa rerum natura arcessitis uberrima eloquentiae vi, & mirabili ordine, atque solidiore Rhetoricae artis quaesito subsidio evincit, roborat, confirmatque laudatus praestantissimus Orator, quin aliquid per exaggerationem pronunciet. Theatrorum turpissima confectaria ob oculos ponit. In adversarios irruit: illorum obiectiunculas infringit, comminuit, penitusque convellit. Jure & merito maleficio vanitatis, & voluptatis mentem obscurantis excantatos declarat Theatrorum ætatis nostrae defensores. Enim vero quænam fasciatio concipi funestior illa potest, qua excantatus Christianus, post repudiatas in Baptismo Satanæ, & Mundi pompas, licitam asserere Theatrorum frequentiam ausit? Cætera vitia, ut sapienter cum Patribus P. Segneri advertit, unum corporis, animæque nostrae sensum, unam adoriuntur veluti partem: Theatra vero castra sunt infernalium, ubi Mundus, Caro, Dæmon usquequaque Christi Evangelia labefactant: castitatem, poenitentiam, humilitatem, caritatem, caelestium bonorum meditationem cæterasque Christianas virtutes recta adoriuntur: ibi vexilla explicant, & triumphos canunt ambitio, luxus, fastus, voluptas carnalis, insidiae, fraudes, turpia solatia, iræ, vindictæ, cupiditas, omniaque Mundi, Carnis, & Diaboli arma evaginata universas Christianas virtutes impetunt, atque exterminare conantur.

CAPUT XVI.

Ex principiis ipsius Probabilismi Theologi evincunt, Actores, & spectatores Comædiarum turpium peccare mortaliter, quod probabili ut minus periculo gravis culpæ se se exponant.

I. **H**Actenus invictis rationum momentis demonstratum est, Comœdias hodiernas, quæ communiter repræsentantur in Theatris publicis turpes atque obscœnas, suæque natura criminofas esse, quod periculum moraliter certum, proximumque plurimum flagitiorum annexum habeant. Ostensum est similiter, Actores, & Actrices omnium criminum, quæ inde consequuntur, fontes esse. Nunc, ut undiqueversum sententiam nostram communiamus, disputationis gratia permittere volumus, istiusmodi peccandi periculum non esse moraliter certum, sed tantum probabile.

II. Periculum moraliter certum, & proximum illud appellatur, inquit Doct̃or eximius P. Franciscus Suarez *tom. 4. in 3. p. Disp. 32. sec. 2. n. 4.*, quod *ex suo genere tale est, ut frequenter inducat homines ad tale peccatum*. Theatra obscœna, quæ descripsi, spectata hominum extrema imbecillitate, & intima connexionione materiæ, seu objecti repræsentati cum appetitu sensitivo, frequenter impellunt homines in delectationes venereas, & carnalia desideria. Periculo itaque moraliter certo, & proximo se supponunt, qui deliberato animo Theatra ista frequentant. Ergo juxta omnes Theologos mortaliter peccant istiusmodi Theatrorum spectatores.

III. Periculum probabile illud appellant vel ipsi Probabilistæ, quod probabiliter, non certo, ad malum inducit. Siquidem rationes non leves, sed probabiles occurrunt, & graves, quæ probabilem futuri peccati eventum suadent. Leve periculum, seu remotum, levibus rationibus nixum, periculum nullum reputatur, ut P. Cardenas *Disp. 18. c. 2. & c. 7. n. 77.*, inter Probabilistas doctus & moderatissimus, & laxarum opinionum hostis infensus docet. Periculum probabile in civili commercio omnes prudentes verentur, & temeritatis notam non declinat, qui illud absque gravi necessitate sponte suscipit. Mercatores, qui aut navigationi maritimæ, piratis,

tis, maris tempeſtati, naviumque fragilitati ſubjectæ; aut terreſtri itineri, graſſatoribus, aliisque caſibus obnoxio merces ſuas fidunt, tametſi periculum iſtud non ſit moraliter certum, & evidens; quia octo, vel decem in centum de ejuſmodi negotiis pereunt, nihilominus, quia prudenter periculum timetur, rationes non leves, ſed graves occurrunt, quæ periculum iſtud ſuadent. Idcirco Mercatores prudentes pro aſſecuratione, & indemnitate ab iſtiusmodi periculo ſex, octo, decem, & amplius juxta periculorum diverſitatem ſolvunt. Quamvis igitur hoc periculum non ſit moraliter certum (ſi enim eſſet tale, neque mercator ſic merces exponeret, neque aſſecuratores reperirentur, qui a tanto periculo immunes reddere merces vel- lent) ſed tantum probabile, tamen viri prudentes pro iſtius periculi redemptione pretium ſolvunt, illudque verentur. Hanc doctrinam, inquit Cardenas, omnes Theologi defendunt, & viri prudentes omnes executioni mandant in quolibet temporaneo negotio. Quis eſt, qui neceſſitate ſublata probabili periculo exponere vitam ſuam, ſuum honorem, ſuas merces, ſuum patrimonium ſponte velit? Si argumentatio a minori ad majus, a rebus caducis ad æternam animæ ſalutem, & ad infinitas divinæ gratiæ divitias valeat, illatione evidentiffima conſequitur, imprudentes ſtultosque eſſe Chriſtianos omnes, qui Theatrorum periculum, etiamſi tantum probabile eſſet, ſponte ſubeunt, omni gravi neceſſitate ſublata.

IV. Triplicem neceſſitatem Theologi diſtinguunt. Primam vocant caritatis, vel juſtitix, qua tenetur Chirurgus ad medendum, feminæ gravi morbo in pudendis laboranti, quæque alio medente caret. Altera phyſica dicitur, qualis eſt detentio hoſtis in carcere una cum ſuo inimico cum periculo illum percutiendi, aut necandi. Tertia illa eſt, qua filius familias obſtringitur ad domum Paternam inhabitandam, in qua moratur fæmina, quæ juvenis caſtitati graviter periculofa eſt.

V. Communiter Auctores Probabiliſtæ adfirmant urgente aliqua harum trium neceſſitatum poſſe Chriſtianum virum tuta conſcientia permittere, & pati, ſeu ſubire periculum iſtud probabile, non certum. Sublata vero omni iſtiusmodi neceſſitate aſſerunt, peccare illum, qui ſponte huic periculo probabili ſe exponit. Aliqui Probabiliſtæ laxiores, ut Gobat, Leander, Hurtado, Buſembaum neceſſitatem hanc extendunt ad animi recreationem, ſolatium, & curioſi-
tatem

tatem explendam. Cæterum communiter omnes negant, necessitate gravi non urgente, licitum esse periculum adire probabile peccandi mortaliter.

VI. Advertendum tamen, & quidem serio est, nos in præsentia loqui de solo periculo probabili labendi in luxuriæ crimen, vel delectationis impudicæ, aut desiderii pravi &c. Ab hoc enim dumtaxat periculo subeundo excusare gravis necessitas valet. Cæterum nulla in Mundo necessitas excusare aut Histriones repræsentantes Comoedias obscenas, aut spectatores a peccato cooperationis, seu consensus, ut supra demonstratum est, & infra clarius fiet. His præmissis hanc formo argumentationem, ad ipsius Probabilismi amussim exactam.

VII. Qui absque gravi necessitate probabili periculo peccandi mortaliter se exponit, peccat mortaliter. Sed omnes qui assistunt Comoediis obscenis ad venerem provocantibus, nulla pressi necessitate, & ob solam animi recreationem, & sensuum solatium probabili periculo peccandi mortaliter se exponunt: ergo peccant mortaliter. Primam propositionem admittunt omnes veri Theologi, & communiter ipsi Probabilistæ benigniores. Secunda, ratione, auctoritate Scripturæ Sanctæ, & experientia quotidiana, constat. Quia tamen hanc solam cavillari quis posset, ideo paucis eam confirmare expedit: Comoedia obscena ea est, quæ Poetarum fabulis, tricis amatoriis, & actibus intermediis scurrilibus constat: quam mimi, & mimæ fornicatorio cantu, & meretricia musica, & motibus, saltationibus numericis, & gestibus tenerrimum amorem præferentibus repræsentant. Hæ sunt Comoediæ obscenæ ætatis nostræ. Istiusmodi autem Comoediæ natura sua titillant concupiscentiam, eamque accendunt, irritant, inflammant. Ergo consentiendi periculum, ut minus, probabile est. Cedo: Negabis ne, musicam harmonicam cantu suavissimo demulcere aures, mirificos impudentissimæ saltatricis motus, gesticationes delectare oculos? Cur hoc? Quia quilibet sensus suo delectatur objecto, ut omnes testantur Philosophi. Ergo & concupiscentia natura sua delectatur proprio amoris obsceni objecto descripto in fabula, & voce gestuque a mimo, & mimæ repræsentato? Quid hiscis? Pressius te urgeo. Distinguas oportet occasionem externam a periculo interni consensus. Occasio externa est ipsa Comoedia obscena, quæ omnibus recensitis præstigiis muni-

munita sensus, & concupiscentiam tuam expugnare aggreditur. Aggressio, & obsidio hæc arcis animæ tuæ sua natura gravis est, eique probabiliter hæret victoria. Nisi fatuus sis, hoc inficiari nequis. Ergo quamvis strenuus esses miles, tuæque concupiscentiæ absolutus dominus, tamen mortaliter peccas, quod huic exteriori occasione periculorum plenissimæ te exponis.

VIII. Occasio hæc exterior respectu mei, reponis, nullam vim habet. Homo honestus & ingenuus sum; & experientia edoctus testor, me nec tantillum commoveri. Inhonestus & morosus ipse essem, si tibi i honesto viro fidem denegarem. Ajo tamen, te nihilominus peccare, quod voluntarie, & nulla cogente necessitate, sed ob solam curiositatem, vanumque solatium occasionem te exponas, quæ natura sua probabile peccati mortalis periculum absolute conjunctum habet. Ratiocinatio hæc valida utique apparet: at experientia manifesta contradicit. Ego sæpius, iterum insistis, Comoedias præfatas spectavi, nullamque sive delectationem, sive tentationem, sive concupiscentiæ stimulos passus sum. Bene habet. Gaudeo, & congratulor fortunæ tuæ, quod inter Canicolæ æstus solis radios non perferas. Sed respondet S. Basilii *Const. Monast. cap. 4.* te esse *admirabilissimum pecus*. Respondet Hieronymus, ut S. Antoninus testatur in *Summ. p. 2. tit. 6. c. 6.* quod non credit viro, *si dicat se illa sum evasisse*. Respondet Chrysostomus *Hom. 1. in psal. 50.* te non hominem esse communi imbecillitati obnoxium, sed *saxum, aut ferrum*. Augustinus confitetur, se læsum abiisse: hoc idem confitetur vel ipse Seneca. Sed ego te pressius urgeo. Cedo. Castus ne revera es, an impudicus? Si castus; ergo tentationibus obnoxius. Ergo dum occasione probabili periculo labendi annexæ te objicis, graviter peccas. Præterea tua ne virtute, an Dei gratia gravissimarum tentationum, & Theatralium illecebrarum victor evades? Si primum asseris, hæreticus Pelagianus es. Si gratia Dei eges; numquid gratiam hanc, & auxilia sua tibi Deus impertiet, dum sponte te in gravia pericula conjicis? *Non cavens periculum*, inquit Augustinus, *quantum cavere potest, magis tentat Deum, quam speret in eo*. Prima gratia, quam Deus confert, ab occasione libera tentationis præservat. *Viam iniquitatis amove a me. Et ne nos inducas in tentationem: vigilate, & orate, ne intretis in tentationem*. Aut tu liber es a concupiscentiæ stimulis, Dæmonis tentationibus, aut secus. Primum

afle-

asserere, quin te fatuum præferas, non vales. Secundum ergo verum est. Ergo si concupiscentiæ colaphis, & Diaboli tentationibus obnoxius es, tum profecto concupiscentia, & Dæmones te aggredientur, & in te toto impetu irruent: spectra, larvas, præstigia impudiciæ in tuæ animæ arcem immittent, cum te inter Theatrales insidias involutum, & excantatum reperient. Porro in conflictu præsertim venereo gratia Dei fugam, non aggressum tentationis inspirat. Gratia fugam inspiranti restitisti? Ergo in conflictu succumbes. Quid plura? Numquid tu robustior Davide, Salomone, Sampsonē, Paulo? Numquid Antonio, Hilarione, Augustino, Hieronymo, Benedicto, ceterisque sanctis omnibus valentior, quorum alii in spinas se coniecere, alii ferarum focii, & scorpionum, jejuniis, & flagellis carnis stimulos retundebant? Tu vero inter ipsa libidinis flabella, & incendia faginatus, & exquisitis epulis saturatus intus & foris undique a veneris satellitibus obsessus, victor intaminatus evades? Neque insistas, aliquos re ipsa castos evasisse e Theatro. Unde hoc tibi constat? Quis iudex est? Adde eventum extraordinarium, & insolitum regulam universalem non infringere. Præterquamquod castitas vulnera recipit, quæ sensibus non patent: & tandem peccatum temeritatis adeundi pericula, peccatum consensionis in scelera Histrionum, & scandali, quo tua præsentia corruptelam foves, non declinasti. Hinc enim alii argumentantur: Ille optime moratus Theatra frequentat. Ergo frequentia isthæc honesta est. Ultimo, vaferrima versutia quandoque diabolus concupiscentiæ feram non irritat, non accendit, ut securius temporis tractu suis laqueis animas jugulet. Quamvis ergo casti homines in nullum delectationis venereæ flagitium laberentur: delictum tamen consensionis in corruptelam Histrionum, saltatricium, psaltriarum feminarum declinare nullo modo possunt, cum illam sua præsentia foveant. Quocumque te rotes, non evades.

IX. Venio ad alteram dilemmatis partem. Si castus non es, sed lasciviæ vulneribus plagosus, in Theatra, seu in certamina Veneris dimicaturus prodibis? Undique vulneratus de validissimis hostibus victoriam obtinebis? Audies plurimos sic fantes: Nos Theatra frequentamus, quin ullam patiamur commotionem, immo nec tentationem quidem. Illuc convenimus, ut amicos, & amicas alloquamur, ut interdum quidpiam aut musicæ, aut cantus audiamus. Ceterum

terum ad illas amoris fabulas, quas Mimi, aut mimæ recitant, nec aurem quidem damus. Ita res se habet. Isti Babylonis calicem potarunt usque ad facem: sunt veluti boves lassi in luto libidinis revolendo: sunt de vino prostitutionis ebrii, & temulenti. Sunt sicuti illi helluones, qui epulis saturi, & ingurgitati aliqua bellaria tantum extremis labiis deguastant sub mensæ finem. Similiter istorum concupiscentia sordidis lasciviæ epulis exsaturata, expleta, & veluti concussa est, atque adeo impura fercula quodammodo fastidit, & dedignatur. Adhuc tamen isti gustant libidinis bellaria. Gustant suavitatem cantus, concentum musicæ, oculos demulcent vestium scenarumque splendore, & saltatricium agilitate. Ipsi, si Christiani veri essent, agere pænitentiam deberent patratae luxuriæ. Sed contra eo quo valent modo titillare sensus suos pergunt. Hos Diabolus ne tentat quidem, quia suos; sed eos adhibet ut ministros, & Concionatores inferni, qui in circulis, & conversationibus similia eructant. Theatra, & Comœdiæ appetitiones acuunt solitariorum, Ecclesiasticorum, & illorum concupiscentiam inflammant, qui in libidinis palæstra exercitati minime sunt. Continua assuetudo strenuos, invictosque nos reddidit. Talia concionantes veluti Diaboli Apostoli alios ad frequentanda Theatra inducunt, & doctrina pestifera de aure in aurem non interrupta traditione latius in dies manat. Isti similes sunt Mago Balaam *Num. 22.*, qui ex Asinæ ore crudelitatis suæ reprehensionem audiens, nihil obstupuit; quia Diaboli excantationibus, & horrendis Dæmonum spectris intendens, *assuetus Monstris* erat, inquit Augustinus. Similiter isti in medio Theatralis lasciviæ nullam sentiunt flammam, quia nihil novi experiuntur, cum in fornace Babylonis semper ardeant, & comburantur, ut eloquenter S. Joannes Chrysostomus *Homil. 8. de Pœnit.* descripto Theatrali incendio, concludit: *Et quod nocentius est, neque ipsi qui comburuntur, idipsum sentiunt. Si enim sentirent, non jam effusum illum risum emitterent. Igitur id vel pessimum est malum, cum quis infirmatur, neque idipsum quo infirmatur novit: & misere ardens ærumnosum non sentit incendium.*

X. Denique ut multa paucis perstringam, hosque Castitatis post expletam concupiscentiam heroes pressius urgeam, sciant velim, castitatem vulnera suscipere, quin sensibus & menti nostræ pateant. Qui cogitationes suas voluntarie defixas tenet, nulla urgente neces-

fitate in aliquo objecto venero, gravi pulsante tentatione, mortaliter peccat vel ob consensum, vel ob consentiendi periculum. Illam enim voluntariam impuram meditationem, consensum *interpretativum* Theologi omnes reputant. Ergo idem dicendum, cum in occasiones externas, quæ suapte natura ad venerem irritant, provocantque, se se libere, nullaque urgente necessitate quis conjicit. Veri Castitatis, & strenui cultores spectris impuris exagitantur. Ambigui sunt, consenserint, nec ne. Conflictum aperiunt Confessario dolore summo, ignorantes graviter, an leviter deliquerint, & rem, ut est apud Deum, confitentur. Confessarius tum judicat venialem esse culpam, cum poenitens tentationum occasiones, nempe mulierum familiaritatem, Theatrorum, & Comœdiarum, & cætera id genus pericula revera declinat. Si e contrario poenitens nulla coactus necessitate, sed ob suam curiositatem, vanumque solatium adit tentationum occasiones, & præstigia, tum licet ignoret, se expresse consensum præstitisse, immo tametsi asserat se non consensisse, quando præsertim lucta ista longa est, & frequentia occasionum repetita, Confessarius judicat, illum consensisse, & nisi occasiones tentationum evitaverit, absolutionem denegabit. Hæc est Patrum, & Theologorum, & Casuistarum communis doctrina. Recogitent ergo omnes in libidinis palæstra exercitati, castitatem delicatissimam esse, & sæpe vulnera pati, quin eadem sentiantur. Postremo negare isti nequeunt, Comicos, Mimas, Saltatrices mortaliter peccare, sicuti & plurimi spectatores: ergo licet non peccarent se delectando de re venera, peccant tamen mortaliter, quod Comicorum peccatis consentiant, & in concilio peccatorum sedeant, ut mox evincam.

CAPUT XVII.

Auctoritate benigniorum Theologorum improbat excusatio illorum, qui se spectare obscenas Comœdias innoxie ajunt. Peccant isti mortaliter, inquiunt benigni Casuistæ, ex hoc solo capite, quod approbant, & sua præsentia consentiunt in peccata mortalia Histrionum.

I. **C**omoediæ obscenæ, ut alias dictum est, illæ sunt, quas re-
præsentant viri, & feminae amatorum, & amasiarum causam agentes, ut communiter hodie fit. Istæ prorsus obscenæ sunt, quamvis modesta essent Drammata Poetarum, quæ a Comoedis recitantur. Porro quamvis supra patefecerim, & quidem, ut mihi videtur, evidenter, peccare mortaliter Comoediarum turpium Spectatores ex hoc solo capite, quod sua præsentia consentiant histrionum sceleribus; nihilominus lubet hanc eandem veritatem benigniorum Theologorum confirmare auctoritate.

II. P. Hieronymus Florentinus *loc. cit.* Disc. 8. pag. 182. hanc statuit Conclusionem. „ *Assistentes Comœdiis notabiliter obscenis*
„ *peccant mortaliter ex eo præcise, quod cooperantur peccato mortali Histrionum* Nam ut dixi in prima Editione hujus meæ Comœdio-Crisis *Conclus. 6.* peccant consensu juxta doctrinam Apostoli C. 1. ad Rom. *Quoniam qui talia agunt digni sunt morte: & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Cujus auctoritas adeo probat intentum, ut Diana p. 5. tr. 13. ref. 81. me citato, cum Hurtado de Mendoza, & p. 11. tr. 5. ref. 52. licet P. Nicolai Baldelli, & Turriani, & Ferrantini contrariam sententiam attulerit, nihil tamen, ut solet, pro ea dixit, quo vel probabilem sibi videri declararet: immo part. 11. rogatus ab amicis per litteras, ut si Auctores aliquos pro illa haberet, afferret illis, ut morem gereret allegavit præter Ferrantinum, etiam P. Bardi. Sed non solum hujus sententiæ probabilitatem dissimulavit, verum semper magis in meam sententiam propensus, concludit sententiam Turriani, Baldelli, & Ferrantini esse periculosam.

„ Dicunt enim prædicti Auctores, quod ideo Spectatores, qui

„ *primo* confluunt sunt vere cooperatores illius peccati, quo pec-
„ cant Histriones, quia illi sunt causa determinativa ut agant Co-
„ moediam obscœnam. At vero *secundo* confluentes non sunt caus-
„ sa, cur Comoedia agatur, cum adhuc ageretur, etiamsi ipsi non
„ adessent. Et sic quia non influunt in hunc effectum non possunt
„ dici causa illius, & ideo Histrionum peccato non cooperari &c.
„ Sed hoc non obstante dico distinctionem hujusmodi nullius ef-
„ se roboris, & efficaciae: nam quidquid sit quod *primi* confluen-
„ tes cooperari dicantur, quatenus constituunt illum sufficientem
„ numerum hominum spectatorum, cum quo recitabunt histrio-
„ nes, sine quo non recitabunt: & *secundo* confluentes, quia sine
„ ipsis recitabunt, non dicantur cooperari: illud est certum quod
„ si secundi non cooperantur, ad minus negari non potest, quod
„ consentiant hujusmodi actioni. Ergo ex testimonio D. Pauli
„ vere peccant. Et probatur ratione: nam consentire v. g. Joan-
„ nem peccato aliorum, & circa illud non operari, nihil aliud est,
„ quam voluntatem Joannis tendere in idem objectum peccamino-
„ sum per actum complacentiae, seu delectationis... Constat igitur
„ etiam sine cooperatione spectatores consentire obscœnitati
„ Histrionum, & per hoc, quod D. Paulus *loc. cit.* dixit: *Digni sunt*
„ *morte non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facienti-*
„ *bus.* Ubi D. Thomas in Commentario intelligit... quod poena
„ hujus mortis debetur primo *iis, qui talia agunt peccata, & non so-*
„ *lum illis, sed etiam iis, qui consentiunt facientibus:* & hoc du-
„ pliciter: uno modo directe, vel laudando peccatum, vel prae-
„ consilium, vel favorem... vel indirecte, quando non reprae-
„ dunt, aut impediunt quocumque modo si possunt; & praecipue si ex
„ officio incumbat. Sed & secundi generis Auditores Histrionibus prae-
„ bent favorem, quatenus vel mercedem solvunt illis, ut faciunt
„ *primi*; vel risu, plausu, & ipsa assistentia favent. Ergo juxta doctri-
„ nam S. Thomae directe consentiunt, etiamsi non cooperentur.
„ P. Bardi apud Dianam *res. 52.* considerans difficultatem prae-
„ sentem, non in speculativa, sed in practica, dicit esse valde pe-
„ riculosam: Sed D. Ferrantinus volens benignam aliquam senten-
„ tiam constituere pro illis, qui Theatrum frequentant, dicit, Hur-
„ tadum, & me nimis rigide procedere. Ut autem suam senten-
„ tiam explicet, imaginatur hoc pactum inter Histriones, & illos,
„ qui

„ qui pecuniam solvunt, iniri; nimirum ex suppositione, quod vos
 „ acturi sitis hanc fabulam, ad quam jam ex consensu sufficientis
 „ Auditorii determinati estis; seu stante hac conditione, quod fabu-
 „ la peragatur, do vobis pecuniam, ut concedatis mihi locum in
 „ aula. Hoc autem pactum existimat Ferrantinus esse licitum; si-
 „ cut licitum est causa urbanitatis invitare amicum ad coenam in
 „ die jejunii, quando amicus jam determinatus est ad coenandum
 „ alibi, ubi coena est præparata: ergo similiter licebit dare pecu-
 „ niam Histrionibus jam determinatis ad agendam Comoediam ad
 „ instantiam *primorum* confluentium.

„ Sed respondeo, non licere de uno casu argumentum ad alium,
 „ cum inter utrumque sit valde dispar ratio: nam quando plures si-
 „ mul coenant, & invitans licite coenat, cum illa die ex hypothesi
 „ non teneatur jejunare invitatus autem illicite coenant cum ex hip-
 „ pothesi teneatur jejunare: quare unusquisque suam coenam mandu-
 „ cat; & ideo non uniuntur formaliter in eadem actione peccaminosa:
 „ fa: at vero si invitans teneretur etiam ipse jejunare, argumentum
 „ *P. Ferrantini* non haberet locum: quare non sic in auditione Co-
 „ moediæ illicitæ: nam primi generis spectator peccat, tum quia
 „ dat causam histrionibus, tum quia consentit obscœnitati gravi,
 „ & condelectatur in illa: & etiam secundi generis spectator, esto
 „ non det causam Comoediæ, condelectatur tamen, & consentit.
 „ Ergo peccat.

„ Sed falsum est hunc secundi generis spectatorem non coopera-
 „ ri. Quod sic probo. Ponamus v. g. ad transferendum magnum
 „ lignum, seu lapidem requiri decem homines motores, & suffi-
 „ cientes ad trahendum: si dum trahitur lignum addantur, & acce-
 „ dant duo alii homines, & uniantur cum illis primis decem, &
 „ lignum simul trahatur ab omnibus, seu transferatur in locum
 „ suum, nemo negabit translationem esse causatam a duodecim
 „ motoribus, licet a principio determinatum solum fuisset, ut fieret
 „ solum a decem concausis sufficientibus. Et ratio est, quia ut con-
 „ causæ aliquæ producant hunc, vel illum effectum, non est neces-
 „ se ut sint tot, & non plures: sed si plures sint, dummodo omnes,
 „ & singulæ influant, & ut in exemplo allato trabem impellant, &
 „ transferant singulæ pro sua parte. Ad hanc veritatem probandam
 „ multa possunt occurrere exempla, quæ quotidie sunt in praxi.

„ V. g.

„ V. g. in Capitulo, vel Congregatione viginti electorum si concurrant undecim, sufficiunt ut electio sit valida : & si concurrant duodecim adhuc erit valida, & plures erunt concausæ, quam sufficiant, & omnes cooperantur „. (Exemplum P. Segneri supra allatum de illis, qui præsentibus sunt proditori contra Principem, luculentius rem explicat.)

„ Similes Histriones non solum moventur, & determinantur ad actionem, quia spectatores *primi generis* solvunt pecuniam sufficientem, audiunt, rident, plaudunt, & acclamant : sed etiam quia spectatores *secundi generis* eadem præstant, cujus rei signum est, Histriones non statim, ac completus est numerus auditorum *primi generis* incipiunt comœdiam, sed moram trahunt, & expectant Auditores *secundi generis*, a quorum pecunia, risu, plausu, & audientia etiam moventur, ut recitent comœdiam. Ergo nulla distinctio : & sic omnes cooperatores sunt, & peccant. At si qui latenter adessent, ita ut nullo modo influerent, neque pecunia, neque risu, neque plausu, neque manifesta præsentia, quia latent, certum est, quod etiam isti nihilominus *peccarent mortaliter* consensu, & complacentia notabilis obscœnitatis.

III. Hactenus P. Hieronymus Florentinus, qui in suæ doctrinæ confirmationem cujuscumque Religionis Theologos adducit, earumque testimonia rescribit. Citat enim Azorium, Emmanuelem Sa, Sanchez, Filliucium, Comitolum, Valerium Reginaldum, Baldellum, Luisium Turrianum in *Summ. Theol. Mor. p. 1. de virt. & vitiis cap. 285. num. 5.* ubi hæc scribit : *Histriones hujus temporis sunt in statu peccati mortalis, neque possunt absolvi, quando habent animum perseverandi. Et num. 6. Neque admittendi sunt ad Communionem, eo quod comœdiæ, eo modo quo fiunt in HISPANIA non sunt licitæ.* Idem prorsus dicito de comœdiis, quæ fiunt in Italia, in Germania, Gallia, Anglia, cæterisque Europæ locis.

IV. P. Cæsar Franciotti ejusdem Cong. M. D. in opere *de institutione juvenis Christiani cap. 15.* hanc thesim demonstrandam suscipit, lingua Italica, & a me latina redditam. *Rationibus evincitur inspectores comœdiarum nostri temporis peccare mortaliter.* Non de antiquis, sed de sui temporis comœdiis loquitur. Ad hanc veritatem confirmandam, se pluribus moveri rationibus testatur. *Et primo, inquit, quod videam, homines reperiri adeo Christiano lumine destitu-*

stitutos, ut ejusmodi obscœnitates licitum, honestumque juvenum solatium reputent; cum vel ipsorum juvenum confessione constet, vix unquam comœdias frequentari, absque voluntate audiendi lascivum sermonem, videndi res libidinosas, delectandi de actione turpi: neque inde discedi, quin pluribus, & quidem pluribus culpis lethalibus animus onustus sit. Secundo ad hoc me urgent, quorumdam piorum hominum vota, qui cum in communi sermone rationes obtrudi audiant, quæ honestas, licitasque comœdias ostendere videntur, habere in promptu vellent, quid respondendum contrariæ opinionis patronis, quidque pro veritatis defensione opponendum sit. Tertio, ut hunc laborem suscipiam, utilitas, quam ex profectu juvenum, quorum plurimi ex comœdiarum præstigiis extremam subeunt jacturam, reportare confido, me cogit &c. Evincit vero, inspectores comœdiarum sui temporis triplici argumentorum genere peccare mortaliter, ratione videlicet occasionis, cooperationis, & scandali. Quæ cum sint communia & toties repetita, prætereo. Fatetur, se hæc omnia hausisse ex sermone P. Petri Cesani ejusdem Congregationis, allegatque aliorum Theologorum communem consensum.

S. U N I C U S.

Confectarium serio meditandum.

I. **M**ulti ex Casuistis, quos allegat P. Hieronymus Florentinus, ambigue loquuntur, & de more variis distinctiunculis Christianam doctrinam obscurant, & corrumpunt. Convenit tamen communiter, vel penes ipsos benignioris laxiorisque Ethices Patronos, Comicos, & Comicas amoris causam in Theatro repræsentantes peccare mortaliter; & ejusdem mortalis noxæ fontes pronunciant spectatores, quos tribuunt in Classes duas. In priori collocant illos, qui numerum conflant sufficientem ad mercedem solvendam comœdis, sine quibus recitari comœdia non posset. Propterea hi sunt, inquit P. Antonius Diana cum quibusdam aliis Benignistis, causa determinativa Actionis Theatralis, & cooperantur peccato Histrionum. Posterioris classis spectatores immunes a culpa asserit, quod superveniant priori numero, atque adeo non dent actioni causam.

II. Ut

II. Ut consuetam calumniam, quod Casuistis imponam, profligem, recitare lubet ipsius Dianæ verba ex *tom. 7. tr. 5. Res. 27.*; ubi inquit., Possunt considerari duo genera spectatorum: Primum, est eorum, qui confluunt in Theatrum *primi*: Alterum, qui *postremi*. Primi omnes *mortaliter* peccant, audita etiam *una Comœdia* tantum; quia ipsi sunt motivum, ut hic & nunc fabula agatur; Comoedus enim sine sufficienti Auditorio non aget fabulam. Hoc autem sufficiens Auditorium conflant primi. Quando enim sunt satis multi, propter illos solos agetur fabula, quamvis nullus adsit alius. Ergo omnes illi, qui sunt causa per se illius actionis *peccant mortaliter*. Tandem probō, singulos peccare etiam si postremi adveniant: quia Histrion conscopicus Auditorium integrum, illo movetur ad agendam fabulam hic & nunc, quam vult agere propter omnes illos, qui pecuniam solverunt pro illa audienda; quia omnes illi *collective* accepti sunt objectum adæquatum illius actionis quæ tunc propter omnes exercetur &c.

Non desinam tamen hic adnotare, negativam sententiam ex parte docere Nicolaum Baldellum... ubi sic ait. Puto universaliter *peccare mortaliter*, qui scientes turpitudinem, & obscœnitatem comœdiæ, *primi* ad illam confluunt; quia revera per ipsos est, ut comœdia detur. Postquam vero sufficiens numerus jam confluit, & externo peccato Histrionum est data sufficiens causa, non videtur ex hoc capite damnandus, si quis alius accedat, quia non amplius eos fovet in peccato.

Hæc secunda Baldelli opinio Dianæ arridet: ideo eam confirmat *Res. 28.*, inquiens: Sed a multis per litteras rogatus fui, cum casus *quotidie accidat*, ut si Auctores contrarium sentientes haberem, palam facerem. Libenter itaque eis assentior. Ideo primo adducam contra supradictos, duos alios Comilitones ex eadem Societate Jesu. Sic itaque asserit P. Bardi (Præceptor Tamburini): spectatores possunt dupliciter se gerere in hac re. Primo possunt se habere antecedenter &c. ... Secundo possunt spectatores se habere concomitanter, seu subsequenter... Et hi possunt excusari a peccato, quia non habent influxum in recitationem illam. Cæterum hoc *speculative* videtur certum, *practice* tamen est res valde periculosa &c.

Sed magis ample & benigne tractat difficultatem P. Ferran-
tinus

» *tinus* . . . ubi sic asserit : Hurtadus existimat peccare scandalo gra-
 » vi omnes, qui pecuniam dant Histrionibus pro pretio audiendæ
 » comœdiæ . . . Verum hæc opinio licet pia, & tutior, videri ta-
 » men posset alicui *satis scrupulosa, & rigida*. Et ideo si fieri po-
 » test, juvandum est, ut tales pecuniam tribuentes Histrionibus a
 » peccato mortali excusentur.

III. Quam vana, & ridenda sit distinctio ista, nemo non videt. Numquid adeuntes Theatra instituere supputationem spectatorum debent? Quis constitutus Judex est, ut definiat, hunc & non alium Spectatorum numerum sufficere ad congruam mercedem Histrionibus, seu Theatrorum conductoribus solvendam? Risum simul, & lacrimas hæc commenta chymerica exprimunt. Risum, quia nimis levia: lacrimas; quia nimis antievangelica. Adeo luculentum & evidens vel ipsis laxioris Ethices patronis est, Comœdos, Actores nempe, & Actrices ætatis nostræ peccare mortaliter, ut ne vocare quidem in disputationem id audeant. Hinc necessario, ipsis fatentibus, consequitur, peccare mortaliter Spectatores, quia istis absentibus repræsentare comœdiam Histriones minime queunt. Commentum, quod excogitarunt dividendi spectatores in classes duas, vanum, & communi sensui adversum est. Ergo secundum vel ipsos laxiores Casuistas, nedum Patres, & Theologos graviores Spectatores omnium Theatrorum, in quibus viri, & Mulierculæ causam amoris, vel odii perorant voce, gestibus, nutibus, corporumque agitatione, cantus, & sonitus modulatione, ut corda humana commoveant, emolliant, illiciantque, peccant mortaliter.

IV. Quæ cum ita se habeant, quis nunc non miretur tremendam illam, formidandamque ignorantiae caliginem, qua circumfunduntur mundani homines? Adeo isti obcæcati sunt, ut, pestiferam, corruptelam tamquam innoxiam immaculatamque consuetudinem propugnent. Vociferantur nihil mali esse Theatra frequentare cujuscumque status homines, etiam moratæ conscientiae, immo Sacerdotes, & altioris dignitatis viros. Quid? Damnabisne, inquiunt, omne humanum genus? Hæc sunt cæcitatis portenta, quibus Dæmon fascinat mundum. Vaferrimum Sophisma sibi opponit Augustinus, inquiens: *Nonne omnes sic faciunt? Quis est, qui non faciat? Numquid omnes damnaturus est Deus? Quid respondet? Magna tentatio*. At numquid multitudine mendacium defendis? An non

clamat Scriptura : *Ne sequaris multitudinem ad peccandum ?* Confendere jura peccatis , & cœpit licitum esse , quod publicum est . Et hoc est tremendissimum cæcitatis , & soporis flagellum , quo vapulant effæminati homines . Non prævaricantis multitudinis corruptelæ , sed Evangelicæ legis Spiritus , & baptismalis professionis sensus sunt morum nostrorum norma , & scopus . Revolvito sacrosancta Evangelia , Apostolorumque Epistolas , ad quarum amussim judicandus eris . Percurrito Patrum , & insignium Theologorum volumina . Consulito ipsum communem sensum præjudiciorum vacuum ; & inde colliges manifeste , præfata spectacula cum castitate , cum humilitate , ceterisque Christianæ professionis virtutibus hostiliter pugnare . Quod homines nihil prorsus sibi conscientiæ vertant Theatra frequentare , hoc est , ut dixi , ultimum cæcitatis , & obdurationis supplicium ingens , & vehementissime formidandum .

CAPUT XVIII.

SS. Patres docent spectatores turpium Comædiarum , & Theatrorum peccare mortaliter , potissimum ob præsentiam , qua probant Histrionum , aliorumque adstantium flagitia .

I. **C** Apite superiore Casuistarum benigniorum auctoritate ostensum est , spectatores comoëdiarum peccare mortaliter , quod propria præsentia probant , & confirmant Histrionum , & ceterorum omnium , quæ ibi committuntur , flagitia . Plures non indoctos modo , verum etiam doctos eruditosque viros audivi , SS. Patres haudquaquam definire criminis gravitatem , quæ in spectandis obscœnis Theatris patratur . Ultro fatentur , & comoëdos , & moraliter loquendo , majorem , aut saltem magnam spectatorum partem mortaliter in tali occasione constitutos peccare . Ergo necessario consequitur peccare omnes ; quia cæteri , qui non peccant se de rebus obscœnis ibi repræsentatis delectando , suntque veluti æneæ statuæ , & supra omnes humanorum sensuum , & concupiscentiæ turbidos motus constituti , sciuntque certo distinguere delectationem folius repræsentationis a delectatione de re repræsentata , peccant graviter , propterea quod approbant sua præsentia peccata mortalia Histrionum , & aliorum . Hæc consequentia extra controversiam
possi-

posita, & ineluctabilis est. Nonne, ut alias diximus, peccant mortaliter, qui duorum, vel plurium duellum spectant, quo de morte corporis certatur? Et mortaliter non peccabunt, qui læti & exultabundi spectant duellum & stragem animarum, quam fieri in Theatro vel ipsi fatentur.

II. At Patres, inquiunt, non declarant, Spectatores Theatrorum peccare mortaliter. Qui hoc sibi persuadent, audiant S. Joannem Chrysostomum, qui *Homil 38. in cap. 11. Matth.* primum peccata Theatrorum perstringit, & postea hæc omnia in omnium Spectantium capita revocari docet: *Nam fornicatorii cantus multo magis quam stercora sunt abominabiles. Quodque ægrius ferendum est, non solum nullam talia audientes molestiam ferunt capitis, verum etiam, ridetis, atque lætamini.... Dic mihi oro cum blasphemantes audis gaudes, atque exultas, an potius perhorrescis, aures obstruis? Non dubito, quin perhorrescas. Quamobrem? Quia videlicet numquam tu blasphemare soleas. Pariter ergo in turpiloquio etiam facito, si persuadere nobis omnino vis, non libenter turpissima verba te proferre: tunc tibi credimus, cum nec audire quidem prospeximus. Nam quomodo virtutem colis, qui hæc audiendo enutris? Quomodo castimonia arduos perferre labores poteris, qui risu diffluis, & CANTU MERETRICIO CAPERIS?... Non audistis Paulum dicentem: Gaudete in Domino? In Domino dixit, non in Diabolo.*

III. Hæc meditentur qui Theatra se adire ajunt, ut fornicatorio cantu, & musica meretricia aures demulceant. Musica sacra, qua Dei & Sanctorum celebrantur laudes, quæque hodie in Ecclesiis plus justo fane, non sine scandalo alicubi resonat, haudquaquam delectantur. Fornicatoriam Mimorum, & Mimarum musicam, qua Cleopatrarum, Meroparum, Semiramidis, Sofonisbæ, & cæterarum similium muliercularum, & scortorum extolluntur facinora amatoria, audire volunt, quia hinc dulcissimam capiunt voluptatem. Et hoc innocens esse solatium effutire illos minime pudet. Sed pergit Chrysostomus ibidem.

IV. *Cuncta enim simpliciter, quæ ibi fiunt, turpissima sunt: verba vestitus, tonsura, incessus, voces, cantus, modulationes, oculorum eversiones, ac motus, fistulae, tibiae, & ipsa fabularum argumenta: omnia, inquam, turpi lascivia plena sunt. Dic ergo quando a tanta fornicationis immunda cupidine, quam tibi Diabolus infundit, te*

ipsum recipies, atque resipiscas? Non enim ignoramus quot ibi fornicationes peragantur, quot adulteriis matrimonia maculentur, quot viri muliebria patiantur, quot juvenes effeminentur, cuncta iniquitatis SUMMÆ, cuncta prodigiorum, cuncta impudentiæ plena sunt.... Nam si possem nomine omnes appellare, cito tibi ostenderem. Quot quasi captivos scorta inde abduxerunt, quot ab uxoribus abstraxerunt. (Quot & ego nomine appellare possem Cantatricium, & Saltatricium fascinio captos?) Otiosa enim Juventus in hujusmodi malis educata omni ferocissima bestia immanior est.... Quid dicam quod ad Diabolicas has sodalitates innumeras multi consumunt pecunias? Quid de lascivia, quid de aliis malis? Ultimum tandem asyllum Chrysostomus penetrat, quo se recipere spectatores Theatrales conantur. Arrigant aures, animumque ad ea, quæ sequuntur, intendant.

V. Sed ego, inquires, ostendam nihil multis hujusmodi ludos obfuisse. Audi responsum: Immo vero id maxime nocet, quod frustra, & incassum tempus consumis, & scandalum aliis offers. Nam etsi tu quodam excelsi animi robore nihil inde tibi mali contraxisti; attamen quoniam alios imbecilliores exemplo tui spectaculorum studiosos fecisti, quomodo non ipse malum contraxisti, qui causam mali committendi aliis præbuisisti? Qui enim ibi corrumpuntur tam viri, quam mulieres, OMNES CORRUPTIONIS CRIMINA, ET CAUSAM IN CAPUT Tuum TRANSFERUNT. Nam quemadmodum si non essent, qui spectarent, nec essent etiam, qui luderent. Sic quoniam intersunt, causaque peccatorum, quæ committuntur, ignem etiam patiuntur. Quare quamvis animi tui modestia effecisti, ut nihil tibi inde obfuerit, quod ego fieri posse non arbitror: quoniam tamen alii causa ludorum multa peccarunt, graves propter hoc penas lues.

VI. Hanc eandem doctrinam Chrysostomus Homil. 6. in cap. 2. Matt. repetit, & altius inculcat, ubi, Diabolus, inquit, in Urbibus Theatra construxit, & illos risuum, & turpium voluptatum incentores paravit, & per illorum litem in universam Urbem talem excitat pestem.... Quando enim Mimi illi, atque ridiculi blasphemum, ac turpe quid dixerunt, tunc potissimum quique stolidiores solvuntur in risum: inde applaudentes magis, unde etiam lapidibus illos exagitare debuerant, qui fornacem ignis horribilis ex hujusmodi voluptate

IN

IN SUUM IPSORUM CAPUT SUCCENDUNT. Qui enim laudant ista dicentes, ipsi eis hæc exercere persuadent; & idcirco ipsi potius propter hæc merentur quod ob ista sancitum est supplicium. (Laudant autem, & plaudunt omnes, qui sua præsentia illa foveant.) Si enim (pergit ille) nullus esset talium spectator, ac fautor, nec essent, qui aut dicere illa, aut agere curarent. Quando vero vos cernunt, & artes proprias, & ipsa exercendi quotidiani operis loca, & illum, quem ex his paratis quæstum, & prorsus omnia simul vanissimi illius spectaculi amore deferere, avidiori & illi ad hæc intentione rapiuntur, studiumque his majus intendunt. Et hæc dico, non ut illos a crimine videar vindicare, SED UT VOS DISCATIS, INITIUM, ET CAPUT INIQUITATIS HUIUS VOS ESSE POTISSIMUM.... Non enim tam ille delinquit, qui illa simulat, quam TU præ illo, qui hoc fieri jubes (utique mercedem solvendo, & adstando). Nec solum jubes, sed etiam exultatione, risu, plausu adjuvas quæ geruntur, omnibusque prorsus modis HANC DIABOLICAM CONFOVES OFFICINAM. Neque vero istud mihi opponas, quod jam quidquid ibi fit simulatio & fictum argumentum sit, non etiam veritas rerum. Etenim simulatio ista plurimos adulteros fecit, & multas domos subvertit; PROPTEREA MAXIME GEMO, QUOD TAM GRANDE MALUM HOC, MALUM ESSE NON CREDITUR; sed, quod est multo deterrimum, & favor, & clamor, & plausus adhibetur, & risus; cum in communem perniciem adulterium tam turpe committitur. Quid ergo ais, simulatio est illa, non crimen? Et propterea mille MORTIBUS digni sunt; quoniam quæ fugere cunctæ prorsus imperant leges, ea isti non verentur imitari. Si enim adulterium malum est; malum est sine dubio ejus imitatio. Et non dico quantos adulteros, qui huiusmodi adulteria Histrionica simulatione repræsentant, quemadmodum etiam impudentes horum spectatores efficiant. Nihil quippe obscœnius illo oculo, nihilque lascivius, qui spectare talia patienter potest; ne dicam libenter.

VII. Rursus Chrysostomus Homil. de David, & Saule illorum refellit exeusationes nugacissimas, qui leve & veniale esse crimen contendunt Theatra spectare. Et quid hic, inquiunt, MAGNI SCELERIS commissum est, ut ab istis sacris cancellis arcendi sint? Immo quod delictum HIS GRAVIUS quæris?.. Quod si mulier sponte, ac forte in foro obvia, & neglectius culta sæpe numero curio-

curiosius intuentem capit ipso vultus aspectu : isti , qui non simpliciter , neque fortuito , sed studio . . . in facies feminarum illarum nobilium defixos habent oculos ; qua fronte poterunt dicere , quod eas non viderint ad concupiscendum ? (Plures non curant Mimicas & fictas repræsentationes spectare scenarum , quia in pulpitis cum amasiunculis Veneris negotium voce , aspectu , quo ad locus permittit , tractant , & alibi exequendum machinantur , & peragunt) . Ubi verba quoque accedunt fracta , lascivaque , ubi cantiones meretriciæ , ubi voces vehementer ad voluptatem incitantes , ubi stibio picti oculi , ubi coloribus tinctæ genæ , ubi totius corporis habitus fucorum impostura plenus est , aliæque multa lenocinia ad fallendos inescandosque , intuentes instructa : ubi socordia spectantium , multaque confusio , & hinc nascens ad lasciviam exhortatio , tum ab illis , qui spectaculis interfuerunt , tum ab iis , qui quæ viderunt in spectaculis , post aliis enarrant . Accedunt huc irritamenta per fistulas , ac tibias , aliæque hujus generis modulatio in fraudem illiciens , mentisque robur emolliens , ac meretricum insidiis , delectatione præparans illic desidentium animos , efficiensque ut facilius capiantur . Etenim si hic ubi psalmi , ubi Divinorum verborum enarratio , ubi Dei metus , multaque reverentia , frequenter , ceu latro quispiam versutus , clam obrepit concupiscentia , quomodo qui desident in Theatro , qui nihil sani neque audiunt , neque vident , qui undique obsidionem patiuntur per aures , per oculos , possint illam superare concupiscentiam ? Quapropter equidem hortor , rogoque , ut prius **CONFESSIO**NE , AC **POENITENTIA** , **ALIISQUE REMEDIIS OMNIBUS** se se a peccato ex Theatricis spectaculis contracto perpurgent , atque ita divinos audiant sermones . (Disciplina Confessionis venialium tum non obtinebat .) **NEQUE** enim hic **MEDIOCRITER** a vobis **DELINQUITUR** . Id , quod vel ab exemplis cuiusvis perspicue videre licet . . . Non metuis , non expravescis . . . dum auribus eisdem audis & scortum obscæne loquens , & Prophetam , Apostolumque ad arcana Scripturæ introducens : dum eodem corde & **LETHALIA SUMITIS VENENA** , & hanc hostiam sanctam , & tremendam ? . . . Hæc nunc ad vestram charitatem dicenda putavi , nec unquam dicere cessabo .

VIII. Duplici ex capite Chrysostomus petit Theatrorum Spectatores . Primo evincit illos graviter peccare , quod re ipsa de rebus ibidem repræsentatis delectentur , sive de cantu fornicatorio , & de musi-

musica meretricia; sive de adulterio, de fornicatione, & cæteris amatoriiis factis a mimis vivide expressis; sive de aspectu mulierum nobilium, aliarumque lascive ornatarum illuc confluentium. Secundo, dum testantur se excelsi animo, & invicto robore præditos nullam se maculam contrahere, quamvis nullam eisdem adhibeat fidem, ut nulla ad effugium rima pateat, ex altero latere aggreditur ineluctabiliter hoc pacto: Eo unice ars Theatralis sua collineat studia, & præstigia, ut spectantium oculos, aures, concupiscentiam demulceant, arment, irritent, & amore, ut ita dicam, liquefcentes efficiant Auditores. Quod adeo verum est, ut Mimæ, & Mimi, qui non permovent, non alliciunt, non delectant, non titillant Auditorum corda & appetitiones, reiiciuntur ut ineptæ, & inepti. Qui vero, & quæciendorum affectuum vi, & artificio pollent, ingenti aureorum pensione conducuntur. Hinc est, quod Mimi isti, & Mimæ, Cantatrices, & Saltatrices lethaliter peccant, earumque artem ut infamem, turpem, obscœnam, antichristianam omnes leges, omnes populi execrantur. Accedit, quod communiter homines ad vitia proni sunt, imbecilles, & æstu libidinis furentes; atque adeo plurimi in Theatro peccant. Porro hæc omnia peccata & Histrionum, & Spectatorum in caput cujuslibet adstantis, tametsi aliunde nullo pravo affectu inquinati revolvuntur, & recidunt; quoniam quisque sua præsentia fovet, probat, confirmatque professionem infamem, quæ eo tendit, ut ad peccandum alliciat, & invitet, ut dictum alias, & repetendum sæpius est. Ergo, inquis, etiam omnes, qui promiscuis virorum, & mulierum conversationibus, ludis &c. interfunt, graviter delinquent, cum certum moraliter sit plura ibidem patrari flagitia. Quid, si totum concederem? At latissimum est discrimen. Nulla lex infamem hætenus ejusmodi conversationem declaravit. Nemo ibi, sive vir, sive mulier rem amatoriam repræsentat; nemo artificia adhibet, ut concupiscentiam provocet: nulla ibi Mima, nullus Mimus. Ut toties dixi omnia Theatrorum præstigia simul accepta conflant maleficio Theatrico. Absit tamen, ut probem promiscuas virorum, & mulierum conversationes hodiernas, quas animarum laqueos reputo, & civilis regiminis perturbatrices. Id solum assero maximum esse conversationem virorum & feminarum inter, & Theatra Mimorum, & Mimarum discrimen.

IX. Eandem ac Chrysoſtomus doctrinam cæteri Patres unanimi conſenſu docent. Tertullianus *de ſpect.* c. 15. inquit: *Nam & ſi qui modeſte, & probe ſpectaculis fruitur pro dignitatis, vel ætatis, vel etiam naturæ ſuæ conditione, non tamen immobilis animi eſt ſine TACITA ſpiritus paſſione. Nemo ad voluptatem venit ſine affectu: nemo affectum ſine caſibus ſuis patitur... Cæterum ſi ceſſat affectus, ceſſat voluptas; & eſt jam reus ille vanitatis, eo conveniens, ubi nihil conſequitur... Quid quod re judicat inter eos poſitus, quorum ſe ſimilem nolens, utique deteſtatozem confitetur. Nobis ſatis non eſt, ſi ipſi nihil tale facimus, niſi & talia facientibus non conferamur. Si furem (inquit *psal.* 49.) videbas, concurrebas cum eo. Utinam ne in ſeculo quidem cum illis moraremur. Sed tamen in ſecularibus ſeparamur, quia ſeculum Dei eſt: Secularia autem Diaboli.*

X. Viden? *Peccas*, inquit Tertullianus, quamvis expreſſe te delectari de Comoedia non advertis: quoniam niſi ſtultus eo convenit plures inſumpturus horas, ubi nullam capit voluptatem. Voluptatem te habere negas: ſed cum reipſa Theatro aſſiſtis, *tacite* probas, & re confirmas, quod ore negare contendis. Quamobrem mentitur iniquitas ſibi. Cæterum ſi ex hoc capite victas dare manus renuis, graviffimum patras ſcelus, quod illos tua præſentia foveas, quos infames, ſceleſtoſque confiteris. *Si videbas furem*, inquit, *concurrerebas cum eo.* Cedo: ſi furem præſentia tua animares ad furta committenda, an lethaliter non peccares, & reſtitutioni obnoxius non eſſes? Mimi & mimæ fures ſunt pudicitiae, honeſtatis, & animarum. Veneris peſtem ut propagent, non eloquentiae, non geſtum non oculorum fasciniis parcunt. Tu iſtos & præſentia, & plauſu foves, & mercedis ſolutione alis, & nutris. Et horum ſcelerum, & eorum, quæ inde ſequuntur particeps non eris? Fatuus ſolus inficiari hoc poteſt. Audias iterum Tertullianum *cap.* 22. te ſtultitiae, & perversitatis reum increpantem: *Etenim ipſi Auctores, & Adminiſtratores Spectaculorum, ſcenicos... damnant ignominia, & capitis minutione, arcentes Curia, roſtris, Senatu, Equite, cæterisque honoribus omnibus ſimul ac ornamentis. Quibus quanta perversitas? Amant quos mulctant; depretiant, quos probant: Artem magnificant; Artificem notant. Quale iudicium eſt, ut ob ea quis offuſcetur, per quæ promeretur?*

XI. Mitto Cyprianum, cæterosque Patres, qui non ſecus ac Chry-

Chrysoſtomus a Sacramentis arcent fideles Theatrorum Spectatores. Paucis nunc illos alloqui liceat, qui damnari quidem peccati a Patribus fatentur Comoëdiarum, & Tragoëdiarum Spectatores; at ſubdunt, Patres non definire, ſit ne peccatum mortale, vel veniale. Indefinita ergo malitia iſtius actionis eſt iſſis fatentibus: Peccant itaque lethaliter, ob hoc ſolum, quod venenum ſponte bibant, ignorantes, mortale ne ſit, an veniale. Cæterum Patres non definiunt grave patrare ſcelus Comoëdiarum Spectatores? Qui talia ſomniant, numquam ſe legiſſe intento animo Patrum Opera produunt. Annon ajunt Patres *lethalia venena* Spectatores iſtos epotare? An non definiunt arcendos ab altari, ab audiendo Dei verbo ejuſmodi Spectatores, niſi prius pœnitentia contracta crimina eluerint, & a tanta perverſitate receſſerint? Quid? Patres non definiunt criminis gravitatem? Verum habet, quia Patres exerte clamant, expri-
mi vix poſſe tantæ corruptelæ malitiam, nec unum patrari flagitium, ſed plurima. Clamant, Theatra eſſe *Veneris Sacrarium*, *Conſiſtorium impuditiæ*, *Congregationem Satanicam*, *Cathedram peſtilentiae*, *fornicationum*, & *adulteriorum ſentinam*, *conciliabulum iniquitatis*, *Dæmonum caſtra*, in quibus Mimi & Mimæ infernalis malitiæ Duces univerſale bellum Evangelio intentant: non unum adoriuntur ſenſum, ſed omnes maleficio inficiunt, animum emolliunt, mentem excantant, virtutes omnes & Chriſtianam ſanctitatem in deriſionem & contemptum adducunt: flagitia fere omnia, fornicationes, adulteria, lenocinia, deſidiam, mollitiem, luxum, faſtum, pompas mundanas, ambitionem, ſuperbiam, quid non? triumphantes extollunt, & ad hæc amplectenda ſuadent, perſuadentque. Utique Patres diſtinctione peccati mortalis, & venialis non utuntur. At nec eam adhibent, cum perjuria, blaſphemias, adulteria, ſupra, furta, homicidia improbant. Non ergo mortifera crimina hæc erunt? An mitius Patres Theatrica flagitia, quam fornicationes, perjuria, & blaſphemias, cæteraque capitalia delicta execrantur? Quin altius contra Theatra, ceu omnium vitiorum & ſclerum lutulentiffimos fontes zelum accedunt, vocis ſonitum extollunt, detonant, invehuntur, quam adverſus hoc, aut illud peculiare crimen. Hæc omnia perſpicua, & luculenta ſunt. Verum enimvero Theatrorum defenſores tali ſunt maleficio, & faſcinio carnalis voluptatis dementati, ut nullo ſanari remedio,

nulla revinci argumentatione, tametsi evidentissima queant. Nul-
lum quippe vitium adeo mentem excæcat, & cor humanum indurat,
& a Deo avertit, ac carnalis voluptas, quoniam nihil magis spiri-
tui, quam caro opponitur.

XII. Quid Theatra adire, choreas ducere, conversari promi-
scue viros inter & mulieres, vetitum est? Quid hominis est, qui ta-
lia docet? Solitariam ne Christiani vitam agent omni recreatione
sublata? Utinam datum mihi esset, hæc, aliaque Christianorum oble-
tamenta & gaudia innoxia reddere; & hujus peregrinationis & exi-
lii brevissimi pœnas, ærumnas, & misérias de medio tollere. At
nemo hætenus Mundi illecebras sociare cum Christi Cruce, & Evan-
gelica Morali didicit. Audi Chrysostomum, qui *Homil. 38. in C. 12.*
Matt. hæc omnia sibi opponens, quæ sint Christianorum solatia
manifestat. *Cum recreare animum volueris, poteris hortos petere,*
fluentes rivos conspicerere, ingentes lacus considerare, amœna cernere
loca, cicadas audire canentes, in templis Martyrum conversari...
Habes uxorem, non cares liberis, abundas amicis, quæ omnia dele-
ctationem honestam, & emolumenta nonnumquam solent præbere.
Quid enim liberis suavius? Quid uxore casta, moderato, & tempe-
ranti marito dulcius? Barbari quidem ipsi, cum de Theatralibus his
ludis, & importuna delectatione fabulari audissent, dixisse feruntur
verba omnibus institutis Philosophiæ dignissima. Romanos enim, di-
xerunt, quasi liberis, & uxoribus careant, tales sibi excogitasse vo-
luptates. Quibus verbis ostendebant, nihil uxore modesta, nihil libe-
ris esse posse suavius ei, qui honeste vivere velit.

XIII. Quæ sint Christianorum deliciae, voluptates, & recreatio-
nes supra cap. 2. n. 11. ex Tertulliano descripsi, quæ videre poteris,
quin illa hic repetam. Pauca ex S. Cypriano delibabo ex *lib. de*
Spect. sub finem: *Habet, inquit, Christianus spectacula meliora, si*
velit: habet veras, & profuturas voluptates, si se recollegerit; &
ut omittam illa, quæ nondum contemplari potest, habet is tamen
Mundi pulchritudinem, quam videat, atque miretur. Solis ortum
aspiciat; rursus occasum mutuis vicibus dies noctesque revocantem,
globum lunæ, temporum cursus incrementis suis, decrementisque
signantem; astrorum micantium choros, & a summo de summa nobi-
litate fulgentes: anni totius per vices membra divisa, & dies ipsos
cum noctibus per horarum spatia digestos; & terræ molem libratam
cum

cum montibus, & proflua flumina cum suis fontibus; extensa maria cum suis fluitibus, atque littoribus &c. Hæc, inquam, & alia opera Divina sint Christianis fidelibus spectacula. Quod Theatrum humanis manibus extructum istis operibus poterit comparari, magnis licet lapidum molibus extruatur? Crustata sunt montium, & auro licet tecta lacunaria reluceant, astrorum fulgore vincentur. Numquam humana opera mirabitur, quisquis se cognoverit filium Dei. Deicit se de culmine generositatis suæ qui admirari aliquid, post Deum, potest. Scripturis inquam sacris incumbat Christianus fidelis: ibi inveniet condigna fidei spectacula. Hæc sunt Theatra, hæc Comœdiæ, hæc spectacula, quæ Christianis Patres omnes contemplanda proponunt, ut hinc animi recreationem capiant. Christiani, qui in Comœdiis Plauti, Terentii, vel Tragœdiis Cleopatrarum, Sofonistæ, Semiramidis, Meropæ, cæterisque similibus per Mimos, & Mimas repræsentatis oblectationem quærunt, non Christi Crucifixi Discipulos, sed Mundi assecclas, & reliquiarum Paganicæ superstitionis, unde suam duxerunt Theatra originem, veneratores se perhibent.

CAPUT XIX.

Quam inepte ex Principum permissione Theatrorum honestas inferatur.

I. **P**ermittunt Principes Theatra hodierna: ergo licite Histriones comœdias repræsentant, honesteque eadem spectantur. Consequentia hæc vana, & ineptissima est. Permittunt Principes meretrices: ergo licitum est meretricari? Jure ne, an secus permittantur comœdiæ, quas hodie Mimi & Mimæ referunt, mea haud interest discutere. Absit a me temeritas tanta, qua limites supremæ potestatis definire, & circumscribere audeam. Transiliunt ingenioli, & imbecillitatis meæ aciem supremæ Potestatis vasta confinia. Principes ea potissimum plectere peccata solent, quæ directe societatem, & commercium, ut furta, homicidia &c. perturbant. Num cetera quoque peccata impedire pro viribus debeant, illi decident, quorum interest, nempe Theologi, Consultores, & Confessarii Principum. Illorum quippe hoc munus est. Numquid mihi privato humunculo perspectæ esse perturbationes,

& incommoda possunt, quæ Theatrorum prohibitionem consequuntur? Meo ergo iudicio suppresso, historice dumtaxat rescribam quæ hoc de argumento Auctores docent, ut hinc Theologi, & Confessarii Principum, & Regum colligant, quid sit, aut non sit jure permittendum. Hi enim timore recedendi ab Aula spreto, & omni humano respectu conculcato, patefacere Principibus obstringuntur quid prohibendum, quid permittendum licite sit. Meditentur quæ supra adduxi. Theologi benigniores, quæ sequuntur, docent.

II. P. Hieronymus Florentinus Lucensis Cong. Mat. Dei in suo Opusculo *Theatri contra Theatrum Disc. 10. pag. 212. num. 526.* hæc scribit: *Principes, & Magistratus approbantes, aut etiam permittentes publice comœdias valde obscœnas, peccant mortaliter.*

III. „ P. Baldellus num. 12. loco quarto dicit nimirum posse Principem aut Magistratum pro aliquo tempore ad vitandum majus
„ malum prævisum permittere turpes, & obscœnas comœdias; &
„ ipsum Principem ita permittentem non peccare, quia datur permissio comparativa, quæ comparata ad majus malum vitandum,
„ quamvis ipsa permissio sit de actione peccaminosa, non est
„ peccatum.

„ Contra istam P. Baldelli permissionem P. Joannes Dominicus Ottonelli Soc. Jesu, si tamen ipse est, qui vocatur D. Domenigigus Lelonottus a Fanano in opere inscripto *della Cristiana moderazione del Teatro* cap. 4. punc. 4. not. 7. fol. 255. proposuit per litteras P. Baldello olim Magistro suo quasdam rationes Theologo dignas, quas ipse Glossam appellat; & P. Baldellus illis consideratis a suæ permissionis sententia recedere promittens, respondet, quod inspectis dictis rationibus sibi per Epistolam adductis, vere incertum sibi apparet, an Principes habeant majus malum, quod in comparatione illius possint permittere comœdias, tamquam minus malum: & ideo, si, inquit, non me poenitet, hoc motivum addam in nova operis editione.

„ Hæc Baldellus de sua illa permissione, contra quam, si forte sententiam non mutavit, quod ego nescio, liceat mihi ad ea, quæ D. D. Domenigigus adduxit, superaddere hujusmodi permissionem in praxi esse valde difficilem. Quod ut ostendam suppono, majus illud malum, ad quod vitandum eligitur talis permissio, debere esse malum culpæ: alioquin malum poenæ, quantumvis

„ ma-

„ magnum , numquam posset dici majus : nam malum culpæ excedit
 „ omne malum poenæ , ut Theologi docent communiter : & ideo
 „ ab homine Christiano detestari debet supra omne aliud malum , ut
 „ probat inter alios Eminentissimus Cardinalis De Lugo *de pœnit.*
 „ *disp. 5. sect. 2.* etiam supra poenam æternæ damnationis in infer-
 „ no . *Id. ibid. sect. 3.* Hoc posito .

„ Mihi rem attente consideranti occurrit illa peccatorum mor-
 „ talium multitudo , & gravitas , quæ morali certitudine præsup-
 „ poni potest ex iterata spectaculorum repræsentatione intra paucos
 „ carnis privii dies , quos Baldellus indicta responsione asserit esse
 „ tempus suæ assertæ permissionis . Nam in sententia præsertim
 „ ipsius certum est , quod peccant mortaliter inprimis Actores , ut
 „ *num. 1. & 2.* probat idem Auctor . Deinde *peccant omnes & sin-*
 „ *guli spectatores , qui dant causam* , & procurant modo ab ipso ex-
 „ plicato *num. 8. & 6.* ut Histriones recitent : & tertio peccant
 „ etiam illi , qui licet non dent causam illi actioni , quia tamen non
 „ sunt omnino ita fortes , & ea virtute præditi , ut periculo expositi
 „ resistent impuris illecebris , sed sibi male blandientes turpitudini
 „ consentiunt . Quare tot , & tam ingenti gravium peccatorum nu-
 „ mero simul considerato , & comparato cum illo imminente malo
 „ culpæ , quod in Populo contingere potest , & Princeps intendit
 „ evitare , difficile est æstimare an hoc , vel illud malum sit gravius ,
 „ præsertim quia peccata quæ fiunt ex causa comicæ Actionis sunt
 „ mortaliter certa , & simul cum ipsa actione existunt : at vero ma-
 „ jus illud malum , quod a longe prævidetur , malum futurum est ,
 „ & impedibile saltem a Deo , cujus providentiæ propterea pruden-
 „ ter est committendum ; vel quod ab ipso Principe alia ratione po-
 „ test averti , ut ipse P. Baldellus in *dicta requisitione* fatetur , & sic
 „ incertum est . Et tandem quodnam erit hoc malum , & in qua
 „ specie peccati , quod in Populo Christiano suo Principi obsequio-
 „ so timeri potest , & quod in ratione mali culpæ præponderare de-
 „ beat tot peccatis Histrionum , & Spectatorum ? Certe non vide-
 „ tur posse designari . Et post hæc ita mecum examinata invenio
 „ Hurtadum *de trib. virt. Theol. disp. 173. sect. 8. subsec. 11.* his
 „ verbis meæ sententiæ adstipulantem : *Numquam vidi , neque audi-*
 „ *vi publice , aut secreto , aut in Confessione a me , vel ab aliis excepta ,*
 „ *malum aliquod commune vitatum esse per comædias . Ergo hæc sen-*
 „ *tentia*

„ *tentia de permissione comædiarum ad aliquod tempus, est in praxi*
 „ *difficilis.*

„ Quod vero Principes, & Magistratus nec approbare,
 „ possint absolute, nec permittere possint ejusmodi comœdias,
 „ probat Balbellus; & ergo particularibus Conclusionibus infra
 „ confirmabo *Concl. 9. num. 799.*

„ P. Albertus Soc. Jesu Tridentinus. Hic Auctor observantia
 „ mihi, & benevolentia conjunctissimus in suo eruditissimo libro
 „ inscripto: *Paradoxa Moralia de ornatu Mulierum*, ita in ordine
 „ ad Principes de hoc argumento loquitur disp. 2. cap. 1. §. 4. *Seg-*
 „ *men. 1. num. 50. Princeps obscæna spectacula tolerans mortaliter*
 „ *delinquit &c.* Et probat ex D. Cypriano supra relato num. 92. il-
 „ lis verbis: *Lenocinante ad vitia publicæ auctoritatis malo: quæ*
 „ *verba trutinans Ludovicus Cellotius orat. 12. sic egregie edisserit:*
 „ *Hoc publicæ auctoritatis lenocinium; ut vocat Cyprianus, lenones*
 „ *ait esset Magistratus, qui id permittunt, aut imperent &c. O leges*
 „ *Julie! O Magistratum sanctitas, quibus Matronalis pudor, &*
 „ *virginum verecundia Reipublicæ voce commissa est! O Histrionum*
 „ *infamia, quæ Populi Principes cum afflavit, de repente mutat in*
 „ *lenones!* Deinde subdit S. Caroli decretum ex primo Mediola-
 „ nensi Concilio Provinciali a me num. 199. supra relato, quo
 „ Principes admonentur, ut Histriones longe ab Urbe removeant;
 „ & affert ex cap. 25. 4. num. grave supplicium, quo Deus damna-
 „ vit Principes, quia non impedierunt scelera Populi Israelitici for-
 „ nicantis, & idololatrantis cum peregrinis mulieribus.

Hoc idem argumentum illustrat P. Hieronymus Florentinus
 ibidem pag. 300. a num. 799., inquit: „ Principes & Magistratus
 „ qui approbant, aut permittunt recitari supradictas comœdias
 „ valde obscœnas peccant mortaliter.... Sed primum pro fun-
 „ damento suppono, quo ad Principem laicum primo pertinet in-
 „ vigilare, & impedire, ne Histriones obscœnitatibus hujusmodi
 „ Populorum mores contaminent, & pervertant; & ideo poenis
 „ etiam temporalibus debent illos coercere: &, si opus sit, ab Ur-
 „ be expellere, quia ita in Jure definitur *l. congruit ff. de Off. Præ-*
 „ *sid.* Poenis autem spiritualibus eosdem cogere pertinet ad Præla-
 „ tum Ecclesiasticum, qui Principem laicum coadjuvare debet, ut
 „ notavi ex Menoch. num. 654.

„ Sup-

„ Suppono secundo utrumque Principem, Ecclesiasticum, &
 „ laicum graviter, & in conscientia teneri attendere, & providere
 „ ne introducantur peccata, præsertim publica, & alia, *quæ ad*
 „ *peccandum facile inducunt*. Sed majorem obligationem esse in
 „ Principe laico, quam in Ecclesiastico, sequente decima Conclu-
 „ sione declarabo. Interim ad probandam præsertim nonam Con-
 „ clusionem utor auctoritate Apostoli *ex Epist. ad Hæbr. 13.* dicen-
 „ tis *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis: Ipsi enim pervigi-*
 „ *lant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri*. Et licet hoc
 „ loco Apostolus directe præscribat subditis obligationem, quam
 „ habent superioribus obediendi, indirecte tamen inculcat obli-
 „ gationem, quam habent Prælati non solum Ecclesiastici, sed
 „ etiam laici Principes, & Magistratus invigilandi salutis subdito-
 „ rum: ipsi enim pervigilant quasi, idest vere, rationem redditu-
 „ ri. Ideo S. Joannes Chrysostomus in hunc locum ait: *Audiant*
 „ *etiam ii, qui regunt, & gerunt Magistratus, non solum ii, qui*
 „ *ab iis reguntur &c.* Et paulo post hanc in Principibus gravissi-
 „ mam obligationem expendens ait: *Miror, an fieri possit, ut ali-*
 „ *quis ex Rectoribus salvetur &c.*

„ Primo: quia Histriones repræsentantes comoedias notabi-
 „ liter obscenas, ut plurimum sentiunt, & experiuntur in se ipsis,
 „ & eis placent libidines, quas conantur ita exprimere, ut pla-
 „ ceant spectatoribus. Ergo committunt ipsi plura peccata mor-
 „ talia. Ergo Principes, & Magistratus, qui vel approbant, vel
 „ non impediunt, cum facile possint, denegando licentiam, te-
 „ nentur de ipsis Deo rationem reddere.

„ Secundo: spectatores, qui hujusmodi Comoedias audiunt,
 „ ut delectentur de rebus, & gestibus obscenis, peccant mortali-
 „ ter, ut cum communi Doctorum Catholicorum sententia dixi in
 „ quarta Conclusionem: Ergo Principes, & Magistratus de istis te-
 „ nentur Deo rationem reddere.

„ Tertio: quia spectatores, licet, non rebus, & gestibus ob-
 „ scenis, sed de modo intendant se delectare, *quia cooperantur Hi-*
 „ *strionibus in eorum peccato mortali peccant & ipsi mortaliter*, ut
 „ dixi *Discursu 8.* & in dicta quarta Conclusionem. Ergo de ipsis
 „ etiam tenentur reddere rationem Deo.

„ Quarto: quia multi sunt vel ita proclives ad venerem, vel
 „ ita

„ ita debiles, & in virtute infirmi, ut non solum remota, sed mi-
 „ nima etiam irritamenta sufficiant, ut vel opere, vel desiderio
 „ mortaliter peccent; quia D. Cypriano admonente n. 102. *cum*
 „ *mens hominis ad vitia ipsa ducatur, sibi quid faciet, si habuerit*
 „ *exempla naturæ corporis lubricæ?* Quæ sponte corrui, quid fa-
 „ ciet impulsa? &c.

„ Quinto: quia multi adolescentes, & juvenes sunt, qui licet
 „ habeant genitores, ad quos ex officio spectat, ne obscœnis Co-
 „ mœdiis intersint, quia tamen genitores aut volunt, eo quod &
 „ ipsi etiam Theatrum frequentant, aut non possunt, quia auctori-
 „ tas publica justificat Theatrum alioquin illicitum, ut S. Cypria-
 „ nus loquitur &c. Ex his sequitur, quod qui modesti, & conti-
 „ nentes ad Theatrum accesserant, mox ab eo revertantur domum,
 „ impudentia pleni, libidine accensi. Hinc procedunt inobedien-
 „ tiæ, & contemptus contra majores, rei domesticæ expilatio, cum
 „ feminis histrionicis continua & vitiosa consuetudo, immoderatæ
 „ expensæ, & exinde furta domestica, & latrocinia, infirmitates,
 „ morbi insanabiles, rixæ, jurgia, & totius rei familiaris pertur-
 „ batio. Sed & horum omnium gravissimorum scelerum Principes,
 „ & Magistratus Deo rationem reddere tenentur.

„ Sexto: quia hodie comparent in Scena veræ Mulieres com-
 „ ptæ, calamistratæ, lascivientes, & ut plurimum fornicariæ (ho-
 „ nestæ enim vix scenam ascendunt). Hæ verbis lenocinantibus
 „ plures captivos efficiunt &c.

„ Audiant ergo, & intelligant, & erudiantur omnes, qui judi-
 „ cant terram, diligenterque considerent, quod Plato infania no-
 „ tabat illum Principem, qui Histrionum acta permetteret recitari,
 „ antequam a Deputatis recognoscerentur. „

V. Albertus de Albertis Soc. Jesu Theologus insignis laudatus a
 P. Hieronymo Florentino, in suis *Paradoxis Mor. Disp. 2. cap. 1.*
 §. 5. *segment. 1. n. 50.* hæc habet: *Eandem ob causam Princeps ob-*
scœna spectacula tolerans mortaliter delinquit, ut diserte pronuntiat
Adamus Contzen. lib. 2. polit. cap. 13. §. 6. Tantum, & tam perni-
ciosum malum uno verbo, una Scheda tollere Princeps potest: & quia
tam facile obsistere potest, servari ipse non potest. Quis enim tumul-
tum ciebit? Deinde Principum, & Civitatum istis deliciis subdito-
rum plurimi offenduntur Confirmatur eadem veritas ex gravi sup-
plicio,

plicio, quo Deus Principes non impediētes scelera fornicationis, atque idololatriæ Populi Israelitici punivit, suspendique jussit N. 25., ut Vatablus, & alii notant Confirmatur præterea ex universalissima, & certissima doctrina de Scandalo supra disp. 1. cap. 5. enucleata, quam cuncti prorsus Theologi, ac Doctores probant, luculenterque S. Joannes Chrysostomus tom. 5. Serm. contra Concubin., ubi perspicuum est, sermonem esse de scandalo, quod accidere in proximo animadvertitur ex dicto, factoque indifferenti, non autem de eo, quod ex opere vel dicto intrinsece malo sequitur. Qui enim tale scandalum dat ob nullum majus lucrum inde emergens, excusari potest, ut liquet, secus vero cum dictum, aut factum indifferens est, ut disp. 1. c. 5. satis expendi. Quæ scandali per mittendi, aut fugiendi exploratissima regula cum omnes complectatur, tum maxime ac potissime cunctos Principes obligat, qui graviter tenentur eas corruptelas, etsi per se alioquin indifferentes, compescere, atque abrogare, ex quibus longe plus mali, quam boni manare probe sciunt.

VI. Hæc citati Theologi. Ut initio dixi tanta mihi scientia non affulget, quo valeam Supremæ Potestatis limites circumscribere. Illud solum animadverto cum S. Augustino *Epist. XLIII.* cujus testimonium dedi supra in *Præfat.*, multa Ecclesiam, & Principes tolerare, quæ impedire nequeunt. Distinguenda quoque est permissio, quæ mere tolerat mala minora, ut evitentur graviora, a permissione, quæ approbat.

VII. Distinguenda rursus tempora sunt, & Principum indoles, inclinationesque. Præclare in rem nostram argumentatur S. Gelasius Papa adversus Andromachum. *Sed dicis etiam Christianis temporibus hæc fuisse ... Numquid nam, quia sub primis Præsulibus Christianæ Religionis ablata non sunt, ideo sub eorum Successoribus tolli minime debuerunt? Multa sunt, quæ a singulis Pontificibus diverso tempore sublata sunt noxia, vel abjecta. Non enim simul omnes in corpore curat medicina languores: Sed quod periculosius conspicit imminere, ne aut materia corporis non sufficiat medicinæ, aut pro conditione mortali simul omnia non possit avertere: Quære quale sit, unde agis, si bonum est, si Divinum, si salubre, merito quandocumque tolli non debuit. Si nec salubre, nec Divinum, causandum tibi magis est, cur tardius auferatur, quod supersticiosum constat, & vanum, quod certæ Christianæ professioni non convenire manifestum est.*

Postremo quod ad me pertinet nullus Baptizatus, nullus Christianus hoc celebret, & soli hoc Pagani, quorum ritus est, hoc exequantur; Me pronuntiare convenit Christianis ista perniciofa, & funesta indubitanter existere, quid me incusas, si quod professo nomini inimicum est a confortibus professionis Christianæ pronuntio submovendum? Ego certe absolvam conscientiam meam: ipsi videant, qui justis admonitionibus obedire neglexerint, quod etiam Prædecessores meos forsitan fecisse non ambigo & apud Imperiales aures hæc submovenda tentasse: & quia auditos esse non constat, dum hæc mala hodieque perdurant, ideo hæc ipsa Imperia defecerunt: ideo etiam nomen Romanorum, non remotis etiam Lupercalibus usque ad extrema quæque pervenit. Et ideo nunc ea removenda suadeo, quæ cum nihil profuisse cognosco, tamquam contraria veræ Religioni, noxia potius extitisse pronuntio. Postremo si de meorum persona præscribendum existimas Prædecessorum unusquisque nostrorum administrationis suæ redditurus est rationem, sicut etiam in publicis dignitatibus fieri pervidetis. Ego negligentiam accusare non audeo Prædecessorum cum magis credam fortasse tentasse eos, ut hæc pravitas tolleretur, & quasdam extitisse causas, & contrarias voluntates, quæ eorum intentionibus præpedirent, sicut ne nunc quidem vos istos absistere insanis conatibus velle perpenditis. Vide Baron. ad an. 496. n. 28.

VIII. Addam testimonium S. Caroli Borromæi, qui anno 1560. in Concilio Provinciali Mediolanensi hæc decrevit: *Principes, & Magistratus commonendos esse duximus, ut Histriones, Mimos, cæterosque Circulatores, & ejus generis perditos homines e suis finibus ejiciant, & in Caupones, & alios quicumque eos receperint, acriter animadvertant &c.* Serio animadvertas velim tempore S. Caroli nullas fuisse Mimas, seu Histrionissas; sed viri tantum huc, atque illuc discurrentes ludos agebant.

IX. Unum ad Principes quod attinet humili animo altius meditandum subjicio. De gravioribus malis, quæ patrarent subditi Theatris sublati, reddere rationem Deo Principes nullo modo tenentur, cum ad eos haud attineat privata subditorum delicta impedire. At si permissio Theatrorum noxia sit, ut docent citati, & alii gravissimi Theologi, omnium flagitiorum, quæ inde sequuntur, fontes ipsi sunt. Quæri possit, quænam sint hæc graviora mala, ob quæ, ut evitentur, permittenda Theatra sint? Familiarius, inquis,

quis, in privatis domibus viri, & mulieres convenient, & tum adulteria, & fornicationes plures patrabunt. Papæ! An & antea, & post auditam impuditiæ lectionem in Theatro, & scortationum repræsentatione excitati, atque Mimorum, & Mimarum astutiis, lenociniis, & insidiis instructi, & concupiscentia ardentes una non conveniunt, & quæ in Theatro didicere, opere complere non student? Quænam ergo hæc majora mala Theatrorum permissione vitanda? Seditioes, tumultus, machinationes? Itane vero? Plato, Aristoteles, Tacitus, & cæteri politici Regiminis Sapientes Magistri, Principatus vires infringi, languidos, ineptosque ex Comoëdiarum illecebris evadere subditos ad bella, ad labores, ad incommoda sustinenda, docent. Meam itaque imbecillitatem latent graviora illa mala, ob quæ vitanda permittere Principes Theatra licite queant. Illud contra mihi compertum est, eo Populos Principibus suis esse obsequentiores, atque obedientiores, quo sunt Deo fideliores, & in sanctissima Professione servanda exactiores. Cæterum ut documentis evincam nonnullos nimium exaggerare funesta illa grandium malorum confectaria, quæ proficisci ex Theatrorum abolitione verentur, ab iisdem quæro: Nonne quoties decedunt Principes Supremi, Reges, Imperatores Theatra prohibentur interdum annis integris? Dum hæc scribo audio extremum obiisse diem Imperatricem Viduam Augustissimi Cæsaris Caroli VI.; & continuo hoc ipso anno 1751. in universo Austriaco Imperio cum in Germania, tum in Italia larvæ, choreæ, Comoediæ, Theatra omnia interdicta sunt. Quænam hinc graviora mala? Si vero in Divinæ, tremendæque Majestatis cultum, reverentiam, & ad impediendam certissimam flagitiorum multitudinem, animarumque damnationem æternam de medio Theatra tollantur, si evirati Histriones, si expudoratæ Cantatrices, si procacissimæ Saltatrices, si impudentissimæ Mimæ, si infames Lenones in exilium agantur, tum seditioes, tumultus, & Civitatum, Provinciarum lamentationes, & totius Mundi conturbatio, & perversio succederent? O tempora! O mores! O prudentia humana! O prudentia carnalis! quousque tandem Christianæ Religionis Disciplinam detorquere ad tuas appetiones audebis?

X. Sed quid peregrina facta commemoro? Hic Romæ, ubi scribo, splendidissimum hujusce rei exemplum ob oculos versatur. Sapientissimus Pontifex BENEDICTUS XIV. ad Disciplinam Eccle-

siasticam instaurandam a Deo nobis datus, toto Jubilæi anno hisce diebus elapso Theatra omnia penitus interdixit. Quid hinc perturbationis, quid tumultuum, quid graviorum malorum? Et tamen a seculo & amplius numquam tanta Romæ ex universo Catholico Orbe populorum affluentia, cujuscumque conditionis & status; numquam tanta tranquillitas, tanta mutua pax, & quies, numquam tam ardens devotionis, & sanctitatis fervor. Quamobrem merito immortalis Pontifex in suo aureo Diplomate inscripto: *Extensio universalis Jubilæi in Urbe celebrati anno Domini 1750. ad universum Catholicum Orbem* exultabundus, & lætitia plenus scribit: *Repleti sumus consolatione, superabundavimus gaudio, dum toto hujus anni decursu dilectorum in Christo nostrorum, Ecclesiæque filiorum fidem, religionem pietatemque perspeximus. Vidimus confluentes hanc Urbem nostram innumeros ex omni lingua & populo, & natione, ex omni ordine, ætate, ac sexu Christifideles, qui ipsi suo adventu, & propriæ fidei fervorem, & amplitudinem Regni Dei testabantur. Eosdem vidimus ad sacræ ejusdem Urbis Templâ certatim accurrentes in spiritu contrito, & humiliato animarum suarum expiationi consule-re, & sicut olivarum novellas in circuitu Mensæ Domini vivifica-Christianæ unitatis, & pacis Sacramenta percipere.*

XI. Liceat & mihi pauca eorum, quæ hocce anno sancto desinente vidi, in transcurso indicare. Ingressus mense Novembri per portam, ut vocant, Angelicam, hanc sanctam Urbem, continuo amplissimam sanctissimi Apostolorum Principis Petri plateam, usque-
 quaque Populorum affluentia plenissimam, & in divinis laudibus canendis compositam, in piam actus admirationem contemplabar. Paululum procedens hinc Processiones, quibus Cardinales, & Prælati pedites præsidebant Rosarium manibus tenentes, & elata voce recitantes; illinc piæ Confraternitates, & Parochiales coetus similiter preces canentes, modestiam, pietatem, & devotionem spirantes obviam occurrebant. Dum hæc mecum pio revolvebam animo, Divinam suspiciebam misericordiam, quæ in hac temporum face tantam gratiarum copiam effundere super populum suum dignata esset. Non me latet superioribus seculis, quando & Populi, & Sacerdotes evangelica humilitate, Christiana prudentia, morumque integritate splendidius refulgebant, Jubilæa quoque sanctiora fuisse. At non propterea minores sunt Deo grates referendæ, quod in
 tanta

tanta temporum calamitate Pontificem Summum nobis dederit, qui qua voce, qua operum exemplis, qua sacris Missionibus, qua exhortationibus, incredibilique vigilantia & omnia disposuerit, & præparaverit, quæ ejus Anni Sancti celebrationem, & populorum undique confluentium frequentia, & devotionis fervore solemnis-
simam, admirandamque posteris omnibus reddiderunt.

XII. Tandem Sapientissimus Pontifex, ut omnem excusationis prætextum auferret iis, quos ex Principum permissione inferre minime pudet licitam esse bacchanalium, & Theatrorum corruptelam, Epistolam Encyclicam dedit ad Archiepiscopos, & Episcopos Ecclesiasticæ ditionis anno MDCCXLVIII. qua declarat, quam sit vanum ejusmodi confectarium his verbis latine redditis. *Satis nobis sit, palam facere permitti dumtaxat, & tolerari, tametsi per moleste, & ad majora vitanda mala ab Ecclesia Bacchanaliorum dissolutiones, quemadmodum in justo, validoque ratiocinio concludit celebris, piusque Theologus Thomas Stapletonius in sua octava oratione contra Bacchanalia tom. 2. suorum operum pag. 556. Discrimen igitur magnum est inter ea, quæ præcipiuntur, & quæ tolerantur.* Aliud est quod docemus, aliud quod sustinemus: aliud quod emendare præcipimur, & donec emendemus, tolerare compellimur. *Verba sunt S. Augustini contra Faustum lib. 20. Unde consequitur ex rebus dumtaxat toleratis locum non esse, ut eisdem licite uti pro arbitrio valeamus.* Et post plurima in Bacchanaliorum detestationem hæc adiicit. *Grassantur publicæ dissolutiones hebdomadis septuagesimæ, sexagesimæ, & quinquagesimæ, in quibus Sancta Ecclesia præcipua Redemptionis Mysteria nobis repræsentat, ut nos ad Quadresimæ penitentiam optime præparet, quemadmodum Nos in nostra Notificatione XIV. tom. 1. quam cum aliis publici juris fecimus, cum Ecclesiam Bononiensem moderabamur. Et hæc scilicet sunt illa Bacchanalia, quæ celeberrimus Episcopus Gratiani in sua Synodo Amerina hadita 1595. pag. 150. describit:* „ Hinc factum (adeo nos prava pervertit consuetudo) ut septuagesimam inter, & quadragesimam interjecti „ dies, quos Sancta Mater Ecclesia Magno Mysterio veluti lugubres, funebresque habet, prævalere lasciviæ risus, hilaritatis „ amor, non in lætitiæ solum, inconditumque gaudium verterit, „ fed pene communi cuidam insanix dedicarit, eoque provecta licentia sit, ut ipsas quoque LEGES, ipsos MAGISTRATUS tra-
nerit,

„ xerit, & quod ne privato quidem cuiquam ulla bene morata Ci-
 „ vitas concederet, id penitus jam publica auctoritate nitatur, &
 „ populi veluti obliti nominis, quo feruntur, in ipsos profanarum
 „ gentium ritus, moresque degenerarunt. „ *Quare celebris Ghis-*
len Busebec circiter seculi XVI. medietatem Imperatoris Ferdinandi I.
ad Solimanum II. Orator scriptis consignavit, quemdam Turcarum
legatum, qui Bacchanaliorum tempore apud Christianos moratus erat,
in Patriam reversum narrasse quodam anni, nempe Bacchanalium,
tempore Christianos insanire, at vi cujusdam cineris super eorum ca-
put respersi ad sanam redire mentem: „ Ut non frustra creditum sit
 „ hominem Turcam, qui eo tempore ad nos publici negotii causa
 „ Legatus venisset, reversum Domum retulisse, Christianos certis
 „ diebus bacchari, & furere, donec genere quodam cineris in Tem-
 „ plo respersi redirent ad se, & convalescerent: „ *Numquam Ec-*
clesia intermisit, ut huic publicæ corruptelæ se se quoad potuit, op-
poneret, semperque precibus aliisque pietatis operibus Deum oravit,
ut flagella in peccatores suspenderet, suoque potenti auxilio modum,
rationemque tanti mali exterminandi præberet &c. Hæc legant &
 meditentur qui ex Principum permissione colligunt licita esse Thea-
 tra, & Bacchanalia.

XIII. Et quoniam Turcarum mentio incidit, opportuna se of-
 fert occasio repellendi unam saltem, ex plurimis, injuriam, quam
 mihi præter jus et fas impingit P. Franciscus ZECH Professor prima-
 rius, Doctor Theologus, & Canonista Almæ Universitatis Ingolsta-
 diensis in sua tertia *Dissertatione inaugurali*, in qua me cum Tur-
 cis, & Mahomete, more quorundam suorum commilitonum, urba-
 nissime confert. Hæc *inauguralis Dissertatio* (quam si pro meritis
 excuterem, & profligarem, otio sane pessime abuterer, cum non
 sit duabus aliis jam a me convulsis melior, immo infelicior) ad bre-
 via, sed valde tempestitiva parerga me compellit. Exprobrat mihi
 P. Franciscus, quod Ethnicorum, & Hæreticorum Ethicæ pro-
 ducam ad confundendos, ille ait, Theologos Morales Catholicos: ego
 vero ajo ad profligandas quorundam Casuistarum opinationes præ-
 ter modum laxas. Hæc quippe scribit laudata *Dissert.* §. 320. *Ma-*
hometem & Hæreticos frequenter adducit P. Concina ad confunden-
dos Theologos Morales Catholicos, ea argumenti soliditate, qua Ma-
hometem temperantiæ magis studiosum dicerem, quam Patrem Conci-
 na:

na: dum Mahometes vinum suis prohibet, quod permittit P. Concina etiam diebus jejunii extra refectiorem. Hæ sunt acutissimæ argumentationes a vini potu arcessitæ & tanto Theologo dignæ quibus me impetere Adversarii consueverunt. Ubinam quæso frequenter Mahometem citavi? Cur locum, cur paginam non indicas? Ut imponere pro arbitrio valeas, non ne? Sed ad venustiora pergamus. Hæc ibidem adjicit. Posset illi (Concinæ) in aurem dici, quod SS. D. N. BENEDICTUS XIV. (const. 113.) ad Archiepiscopum ejusdem Sacri Ordinis (Prædicatorum) scripsit. Sicut laudabilis foret ejus industria, si Acatolicos Authores in iis, in quibus Romanæ Ecclesiæ adversantur, aggressus esset; ita reprehensioni obnoxium se facere, dum illorum libros ad impugnandos Orthodoxorum sententias perlegit, & transcribit.

XIV. Legi Constitutionem Pontificiam, cujus hæc est inscriptio. *Ven. Fratri Archiepiscopo S. Dominici in Insula Hispaniola &c.* Jure, & merito reprehensus est a Sapientissimo Pontifice Archiepiscopus iste, quod a *Boehmero Lutherano* Scriptore erroneas opiniones mutuatus esset adversus communem Ecclesiæ doctrinam. Ego contra, ut communia Ecclesiæ, & ipsius naturalis, & Divini juris præcepta altius confirmarem, opportunitate data, vel ipsorum Ethnicorum præceptiones, & suffragia adduxi. Summam ergo, *P. Franciscus*, mihi affingis injuriam, dum me tali Archiepiscopo jure reprehenso comparas. Sed ad interpretationem omnium lepidissimam accedamus. Quisnam, amabo te, est iste Archiepiscopus, & cujus Ordinis? Est Ordinis Dominici reponit *P. ZECH* artis criticæ, æque ac rei Theologicæ, & Canonice peritissimus. At fallitur mirum in modum Professor primarius. Archiepiscopus iste est *F. IGNATIUS DE PADILLA* Ordinis Augustiniani. At clamat *P. ZECH*. Nonne Constitutio Pontificia directæ est Archiepiscopo *S. Dominici in Insula Hispaniola*? scilicet. At Civitas hæc est, non Ordo *S. Dominici*. *P. Franciscus* legit Civitatem *S. Dominici* nuncupatam, & continuo eandem Archiepiscopum Dominicanum a Pontifice exprobratum creavit, ut Dominici Ordinis, in suæ benevolentiae testimonium, fastos augeret. Revera hæc in aurem *P. Franciscus* dicenda, non publicis typis prodenda essent: quia nec *P. ZECH*, nec suæ Almæ Universitatis eruditionem valde illustrant: Sed vehemens illud plaudendi tum mihi, tum universo Præd. Ordini

dini studium frequentissime in similes, & grandiores lapsus detrudit tum *P. Franciscum*, tum cæteros adversarios meos. Plura imple-rem folia si istius *Dissertationis inauguralis* errata, & quidem gravissima refellere vellem. Quid? si recenserem contumelias, quibus me *imperitum*, *ignorantem*, *impostorem*, *malignum* benignissime passim, suo, & aliorum more, ornat? Sed ego more meo, furda aure hæc omnia, quod miseram personam meam impetunt, pertranseo. Addit *P. Franciscus* §. 339. pag. 244. *Frustra P. Concina amarulentam suam ironiam in Probabilistas DULCORARE satagit*. Ex ungue Leonem. Si eadem mihi, qua Professor Primarius libertate utitur, loqui expediret, & ego in aurem dicerem *P. Francisco*, & voce submissa, ut abstineat impofterum a libris contra me scribendis, si consulere & sibi, & suæ Almæ Universitatis splendori avet. Minus enim huic exercitio peragendo idoneus eruditus omnibus videtur, mala præsertim repugnante causa. Verum talia fari haudquam mihi licet.

XV. Sub finem *inauguralis dissertationis* Tu in me *P. Francisce prudentiam* desideras, & scientiam. Doles præterea castiorem ethicen male a me propugnata esse, & usuræ causam, quam tu sustines, mea ignorantia detrimentum passam esse. Si ego nimis imbecilliter Christianam morum doctrinam defendi, Tu, pro ea, qua præstas Theologica, & Canonica scientia, & Ecclesiastica eruditione, illam validius propugnato. Plures, fateor, usuræ controversias, præsertim illam: utrum Viri Religiosi Mensarios agere absque læsione paupertatis, & gravissimo scandalo queant præterivi. Sed, ut tuis desideriis obsecundem hanc, & alias ejusdem argumenti quæstiones dispiciam, sed tempore: & libellum, quem hisce diebus larvatus *Joannes Baptista Chiarelli* typis Lucensibus in lucem emisit, & in eodem proscriptum scœnoris errorem more suo, nempe invicto pectore defendit, & Christianis sequendum suadet pro meritis labefactare curabo. Larvam huic *Chiarelli* detraham, ut omnibus pateat verus Author: ejusque crassissimos errores luculenter patefaciam, ut si levi pœnitentia olim plexus, resipiscere hætenus noluit, visis gravioribus suis erratis in se tandem aliquando revertatur, & veritati fasces submittat. Quod attinet ad prudentiam, quam in me *P. Francisce* desideras, lege, amabo te, positus præjudiciis, *Epistolas Theologico-Morales Eusebii Erastæ*, & inde colliges, utrum
in

in me, an in adversariis meis desideranda prudentia sit. Hæc pauca in transcurso, & præter institutum, delibavi. Nunc in semitam, a qua me vel repugnantem abduxit P. ZECH, & ad defensionem coegit, regredior.

XVI. Finem huic Capiti impono verbis non alicujus Ecclesiæ Patris, sed Ethnici, Plinii nempe Junioris, qui in *Panegyri* sic alloquitur suum Cæsarem: *Vita Principis censura est, eaque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc convertimur, nec tam imperio nobis opus est, quam exemplo. Quippe infidelis recti magister est metus. Melius homines exemplis docentur, quæ in primis hoc in se boni habent quod approbant, quæ precipiunt fieri posse. Et quis terror valuisset efficere, quod reverentia Tui effecit? Obtinuit aliquis, ut spectaculum Pantomimorum Populo Romano tolli pateretur, sed non obtinuit, ut vellet. Rogatus es tu, quod cogebat alius; cæpitque esse beneficium, quod necessitas fuerat: neque enim a te minore contentu ut tolleres pantomimos, quam a Patre tuo, ut restitueret exactum est. Utrumque recte: nam & restitui oportebat, quos sustulerat malus Princeps; & tolli restitutos. In his enim, quæ a malis bene fiunt, hic tenendus est modus, ut appareat Auctorem displicuisse, non factum. Idem ergo Populus ille aliquando Scenici Imperatoris spectator, & applausor, nunc in Pantomimis quoque adversatur, & damnat effeminatas artes, & indecora seculo studia. Ex quo manifestum est, Principum disciplinam capere etiam vulgus, qua rem, si ab uno fiat, severissimam fecerint omnes. Ma-
tæ hoc gravitatis gloria, CÆSAR, qua consecutus es, ut quod antea vis, & imperium, nunc mores vocarentur.*

CAPUT XX.

Exploditur futilis objectiuncula, a libertate, quæ Poetis, & Comædis conceditur carpendi mores, & ipsorum Principum lapsus corrigendi, arcessita.

I. **D**E medio Theatra tolle; & continuo libertas scelestos vellendi, vitia deridendi, & mores reformandi sublata est. Si Poetarum Satyræ, si Comædorum vividæ repræsentationes desint, quis sordida plebis vitia, quis Nobilium splendoras corruptelas, quis perturbata Principum Regimina, quis istorum aut sævitiam,

tiam, aut oscitantiam, omissiones, otia, dissolutiones, & cætera delicta, quæ comitari Principatum possunt, increpabit, reformabit, & deridenda, atque detestanda repræsentabit? Adversus Theatra, & Comœdias vocis sonitum extollunt pii, simplicesque Fratres, & Monachi, qui rei politicæ arcana penitus ignorant, qui reformandorum morum rationem minime callent. Si Theatra proscriberentur, illico ad malorum extremum omnia ruerent. Nullum tum sive Principibus, sive subditis frænum; nullum prævaricationi repagulum foret.

II. Quis inducere sibi in animum posset, ut crederet, mundanæ Sapientiæ Magistros hanc potissimum afferre causam, cur debeant Theatra permitti? Quid? Theatra mores corrigunt? Comœdiæ fræna imponunt Principibus, & Populo? Hæc est fraternæ correctionis Evangelica Cathedra? Oh infelices Apostoli, & omnium seculorum sapientissimi Patres, ne dicam, Christus ipse, qui hanc reprimendæ pravitatis regulam ignorarunt! Desipere vel ipsorum Ethnicorum Sapientiores Philosophi Plato, Aristoteles, Tullius, Plutarchus, Seneca, cæterique, qui Theatra de medio tolli suaserunt. Theatralis sit, necessum est, illorum Religio, quæ suam in Theatro virtutis promovendæ, & frænandæ malitiæ Cathedram collocat. Deridentur utique in Theatro, & Plautino sale defricantur vitia, & cujuscumque status fraudes, & versuta scelera. At eo ne hæc pertinent, ut moratiores evadant Auditores? Huc ne Mimorum, & Mimarum studia, & conatus tendunt? Evenire, non inficior, potest, ut quispiam ex aspectu & auditu Comœdiæ etiam turpis, nedum modestæ dedignationem contra flagitia concipiat. At hoc præter institutum, & casu accidit. Et tamen homines reperiuntur adeo bardi, & cæci, ut ex fortuito aliquo eventu regulam inferant universalem. Illa uxor, inquiunt, ex Comœdiæ auditu melior rediit. Esto! Ex lupanarium aspectu, & scortorum vitæ infelicitis consideratione aliqui compunguntur. Ejusmodi est morum reformatio ex Comœdiæ aspectu concepta. Quid? Mulieres divina lege prohibentur in Dei Templo docere virtutes, declamare contra vitia, ne illarum cupidine potius, quam Dei amore accendantur homines. Et illis permissum erit una cum Histrionibus e publica Scena orare prophani amoris causam, fraudes, astutias, dolos rei amatoriæ referare? Pluribus opus minime est, ut quisque intelligat,

pu-

purum putumque delirium esse commentum istud, quo in Cathedram Evangelicam transmutari Theatra somniatur. Docentur, & instillantur spectatorum animis scelera illo ipso tempore, quo satyrico sale vellicantur. Pudore suffundit leviculos istos Theatrorum defensores Ethnicus Seneca *Epist. 7. ad Lucil.*, inquiens: *Nihil tam damnosum bonis moribus, quam in aliquo spectaculo desiderare. Tunc enim per voluptatem facilius vitia subrepunt. Quid me existimas dicere? Avarior redeo, ambitiosior, luxuriosior.*

CAPUT XXI.

In examen adducitur consilium illorum, qui corrigenda Theatra, & Comœdias proponunt. Quam sit vanum, & chymericum votum istud. Cl. Muratorii, & Auctoris Theatri Italici commenta refelluntur.

I. **C**larissimus & doctissimus Ludovicus Muratorius, Italiae præfertim nostræ splendor, & ornamentum, atque universæ Reipublicæ Letterariæ illustre decus in suo Opusculo inscripto: *Della Pubblica Felicità* improbat hodierna Theatra, eaque corrigenda suggerit. Et primo cap. 14. pag. 153. scribit: *Il Teatro in se stesso non è illecito. Tale lo fan divenire le oscenità de' Comici, e le Commedie di cattivo costume. Il che troppo disdice ad un ben regolato Governo; e molto più alla purità del Cristianesimo. Il vedere quivi insegnare le malizie, screditata, e messa in ridicolo la virtù, il vizio allo stringer de' conti felice, non ci vuol già un Catone per riconoscere la deformità di un tal abuso, tanto più pernicioso, quanto maggiore è la folla de Spettatori.* Theatrum, inquit, natura sua haud est illicitum. Tale evadit Comicorum obscœnitate, & prava Comœdiarum qualitate. Quod fane optimum gubernium, & in primis Christianissimi puritatem dedecet. Dum ibi doceri malitiam, derideri virtutem, & postremum triumphare vitia spectantur, haud est opus Catone, ut tantæ corruptelæ deformitas dignoscatur, eo perniciosior, quo major est Spectatorum affluentia.

II. Duo hic Auctor prodit. Unum non esse Theatrum natura sua illicitum. Si de Teatro, quod in metaphysica præcisione concipi mente potest, sermo sit, propositio vera est: Nam Mundus iste pul-

cherrimum Theatrum est; &, ut Tertullianus ait, extremum Dei judicium spectaculum grande est. Si contra de Theatro, quod apud tum Græcos, tum Romanos semper obtinuit re ipsa, obtinetque in præsens, disputetur, propositio non falsa modo est, verum etiam Evangelio Christi hostiliter contraria. Theatrum, seu Comoedia, vel Tragœdia plurium partium compositio est. Si una sola pars vitiosa est, tota Comoedia, vel Tragœdia prava sit oportet. Authorem de Theatro, quod revera ab Histrionibus peragitur, loqui existimo. Artem porro hanc Theatralem Mimi exercent, & Mimæ. Professores isti infames omnium nationum consensu reputati semper fuere, suntque in præsentia. Si Professores infames, numquid professio, & ars, clamat Tertullianus, licita & honesta erit? Quamobrem, subdit Cl. Auctor, Comoedorum, & Poetarum pravitate Comoedias, & Theatra moribus perniciofa fieri; atque in Theatris, quæ hodie vigent, virtutem deprimi, vitia extolli. Ergo, ipso doctissimo Muratorio patrocinate, Theatra hodierna se ipsis scelerum gymnasia sunt, & potissimum Christianæ legis sanctitati infesta, Histrionum utique, & Poetarum malitia, quæ semper, & rursus semper Theatris hæsit.

III. Hinc est, quod Auctor corrigi Theatra percupit, inquiens: *Sarebbe da desiderare, che ci fossero valenti, ed onesti Poeti ricchî d' invenzione, i quali o per amor della Gloria, o per inclinazione a promuovere il ben pubblico componessero Commedie morate, cioè di buoni costumi.... Commedie adunque o in prosa, o in versi, le quali sapessero far ridere, correggessero il ridicolo de' costumi, delle usanze mal concertate, delle opinioni stolte del volgo, e destramente porrebbero buoni ammaestramenti, o almeno nuocere non potessero, renderebbero il Teatro una Scuola segreta del ben operare, e però utile alla Repubblica.*

IV. Hoc idem repetit cap. 26. pag. 372. his verbis: *Ripeto, che miglior ripiego sarebbe, che dal generoso Principe si facessero comporre da chi ha la convenevole abilità... delle Commedie insieme piacevoli, e morate: o almeno scegliere tra le già composte dagl' Italiani, Francesi, Spagnuoli, ed Inglesi quelle, che più si credono atte ad emendare le perniciose, e le ridicole passioni del popolo.... Le ben fatte Tragedie, e Commedie potrebbero anche esse divenire utilissime Prediche pel Popolo. E tanta più efficaci per conto delle ultime,*

me, perchè il Ridicolo è una spada più acuta e penetrante dell'altra.

V. Doctissimi Muratorii ingenium, eruditionem, & scientiam semper summo habui, habeboque in pretio. In quibusdam tamen Christianæ Moralis præceptionibus, etiam dum erat in vivis, ab eo discessi, quamvis mutua inter nos obtineret Epistolarum communicatio. Consilium itaque ab eo propositum corrigendi Theatra, Tragoedias, & Comoedias probo, quatenus eo pertinet, ut minus obscœnitatis, & turpitudinis in iisdem appareat. Rejicio vero ut dulce somnium, si contendatur componi cum Christiana professione Theatrorum usum posse, nisi aliud omnino genus Comoediarum, & Tragoediarum hætenus in publicis Theatris inauditum excogitetur. Alia argumenta, alii Actores, alia vestitus forma, alii cantus, aliæ choreæ exclusis fabulis, alia denique omnia substituantur necessum est, ut Christiana Comoedia sit. Seligantur, inquit, ex Italicis, Gallicis, Hispanicis, & Anglicis Comoediis, quæ aptiores populorum moribus emendandis judicantur. Optimæ Tragoediæ, & Comoediæ utilissimæ Conciones populo evadere queunt, & eo efficaciores, quod ridicularia efficacius moveant, penetrentque. Qui sic ratiocinatur, aquam cribro colligit, dealbatque Ethiopem. Quid? Inter risum, facetias, & jocos, inter majestatem Scenarum, & pomparum luxum, & fastum reflorescet morum integritas? Mimi, & mimæ e proscenio Poetarum fabulas, & tricas amatorias actitantes, Auditores ad meliorem frugem revocabunt? Acutissime S. Augustinus hæc dulcia somnia vellicat hoc epiphonemate: *Numquid & Diabolus factus est Christianus?* Profecto Catone non egemus, ut quam sint lepida commenta isthæc, & ridicula dignoscatur. Eligantur ex indicatis optimæ Tragoediæ, & Comoediæ? An non omnes eo conspirant, ut humani cordis indomitos affectus, seu, ut dicitur, passiones aut libidinis, aut ambitionis, aut vanæ gloriæ, aut vindictæ, aut desperationis excitent, exstimulent, inflamment? Finge Drammata Poetica honestissimis vocibus esse composita. Propterea ne non amatorium, non molle, non effeminatum est argumentum, quod vocibus subest? Accedit non quamlibet veneni partem esse noxiam, sed omnes permixtæ mortem inferunt, ut jam supra ostensum est. Poetica Drammata, tametsi honestissima essent, inficiuntur Mimorum, & Mimarum gestibus, motibus, jocis, cæ-

terisque præstigiis sæpius indicatis, & Matronularum lascive ornatarum cum suis amasiunculis in Theatrorum pulpitis sedentium aspectu.

VI. Omnes clamant moderandas Comœdias, & Tragoedias, corrigendosque Theatrorum abusus. At nemo hucusque hujusce moderationis, & reformationis regulas præscribere dignatus est. Ad hanc reformationem primum omnium in exilium pellendi essent Mimi, & Mimæ, ut pote infames, proscribendus muliebris vestitus, & cætera omnia, quæ luxum, lasciviam, & vanitatem præferunt: modeste, & pudice ornatae ad Theatrum accedere Matronæ, & a viris penitus sejunctæ confidere in pulpitis deberent. Vix desiderare, nedum sperare talia licet. Mera itaque chymæra est hæc Theatrorum reformatio, quam omnes Sapientes derident, faciliusque aboleri, quam reformari Theatra valent, ut habetur in *L. 2. de Majuma Cod. Theod.*, ubi dicitur: *Sed ut proclive est ad deteriora humanum genus, ut facilius sit a voluptate penitus abstinere, quam ea concessa intra honesti limites contineri. Adversus hujusmodi obscœnitates iterum erumpentes fuit Joanni Chrysostomo iterum atque iterum declamandum. Quamobrem effecit tandem, ut eadem tandem penitus vetarentur, dato adversus eas ejusmodi ab Arcadio Imperatore rescripto. Quoniam vero Imperator non omnia, ut petierat Chrysostomus, spectacula, sed illud dumtaxat de Majuma abolevit anno 399., ideo Sanctissimus Patriarcha declamare adversus Comœdias anno 400., & 401. non destitit, ut ipsemet *Homil. 44. in Apostolorum Acta* testatur.*

VII. Confirmant hanc veritatem duo celebres Jesuitæ. P. PETRUS DE GUZMAN *Serm. 6. §. 8.* hæc idiomate Hispanico, & latine a me reddita scribit: *Tot sæculorum experientia constat, fieri nequaquam posse, ut ad honestatis regulas Comœdiæ reformentur, & moderentur, jocis, facetiis, & dictæis inhonestis sublatis. Fuerunt enim, suntque in præsens veluti hydra, cujus si unum præcideris caput, aliud renascitur; aut brachium gangræna infectum, quod salubrius est totum, quam ulcerosam partem amputare. Facilius itaque Comœdiæ e Republica Christiana exterminari, quam reformari queunt, sicuti præstitit Catholicus Rex Philippus II. immortalis memoriæ.*

VIII. P. Joannes Marianna *lib. 3. de Reg. inst. cap. 16.* inquit: *Censeo cum multis fore e Republica, si Histriones pretio venales penitus*

tus removeantur. Omnes enim pecuniæ causa omnes turpitudines suscipiunt, instillantque aliis: quæstuaria arte exhauriunt pecunias, & veluti sopitis voluptate sensibus latenter extorquent, quas non minori turpitudine insumunt: otio & desidia ut torpescant Cives efficiunt, quæ omnium vitiorum radix est: vitiis omnibus, & fraudibus viam muniunt, libidine maxime, quæ auribus, & oculis suscipitur... Quod si non obtinemus, ut ludi scenici penitus amoveantur, & placet nihilominus eam oblectationem populis dare, quod jus, & æquitas postulare videtur, impetrare certe cupimus, ut delectus aliquis sit, ne promiscua licentia quidvis agendi Histrionibus concedatur; sed legibus certis circumscribantur, & finibus, quos nemo impune transgrediat. Tametsi nullis legibus putabam furorem hunc satis frænari. Prudenter quidam. O herce, inquit, quæ res nec modum habet, neque consilium, ratione modoque tractari non vult.

IX. Sed reponit Muratorius pag. 375. *Che non si può pretendere nel Popolo la santa vita, e perfezione de' Claustrali.* Rursus pag. 369. *Si sa quel, che facea Augusto a' suoi tempi per incantare, e aver dalla sua il Popolo Romano. Quel Principe intendeva egregiamente l'arte del navigare.* Verum enimvero axiomata, quæ ibi scribit Cl. Auctor pro subditis Augusti, secus pro Christi Discipulis opportuna utcumque esse possunt. Siquidem callebat egregie Augustus *artem*, ut Auctor noster inquit, *navigandi*, idest artem Populum Romanum, & universam Rempublicam in Tyrannidem redigendi. Intellexit Imperator perspicacissimus, viam isthuc perveniendi non aliam esse, quam Populorum amorem: Ut hunc vero sibi conciliaret, solatia, tripudia, spectacula, & cætera omnia, quæ corrumpendis moribus, & obcæcandis animis opportuna erant, liberalissime impertiit, ut Populi voluptatis, & carnalium illecebrarum, præstigiis capti tyrannidem usurparet. Hæc ne *Publicæ Felicitatis* promovendæ via? Mirandum est, Augustum flagitiosissimæ vitæ Principem, qui coercere propriam familiam intra honestatis limites ignoravit, cujus uxor profligati pudoris mulier, & Filiæ ipsæ publico probro, & ignominia obnoxia fuere in Christiani regiminis exemplum proponi. Cedo. Præstantissimi illi, atque invictissimi Heroes, qui Imperii Romani fundamenta, & bases posuere, qui illud tribus integris, & fere quatuor sæculis amplificaverunt, numquid Theatra erexere? Numquid Mimorum, & Mimarum oblectamen-

tis Populum effeminarunt? Audiant novi rei politicæ, & publicæ felicitatis Magistri Titum Livium in ipsius Historiæ exordio. *Ad illa mihi pro se quisque acriter intendat animum, quæ vita, qui mores fuerint, per quos viros, quibusque artibus domi, militiæque & partum, & auctum Imperium sit. Labente deinde paulatim disciplina, velut dissidentes primo mores sequatur animo: deinde ut magis magisque lapsi tum ire cæperint præcipites, donec ad hæc tempora, quibus nec vitia nostra, nec remedia pati possumus, perventum est. Artes vero, quibus partum Imperium est, & vitia, quibus dilapsum sit continuo perhibet. Nulla umquam Respublica nec major, nec sanctior, nec bonis exemplis ditior fuit, nec in quam tam seræ avaritia, luxuriaque immigraverint: nec ubi tantus, ac tamdiu paupertati ac parsimonia honos fuerit... Nuper divitiæ avaritiam, & abundantes voluptates desiderium per luxum, atque libidinem pereundi, perdendique omnia invexere. Sed quærelæ ne tum quidem gratæ futuræ, cum forsitan necessaria erunt. Quid si quæ Plutarchus, quæ Seneca, quæ Plinius docent referre vellem? Revolvant rei politicæ Magistri imperia omnia tum civilia, tum sacra, intelligentque labore, penuria, paupertate, & parsimonia parta. Ubi vero amplificata, & divitiis aucta, tum voluptate theatra, luxu, pompis, luxuria dilapsa sunt. Sed ad alia pergamus. Utique a Populo jejunia, solitudo, paupertas, & cætera hujusmodi affligendæ carni idonea repetenda non sunt. At sciant oportet mundanæ felicitatis assertores, non aliud esse Claustrale, & Ecclesiasticorum omnium Professionem, quam viam, quæ facilius & securius eo perducit, quo tendere Christiani omnes debent. Claustrales votorum armis instructi intra solitudinis arcem inclusi dimicant: Christiani medio, apertoque in campo præfatis armis denudati, & hostium telis undiqueversum obsessi præliantur. Si Christianus, aut Christiana in Theatro, in Conversatione promiscua libere fruitur simplici delectatione venerea interna, æque damnatur, nisi pœniteat, ac Claustralis, & Monialis. Aspectus libidinosus æque lethifer in laico, ac in Sacerdote est, circumstantia sacrilegii sublata; quod ad æternam damnationem perinde est. Gravius punietur Sacerdos, qui majori gratiarum copia abusus fuit. Intelligant tandem Theatrorum assertores, ideo Religiosos viros consilia vovere Evangelica, ut exactius, & facilius servare Divina mandata omnibus Christianis communia-
queant.*

queant. Omnes Christiani intaminatam custodire castitatem, aut virginalem, aut matrimonialem obstricti sunt. Et quoniam difficillimum est inter tot corrupti seculi pericula, sive virginalem, sive maritalem puritatem illæsam defendere: idcirco Religiosi viri tot armis, quibus abundant Claustra, se muniunt. Sed id verum habet Christianismi ideam, & imaginem abolitam in plurimis esse. An Claustrales allocutus est Paulus 1. Cor. 7., inquit: *Hoc itaque dico vobis, fratres, tempus breve est. Reliquum est, ut & qui habent uxores tamquam non habentes sint: & qui flent, tamquam non flentes; & qui gaudent, tamquam non gaudentes; & qui emunt, tamquam non possidentes; & qui utuntur hoc Mundo, tamquam non utantur. Præterit enim figura hujus Mundi?* An Claustrales Christus allocutus est, dicens: *Contendite intrare per angustam portam. Si quis vult post me venire abneget semetipsum, & tollat Crucem suam, & sequatur me?* Num Crucem Christi portant, ejusque vestigiis insistant Viri Theatrales? Nisi nimium a via digrederer, Chrysostomi declamationem rescriberem adversus hanc Christianorum, & Claustralium præjudicatam opinionem. Sed hæc in transcurso delibasse sufficiat.

X. Author *Theatri Italici* & ipse corrigenda & ad honestam formam Theatra redigenda, non abolenda contendit. Quod ut evincat, mirifica, & lepidissima paradoxa a Gallico Scriptore mutuo accepta absque fænore evulgavit. In *Præfat.* enim ad Tom. 1. pag. xxii. & seq. hæc docet:

XI. „ Io ben sò, che non piacerà ad alcuni pii, e Religiosi uomini questa cura di migliorare ciò, ch' essi abolir vorrebbero. Troppo orror de' Teatri han essi concepito nel leggere i Santi Padri, e alcuni Sacri Canonici ancora: nè vale risponder loro, che dalla sordidezza, e crudeltà di alcuni degli Spettacoli antichi predean motivo; posciachè questi Zelanti su molti passi si fondano, i quali non come disonesti, o crudeli, ma generalmente e assolutamente sembrano condannar le scene, e gli altri pubblici spettacoli. Questi passi, per non dissimular nulla, ci sono veramente, ma convien intenderne la ragione, e la forza. Bisogna sapere, che anticamente e gli Scenici, e gli altri più solenni divertimenti erano atti di Religione, che includevano necessariamente Idolatria. Questa verità è più ad altri palese, e sicura agli Anti-

Y

„ qua-

„ *quarj, cioè agl' investigatori delle notizie più precise e certe delle*
 „ *prische età* „. Et paulo ante, nempe pag. xviii. scribit paucos
 dumtaxat Ethnicæ Superstitionis mysteriis initiatos vim hujus vo-
 cis *Theatralis* percipere. „ Non si è veduto mai con essi mette-
 „ re un popolo a fusturro, e destar *furori* di applauso di tanto in
 „ tanto, e far *disfare* ogni persona di buon senso in affetti (at quos
 in affectus? Et hoc sanctitati Evangelicæ haud repugnat?) *come*
 „ *si è veduto con qualche Tragedia Italiana* (verbi grazia la MERO-
 „ PE moderna). *E come potrebbe mai conseguirsi tanto con Opere*
 „ *da Teatro, nelle quali orma per lo più non sia di Teatrale*. La for-
 „ za di questo TERMINE, SOL DA POCHI INIZIATI IN QUE-
 „ STI MISTERI, E IN POCHI LUOGHI S' INTENDE „.

XII. Hæc Mysteria ab integro fere seculo Gallis, a quibus ea hausit
 Auctor noster, plane referata erant. Quod, ut pateat, repetam,
 oportet, quod supra indicavi, nempe Serenissimum Principem
 DE CONTI anno 1669. Opusculum edidisse inscriptum hoc titulo:
Traité de la Comedie & des Spectacles selon la Tradition de l' Eglise.
 Continuo prodiit in Theatrorum patrocinium contra præfatum
 Tractatum *Dissertatio* ab Anonymo edita. Dominus DE VOISIN
 Presbyter, & Doctor Theologus, & Regius Consiliator Tomum in
 4. edidit, qui præfert hunc titulum: *La Defense du traité de Mon-*
seigneur le Prince de Conti, touchant la Comedie, & les Spectacles.
Ou la refutation d'un Liure intitulé Dissertation sur la condamnation
des Theatres.

XIII. Dominus de VOISIN in ipsa Præfatione specimen *Differ-*
tationis in favorem Theatri paucis perstringit his verbis: „ Cet illu-
 „ stre Prince à fait voir evidemment par la Tradition perpetuelle
 „ de l' Eglise, que les Comedies ont toujours été condamnés & que
 „ leurs Acteurs ont été excommuniez, & notez d' infamie. *L' Au-*
 „ *teur de la Dissertation pretend tout le contraire: & toutes ses preu-*
 „ *ves ne sont fondées que sur des suppositions visiblement fausses*. La
 „ première est que les Sains Peres n' ont condamné les Comedies de
 „ leur tems, qu' à cause de l' Idolatrie dont elles étoient souillées;
 „ d' ou il tire cette conséquence que les Comedies de nôtre tems
 „ étant exemptes d' Idolatrie ne peuvent être condamnées? Cette sup-
 „ position, dis-je, est visiblement fausse . . .

„ C' est donc inutilement que l' Auteur de la Dissertation dit dans
 „ le

„ le premier chapitre que les Spetacles des Anciens ont fait partie
 „ de la Religion Payenne : Dans le Second , Que la representation
 „ des Comedies , & des Tragedies , étoit un acte de Religion : &
 „ dans le Troisieme, Que les Anciens Peres de l' Eglise defendirent
 „ aux Chretiens d' assister aux jeux du Theatre , parceque c' étoit
 „ participer à l' idolatrie . D' ou il conclud dans le Quatrieme Cha-
 „ pitre que la representation des Poèmes Dramatiques ne peut être
 „ defendue par la raison des Anciens Peres de l' Eglise &c.

XIV. Auëtor *Theatri Italici* subdit pag. xxvi. & seq. „ Ma un'
 „ altra schiera d' autorità e sacre , e profane ci vien in proposito
 „ scagliata contra , dalle quali par venga a ricavarfi in tanto obbro-
 „ brio essere stata sempre negli antichi tempi presso le oneste perso-
 „ ne la Scena , che non solamente esecrata da' Santi Padri , ma in-
 „ famata ne rimanesse generalmente per le Leggi Civili . Al che non
 „ pertanto rispondo , tutto questo rumore *non aver per fondamento,*
 „ *che un altro equivoco* . Due generi di rappresentazioni ebbero gli
 „ Antichi in Teatro . Con l' uno si parlava all' udito , con l' altro
 „ agli occhi . Secondo quello Commedie si recitavano e Tragedie ,
 „ e Atellane , ch' erano una giunta scherzevole , ma onesta , quasi
 „ Farse , o intermezzi . Secondo questo in tutto , o in parte si espri-
 „ mevano le cose con gesti , positure , e movimenti del corpo , e
 „ con balli imitativi accompagnati da suono , e canzoni ; al che si
 „ diede nome di Mimi , e di Pantomimi , e d' arti giuocose , e d' ar-
 „ ti sceniche , e d' istrioni . Ora l' infamia , ei rimproveri sul secon-
 „ do genere caddero , e non sul primo . *Mà perchè pochi sono , che*
 „ *per acutezza d' ingegno , e per intima notizia delle cose sieno atti a*
 „ *ben distinguere il significato de' vocaboli stessi ne' diversi tempi , e*
 „ *ne' diversi luoghi* , il sentir condannare sì bruttamente Istrioni ,
 „ Teatro , Scena , Spettacoli , fece credere le recite Teatrali asso-
 „ lutamente proscritte Quanto alle Leggi , basta osservare ,
 „ che di tutte quelle , ove dell' infamia agli operanti ne' Teatri im-
 „ posta si fa menzione , sian ne' Digesti , sian nel Codice di Teodo-
 „ sio , o in quel di Giustiniano , ne pur una si trova , in cui Tragi-
 „ ci si veggan nominati , nè Comici , nè Attori di Atellane ; da che
 „ si fa chiaro , come questi non ci venian compresi : perchè essendo
 „ mestieri particolari , e diversi , non poteano in cosa sì odiosa sen-
 „ za esser nominati , essere intesi . Vi si parla per lo più *de' Profes-*

„ *fori d' arte Ludrica* ; ma fra questa tanto è lontano , che l' arte di
 „ recitare da' Legislatori si computasse , quanto che decisero i Giu-
 „ risconsulti alla Legge degli Atleti non computarcisi ne pure i Ti-
 „ melici „.

XV. Non aliud ingenii acumen , nec selectiorem eruditionem
 Auctor noster , ad hoc quod attinet , præferebat , quam quæ est in re-
 fricandis vanis commentis a seculo fere editis . Audiamus Dominum
 DEVOISIN , qui in *Præf pag. xlix.* sic persequitur : „ Seconde-
 „ ment , l' Auteur de la Dissertation suppose que les Anciens Ro-
 „ mains n' ont jamais compris les Acteurs de Comedies , & de Tra-
 „ gedies , sous le nom d' Histrions & de Sceniques . Dou il infere
 „ dans le neuvieme chapitre que les Acteurs des Poèmes Dramati-
 „ ques n' étoient point infames parmi les Romains ; mais seulement
 „ les Histrions , & les Bateleurs . Et les censures , dit-il , dont
 „ l' Eglise a frappé les Histrions & les Sceniques , & l' infamie dont
 „ les loix Civiles les ont notez , ne tombent point sur les Acteurs
 „ de Comedies & de Dragedies . Mais cette supposition n' est qu'
 „ une pure *illusion* ; car il est constant par le temoignage des plus
 „ celebres Auteurs de l' Antiquité que les Romains ont compris les
 „ Auteurs de Comedies , & de Tragedies sous le nom d' Histrions &
 „ de Sceniques . Et par consequent l' Eglise en Excommuniant les
 „ Histrions , & les Sceniques generalement , & sans aucune exce-
 „ ption , à aussi Excommunié les Comediens , & les Acteurs de Tra-
 „ gedies : & les loix Civiles , en notant d' infamie les Histrions & les
 „ Sceniques generalement & sans aucune exception , ont aussi decla-
 „ ré infames les Acteurs de Comedies & de Dragedies ; puisqu' ils
 „ étoient compris sous le nom d' Histrions & de Sceniques .

„ Et c' est en vain que l' Auteur de la dissertation fait un si long
 „ discours de l' impudence des jeux Sceniques dans le v. chapitre :
 „ Des Poèmes Dramatiques representez aux jeux Sceniques , dans
 „ le vi. De la distinction des Acteurs des Poèmes Dramatiques , &
 „ des Histrions & Bateleurs des jeux Sceniques dans le vii. Des er-
 „ reurs des Modernes sur ce sujet dans le viii. Et de l' extreme
 „ impudence des jeux Sceniques & des Histrions dans le x. car cet-
 „ te rapsodie ne sert de rien , & ne merite pas qu'on s' y arrête &c. „

„ En troisieme lieu l' Auteur de la Dissertation suppose que
 „ *Art ludicra* ne signifie autre chose que l' *Art de bouffonner* . D' ou

„ il

„ il infere que les loix civiles , en notant d' infamie ceux qui mon-
 „ tent sur le Theatre pour exercer *Artem ludicram* , n' imposent
 „ cette peine qu' aux Bouffons , & non pas aux Comediens . Mais
 „ c' est une ignorance grossiere de ne pas scavoir que *Ars ludrica* si-
 „ gnifie l' Art de représenter toutes sortes de jeux , & particuliere-
 „ ment les Comedies , comme on le peut apprendre par la seule le-
 „ ctüre de Valere Maxime , & par l' interpretation de tous les Ju-
 „ risconsultes &c.

XVI. Dominus DE VOISIN paucis universæ Dissertationis spe-
 cimen dumtaxat perstringit . Integro porro volumine indicata com-
 menta , seu deliria amplissima eruditionis cum prophana , tum sacra
 copia propulsat , & in fumum disjicit : Unde infert Dissertatorem
 merum esse fabulatorem , delirum , universæ Antiquitatis , & Paga-
 nicæ , & Christianæ ignorantissimum , nec non SS. Patrum , Conci-
 liorum , Sacrorum Canonum , & Legum Civilium depravatorem ,
 vanissimum . Legerit , nec ne , Cl. *Theatri Italici* Auctor hanc Gal-
 licam Dissertationem , nihil ad institutum attinet . Illud compertum
 est , exploratumque ; ipsissimam esse & Præfationis ad Theatrum Ita-
 licum , & Dissertationis doctrinam , ut cuique utramque legenti
 planum fiet . Forsitan omnibus iis , qui profundis Antiquitatis *My-
 steriis initiati* sunt , eadem lux affulget . Sed hæc ad me nihil atti-
 nent . Illud satis mirari haud valeo , quod Cl. & eruditissimus Thea-
 tri Italici Auctor , tamquam arcanam doctrinam , & interpretationem
 selectissimam , Italis divendat erroneum commentum non modo a
 prædicto Dissertatore decem Capitibus explicatum , sed ipsis PP.
 Caffaro , Segneri , ne dicam aliquibus laxioribus Casuistis , compertum .

XVII. Ego supra Cap. 3. Patrum testimoniis adductis palam feci ,
 & quidem luculentissime , manifestam chymæram esse ob idolola-
 triam , secus ob impudicitiam improbata a Patribus fuisse Theatra .
 Non minus ineptum est commentum , & fabulosum , leges unum ,
 non aliud Theatrorum genus infamiæ damnare . Dominus *DE VOI-
 SIN* fuso sermone hoc somnium dispellit *loc. cit.* Unum , & alterum
 testimonium in transcurso promam . Auctor *Theatri Italici* pag.
 xxix. scribit : „ Non avrebbe Cicerone , uomo pieno d' onestà , e
 „ di decoro col Commediante Roscio , e col Tragediante Esopo
 „ professata palesamente familiarità ed amicizia , se arte vergogno-
 „ sa professata avessero „ . Legatur Ciceronis Oratio , & verum es-
 se re-

se reperietur, quod *lib. 1. de consens. Evangelis. cap. 33.* S. Augustinus scribit: *Cicero cum Roscium quemdam laudaret Histrionem, ita peritum dixit, ut solus esset dignus, qui in Scenam deberet intrare; ita virum bonum, ut solus esset dignus, qui eo non deberet accedere.* Pergit Auctor *Theatri Italici* pag. xxx. „Tra Greci poi non sola-
 „mente a professori non recò infamia la scena, ma neppur vergo-
 „gna a chiunque si fosse, come si ha singolarmente dal Proemio di
 „Cornelio Nipote, „Cornelius Nepos hæc ait in Proœmio: *Nul-
 la Lacedæmoni tam est nobilis vidua, quæ non ad scenam eat, mer-
 cede conducta. Magnis in laudibus tota fuit Græcia, Victorem Olym-
 piæ citari, in scenam vero prodire, & populo esse spectaculo, nemini
 in iisdem gentibus fuit turpitudini. Quæ OMNIA apud nos, partim
 infamia, partim humilia, atque ab Honestate remota ponuntur.* In
 Not. 36. hæc subduntur: (Apud Nos) scilicet Romanos. *Illis OM-
 NE Histrionum genus infame fuit, atque expers honorum Civilium.*
Vide August. de C. D. 2. 13. cum Not. Vives, Coquei & L. 1. & 2.
ff. de his qui not. infam. Sed quid in re apertissima tempus fallimus?

XVIII. Etiam Auctor Gallus in citata Dissertatione Græcorum honorem Histrionibus tributum imperitissime obtrudit, ejusdemque Antiquitatis ignorantiam acriter vellicat Dominus *De VOISIN* cap. 9. vetustis documentis adductis, quorum aliqua cursim indicabo. Plutarchus *de Inst. Lacon.* hæc scribit: *Comædias, & Tragædias non admittebant Lacones, ut neque serio, neque joco eos, qui legibus contradicerent, audirent.* At degenerante more, ut fit, admissi ludi fuere, interdicto mulieribus ad eos accessu, qui tandem ut Cornelius Nepos refert, eis concessus fuit. Sed uni Civitati Græcos alios opponere licet. Neque enim de eo, quod invexerit tempus, quo omnia corrumpuntur præclare instituta, disputatur; sed de eo quod Sapientes constituere. Plutarchus *de glor. Athen.* hæc refert: *De Drammatibus autem ita censuerunt Athenienses, esse rem indecoram, & intolerabilem, ut lege cautum esset, ne quis Areopagita Comædiam faceret.* Rursus idem Plutarchus *in Apophteg. Lacon.* narrat Lacedæmones ipsos Mimos, & Histriones, omnesque Comædos infames reputasse. *Quum aliquando Callipides Tragædiarum histrionis celebris... primum occurrisset Agesilao, atque salutasset, deinde proterve in comitatum se ingessisset, atque ostentaret, sperans blande se ab Agesilao compellatum iri, tandem diceret: Non agnoscis me,*

me, Rex, neque inaudisti quis sim? Intuitus in eum, nonne, inquit, Tu Callipides es Mimus? Quod interdum ad dignitates eveetus aliquis Mimus fuerit, non tollit, quin Legislatores, & Sapientes Histrionum, sicut & Mimorum omnium artem, ut infamem, reprobaverint. Si plura aves lege citatum DE VOISIN.

XIX. Hæc omnia alto obvolvissim silentio, nisi prima Christianæ sanctitatis fundamenta impeterent. Duo sunt potissima, & perniciosissima scelera, libidinis nempe, & avaritiæ, ob quæ maxima humani generis pars æternum periclitatur. Ambo hæc monstra Auctor fovet, dum hic voluptatis negotium Theatrorum defensione, & avaræ cupiditatis flammam, alibi usuræ propugnatione accendere, & amplificare omni quæsitæ arte studet. Et quod omnium pejus est, in utroque argumento SS. Patrum doctrinam, & Ecclesiæ traditionem corrumpit, & subvertit. Insitam quoque Divinæ Gratiæ efficacitatem adimere infelici conatu pertentavit. Et quod omnem superat fidem, se, dum talia scribit, bellum Domini præliari, & Religionis Catholicæ causam adversus Novatores agere sibi dulcissime blanditur.

XX. Et quoniam de Divina gratia sermo incidit, veniam dabit Lector, si occasione data, vel arrepta, brevissima digressionem hic illum detinebo, ut facti veritatem patefaciam, atque explicem. Ad illustrem hunc Auctorem die 1. Augusti elapso anno 1750. epistolam scripsi, qua significavi, me non esse Auctorem libri inscripti: *Difesa delle Animaverbioni* &c. De hac Epistola, quam privatim scripsi, quæque, me prorsus repugnante publicis typis evulgata fuit, plura fileo in editoris obsequium. Sat mihi est, nullum in eadem Epistola verbum extare, cujus me poeniteat. Singularem existimationem, venerationem, & profundum obsequium, quod ibidem illi professus sum, iterum confirmo, addoque perspicacissimum celeberrimi viri ingenium, scribendi elegantiam, in Re Nummaria, & Lapidaria interpretanda eruditionem, qua ipse careo, me semper suspexisse. Cur ergo publicatæ Epistolæ memini? Quod forte ille, & certe plures existimarunt quidquam emolumenti in *Historiæ Theologicæ* prædictæ doctrinam erui inde posse ob sequentem periocham ibidem scriptam. *Io l'altro Mese ho pubblicato il Tomo 6. della Teologia Cristiana, nel quale spiego il Sistema di Lutero, di Calvino, e di Giansenio sulla libertà, e sulla grazia, dove di-*
fen-

fendo dottrine cotanto contrarie a quelle delle Animavversioni, e del detto ultimo libro intitolato Difesa delle &c., quanto è contraria alle tenebre la luce, e al Paradiso l' inferno. Quid hinc? Propterea ne vel tantillum faveo *Historiæ Theologicæ*, quam Semipelagianismi fuligine tinctam vi justî ratiocinii Theologici (nisi fallor ipse) constanter existimo? Quod unam opinionem falsam putem, idcircone alteram veram judico? *Quorum opiniones* (inquit Cic. l. i. de nat. Deor.) cum tam variæ sint, tamque inter se dissidentes, alterum fieri profecto potest, ut earum nulla; alterum certe non potest, ut plus una vera sit. Ut itaque præjudicatas de præfata Epistola mea opiniones penitus dificiam; denuo repeto, me utique doctrinam docuisse, non secus oppositam nonnullis sententiis in opere *Animavversioni*, ac lucem tenebris, & Paradisum Inferno. Verum eadem sinceritate fateor, hanc meam doctrinam longe infensius cum *Historiæ Theologicæ* systemate pugnare. Obsequii gratia abstineo a promenda censura, quam mente formavi in talem *Historiam*. Id solum candide assero perdoctum *Animavversionum* Auctorem revera in sacra Theologia apprimè versatum, strenue efficacissimeque *Historiæ Theologicæ* systema labefactare. Cum erudito Theologo Gratiam Divinam natura sua efficacem propugno, quod est celeberrimæ controversiæ caput, quamvis in nonnullis aliis ab eodem summopere, sicuti in laudata Epistola indicavi, distem. Hæc per transennam declarare placuit in veritatis favorem, quemadmodum ejusdem veritatis causa *Theatri Italici* mentionem feci. Si quæstio meram spectasset eruditionem, intactam illam præterissem. Verum quia Theatralis corruptela maleficium est, ut ex P. SEGNERI vidimus, omnium perniciosissimum, quod hominum mentes dementat, & usquequaque animas inficit, idcirco omni humano respectu abscisso, calamum acui, ut animas Christi sanguine redemptas a tam immani fascino, quoad possem, averterem. Omnes itaque Christi fideles iterum atque iterum obtestor, ne se in errorem, & in æternum præcipitium pertrahi sinant a quibusdam eruditulis, qui Sacrarum Litterarum, & Ecclesiasticæ eruditionis sublimiorem sibi vindicantes comprehensionem, legis Evangelicæ Spiritum, non secus ac semetipsos ignorant. Extrema clades, quam seculo XVI. passa Ecclesia est, inde potissimum manavit, quod Grammatici, Poetæ, & politioris humanitatis cultores, vanitate inflati voluerint & ipsi Theologi esse, & vide-

videri. Ex quo factum est, ut veris etiam Theologis insultare, ac detrahere ausi sint; & sus deque omnia miscentes turpissimos in errores prolapsi fuerint. Humanum ingenium primæ culpæ tenebris circumfusus angustis clauditur terminis. Quisque in suo stadio currat, & propriam attingere metam contentus sit: Alioquin qui præstitutos suæ stationis limites transilire contendet, rem omnem amittet. Utinam tandem isti resipiscerent, & a fovenda Theatræali voluptate, & fœnoris immunitate, a neganda arte magica, & Divinæ gratiæ efficacitate contra luculentissima Scripturarum testimonia, & assertissimam perennemque Ecclesiæ traditionem abstinere. Cæterum nisi ab oppugnanda Evangelica doctrina, cujus notitia carent, sibi temperaverint, intelligant velim, non defuturos Dei viros, qui mundo, calumnia, libellis famosis contemptis, Christi causam invicto pectore sustinebunt, illorumque errores viriliter profligabunt. A diverticulo in semitam regredior.

XXI. Insistit Auctor *Theatri Italici* pag. xxxiv. „ Non però gio-
 „ verà mai tanto chi s'affaticherà per abolire i divertimenti Teatræali
 „ che presso le più colte Nazioni ci furono, e ci saranno sempre,
 „ quanto chi per correggerli. Aggiungasi, che scuola insensibile,
 „ ma però efficace si può nella Scena introdurre, seminando in
 „ molte cose il buon sentimento, e varie notizie spargendo, e IL
 „ MEGLIO DELLA MORALE in coloro instillando, che nè vor-
 „ rebbero, nè saprebbero imparar tanto da' Libri „.

XXII. Ut ab ultimis verbis orsa capiam, felicius ergo inter Scenas, Mimos, & Mimas defæcator Moralis succus instillatur in eorum animos, qui nollent, aut nescirent ex Bibliorum, & similium Librorum lectione perdiscere? Belle, & venuste! Sed cujus generis est hic Moralis Theatræalis succus melior? Audi. „ Non si è veduto
 „ mai con essi mettere un popolo a susurro, e destar FURORI d'
 „ applauso di tanto in tanto, e far disfare ogni persona di buon
 „ senso in affetti, come si è veduto in qualche Tragedia Italiana,
 „ (*la moderna Merope*).

XXIII. Audisti? Purior Moralis succus tum habetur, cum populus videns, & audiens repræsentari Cleopatram, & Sofonisbam, Meropem, & Poetarum fabulas in rumorem, & plausuum furorem erumpit, & quisque vel prudentior affectuum alacritate deliquescit. Hæc sunt recentium Theologorum, qui cum Calvinistis, Bajanistis,

& Jansenistis, secus cum propriis affectionibus strenue belligerant, effata, & theoremata. Non minus lepidum & venustum est, quod idem Auctor primo loco proponit. Plus proderit, qui Theatra corrigenda, & spectanda, quam qui abolenda suadet: Quoniam latior semper fuit, eritque perditionis æternæ via; & Mundus, & Dæmon numerosiore semper, quam Christi Schola, discipulorum habere, habebuntque multitudinem. Et tamen etiam ad hoc quod attinet, egregie fallitur antiquarius. Nam Theatra plura diruta; contra, nec unum hætenus correctum vidimus. Si quidem Arcadius Imperator instante Chrysoftomo, Theatra fin in totum, saltem in partem de medio sustulit. Sanctus Ludovicus Galliarum Rex in exilium Comædos egit. Comædos proscribere Catholici Reges Philippus II., & Philippus IV. Histriones repræsentare Parisiis spectacula vetitum est anno 1584., & 1588. Theatra demolitus est Cordubæ Venerabilis P. Poslada miraculorum patrator celeberrimus. Theatra hisce diebus in pia Xenodochia trasmutavit præstantissimus Archiepiscopus Valentiaë sancti Gelasii Papæ, & sanctioris antiquæ disciplinæ æmulator, & assertor ferventissimus, ut cætera prætermittam exempla. Quid? quod ipse ignis superstitionis Paganicæ vindex interdum Theatra combussit.

XXIV. Rogo nunc eruditissimum Antiquarium, ut vel unum in tam ampla seculorum serie exemplum promat Reformationis Theatrorum, quæ semper fuerunt, ut ait ipse, eruntque. Ex tot Tragædiis, quas ipse in tria digessit volumina, vel unam seligat, quæ inter scenas recitata a viris, & feminis Histrionicis cum suis exodiis, seu intermediis actibus digna sit Christiano homine. Sed legat *Theatri Italici* Auctor laudatum Dominum DE VOISIN, qui adversus hanc reformationis chymæram ab Auctore Anonymo *Dissertationis* citatæ jampridem excogitatam, & denuo in Italia ut novum, peregrinum, inauditumque inventum nobis propositam, solide scripsit citato Tomo, in quo *cap. XII. Refutatione V.* cujus hic est titulus: *Illusion de l'Auteur de la Dissertation touchant la Reformation des Comedies, & des Tragedies*, pluribus a *pag. 287.* adductis rationibus & documentis hanc Reformationis Mimicæ illusionem dissipat. Allegat auctoritatem vel ipsius P. Antonii Escobar, qui *tr. 5. exam. 5. cap. 4. num. 137.* hæc scribit: *Peccant ne Magistratus Comædias permittentes? Afferit Mendoza sect. 29. §. 377., quia ex hujus mali per-*
missio.

*missione non vitatur majus malum, sed omnia vitia confoventur. Quam-
pie Philippus IV. vere Catholicus Comœdias ab Hispaniæ Regnis hoc
anno 1646. ut communem pestem Regio ablegavit edicto. Deinde sic
persequitur D. DE VOISIN pag. 290. „ Les sentimens de ces grands
Rois, & de leurs Magistrats etoient bien differens de ceux de l' Au-
„ teur de la Dissertation, qui veut qu' on reforme les Comedies, &
„ qu' on conserve un art qui peut plaire. Ces Princes au contraire
„ etant persuadees qu' il est impossible de reformer les Comedies, ont
„ crû entre obliges d' abolir un art qui ne peut plaire sans deplaire
„ a Dieu, & sans corrompre les bonnes moeurs*

Cela suffirait pour faire connoître a l' Auteur de la Dissertation
„ combien l'idée de la Reforme des Comedies est chimerique; mais
„ il en a tellement rempli son esprit, qu' il s' est imaginé d' en avoir
„ trouvé un excellent modele, en ce que fit l' Empereur Auguste sur
„ le sujet des spectacles des Athletes.

XXV. Nimis essem longus, si documenta, quæ contra Theatra-
lis Reformationis somnium ibidem promit Dominus DE VOISIN,
transcribere vellem. Nec opus pluribus est, ut id evincamus, cum
evidens tot seculorum experientia patefaciat, hanc reformationem
non aliud esse, quam versutum stratagema a Theatrorum defensori-
bus excogitatum, quo fucum imperitis faciunt, & obscœnitati Thea-
trorum præsidium quærunt. Negare ipsi, quamvis animosissimi,
minime audent, Theatra ut sunt, fueruntque, semper hostiliter cum
Religione Christiana pugnare. Reformentur, ajunt, Theatra. At
Comœdia ad legem Christi reformata, Comœdia sane non esset;
cum vitia, & infamia Histrionum, & cetera, quæ in Comœdia, &
Tragœdia qualibet fiunt, componi cum Evangelio nequeant. Inte-
rim hanc Reformationis illusionem imperitis ingerunt, ut corru-
ptela Theatralis liberius grassetur.

XXVI. Tandem sciant Theatrorum Defensores, nos dum Thea-
tra exterminanda suademus; dum ab iisdem spectandis Christianos
subducere conamur, magnum semper assecuturos fructum, anima-
rum nempe nostrarum salutem, quod nostro functi officio simus, ut
Deus nobis testatur per Ezech. cap. 33. Contra, si muti canes esse-
mus, pereuntium animarum sanguinem de manu nostra requireret.
Qui vero Theatra, quæ sunt Paganicæ superstitionis reliquæ fre-
quentanda, & scriptis & voce non prætermittunt, magnam utique

animarum messem æterno igne comburendam colligent: at nisi illos poeniteat, æternas, & quidem tremendissimas ipsimet poenas dabunt.

XXVII. Labet in eorum, quæ dixi, confirmationem, pauca adiacere, quæ Theatrorum, ad Christianæ legis normam, reformationem prorsus vanam, & commentitiam ostendunt ipsis adversariis fatentibus. Nam Cl. Muratorius in suo opere inscripto *Della perfetta poesia Italiana*, hæc tom. 2. lib. 3. cap. 6. pag. 60. de Tragoedia scribit. *Quì (nella Tragedia) più che altrove s' hà da metter in opera la grand' arte di svegliar gli affetti, nel che parmi, che Euripide sia superiore agli altri antichi tragici. Il voler nella tragedia solamente parlare all' ingegno, o sia all' intelletto con bei sentimenti, con ingegnosi, e raddoppiati intrecci stanca l' uditore, e il fa talvolta dormire. Bisogna assalirgli il cuore, MUOVERE LESUE PASSIONI, e allora potran le scene prometterfi una costante attenzione, un plauso commune.*

XXVIII. Hæc doctrina, quam Poetæ omnes docent, luculentissime evincit correctionem, reformationemque Theatrorum, ad Evangelicæ legis præscriptum, chimæram esse chimærarum. Ars concitandi affectus in Tragoedia potissimum suas exercere vires debet, inquit Cl. Auctor. Et hac in re Euripides antiquis Tragicis præstitit. Poeta tragicus cor aggrediatur, ejusdemque Passiones permoveat necessum est: Et tum spectatores constanter attenti erunt, & in communem plausum erumpent. Hæc autem non minus cum legis Christianæ Sanctitate quam lux cum tenebris, & cum Paradiso infernus pugnant. Si contra hanc cordis mollitiem, & affectionum concitationem a Tragoedia adimis, Tragoediæ naturam destruxisti. Quod si abesse præfata a Tragoedia nequeunt, quanto minus a comœdia? Ergo adversariorum confessione reformatio Theatricæ voluptatis manifestum somnium est.

XXIX. Pergit Auctor ibidem pag. 66. *Quando però condanno gli amori nelle Tragedie, non intendo già di volerneli affatto sbanditi. Non sono cotanto severo, ne sì contrario al GENIO DE' TEMPI: e se si vuole dirò eziandio, che non è da biasimarsi affatto il costume di temperar la soverchia severità delle Tragedie coll' amenità degli amori: ma ne vorrei bensì moderato l' uso, o bramerei almeno, che la Tragedia sempre non avesse bisogno di raggirarsi per teneri, o bassi*
amo-

amori, come avviene oggidì. *E perchè non possono rappresentarsi gli Eroi, e le nobili persone operanti per altre maniere, che per quelle di Cupido? Non ci sono eglino tanti altri amori, quel della virtù, della gloria, del regnare, e somiglianti, che furono, e saran sempre una seconda miniera di tragici argomenti? Perchè restringersi così sovente al solo amore del senso? Ma egli mi dice nel can. 3. della sua poetica il Signor Boileau., La sensibile dipintura di questa passione è la via più sicura per toccare il cuore della gente.*

XXX. Ut ab ultimis verbis auspicer, cur, inquit Cl. Auctor, Frequenter Tragœdi in lascivo amore sese revolvunt? Quia, respondet D. Boileau, vivida hujusce appetitionis pictura securius emollit hominum corda. Hunc cupidinis excessum, qui frequenter declinat in phrenesim, improbat Auctor noster: cæterum adeo severus non est, ut has amorum delicias adimere prorsus Tragœdiis velit: quin & temporum genio se se accommodat, & nimiam Tragœdiarum severitatem temperandam amorum amœnitate docet. Quid? Num *Rigorismus* ingredi ipsa Theatra audebit? Usus dumtaxat hujusce amœnissimi amoris temperatum imperet, averetque, ne semper Tragœdia, in his teneris amoribus volutaretur, ut hodie evenit. An præter cupidinis semitam, aliæ non patent viæ, per quas Nobiles, heroesque viri immigrare in scenam valent? An non occurrunt alii amores virtutis, gloriæ, regnandi, ambiendi, & similia, quæ fuerunt, eruntque semper splendida Tragœdiarum argumenta? Ne multa. Tragœdis non semper in Veneris luto hærendum: Sed altius interdum assurgant, & per sublimiores indignationis, vindictæ, ambitionis, & gloriæ vias discurrant. Hæc sunt vasta confinia, intra quæ vagari Tragœdiæ valent. Comoediæ vero frequentius cupidinis, & veneris actitare negotium possunt. Hæ sunt de Tragœdiis axiomata, quæ, quam sint Evangelicæ legi infesta, nemo est, qui non agnoscat.

XXXI. Pauca rescribam ex iis, quæ de Musica Theatrali Cl. Auctor ibidem pag. 38. docet. *Non si può negare, che la Musica Teatrale de' nostri tempi non si sia condotta ad una smoderata effeminatezza, onde ella più tosto è atta a corrompere gli animi degli Uditori, che a purgarli, e migliorarli, come dalla antica Musica si faceva... Ogni uno sa, e sente, che movimenti si cagionino dentro di lui in udire valenti Musici nel Teatro. Il canto loro sempre ispira una certa*

certa mollezza, e dolcezza, che segretamente sempre più fa vile, e dedito a' bassi amori il popolo, bevendo esso la languidezza affettata delle voci, e gustando gli affetti più vili, conditi dalla melodia non sana. Che direbbe mai il divino Platone se oggidì potesse udire la Musica de' nostri Teatri? Egli, che ne' libri della Repubblica tanto biasimò quella, che a suoi tempi spirava alquanto di mollezza, considerandola, come infinitamente perniciofa a i buoni costumi de' Cittadini? Eppure tutta la Musica degli Antichi, benché molle, non poteva mai paragonarsi a quella de' Moderni, la quale per esser forse, come io credo, lavorata con maggior contrappunto, che non fu l' antica, da ogni lato spira effeminatezza, ed infetta i Teatri. Da questi non si partono giammai gli spettatori pieni di gravità, e di nobili affetti, ma solamente di una femminil tenerezza, indegna degli animi virili, e delle savie, e valorose persone.

XXXII. Contra Musicam Theatricam Antiquorum tamquam morum corruptricem inveci acriter Scriptores ethnici Plato, Cicero, Plutarchus, Quintilianus, & alii plurimi sunt. Cicero lib. 2. de leg. inquit: *Assentior Platoni, nihil tam facile in animos teneros atque molles influere, quam varios canendi sonos; quorum dici vix potest, quanta sit vis in utramque partem: namque incitat languentes, & languefacit excitatos, & cum remittit animos, tum contrahit: civitatumque hoc multarum in Græcia interfuit antiquum ut cum servare modum: quarum mores lapsi ad mollitiem, pariter sunt immutati cum cantibus, aut hac dulcedine corruptelaque depravati. . . . Quamobrem ille quidem sapientissimus Græciæ vir, longeque doctissimus valde hanc labem veretur. . . . Graviter olim ista vindicabat vetus illa Græcia, longe providens, quam sensim perniciēs illapsa civium animos malis studiis, MALISQUE DOCTRINIS repente totas Civitates everteret. Malos mores malæ doctrinæ semper foverunt, propugnaruntque. Quintilianus lib. 1. cap. 10. subdit. Profitendum puto, non hanc a me præcipi Musicam, quæ nunc in scenis effeminata & impudicis modis fracta, non ex parte minima, si quid in nobis virilis roboris manebat, excidit. Graviora Plutarchus scribit, quæ brevitate causa prætereo. Chrysostomus sui temporis Theatrorum Musicam Meretriciam vocat, & cantum fornicatorium.*

XXXIII. Cl. Muratorius fatetur, & ita res se habet, hodiernam Theatrorum Musicam molliorem effeminatioremque antiqua esse. Et

revera quandonam procacissimæ mulierculæ aut lascivius comptæ, aut impudentius canoræ, aut motibus ad blandiendum seducendumque turpioribus prodierunt in Scenam? Quid si ad hanc meretriciam musicam saltationes, choreas, & tripudia adjicias, in quibus histriones Mimarum manibus innexi, impudicissimis corporis flectionibus, & diverticulis easdem rotant, & circumagunt. Quandonam Mimi, & Mimæ tam ingenti aureorum summa suum fornicatorium cantum locarunt? Modo sexcentis, modo octingentis aureis pro trium, aut quatuor hebdomadam cantu conducuntur evirati Comœdi, & vilissimæ femellæ, quorum non paucæ scortacum sint, *virtuose* vulgo appellantur. Porro si Ethnici scriptores antiquam musicam corruptelam, labem, perniciemque animarum compellant: quid de musica hodierna omnium Doctorum testimonio molliore, turpiore, lascivore, quid de Christianis illis, qui Musicam hanc Theatralem, ut licitam honestamque defendunt, dicendum?

XXXIV. Ut plura in pauca contraham edisserant, nobis qui Theatra reformanda corrigendaque suggesserunt, qua via, qua ratione fieri hæc reformatio queat? Immutanda Tragoediarum, & Comœdiarum natura, seu materia esset, & supprimenda ea omnia, quæ amores, quæ gloriæ humanæ indignationis, fastus, ambitionis ignem, & mollitiei teneritudinem excitant. Expellendi omnino essent histriones Mimi, & expudorata Mimæ, Saltatrices, & Cantatrices. Aliud denique Theatrorum genus inducendum cum ea quæ hodie obtinent, reformationem haudquaquam excipiant. Audiant Theatrorum reformatores quid de hac chimærica reformatione scribat GEORGIUS GRABOWS Lutheranus Theologus in suo *JUDICIO de hodiernis Comædiis*, ubi post descripta Theatrorum vitia & flagitia, hæc sibi pag. 23. objicit. Porro dixerit aliquis: ea omnia comædiis abesse debent. Debent omnino ex præceptis Theologorum; sed nondum, quod sciam, abfuerunt, neque imposterum, quantum prævideri potest, salvo earum statu, aberunt. Sunt enim certo modo essentialia, imo anima comœdiarum. Sunt adjuncta, quæ mentis quidem separatione abstrahuntur: re tamen inseparabiliter conjuncta manent. Sunt ex eorum genere, quorum alia perfacile, alia difficulter, alia raro, alia numquam sine earum interitu abesse poterunt. Nam sublati illis illecebris deficient Spectatores: deficientibus

Speſtatoribus deficient commoda: deficientibus autem commodis deficient Auctores cum Aſtoribus. Hoc autem faſto, accidentia cum ſubſtantia, abuſus cum uſu, adjuncta cum ſubjectis (miſerum) peribant.

XXXV. Ex iis, quæ hoc capite hætenus dicta ſunt, colliges, Cl. Muratorium, & percelebrem Italici Theatri Auctorem pugnantia docere, & manifestis antilogiis ſemetipſos conficere. Fatentur, præſertim *Muratorius* hodierna Theatra turpia eſſe, & impudicitiae gymnafia, ſpectatorum animos corrumpere, & bono publico pernicioſa. Agnoſcunt, & docent neceſſariam eſſe eorundem reformationem. Ergo iſtorum teſtimonio, auctoritate, & confeſſione Theatra hodierna ſunt Chriſtianis illicita, & vetita. Ergo donec corrigantur, peccant Chriſtiani, qui Theatra iſta frequentant iplius *Muratorii*, & *Theatri Italici Auctoris* confeſſione.

XXXVI. Non deerunt fortasſe aliqui, qui mihi vitio daturi ſint, quod duos præſtantiffimos Italiae noſtræ Scriptores refellendos ſuſceperim; eorumque aberrationes, & antilogias patefecerim. Sed audiant iſtiusmodi cenſores & meditentur, ea quæ Cl. Muratorius *cit. oper. tom. 1. cap. 2. pag. 6. & 7.* ſcribit. „ Non dovrà alcuno
„ accuſarmi di preſunzione, perchè io citi al mio Tribunale, e con-
„ danni talvolta uomini già dal conſentimento univerſale confe-
„ crati all' immortalità. Perciocchè queſte famoſe penne forſe
„ non congiunſero alla felicità de' loro ingegni anche il pregio d'
„ eſſere impeccabili. Senza che dirò col Cardinale Sforza Pallavi-
„ cino, gl' *inſegnatori dell' Arti non deono menzionare le imperfe-*
„ *zioni, ſe non d' Artefici ſegnalati, come più malagevoli ad eſſere*
„ *conosciute, e più pericoſoſe ad eſſere imitate, per l' autorità di quel*
„ *Nome, tra la cui luce, quelle macchiette ancora quaſi raggi ri-*
„ *ſplendono. La quale Autorità è di sì gran forza per indorare i di-*
„ *ſetti, che potè cavar di bocca ad un gran Filoſofo, che anzi chia-*
„ *merebbe virtuoſa l' ubbriachezza, che vizioſo Catone. Nel rima-*
„ *nente non ſi può fare ad un uomo il più deſiderabil elogio, che bia-*
„ *ſmarlo in poco, e lodarlo in molto.* „ Huic ſapienti conſilio ſem-
per ego adhæſi. Summopere laudavi Scriptores, etiam inferioris,
nedum altioris, ſubſellii, quorum maculas, & aberrationes dete-
xi. At non propterea invidiæ ictus declinavi. Nihil tamen moratus
ſum, nec morabor in poſterum injuſta hominum maledicta.

XXXVII.

XXXVII. Aliud splendidissimum documentum contra indicatam censuram, & in mei ipsius defensionem subministrat celeberrimus Theatri Italici Auctor in opere nuper edito, quod hunc præfert titulum. *Conferma delle Risposte date all' Anonimo impugnatore della Storia Teologica*, ubi in proœmio hæc pag. 1. & 2. scribit. „ Soggetti per pietà, e per dottrina, e per dignità ancora cospicui mi hanno gravemente ripreso, e mi hanno fatto scrupolo dell'aver risposto alli due libri ec. con tutta brevità, con così poco studio, e quasi a corsa di penna. Mi hanno replicato con molta forza, che non si tratta què di qualche letteraria questione, e non si tratta di mio particolare interesse: si tratta di punti di Religione, di Dogmi Cattolici essenziali.... Persuaso, e vinto da così autorevoli rimostanze... mi son posto ad esaminar da dovero ec. „

XXXVIII. His rationum momentis & ego ipse persuasus, victusque, animo intrepido præcipua Religionis nostræ capita, quæ mores spectant propugnanda suscepì adversus Spectaculorum, Comœdiarum, & Tragoediarum defensores, qui Castitatis, humilitatis, modestiæ, & pudoris virtutibus insidias, & ultimam intentant ruinam: qui libidinem, fastum, luxum, ambitionem, superbiam promovent, & in triumphum agunt, & Evangelicæ morum integritati generale bellum denuntiant. Si rei antiquariæ, & profanæ eruditionis controversia fuisset, indictam præteriissem: Sed cum viderim magni nominis viros Christianæ tamen Theologiæ non satis peritos Theatricam voluptatem, & infamem histrionum artem honestatis loco habere, pro vitiis Religioni nostræ oppositis pugnare adversus eosdem, calamum armare, non obiter, sed ex instituto deliberavi.

XXXIX. Quandoquidem ex indicatis vitiis, veluti ex pestiferis fontibus venefici rivuli, scaturit impietas, Religionis, & Divinarum Scripturarum contemptio. Et sane in recitato opere inscripto *Conferma ec.* pro defensione *Historiæ Theologiæ* edito Regula pro interpretandis Dei oraculis statuitur, quæ si consistat, actum conclamatumque de Scripturis Divinis est. Recenset Auctor pag. 8. sequens Divinum Oraculum sibi ab Anonymo adversario oppositum. *Non est qui possit tuæ resistere voluntati: a Mardocheo Ester 6. 13. & a Patriarcha Josepho Gen. c. 50. pronuntiatum: Et hoc pacto interpretatur. Ma il Patriarca Giuseppe, e Mardocheo sono Autori, le OPERE de' quali non abbiamo. Quæ sic latine verto. Sed Patriar-*

cha Joseph, & Mardocheus Auctores sunt, quorum OPERA minime habemus. Ejusmodi verba hunc produnt sensum. Quid Tu Anonyme talem nobis obiicis textum? Quid inde colligere emolumenti tibi blandiris? Si nobis Opera Josephi, & Mardochei præsto essent, germanum eruere sensum possemus: at cum eisdem careamus, nihil certi ex præfato inferri oraculo potest. Apage ergo Anonyme cum tuo Textu, nec illum obtrudere in posterum audeas, donec Josephi, & Mardochei autographa nobis perhibeas, unde verum sincerumque deducere sensum valeamus. Hæc sunt legitima & necessaria confectaria, quæ ex data responsione sponte manant. Quis est autem, qui non videat, hoc principio admissio, in fumum abire innumera Scripturarum oracula, immo universum utriusque fœderis Testamentum nutare? Non suscipitur dictum oraculum, ut a Spiritu Sancto dictatum, sed ut ab hominibus scriptum? Si eruditissimus Antiquarius vetustum aliquem papiraceum codicem exponere debuisset, adhibere hoc suum responsum utcumque potuisset. At simili critices regula abuti in Divinarum Scripturarum interpretatione error est omnium gravissimus, qui extremum infert Scripturis Sanctis detrimentum. Ad quem convellendum calcaria mihi vel repugnanti adiecit Italicorum Scriptorum Censor Eruditissimus, qui in suo *volum. 3. hist. litter. pag. 76.* venustissimum commentum hactenus inauditum, totidem omnino verbis transcribit, & suis lectoribus forbendum propinat. Excusabit se forsitan, quod suum sit, librorum præbere excerpta, secus errores refellere, vel etiam prætermittere. Verum ne, an falsum hoc, in tempore patebit. Nec lamentari censor jure poterit, si alii, in quorum ipse scripta severe inquit, virgamque exercet censoriam, jure utantur defensionis. Nec enim existimandum est, Censorem istum supremum sibi adscribere jus velle universæ Italiæ Scriptores ad suum revocandi Tribunal: illosque extollendi ad sidera, & istos deprimendi ad ima, rodendi, & mordendi: simulque repugnare, ne injuria læsi, veritatis, & præsertim Christianæ propugnanda, jura notasque sibi præter veritatem impactas repellendas suscipiant. Sed in semitam nunc redeamus.

CAPUT XXII.

JACOBUS PIGNATELLI Sac. Theol. & J. V. Doctor, tom. 8.

Consult. 153. hodierna Theatra turpia, & fœda esse: peccare mortaliter tum Aëtores, tum Spectatores omni argumentorum genere demonstrat. Istius Consultationis Synopsis.

I. **H**IC est laudatæ Consultationis Titulus. De fœditate Comædiarum nostri temporis, deque earum Aëtoribus, & Inspectoribus, ac hoc in malum remediis &c.

II. Evincit primo vetita Christianis Theatra Divini verbi auctoritate inquiens n. 1. & seqq. „ Probatur id primo auctoritate Sacrarum Scripturarum „. Et pluribus Divinis testimoniis adductis, subdit.

III. „ Secundo auctoritate ex Sacris Sanctionibus Summorum „ Pontificum, Conciliorum, & Legum Civilium „. Canones promittit S. Clementis, Concilii Cartaginensis 3., Nannetensis, Aquigranensis, Agatensis, Carthaginensis, Arelatensis, Mediolanensis, & leges Imp. Justin. Theod. & aliorum.

IV. Num. 23. „ Tertio auctoritate ex Sacris Doctoribus & antiquissimis Ecclesiæ Patribus petita, qui Christianam Religionem, „ ac pietatem acerrime tutati sunt „. Patres, quorum testimonia allegat, sunt sequentes. Tertullianus, S. Hieronymus, S. Cyprianus, Lactantius, S. Cyrillus Hierosolymitanus, S. Basilus, S. Augustinus, Minutius Felix, Theophilus ad Autholycum, Isaacus Presbyter, Salvianus, S. Gregorius Nazianzenus, S. Joannes Chrysostomus, Beda, S. Bernardus, S. Laurentius Justinianus. Post Patrum testimonia, auctoritates rescribit cum Theologorum, tum benigniorum Casuistarum.

V. Num. 43. inquit „ Quarto auctoritate principum Theologorum, qui docent *Mortali peccato* esse obnoxios & qui comœdias, ludosque exhibent, *tum qui spectant* „. Laudat autem S. Thomam, Cajetanum, S. Antoninum, Paludanum, Durandum, Sylvestrum, Armillam, Viguerium, Tabienam, concluditque n. 52. *Hactenus omnes ex illustrissimo PP. Prædicatorum Ordine.*

VI. N. 53. citat Alexandrum Alenfem, Angelum de Clavasio, Gabrielem Biel. *Et hi ex Sacro Minorum Ordine.*

VII. Num. 56. allegat Thomam Sanchez, Reginaldum, Paulum Comitolum. *Hactenus*, ait, *Patres e Societate Jesu.* Additque Megalium, & Lelium Lechium. Postea adiicit.

VIII. N. 61. „Quinto auctoritate Pontificii Cæsareique Jurisconsultorum „Allegat vero Panormitanum, Covarruviam, Alexandrum, Archidiaconum. Deinde asciscit Patrocinium Ethnicorum.

IX. N. 66. „Sexto auctoritate Gentilium, & a fide alienorum, „qui ante Christum naturali lumine Theatrorum lasciviam hor- „ruerunt. „Citat vero Platonem, Aristotelem, Varronem, Tullium, Senecam, Julianum, Helianum, Valerium Maximum, Fortunatum, Statium, Svetonium, Cornelium Tacitum, Demetrium Phalereum. Horum omnium, tum Theologorum, tum Ethnicorum luculentissima refcribit testimonia, quorum plurima supra ipse exhibui.

X. N. 83. ait „Septimo ex prodigiis, Divinisque animadversio- „nibus, quibus merito a spectaculis deterreri debemus „Deinde tremenda supplicia in Theatrorum spectatores lata a Deo ex Tertul- liano, S. Gregorio Magno, Historia Tripartita, Bellovacensi, Har- temio Carthusiano, Cantipratano, Henrico Gran Germano, Meno- chio. Tandem ad rationum momenta accedit.

XI. N. 96. *Octavo ex rationum præcipuarum momentis, quibus ostenditur MORTALIS CRIMINIS esse reos Comædiarum NOSTRI TEMPORIS Actores, & Spectatores.* Ut vero in antecessum omne præcludat effugium, præmonet, neminem, vel in controver- siam vocare licitum esse honestis repræsentationibus, & jocis inte- resse. Deinde hæc statuit.

XII. N. 97. *Tria tantum rationibus expendenda, ne aliquid huic nostræ Paræneticæ Consultationi deesse videatur. Primum: quæ dici debeant honestæ, quæ turpes, & an nostri temporis Comædiæ, quæ a venalibus hisce histrionibus dantur, honestæ dicendæ sint? Secun- dum: An turpium Comædiarum Actores Mortaliter peccent. Ter- tium: An etiam Spectatores?*

XIII. An majori perspicuitate, & distinctione proponi & dividi quæstio poterat? Audi nunc ad singula luculenta responsa, quæ exhibet.

XIV. N. 98. „ *Primum*. Turpes Comoediæ eæ sunt, quæ foedif-
 „ simas hominum, mulierumve, coram exhibent actiones, puta
 „ oscula, amplexus, saltationesque illas, lascivasque cantilenas,
 „ quibus venus aut saltatur, aut cantatur, aut exprimitur. Tur-
 „ pes Comoediæ eæ sunt, in quibus de amantium furtis, de Conju-
 „ gum adulteriis, de Meretricum, Lenonum, Puellarum, Ado-
 „ lescentum clandestinis artibus, veneficiis, amoribus. *Utque*
 „ *distinctius loquar, turpes, foedæque eæ sunt, in quibus viri & fe-*
 „ *minæ de amoribus ludunt, agunt, colloquuntur. Cum ergo in no-*
 „ *stri temporis Comædiis, quæ a venalibus hisce meretriculis, & hi-*
 „ *strionibus exhibentur, & viri, & mulieres in scenam prodeant,*
 „ *de amoribus hujusmodi agant, & obscæna colloquantur, saltent,*
 „ *ludant, id etiam certissimum, atque evidens remanet, OMNES*
 „ *nostri temporis Comædias obscænas esse, atque inhonestas, & tur-*
 „ *pes.*

XV. Num. 99. Hæc sibi objicit, quæ ignorantissimi Theatro-
 rum patroni musitare & blaterare consuecunt. „ Dices. Ideo non
 „ turpia, non inhonestas, quia ficta. Verum an non turpes dicuntur
 „ imagines, si committas cum maribus feminas repræsentent? Quis
 „ turpes illas non appellet? Quis si sanus, quisque sit (cum Christiano
 „ loquor) qui protinus oculos non avertat? Et tamen eæ etiam fictæ,
 „ immo & pictæ longe a vivo remotiores, quam comica. Rursus fal-
 „ leris, quisquis es, honesta ea appellans, quæ de turpibus agunt.
 „ Falleris, qui bona, ac minime reprehendenda ea dicis, quæ innume-
 „ ris malis viam faciunt, aut qua ratione bona, honestave, quæ (ut ille
 „ ait) simulatis criminibus instruunt ad vera: fictis alliciunt, immo
 „ impellunt ad pejora? Si ab scenis obscæna, si a Comoediis impudi-
 „ cissima, quis honestas eas vocitet? Impurissimi rivi, nisi sordidissi-
 „ mum fontem arguunt; qui eo perniciosior, quo pluribus obviis,
 „ quo communior, quo nocentior: & audebis dicere adulteria, quia
 „ in Theatro, quia ficta, ideo honesta? Plane felix meretricula, quæ
 „ in Theatris reperis honestatem, quam in penetralibus amisisti. *San-*
 „ *ctissima scena, quæ honestos sanctosque efficis scurras, & histriones.*
 „ *Unde hæc tibi proscenio sanctitas, quod turpissimos actus in angulis,*
 „ *honestos facis in publico? Audeo dicere pejus hoc fingere, quam pecca-*
 „ *re. Longe quippe criminosis mala docere, quam agere. Utinam*
 „ *mœchus, utinam adulter, qui pulpita proteris. Solem fugeres mœ-*
 „ *chus,*

„ chus, qui diem inficis Histrion: tenebras optares adulter, qui popu-
 „ los facis adulteros: Solus decipereris cum sola, non millenos deci-
 „ peres. Sis leno Histrion. Prostitue te, o Puella, ne finge. Sis ipsum
 „ lupanar, quod simulas, o Theatre, fugerent te Matronæ, verebun-
 „ tur pueri, horrebunt senes, nulli addiscent, quæ mox facient „.

XVI. Num. 100. Hoc pacto resumit orationem Pignatelli, & pu-
 „ dore suffundit viros Theatrales, seu Theatrorum defensores. „ Ego
 „ disputationem hanc sic definio. *Nostri temporis comœdias neminem*
 „ *honestas appellantẽ audiri, nisi* AUCTORES TURPITUDINUM
 „ vel FAUTORES. Eos dumtaxat, qui ut foedissima crimina majori
 „ immunitate exequantur, & iterent, ficto honestatis velo obtegunt,
 „ pravæ licentiæ nomine implicant, aut sæculorum consuetudine in-
 „ volvunt, ajuntque, *licere id, neque inhonestum, quia tot seculis fa-*
 „ *ctum, receptum a populis, permissum a Magistratibus.* At permit-
 „ tuntur lupanaria, eaque adire. Ergo honesta? .. Mala adulteria,
 „ perjuria, & tamen plurima sub sole. Repete seculorum myriades,
 „ & pejerantes reperies, & adulteros &c. „

XVII. Expodata claritate summa Theatrorum & Comœdiarum, quæ tempore nostro vigent, foeditate, & turpitudine, vel in factis fi-
 „ ta, aut in verbis, gestibus, & nutibus, accedit ad id, quod secundo
 „ loco proposuit, evincendum. Foeditas, & turpitudine Comœdia-
 „ rum, & Tragoœdiarum, quæ hodie repræsentantur, negari nisi a
 „ fatuo nequit. Nam licet turpia verba non sint, ut alias & sæpe qui-
 „ dem dixi, turpia tamen facta narrantur, & gestibus, nutibusque ex-
 „ primuntur, ut adulteria, amores reciproci, amplexus virorum &
 „ feminarum. Hæccine honesta? Sed Jacobum Pignatelli audiamus.

XVIII. Num. 102. „ Alterum est, an MORTALITER PECCENT
 „ Histriones nostri temporis lasciviarum, & amorum ludos exhiben-
 „ tes. Ego sane *nullum reperi inter innumeros fere Auctores, quos legi,*
 „ *qui id negaret, aut oppositum sentiret:* ajuntque turpium comœdia-
 „ rum Actores, imo Auctores, qui eas componunt, *Mortalis piaculi*
 „ *esse reos:* Rationum præcipuarum collectionem, & syllogem accipe.
 „ Primo, quia causa ludi utuntur (ut supra ostendimus) turpibus ver-
 „ bis, vel factis, quia mulieres in Theatrum inducunt, nempe libidi-
 „ num fomites, quia de amoribus, stupris, adulteriis agunt, quæ
 „ lasciva omnia, & Christianorum nomine indigna &c. „

„ Rursus *peccant mortaliter* Histriones, quia turpibus ver-
 „ bis,

„ bis, vel factis se, & alios Christiana cordis munditia privant, sine
 „ qua nemo Deum videbit umquam, ut habetur *Matt. 5*. Ita quem
 „ mox citavimus *Paul. Comitulus*, & recte. Quæ enim cordis mundi-
 „ tia iis, quibus immundæ aures, plena fabulis pectora, artibus, ve-
 „ neficiis, adagiis, scurrilitatibus, sive prodeant lascivisque carmini-
 „ bus capita? Qui dies totos in id infumunt, noctesque totas, sive
 „ se præparent; sive domi, sive in proscenio. An hæc cælorum Regno
 „ apta mundities, puritas, quo nihil ingreditur coinquinatum? Di-
 „ cent fortasse. *Rigidiores*, qui hæc doces. Neque enim tam minuta
 „ mundities a secularibus exquirenda. Verum ego non id a seculari-
 „ bus requiro, sed a fidelibus, qui in Cælum intendunt, qui vio-
 „ lenter Cælum rapere jubentur, jubentur autem omnes &c.,

„ Tertio scelerate agunt Histriones, quia bonos mores in Ci-
 „ vitatibus & Rebuspublicis evertunt, Christianam in Deum charita-
 „ tem exterminant: quia pueros virtutibus exuunt, ad inhonestos mo-
 „ res alliciunt, & erudiunt, ut amoribus dent operam, ut mulieres
 „ adamant, ut parentibus haud obediant, ut senes irrideant, & mini-
 „ me reveantur, omnes contemnant. *Peccant ergo mortaliter*, quia
 „ aptissima dæmonum instrumenta; quia egregii vitiorum artifices:
 „ quia homicidiorum, rixarum, turpitudinum fomites: quia Matro-
 „ narum, Virginum, adolescentulorum, cogitationum omnium per-
 „ versarum origines, & flabella: illis ad lascivarum rerum plausus,
 „ voces, risus: illis denique quot quot a spectatoribus illic crimina
 „ committuntur. Ipforum quippe opera nulla in Theatro modestia,
 „ nulla temperantia, nulla pudicitia, morum omnis effusio, nulla
 „ Christiani hominis vestigia, sed lascivientium, sed furentium, sed
 „ bestiarum, sed ferarum. Spectatorum namque voces considera, fa-
 „ cies intueri, oculos observa, verba expende, suspiria intellige,
 „ nutus inspice, & mecum fatebere, quot facinora. Manent binis,
 „ aut ternis mensibus hi in Urbibus singulis, interim quanta in Urbi-
 „ bus perturbatio? Quot rixæ plerumque ob eos conventus? Quot
 „ vulnera, quot cædes, quæ saltem pericula? Summa in rei familiaris
 „ negligentia, si Patres inspicias? Ludorum aviditas etiam in opifici-
 „ bus, inagrestibus, qui opere relicto quotidiano accurrunt, concur-
 „ runt famuli, relinquunt Matronæ domi filias, puellasque tum pube-
 „ scentes adducunt, ut discant, quæ audire numquam, ut citius eas,
 „ quam ferret ætas, libidinum flamma corripiat.

„ De-

„ Denique peccatum lethale illud est, quod vel insignem Dei
 „ contemptum, vel grave alterius damnum, vel magnam sui labem,
 „ vel corruptionem habet... Verum hæc tria ex condicōto recurrunt
 „ nostritemporis histrionibus, ut recte nostri temporis Doctores ex-
 „ pendunt. Sui, proximorumque damnum jam ostendimus. Dei vero
 „ contemptum aspice. Histriones namque, cum omnia per lucrum fa-
 „ ciant, & omnia lucro metiantur, nil ob Dei timorem prætereunt,
 „ dummodo lucrum accedat. Inde pulchriores mulieres conquirunt,
 „ inde eadem vestibus adornantur, inde stibio, & purpuris pingun-
 „ tur, verba in molliciem, gestus ad lasciviam, nutus ad procacita-
 „ tem, saltationes, choreæ ad mutuam luxuriam componuntur: id-
 „ que quia sciunt his incautam multitudinem allici. Omnes enim pe-
 „ cuniæ vias norunt, nullas omittunt, ut adolescentes pelliciant, al-
 „ liciant viros, Matronas oblectent, juvenes emolliant, senes reddant
 „ insanos, ac sic pecunias a singulis suffurentur, & extorqueant. At
 „ qui sic lucrum quærent, qui his artibus pecunias parant, cum in-
 „ genti Dei contemptu id non facient?

XIX. Num. 106. producit pœnas latas in Histriones, quos ab Eu-
 charistia arcet Cyprianus, & Apostatis accenset Concilium Cartagi-
 niense, iisdem infamiæ notam leges inurunt, & plures summi Ponti-
 fices excommunicationis pœna illos plectunt. „ Et scenicos istos,
 „ inquit, honestos dices? Tu innocentes pronuntiabis? Tu ab omni
 „ crimine absolves? Tu Dei, tu hominum non fateberis contempto-
 „ res, qui ab Ecclesia arcentur, ni artem suam desinant? Qui a com-
 „ munionem Christi corporis segregantur? Qui infames, perdit homi-
 „ nes dicuntur. Qui cum Apostaticis numerantur? Excommunicatio-
 „ ni nemo obnoxius, nisi prius lethali peccato irretitus. Illa neminem
 „ ligat, nisi mortali crimine illigatum. Verum excommunicationis
 „ pœna plectuntur comici a Pontificibus, plane quia mortaliter pec-
 „ care Histriones existimarunt. Dicunt non eos esse Histriones, qui a
 „ Pontificibus excommunicantur. At dicant ipsi qui sint? Scio Hi-
 „ striones damnari. Scio Canones nullos excipere. Scio Comicos, &
 „ Scenicos ab Ecclesia pelli, eos, inquam (ut ait *Glossa verbo Histrionibus*)
 „ qui turpibus, & illicitis ludunt. Scio ipsos nunc turpibus &
 „ illicitis ludere. Tandem ad tertium quod proposuit caput, tran-
 „ sit, nempe ad peccatum, quod Spectatores perpetrant, declaran-
 „ dum, sequentibus verbis.

XX. Num. 108., Simplex, & absoluta hæc propositio. *Inspectores Comædiarum, quæ a venalibus hisce Histrionibus fiunt, in quibus tum viri, tum mulieres in scenam prodeunt, & de amoribus & lascivis rebus colloquuntur &c. non peccare mortaliter, est propositio CHRISTIANO HOMINE INDIGNA, NEDUM THEOLOGO, Reipublicæ maxime perniciosa, Patrum doctrinæ directe opposita, Theologorum omnium, & Scholasticorum placitis minime consentanea. Contra vero hæc: Comædiarum nostri temporis inspectores MORTALI PECCATO illigari, tum ratione scandali, tum ratione periculi, tum vi cooperationis; est propositio tutissima, summorum Pontificum responsis, Conciliorum, & Canonum oraculis egregie consona, Patrum sententiis, scholasticorum doctrinis omnino conveniens, ET VERA,,.*

„ N. 109. Peccant ergo Comædiarum nostri temporis inspectores *vi cooperationis*, qui a nimirum adstant voluntarie, & absque
 „ necessitate Histrionibus *mortaliter* peccantibus, iisque arrident,
 „ plaudunt, favent, & ut plurimum fovent auctoritate, pecunia, *vel*
 „ *saltem præsentia*. Quod ipsis est cooperari. *Mortaliter vero peccan-*
 „ *tibus* cooperari, & in crimen quoquo pacto influere, *lethale est*.
 „ Quod dum adstant Histrionibus, iisque favent, arrident, iisdem
 „ cooperentur, in eorundem crimen influant, manifestum sit. Nihil
 „ enim magis loquenti cooperatur, *quam audiens*: Quique coram po-
 „ pulo agit, a nemine magis adjuvatur, & quodammodo vires in di-
 „ cendo accipit, *quam ab Auditoribus*, si ii præsertim plaudant, arri-
 „ deant, nutibus faveant, aut saltem oculos intendant. Accipit, qui
 „ dicit ab auditoribus quodammodo verba, sales, sententias, quod-
 „ que mirabilius est, etiam vires, & latera, atque, ut ita dicam, in-
 „ genium, ex solo adstantium obtutu: at Histriones in Theatro ha-
 „ bent, nedum verborum exceptores, sed etiam pecuniarum datores,
 „ atque adeo non tantum ab Auditorum aura, sed etiam auro vires
 „ accipiunt, dum loquuntur, qui sine auro nec prodirent.

„ Confirmatur a pari. Summi Pontifices, nedum in Duelliones,
 „ & Monomachos excommunicationis tela ipso facto minantur, sed
 „ etiam in eos, qui ex industria spectant ob eam rem; quia, illis in-
 „ spicientibus, Duelliones vix desinerent. Quod manifestum sit, Duel-
 „ lorum inspectores tantum, quia inspectores, mortaliter contra cha-
 „ ritatem peccare; neque enim excommunicatio in eos jaceretur. Hi-

„ striones vero nec inciperent, nec in scenam prodirent, si eosdem
 „ non spectator adires. Pari ergo ratione convinceris, sive duelli
 „ spectator sis, sive Histrionum: licet enim inspectio utrobique non in-
 „ trinsece mala, tamen quia utrique, tum Monomachi, tum Histriones
 „ rem agunt intrinsece malam, hi præsertim ob excessum in ludo, ob
 „ Dei contemptum, ob turpes gestus, & verba ad libidinem incitantia,
 „ quæ in ipsis nullo fine honestari possunt, cum dent aliis evidentem
 „ ruinæ causam, ideo utrique inspectione quodammodo cooperaris,
 „ *ac utrobique lethaliter peccas.*

„ Dices: adhuc agerent in scena, licet singularis ego non
 „ adeam: non ergo me adeunte, in scenam prodeunt, qui etiam, me
 „ absente, prodirent. Verum id omnino respondere possent singuli
 „ Duellorum inspectores: singuli tamen peccant. Præterea cur Hi-
 „ striones etiam a singulis pecuniam extorquent, si non a singulis fo-
 „ ventur? Cur neminem ingredi sinunt, nisi solvat, si a quolibet non
 „ sustentantur? . . . Denique omnes admonemur, ut id omnes dete-
 „ stentur: Non omnes id facient, nisi ea, & tu execraberis. *Peccas,*
 „ *licet singularis adeas. Hoc namque est cum currēte fure concurrere,*
 „ *ut ait Psaltes, & cum adulteris portionem ponere, & quod dixeram*
 „ *cooperaris dum adulteriorum Magistros sustentas, dum meretri-*
 „ *culas pascis, dum eorum peccatis, ac sceleribus individuus ades,*
 „ *& adis: cum fure concurris, dum Comoedos, immo animarum,*
 „ *comedones, ac voratores tuo enutris argento, cibus sanguine,*
 „ *ruina fulcis, sustentas periculo &c.* „

„ Peccant præterea *mortaliter ratione scandalii*. Scandalum
 „ enim est dictum, vel factum minus rectum præbens occasionem
 „ ruinæ, estque *mortale peccatum*, etiam si gravis ruinæ alterius sit
 „ causa per accidens: tunc videlicet, cum contemnit quis salutem
 „ proximi, & pro ea conservanda non prætermittit, quod sibi li-
 „ buerit: ita omnino, & expressis verbis S. Thomas 2.2. q. 43. a 4. &c.

Petes qui potissimum sint, qui aliis scandalum faciunt? Expediam breviter. Omnes . . . Verum habet discrimen crimen. Graviter peccant singuli, qui concursu suo etiam alios advocant. Gravius præcipui viri, ac senes, Patres familias, quique auctoritate in Republica pollent, qui si non adirent, plerique illas (comædias) crubescerent, minusque decorum putarent, quod contra accidit, ob solam nobilitatem virorum, ac senum præsentiam. Gravissime vero omnium peccarent

carent Religiosi, & Clerici. Ita præsertim Cajet. in 2. 2. q. 167. a 2. Menoch. lib. 1. cent. 1. . . Unde miror, Neotericum quemdam, alioquin doctum, oppositum docuisse, dum ait, neque id erubescendum Clericis, neque scandalum parere secularibus: at quam parum verepete id non a summis Pontificibus, non a Conciliorum Decretis, non a Patrum sententiis, non a Scholasticorum Doctrinis, sed ab ipsamet infanienti in spectaculis multitudine, an Clericis id liceat, an id Religiosis viris honestum? Clamabunt protinus quod ipsis Clericis displicebit. Surgent, qui de sæculo sunt in iudicio: ferent in Clericos, in Religiosos viros sententiam, a quibus didicere modestiam, verecundiam, honestatem &c.

Tertio peccant spectatores ratione periculi, & proxima occasione cui se ingerunt. Proxima vero occasio omnino est spectaculum, scena, orchestra, ubi amores, & choreæ celebrantur.

Quod si queras. Quibus scena, & venales hæc comædiæ proxima occasio censenda est, & a quibus sub mortalis peccati pœna, ratione periculi, vitari debeatur? Etiam respondeo. Vitanda omnibus hæc occasio. Ratio præcipua: quia ubi plurimi, & ut plurimum corruunt ea asserenda proxima cuique occasio, in qua potior multitudinis pars pluries offendit. Nec refert quod is non offendat. Peccat ergo mortaliter quilibet, qui ei multitudini se admiscet, quæ ut plurimum peccat, licet in illud idem crimen interdum non incidat: diciturque illi occasio proxima, dum ex iis, quibus se immiscet, plurimi, & ut plurimum corruunt. Numquam enim tam securus adstabit quis, ut minime timere debeat, quando plures, & potior pars omnino labitur. Egregie id innuit Psaltes cum primo beatum enunciat, qui non abiit in Concilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in Cathedra pestilentiæ non sedit: ac si e contrario diceret: Infelix omnino, & miser, qui in quodcumque Concilium impiorum abjerit, & in quacumque cathedra pestium sederit, dicam planius cum Tertulliano, qui Theatra frequentaverit. Miser vero, & infelix, hoc est lethali crimine adstrictus ob solum impiorum consortium: peccandi enim societas, proxima peccandi occasio.

XXI. Recensita doctrina adeo luculenta, & inconcussa est, ut nullus verus Theologus revocare eam vel in controversiam possit. Per accidens enim, ut ajunt, est quod quispiam interius non deletetur, & concupiscentiæ stimulos non patiatur. Nam contingere

quoque potest, ut quis in eodem lecto cum femina dormiat, quin vel cum eadem, vel intrinsecus peccet. Propterea ne qui sponte hoc periculum subit, expers peccati mortalis est? Advertit etiam ipse *Pignatelli num. 119.* nonnullos Casuistas, qui docent posse sponfos delectari de copula futura cum suis sponfis, perridiculas invexisse etiam in hac materia distinctiunculas. Allegat *Pignatelli* pro hac falsa & laxa opinione *Sanchez lib. 8. disp. 49. num. 41.* *Emmanuel Sà v. lud. Reginaldum lib. 22. num. 8.* & *Bonacinam*. Auctores isti scatent laxis & proscriptis opinionibus. Concedunt Comoedias turpes esse, & obscenas, deinde vi præcisionis Metaphysicæ docent posse Christianum iisdem interesse. Sed ipse *Pignatelli* respondet. *Certe hi a modo loquendi sanctorum Patrum, & veterum Scholasticorum multum discedunt.* Subditque paulo post: *Verum quam duriusculæ sint hæ præcisiones & difficiles, & in praxi, quam vicinæ delicto, suam quisque conscientiam conveniat.* Non audet *Pignatelli* Auctores istos reprehendere, nec ipse eosdem objurgo; sed illorum lassam, falsam, Patribus, Theologis, & ipsi communi sensui adversam doctrinam improbo & detestor. *Pignatelli* illam rejicit his *Tertulliani* verbis. *Quam sapiens argumentatrix ignorantia humana, præsertim cum aliquid hujusmodi de gaudiis, & de fructibus hujus sæculi metuit amittere.*

XXII. Num. 121. & 123. objicit sibi *Pignatelli* nonnulla, quæ pluries jam convulsa sunt a Patribus, quorum responsa supra retuli. Num. 125. vulgare sophisma sibi opponit his verbis. „ Objiciunt 3. „ Si legi possunt comoediæ, nec peccato mortali astringimur, etiam „ si turpes, si de amoribus viri, & feminae colloquantur. Rursus si „ fatentur fidei Quæsitores nullo modo contra bonos mores eas esse, „ ut in lucem prodeant, permittere, cur easdem in scena audire nefas? &c.

„ Plerique rationem hanc plurimi faciunt. Audivi doctos „ alioqui viros, etiam insolubilem asserere. Sed immerito. Scire aves „ quid amplius scena habeat, ut quæ extra scenam mala vix, in ea statim pessima. Dicam statim, Gestus, Vultus, Voces. At quam „ fortia hæc, quam potentia, in humanis actibus ipse vides. Vidisti „ hominis cadaver? At qualis si vivat. . . . Plane idem, si lectionem, scripturamque cum scena conferas. In scena etiam voces ad voluptatem effusæ, jucundæ ad lætitiā, ad molestiam de- „ mis-

missæ, hæsitantes, ad metum flebiles, molliterque circumflexæ ad
 miserationem, ad iracundiam auctæ; crebroque incidentes. In scena
 os, vultusque in ira ardēs, in gaudio hilaris, in adversis adstrictus, in
 probris petulans, in seriis compositus, remissus in ludicris, in arduis
 acer. In scena denique manus verborum comites, sive ut melius di-
 cam verbis equæ sæpe interpretes: quam argutæ, quam sapientes,
 implentes verba, eorumque impetum, & vim, ut recte quispiam il-
 las dixerit, orationis telum.... Quid si ad hæc addas omnium
 membrorum fractionem ad lasciviam usque pedum, cæterarum
 partium incessum. Denique ejusdem scenæ pompæ, apparatus,
 vestes, personas, saltationes, chordarum modulationes, choreas?
 Et inquires idem esse utrobique periculum, voluptatisque disci-
 men, sive legantur comœdiæ, sive audiantur &c.

XXIII. Num. 130., Tandem objiciunt. Esto lethale sit crimen
 Theatra ingredi, comoedias spectare, ludis hisce interesse: dum
 bona fide id omnes faciunt, minime ipsis lethale. Quare peccato-
 rum potius omnium reus erit, qui eos admonet, quandoquid em
 admoniti facient adhuc.

Respondetur: ea ignorantia a culpa excusat, quæ ut Theolo-
 gi ajunt, omnino invicibilis est, inculpabilis, probabilis, juxta,
 & omnino involuntaria, & qua tota artus malitia ignoratur.. At
 quis Comoedias ingreditur, qui saltem aliqualem malitiam illius
 actus non novit? Qui saltem non putet id veniale? Peccant ergo
 omnes mortaliter, si peccatum mortale est illas adire, cum ignorent
 se peccare mortaliter... Præterea jam ubique ea de re agitur, nemo
 de ea non disputat, nemo non indicat. *CONFESSARI* opinionibus
 pugnant. Si concedunt, laudantur; improbantur si negant. Sa-
 pientie titulus ab iis hoc uno emitur, si quis minime scrupulosior
 videatur. Non igitur justa erit, neque innocens, neque proba-
 bilis ignorantia hæc, qua comoediarum Inspectores laborant, sed
 vere, ut Scholastici loquuntur, affectata.... Peccant ergo co-
 moediarum nostri temporis Inspectores gravissime, licet ignora-
 re se simulent. Quo etiam planum remanet, maxime ad Dei glo-
 riam, & animarum salutem conducere singulos quoque admo-
 nere, neque ullum id admonenti crimen, licet admoniti faciant
 adhuc, & gravius peccent, & egregie S. Ambrosius ait ser. 83.
Ego interdum parcens vobis, tacere vellem, sed malo coniume-

„ *lia causas reddere, quam negligentia sustinere iudicium.*

Num. 138. „ Dices fortasse lascivas comœdias, non graves;
„ non Tragoœdias vetari. Sed illa quoque prisca facinora exprimit
„ (Tertullianus) Ut constat fieri posse, quod factum est &c.

Num. 139. „ Primo non Reipublicæ, non Principi licere talia
„ spectacula inducere, non posse permittere. Histrion infamis est: ad
„ Ecclesiæ communionem non admittitur. Exemplum est apud Cy-
„ prianum &c.

Num. 140. „ Exemplo Romani Imperii permittere, immo
„ quærere voluptates se posse ajunt. Verum apud eos primo mode-
„ ratio Senicorum fuit, deinde Scenæ, & Theatra sæpe sublata, &
„ Histriones in exilium pulsi. Nam ocio, & vitiis insuescebant
„ cum, ut Varro 2. *de re Rust.* exprobrat. *Manus movere malue-*
„ *runt in Theatro*, ac circo, quam in segetibus, ac vinetis. Non
„ posse in Regno voluptatis consistere virtutem, non posse inter tot
„ irritamenta vitiorum, manere innocentiam experimento disce-
„ bant, ideoque sæpe damnarunt: & quæ bene abdicaverant, pessi-
„ me resumebant. In tantam insaniam res illa abiit, ut Ducum, &
„ exercituum stipendia ludiones caperent, tanto pretio fomenta
„ probrorum, labes morum emebantur. Tanta merces erat morum
„ strupratoribus.

„ Tantum, tam perniciosum malum, uno verbo, una scheda
„ tollere Princeps potest; si non facit, servari ipse non potest. Quis
„ enim Christianus tumultum ciebit? Deinde Principum & Civita-
„ tum istis deliciis subditorum plurimi, atque adeo milites offen-
„ duntur. Jam vero in præfidiis & Castris patriæ propugnatores
„ egent, qui operam nullius pretii, operam perniciosam navant,
„ in auro & purpura vivunt, & illis qui honesta sequuntur, insult-
„ tant. Quomodo vero consistere potest Respublica, in qua Histrio-
„ nes Ducibus æquantur? Opes Roscii, aliorumque cum admira-
„ tione legimus atque ex illis vanitatis publicæ insaniam discimus.

„ Spartani in universum melius Histriones submoverunt,
„ quam illi, qui legibus eos temperare constituerunt. Nam etsi in
„ publico abstinere cogerentur interdum Principum mandatis,
„ multa tamen ab illis in publicum seditiose, foeda per domos ten-
„ tata. Augustus quidem in Stephanionem justus, & severus, in
„ Pyladem remissus, sed tandem constanter fortis, sed in reliqua
„ vita

„ vita indulgens, & morum corruptor. Nam & ipse flagitiosissime
 „ vixit, & uxor, filiæque ejus probro fuerunt. Itaque omnino sce-
 „ nici ludionesque e medio tollendi. Multo vero magis externi,
 „ quales per Italiam passim vagantur. Sunt enim ob artem ludicram
 „ infames, & magnas corruptelas inducunt.

§. U N I C U S.

Monitum ad Lectores, & præsertim Confessarios.

I. **N**Ullus dubito, quin non pauci Theatrorum nostri tempo-
 ris fautores & vindices ad hanc Jacobi *Pignatelli* doctri-
 nam gravi suffundi pudore debeant. Scriptor de Curia est, non Ri-
 gorista, non priscus Ecclesiæ Pater, qui contra Theatra idololatriæ
 labe aspersa declamet: non Antiprobabilista morosus, & severus, aut
 Transalpinus qui, ut P. Franculinus ait, veniat de regione longin-
 qua *fronte modesta, oculis submissis, vultu demisso*, sed Auctor est, qui
 Romæ scripsit, qui Romæ Purpuratis viris a consiliis fuit, & Curiae
 inserviit. Porro hic Auctor, non obiter, sed data opera, uberrimam
 eruditionis copia & ineluctabili argumentorum efficacitate evincit,
 omnes Theatrorum inspectores peccare mortaliter, tum ratione *coo-*
perationis tum ratione *scandali*, tum denique ratione *occasionis pro-*
ximæ, cui se exponunt. Addit hanc esse doctrinam SS. Patrum, cu-
 juscumque seculi Conciliorum, & Theologorum, immo & Casuista-
 rum fere omnium. Plurima laudatæ *Consultationis* prætermisi, bre-
 vitatis studio, sed ea adduxi, quæ satis superque ora illorum ob-
 struunt, quos honesta ætatis nostræ Theatra asserere non pudet.
 Colligere heinc evidentius poterunt & prima moralis Christianæ
 principia, & ipsius, ad hoc quod attinet, Ethices paganicæ & civilis
 eruditionis documenta erroneæ opinioni, quam hætenus propu-
 gnarunt, adversari. Resipiscant ergo, suosque detestentur errores:
 definant vanæ scientiæ fucis vulgo imperito imponere: curent,
 ut, quibus olim offendicula apposuerunt, sint imposterum virtutis
 exemplum.

II. Quæ doloris, & lacrymarum argumenta eruere ex præfata
Consultatione non debent Confessarii illi, quorum poenitentes ho-
 diæ in Theatro, cras ad Altare: hodie inter Clericos: cras inter Mi-
 mas,

mas, & Mimos videntur? Quæ vis eloquentiæ exprimere funestissimum illud & supra quam dici potest tremendissimum scandalum valet, quod in Christi Ecclesia parit foedus istud: frequentia nempe Theatrorum, & Sacramentorum. Legunt vel ipsi Curiales & cæteri in *Jacobo Pignatelli* Scripturæ Divinæ, SS. PP., Pontificum, Theologorum, atque adeo ipsius Ecclesiæ doctrinam, quæ gravissimorum scelerum Mimos, Mimas, Theatrorum spectatores fontes, Sacramentis Divinis indignos declarat: Vident ex altera parte Confessarios, qui Sanctissima Sacramenta, & histrionibus, & saltatricibus, & Comoediarum inspectoribus liberalissime dispensant. Inter hæc duo extrema constituti talia mutuo fermocinantur: Patres, & Doctores non priscae ætatis modo, sed cujuscumque sæculi Concilia, & Theologi omnes, & communiter vel ipsi benigni Casuistæ, uno, aut altero excepto, Theatrorum Inspectores damnant, Ecclesia Parisiensis eosdem a Sacramentis arcet. Ex altera parte Confessarii sin omnes, saltem plurimi, & qui redundantiori populorum affluentia circumdati sunt, non modo Pœnitentes isto Theatrales absolvunt, Sacrosancto Eucharistiæ pabulo reficiunt, verum etiam in eadem corruptela altius confirmant: Confessarios, & Theologos qui oppositum docent, derident, carpunt, & odiosissimis Rigorismi, & Jansenismi censuris insectantur. Sane qui hæc opposita extrema, quæ alioquin obvia sunt, & oculos perstringunt, serio meditantur, summum patiuntur scandalum & imbecilliores in Religione vacillant. Et si dixero hunc esse unum fontium, unde impietas, quæ in dies latius vexillum explicat, manat, forte a vero non aberravero. *Confessarii* (inquit Pignatelli n. 131.) *opinionibus pugnant. Si concedunt, laudantur. Improbantur, si negant.* Oro, obtestorque Sacros Dei Ministros, ut expendere serius hanc controversiam velint. Dicant quem gravem Theologum, qui pro dignitate hanc exornaverit spartam, legerint docentem absolvendos esse Mimos, Mimas, histriones, & temporis nostri Comoediarum Spectatores? Nec unum allegare valent. Prevaricatores ergo Divini Ministerii, & Ovium Christi occisores se perhibent illi, qui Christi Sacramenta impertiunt Christianis Theatralibus. Nec opponant, paucos quosdam Casuistas docentes spectari, & audiri Comoedias turpes, & lascivas absque gravi culpa posse, quamvis mortaliter peccent histriones, quia præscindere inspectores a lascivia pos-

possunt, & de jocos, facetiis, cantu, cæterisque, quæ lasciva non sunt, gaudere, & lætari: Quoniam quam sit doctrina ista, vel ipsi ethnicorum Philosophiæ morum, & communi sensui adversa, patet. Præterea tametsi Inspectores isti immunes a delectatione venerea essent, peccatum *cooperationis* declinare nequeunt. Rursus, numquid exiguus iste Casuistarum manipulus vel minimum probabilitatis gradum adjicere pravæ corruptelæ potest contra comunem Patrum, & Theologorum doctrinam? Numquid damnatus Probabilismi furculus in hac propositione: *Generatim dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca, quamvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus*; & in altera. *Si liber sit alicujus junioris &c.* ad praxim reducitur? Tandem istorum Casuistarum ratio in metaphysica præcisione sita, vana, ridicula, & omnium laxitatum radix est, atque Christiano Theologo indigna. Verum ut securius, & validius deplorandum commentum profligem, in medium adducam ipsius Jacobi Pignatelli verba, qui *loc. cit. n. 120.* hæc scribit.

IV. „ Idcirco id unum hoc loco consulerem, ut Confessarii, qui-
 „ que animarum curam gerunt; ne hujusmodi abstractiones, aut
 „ præcisiones subindicerent poenitentibus, nec ejusmodi viam lasci-
 „ viis & obscœnitatibus aperiant.... Christiano populo Confessa-
 „ rii nomen pro Numine est. Ejus est sepem, aggeremque ædifi-
 „ care, non suffodere. *Et vocaberis ædificator sepium Isai. 49.* At
 „ quomodo sepem ædificat, qui frequentare Theatra, stupra vide-
 „ re, adulteria discere, lasciviis oblectari, minime crimen esse di-
 „ cit? Quo sane pacto sepem ædificat, qui docet minime inhone-
 „ stum ea adire tantum, si scandalum periculumque caveatur? Qui
 „ neque id Clericis erubescendum? *Caveant ergo Confessarii*, do-
 „ cere id, eamque enuntiare sententiam, quæ ut plurimum, & in
 „ pluribus fallit, quod raro contingit, ac vix. Certum namque
 „ est multitudinem capi, rapi popellum ad nugas has, excitari li-
 „ bidines, exardescere fomites inter lasciva, compositaque ad lu-
 „ xuriam colloquia Histrionum, Amantium, Meretricularum.
 „ Habent hinc ludentium feminarum verba, hinc spectantium
 „ Matronarum, & Nobilium adolescentularum obtutus. Quid
 „ adolescentum, quid turba juvenum faciet, ut viros senesque
 „ præteream? Dei o Administri in sententiis edisserendis, cum
 C c „ quid

„ quid omnibus docentes pronuntiamus, non inspicienda unius,
 „ vel alterius hominis natura est, sed plurium, communisque ho-
 „ minum conditio. Humanæ vero conditioni res est plena pericu-
 „ li. Audire obscœna: & obscœnis nullatenus moveri: turpia, nec
 „ coinquinari: lasciva, & contineri: ridere ad inhonestà, & ho-
 „ nestatem servare: intueri in feminarum vultus, & non conspi-
 „ cere, eo præsertim tempore, cum plenæ amoribus aures, ille-
 „ cebris pectora, Nobilium puellarum, mulierumve simulacris
 „ oculi, aut saltem earumdem pro scena agentium meretricula-
 „ rum? Tot in Theatris discrimina, & nos absolute enuntiabimus,
 „ nil lethale esse spectaculis intervenire? *Mendacesque illas aude-*
 „ *bimus aperire præcisiones* mulieribus, virisque, qui vix bonum
 „ a malo norunt? Neque omnibus, neque uni, nec privatim, nec
 „ publice id dicendum. Fit multorum exemplum unius licentia.
 „ Abstineat a Theatris, qui sine peccato adesse potest, si tamen po-
 „ test, ut abstineat, qui sine peccato minime potest. Nemini in
 „ publico quid licet, quod multis nocet „.

V. Itaque non modo Patres & Theologi, sed omnes, qui a præ-
 judicatis opinionibus alieni sunt, hodiernam inonstrosissimam cor-
 ruptelam detestantur. Qua igitur ratione Confessarii plures Sacra-
 menta administrant iis, qui Theatrum & comœdias turpes obscœ-
 nasque frequentant? Negabunt ne hodiernas repræsentationes Thea-
 tricas obscœnas esse, & turpes? Negabunt in hodiernis Theatris
 viros, & feminas exquisitissima luxus, & pomparum arte comptas
 prodire in scenam de mutuo amore ludere, saltare, & canere?
 Numquid hæc cum Christiana professione conjungi valent? Num-
 quid pudica, casta, modesta? Quo ergo Auctore, quo fundamen-
 to ad Sacramenta admittunt Actores, & Inspectores Theatrorum?
 Numquid tenuissima probabilitate a Sanchez, a Sa, a Bonacina re-
 petita nixi? At Auctores isti nullius prorsus Auctoritatis in hac con-
 troversia sunt comparati ad Patres, ad Concilia, ad Theologos, qui
 communi consensu ista damnant. Accedit, præfatos Casuistas in hy-
 pothesi loqui, nempe quod Inspectores Comœdiarum turpium nec
 periculum patiantur, nec scandalo aliis sint. Hæc autem hypothe-
 sis communiter chimærica est, aut saltem perraro etiam in eorum-
 dem sententia reipsa locum habet.

VI. Unde evidenter infertur, Confessarios illos, qui Actores
 & In-

& Inspectores Comoëdiarum ætatis nostræ absolvunt, omni esse ratione, & auctoritate destitutos, atque adeo Ecclesiasticæ Disciplinæ extremum afferre detrimentum, Dei Ministerium prodere, & peccandi libertatem fovere. Ita clamant, & inclamant S. Thomas Villanovanus, Ven. Card. Bellarminus, & omnes postremæ ætatis celebriores, Episcopi & Theologi. Sed omnium malorum extremum est, quod hoc tempore ea improbare non licet, quod a medio elapso sæculo P. Segneri, P. Camargo, P. Gonzalez, quid plura, *Jacobus Pignatelli* elata voce, & libero calamo diris devovebant. Laudantur enim, inquit Pignatelli, & a turba, & a Magnatibus, qui absolvunt. Qui ligant, improbantur.

CAPUT XXIII.

Auctoritate BENEDICTI XIV. Pontificis Regnantis, & Ven. Cardinalis BELLARMINI, & Cardinalis LANFREDINI, evincitur graviter illos peccare, qui hodierna Theatra frequentant.

I. **N**umquam nimis, quod nunquam satis. Satisfacere quæ hætenus adversus Comoëdiarum turpium spectatores adduxi, deberent. Verum quia nunquam magis, inquit Tertullianus *sapiens argumentatrix ignorantia humana, quam cum aliquid ejusmodi de gaudiis, & de fructibus sæculi metuit amittere*: idcirco hoc ultimo loco veluti postrema in acie Decretoriam Sententiam promendam mihi reservavi. Sapientissimus Pontifex BENEDICTUS XIV. feliciter regans non modo ad Ecclesiæ Catholicæ, verum etiam ad Reipublice litterariæ splendorem, & ornamentum nobis a Divina Providentia datus, nullum fere sive Theologicæ, sive Canonice facultatis argumentum, præsertim quod morum, & Disciplinæ reformationem spectat, non illustratum eruditione, & doctrina summa reliquit. Porro in variis suis operibus, nedum in uno, obscenas profligavit Comoëdias. In volumine de Synodo lib. 7. cap. 61. n. 12. pag. 528. 1. edit. hæc docet. *Nimis porro laxa, ne dicam aperte erronea, & scandalosa est doctrina, quam tradit Lucius Ferraris ubi etsi fateatur, non esse Clericis permittendum Comicos agere, seu Comoëdiarum Actores esse, attamen a gravi culpa eosdem*

absolvit comœdias spectantes, quantumvis turpes, atque obscœnas, dummodo ex illarum auditione nullum sibi imminere prævideant probabile periculum lapsus &c. ... Quocirca etiam MOLLIORIS ethicæ sectatores ejusmodi Comœdias damnant, & nedum Clericos, SED LAICOS QUOQUE EAS INSPICIENTES VIX UNQUAM GRAVEM CULPAM EVADERE DOCENT cum D. Thoma in 4. Dist. 16. q. 4. a. 2. quæstiunc. 2. ad 2.

Supervacaneum autem reputamus pluribus prosequi hoc ceteroquin GRAVISSIMUM ARGUMENTUM, quoniam jam illud copiose pertractavimus in Nostra Notific. 37., & Notific. 76., ubi plura in Comœdiarum, & chorearum detestationem ex probatis Auctoribus excerpta accumulavimus &c.

II. Comoedias hodiernas turpes, & obscœnas esse evidentissime demonstratum est, nec revocari in controversiam potest. Doctissimus autem Pontifex harum Comoediarum inspectores VIX UNQUAM GRAVEM CULPAM EVADERE docet. Additque id fateri etiam molliores ethices sectatores communi calculo. Supervacaneum reputat Pontifex Summus pluribus prosequi hoc ceteroquin gravissimum argumentum, quoniam illud copiose pertractavit in suis Notific. 37., & 76. Plura ego tom. 4. in Decal. lib. 8. Diss. 2. c. 3. ex citatis Notificationibus decerpsi, ut tanti Pontificis Suffragio chorearum pravitatem exterminarem. Quamobrem multa nunc alia ejusdem Pontificis testimonia prætereo, ut quoad possum brevitati consulam; & quia quæ adduxi peremptoria sunt, nullique subjacent tergiversationi, aut circuitiioni. Post doctissimi Pontificis BENEDICTI XIV. luculentissimam sententiam superfluunt alia documenta. Nihilofecius ut veritas magis refulgeat, pauca alia adjicere lubet.

III. Ven. Cardinalis Bellarminus Conc. XIX. in quadr. de choreis hæc habet. *De choreis tantum dicam unum verbum, atque ideo potissimum, quod intelligam, nonnullis non videri hoc verum malum, & sciam Lovanii esse publicas scholas, ubi docetur ars tripudiorum. Sed ego profecto si ADULTERIUM, si FORNICATIO est malum, videre non possum quomodo viros cum feminis tripudiare non sit malum, cum ad hoc illud maxime provocet. Audi S. Job. Pepigi fœdus &c. Et tu ibis & saltabis cum virgine, & saltando ad libidinem te concitabis, & nihil periculi imminebit? Cur ergo sapiens monet:*
cum

cum Saltatrice &c. *Quid? Sancti viri B. Antonius, B. Hilarion, B. Hieronymus in solitudine habitabant, & vix se a spiritu fornicationis, a desideriis, & pravis cogitationibus defendebant. Et tu... ibis & ridebis, cantabis, saltabis cum puellis, & nihil mali suspicabor? Sed nolo credatis mihi. Audiamus quid veteres Scriptores &c.* Sanctorum Patrum testimonia congerit ibidem. Si doctissimus BELLARMINUS tam evidenter malum reputat choreas adolescentum cum puellis, ac judicat malum esse adulterium, & fornicationem: quid, amabo, de Comoediis & Theatris ætatis nostræ diceret, in quibus, non choreæ modo adolescentum cum procacissimis Saltatricibus peraguntur, sed mollissima musica, suavissimus cantus, scenarum majestas, & innumera alia oblectamenta & præstigia turmatim ad venerem inflammandum conspirant? An Dei zelo succensus non inclamaret? Si adulterium malum est, ut revera est: flagitiosa sint oportet etiam ejusmodi obscœna Theatra, & comoediæ, quæ ad fornicationem & adulterium quam maxime provocant, quæ atrocissimum bellum humilitati, pudori, poenitentia, cæterisque virtutibus acerrime intentant.

IV. Cardinalis Lanfredinus Episcopus Auximensis doctrina, morum integritate, Apostolico zelo, & Episcopali fortitudine præstantissimus, cum intellexisset, in propinqua Civitate Comoediam repræsentari, verens, ne theatricæ voluptatis pestis latius manaret, suumque invaderet gregem, eundem ferventissimo sermone adversus tantum periculum animavit, atque, ut sibi caveret, adhortatus est. Epistola Pastoralis, quæ in *Collectione* orationum Synodaliū &c. an. 1740. typis edita, secundum locum obtinet, italica lingua scripta est. Pauca ex eadem latine reddita transcribam.

„ Extrema (inquit pag. 35.) afflictione rumorem belli, non a po-
 „ testate Mahumetana, sed a Dæmonis furore contra animas Sacro
 „ lavacro tinctas excitari audivimus. Bellum istud eo est formi-
 „ dabilius, quo minorem terroris speciem præfert: eo periculo-
 „ sius, quo securiorem exhibet aspectum. Audite ergo, Charissimi,
 „ vocem Patris, & Pastoris vestri, aut verius lacrymas, quibus
 „ vos admonet, orat, obtestatur, ut vigiles sitis. Periculum non
 „ distat. (Pisauri Comoedia agebatur). Periculum grande est,
 „ atque valde esse perniciosum potest. In fuga sit securitas vestra:
 „ Pag. 37. & 38. Filii dilectissimi, unde sperare tantorum hostium

„ victoriam? Num a viribus vestris? Neutiquam. Clamat enim
 „ Paulus I. Cor. 10. *Qui existimat se stare, videat, ne cadat.* Num
 „ a Deo? At cum vitari periculum fuga possit, si vosmetipsos spon-
 „ te in illud conjiciatis, juxta SS. Augustinum, & Thomam Deum
 „ tentatis. Deum autem tentare peccatum est Religioni oppositum.
 „ Dicet fortasse quispiam, honesta hæc esse solatia. Oh Deum! Utinam
 „ ita esset. Audite. S. Paulus vetat, ne mulieres doceant in Eccle-
 „ sia, ob illud periculum, quod auditoribus imminet, ut Ansel-
 „ mus interpretatur. Porro si femina Christiana nequit e publico
 „ suggestu in Ecclesia Divinum amorem prædicare: numquid per-
 „ missum eidem erit, ut e Proscenio Theatrâli amoris profani illi-
 „ cia depingat: ut cantet, saltet inter harmonicos, suavissimosque
 „ concentus, inter vanitatis, luxus & fastus apparatus, in conspe-
 „ ctu juvenum, qui harum Infernalium Sirenarum illecebris ma-
 „ gis animum intendunt, quam forte Evangeliorum expositioni in
 „ Ecclesia? Honestâ solatia isthæc? Non talia illa judicant Patres
 „ Theologi, & Sacri Scriptores. Hæc est omnium Episcoporum,
 quos Deus posuit regere Ecclesiam suam, doctrina, hæc adhorta-
 tiones ad populum Christianum.

CAPUT XXIV.

Penes ipsum humanæ rationis Tribunal falsum est, quod Pseudopolitici obtrudunt; Theatra nempe bonum publicum promovere & advenarum accessum, & divitias in Civitates pertrahere.

I. **Q**uid, inquiunt Pseudopolitici homines, civilis Regiminis omnino ignarus Monachus contra Theatra declamitat? Quid publicam felicitatem turbat, & civium conscientias torquet, advenarum ad Civitatem nostram affluentiam, & pecuniarum accumulationem impedire hac sua scripture pertentat? Centena, & centena scutorum millia Comoediarum, & Theatrorum occasione circuunt, & cujuscumque conditionis homines lucrantur. Quam sint similes Dissertationes tranquillitati paci, & lætitiæ innocenti civium infestæ, nemo est, qui non videat.

II. Hoc in capite fileant Patres, fileant Theologi, fileat Evangelium ipsum, cujus mandata, & baptismalis professio, non modo
 Civi-

Civili regimini, & communi tranquillitati, & gaudio non officiunt, sed mirum in modum hæc omnia promovent. Nihilominus fileant hæc, & ad unicum artis politicæ Tribunal causam meam revoco, & ex hoc Tribunali solo revinco ætatis nostræ Theatra bono publico esse infesta, mores corrumpere, & scientiæ Politicæ omnino repugnare.

III. Inter plurima quibus *Felicitas Publica* constat, sunt imprimis divitiarum copię, pecuniarum, auri, argentique abundantia. Eo igitur spectare primum vota, studia, & vigiliæ Rectorum Civitatis debent, ut vias inveniant, & aperiant, per quas ingredi Civitates & æraria, aurum, argentumque debeant. Postmodum & rationem excogitare, qua metalla hæc natura sua sterilia, foecunda, & lucrosa fiant: Recte, & bene. Quænam porro vis & ratio pecuniæ foecundandæ amplificandæque? Agricultura, negotiatio, civium & omnium inferiorum industria, robur, & fortitudo laborum patiens, & incommodorum: artium cum mechanicarum, tum liberalium cultus assiduus, ut Lampridius in *Alexandrum Severum* animadvertit. *Mechanica opera plurima Romæ instituit: Negotiatoribusque ut Romam volentes concurrerent, maximam immunitatem dedit.*

IV. Manus nunc cum Pseudopoliticis oppositoribus conferamus. Comoëdiarum, & Theatrorum illecebræ & oblectamenta homines effeminant, illosque politulos, molles, delicatos, torpidos otioque diffuentes: ad artem bellicam, ad civilia ministeria ad mercaturam, ad labores ineptissimos efficiunt. Quod detrimentum Marcus Varro *lib. 2. de re rust.* magnopere Romano populo Theatrorum oblectamentis emollito exprobrat. *Manus movere maluerunt in Theatro, ac circo, quam in segetibus, ac vinetis.* Hæc oblectamenta artium & litterarum cultum, qui diurnas, nocturnasque vigilias postulat, aut impediunt, aut diminuunt, aut penitus extinguunt. Ministeria & privata & publica perturbant. Qui comoëdiis assistunt, & Matronis inserviunt, (hæc duo conjuncta esse solent), si dignitates, aut ministeria, ex quorum recta administratione summopere felicitas publica pendet, exercent, causarum studium, negotiorum examen, malorum remedia negligunt, libros blattis & tineis devorandos sinunt, & tempus gravissimis controversiis dirimendis destinatum, miserrime prodigunt, & ad gra-

dus

us dignitatesque obtinendas muliercularum favore ascendere student.

V. Mimi, & Mimæ aureis pensionibus conducuntur, Civiumque crumenas expilant, & alio deferunt pecunias Civitatis. Cantatrices, & Saltatrices veluti Sirenes insidiosissimæ, & vasserrimæ ingenuos nobilesque sæpe adolescentes ita fascinant, & dementant, ut illarum amore capti familias evertant, Parentesque extremo mœrore conficiant. Exempla in dies ob oculos obversantur. At circuant pecuniæ, insistant nostri pseudopolitici, Comoëdiarum occasione. Circuant scilicet, sed ad perniciem, & summam Civium penuriam, & Principatus detrimentum. Aurum argentumque, quæ esse lucrosa, & uberrimos parere fructus possent, in mercatura, in colendis agris, in promovendis artibus, (non dico in sublevandis pauperibus, in maritandis puellis) dilapidantur in ditandis eviratis eunuchis, saltatricibus, comoëdis, & psaltriis, quæ Civitates circumeuntes locant operas suas, & pecunias corrodunt, & secum alio deferunt. Ille pecuniarum circuitus utilis & lucrosus est Civitatibus, & Principatui, qui industria crescit, qui fructus, & emolumenta parit, non qui aut alio pergit, aut steriliter in flagitiorum turpi nundinatione marcescit, & putrescit. Considerant hi pseudopolitici & falsi œconomi introitum minimum pecuniarum, quas colligunt Theatrorum conductores, & Tabernarii: at ignorant exitum & ingentia illa detrimenta, quæ Reipublicæ inferunt Theatrales corruptelæ perniciosissimæ.

VI. Pecuniæ, quæ commercio, negotiationi, agriculturæ, artibusque applicantur, suos fructus edunt; Principatui tributa, & vectigalia solvunt. Ingentes illæ aureorum Summæ, quas ex locatis operibus Mimi, & Mimæ, Saltatrices, & psaltriæ colligunt, pendunt ne Principatui tributum? Quid in publicum ærarium mittunt Comoëdi? Immo, quæ non furripiunt, tum comici, & comicæ, atque comoëdiarum spectatores? Cursim hæc furta recenseamus. Et primo omnes Mimi, & Mimæ plantæ sunt in vinea Principatus prorsus steriles, quia nil lucelli pariunt: sunt veneficæ, quia alios viros distrahunt a labore, & a suis artibus exercendis: atque adeo non modo illi & illæ nihil conferunt, sed vectigalia ab aliis solvenda diminuunt. Quot Cives & privata, & publica debita solvere prætermittunt, ut pecunias suas histrionibus, seu Theatrorum conducto-

ductoribus pro spectandis comœdiis tribuant. Quid plura? Nunquam luxus, fastus, pompæ audacius triumphant, quam Theatrorum tempore. Quisque in hoc pomparum campo ceteris præstare, & eminere conatur. Sericos pannos ab exteris nationibus certatim conquirunt: peregrinas vestium formas a transalpinis accipiunt, & universa indumenta magna ex parte ab exteris nationibus huc veniunt. Illi ipsi pseudopolitici, qui effutiunt communi bono utilia esse Theatra, induti, ornati, & fucati sunt exteris mercibus. Heinc languent artes nostræ, quarum artificia fastidiunt nostri pseudopolitici, fameque pereunt artifices, & operarii innumeri. Quid ad hæc Theatrorum defensores? Negare ne audent Theatra magnopere & privato, & publico bono perniciofa, & detrimentosa esse, atque politici Regiminis Sanctionibus contraria?

VII. Optandus, &, ut Alexander Severus ait, Vectigalium diminutione alliciendus advenarum mercatorum accessus, sed ad emendas merces, ad colendas artes, mercaturamque augendam. Si ea ingenti pensione conducerebantur Sapientiores artium, sive Mechanicarum sive liberalium Magistri, qua conducuntur Mimi, & Mimæ, continuo florerent Civitates, & publica æraria auro redundarent.

VIII. Hactenus intimis rationum momentis ridicula commenta profligavi. Nunc ad auctoritatem advertarios ipsos provoco. Leges civiles, quæ Comicos infames declarant sunt ne Principatui exitiosæ? Imperator Theodosius, qui *l. Dominico* condidit detrimens ne Principatui fuit, cum præscripsit: *Omni Theatrorum, atque Circensium voluptate per universas urbes earumdem populis denegata, totæ Christianorum ac fidelium mentes Dei cultibus occupentur.* Sed Christianus fuit Theodosius. Designent ergo pseudopolitici nostri ex omnibus Ethnicis Philosophis artis politicæ peritissimis Magistris unum, qui ad augendum sive privatum sive publicum bonum Theatra instituenda, histriones, & Mimas conducendas ludosque exercendos docuerit? Legant Platonem, Aristotelem, Solonem, Tullium, Tacitum, Senecam, Plutarchum. Num istorum volumina, quæ omnium manibusteruntur, & in quibus Theatra histrionesque damnantur, publico bono infesta sunt? Firmum itaque maneat, exploratumque, ne dum Christianæ prudentiæ, verum etiam artis civilis & politiæ legibus Theatra hodierna damnari.

CAPUT XXV.

Quam graviter peccent viri graves, & Ecclesiastici, qui hodiernis Theatris interfunt.

I. **V**iri graves, tametsi laici, gravius ceteris peccant Theatra frequentantes, quia inferioribus & juvenibus maximum præbent scandalum. Audientes enim hi plurimos profectos Christianos, bene etiam extrinsecus moratos, qui se Theatris assistere ajunt, quin ullis concutiantur tentationibus animos sumunt ad Theatra frequentanda. Quod gratis admittere velim. At non animadvertunt, proprium exemplum maximum ingerere juvenibus, & puellis offendiculum. Quoniam isti argumentantur: Viri graves optimis ornati moribus Theatris interfunt, eorumque lætantur solatio: ergo potiori jure nobis juvenibus, quibus peculiari quodam jure recreationes, & solatia debentur, Theatrorum frequentia licita erit. Quis autem dixerit, nisi omnino fatuus adolescentum, & puellarum castitatem tutam in hodiernis Theatris consistere? Juvenes ad rei amatoriam & Veneris palestram ab ipsis parentibus adducuntur? Quis ut oportet tantum repræsentare scelus valet? Viri isti graves, & parentes ipsi, quorum est Evangelicam morum integritatem adolescentes perdocere, iniquitatem illis prædicant, & leprosi parentes leprosos generant filios, & mutuo propriam texunt damnationem.

II. Ut ad Ecclesiasticos sermo convertatur, sequenti dissertatione Claustralium Theatra improbabo. Pauca in præsentia delibare contra Clericos, Presbyteros, Prælatosque Theatris assistentes sufficiat, & missis tot sacrorum Canonum poenis in ejusmodi Sacerdotes latis, paucis dumtaxat perstringam Sacerdotalis Dignitatis prærogativas. Si Christiani omnes in baptismatis professione Mundi, & Diaboli pompis renuntiant, Sacerdotes peculiari se vinculo Deo obstringunt, cum Sacerdotio initiantur. Sacerdotes sunt veluti Catholici Orbis astra, quæ laicorum dissipare tenebras debent. Fidelium oblationibus vivunt, ut intercessores suis precibus, & sacrificiis apud Deum sint. Ab ipsis solatiis, locis, & lætitiis, quæ mundanos viros non dedecent, abstinere Sacerdotes coguntur. Paucis S. Paulus Sacerdotum, & Episcoporum mores, primis ad Romanos ver-

verbis describit. *Paulus servus Jesu Christi vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei.* Primo igitur Ecclesiastici omnes sunt jure peculiari Servi Jesu Christi, & Jesu Christi obsequio toti addicti, ut omni cura, & sollicitudine rerum terrenarum spoliati, unice Deo famulentur in animarum lucro. Non sibi modo, sed populi Christiani etiam saluti desudare singuli pro talentorum diversitate debent: alii docendo, alii exemplo bonorum operum præcundo, alii corrigendo, & increpando. Qui proprie servus est, totus Domini sui est: & quidquid habet, & potest, Domino suo habet, & potest, Ejusmodi fuere Apostoli *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* Matt. 19. & S. Paulus intonat 2. Timot. 2. *Labora sicut bonus Miles Christi Jesu. Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat, cui se probavit.* Sacerdotes Domini selecta militia Christi sunt, ad præliandum bellum Domini. Simples Sacerdotes sunt veluti peditatus, Archipresbyteri, Tribuni, Episcopi, Cardinales sunt Duces, & Imperatores spiritualis exercitus sub uno Christi capite invisibili, & Romano Pontifice visibili: si isti pavidus sunt, & timidi, si carnis, mundi, & dæmonis aggressus, & spectra vereantur, actum de exercitu est. Quid si Duces isti, Chiliarci, & Imperatores Christianæ militiæ perfida rebellione a Christo desciscerent, & foedere cum mundo, carne, & diabolo inito, populo ad Mundi, & Diaboli castra, qualia esse spectacula Theatralia supra ex P. SEGNERI, nedum ex Patribus ostensum est, exemplo præirent? Quid si ipsi Duces in Theatrorum pulpitis inter Matronas, & Matronulas residerent se seque præberent universo populo visendos? Profecto isti Diabolo, non Deo militarent, & execrabilis perfidiæ fontes populum sibi commissum immanissimi pravi exempli laniena contrucidare dicendi forent. Quid si patrimonium Christi seu Ecclesiasticos redditus, in histrionibus & psaltriis in luxu, & pompa prodigerent? Quid si eo funestissimæ cæcitatis prolapsi essent, ut & Theatris assidere, & comœdias spectare, & dramata poetica loco Evangelii lectitare, proprii Ministerii munia negligere, quin grave aliquod scelus perpetrent, propugnare mihi me illos puderet?

III. Profecto omnes Ecclesiastici, Presbyteri, Prælati, Episcopi, & supra, Comœdias spectantes non unum, sed plura gravissima scelera patrare Scripturæ Sanctæ, Patres, Concilia, & ipsa naturæ

voxe vincunt. Peccant, quod voto Castitatis obstricti periculis illius violandæ se exponunt: Quandoquidem virtus hæc delicatissima sine peculiari Dei gratia non consistit intaminata. Numquid Deus gratiam suam infundet iis, qui sponte pericula subeunt: qui suo populo offendicula objiciunt: qui Sacerdotii gradum & sacram dignitatem prostituunt? Dum ajunt se inter theatralia præstigia nullam experiri Carnis rebellionem, tum undique ulcerati, & plagosi cicatrices non sentiunt. Peccant gravissime, quod Christianis incredibile scandalum præbent, quod Christi Ecclesiam diffamant, quod Hæreticos in sua pertinacia confirmant. Quæ probra non evomunt in Catholicam Ecclesiam Transalpini Heterodoxi, cum vident hæc nocte Sacerdotes in Theatro Diaboli pompis operam dare, & die crastina ad Altare Dei Filium immolare? Quid illorum ad Matrem regressum remoratur, nisi Ecclesiarum Duces, & Rectores illi, qui operibus testantur, se nihil pensi habere Religionem, quam profitentur?

IV. Hæc autem gravissima scandala, inde in primis proficiscuntur, quod isti in sacram Christi militiam ingressi sunt, Deo minime vocante. Primum quippe fundamentum status Ecclesiastici est Divina vocatio, ut subdit S. Paulus. *Vocatus Apostolus*, idest a Deo ad Apostolatam vocatus. Qui in hunc se, Deo non vacante, intrudunt statum, gratia vocationis carent, atque adeo insignia præferunt sacra, sed status sanctitate destituti sunt. Quare jure S. Bernardus *ser. 35. in Cant.* Clamat: *Ministri Christi sunt, & serviunt Antichristo. Honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt. Inde is, quem quotidie vides, meretricius nitor, Histrionicus habitus, regius apparatus Inde cythara, & lyra, & tibia, inde redundantia torcularia, & promptuaria plena eructantia ex hoc in illud: inde dolia pigmentaria: inde referta marsupia . . . olim prædictum est, & nunc tempus impletionis advenit. Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara prius in nece Martyrum, amarior in conflictu Hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum.*

V. Luculentius scandalum istud apparet, si ad communem Christianorum vocem animum intendamus: Clamant Christiani. Peccatum est Comœdias spectare? Non ne Sacerdotes ipsi, & majores, & inferiores illuc confluunt, & quidem patenter? Si ipsi Dei Mini-

nistri

nistri religioni sibi minime vertunt, Comoedias spectare, quid Concionatores contra Theatra invehuntur? Quid Theologi conscientias nostras turbant? Sacerdotes quotidie Sacris operantur: & tamen Theatra frequentant. Alterutrum ergo: Aut quotidianis Sacrilegiis se polluant: aut a Sacrificiis abstinent ut interesse Theatris queant. Hæc sunt Christianorum ratiocinia: & hæc sunt causæ, cur nec Theologi, nec Concionatores reformare Christianorum mores valent.

VI. Quid de temporis jactura dicam, omnibus perniciofa, sed Sacerdotibus perniciosissima? Legunt istorum non pauci Poetarum drammata, & legendi Scripturas sanctas, Patrum opera, Conciliorum Canones, tempus deest. Est tamen tertium munus eorum, qui ad Sacerdotium vocati sunt, est, inquit Paulus, Evangelii prædicationis. *Segregatus in Evangelium Dei.* Episcopi sunt in statu perfectionis. Hacne refulgent perfectione, qui quatuor horas impendunt in Comoediarum aspectu? Quid de iis dicam, qui suorum munium procurationem, qui studium necessarium ad lites dirimendas, & ad illam comparandam scientiam, quæ proprii status perfectionem decet, necessarium negligunt? qui non modo ad prædicandum Evangelium cæteris inepti sunt, sed Evangelii Spiritum, quo mores suos componant, & moderentur, prorsus ignorant? Et sane, si vel extremis labiis Evangelium Christi degustassent, aut a Theatris abstinerent, aut saltem se peccare confiterentur, dum illa frequentant. Sed eo cæcitatæ prolapsi non pauci sunt, ut obstinate pernegent, se quidquam contra proprium statum agere, dum ejusmodi spectaculis operam navant. Et quod est supra quam dici valet portentosum, judicium pronunciant, quin seria & matura discussione causam recognoverint. Inter leges delinquitur, inquit S. Cyprianus *Epis. ad Donat.*, inter jura peccatur, & qui sedent crimina vendicaturi, crimina & scelera pro virtute, & honestate divendunt. Lugendi isti sunt, non convincendi. Mundanis viris, ut experientia didici, facillime veritas suadetur, quamvis appetitionibus humanis irretiti, a veritate aberrant. Ecclesiasticorum quisque Theologus est: & quamvis ignorantissimi, quæ efflictim amant, honesta & sancta esse pugnacissime contendunt. Audiamus hac de re Cardinalem Cajetanum in 2. 2. q. 167. ar. 2. ad 2. ubi hæc docet. „ Quoniam communiter, qui interfunt hujusmodi spectaculis delectationis causa ad-
„ sunt,

„ sunt, ideo si indecentia sunt, quæ repræsentantur non excusan-
 „ tur a peccato videntes, dato quod in veritate sola eos repræsen-
 „ tatio delectaret. *Et ratio est: quia saltem dant exteriori actu ope-*
 „ *ram rei illicitæ, scilicet delectabili præsentia de indecentibus.*
 „ Præsentia siquidem illa exterior suapte natura communiter fit ad
 „ delectandum animum, non de sola repræsentatione, se de repræ-
 „ sentatis, ut patet: *Præter hoc autem gravius peccant viri graves,*
 „ *ratione scandali, & mali exempli. Gravissime autem Clerici, Re-*
 „ *ligiosi, Sacerdotes, aut Pontifices, in hoc delinquerent.*

VII. Acute & solide doctissimus Cajetanus distinguit repræsentationem a materia repræsentata. Plures effutiunt, se de sola repræsentatione delectari, seu de vivida illa gesticulatione. Dato, inquit Cajetanus, *quod in veritate sola eos repræsentatio delectaret, non excusantur a peccato videntes.* Cur? *Quia saltem dant exteriori actu operam rei illicitæ.* Mimi quippe, & Mimæ eo artificia, & studia sua collineant, ut in spectatorum animos delectationem infillunt de illa, quam repræsentant, materia. *Præsentia siquidem illa exterior suapte natura communiter fit ad delectandum animum, non de sola repræsentatione, sed de repræsentatis.* Res autem repræsentatæ ab Histrionibus semper, aut sua natura sunt indecentes, & turpes, aut immixtæ rebus obscœnis, nempe tricis amatoriiis. Eo unice conspiciunt Comœdi, ut appetitiones humani cordis demulceant, pernovent, illiciant, & in objecta repræsentata stimulent, & irritent. A gravi ne culpa excusari isti valent? Porro huic gravi culpæ dant sua externa præsentia operam spectatores, inquit Cajetanus, & nos supra evidenter patefecimus.

VIII. Hæc omnia adeo manifesta sunt, ut ne revocari quidem in controversiam possint. Et tamen hoc ipso tempore vidimus Pastorem Epistolam amarissimis lugendam lacrymis, qua Ecclesiasticis cujusdam Territorii facultas impertitur adeundi, & spectandi Theatrales repræsentationes. A Christianismo condito tam monstruosum scriptum non prodiit. Sola publica retractatio tantum abolere malum valet. Hæc sunt corruptissimi sæculi nostri phenomena.

IX. Tandem ut aliquo suffundantur pudore, transcribere huc volo, quæ impius Imperator Julianus Apostata servanda Paganismi Sacerdotibus præscripsit. Ut Ethnicam superstitionem amplificaret, Ethnicis Sacerdotibus jussit, ut Christianæ Religionis Sacerdotum mode-

modestiam, gravitatem morum, istorumque incontaminatæ vitæ integritatem æmularentur, vel saltem eminentiores fingerent. Hac via, inquiebat vafferrimus Apostata, felicius falforum Numinum cultum propagabunt. Hæc enim inter alia scribit, ut refert Sozomenus *Hist. Eccl. lib. 5. cap. 16.* Arsacio supremo Deorum Sacerdoti. *Quot quot per Galatiam sunt Sacerdotes vel terrendo, vel persuadendo diligentes & honestos reddas, vel a Ministerio Sacerdotali removeas, si Deos una cum uxoribus, liberis, ac famulis non observaverint &c. Deinde Sacerdotes hortare, ut NEQUE AD THEATRUM accedant, neque in Tabernis bibant, nec artificia, & operi alicui turpi ac probroso præsent, & qui in his rebus morem gerunt, eis honorem tribuito, qui autem resistunt expellito.* Hæc altius animo imprimant & Presbyteri & Prælati: & Episcopi & Abbates. Hæc ab impio Apostata prolata, se ipsis profundius animum penetrant, quam a me exaggerata. Heinc constat, quam fuerint a spectandis Theatris alieni priscae ætatis & Christiani, & præsertim Sacerdotes. Nisi hæc documenta moveant, quid allegare efficacius possumus?

CAPUT XXVI.

Aliquine occurrere eventus queunt, in quibus licitum interdum huic, aut illi Christiano sit adire Theatra?

I. **M** Ariti, ne uxores conturbent, & uxores, ut Maritis pareant, Theatra frequentant. Minister publicus, ut Principem comitetur, Theatris assistit. Peccaturosne istos enunciabis? Viginti & amplius annorum intervallo quæstiunculam hanc altamente revolvam. Illinc obvia erat argumentatio. Licitum est in occasione proxima morari, necessitate urgente, ut patet in filiis familias: Quid ni ergo, & Theatra spectare? Hinc ratiocinii istius falsitas sponte menti patebat. Si sermo esset de solo periculo prolabendi in aliquam delectationem propriam, paritas adducta fucum facere aliquem posset: At in casu nostro disputatur non tam de peccato proprio, in quod prolabi quisque valet: quam de scandalo, & de danda opera rei illicitæ histrionum. Ars Theatralis hodierna, quam Mimi, & Mimæ exercent, omnibus spectatis, in genere moris natura

tura sua infamis, & exitiosa est. Stipendiis alere, & præsentia propria fovere istiusmodi artis professores scelus est, non minus grave, quam sit illud Histrionum. Theatrum concilium vanitatis est, in quo plura committi flagitia nemo ibit inficias. Interesse autem concilio peccatorum numquam licet. Sicut enim vetitum & Divina, & Ecclesiastica lege est Duellum, in quo occiduntur corpora, spectare, & propria præsentia confirmare, potiori jure interdictum est adesse Duello, in quo contrucidantur Animæ. Accedit: vix occurrere necessitatem adeo gravem, quæ urgeat adire Theatra. Nam si mariti & uxores sint revera Christiani, facile sibi mutuo persuadebunt non expedire Comœdiarum aspectum: si contra Christiani nomen dumtaxat præferunt, cessat disputatio omnis. Idem de publico Ministro dicendum. Insistis, plura consequi, murmuraciones, admirationes, & absurda, si hic, aut ille adire theatra renueret. Respondeo universum Evangelium clamare te servum Christi esse non posse, si hominibus & mundo placere aves. Clamant quatuor Evangelia a capite ad calcem, Paradisum ingredi te minime posse, nisi ad Christum Magistrum & Ducem tuum derisum, colaphis cæsum, sputis illitum, odio habitum, contumeliis laceffitum, contemptum, crucifixum, mores tuos conformes, & similia pati sis paratus. Qui duobus Dominis inservire, & Evangelium cum Mundo associare contendit, chimæram chimærarum conflatur. Hæc sunt rationum momenta, quæ illicitum evincunt præfatum Comœdiarum aspectum. An vero contingere perrarus casus queat, in quo causa evitandi dissidia, jurgia, majora scandala, schismata, accedere quis ad Comœdiam, ibique ceu alter Alipius clausis oculis, & auribus confidere, penitus ignoro, & judicium meum suspendo. Carpant, qui volunt, imbecillitatem, & insipientiam meam. Me auctore, & sponfore, nemo Theatra frequentabit. Verum ne mihi quipiam consuetam Rigorisimi chimæram appingant, audiant continuatorem Turnelly, qui *tract. de Decal. cap. 3. de 6. Præcept. pag. 524. edit. Venet.* hæc scribit.

„ CONCLUSIO IV. *Spectaculorum & Comœdiarum frequentatio periculosa est castitati, & multis modis animæ noxia. Unde vix absque peccato interesse spectaculis & Comœdiis Christianus potest.* Ita „ Natalis Alexander, cujus resolutio pro secunda parte pene laxior „ videtur „

Post

Postquam omni argumentorum genere improbavit Comoediarum, & Tragoediarum frequentationem, contra secundam partem recitatae propositionis Natalis ab Alexandro inquit pag. 124. *Sed an non poterit vir eruditus ut de fabula judicet assistere primæ ejus representationi, ex qua certus sit, se male affectum non iri? An nefas fuerit honestæ mulieri tragoediam aliquando sanctam audire?...*

Re sapientiorum judicio permissa, haud credo a noxia immunes esse, qui **VEL SEMEL** Comoediæ volentes interfuerint. 1. Quia eorum nemo, quidquid dicant, aut cogitent, immobilis est animi, ut supra agebat Tertullianus: moveri ergo & satis proxime possunt, idque in loco, ubi gratiam Dei præstolari fidenter non possunt. 2. Quia comoedorum actioni, quæ **GRAVE EST PECCATUM**, indubie cooperantur: tolle enim spectatores, sustuleris & actores. 3. Quia, qui comoediam frequentant proborum, quos eidem interesse vident, exemplo sese confirmant: & illud obicere solent sive iis, a quibus moventur, ut ab exercitio desistant: sive iis, quos ad illud trahere volunt penè invitos.

Quapropter censeo negandam absolutionem. 1. Actoribus, qui scenicos ludos exhibent. 2. Auditoribus, qui fabulas componunt in Theatro recitandas. 3. Artificibus, qui ad Theatrum proxime spectantia concinnant: nisi hi omnes sufficienter moniti resipiscere velant, & prædictis nuntium remittere perpetuum. Idem & a fortiori de scenicis Musicis Gallice **OPERA** dicendum. Ita anno 1694. resolverunt Doctores Sorbonici numero sex. Illi, qui Turnelianum opus de gratia versatili recudi vellent, ut sistema S. Augustini doctrinæ oppositum latius manaret: Morum Præceptiones, quas Turnelii continuator edidit, ut recuderentur, curare deberent. Sic enim corrupta ethice pulsa, sanior doctrina refloresceret.

CAPUT XXVII.

Doctrina LUTHERANORUM adversus hodierna Theatra exponitur, ut legant, & confundantur, si qui sunt Catholicorum, qui Comœdias, Tragœdiasque ætatis nostræ purgare a flagitio non erubescant.

I. **N**Udius tertius Eminentissimi Cardinalis PASSIONEI amplissimam Bibliothecam adii, cui sive voluminum copiam, sive selectiores, multiplicesque editiones, sive præstantiores, rarioresque Auctores spectes, frustra penes que mpiam privatum rei literariæ cultorem alium in universa Europa, nedum in Italia nostra parem inquires. Cum ibidem, Auctores de Theatris agentes expiscarer, occurrit obviam doctissimus Purpuratus eruditione incredibili, & memoria sane prodigiosa, vel in ipsa septuagenaria ætate ornatus, stans pede in uno, omnes istius generis scriptores narravit, propria manu ex pluteis extractos dedit, & quod omnem superat fidem, vel ipsa minutiora opuscula inter sua numerosissima miscellanea abscondita, nullo consulto indice, nulla præmissa investigatione, intrepida manu extraxit, porrexitque. Quod enim ad majorem Bibliothecæ, vastissimæque eruditionis suæ splendorem, & ornamentum accedit, illud est, quod libros suos omnibus litteratis viris domum etiam deferendos, nedum ibidem legendos, urbanissime atque liberalissime communicet. Quod idcirco indicavi obiter, tum ut veritati litarem, tum ut exemplum tanti viri ceteris imitandum præberem. Inter alia porro hoc de argumento volumina ab eodem mihi ostensa, sequens opusculum Miscellanorum tom. XXI I. in octavo insertum, mutuo mihi dedit.

II. *Georgii GRABOWS Gymn. Francof. Rect. JUDICIUM DE HODIERNIS COMOEDIIS, aliisque Theatricis spectaculis ex sanctissimorum Patrum, nec non probatissimorum Theologorum nostræ Ecclesiæ præjudiciis conscriptum, & a Lipsiensi amplissima Theologica facultate comprobatum. Francofurti MDCLXXXIX.*

III. Lutheranus iste Doctör, non suam peculiarem, sed universæ Protestantium sectæ doctrinam adversus hodiernas Comœdias exhibet. Hoc quippe pacto infit pag. 3., Falso creditur, quod Comœ-

,, dia-

„diarum vanitates *nostra* comprobet *Ecclesia*, & male imputatur
 „ejus doctrinæ, quæ vel Doctorum, vel Auctorum, culpa. Quæ-
 „renti enim, quid de Comœdiis statuatur, in promptu est, *illam* ho-
 „ctodiernas atque vulgares adeo non approbare, ut potius Au-
 „ctores cum Actoribus aberrationis, & quod gravius, prævari-
 „cationis *suo jure* damnet. Utrique enim peccant *gravissime*.

IV. Hoc brevi præmisso exordio, celebriores suæ sectæ Theolo-
 gos allegat, eorumque testimonia rescribit. Unum ego ex multis, quæ
 adducit, exhibeo. Nominatissimus Brochmandus (inquit pag. 4. apud
 eundem Grabovvius) 1. Notum est, finem ludorum istorum scenico-
 rum esse virtutes, & vitia ad vivum exhibere. Certus autem sum, non
 posse, nec debere quemquam inter Christianos vitia ista, quæ in ludis
 scenicis depinguntur, nominare sine detestatione; tantum abest, ut
 liceat ulli personam induere, in qua viva scelcrum effigies reluceat.
 Urgeantur hæc scripturarum dicta. Ephes. 5. impuritas ne quidem
 nominetur inter vos. 1. Thessal. 5. v. 22. ab omni specie mali abstinete.
 2. Notum est non posse Comœdias exhiberi cum applausu populi, quin
 futilium hominum spurci, vani, ridiculi sermones toti Theatro ad vi-
 vum repræsententur. Quod, ut Christianus homo faciat, non permit-
 tit Dei Spiritus. Notæ enim sunt hæc admonitiones Apostolicæ Eph. 5.
 v. 4. ne nominetur inter vos obscœnitas, & stultiloquium, & scurrili-
 tas, quæ non conveniunt, sed gratiarum actio. Col. 3. v. 8. Deponite
 αἰσχρολογίαν ab ore vestro. 3. Notum est requirere scenicos hosce lu-
 dos, ut viri induant habitum muliebrem. At ne id fiat, severe probi-
 bet Dominus his verbis: Deut. 22. v. 5. Vir non induat habitum mu-
 liebrem: Nam abominationi est JEHOVÆ, qui facit ista. 4. Notum
 est concurrere ad istos ludos plures, qui vitiosi sunt, quam quos recti
 studium inflammet. Unde grande periculum est, ne plures scenica vi-
 tiorum repræsentatione corrumpantur magis, quam emendentur. Ini-
 mica enim tenacius hærent. Et hic jure urgeri potest illud Apostoli 1.
 Cor. 15. Corrumunt bonos mores colloquia prava. 5. Nullibi Spiritus
 Dei præscribit ethnicum hunc modum emendandi vitiosos mores,
 sed scripturarum sacrarum assertiones sunt. Lucerna pedibus meis
 verbum tuum, Domine. Habent Moysen & Prophetas, audiant il-
 los: Scriptura utilis est ad doctrinam, ad redargutionem, ad corre-
 ctionem, ad institutionem, quæ est in justitia, ut perfectus sit Dei ho-
 mo ad omne opus bonum perfecte instructus. Hactenus Brochman-

duſ tom. II. *Inſtit. Theologic. artic. de lege cap. 13. quaſtion. 6.*

V. Pauca animadvertas, velim. 1. Optime eruditus hic Lutheranus docet, ipſam Scripturam ſanctam damnare hodiernas Comœdias, quæ turpiloquio, & ſcurrilitate non vacant. 2. Penes Lutheranos putidiſſimam corruptelam feminarum prodeuntium in ſcenam non ſerpere: atque adeo damnari alteram corruptelam Hiſtrionum, qui muliebrem veſtem induunt. 3. Rejicit ſomnium illorum, ſeu verius delirium, qui Comœdiarum magiſterio emendari mores contendunt, cum ethnicum hunc modum revocandi homines a vitiis ſuis, Scriptura ſancta non indicet. Hac hironia vellicat Theatrorum defenſores.

VI. Pergit vero Grabovus pag. 7. ſuis verbis refellere Correſtores Comœdiarum. *Quis enim quaſo comœdias ad illorum præſcriptum ſollicite, & accurate unquam inſtituit? Quis multas ab omnibus ſupra recensitis incommodis vacuas uſpſam ſpectavit? Quis audivit ullam ſine otioſo verbo (de quo tamen in noviſſimo die reddenda erit ratio) aut quod majus, ſine ſcurrilitate, quæ non minus a Comœdiis, quam a Chriſtianiſ longiſſime abſit, oportet? Quis non reperit multa in illis abſurda, multa alieniſſima ab ea veritate, ſimplicitate, ſanctitate, & gravitate, quæ Chriſtianiſ olim, & adhuc in ſpirituali Regno Chriſti dominatur? Quis perſæpe non vidit virilem ſexum, jam uxoris, jam virginis perſonam muliebri veſtimento ſuſtinuiſſe contra Dei expreſſum interdictum? ... Quibus de cauſis omnes Chriſtiani ſcenicis ſpectaculis adeo non delectentur, contra deteſtentur ea, & ne interſint quidem, multo minus præſint, ut ſe participes non faciant alienorum peccatorum, ad exemplum tam veterum Chriſtianorum, quam piorum Theologorum noſtræ Eccleſiæ. Nam ſcribit Doct̃or Meiſnerus, nos ipſi illicitas, & abuſu conſtitutas Comœdias ſerio improbamus, & deteſtamur.*

Pag. 10. *Propterea nemo ſanus eos nimii Patrum rigoris accuſabit: ſed omnes potius boni exoptabunt, ut illorum ſpiritum ad hoc ævi perpetua retinuſſet poſteritas. Hoc enim fact̃o nos proſect̃o in Theatra æque vehementer invehemur, atque Tertullianus, Cyprianus, Lactantius, Gregorius Nazianzenus, Ambroſius, Hieronymus, Chryſoſtomus, Auguſtinus, aliique, tam Græcæ, quam Latine Eccleſiæ ſuis temporibus. Quippe hodierna, maxime autem Britanica, ſcenæ ſpectacula nihil (Graviſſimi D. Dannha Weri judicio) ab ethnicis diffe-*

differunt. *Plena enim sunt offendiculis, plena otiosis verbis, plena stultis questionibus, plena ludicris, & pravis colloquiis, plena stolidis Mimorum gesticationibus, & rusticorum vociferationibus, plena illiberalibus, petulantibus, atque obscænis jocandi generibus, plena inhonestis, improbisque voluptatibus, plena voluntariis vitiis, ac peccatis, quorum suavor, auctor, & adiutor est Diabolus. Imo pleniora multo quam ethnicorum. Interspersa namque ea voluptatum condimenta sunt, quæ apud illos inuisa, atque inaudita fuere, quorum nomen Romano Foro ignotum: interscena puto (vulgo intermedia) tanta vanitate, scurrilitate, ac futilitate, ut dubitem, ac major excogitari possit. Quas ob causas nullum est dubium, quin ea tanto magis aversetur DEUS, quanto majori labore, studio, & cupiditate præsentantur, spectantur, approbantur, laudantur, commendantur, frequentantur.*

VII. In medium promit Lutheranus scriptor, ut ea, quæ dixit confirmet, testimonia Salviani, Chrysostomi, Augustini, Tertulliani, quæ ego brevitatis studio prætermitto. Deinde pag. 19. sic orationem resumit.

VIII. „ Neque hic quicquam valet auctoritas eorum, qui Co-
 „ moedias ad popularem auram accommodatas mordicus defen-
 „ dunt. Etenim multitudo errantium errori patrocinium nullum fa-
 „ cit. Errare autem illos partim mentis cæcitate, partim volupta-
 „ tis pravitate, nemo ex mediocriter eruditis non animadvertit, nemo
 „ ex illuminatis non videt. Laudant in Comoediis, quæ nostra vitu-
 „ perat Ecclesia, & amant quæ Spiritus S. in sacro Codice detesta-
 „ tur. Cave autem dicas id nostros ad unum omnes Theologos fa-
 „ cere. Multi siquidem egregii viri tolerant, quod tollere nullo mo-
 „ do possunt. Multi furentem illam impietatem, qua de agitur, ver-
 „ bis improbant, cum re prohibere non liceat. Quidam de impu-
 „ denti illa audacia copiose scripserunt, alii libere adhuc loquun-
 „ tur, plurimi pio, ac justo dolore queruntur, sed mordacissimo-
 „ rum canum (N. B.) metu, tacent, finemque exoptant, magis
 „ quam expectant. Non pauci falsa persuasionem, alii aliorum men-
 „ daci informatione, aut magna vi longæ consuetudinis, cæcu-
 „ tiunt, quibus veritatis lumen postea tanto jucundius existit,
 „ quanto clarius illorum mentibus præpanditur.

„ Verum esto! *Persistat major pars in errore suo; nihilo tamen*
 „ *secius*

„ *secius infracta manet veritas*. Hæc enim dependet neque a iudicio hominum, neque ab illorum Theologorum auctoritate, „ *qui in Ecclesia quidem vivunt (si modo vivunt) ast de Ecclesia non sunt*.

IX. Sed aures arrigant Comoëdiarum & Tragoëdiarum Correctores, qui Theatra natura sua haud illicita contendunt, sed indifferentia; abusu vero, & Comicorum pravitate fieri inhonesta, & mala. Unde inferunt auferendum esse Comoëdiarum abusum, servandum vero usum Theatrorum. Audiant homines isti Lutherani hominem animumque in ea, quæ rescripturus sum, serio intendant, & tandem aliquando sapiant. Sic autem continuat suam orationem *Grabovus pag. 21.*

X. „ Scio equidem plerosque inter usum & abusum distinguere : „ sed quis potest asserere, quod comoëdiarum usus in Scriptura sacra „ uspiam laudatus? Quis non affirmabit potius, quod ab Ecclesiæ „ Christianæ Patribus inter Diaboli opera numeratus? *Quid, quod* „ *Sacræ cænæ usu scenicos Actores Ecclesia illa vere Catholica probi-* „ *buit?* Quis trutinatis omnibus non potest non fateri, semper ob- „ fuisse magis, quam profuisse publicis privatisque rebus, sine cau- „ sa autem reclamatur: *Tollatur abusus?* Hic namque ita insitus, „ atque inveteratus, ut penitus hoc rerum statu extirpari nequeat. „ Nam si abuti est (est autem) re aliqua, vel male, vel ad suum fi- „ nem non recte uti, abusus sine dubio est, sacram Scripturam in „ ludicras Comoëdias convertere. Abusus est, tempus Poetarum „ nugis, Ethnicorum fabulis, aut aliis veris quidem historiis, sed „ inutilibus, nomineque Christiano indignissimis conterere. Abu- „ sus, veritatem mendaciis contaminare, sacra profanis conspur- „ care, honestam materiam scurrilitate, facetiis, aliisque turpissi- „ mis rebus commaculare. Abusus est, irreligiosos ludos magnis „ sumptibus apparare, & apparatus effusa malitia sacris in locis, ne „ dicam in religiosis templis agere. Abusus est, omne ingenium „ atque studium, non ad Dei gloriam, sed ad suam laudem (N. B.) „ vel acquirendam, vel augendam conferre. Abusus denique est, „ vel fordida egestate, vel insatiabili pecuniæ aviditate officium „ suum habere quæstui, hoc est turpissimum lucrum, nescio quo ti- „ tulo, cupidissime quærere.

„ Porro dixerit aliquis: *ea omnia comædiis abesse debent. De-* „ *bent*

„ bent omnino ex præceptis Theologorum, sed non dum, quod sciam,
 „ absuerunt, neque in posterum, quantum prævideri potest, salvo ea-
 „ rum statu, aberunt. Sunt enim certo modo essentialia, imo anima
 „ comoëdiarum. Sunt adjuncta, quæ mentis quidem separatione
 „ abstrahuntur: re tamen inseparabiliter conjuncta manent. Sunt
 „ ex eorum genere, quorum alia per facile, alia difficulter,
 „ alia raro, alia numquam, sine earum interitu abesse poterunt.
 „ Nam sublatis illis illecebris, deficient spectatores, deficienti-
 „ bus spectatoribus deficient commoda: deficientibus autem com-
 „ modis deficient Auctores cum Actoribus. Hoc autem facto,
 „ accidentia cum substantia, abusus cum usu, adjuncta cum subje-
 „ ctis (miserum) peribunt. Quod nonnulli ex perspicacissimis
 „ ethnicis prospexerunt. Idcirco maximis quidem, sed indignis
 „ laudibus comoëdias extulerunt. Nam scribit Cicero lib. 4. Tusc.
 „ Quæst. O præclaram emendatricem vitæ Poeticam, quæ amorem fla-
 „ tui, & levitatis Auctorem in Concilio Deorum collocandum putet.
 „ De comoëdia loquor. Quæ si hæc flagitia non probaremus, nulla
 „ esset omnino. Idem illud nostra ætate quidam, Christiani scilicet,
 „ tamquam ex specula prospectant. Hinc Andabatarum more
 „ pugnant, atque Templi Ephesini Majestatem Demetrius suis
 „ sociis vociferantibus. Magna Diana Ephesiorum! Quod profecto
 „ minime facerent, si comoëdias, non dico, illuminatis, sed tan-
 „ tum eruditis, simplicibusque oculis intuerentur.

„ Nam, si Deo non displiceant, nec Christiano populo indi-
 „ gnæ sint, Comoëdiis absint profani Actores, absit irreligiosum
 „ argumentum, absit omnis ἀνομιὰ in dictis, & factis, absit vana;
 „ & inanis ostentatio, absit fictus & simulatus vultus, absit propriæ
 „ laudis captatio, absit omnis vana oblectatio, absit hodiernarum
 „ Comoëdiarum causa, nec non primarius finis, crumenarum e-
 „ munctio. Contra ea (non nomine, sed re) Christiani sint Au-
 „ ctiores, Christiani Actores, Christiana materia, Christianus modus,
 „ Christianus finis, Christiana adjuncta, Christianus denique FRU-
 „ CTUS. Siquidem actionis bonitas non ex solo fine æstimanda,
 „ verum etiam ex principio, subjecto, objecto, aliisque requisitis,
 „ quæ testibus Philosophis, omnia bene se habent.... An vero
 „ sperandum & expectandum, his præsertim temporibus, quibus
 „ omnia, vel irrevocabili errore, vel irremedicabili malitia in-
 „ „ pejus

„ pejus ruunt, fore aliquando, ut ex sententia Theologorum no-
 „ strorum, sublata omni vanitate aguntur, tuo, *Christiane Lector*,
 „ iudicio committitur. Quantum mihi cernere datur, verum ma-
 „ net illud Christiani Poetae

Tanta molis erit Christianos edere ludos,

Ut nemo prorsus tollere possit eam.

„ Neque admodum magna deliberatione atque consultatione opus
 „ erit. Non enim drammata Christo necessaria sunt: Quandoqui-
 „ dem omnia ejus Regna sine ullo Comoediarum Actore administra-
 „ ri queunt. Non sanctissimæ Christi Ecclesiæ, quoniam illis secu-
 „ lis maxime floruit, quibus nullus in ea Theatricis Spectaculis lo-
 „ cus fuit.

XI. Quæ sequuntur, serio meditentur Collegiorum Rectores,
 Discipulorum Magistri. Pergit itaque *Grabovus* *pagin. 28.*, Quæ
 „ autem de Comoediarum fine afferuntur, illa aperte contra com-
 „ munem experientiam sunt. Quippe inter omnes constat, quod
 „ comoediarum scopus non sit Dei gloria, aut morum correctio, &
 „ emendatio, multo minus, quæ de earum commodis gloriose præ-
 „ dicantur. Potest enim longe meliori ratione, quam scenicis A-
 „ ctibus *Discipulorum intellectus informari, voluntas conformari, &*
 „ *memoria confirmari*. Potest studiosa juvenus sine ullo periculo in
 „ Historiarum, aliarumque antiquissimarum rerum notitiam per-
 „ duci, multo breviori via, gratiore voluptate, & majori fructu.
 „ Potest vocis correctio, potest actionis dignitas, cum dicendi li-
 „ bertate, crebris declamationibus, vel quibus Gymnasiis nihil
 „ convenientius est, oratoriis actibus, sine Comoediarum molesto
 „ sumptuoso, ac periculoso apparatu felicissime acquiri. Potest ani-
 „ morum relaxatio, & debet quoque tutius, crebrius, ac melius
 „ fieri. *Miseri enim Præceptores sunt, qui nulla alia re, quam Co-*
 „ *mediarum inanitate, discipulos recreare norunt. Miseri discipuli,*
 „ *quorum animus non prius, quam annuis spectaculis reficitur. Mise-*
 „ *ra quoque morum correctio, quam ejus generis scenici ludi conciliant.*
 „ Hi enim plus vanitatis, atque futilitatis, quam veritatis, & uti-
 „ litatis habent. . . Plerique corrumpuntur magis, quam corrigan-
 „ tur, dum indulgentiores, immodestiores, insolentiores, nequio-
 „ res fiunt. Hujus rei testis est quotidiana experientia, nec proba-
 „ tissimus ille Theologus, qui referente D. Hartmanno de Comœ-
 „ diis ita disserit &c.

XII.

XII. Rescripta proluxa declamatione alterius Lutherani Theologi Teuthonico idiomate exarata rursus sic insurgit *Grabovus* pag. 35. „ Indignum enim Christianis est, non renatos in scenam pro-
 „ ducere, ut renatos doceant, ut non renatis spectaculo, & deri-
 „ diculo sint. Indignum, vana utilitatis specie Scripturam sacram
 „ in ludos, & jocos convertere. Indignum, cæcorum ethnicorum
 „ Comoedias in Christianorum scholis repræsentare. Indignum,
 „ renatis discipulis virtutes ethnicas ad imitandum proponere. In-
 „ dignum, captare plausus, & commovere cachinnos. Indignum,
 „ fordidi lucri gratia annuos ludos instituere. Indignum, ex alio-
 „ rum, ut solent, incommodis suum comparare commodum. Quod
 „ si enim hæc res (ut pervulgata utar formula) de pane lucrando
 „ non esset, nemo certe illorum in solius DEI gloriam tantum mo-
 „ lestiæ susciperet, nemo in salutem proximi tantam pecuniæ sum-
 „ mam impenderet. Indignum, Dei nomen profanare, & Sancto-
 „ rum facta in ludicras actiones convertere. Indignum, quorum
 „ nomina sine detestatione appellare nefas est, Deorum, Dearum-
 „ que dicta & facta ad vanam spectatorum oblectationem proferre,
 „ & præsentare. Indignum est, Satanæ oculos, & aures aperire;
 „ cum profecto satis mali sit per unam fenestram intrare, & occu-
 „ pare animas. Indignum, publice proponere, quæ a sceleratissi-
 „ mis hominibus turpissime perpetrata, ut furta, adulteria, flu-
 „ pra, & id genus alia &c.,
 „ Nihil autem juvat vulgarem diutinamque consuetudinem præ-
 „ texere. Multa siquidem jam inde a principio reformationis in
 „ Ecclesia fuerunt, & ad nostram memoriam pervenerunt, quæ Fi-
 „ dei nostræ minime conveniunt. Quo circa non videndum, quid-
 „ nam factum antea, aut adhuc fiat: sed quid jure, ac merito fieri
 „ debeat. At dicis: Christiani sunt, qui Comoediis præsunt, Chri-
 „ stiani, qui interfunt, Christiani, qui ex circumfidentibus & cir-
 „ cumstantibus adsunt. Utinam vere diceres! Tantum autem abest,
 „ si eos diligenter examinaveris, *ut sint veri*, ut plurimi ne vi-
 „ deri queant... Quamdiu autem solo nomine sunt, tandiu neque
 „ illorum Comoediæ per omnia Christianæ esse, neque Christo, &
 „ Christianis digne exhiberi, spectarive queunt. Sed manent im-
 „ pietatis Theatra, intemperantiæ gymnasia, malorum irritamen-
 „ ta, impudentiæ spectacula, Religionis ludibria, nec non lubri-

„ cæ juventutis offendicula Hoc denique volunt, hoc inten-
 „ dunt piissimorum Patrum vota, consilia, monita, & præcepta .
 „ Nam ait Ambrosius &c. Lactantius &c. Salvianus &c. Tertullia-
 „ nus &c. Augustinus &c.

XIII. Omnium istorum Patrum documenta valde prolixa tran-
 scribit, quæ cum superius dederim, missa facio. Concludit vero
 pag. 52. „ Quid ergo nobis Christianis faciendum, tu ipse, cir-
 „ cumspecte Lector, judices velim. Agitur DEI gloria, & Chri-
 „ stianæ Ecclesiæ salus. Quantum mihi divinare licet, nos tuo ar-
 „ bitratu comoediis vel apparatusissimis tanto infestiores simus, quan-
 „ to magis a Diabolo suam traxere originem, & quanto pleniores
 „ jam Diaboli operibus, quam fuerunt umquam: tantoque prom-
 „ ptiores ad delendum earum nomen, quanto Christianis indignio-
 „ res, quantoque minus hocce magno, diuturno ac desperato Ec-
 „ clesiæ morbo vel exoptandæ, vel expectandæ, quæ omnibus suis
 „ numeris Christianæ Nostrium itaque est, qui vera Ecclesiæ
 „ nostræ membra esse volumus, Comoedias istas veluti opera tene-
 „ brarum fugere. Nostrium est, qui Christo nomina dedimus (de-
 „ dimus autem omnes in Baptismo) avertere oculos ne videant Co-
 „ moediarum vanitatem. *Nam in via Dei qui est (sunt verba Am-
 „ brosii) vanitates non aspicit. Via perfecta Christus est. Qui igitur
 „ in Christo est, quomodo potest vanitates aspicere, cum Christus omnes
 „ vanitates hujus mundi in carne sua crucifixerit? Avertamus igitur
 „ oculos a vanitatibus, ne quod oculus viderit, animus concupiscat.*
 „ Homil. xvi. in psal. 119. Nostrium est, Comoedias illas tanto magis
 „ detestari, quanto nos deteriores reddunt, quantoque majus dam-
 „ num relinquunt. *Nam (utor verbis Salviani lib. vi. de Gubern.*
 „ *DEI pag. 197.) ... Nonnulla etiam maxima scelera incolumi hone-*
 „ *state referentis, & nominari, & argui possunt, ut homicidium, la-*
 „ *trocinium, adulterium, sacrilegium, cæteraque in hunc modum. So-*
 „ *la Theatrorum impuritates sunt, quæ honeste non possunt vel accu-*
 „ *sari, ita nova in coarguenda harum turpitudinum probrositate res*
 „ *evenit arguenti, ut cum absque dubio honestus sit, qui accusare ea ve-*
 „ *lit, honestate tamen integra ea loqui, & accusare non possit. Alia*
 „ *quoque omnia mala agentes polluant, non videntes, vel audien-*
 „ *tes. Siquidem etsi blasphemum quempiam audias, sacrilegio non*
 „ *pollueris, quia mente dissentis. Etsi intervenias latrocinio, non*

„ inquinari actu, quia abhorres animo. Solæ spectaculorum impu-
 „ ritates sunt, quæ unum admodum faciunt, & agentium & con-
 „ spicientium crimen. Nam dum spectantes hæc comprobant, ac li-
 „ benter vident, omnes ea visu, atque auditu, atque assensu agunt,
 „ ut vere in eos Apostolicum illud peculiariter cadat: quia digni
 „ sunt morte, non solum qui faciunt ea, sed etiam qui consentiunt
 „ facientibus. Breviter: nostrum est, ea omnia facere, quæ Spi-
 „ ritus Sanctus in sacris litteris præcipit, Ecclesiæ Patres quon-
 „ dam suaserunt, & nostri Theologi recte monuerunt in solius
 „ DEI Gloriam, nec non Ecclesiæ salutem.

§. U N I C U S .

Confectarium serio meditandum.

I. **H**Æc manu tremula, oculis madidis, animo & totius cor-
 poris artubus contremiscens rescripsi, & inter scribendum
 sæpe numero mecum inter suspiria & gemitus colloquebar: vides,
 qua sermonis gravitate, qua ratiocinii soliditate, qua eruditionis
 copia, qua pietatis specie, qua insinuationis vi Hæreticus Luthe-
 ranus hodiernas comoedias infectatur, detestatur, labefactat? Ad
 Scripturarum, & Sanctissimorum Patrum, & communis sensus, & sa-
 næ mentis Tribunal causam revocat, ut eam efficacius confirmet,
 & luculentius demonstret. Quid si Lutheranus iste (mihi objicie-
 bam) Catholicos illos, quos purgare a crimine Theatra hodierna
 non pudet: qui Scripturarum oracula, & Patrum testimonia elude-
 re non dubitant, hoc pacto adoriretur? Vos Catholici, ut fidei
 dogmata, de quibus nos inter, & vos dissidia fervent, eo in sen-
 su, quo vos illa interpretamini, credenda evincatis, perennem
 Sanctissimorum Patrum doctrinam opponitis, totisque lateribus
 inclamatis: Patrum Traditionem: Patrum Traditionem. Nos au-
 tem Protestantes a vobis percunctamur: Num Patres consensu adeo
 unanimi, & ampliore argumentorum copia aliquod fidei dogma a
 Luthero nostro in discrimen adductum confirmaverint, & vali-
 diore eloquentiæ efficacitate munierint: num ardentiore impetu
 irruerint, & tot fervoris tela jaculaverint in eos, qui ejusmodi
 fidei dogmata inficiabantur: ac in eos, qui honestam propugnabant

Theatrorum frequentiam? Edisserite. Admittenda ne est in Fidei articulis, secus in morum præceptis, Patrum doctrina? Eamne cavillari in istis, secus in illis permissum est? Responsum perspicuum exhibeant Theatrorum Patroni.

II. Dum hæc mecum seria meditatione revolvebam, hæc menti occurrebant. Morum dissolutio, Disciplinæ relaxatio, Corruptelarum pravitates usquequaque grassantes, Ecclesiasticorum plurimum fastus, ambitio, tripudia, simoniacæ nundinationes, supina ignorantia, scandala publica in causa fuerunt, cur Lutherani, atque Calviniani ab Ecclesia nostra Catholica secesserint. Quid si eadem nunc vitia grassarentur tum in populo, tum in Clero? Quid si eadem in Clero ignorantia, eadem voluptatis & deliciarum sitis, idem præter propter fastus, & luxus? Quid si laxiores nunc opiniones & doctrinæ perniciosiores serperent? Quid si Moralis Evangelica immanis Rigorismi teterrima nota inureretur, ejusque intrepidi defensores tamquam Rigoristæ, & Jansenistæ traducerentur? Quid si per cuniculos, per fas & nefas, Magnatum indignationes, & persecutiones in eosdem concitarentur? Quid si nec libertas nunc pateret plena, Theatrorum corruptelam improbandi? Quid si nunc ad Sacramenta Christi Mimi, & Mimæ, eorumque auditores, & spectatores admitterentur? Quid si Theologi ipsi consulti, num licita sit Viris Ecclesiasticis Comoediarum frequentia, etiam tum, cum peculiari Episcoporum edicto vetitum illis sit, responderent: Pergat, pergat Dominatio vestra, omni, etiam venialis, & leviculæ culpæ scrupulo posito, quia Edicta Episcopalia poenalia sunt? Nam ire ad spectacula, quid mali est?

III. Si ætatis nostræ flagitia, cum sceleribus conferantur seculi decimi sexti, quo Lutherani, & Calviniani descivere a Romana Ecclesia, id forte discriminis apparebit, quod illa crassiora, horrendiora, impudentiora: nostra vero delicatiora, exquisitiore arte fucata, & veluti artificiiis eruditiora evaserunt. Si doctrinæ æquiparentur, doctior est & eruditior ætas nostra. Verum doctrinæ non paucorum quæ spiritum Evangelicum spectant, numquam laxiores: scelera tum liberius prodibant larva posita: phalerata nunc, incrustata, calamistrata, & honestatis fuco illita immanius sæviunt, & impotentius Christi vineam depopulantur. Numquam tanta Sacramentorum profanatio, & sacrilega administratio. Numquam ad-

ver-

versus sinceram germanamque Christianæ Moralis doctrinam tanta persecutio. Primis Ecclesiæ sæculis, ut dictum alias, & dicendum sæpius est, Fides, nunc morum præcepta persecutioni, eo truculentiori subjacent, quo majorem præfert pietatis speciem. Si omnes hæreses a pravis Catholicorum moribus suam arcessunt originem, Catholicorum quoque pravitate, & offendiculis adolefcunt firman-
tur, amplificantur.

IV. Ineptissime Lutherani, Calviniani, cæterique ejusdem fur-
furis homines, ex corruptelis, quæ in Catholica Ecclesia serpebant,
& latius grassabantur, adulterandorum fidei dogmatum ansam arri-
puere. Numquam enim, vel ipsis primæ ætatis sæculis, Christi vi-
nea absque tribulis & zizaniis fuit, eritque. Sint plurium Catholi-
corum, pluriumque Ecclesiasticorum depravati mores, propterea-
ne minus vera: minus firma Fidei dogmata, an minus sancta morum
præcepta, quæ Romana Catholica Ecclesia docet, proponit, defen-
dit? Nonne ipsi sanctissimi Patres, quorum nobis Protestantes do-
ctrinam objiciunt, suorum temporum vitiosos Catholicos reprehen-
debant, & increpabant? Nos quoque in præsentia Ecclesiæ nostræ
gravissima mala lacrymantes, & gemebundi fatemur. Adversus tot
Catholicorum, & Ecclesiasticorum corruptissimos mores vocis fo-
nitum emitimus, inclamamus, & senescentis Matris vulnera sana-
re pro virili studemus.

V. Illud vero ex superiori capite confectarium sponte fuit re-
formandos Catholicorum mores, exterminandas plurium Casuista-
rum laxissimas opinationes, reprimendam illorum incredibilem &
Ecclesiæ Catholicæ perniciosissimam audaciam, qui laxitatem fo-
vent, qui corruptelas manifestissimas honestatis fuce incrustant,
qui sanioris morales assertores infamare, persequi, & in odium, in-
vidiamque traducere, sagacissime adnituntur. Nisi tantorum ma-
lorum torrenti aggeres adjiciantur, funestam crism, & quemdam
suppliciorum cataclysmum, mihi videre videor non adeo longe im-
minentem. A morum iniquitate ad hæreses, ab hæresibus ad impie-
tatem transitus semper contingit. Imbecilles vident & increduli
sectarum dissidia, errorumque portenta. Vident depravatos Catho-
licorum mores, dissidentes opiniones, & laxiores prævalere in dies:
audiunt molliorum doctrinarum vindices silentium & pacem sub-
dole promoventes, ut, nemine contradicente, laxitatis veneficium

benignitatis velo obtectum liberius procedat. Inter tot fluctus & tempestates constituti inferunt, nihil, nihil stabile, sed omnia vana esse, & arbitraria humanarum mentium commenta. Ergo nihil credendum, sed pro cuiusque genio, & moribus vivendum. En! unde impietatis, quæ continenter crescit, & amplificatur, monstrum sua capit exordia. Percurrantur omnia Ecclesiæ sæcula: nulum profecto occurret, in quo liberius, latiusque, ac in nostro incredulitas, Epicureismus, indifferentismus, & Atheismus manaverint. Quodnam extremo morbo remedium? Illi, qui præfunt; quibus durissimum, & trememendissimum iudicium fiet, recogitent, meditentur. Ad majores nostros, eorumque gesta, molimina, conatus, labores, tormenta, sanguinis effusionem, angustias, quibus Ecclesiam Dei aut purgarunt a vitiis, aut a fundamentis excitaverunt, animum intendant. Divino splendidissimoque lumine illustrati illi fuere: eorundem ergo via unice vera, solaque ad portum ducit. *Indolentia* illa, quam prudentia Carnalis suggerit, omnium malorum funestissima est, Deo & Ecclesiæ infestissima. Primum omnium ergo Spiritus fortitudinis excitandus est, Dei armatura arripienda, Zelus Evangelicus succendendus. Quid? Hostes infensissimi tamquam Leones rugientes circuunt, ut Christi gregem devorent, ut vineam Domini Sabahot devastent, ut Religionis nostræ fundamenta submoveant, & Christi Regnum penitus diruant exterminentque; & Christianæ militiæ Duces, & Imperatores a Deo constituti bellum vident, & arma non capiunt? ut commissas sibi oves, ut propriæ salutis negotium, Religionis decus, Dei gloriam, Christi Regnum defendant, atque propugnent? Absit, ut tantam indolentiam reformidemus futuram.

C A P U T X X V I I I.

Aliud sophisma repellitur: Confessarii absolunt Mimos, Mimas, Saltatrices, Cantatrices, & Comædiarum spectatores: Quid ergo mali est in Theatrorum frequentia?

I. **S**I Confessarii sint, qui Christi Sacramenta administrent histrionibus, & feminis Mimis, quæ professionem exercent in Theatris saltandi, lasciviendi, canendi, recitandi fabulas poetarum, & re-

& repræsentandi amores Cleopatrarum, Semiramidis, Sofonisbæ, & similium heroinarum, suarumque heroum, & istorum spectatoribus & approbatoribus, amarissimis lacrimis tanta deflenda perversio est atque sacrilega profanatio. Similes non reperiri in Ecclesia Catholica Confessarios credere expedit. At si forent, Christi Mysteria proderent, Margaritas porcis distribuerent, & proprii Ministerii prævaricatores indignissimi & se, & poenitentes suos præcipites æternum darent.

II. Verum ineptissime obtruditur quorundam, si qui revera sunt, Confessariorum, prævaricatio. Quandoquidem, non quid agant nonnulli Ministri inepti & imperiti, sed quid Ecclesia sancta præscribat, spectandum est. Patrum præsertim Cypriani, Chrysostomi, Salviani, & Conciliorum, & Ecclesiæ Canones, qui ejusmodi peccatores arcendos a Sacramentis decernunt, superius adduxi. Cyprianus Episcopus *ad Encratium* Divinæ Majestatis splendorem offuscari, Evangelicam infringi disciplinam & honorem Ecclesiæ fœdari testatur, dum histrionibus, eorumque spectatoribus Sacramenta administrantur. Cyprianus Chrysostomus, & Chrysostomus doctrinam confirmat Augustinus *de fid. & bon. oper. c. 18.* cujus verba, quoniam supra rescripta, sicut illa Cypriani, & Chrysostomi, non sunt, ob oculos traduco. *In doctrina bona, inquit, & bonus potest esse, qui audit, & facit, & malus, qui audit & non facit: in doctrina vero mala, & qui eam veram putat, quamvis ei non obtemperet, malus est, & qui obtemperat, pejor est.* Illud sane mirabile est, quod Fratres, qui aliter sapiunt, cum debeant ab ista, vel nova, vel vetere, pernicioſa tamen opinione discedere; ipsi insuper dicunt novam esse doctrinam, qua nequissimi homines in suis flagitiis se perseveraturos in propatulo profitentes non admittantur ad baptismum: quasi, nescio ubi, peregrinentur, quando meretrices & HISTRIONES, nisi solutis, aut disruptis talibus vinculis, ad Christiana Sacramenta non permittuntur accedere: qui utique secundum illorum sententiam OMNES admitterentur, nisi antiquum & robustum morem sancta Ecclesia retineret, ex illa scilicet liquidissima veritate venientem. Quoniam qui talia agunt Regnum Dei non possidebunt: & nisi egerint ab his mortuis operibus poenitentiam, accedere ad baptismum non sinuntur: si autem subrepperint, nisi, vel postea mutati egerint, salvi esse non possunt. Hanc sanctissimi Parentis Augustini doctrinam serio, altius-

tiusque meditentur lectores, & defensores nonnullorum laxioris ethices Casuistarum, qui more illorum, quos improbat sanctus Doctor sanam doctrinam, qua a Sacramentis arcentur histriones, & Theatra frequentantes, criminantur, ut novam, rigidam, Jansenisticam. *Dicunt novam esse doctrinam, qua nequissimi homines non admittuntur ad baptismum.* Sicuti a mundo condito, post lapsum Adæ, semper fuerunt, eruntque peccatores: ita semper fuerunt, eruntque Magistri consuentes pulvillos sub omni cubito. Ita clamant Scripturæ sanctæ. *Surgent Pseudo-Christi*, inquit Matthæus 24. *In vobis erunt Magistri mendaces*, subdit Petrus Epif. 2. cap. 2. Absolvunt Confessarii non pauci amasiunculos & amasiunculas, quæ vicissim, lustris, nedum annis, amore reciproco ludunt: absolvunt fœneratores, absolvunt ingentem pecuniarum summam ludis fortuitis exponentes: & quos non absolvunt? Quid inde? Verum ne videamur solis antiquis Patribus damnare & ignorantiam & praxim illorum Confessariorum, qui absolvunt Comicos, Comicas, Cantatrices, & Saltatrices, quin artem ejurent, lubet & recentium tum Theologorum, tum Sanctorum auctoritate tantum errorem profligare. Et ne sim longus, rescribam, quæ docet P. Hieronymus Florentinus loc. cit. pag. 327. ubi hæc habet. *Omnes Theologi tractantes supradictos textus nihil omnino de venalitate considerant & conveniunt, hujusmodi personis deneganda esse Sacramenta; ea sola ratione, quia ipsi recitantes comædias notabiliter obscænas peccant mortaliter in publico, & pluribus sunt causa peccandi mortaliter.* Jam evidenter demonstratum est, & a nemine sanæ mentis negari potest, comoedias esse notabiliter, immo gravissime obscænas, quas mimi, & mimæ ut amasiæ, & amasi repræsentant ad spectatores demulcendos.

III. Aures tamen arrigant Confessarii omnes, audiantque sanctum Archiepiscopum Carolum Borromæum in *instruc. Confess.* ita detonantem: *Confessariorum culpa & inertia factum videmus, ut in plerisque artibus, & professionibus, innumera corruptela, & gravissima delicta passim vigeant.*

IV. Audiant S. Thomam Villanovanum *Fer. 6. post. 3. Dom. Quadr.* altius inclamantem: *Quid Ecclesiam Dei hodie perdit, nisi Confessariorum blandiens adulatio, delinens demulcensque assentatio... Vermin conscientia extinguunt, stimulum peccati auferunt, & suos*

suos pœnitentes ad inferna demittunt ... Heu miseri animarum, non curatores, sed interfectores, non consultores, sed deceptores, quid respondebitis Domino pro grege, quem vestris blanditiis decepistis, vestris consiliis jugulastis?

V. Audiant iterum Confessarii Concilium Telonenſe anno 1704. celebratum, cujus prolixum testimonium supra cap. 4. num. 10. integrum reſcripsi, & nunc pauca in mentem revoco: Cœtus Christianorum corpus Mysticum dicitur, cujus Christus caput est, & Spiritus Sanctus anima; Igitur, qui defendit Comœdiarum occupationem dignam esse Christiana professione, consequenter docet, Christum in eisdem sibi complacere, sanctumque Spiritum ad exercitia hæc Christianos dirigere: quod blasphemiam sapit. Porro, D. Paulo teste, conscii & consentientes, & multo magis, qui cooperantur, non secus, ac criminum Auctores, plectuntur. Propterea nos omnibus CONFESSARIIS mandamus, ut ABSOLUTIONEM DENESENT iis, qui post correctionem nollent a Comœdiarum, Theatrorumque frequentia abstinere. Hæc disciplina unice, ut mihi videtur, vera, denegandi Absolutionem illis, qui a frequentandis Theatris a me descriptis non abſtinent, viget, Deo misere, in universa celeberrima Ecclesia Parisiensi: ut testatur Natalis ab Alexandro Epif. 31. Revocanda ob oculos iterum sunt Chryſostomi verba ex hom. 3. de David, & Saule. Et quid hic, inquiunt, adeo magni sceleris commissum est, ut ab istis sacris cancellis arcendi sint? Immo quod delictum hoc gravius quæris istorum, qui cum se ipsos plane adulterio contaminarint, impudenter, ac rabientium more canum ad sacram mensam, irruunt. Quod si avetis adulterii modum cognoscere, non mea verba vobis referam, sed illius, qui de tota hominis vita judicaturus est. Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiscendam illam, jam moechatur eam in corde suo Matth. 5. Quod si mulier sponte, ac forte in foro obvia, & neglectius culta sæpenumero curiosius intuentem cepit ipso vultus aspectu: isti qui non simpliciter, neque fortuito, sed studio & tanto studio, ut Ecclesiam quoque contemnant, & hac gratia pergunt illuc, ac totum ibi desidentes diem in facies abjectarum feminarum illarum defixos habent oculos, qua fronte poterunt dicere, quod eas non viderint ad concupiscendum?

VI. Oro ego, abtestorque Confessarios omnes, ut sacrosancta Jesu Christi Evangelia humili animo legant, & meditentur: &

continuo intelligent, cum Evangelicæ legis spiritu hodierna Theatra summo opere pugnare. Mature expendant Christianam professionem: *Abrenuntio Satanae, & omnibus pompis ejus*. Consulant Patres omnes, qui cum S. Cyrillo Hierosolymitano *Cateches. Mystagog.* docent. *Prima Pompa Diaboli est: in Theatris spectacula, in hypodromo cursus equorum, & venationes, & reliqua omnis ejusmodi vanitas, a qua postulat liberari sanctus ille Dei*. Averte (inquit) oculos meos, ne videant vanitatem. Non ergo sis curiosus in frequentia spectaculorum, ubi conspicias *Mimorum petulantias* (nunc adderet: & *Mimarum*) omni contumelia refertas, & virorum effeminatorum choreas secteris. Plurima de Confessariis alibi dicta sunt.

CAPUT XXIX.

Thomæ Tamburini, Hermannii Buscbaum, Leonardi Colendal, Sanchez, Filliucii, Thomæ Hurtado, aliorumque
opiniones, refelluntur.

I. **S**atis minime est veritatem manifestasse, nisi simul errores, quibus eandem implicare, & obscurare non pauci solent, refellantur. Vix est aliquod Evangelicæ moralis præceptum, quod, præsertim a duobus circiter seculis, Casuistarum aliqui detorquere, & accommodare humanis appetitionibus non attentaverint. Siquidem, cum reformare ad Evangelicam normam hominum mores haudquaquam potuerint, attemperare hominum moribus Evangelicam legem fatagerunt non pauci rei moralis tractatores, ut sæpe admonet Augustinus. Itaque, non animo Casuistis detrahendi, quod absit a me scelus tantum, sed Christiano zelo servandi lectores meos ab erroris, & seductionis periculo, ex plurimis paucas laxissimas, opinionationes in medium promam, ut cavere hinc quisque sibi valeat. P. Thomas Tamburinus *lib. 5. in Decalog. cap. 7. §. 4. num. 18.* hæc docet: *Non licet REGULARITER histrionibus repræsentare valde turpia, ex quibus moraliter scitur multos peccaturos: dixi REGULARITER: si enim tanta est histrionis necessitas, ut eo lucro indigeret ad victum, vel quid simile, non recusarem, semel, aut iterum licere (sed sine periculo morali suæ delectationis, quod cavere maxime in histrione turpium, prob quam difficile est) DONEC alia vi-*
vendi

vendi ratio diligenter conquirenti non aperiatur. Regulariter histriones artis suæ lucro indigent, sicut cæteri artifices, ad vitam, *vel quid simile*. Ergo repræsentare *valde turpia* licite valent, licet moraliter sciant heinc *multos peccaturos*. Quoties hæc *valde turpia*, repræsentare queunt, unde moraliter sciunt, multos peccaturos? Semel, & iterum. Quid, si post unam & alteram repræsentationem adhuc egerent artis suæ lucro? Quid tot molestis interrogationibus mentem torques? Repræsentare hæc *valde turpia*, ex quibus moraliter sciunt, multos peccaturos, possunt, *donec alia vivendi ratio diligenter conquirenti aperiatur*. Testantur Confessario histriones, se, post diligentem inquisitionem, aliam vivendi rationem reperire nequaquam posse. Ergo exercere artem *valde turpem* queunt, quoties indigent ejusdem lucro ad vitam, *vel quid simile*, id est ad congruum ornatum, & commoda opportuna? Flagitiorum ergo mercede alere vitam histrionibus licet? Si dixerimus horridula, immo horrenda hæc esse laxitatis monstra, jure ne accusare nonnulli mollioris ethices defensores more suo poterunt, quod celeberrimo, ut ipsi ajunt, Tamburino detrahamus? Dicent me truncatum, & adulteratum produxisse Tamburini testimonium. Millies testatus sum, in operibus meis me promptum ad retractationem esse, si vel in apice erravi. Patefaciant ergo truncatos textus & continuo Pallinodiam cantabo, & quidem libentissime, quia ad id religione obstringor.

II. Hermannus Busenbaum *lib. 3. tract. 4. cap. 2. dub. 1. 2. 8.* hæc scribit. *Verba turpia, lectio obscænorum, spectatio comædiarum TURPIUM, cantiones inhonestæ, gestus, litteræ, dona amatoria, si tantum fiant ex curiositate, vel vano solatio, non sunt mortalia*. Christiana Ethices hæc, an Pagana? An in Terentio, in Marco Tullio, in Plutarcho, in Seneca tam propudiosa occurrunt? Subdit tamen: *Secus tamen, si fiant vel animo inhonesto, sive venereo, vel cum periculo ruinæ spiritualis sui, vel aliorum*. Sanchez de matr. l. 9. d. 46. a num. 3. Filliucius t. 30. cap. 10. q. 3. Distinctiuncula hæc est laqueus imperitorum. Si cum periculo fiant ruinæ spiritualis sui, vel aliorum? In dubitationem vocatur: *an lectio obscænorum, & spectatio comædiarum turpium, & cantationes inhonestæ &c.* periculum sui & aliorum inducant? *Si fiant animo inhonesto, vel cum periculo &c.*? obscæna ergo, & turpia honesto animo repræsentari

& spe ctari queunt? Possunt fieri ex *vano solatio*? Pervenuste! Quid prodit *Tō vanum solatium* in lectione obscœnorum, in visione comœdiarum turpium, in Cantationibus inhonestis? His distinctiuncularum fucis lues venerea obtegatur. Laxius confirmat *ibidem* n. 3. & 4. hanc suam opinionem P. Busenbaum. Et tametsi non de comœdia loquatur, clarius tamen exponit, & fortius ea roborat, quæ de comœdiarum inspectione docuit, inquiens. *Oscula, amplexus, compressiones manuum, & similia non obscœna, si fiant tantum officii, aut amoris patrii, aut amoris honesti, vel benevolentiae augendæ causa, etiamsi delectatio venerea suboriatur (modo in eam non consentiatur) non sunt peccata. Lessius num. 56. Filliucius num. 171.*

*Si vero ista fiant ex aliqua veniali vanitate, joco, curiositate, levitate, petulantia, IMMO ETIAM SENSUALITATE, SIVE AFFECTU SENSUALI ac naturali (dummodo non cum delectatione venerea, nec ejus causa, & si præter intentionem suboriatur, ea repulsa, ac tunc abstinendo) venialem culpam non excedunt, ut v. Filliucius, hic Lessius num. 62. Sanchez loc. cit. Diana p. 4. t. 4. R. i 36. Contrarium tamen est tutius. Peregregie, & sapienter. Tutius ergo est ab his abstinere? Sed Tutiorismum cane pejus, & angue execrantur communiter homines. Unde quæso arcessita est distinctio isthæc affectus sensualis & affectus veneri? Unde acceptæ sunt trutinæ istæ ponderandi, & secernendi culpam venialem a mortali, præsertim in materia adeo lubrica, & lutulenta? *oscula, amplexus compressiones manuum, & similia non obscœna*, si fiant ex aliqua vanitate, curiositate, petulantia, *immo etiam sensualitate, sive affectu sensuali*, venialem culpam non excedunt, ut docent Filliucius, Lessius, Sanchez, & Diana? Vin molliora & blandiora? fed verius, graviusque dicamus. Docerine ab homine Christiano in hac bitumineâ materia laxiora & scandali pleniora possunt? Sane, nisi me meus fallat amor, horrorem præfata ingerunt, & lacrimas potius exprimunt, quam ad confutationem longiorem urgeant.*

III. P. Thomas Sanchez l. 9. de Mat. dis. 46. n. 40., Ex his infertur primo, quamvis comœdiis interesse non sit mortale, ubi nec res turpes repræsentantur, nec modus repræsentandi est turpis, VEL SI HÆC CONCURRANT, audiuntur ob solam curiositatem, absque periculo probabili lapsus in aliquod peccatum mortale. At quando turpia repræsentantur, vel modus est turpis, audiunturque ob
de-

„ delectationem ex ipsis turpibus rebus insurgentem modo exposito
 „ num. 38., aut cum probabili ruinæ periculo esse lethale. Quod ex
 „ ibi dictis constat. Quod si roges, an saltem Clerici in sacris consti-
 „ tuti, peccent mortaliter, si illis intersint ob illam solam curiosi-
 „ tatem? Respondeo, non peccare lethaliter cessante scandalo,
 „ quod hodie cessare credo, cum frequentissimum sit, Clericos illis
 „ interesse.

IV. P. Lucius Ferraris in Biblioth. Canonico juridica tom. 2. V.
Cleric. a 4. num. 17. „ Verum si comœdiæ audiantur ob solam va-
 „ nam curiositatem, absque probabili periculo lapsus, etiamsi res
 „ turpes repræsententur, & modus repræsentandi sit turpis, pro-
 „ babilius est non esse peccatum mortale, cessante scandalo, quod
 „ modo videtur cessare, *quia frequentissimum est Clericis comœdiis*
 „ *interesse.*

V. *Nimis porro* (inquit Pontifex summus BENEDICTUS XIV.
 lib. 7. de synod. cap. 61. *laxa, nedicam aperte erronea & scanda-*
losa est doctrina, quam tradit Lucius Ferraris &c. An hæc doctri-
 na sit illa ipsa, quam docet P. Sanchez, tu Lector judex esto. Cessat
 scandalum, inquit, *quia frequentissimum est Clericis Comœdiis*
interesse. Næ ista robusta ratio! Finge frequentissimum esse, Cleri-
 cos fornicari. ergo cessat Scandalum? Scandalum insitum est publi-
 cæ actioni turpi, & eidem assentiri propria præsentia. Insitum ei-
 dem est periculum lapsus. Ergo fuitiles & perniciosæ sunt ejusmodi
 præcisiones, & distinctiunculæ Casuisticæ præsertim in re venerea.

VI. P. Leonardus Colendal in casuum indice adjecto ad tomum 2.
 P. Claudii La Croix verb. *comœdia turpis* pag. 16. hæc habet. *Specta-*
re comœdias turpes tantum ex curiositate, vel levitate, PROBABILI-
TER non est mortale: secus tamen, si fiant animo inhonesto, sive ve-
nereo, vel cum periculo ruinæ spiritualis l. 2. a num. 237. l. 3. pag. 1.
num. 887. P. La-Croix cit. lib. 3. pag. 1. num. 887. in medium pro-
 ducit doctrinam sui Magistri Bussembaum, quam supra rescripsi: nec
 eam refellit. Contra vero cit. lib. 2. a num. 237. spectatores comœ-
 diarum turpium damnat peccati mortalis: quia, ut superius dixi,
 Theologia La-Croixiana est veluti Elenchus opinionum contraria-
 rum, laxarum, & non laxarum, & quamquam interdum P. La-
 Croix dicat hanc esse altera probabiliorem, eamque amplectendam
 asserat: nihilominus, vi principiorum Probabilismi, quæ fuso cala-

mo exponit lib. 1. cuilibet licitum est amplecti opinionem minus probabilem; & ne repetere adversarii mei consuetam fabulam valeant, videlicet, me invidiam conflare La-Croixio, aliisque Casuistis, iisdemque affingere mutilatos textus, audiant percelebrem P. EUSEBIUM AMORT qui tom. 1. Theologiæ scholasticæ pagin. 165. hæc scribit.

VII. *Catalogus opinionum probabilium circa generalia morum principia ex P. La-Croix.* Et post indicatos alios laxarum opinionum catalogos, hæc de P. La-Croix scribit. *Novum ex P. La-Croix excerpti specimen ex ejus Theologiæ Moralis libro primo, & secundo circa generalia morum principia.* Id suffecerit pro scopo præsentis ad ostendendum ad quantas laxitates viam latissimam Probabilismus aperiatur. Patebit enim ex hoc solo catalogo, tandem licitum fore, sequi ferme omnes eas sententias, quas hic Auctor in sua Theologia Morali, seu, ut quidam vocat, HISTORIA OPINIONUM PROBABILIVM, recenset tamquam probabiles, aut certe tamquam opiniones adaptatas ab auctoribus, quos ipse in aliis locis allegat tamquam Auctores graves, idoneos ad formandum prudens judicium. Verum quidem est quod P. LA-CROIX ad ejusmodi, quas recenset, sententias interdum addat oppositam sententiam esse probabiliorē, aut talem, quam recenset, opinionem sibi non videri probabilem, vel eam alteri cuidam Auctori non videri probabilem. Sed quid prosunt in praxi ad præscindendas innumeras laxitates ejusmodi Clausulæ, annotationes, ac limitationes cum in principiis generalibus re ipsa jam indulta fuerit licentia sequendi sententias, etiam dubie probabiles, aut etiam tenuiter probabiles, dummodo vere Theologice probabiles sint, aut sententias etiam unius gravis Auctoris, dummodo rationes ab aliis Auctoribus non sint ita enervatæ, ut nulla amplius remaneat probabilitas, ne quidem tenuis, at saltem dubia. Hæc qui indifferenti animo attente ponderaverit, profecto advertet laxitatibus & corruptelis in mundo nullum posse littus poni, nisi dicatur, quemlibet pro suo captu obligari ad considerandam directè opinionum veritatem, aut falsitatem &c. Integrum hunc catalogum alibi dabo.

VIII. P. Thomas Hurtado tom. 1. Var. tract. 1. cap. 5. resol. 8. num. 65. hæc scribit. *Insertur 3. quid dicendum sit de Histrionibus vulgo comædiantes, qui sint in occasione proxima peccandi, vel ipsi sunt occasio peccandi, an sint absolvendi, nisi artem histrionicam relin-*

linguant. Negant Hurtado (Alter) sed nihilominus S. Thomas 2. 2. q. 168. a. 3. ad 3. expresse fatetur contrarium. Manifestam calumniam Angelico Doctore impactam supra, & alibi penitus profligavi. Idcirco ne actum agam, pergo rescribere laxissimam doctrinam P. Hurtado, qui sic profequitur ibi num. 70. *Quare ars histrionica secundum se non est illicita, sicut nec Tabellionatus, & aliae similes, in quibus difficile quis evadit peccatum, & tamen non tenetur eam dimittere, antequam absolvatur: sed si habeant propositum non peccandi, & dolorem de praeteritis, possunt septuagies septies absolvi. Quod enim histriones ex cohabitatione cum mulieribus sint fere SEMPER IN OCCASIONE CONCUBINATUS, ET ADULTERIORUM, FORNICATIONUMVE: cum mulieres istae fere semper sint malae, & inordinatae vitae, nihil obstat, quamvis (quo minus) possint absolvi, si dum ad Confessionem sacramentalem accedunt, habeant illa quatuor, quae supra Navarrus, & alii requirunt. Cum enim histrionatus secundum se ars sit non mala, immo per se civiliter honesta, & licita, non tenetur quis eam dimittere PROPTER OCCASIONEM PECCANDI, quam in illa habet, cum ex incommodo notabili, quod ex ipsa dimissione sequitur, fiat occasio involuntaria &c.*

Num. 73. *Quae omnia, si adverteret P. Hurtado (alter) non tam severe damnet tam histriones, quam fere universam Rempublicam Hispanam concurrentem ad eorum Comedias, & representationes, quae etsi AMOROSAE SINT, ET INGENIOSAE, referunt aliorum facta, sive in ADULTERIIS, sive in duellis, sive in aliis Materiis peccatorum, haec solummodo fiunt relative, & historialiter. Quare (subdit tom. 2. tract. 8. 1. 7. sec. 1. pag. 126.) Theologi prudentis est conscientias fidelium QUIETARE, & motiva tradere, quibus eam visionem exerceant sine detrimento animae.*

IX. Hae sunt nonnullorum Casuistarum Theoremata, huc istorum vota conspirant. *Theologi prudentis est conscientias fidelium quietare, & motiva tradere, quibus eam visionem (spectaculorum) exerceant sine detrimento animae? Perturbantur ergo fidelium conscientiae in Theatris spectandis. Et ideo prudentis Theologi est, eas quietare. At quo antidoto, qua medicina quietare illas novi prudentesque Theologi valent? Ecce; Debent motiva tradere, quibus spectare Histriones, Mimas, & Saltatrices, in occasione concubinitus persistentes, & adulteria, aliaque obscena referentes historialiter,*

ter, sine detrimento animæ valeant. At moderni isti, benignique Theologi efficerene queunt, ut quod peccatum est, peccatum non sit? Scilicet, inquiunt: Unus Diana, ait Caramuel, sexcenta peccata abstulit suis benignis opinionibus. Habetne etiam arcanum remedium, quo impediatur, ne impotens concupiscentia accendatur, & delectetur in obscœnorum visione: ne ex tot præstigiis & oblectamentis titilletur? Sed quid ultra deridenda propino immania commenta, quæ lacrimas & luctum exprimunt, quæque horrorem ingerunt gravissimum?

X. Missis itaque opinionibus istis, earumque Auctoribus, quos omnes suspicio, & veneror, eosque recto, pioque animo scripsisse non dubito, mea interest fidelibus Christi oracula Scripturarum recordari, ut suo cavere periculo queant. Evangelista Matth. cap. 24. hæc prædicit: *Surgent Pseudo Christi ... & dabunt signa ... ita ut inducantur in errorem, si fieri possit, etiam electi.* Princeps Apostolorum Petrus Epis. 2. cap. 2. clamat *In vobis erunt Magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis ... Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur.* Luxuriæ, quas detestandas hic S. Petrus proponit, non sensus tantum, sed mentis quoque intelliguntur, juxta phrasim Ecclesiasticam Alexandri VII. *Summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam.*

S. U N I C U S.

Libelli inscripti. In lode dell' arte comica discorso del Signor Dottor &c. inaudita, & incredibilia commenta refelluntur. Eloquentissimi ARISTIDIS oratoris Pagani oratione de comœdiis non agendis, audax quorundam Christianorum ignorantia retunditur.

I. **C**UM manum e tabula subduxeram, & opus istud sub prælo deduxerat, ad manus pervenit meas laudatus libellus, duobus circiter foliis constans, & eleganti stylo italico exaratus in comicæ artis commendationem. Auctoris nomen fileo, obsequii gratia, & ejusdem in arte Medica peritiam, cæterasque dotes, quibus claret, colo, & suspicio. Sermonis dumtaxat errores Christianæ professioni perniciosissimos refellendos suscipio, iis missis, qui veræ, solidæque eruditioni adversantur, ne plus justo ab instituto discedam. Anceps

ceps paululum hæsi, præterire ne, an refutare libellum hunc deberem: sed hæsitacionem deposui continuo, ac cogitare coepi, præfatum sermonem scitulorum, & muliercularum, atque matronularum manibusteri, aptumque esse ad imperitorum animos fascinandos, & ad universam Italiam infamandam, si, nemine reclamante, immunis a censura excurreret.

II. Hæc itaque scribit Auctor pag. 18. *Nè come osserva il dottissimo Signor Marchese Maffei, alcuna legge si ritrova, che noti d' infamia quei, che recitavano Commedie, o Tragedie: ed in fatti S. Tomaso dice, che l' officio dell' arte degl' Istrioni, cioè preso in questo senso di Commedianti, è ordinato per sollevar l' animo degli uomini, e che coloro, che l' esercitano dentro i debiti modi, non sono mai in istato alcuno di peccato.*

III. Hos duos errores valde crassos jam supra labafactavimus, legibus, quæ infamiæ notam Histrionibus, sive Comædis, & Tragedis inurunt, adductis, & doctrinam S. Thomæ a vanis imperitorum commentis asseruimus. Quare non est, quod diutius in convellendis putidis fabellis immoremur.

IV. Pergit ibidem Auctor hæc scripturire. *E se in Francia per un RIGORISMO ECCEDENTE, per aver MAL' INTENSE certe leggi, si pretende di non dare l' Ecclesiastica Sepoltura agli Attori delle Commedie, l' invitta, e gloriosa Nazione Britannica, non ha avuta difficoltà di far seppellire solennemente in Londra nella Cattedrale di Westminster Chiesa, dove si coronano, e dove si seppelliscono i loro Re, la valorosa, e ricchissima, non meno, che BELLA loro Attrice Madamigella d' Oldfield, reddendole in morte per poco i medesimi onori, che poc' anzi renduti aveano all' immortale loro Filosofo Newton.*

V. Quot verba, tot deliria, totque blasphemiarum, & temeritatis indicia. Quis unquam in animum sibi induxisset, ut crederet, Italum, & Catholicum hominem non omnino insanum, potuisse talia scribillare, nisi eadem publicis typis consignata legeret? Quid? Homo Medicus in sacram Ecclesiæ Gallicanæ Disciplinam virgam suam censoriam extendere non reformidat, eumque non pudet? Universæ Ecclesiæ Gallicanæ leges ab utroque Foro, & sacro, & civili latas adversus histriones ignorat? In nimii Rigorisismi extremum prolapsa est: Quid quæso, artis comicæ laudator, produnt voces istæ: Rigoris-

mus, & laxissimus? Sed horrendiora sub examen veniant. Ab Ecclesia Gallicana ad Londinensem Synagogam causam appellat Catholicus homo, homo inquam? Vilissimam mulierum *Odfield* strenuam, ditissimam, æque ac venustam, principemque feminam vocitat, Regioque sepulcro donatam repræsentat vir Christianus? Honores tributos huic meretriculæ narrat quoque *Voltaire* epis. 23.

VI. Subdit pag. 23. *Anzi quello, che ci dovrebbe maggiormente stimolare a coltivare l' arte comica, e ad onorare i Commedianti (Dere- linquat ergo ille artem medicam, & comicam excolat) è, che la principal porta di questa Città, ed una buona parte della Città nostra, che è fuori di essa Porta, prende il nome di S. GENESIO glorioso Martire di Gesù Cristo, il quale era Istrione, e Commediante, che dir vogliamo, e che in Teatro confessando pubblicamente con grandezza d' animo la vera fede di Gesù Cristo, volle morire; onde per Protettore delle persone da Teatro, come uno della loro arte, è stato preso.*

VII. Hoc unum ad criminis complementum deerat, ut post impactam Ecclesiæ Gallicanæ sævi rigorismi calumniam, illamque Anglicanæ Synagogæ postpositam, in Sanctos quoque Martyres cum Deo regnantes blasphemias evomeret. *S. Genesius* Paganicæ superstitionis caligine obcecatus histrionem egit. At Christi fidem professus infamem artem execratus est, & flagitia in eadem patrata Martyrio expiavit. Et in præsens Histrionum, & artis comicæ defensor asseritur Sanctus Martyr? Ecclesiam Christi persequutus est sanctissimus Apostolus Paulus. Ergo persequentibus Christum Paulus præfidium impertiet? Ergo furum & grassatorum, ut prospero successu furentur, patronus erit Sanctus Latro ad Christi latus Crucifixus? Tam horrenda impietatis monstra typis publicis, & nemine reclamante, in Italia evulgantur?

VIII. Finem sermoni his verbis imponit pag. 24. *Ma in fine a voi rivolto, valorosa Fanciulla Signora Antonia Cavallucci, giacchè in grazia vostra, piuchè per altra cosa, questo mio debole, o qualunque siasi sermone in commendazione dell' arte Comica ho composto, dico, che molto obbligo debbe avere a Voi la Città nostra, perchè colla vostra gentilezza, e grazia avete quasi per un mezz' anno sulle Scene rallegrati onestamente gli animi de' nostri Cittadini mostrandovi in ciò degna figliuola di Bartolomeo Cavallucci, che in Roma un altro Roscio de' nostri tempi su Theatri era riputato, e che avete di quì col Canto,*

non solamente sulle scene, ma anche per moltissime Accademie di Nobili Cittadini di questa Città fatto conoscere il valor vostro, un bellissimo Prolago in ispecie cantando in lode di queste nostre Dame: e benchè per tutte queste vostre gloriose fatiche abbiate avute molte maldicenze, e persecuzioni dall' invidia de' malevoli eccitatevi; premio ora solito a concedersi per la durezza de' tempi alle persone di merito, e di abilit  con tutto ci  della sola virt  vostra dovete esser contenta, ricordandovi, che premio non piccolo sar  l' essere stata riconosciuta ed in parte anche, dir  cos , ricompensata da chi meglio d' ogni altro in questa Citt  la virt  ed il valore dell' animo vostro poteva riconoscere.

IX. Dignum sane tanto Scriptore argumentum, & tam strenuus valor, & heroica virtus non alium postulabat laudatorem. Is quippe, seipso teste, omnibus suis civibus præstantior, longius penetrat & personarum, Scenicarum nempe, merita, & virtutes exquisitius comprehendit, & exactius ponderat. Mortalium nemo tantam gloriam, tantasque laudes ei invidabit. Mirum, quod puellam tot præclaris donis præditam alicui Patriciorum non curaverit maritandam! Plures Italiae nostrae Nobiles familiae lamentantur, & lugent, quod sui juvenes, ut alias dixi, similium Cantatricium præstigiis fascinati, & Saltatricium veneficio dementati patrimonium, & corporis, nedum animae sanitatem prodigant, & non raro ad perpetuam familiarum ignominiam, & dedecus has putidulas meretriculas uxores ducant. Verum immerito conqueruntur, nisi libellum hunc, aliosque similes omni studio comburi studeant. Dolent viri Nobiles publicae honestatis, & Virginum custodes, cum vident filios suos harum Sirenarum amore captos pecunias dilapidare, & vino prostitutionis ebrios in earumdem sinum penitus se demergere. Dolent, dum intuentur & uxores proprii status oblitae procaciores effectas, ingenuasque puellas pudore, & verecundia prorsus exutas. At omnes istae, & isti aliquam sibi conciliant excusationem, commiserationemque, si tot illecebris, & fasciniis excantati venerae voluptatis mancipia evadant, cum reipsa spectent haec omnia impune fieri, & libellos legant, in quibus ejusmodi veneficia pestifera magnificis laudibus, nemine obsistente, extolluntur. Verum enim vero nullam allegare excusationem Civitatum Nobiles Praefecti valent, si conscii facti ejusmodi libellos in comicae artis, Histrionum, & Mimarum commendationem editos, extermini-

nare omni studio, & vigilantia non conantur. Serio quaeso perpendantur sequentia verba pag. 23. *Noi altri Riminesi in fine dovebbamo anche più degl' altri l' arte comica COLTIVARE, ed averne IN ONORE GLI ATTORI* di essa, e specialmente quegli, che sostengono le parti principali, giacchè siamo molto vicini a Sarsina, dove nacque, e dove fiorì Plauto, Padre dell' Italica Commedia &c. Anzi quello che ci dovrebbe maggiormente STIMOLARE A COLTIVARE l' Arte Comica, e ad ONORARNE I COMMEDIANTI, e gli ISTRIONI &c. Proh pudor scelusque inauditum? Juvenes & puellæ in primis natura sua ad hæc venefica spectacula pronæ sunt. Cum se urgeri, libellis editis, ad hæc excolenda, & ad honorandos, suspicandosque Mimos, & expudoratas Mimas sentiunt, quo impetu non abripiuntur erga ejusmodi Cantatrices, & Saltatrices? Quis imponere iisdem fræna poterit? Unicum rei domesticæ curandæ studium, & civilis regiminis servandæ formæ debitum permovere, supremas potestates debet ad tam pravarum opinionum corruptelam & tam impotentem seductionem cohibendam. Huc malorum prolantur Antiquarii, & profanæ eruditionis nonnulli cultores, dum interpretari Christi Evangelium, quod penitus ignorant, non dubitant. In non minores lapsus inciderem ipse, si scribere de arte medica, de re nummaria vellem: quia nec sutor ultra crepidam. Nulus dubito, quin isti artis comicæ laudatores retractaturi sint, quæ hoc de argumento scripsere, si Christianam Professionem a se in Baptismate emissam mature fuerint meditati. Quod de homine comico ad sacros ordines promoti vi dispensationis Pontificiæ narrat Auctor, ut hinc colligat, artem comicam non esse infamiæ labe aspersam, ejusdem incitiam patefecit. Dispensationis privilegio indiguit comoedus? Cur quaeso? Quia infamiæ impedimento laborabat. Pudere debuisset eruditum virum propriæ existimationi detrimentum inferre, ut Mimos, & Mimas ab infamiæ nota, quam eisdem vniversus & Paganus, & Christianus orbis inussit, liberaret.

X. Verum, ut plenius suffundantur pudore non pauci Christiani, qui honestare comoedias non verentur, easque inventas esse ajunt ad mores corrigendos, lubet in medium adducere Ethnici ARISTIDIS, omnium sui ævi oratorum eloquentissimi, auctoritatem. Nec dubito, quin pluris facienda sit penes artis comicæ laudatorem, aliosque Antiquarios unius Pagani severa Comoediarum oppugnatio, quam uni-

universæ Gallicanæ Ecclesiæ Disciplina, a qua temere ad Londinensem appellatum fuit. Aristidis *Oratio de non agendis comædiis* habetur t. 1. oper. *Arist.* editionis Oxoniensis an. 1722. p. 504. Hoc autem pacto infit.

XI. „ Multum fane ad persuadendum interest Smirnei, si illis,
 „ qui audiunt, est jucundia oratio. Qui autem ad monendum accedunt, eorum non modo consiliis plerique non utuntur facile, sed
 „ eos ne dicere quidem omnino patiuntur &c. „ Præmissio longiore
 „ exordio, exponit suæ orationis argumentum, quod est ejusmodi.

XII. „ Hoc igitur dico, Bacchi quidem ferias celebrare, atque
 „ etiam Veneris, aliorumque Deorum omnium, idque libantes,
 „ sacrificantes, pœanas canentes, coronas ferentes, & nihil denique,
 „ quod ad cultum Deorum pertineat, omittentes. Unum autem illud cum his est conjunctum, quodque ut multitudini gratum est
 „ quodammodo, ita probis omnium est molestissimum, abolere: nempe calumnias & COMOEDIAS istas, tum diurnas tum etiam nocturnas, earumque nec auctores esse, nec actores neque ea, quæ inhonesta sint, in scenam proferre. Sic enim, ut dicam, se res habet. Si quis invitatus audit maledicta, id ei gratum non est: si libens, malignitati assuescit; quod est nequitiae principium, nec vel privati cujusquam, vel etiam civitatis totius crimen esse majus possit, quam si malis gaudeat. Etenim *invidia, quæ supremum in humanis delictis obtinet locum*, nec ullam meretur veniam, corripitur, eamque in se ipso augere oportet eum, quicumque talium rerum desiderio tenetur. . . . Quod autem potest esse majus nostræ erga Deos observantiæ indicium, quam si nihil indecorum nec dicamus coram ipsis, nec audiamus? Nisi forte amico, quem revereamur, præsentem, multum de aliquo, quamvis probe merito, superfedebimus male loqui; Deorum adhibitis auribus, ea partim dicemus, partim audiemus, facile, quæ ne ipsi quidem honesta dicamus esse, verum potius, ut turpia, fugillemus. *Atque ut intelligatis nihil ME NOVI dicere*, sed quæ jam olim & legibus, & moribus publicis constituta sint, considerate præcones, qui conventibus publicis primo quoque verbo linguis favere jubent: considerate etiam Sacerdotes, eosque qui sacrificantibus nobis auspicantur: considerate denique vosmetipsos, qui potissimum hujus rei curam in precibus vestris geritis. Absurdum
 „ fane

„ fane fit, faufta quidem verba, tum optima omnium, tum facris
 „ maxime congrua ducere, tamen maledicentibus interim impu-
 „ nitatem concedere, & in facrificiis quidem modetiffime nos ge-
 „ rere, coram iis autem, quibus facra facimus, Diis, hoc prætextu
 „ turpiffima quæque, cum audire, tum dicere, eofdemque &
 „ maledicta ferre graviter, & eorum præfides proponi. Atqui, fi
 „ quidem hoc gratum Diis putamus efle, nobis ipfi contradicimus,
 „ quandoquidem ad Deos accedamus a talibus rebus abftinentes
 „ omnino: Sin hoc illis difplicere cum fciamus, eo tamen gaude-
 „ mus, quo modo pii fimus, aut iis nobis rebus Deos demeremur,
 „ quas ipforum caufa fugere debebamus? . . . Jam vero pueros tum
 „ in Schola, tum domi bona jubemus verba dicere, docentes eos,
 „ quæ factu turpia funt, (N. B.) *ea nec honefte dici poffe*: rurfum
 „ pueros eofdem una cum mulieribus & omni ætate in unum con-
 „ gregantes locum, maledictorum præmia proponimus, eofque,
 „ qui in ea re excelluerint, egregie remuneramur. Quæ autem, fi
 „ qui vel feciffent, vel perpeffi fuiffent, iis non liceret ultra luftra-
 „ le labellum progredi, ea mediis in facris canimus, & mactare
 „ quidem, quæ non oportet, impium dicimus: quo autem non de-
 „ cet honore fi Deos profequamur, in pietate ponimus, cumque in
 „ rebus aliis decorum obfervemus diligenter, hic quamvis turpitu-
 „ dinem libenter, & oculis, & auribus excipimus. Si denique unus
 „ aliquis de choro male canat, exhibilatur: fin totus inepte canat cho-
 „ rus, id magni facimus. Ac fi quidem alius nobis ita maledicat, ira-
 „ fcimur; cum nobis ipfi maledicimus, verum nos feftum diem agere
 „ credimus: adeo fumus & Diis, & nobifmet ipfi maxime contrarii.

XII. Heinc colligito, quam craffa laborent in fcitia prophanae an-
 tiquitatis cultores illi, qui fcribillant, Patres Theatrorum frequen-
 tiam Chriftianis interdixiffe, quod effent Diis dicata, fecus ob tur-
 pitudinis, & vitiorum repræfentationem, cum vel ipfi Pagani Philo-
 fophi, & oratores arcere a Theatris populum ethnicum enitebantur,
 quod effent & Diis deteftabilia, & morum honeftati perniciofa. *Ari-
 ftides* fibi opponit perridiculum illud commentum, quod etiam ob-
 trudere hodierni viri Theatrales folent, comœdiam nempe eo fpe-
 ctare, ut mores corrigat. Et hoc eft, quod sæpè inculcat artis comi-
 cæ præco noviffimus in fuo laudato fermone, ubi pag. 6. hæc fcri-
 bit. *La commedia fu impiegata per immitare, e per correggere i co-
 ftumi.*

flumi. Hoc idem repetit pag. 20. Ma nella commedia, il cui fine è principalmente d' eccitare il riso, e d' imitare i costumi degli uomini peggiori, e di correggerli piacevolmente &c. Quoniam histrionum præco audire Patres, & Ecclesiam ipsam refugit, audiat, & cum eodem auscultent cæteri commilitones Theatrales Paganum Aristidem illos objurgantem, qui post laudata verba, hæc continuo adiicit.

XIII. *Verumtamen AUDENT AFFIRMARE QUIDAM, utilem esse istam in Theatro maledicendi licentiam, quod ita, & qui male vixerint, redarguantur, & reliqui maledictorum metu modestius sese gerant. Ego vero magni admodum facerem Ebrietatem, si quemquam erudire posset, nec esset hoc factu difficillimum, ut ebrii ad temperantiam alios inducerent, & antequam cessassent ipsi, reliquis de virtute præciperent: Quis enim nescit, primum a vulgo hæc doceri non posse, non magis, quam leges condi, aut sententias ferri? An vero Corinthum non quis navigabit, vita tota quomodo degenda sit, omnes intelligent, & istis præerunt omnes gubernaculis, buc, & illuc juventutem, prout ipsis videbitur, deducentes? Cumque athletarum delectus habeamus, ut si quis eorum sit imperitus, is cum pænas dederit, ignominiose discedat: cur quæso rerum gravissimarum Duces, & Magistros ex Taberna qualibet levissimos quosque tam inepte deligemus, & ita nos geremus, ut ipsi quoque Magistris indigere videamur? Si porro janitoribus non quibusvis, sed fidiissimis utimur, ne quid in ædibus faciamus detrimenti: liberos ne obsecro, & uxores, omniaque supplementa, & ut uno dicam verbo, florem civitatis ultro cuilibet regendum trademus; quosque sobrios contempsimus, iis ebriis credemus? Quid quod non sint ista docendi, verum ludendi tempora, sive Dionysia sint, sive Samia sacra, & nocturna. Absurdum sit igitur, si, quo tempore pucros iis, quos habent, Magistris liberamus, eo ineptissimos quosque, & semetipsos ingerentes illis præficiamus, nec vel e loco quidem ipso animadvertamus, quam ridiculum sit hoc institutum. Nec enim convenit præceptorem in Theatris docere pueros, quæ voluptati sunt, & recreationi destinata. Sed alia sunt utique loca, quæ nomen a re ipsa ducunt, in quibus doceant Philosophi: idque non hoc modo subsannando, & impudenter maledicendo, verum, ut liberos decet, instituendo, utque inter cætera turpitudinem (N. B.) caveant maxime, docendo....*

XIV. Aures arrigite artis comicæ Præcones inclyti, animum ad *Aristidem* rursus intenditote. Hoc enim pacto, post aliorum descriptionem malorum, quæ juvenes, & cæteri ex comœdiarum aspectu fubeunt, suam persequitur orationem. Itaque tantum abest, ut juventutis emendanda gratia *COMOEDIÆ* sint agenda, ut potius vel hac sola de causa, quo liceat juventuti secure virtutem colere, sint abolenda. Etenim improbos etiam alia ratione punire possumus: probos vero, cur tali afficiamus injuria, & quibusne litis quidem formulam decebat intendere, eos impune sinamus cujusvis contumeliis divexari? Huc porro si illud accedat, quod etiam boni fere malunt pecuniæ, quam famæ jacturam facere, idque eo magis, quo sunt natura verecundiores; manifesta prorsus erit Comœdiæ importunitas, ejusque abolendæ necessitas... Præterea fieri vix potest, ut non existimationem privatorum publice participet Civitas. Quales enim sunt plerique, qui taxantur in Comœdiis, tales fere dicuntur omnes. Considerate vero Majores vestros *ATHENIENSES*, quos reliqua quidem Scriptorum monumenta multis exornant laudibus, *UNA LACERAVIT COMOEDIA*, iisque, qui student maledicere, adhuc argumenta suppeditat, quando quidem a sese ipsi convincuntur. Et quantum quidem terra atque Dii, inter hodiernam interfit, & antiquam impudentiam, quantaque in iis, quas *Parabases* vocabant, admonitionum, & præceptorum utilium comprehensa fuerit copia, mitto dicere. Verumtamen, ut habet proverbium, ex digno ligno vel pati jucundum erat, si cui forte contingeret: ubi vero vel tanta conspicitur, & in verbis nequitia, & in canticis impudicitia, & in gestibus turpitudine, vitiisque horum tanta, quanta nulla possit (N. B.) exprimere comœdia, quid erit, quod nos delectet? Utrum hæc, ut honesta patiæmini? Nihil est turpius. An, ut utilia visu, vel auditu? Corruptelæ signa sunt. Simulatque enim assueverit aliquis, tam vir, quam mulier, male audire, & pessima ferre convitia, mox remittit animum, & nequitiam, quamvis ante ignotam, tum discit. Quid quod nihil horum ad *Bacchum* pertinet? &c.

XV. Conferant nunc velim probi moratique lectores cum *Aristidis* oratione, quæ scribunt ætate nostra illi, qui nuncupari ambiunt Christiani. Quid (proh Deum immortalem!) mirum si vel ipsa impietas triumphans discurrat, si impune Christianorum aliqui in hac ipsa Italia nostra, ut honesta, ut laude digna audacissime propugna-

pugnare non reformidant, quæ ut turpia, quæ ut infamia omni argumentorum genere Scriptores Ethnici detestantur? Jactabat paganorum vulgus Comoëdiarum honestatem, quemadmodum & erudituli hodierni: at inclamat Aristides. *Quæ factu turpia sunt, ea nec modeste dici possunt.* Comoëdiarum autem facta, quæ referuntur turpia esse vel vitiosa, nemo, nisi fatuus negaverit. Apponebant Ethnici Comoëdia mores corrigi. Verum *Aristides* hoc ineptissimum commentum, & vanum delirium deridendum false propinat. Honorari Deos comoëdia muscitabant pagani. Contra *Aristides* indignam Diis, indignam viris probis comoëdiam evincit. Abeant igitur hodierni comoëdiarum præcones leviculi, & scriptiunculas suas honesto philosopho, viro Christiano, Italia nostra indignissimas, diris devoveant, & severam peragant poenitentiam, si assequi, ut adprecior, salutem velint æternam.

CAPUT ULTIMUM.

Universæ Dissertationis anacephaleosis: paucis perstringuntur Patrum SS. responsa ad ea omnia, quæ Theatrorum defensores opponunt.

I. **H**odiernæ comoëdiæ, omnibus spectatis, turpes & obscœnæ, aut verborum, aut rei repræsentatæ, aut gestuum, chorearumque, aut fornicatorii cantus, & meretriciæ musicæ ratione sunt. Feminae paganæ, quæ scorta non erant, ab antiquis Romanorum Theatris communiter aberant. Christianæ, quæ in scenam prodeunt, magna ex parte meretriculæ expudoratæ, infames, baptismalis professionis violatrices, profligati pudoris fontes, lupanariorum purgamenta, & Diaboli mancipia, a Sacramentis Ecclesiæ arceri prorsus debent. Theatra ejusmodi castra sunt, in quibus mundus, caro, & Dæmones, non unum sensum, non unam virtutem non unum præceptum, sed omnes humanos sensus, & affectus excantant, demulcent, irritant; universas virtutes poenitentiam, humilitatem, paupertatem, castitatem, modestiam expugnant, deridendas atque contemnendas persuadent: graviora flagitia superbiam, ambitionem, vindictam, prodigalitatem, lasciviam, triumphabunda extollunt; Evangelio Christi universale bellum intentant, & ipsum

& ipsum divinæ legis spiritum extinguere omni virium conatu adnituntur.

II. Nihil Christianis licitum, quod referri in Dei gloriam nequeat. Num Deum glorificant, qui cum Dei hostibus, mundo, carne, & Diabolo, foedere inito, contra Deum præliantur bellum Diaboli? Qui ejuratas pompas, & vanitates resumunt? Qui sacrarium veneris, gymnasia vitiorum, Congregationem satanicam, pestilentiae cathedram, nempe Theatra, ut Patres omnes docent, frequentant?

III. Neque ipsi scenicæ voluptatis amatores inficiari audent, cum Evangelica professione, cujus spiritus est comprimere sensus nostros, frænare concupiscentiam, affligere carnem, abstinere a pompis, & vanitate, pugnare Theatrales scenas, quarum conatus & studia directe eo tendunt, ut sensibus blandiantur, ut concupiscentiam accendant, & voluptatem carnalem animis sensim instillent. At negant pugnam hanc esse mortiferam, & lethaliter peccare, qui Theatra adeunt. Verum turpiter falluntur, & fallunt.

IV. Qui sponte in grave periculum peccati mortalis se conjiciunt, mortifere peccant. Theatris hodiernis periculum grave & gravissimum inest delectationis venereæ, quæ, nemine dissentiente, peccatum mortale est. Periculi gravitatem testantur uno ore omnes viri sancti: ergo omnes, qui se huic periculo libere supponunt, lethali culpa polluantur. Et eo est periculum istud gravius, quod frequenter venenum istud cor inficit, quin mens advertat: sed ipsa voluntaria periculi susceptio crimen est, tametsi lapsus per accidens non sequatur. Præterea: maneat intaminata castitas, illæsus animus ab impudicitia qualibet, nemo, qui illic convenit evitare gravissimum scandali crimen potest. Peccata Mimorum, & Mimarum, quæ certo mortalia sunt, & cetera spectatorum flagitia, in cujuscumque adstantis caput revolvuntur. Huc recidunt omnia, quæ fufius exposita hætenus hac in Dissertatione sunt.

V. SS. Ecclesiæ Patres doctrinam hætenus traditam ad Theatralem corruptelam profligandam semper adhibuerunt. Prætextus, excusationesque omnes, quæ hodie ad honestandam voluptatem Theatricam obtruduntur, a Patribus omnia convulsa reperies. Nihil prorsus hodie in Theatrorum præsidium adducitur, quod non fuerit a Patribus præoccupatum, atque contritum, ut fufius ostensum est supra, & paucis nunc manifestabo.

VI. Ubinam Scripturæ divinæ Theatra prohibent frequentari, crocitabant olim, quemadmodum & in præsens? Respondet Tertullianus *lib. spec. cap. 2.* inquit. *Quam vana, imo desperata argumentatio eorum, qui sine dubio tergiversationem admittenda voluptatis ostendunt. Nullam ejus abstinentiæ mentionem specialiter, vel localiter in Scripturis determinari, quæ directe prohibeant ejusmodi conventibus interesse servum Dei.* Audiant nunc homines vaniloqui Scripturarum testimonia. Nolite (inquit S. Joan. epis. 1. c. 2.) *diligere mundum, neque ea, quæ in Mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est caritas Patris in eo: quoniam omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.* Audiant Paulum *Ephes. 5.* clamantem: *omnis immunditia... nec nominetur in vobis, sicut decet Sanctos, aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet.* Et rursus *1. Thess. 5.* subdit: *Ab omni specie mala abstinete vos.* Sigillatim Scriptura Theatra non prohibet, quia cum datæ Scripturæ fuerunt, nondum tanta fideles laborabant infania, respondet *lib. de Spect.* S. Cyprianus. *Ubi, inquiunt, scripta sunt ista? Audi responsum. Veritas si ad hæc usque descenderet, pessime de Fidelibus suis sensisset. Nam & plerumque in præceptis quædam utilius darentur... Præceptorum loco severitas loquitur, & ratio docet, quæ scriptura contuit. Secum tantummodo unusquisque deliberet, & cum persona professionis suæ loquatur.*

VII. Unde ergo contingit, ut viri docti & probi honestam reputent Theatrorum frequentiam? Ex amore conciliandi sibi ampliores turbas, hominibusque placendi, & mundo, reponit *lib. de spec.* Cyprianus. *Non desunt vitiorum assertores Blandi & Indulgentes Patroni, qui præstant vitiis auctoritatem... quasi sicut innocens spectaculorum ad remissionem animi appetatur voluptas. Nam eo usque enervatus est Ecclesiasticæ Disciplinæ vigor, & ita omni languore vitiorum præcipitatur in pejus, ut jam non vitiis excusatio, sed auctoritas detur. Quæ tonitrua non adderet, quæ eloquentiæ telâ non jacularetur sanctissimus Christi Martyr in non paucos Casuistas, vanosque sciolos, qui scilicet theatricis vitiis auctoritatem præbent?* S. Joannes Chrysostomus *homil. 6. in 2. Matt.* hanc oppositionem expendens lacrymis eam deflet: *Propterea gemo, quod tam grande malum hoc, malum esse non creditur.* Et rursus *homil. 6. de pœnit.*

Subdit: *Igitur id vel pessimum est malum, cum quis infirmatur, neque id ipsum, quod infirmatur, novit, & misere ardens, & ærumnose, non sentit incendium.* Dolet iterum loco citato in Matthæum, quod inde applaudent magis, unde *Mimos lapidibus exagitare debuerant.*

VIII. Denuo respondent Theatrica voluptate capti homines, se adeo excelso animo esse, ut nullam ex comoediarum repræsentationibus impressionem, nullam patiantur commotionem. Isti usquequaque ulcerati, vulnera, mortifera licet, non sentiunt. Qui ita loquuntur quumplerumque provecti sint ac maturæ ætatis propriæ securitatis falsa ostentatione ad frequentanda Theatra juniores, proprios quoque filios inducunt. Hos *lib. de spect. cap. 15.* acriter vellicat, & ut insanos Tertullianus deridet. *Nam etsi quis modeste, & probe spectaculis fruitur pro dignitatis, vel etiam naturæ suæ conditione, non tamen immobilis animi est, sine tacita (N. B. consensus interpretativus scolastic.) spiritus passione. Nemo ad voluptatem venit sine affectu, nemo affectum sine casibus suis patitur... Caterum si cessat affectus, nulla est voluptas: & est reus jam ille vanitatis, eo conveniens (N. B.) ubi nihil consequitur.* Stultitiæ ipsos arguit Tertullianus.

IX. Non minus fortiter, atque prævalide istos thraſones redarguit *homil. 1. in psal. 50. de David Chrysostomus: Cum tot præcipitia sint, tot corruptelæ, quomodo credere queam, te a ferarum morſibus esse immunem? Num tu saxum es? Num ferrum? Homo es communi naturæ imbecillitati obnoxius. Ignem cernis, nec ureris? An hoc istud rationi consentaneum est? Lucernam in fœnum pone, ac tam aude negare, quod fœnum exuratur. Quod porro fœnum est, hoc nostra natura est.* Verum istos mendaces Castitatis jactatores per aliud *latus homil. 38. in Matth.* aggreditur, eosque ita revincit, & pudore suffundit, ut, vel si rumpanitur, nulla ad effugium rima pateat. Opponit sibi illorum ostentatam animi puritatem his verbis. *Quid ergo, si ostendam, inquis, nihil damni ex hac frequentia emergere? Certe vel hoc ipsum damnum est, sine causa (N. B.) ac temere tempus insumere, & aliis offendiculo esse. Nam si tu damnum non patiaris, alium hujus spectaculi studiosiorem reddis. Quomodo autem damnum non patiaris, qui præbes his spectaculis occasionem? Nam præstigator, corruptus puer, fornicaria mulier, omnesque illi Diabolici Chori in CAPUT IVUM causam spectaculorum regerunt.* Quemadmo-

dum

dum enim si spectatores non essent, nec essent qui ejusmodi ludos exhiberent, sic quia spectatores sunt, & ipsi gestarum ignem patiuntur. Itaque licet sine castitatis (N.B.) dispendio id ageres, id quod certe fieri nequit, aliorum tamen pernicipi graves dabis pœnas, sive spectantium, sive spectacula edentium. Nullum post hæc effugium superest Theatrorum defensoribus. Alterutrum ergo: Aut a Theatris abstineant: aut sciant, theatra frequentando, in æternam damnationem se præcipites dare.

X. Ultimo inclamant: Nullone solatio relevandus animus est, instaurandæ corporum vires? Continuone labore & cultu vitam infumemus? Absit. Plurima & jucunda gaudiorum spectacula Deus creavit. Meditare illa & gaudebis. Omnes Patres, sed in primis Cyprianus, & Tertullianus, deridendos mirifice exhibent cæcos istos, & infanientes Mundi, & Dæmonum assecclas, qui solis fictis fabulis, & humanis chimæris, & Diaboli præstigiis pasci, lætari, ingurgitari, & saginari avent, & solidissima veri gaudii, & lætitiæ argumenta fastidiunt, respuuntque: nosque ipsos odio habent, quod veras voluptates, & honestissimam illis oblectandi materiam exhibeamus: sed loquatur *Apolog. 38. Tertullianus. Quo vos offendimus si alias præsumimus voluptates? Si oblectari novisse nolumus, nostra injuria est, non vestra. Sed reprobamus quæ placent vobis, nec vos, nostra delectant. Sed vehementius eos perstringit de spect. c. 28. & seq. patefaciens, illos hoc in exilio oblectari, nos in futuro, ut Christus prædixit: Mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini: Sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Joan. 16. Utrumque gaudium ut quis assequatur fieri nequit: Alterutrum repudietur, oportet. Viri Theatrales mundano, & diabolico gaudio in præsentī exilio frui malunt, quam futurum expectare. Sed loquatur Tertullianus. Saginentur ejusmodi dulcibus convivæ sui: & loca & tempora, & imitator ipsorum est. Nostræ cænæ, nostræ nuptiæ, nondum sunt. Non possumus cum illis discumbere, quia nec illi nobiscum. Vicibus disposita res est. Nunc illi lætantur, nos conflictamur. . . . Delicatus es, Christiane, si & in sæculo voluptatem concupiscis: imo nimium stultus, si hoc existimas voluptatem. . . . Dicas velim: non possumus vivere sine voluptate, qui mori cum voluptate debemus? Nam quid est aliud votum nostrum, quam quod & Apostoli: exire de hoc sæculo, & recipi ad Dominum? Hic voluptas, ubi & votum. Hæc*

recogitent, hæc ruminent, hæc deglutiant, initiati myſteriis mundanæ vanitatis. Audiant *homil. 6. in Matth.* Chryſoſtomum: *Non Deus dat ludere, ſed Diabolus...* Dei ſiquidem eſt (N.B.) humiliatam dare animam, trementem, preſſam, pudicam, pœnitentem, atque compunctam. Et ibidem paulo ante: *Pro tantis peccatis pœnas daturus, ſecurus tui ſedes, miſerabili viſu, lugendisq; facetiis indulgens, & de ſola voluptate ſollicitus?*

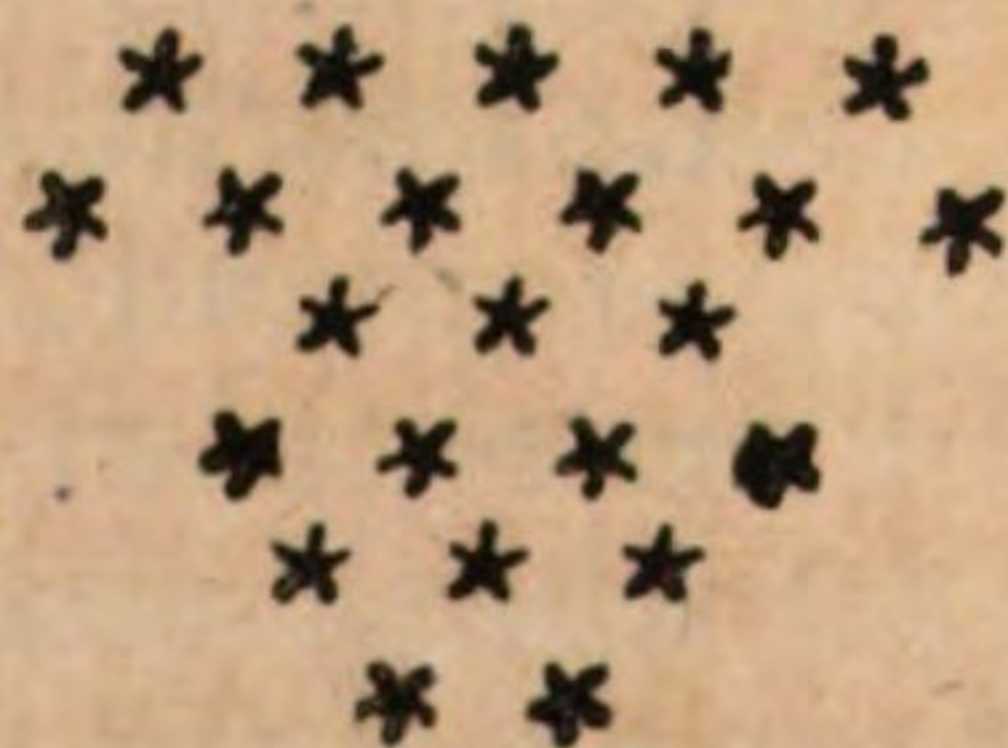
XI. Audiant iterum Martyrem Cyprianum de ſpectaculis. Numquam humana opera mirabitur, quiſquis ſe recognoverit Filium Dei. Deicit ſe de culmine generoſitatis ſuæ, qui admirari aliquid præter Dominum poteſt. Scripturis Sacris incumbat Chriſtianus Fidelis, & ibi inveniet condigna fidei ſpectacula. Videbit inſtituentem Deum Mundum ſuum.... juxta naufragia.... Maria populo ſiccata.... ſpectabit de Cælo descendentes meſſes. Videbit in quibuſdam fidem cum igne luçantem, ſeras Religione ſuperatas... Quam hoc decorum ſpectaculum, quam jucundum, quam neceſſarium? Intueri ſemper ſpem ſuam, & oculos aperire ad ſalutem ſuam. Hoc eſt ſpectaculum, quod videtur etiam luminibus amiſſis. Hoc eſt ſpectaculum, quod non exhibet Prætor, aut Conſul.

XII. Audiant tandem Sanctum Auguſtinum, qui de *cathec. Rud. cap. 16.* hæc intonat: *Sunt homines, qui nec divites eſſe quærunt... ſed gaudere & requieſcere volunt.... in Theatris atque ſpectaculis nugacitatis... Studiis autem ſpectaculorum fiunt Dæmones ſimiles... Qualis cibus ſumitur, talis valetudo conſequitur.* Et rurfus *ſer. 171. de verb. Domini: Vincat gaudium in Domino, donec finiatur gaudium in Domino ſemper augeatur: gaudium in ſeculo ſemper minuatur, donec finiatur.... Quid ergo eſt hoc ſeculum, & quod eſt gaudium in hoc ſeculo, gaudium ſeculi? Breviter dico: ſeculi lætitia eſt impunita nequitia. Luxurientur homines, in ſpectaculis nugentur, turpitudine ſcedentur, nihil mali patiantur, & videte ſæculi gaudium.*

XIII. Objicit ſibi acutiſſimus Auguſtinus, quod ultimo loco obtrudunt, nempe Theatra non eſſe tollenda, ſed auferendos abuſus, & corruptelas, aut Poetarum, aut Hiſtrionum nequitia inveſtas. Itane vero? Reformari ne Regnum Diaboli, Veneris templa, vitiorum ſentinæ valent? Sed acutum ſimul, & lepidum Auguſtini reſponſum audiamus. Percunctatur enim, num converti Diabolus poſſit? Numquid Diabolus factus eſt Chriſtianus? Aug. lib. 1. de Ge-
neſi

nesi cap. 20. Patres omnes docent Theatra esse Dæmonum dominio subiecta. Hæc sunt potissima pars pomparum, quas Christiani ejurarunt in Baptismate. Theatra sunt Cathedra, qua Dæmones, opera Mimarum, & Mimorum, Poetarum, & spectatorum prædicant, & persuadent superbiam, ambitionem, vanitatem, luxum, lasciviam: declamant contra Christi virtutes, exaltant opera carnis, Mundi, & potestates tenebrarum amplificare student. Quare concludit de *Simb. ser. 1. ad Catech. cap. 2.* S. Augustinus: *Fugite dilectissimi, spectacula, fugite caveas turpissimas Diaboli... Admirabile spectaculum nostrum, in quo Deus adjuvat, fides vires impetrat, innocentia pugnat, sanctitas vincit.*

XIV. Postremum: omnes Theologi, & vel ipsi mollioris ethices patroni, Comoedias, Tragoediasque (vulgo *opere*) turpes, & obscœnas revera improbant, & detestantur. Omnes fatentur illas esse, quas viri, & mulierculæ mutuam amoris causam ludentes repræsentant. Ejusmodi autem omnes communiter sunt, quæ in Europa aguntur. Ergo omnium sententia mortaliter peccant tam actores, quam inspectores. Nec ullo modo suffragantur Casuistæ aliqui, qui aut Comoedias *secundum se*, & in quadam *præcisione metaphysica* considerant, aut in ipsa turpitudine, & obscœnitate subtili, & chimerica præcisione distinguunt, & separant voluptatem curiositatis a voluptate veneris, solatium honestum a solatio turpi in eadem, & unica actione, quæ omnibus spectatis, re ipsa turpis, & impudica nedum subimpudica est. Quoniam isti numero paucissimi, aut perfunctorie hoc argumentum tractarunt, aut in perniciosam, deplorandamque laxitatem lapsi sunt. Nullo itaque vel minimo probabilitatis fuco excusari a gravi culpa harum Comoediarum, & Tragoediarum spectatores valent.

A P P E N D I X

AD PRÆCEDENTEM DISSERTATIONEM

IN QUA SYNOPSIS TRACTATUS

P. JOANNIS MARIANA

SOCIETATIS JESU

Adversus Spectacula exhibetur.

P R O L O Q U I U M.

Ostquam præcedenti Dissertationi finem imposue-
ram, obvius mihi occurrit Tractatus de spectaculis
celeberrimi P. JOANNIS MARIANA sapientissi-
Jesuitæ, de quo hæc, præ aliis plurimis scribit
P. Alegambe in sua Bibliotheca: „ Maximo inge-
„ nio, peracri judicio, singulari memoria, multo-
„ rum annorum studio, omne disciplinarum genus
„ diligentissime excoluit, & ad sacram Theologiam raram om-
„ nium liberalium artium, & historiæ tum Ecclesiasticæ, tum pro-
„ fanæ cognitionem, & præterea latinæ, græcæ, atque hebraicæ
„ linguæ peritiam adjunxit.... Ea doctrinæ fama, ut nullus om-
„ nium crederetur esse, qui eum exæquaret... Multa perpeffus ad-
„ versa admirabili animi æquitate, & omnium virtutum documen-
„ to se malis superiorem esse probavit... Paupertatis amator exi-
„ mius, nihil unquam singulare ulla in re admisit: rara abstin-
„ tia, & in suis ærumnis constantia incredibili.

I. Cardinalis Baronius, quem allegat ipse P. Alegambe, hæc de
P. Mariana tom. 8. ad an. 788. habet. *Veritatis amator, & pieta-
tis optimus cultor... affectu privato carens Joannes Mariana, di-
gnus Professor Societatis Jesu.* Inter cætera autem opera auro cedro-
que digna, quæ P. Mariana in lucem emisit publicam, opusculum
edidit adversus spectacula, insertumque est tomo in folio inscripto
Joannis Mariana e Societate Jesu Tractatus VII.

III. Quoniam vero honori semper mihi duxi, & gloriæ præstan-

tissimos in clita SOCIETATIS JESU THEOLOGOS in auxilium mihi asciscere, atque praesidium, in operibus hactenus a me editis, e re mea fore existimavi, hanc adversus hodierna spectacula Dissertationem doctissimorum Jesuitarum sapientia, & morum sanctitate insignium, auctoritate munire, atque confirmare. Duos praeter ceteris, Ribera, & Mariana praecclarissimae Hispanae gentis lumina, & ornamenta fulgentissima allegare placuit, tum, ut validius sententiam stabilirem meam; tum, ut occasione data rancidam, inveteratamque calumniam rursus profligare nonnullorum, qui me alioquin, velint, nolint, praefatae Societatis sapientioribus Theologis addictissimum, tamquam eidem infensum blaterant, & Moralistarum osorem, impostoremque benignissime traducunt: Nec mirum si enim P. Mariana, teste P. Alegambe, *multa adversa perpeffus*: quia scilicet, ut Baronius ait, *veritatis amator*: ipse, veritatis (uti confido) propugnator, odii, invidiaeque tela declinabo? Apostoli ipsi lamentabantur: *Mundus nos odit*, quibus Christus Dominus reposuit, *scitote quia me priorem vobis odio habuit*.

Ne suspicari vero quispiam valeat, me minus sincere P. Mariana doctrinam exponere, universi tractatus synopsim perstringam propriis ejusdem Auctoris verbis. Ea dumtaxat omittam, quae eruditionem haud necessariam, saltim causae meae roborandae, spectant. Heinc luculentius intelligent Theatrorum defensores, me non novam, aut aequo rigidiorum opinionem, sed communem, & Patrum & Theologorum omnium, qui Evangelicae legis spiritum degustarunt, doctrinam a vanis commentis, putidisque fabellis asserere.

IV. Et antequam finem praefandi facio, delibare pauca interest, quibus P. Mariana plurimum Theologorum opinandi, & ad corruptos hominum mores detorquendae divinae legis licentiam perstringit, atque redarguit cap. 1. inclamans. *Excacat prava hominum consuetudo animos, & quod passim fieri videmus, defendere conantur quidam LICENTIAE PATRONI*, Magni scilicet Theologi, quasi iuri, & aequitati consonum, voce, & litteris abutentes, quos redarguere facile erit, testimonio, & auctoritate veterum Theologorum in hac re non discrepantium. Et rursus cap. 20. subdit. *Saepe accidit, ut melior pars a pejori numero suffragiorum vincatur*, id quod Livius saepe deplorabat. Postremum prope ejusdem capituli finem sequentia adjicit. *Multa in omnibus nationibus negliguntur crimina praeser-*
tium

tim si Patroni adsint fucata ratione fallaces viri Theologi, quorum quanta saepe sit libertas pronunciandi, quanta quibusdam cupiditas populo placendi, scimus omnes. & est miserum negare non posse, quod pudet confiteri, quæ magna est ordinis nostri calamitas, nihil esse tam absolum, quod a Theologo aliquo non defendatur. Hac Christiana sinceritate veritatis amator, & affectu privato carens loquitur P. Mariana, Evangelistarum, & Sanctorum Patrum strenuus æmulator. Huc animum intendant illi, qui detractum Casuistarum quorundam famæ timent, dum istorum laxandarum legum licentia corripitur, & eorum falsæ opinationes refelluntur. Venerentur illi, sicut veneramur & nos Casuistas, at non propterea adimenda nobis est profligandæ falsitatis, si qua in eorum scriptis occurrat, facultas.

C A P I T U L U M I.

*Cur de spectaculis Disputatio suscipiatur. Vane
spectaculorum genera.*

I. **Q**Uæ P. Mariana in prima capita duo digessit, unico capite perstringam. Capite primo causam, cur de spectaculis disputationem suscepit, grandi verborum & sententiarum apparatu, argumenti gravitatem, Theatrorum, & scenarum funestissima conspectaria, ob oculos ponit, his verbis. *Veterem ludorum insaniam nova disputatione de spectaculis compescere pro virili parte cogitanti mihi saepe numero in mentem venit, admirari tanto opere mores nostros ab antiquis degenerasse, ut quæ majores nostri pari, & consona voce vituperarunt, quasi Religionis Christianæ ludibrium, ac dedecus, passim nostra ætate usurpari videamus, quasi pietati consona; tantum deflexa in pejus consuetudo potest, quod refutare certe debemus, auctoritate & argumentis confirmare, Theatri licentiam, de qua potissimum laboramus, nil esse aliud, quam officinam impudicitiae, atque improbitatis, ubi omnis ætatis, sexus, & conditionis homines depravantur, simulatisque, & ludicris actionibus ad vitia vera informantur. Admonentur enim, quid facere possint, & inflammantur libidine, quæ aspectu maxime, & auribus concitatur: puellæ in primis, & juvenes, quos intempestivis voluptatibus inficere grave est,*

K k 2

atque

atque Reipublicæ Christianæ in primis exitiale. Quid enim continet scena, nisi virginum stupra, & amores prostituti pudoris feminarum, lenonum artes, atque lenarum, ancillarum, & servorum fraudes, versibus numerosis & ornatis explicata, sententiarum luminibus distincta, eoque tenacius memoriæ adherentia, quarum rerum ignoratio multo commodior est. Histrionum impudici motus & gestus, fractæque in feminarum modum voces, quibus impudicas mulieres imitantur; & exprimunt, quid aliud nisi ad libidinem inflammant homines per se, & ad vitia satis proclives? An major ulla corruptela morum excogitari possit? Quæ enim in scena per imaginem aguntur, peracta fabula, cum risu commemorantur, sine pudore deinde fiunt, voluptatis cupiditate animam titillante, qui sunt veluti gradus ad suscipiendam pravitatem, facili a jocis ad seria transitu, intervallo non maximo... Porro cum pietas Christiana exigit, ut ad sceleris mentionem, quo divinæ leges violantur, & in laqueos mortis incurritur, exhorrescat corpus & animus; qua fronte stupris ac turpitudine commemorata oblectabimur ipsi, & alios publice oblectari sinemus? Apage tantum dedecus, facebat tam gravis ignominia nominis Christiani, & gentis, quæ cum aliis gentibus comparata, ut inter noctis tenebras celestia lumina micare debet morum sanctitate, & totius vitæ candore.. Hoc ergo contendimus, ut doceamus moribus Christianis certissimam pestem afferre Theatri licentiam, nomini Christiano gravissimam ignominiam. Atque utinam par oratio suscepto argumento contingeret, ut quantum veritas valet, tantum se nostra diligentia exereret. Neque de successu desperandum est hac qualicumque eruditionis facultate, tametsi nostris conatibus gemina præterea difficultas opponitur, quasi moles quædam, peccantium multitudo, auctoritas eorum, qui errori patrocinantur: & est excusatio furoris multitudo insanorum, hoc quoque nomine, prava nostra natura, quæ vitiis suis & cupiditatibus, favet, clauditque oculos, ne suam sceditatem videat, ingercntemque se menti claritatem, neque facile avelli se sinit ab iis, quæ cum voluptate suscipiuntur, cujus sumus natura cupidissimi præsertim specie utilitatis objecta, aut honestatis, quæ major calamitas est... Excacat nimirum prava consuetudo animos, & quod passim fieri videmus, defendere conantur quidam licentiæ patroni, Magni scilicet Theologi, quasi juri & æquitati consonum, otio, & litteris abutentes, quos redarguere facile erit testimonio & auctoritate vete-

rum Theologorum in hac re non discrepantium : a quibus discedere velle nostræ ætatis Theologos non putamus , has omnes simulatæ veritatis præstigias retegere certum est , multitudinem a furore retinere , difficilius erit , nisi publica accesserit auctoritas , quorum interest Magistratum . Efficiemus certe , ut ad Theatra deinceps , quibus obscœna argumenta tractantur , non secus concurratur , atque ad ganeas , ad furta , ad cædes , ad lupanaria , qui suscepti laboris fructus erit multo maximus . Erunt enim , qui pravitate cognita desinant peccare ; salutemque suam turpi voluptate potiore habebant , neque prudentes ; & scientes in mortem ferantur furentes , rapidi , miserabiles .

II. Secundo capite genericam spectaculorum notionem Auctor perhibet inquit : *Spectaculum est ludus voluptatis causa susceptus* . Ludos autem a lydiis fuisse primum inventos , unde ludorum vox , ex Tertulliano , & Isidoro censet . Spectacula summa divisione tribuit in *scenica* , & *gymnica* : in scenicis Comœdiæ & Tragoediæ numerantur , Mimi , Pantomimi , Archimimi , omnes fabularum actores : *histriones* ab Histrìa unde primum advecti in Urbem sunt , dictos ait , qui , an gestu tantum , & motu corporis personas varias exprimerent , non satis constat . Plures verba illis in fabulis detrahunt . Gellius l. 7. c. 5. Polo Histrioni vocem , & lacrimas dat . Neque in magno ponam , inquit , discrimine , utrovis modo sentiatur , vocis enim significatione extensa Histriones vocari puto , tam eos , qui voce , quam qui corporis gestu impudicas feminas , aut alias personas mentiebantur . Ad scenam etiam *Thymelici* spectant , quorum frequens in legibus Imperialibus mentio . Isti cantu , fidibus , aut saltu , aliisque motibus fabulæ subserviebant , *Sociique Theatrales* nuncupari jure poterunt . *Scenici* voce Actores omnes , Mimi , Histriones , Thymelici comprehendebantur . In gymnycis ludis ponuntur Athletæ , cursores , aurigæ , pugiles , de jactu , aut saltus pernecitate certantes . Plurima ibi de distinctione Theatri a Circo , & de utriusque structura varia , uberri- maque eruditione Auctor scribit , quæ cum ad institutum nostrum minime pertineant , missa facio .

C A P U T II.

De sensuum voluptate.

I. **C** Apite IV. P. Mariana vires incredibiles & illicium venefi-
 cium voluptatis describit. „ Lenis enim, quamvis & blan-
 „ da non magno temporis spatio, nisi caves, animi, & corporis
 „ partes omnes expugnat, virtutes enervat, ipsamque arcem in-
 „ sublimi constitutam mentem evertit, atque in omne genus
 „ vitiorum præcipitem dat. Recte & sapienter Plato homines e-
 „ tiam excelsi animi reddi cereos a voluptate affirmavit, ut ceræ in-
 „ star mollis vitiis cedant, atque impuritati: & alio loco volupta-
 „ tem esse dixit omnium malorum nutrimentum, neque aliunde
 „ majus periculum urget, quam a circumfusus undique voluptati-
 „ bus. Itaque ab omni memoria, quos neque hostes vincere, ne-
 „ que ulla æstus, frigoris, aut inediæ injuria frangere potuit,
 „ eos videmus & legimus illecebris voluptatum fuisse superatos.
 „ Quid enim aliud Salomonem ea Sapientia, atque probitate
 „ transversum egit? Quid Annibalem Pœnum, ejusque copias ho-
 „ sti opportunas præbuit, nisi Capuanæ amœnitates? Vina & con-
 „ vivia Campaniæ armis invictum vicerunt. Quod Romanis etiam
 „ accidisse fatis constat, invictis, priusquam Asiæ jucunditates
 „ commoditatesque essent experti, atque voluptates alias. Ferrea
 „ ingenia voluptas, quasi igne victa, debilitat penitus, & frangit:
 „ cumque in homine nihil virtute præstantius sit, huic Divino mu-
 „ neri nihil est tam inimicum, quam voluptas. Neque enim ea
 „ dominante, temperantiæ, fortitudini, liberalitati, aut cæteris
 „ virtutibus locus est: neque sub ejus imperio ulla honestatis pars
 „ potest consistere, quoniam vitiosa, & mortifera est, armaque
 „ illius, cujus unum opus, mentes hominum expugnare, atque
 „ vitiorum maculis foedare: est enim mortis fabricatrix voluptas;
 „ & sicut Deus hominem ad vitam per laborem, & sudorem vo-
 „ cat, cum sit virtus in arduo posita, ita ad mortem per deli-
 „ cias, & suavitates festinamus. Cavenda sunt igitur oblectamen-
 „ ta omnia, sensuumque voluptates, tamquam laquei, ne capti
 „ ea mollitie in ditionem mortis nos, nostraque redigamur. Si

„ VO-

„ voluptati cesseris, cedendum est dolori, labori, molestiæ, pau-
„ pertati, quia paupertati inimica sunt: ambitio, ira, avaritia,
„ cæteraque vitia uno impetu animum occupabunt... Quo diffi-
„ ciliior est actio, quam obire opus est, maiorem indidit volupta-
„ tem, uti in filiorum procreatione considerare licet, ne defice-
„ rent genera, ardentissimam cupiditatem admiscuisse corporibus;
„ ut uterque sexus alterum appeteret avidissime, eaque ratione
„ propagari, & multiplicari animantes possent. Quam cupidita-
„ tem cum omnibus animantibus dedit, tum in homines acriores
„ stimulos habet, vel quia hominum cognitio major est, mollior
„ caro: vel quia genus hominum amplius propagari voluit....
„ Cæteræ quidem animantes præter eam voluptatem, quæ ex coi-
„ tu, & quæ ex pabulo percipitur, nullam aliam, aut vix sen-
„ tiunt, ad eam certe referuntur aliorum sensuum functiones oble-
„ ctamenta. Homini vero data est infinita voluptas, quæ sen-
„ sibus omnibus capitur, ut in vitium cadentem virtus reprimeret.
„ Stupra enim, & adulteria, & omnia flagitia, nullis aliis Illece-
„ bris, nisi voluptate excitantur. Sed discrimen est, nam cibi &
„ libidinis nimix voluptates vituperantur, atque in vitiis ponun-
„ tur. Quæ ex oculis, auribus, aut odoratu percipitur, non item,
„ quæ plerisque occasio errandi est, nullam, ut putent aspectu
„ ludorum, aut auditu musici concentus vituperationem incurri.
„ Recte enim Aristoteles, eos tantum incontinentes vocari ait,
„ qui tactus aut gustatus voluptate superantur &c. Sed & in aliis
„ voluptatibus quoddam incontinentiæ genus esse potest, minus fortasse
„ vulgo cognitæ, verissimæ tamen; aurium & oculorum voluptas ex
„ aspectu ludorum, vocum & cantuum suavitate suscepta, non minus
„ vitiosa est, neque minus exitiosa, quam oblectationes aliæ. Quis
„ enim non luxuriosum, & nequam judicavit eum, qui totos dies desi-
„ det in Theatro, aut scenicas artes, lyristas, & Comædos domi habeat
„ victus aviditate ejus voluptatis? Omnes enim corporeæ oblectationes
„ irritamenta vitiorum sunt, & ad corrumpendos animos, turpitu-
„ dineque fœdandos magnam vim habent... Nullis enim finibus præ-
„ va hæc cupiditas resistit; ignis instar; quo plura damus, plura
„ petit, sæpeque ab honestis voluptatibus progrediens, momento
„ temporis ad illicita trahit, atque ab una voluptate in diversam,
„ facta transitu in turpitudinem desinit... Ergo voluptates nimix præ-
„ scin-

„ scindantur, quoniam vitiorum fomenta sunt, & vitiis pabulum
 „ subministrant, susceptæque semel nullis resistunt finibus, sed ad
 „ turpiores oblectationes identidem provocant, intimis visceribus
 „ stimulos libidinis commovent, & naturalem illum incitant & in-
 „ flammant ardorem, donec totum hominem in laqueos æternæ mor-
 „ tis inducant, nullaque re magis in vita peccatur, quam pravæ
 „ huic cupiditati frænos laxando, quam compescere initio, atque
 „ comprimere multis extitisset salutare, qui sua certe ruina cæteros
 „ cautiore debent efficere, ne se hac labe, pesteque infici sinant,
 „ quantumvis sensim se insinuet, & honesti specie fallat.

„ II. Capite V. inquit Auctor, cur scena tantopere oblectet? &
 hanc inter alias præbet rationem. In scena admirabiles, & inso-
 liti casus commemorantur, mirabiliori aliquo exitu terminati, uti
 in tragoediis, & comoediis perspicimus, ita incredibilia componi,
 ut facta non ficta videantur. „ Porro insolita admirari, quotidia-
 „ na contemnere, humanum est: suntque maxime mirabilia, &
 „ maximam exprimunt voluptatem, quæ maxime inexpectata con-
 „ tingunt, maxime periculosa videntur. Quod si nudis sæpe nu-
 „ mero narrationibus rerum capimur, ... quid facient, cum nitor
 „ sermonis, & eloquentiæ accesserit? ... Deinde versus numerosi &
 „ ornati titillant animos, & quo voluerint impellunt, eoque ma-
 „ gis nitore suo persuadent, & facilius adhærent auditorum me-
 „ moriæ, atque animo. Qui enim numeris constamus omnium,
 „ maxime numeris capimur, numerisque adstricta oratio vehe-
 „ mentiores motus in omnem partem solet concitare ... Postremo
 „ quæ major est illecebra, pulcherrimi adolescentes, aut quæ ma-
 „ jor pestis est, puellæ eximia venustate producuntur in Theatrum,
 „ aptæ oculis detinere non petulantis multitudinis, sed prudentum
 „ etiam hominum, & moderatorum? Num ullius gemmæ, floris,
 „ aut animantis decor cum humana pulchritudine possit compara-
 „ ri? Num ulla res potentius oculos, atque animos flectit, etiamsi
 „ nuda objiciatur?

„ Atque hætenus de honestis comoediis, tragoediisque dictum
 „ est, in quas si tam multa conferuntur voluptatem facientia, quid
 „ si ad turpitudinem singula referantur? Quæ oblectatio maxime
 „ omnium devincit homines, atque ita, ut vel ipsa nuda com-
 „ memoracione animos rapiat? Quid de stupris Virginum fabula
 est?

„ est ? de amoribus meretricum, lenonum turpitudine, num ea
 „ voluptate potentior aliqua excogitari possit ? Non arbitror. O-
 „ bjiciuntur enim menti irritabiles formæ, suggeruntur fomenta
 „ vitiorum, & ex rerum imagine, ac commemoratione cupiditas
 „ excitatur, atque simulatis amoribus, quasi veris intersint, turpi
 „ voluptate spectatores ingurgitantur, quasi in sentina volutati.

III. Discrimen veteris, & novæ comœdiæ cap. vi. P. Mariana ex-
 ponit, & Comœdias divorum cultui non convenire ostendit c. vii.
 ibique illorum ineptissimam cavillationem refellit, qui corrigen-
 dis moribus aptas comœdias tragœdiasque effutiunt. *Hæc enim va-*
na excusatio affertur: in comœdiis vitæ humanæ varios casus exprimi,
retegi fraudes, documenta tradi, quibus juvenes cautiores reddantur,
quos ego aberrare prorsus contendo. Neque enim ebriorum est sobrie-
tatem suadere, neque turpissimus quisque ad probitatem docendam,
præceptor idoneus sit, qui ad virtutem a vitio, ad rationem a furore,
ab immanitate ad humanitatem publice auditores revocet. Januæ cu-
ram non credamus cuivis, ne quid domi contingat, quod dedecus asse-
rat, sed probatæ fidei viro.

CAPUT III.

Mulieres in scenam introducendas non esse. Quodnam scelus
enormius sit, mulieres an juvenes muliebri veste ornatos
in scenam prodire?

I. „ **S** Equitur pravitas alia (pergit P. Mariana cap. 8.) ne-
 „ que minor superiori, neque minus repellenda, mu-
 „ lieres excellenti pulchritudine, eximia actionum venustate,
 „ & gratia, inducuntur in Theatrum, quod maximum est irrita-
 „ mentum libidinis, & ad corrumpendos homines potissimum valet.
 „ Nimirum histriones, cum studia omnia lucro metiantur, & ad
 „ quæstum omnia referant, ad multitudinem alliciendam, quam non
 „ ignorant aspectu mulierum, & auditu maxime capi, omnes frau-
 „ des suscipiunt nulla honestatis cura. Vincit officium linguæ tan-
 „ ti sceleris commemoratio, eo amplius quod hæc etiam turpitude
 „ suos patronos habet, non quosvis de populo, sed viros eruditionis &
 „ modestiæ opinione præstantes. Quorum errori, quoniam latius pa-

„ tet, & altas radices egit, mederi, quantum in nobis situm erit,
 „ hac disputatione conabimur.

II. Antiquis temporibus in scenas mulieres invec̃tas fuisse adver-
 tit ex Gregorio Giraldo, agente Phrynicum Tragoedum primum
 muliebre personam produxisse in scenam. In Floralibus ludis nudæ
 mulieres pudendis invelatis prodibant. At Mulierculæ istæ mere-
 triculæ erant, & servæ publicæ, Christianæ Religionis expertes. A-
 lexander ab Alex. lib. 6. cap. 8. advertit, & ex C. Theod. lib. 15. tit. 7.
 & ex Tertull. cap. 17. de spect. colligitur. Scorta hæc adeo effrœna-
 ta nauseam potius & stomachum commovent, quam alliciant hone-
 stos homines. „ *Mulieris vero aspectu pulchræ, & ornata præte-*
 „ *rea gestus & verba in mollitiem fracta adjungentis quid potentius*
 „ *esse (inquit P. Mariana) possit ad illiciendas animas atque in sempiter-*
 „ *nam mortem impellendas inflammandasque, ego sane non video.* Mu-
 „ lierem in Ecclesia docere Paulus vetat, ne vox ejus audientes mo-
 „ veat ad libidinem. Sic Anselmus interpretatur. Et erit, qui sibi &
 „ aliis securitatem ab eo periculo polliceatur? *Pepigi fœdus cum ocu-*
 „ *lis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.* Job. 31. Num in fornace
 „ incensa aliquis evadat incolumis? Atqui Theatra babylonica for-
 „ nace magis incensa sunt, subdente Cacodæmone malleolos, exci-
 „ tanteque flammis, turpes cogitationes & cupiditates: tum ob
 „ alia, tum ex aspectu & auditu muliebri concitatas: & est ignis po-
 „ tentior, qui mentes, quam qui corpora depascitur, eo calamito-
 „ sius, quod qui comburuntur, nihil sentiunt: alioquin non ride-
 „ rent, sed lacrimis lætitiâ mutarent, & est genus infortunii gra-
 „ vissimum, calamitatem putare delicias, quod Chrysostomus ipse
 „ copiosius disputat. Illud miror, homines ad eam vanitatem rapi,
 „ atque spectaculis fitienter incumbere: *neque considerare, suo*
 „ *exemplo, minores in eundem interitum trahere.* Præterea eo
 „ non contenti malo COMMUNI AMENTIÆ PATROCINIUM
 „ PRÆSTANT, *ut sine reprehensione peccare videantur.*

III. „ Addunt, aut Comoedias in universum abdicandas, aut mu-
 „ lieres, si non velint, ultro invitandas, ut fabulas agant. Majori enim
 „ periculo pueros elegantes induci veste muliebri, & ornatu, quo a-
 „ spectu ad præposteram, atque nefariam libidinem, spectatores fol-
 „ licitentur, quod flagitium diligentius cavendum disputant, non
 „ immerito sane. Quid enim ea foeditate turpius, exitialiufque est?

Unam

Unam, & alteram periocham Auctoris prætermitto, qua præclarissima gens suggillatur, ut veritati, & obsequio litem. Vitium enim, quod eidem Theologus noster adscribit, si suo tempore serpebat, ævo nostro ab eadem exulat, studio & vigilantia Episcoporum, aliorumque Pastorum, qui in excolenda Domini vinea nulli alteri Nationi cedunt. „ Cupiditas autem muliebris sexus latius patet, majoresque multo impetus habet, non solum in corruptissimis hominibus, & pravis, quales sunt, qui puerorum amoribus indulgent sed in aliis etiam viris, aliqua probitatis, & modestiæ laude conspicuis. Deus enim, uti Basilii ait *l. de virg.* cum conderet animantes in utrumque sexum distinctas, æstrum mutuae cupiditatis inferuit corporibus inter homines maxime, qua se invicem appeterent & mutua conjunctione gauderent majorem multo in viro. Nam feminam imperio viri, & potestati subjecit quippe de ejus latere formatam velut partem obedire toti sanxit; virum autem quasi circumcuravit feminae desiderio, & amore; feritate, & robore temperato. Diligit enim eam ut proprium membrum, & per commixtionem quasi sibi iterum unire satagit. Sic femina in se quamdam virtutem habet, miramque potestatem trahendi ad se virum, non secus ac magnes, cum ipse non moveatur, ferrum ad se rapit, quo factum est, ut feminae corpus, & partes gratiores sensibus, quam viri sint, molles, candidæ, acuta voce & suavi, decentissimo oris & totius corporis habitu.

IV. Contra hanc potentissimam cupiditatem pugnare debent, quicumque pudicitiae dignitatem consequi student, numquam interrupto, usque ad vitæ finem, certamine. Sed & alia subjicienda sunt. Feminas scenicas, quæ Histriones consecrantur, & adjuvant forma esse venali, quæ enim, tot viris procacibus, & otiosis circumseptæ, dies, noctesque pudice vivant? Miraculi instar esset majoris profecto quam si ignis ardeat in aqua: & ex turpi quæstu plerumque raptæ, sive conjunctæ connubio histrioni unicuiquam ex eo infami comitatu, sive, quod sæpius accidit, stupri consuetudine, cum aliquo devinctæ, posito amplius in Theatro pudore, ad ingenium redeunt, & vulgato inter plures corpore, omnibus exitium afferunt, suisque artibus multos deumentant. Scimus superioribus annis in quadam horum hominum societate a iudice, quod ex ipsius ore auditum est, unamquamque ex hoc grege, quæ Magdalena personam sustinebat deprehensam turpi

consuetudine junctam esse cum eo histrione, qui Christum Dei Filium voce, gestu, habitu repræsentabat. Insignem foeditatem, atque eo majorem, quod magno populi plausu audiebantur, sæpeque spectatoribus excutiebant lacrimas.

V. Deinde aspectu earum muliercularum concitati juvenes otiosi, & perditæ, quorum magnus numerus ubique est, quid non faciunt, quas fraudes non suscipiunt, ut incensam cupiditatem expleant? Scimus, sæpe agmine facto, ex composito eas mulieres rapuisse ad libidinem, detraxisseque histrionibus, unde rixæ graves, vulnera, & cædes extiterunt juvenibus inter se de præda, & cum histrionibus ferro certantibus. Neque dubium est, sæpe eos juvenes, ex aliis in alia oppida migrare, contemptis parentibus, & re familiari præ amore earum muliercularum cæcos, amentesque in ferrum, flammamque irruentes, neque cessantes, donec consumpta, illæ, pecunia vacuos domum exsuccosque remittunt. Omnino turpissimum est, cum per medias plateas in ipsis hospitibus adolescentes nobilissimi, nulla decoris cura, eas feminas comitantur, latus stipant, non secus atque incensa libidine canes, aut equi hinnientes, visa equa, ad quam prurientes libidine post partum ardenti cupiditate rapiuntur feroces & rabidi, nulla fræni aut sessoris cura, ne fustis quidem, tergus quamvis verberantis. Quæ probra, qui digna non putant, quæ omni studio depellantur, ferreus sit, & communi hominum cæterorum sensu, rationeque destitutus.

VI. Capite 9. Theatra non esse publice Histrionibus designanda, evincit pluribus rationum momentis. Damna, quæ inde in Rempublicam manant, artium nempe neglectum, adolescentum mollietiem, rei familiaris detrimenta, & plurima alia ob oculos ponit. Histrionum, & Theatralium virorum multitudo pondus est iners Reipublicæ atque inutile, cum sint enervati voluptatibus. Magnam pecuniæ vim id genus hominum extrahunt variis artibus, pretium pro loci commoditate augent, sediliaque ingenti mercede locant. Num juvenes ex his bacchanalibus strenui milites, prudentesque Senatores evadent?

C A P U T IV.

Histriones a Sacramentis arcendos esse.

1. **D**isciplinam Ecclesiæ perpetuam Patrum traditione supra patrefeci, histriones rejectos semper a Sacris Mysteriis fuisse. Hanc eandem veritatem confirmat P. Mariana *cap. 10.*
 „ Histriones ignominia, infamiaque notari manifestum est, ex
 „ *l. 1. ff. de his qui notantur infamia*: ergo histriones in scenam,
 „ prodeuntes inter infames numerantur; sed ita, si in publicam
 „ scenam semel saltem, & iterum prodeant, & in fabula de rebus
 „ obscœnis agatur. Sic enim verba ejus legis viri docti interpre-
 „ tantur, & temperant eam severitatem, Panormitanus in *cap.*
 „ *cum decor. de vit. & honest. Cler. Silvester v. infam. n. 9.* Neque
 „ refert in præcipuis argumentis obscœnitas versetur, an interme-
 „ diis actibus, ipsive cantilenis ad modos obscœnos, & turpes de-
 „ cantatis, aperteque, aut oblique turpitudinem indicantibus:
 „ utrumque enim æque turpe est, paremque perniciem affert, ne-
 „ que minus incendium excitat in Auditorum animis excitata me-
 „ moria turpitudinis, quam aperta commemoratio, eo amplius,
 „ quod ex insidiis illatum vulnus difficilius vitatur. Quod si Hi-
 „ striones, qui ejusmodi sunt, infames habentur, PECCATO
 „ MORTALI sint obnoxii, necesse est. Neque enim tam grave
 „ supplicium innocentibus imponeretur, aut leviter peccantibus.
 „ Quod si artis sordes, & ludibrium notari quis putat, cur bajuli,
 „ lanii, carbonarii, aliæque sordidissimæ artes nulli subjiciuntur
 „ infamiæ? Accedit huc cæteros, qui ea lege inter infames po-
 „ nuntur, GRAVI omnes NOXA teneri, lenones, raptores, præ-
 „ varicatores in judicio, alique omnes, quid ergo causæ sit, cur
 „ histriones a communi lege exemptos, innocentisque esse facia-
 „ mus? Præsertim cum is infamis dicatur, cujus vita & mores re-
 „ probantur, ut colligitur ex *Glossa ff. de in jus vocatis. l. sed si*
 „ *hac leg. §. Prætor...* Censura digni sunt, non solum, qui aper-
 „ tis verbis turpia referunt, sed etiam qui oblique, & dissimu-
 „ lanter turpitudinem designant. Nam & olim Romanorum tem-
 „ pore turpissimi, quamvis histriones a verborum obscœnitate,
 „ tem-

„ temperabant, quos nemo, ut arbitror, excusare velit, eo perniciofiores, quod si fecus agerent, Auditores facile obſcœnitate verborum a Theatro fugarent. Atque hujus generis eſſe ſtatuo „ Aſtores fabularum ferme, qui vulgo in Hiſpania verſantur opera venali, aperte enim aut diſſimulanter, quaſvis turpitudines „ in omni ferme actione obiiciunt Auditorum animis, lenonum „ fraudes, amores meretricum, Virginum ſupra, aliaque, quæ „ commemorare non eſt neceſſe, eoſque quaſi turpitudinum maculis ſœdatos, *repellendos ab Eccleſia eſſe, & Sacramentorum „ Sanctitate decerno* „ . Porro quis non videt conſectarium, neceſſaria illatione manans, ſpectatores, nempe, qui ſua præſentia foveant, & patrocinantur artis infamis profeſſoribus, iſtorum criminum participes fieri, & pari pœna puniendos, arcendos nempe a ſacris Myſteriis, donec ab ejuſmodi corruptela probanda abſtineant?

C A P U T V.

De Theatrali Muſica.

I. **N**ihil frequentius in ore habent Theatrorum Spectatores. quo ſuum ad Theatra honeſtent acceſſum, quam illuc convenire, ut innocenti cantus, & muſicæ ſolatio ſuum recreent animum, exhilarentque, rati ſe iſtius meretriciæ muſicæ voluptate ingurgitare poſſe, quin ullam perpetrent culpam. Eo uſque voluptatis illicium hominum mentes facinat, ut vel media in luce cœcutiant. Muſicæ concentus cum ad informandos, tum ad depravandos animos plurimum valent. Voluptatis dumtaxat cauſa inſtitutam muſicam reputant illi, qui ſe ad voluptatem natos credunt. Eo cantus & muſica pertinet, quo facilius veritates decantatæ concentus ſuavitate auditorum animis inſtillantur, altiusque penetrent. Quem in finem plurimum valere muſicam evidentius eſt, quam egeat probatione: valet quoque ad mitigandam morum aſperitatem, emolliendosque hominum agreſtes animos. Cum enim numeris conſtemus, numeris etiam mirifice capimur. Quod ſi muſica ſurſum erigere animos ſuo harmonico concentu valet in divinis laudibus celebrandis, quis explicare pro dignitate poterit potentiffimam

simam ejusdem vim ad fascinanda hominum corda, ad concitandos carnales affectus, dum rem amatoriam Cleopatrar, Sofonisbar, Semiramidis, aliorumque scortorum obscœnissimas actiones, & facta suavissima modulatione exaltat?

„ II. Plura de Musica scribit cap. xi. P. Mariana. „ Plato, inquit
 „ ex Damonis sententia nusquam musicar modos mutari absque ma-
 „ xima legum mutatione affirmavit, eoque magnam cautionem ad-
 „ hibendam, quali cives musica utuntur „ (& variis musicar ge-
 „ neribus expositis hoc pacto concludit) „ *Qua vis, hoc tempore*
 „ *maxime, magna ex parte excidit, nihilque minus nostros Ma-*
 „ *gistratus, & Principes sollicitos habet, quam ea cura, quali mu-*
 „ *sica populus, juvenesque vulgo utantur, ut mirari non debeamus,*
 „ *tantam morum labem in hac temporum face existere, atque adeo*
 „ *vitia omnia agmine facto in civitates, & oppida incurrisse, nul-*
 „ *lo discrimine sexus, ætatis, aut conditionis; ac præsertim in le-*
 „ *vitatem, & turpitudinem incubuisse, fractis passim modis musicis,*
 „ *maxime Theatrali licentia, concentu ad lasciviam dissoluto: &*
 „ *quoniam turpia verba miscentur artificiose composita ad fallendum*
 „ *certe dissimulanter, & turpes cantilenæ ex triviis, popinis, & lu-*
 „ *panaribus desumptæ assimulatis modis in memoriam revocantur.*
 „ Quæ certissima morum pernicies est, eo gravius malum, quod
 „ ex Theatris in plateas, & domos singulas rapiuntur, turpitudi-
 „ ne, quasi glutino memoriæ infixæ. Detestabilis turpitudine; sed
 „ ita mores sunt: & cum in populo Christiano nihil audiri deberet,
 „ nisi honestum, & sanctum, Divini Numinis laudes, atque he-
 „ roum celeberrima facta, quod suo tempore factitatum in Palæ-
 „ stina Hieronymus testatur, opifices, & agricolas duos labores
 „ canendis Dei laudibus mitigasse. *Contra videmus contingere, ut*
 „ *per plateas noctu, per domos interdiu, nihil aliud, quam vene-*
 „ *ris laudes sonent, magna ignominia populi Christiani, & Ma-*
 „ *gistratum eam curam negligentium, magno Reipublicæ damno.*
 „ Sed & in Tempia turpes eos modos ex vulgatis cantilenis ir-
 „ rupisse non parum sæpe, utinam negare possemus; qua in re
 „ sensu deficimus, & verbis. Vincit enim officium linguæ sce-
 „ leris magnitudo, tum facientium deliniendi aures populi cupi-
 „ ditate: tum maxime eorum, qui tantum crimen, & dedecus
 „ abire impune patiuntur, modestiæ & humanitatis, aut festivi-
 „ tatis

„ tatis laudem colligentes ex probro cultus Divini, & Religionis
 „ Christianæ. Itaque finem facio, si illud inculcavero, MUSI-
 „ CAM THEATRALEM CERTISSIMAM PESTEM AFFER-
 „ RE, CORRUMPERE per Civitates, & oppida singulorum mo-
 „ res, instillare sensim pravitatem. Principes eam curam negli-
 „ gentes, quæ in præcipuis esse deberet, Reipublicæ male gestæ
 „ gravissimas pœnas vivos, mortuosque daturus.

III. Si egomet talia ætate hac nostra, quam auream appellare nonnullos minime pudet, scriberem, minimum esset imprudentiæ, temeritatis, audaciæ, & stultitiæ censuras subire: & tamen vel ipsi ethnici Plato, Aristoteles, Plutarchus, hoc tuendæ morum integritatis studio succensi, similia scriptis consignarunt. Scenicum Cantum *fornicatorium*, Musicam Theatralem *meretriciam* appellavit Chrysostomus, universo Patrum Choro succinente. De Musica ad molliciem & voluptatem nimium incitante in Tempia Christianorum invecta, & de eviratis comicisque viris, qui Dei laudes in solemnioribus Catholicæ Religionis festis temerant atque incredibiliter profanant *Tom. 2. lib. 2. Diss. 2. cap. 3. Christianæ Theologiæ* aliqua delibavi, sed calamo pavido, manuque tremula, quod profanatio adeo invaluit, ut vix hiscere nobis liceat.

C A P U T VI.

Quid veteres Patres, jus Pontificium, & ethnici Philosophi de ludis scenicis senserint.

I. **P**atrum testimonia P. Mariana cap. xii. tribuit in classes tres. Duo priorum genera ethnicos carpunt, quod Diis spectacula dicata essent. *Postremum*, inquit, *testimoniorum caput, quod a turpitudine petitur, non minus ad nos pertinet, nec minus, quam veteres illi, obstringimur, eo etiam magis, quo Christiana professio majorem exigit morum sanctitatem.* Redundanti copia Patrum Testimonia adversus tum ethnicorum stultitissimam superstitionem, tum & ethnicorum & Christianorum voluptatem carnalem, omnibus indiscriminatim vetitam, in medium promit Auctor noster. Quæ omnia ego prætereo, quod jam pervia sint, & supra-
 lar-

larga manu data. Sat est indicasse, Auctorem nostrum cum ceteris omnibus rei Ecclesiasticæ non omnino imperitis ineptissimum commentum vix anicella dignum, Patres scilicet Theatra improbasse eo tantum titulo, quod idololatriæ crimine laborarent profligasse. Sat mihi sit pauca quæ sub capitis finem scribit, perstringere.

II. „ A Diabolo in Urbibus constructa fuisse Theatra (inquit „ Chrysostomus *hom. 29. in 6. cap. Matt.*) ad corrumpendos homines, „ scenicos ludos civitatis pestem vocat. & *hom. 69. in cap. 21. theatra-* „ *lem* chororum malorum omnium fontem, scaturiginem esse. Deinde „ *hom. 15. ad populum*, theatra, inquit, fornicationem, & petu- „ lantiam, & omnem incontinentiam peperisse. Et *homil. 8. de pæ-* „ *nit.* Theatra pestilentiae cathedram, incontinentiae gymnasium, „ luxuriæ officinam, impudicitiae orchestram, Babyloniam forna- „ cem vocat: Postremo, *in cap. Joa. 4. hom. 31.* Dæmonum solemni- „ tates spectacula esse, ait: & *homil. 42. in Acta Apostolorum* con- „ cludit: Magna mala Theatra efficiunt civitatibus; *magna, ne-* „ *que hoc scimus, quam magna.* Quod nostris hominibus occine- „ re licet, gravissima commoda hos ludos conciliare, eo pericu- „ losiora, quod sensim immutari mores, & peiores fieri non sen- „ timus, Virginum pudorem imminui, juvenes petulantes evade- „ re, senes lasciviam repetere, inde conjugia iniri infelicia, fur- „ ta existere, & peculatus, multaue alia flagitia superiori sæcu- „ lo vix audita. Haftenus Chrysostomus. *An non videmus, non* „ *consideramus quanta his annis morum labes extiterit? His ma-* „ *lis qui medeatur; nisi Deus nostros de Cælo considerans, & mi-* „ *serans errores, amentiam insanabilem, providi Principes &* „ *Magistratus ex superioris temporis memoria, & exemplis facti* „ *cautiores, quæ ut serio considerent, priusquam in alteram partem* „ *pronuntient, exoratos cupimus, neque eversam tanto Patrum la-* „ *bore vanitatem invehant in Rempublicam Christianam.*

„ III. Romanorum decreta contra Theatra affert Auctor noster „ cap. XIII. unde infert. „ Nunc vide quam sit indignum, quod „ nulli licebat Civi Romano Histrionem agere, legisque severæ „ metu se Cives omnes ad suam ætatem continuisse Tacitus ait „ lib. 14. id concedere homini Christiano, ut scenicas artes impu- „ ne exerceat... Tiberius Cæsar Roma exturbavit histriones, &

mulieres ignominia affectæ fuere; quos tamen post ejus mortem revocavit Cajus Caligula Reipublicæ pestis, ut refert Dion Cassius *lib. 57. & 59.* (& pluribus Theodosii, Valentini Valentis, & Gratiani legibus productis contra Theatra sic pergit) Atque hætenus, quid leges civiles sanxerint, brevi explicatum est, ad Ecclesiasticas oratio transferatur, quibus *histriones ad Sacratum Ordinem non admitti, & a Sacra Mensa, & Sacramentis arceri debere sancitum esse, superius est dictum.* Concilium Cartaginense *III.* & *IV.* Concilium Generale *VI.* Constantinopolitanum *can. 51.* hæc præscribunt. *Omnino prohibet S. Synodus universalis, eos, qui dicuntur mimi, & eorum spectacula: deinde venationum quoque (quæ fiebant in arena) spectationes, easque quæ fiunt in scena saltationes perfici. Qui secus fecerit, si sit Clericus, deponatur; si laicus, segregetur.* Quæ leges magna Patrum nostrorum prudentia fixæ, an hoc tempore servantur, per se, nullo monstrante, omnes intelligunt: cum omni ætate, sexu, & conditione, homines passim videamus ad ea confluere spectacula, *plerosque etiam ex Sacrato Ordine, & (quod pudet dicere) Monachos severiorem vitam professos: esse etiam qui hæc honeste fieri contendunt, neque a Christianis legibus discrepare, inscitia antiquitatis, vel improbitatis, aut utroque vitio peccantes, quos hoc loco mittamus.*

IV. Capite *XIV.* Gentium, & Nationum omnium placita contra spectacula recenset Auctor noster. Lacedæmonii ipsi antiquitus nulla Comœdiarum aut Tragoædiarum spectacula permittebant: admisis, degenerante more, ludis, mulieribus ad eos interdictus est aditus. Verum ut Æmilius Probus in procæmio ad vitas Imperatorum, animadvertit, optima consuetudine in luxuriam versa, Lacedæmone postea, *nulla erat tam nobilis vidua, quæ non ad scenam iret mercede conducta.* Sed nos, subdit Mariana non quid tempus invexerit, quo corrumpuntur omnia sancita, atque instituta præclare, exponimus, sed quid in incorrupta Civitate & moribus integris servatum sit. Ergo Massilienses subjiciantur, qui longiore tempore id institutum tenuerunt, uti Valerius Maximus est Auctor *lib. 2. c. 1.* *Eadem, inquit, Civitas, severitatis custos acerrima est, nullum aditum in scenis Mimis dando, quorum argumenta majori ex parte stuprorum continent actus, nè talis*

„ *talia spectandi consuetudo, etiam imitandi licentiam sumat.* Num
 „ minus hoc tempore periculum imminet, aut minus cauti, quam
 „ Massilienses Christiani esse debeamus? Romani Imperatores sæ-
 „ pe histriones quasi morum pestem urbe, & arte prohibuerunt:
 „ ipse etiam Domitianus, ea vitæ pravitate, Pantomimos
 „ sustulit; & est eo quoque nomine vitii turpitudine prava, quod a
 „ suis Auctoribus repudiatur, cum ex contrario virtus ab inimicis
 „ etiam laudem habeat. Eos cum Nerva in odium Domitiani re-
 „ stituisset, populo exigente, non minore contentione a Trajano
 „ postulatum est, ut illos rursus tolleretur. Sic Plinius in Panegiri-
 „ co testatur... Notum est quod Plutarchus de *Solone* refert in ejus
 „ vita. Audita Thespis tragoedia Auctori dixisse. *Ecquid non te*
 „ *pudet tam multa mentiri?* respondente illo: *nihil nocere si men-*
 „ *dacia joco dicerentur; baculo, quo Solon corpus sustentabat,*
 „ *perculsa terra: si hæc, inquit, fuerint laudata, veris Rempu-*
 „ *blicam implicabunt malis: ex jocos serie fient.* Aristoteles cap.
 „ postremo l. i. Polit. quo loco de puerorum institutione dispu-
 „ tat: itaque, inquit, *ludi* (supple puerorum) *ut plurimum ta-*
 „ *les esse debent, ut sint imitationes eorum, quæ postea serio erunt*
 „ *facienda; & paucis interjectis subjungit. Omnino igitur obscæ-*
 „ *nitas verborum per legislatorem exterminanda est ex civitate. Ex*
 „ *turpiter enim loquendi licentia sequitur & turpiter facere.* Postre-
 „ mo concludit his verbis. *Quapropter oportet a pueris omnia*
 „ *turpia procul removere, & maxime quæcumque habent in se, vel*
 „ *obscænitatem, vel improbitatem.* Num qui talia præcepta pue-
 „ ris instituendis reliquit, eos mitteret ad Theatra? num ejus
 „ Præceptor Plato concederet Civibus Theatra, cum l. x. de Rep.
 „ Poetas, & ipsum *Homerum* ex Civitate exturbandum censeat?
 „ Eant ergo Magni Philosophi, aut Theologi: (eant subdam ego
 „ antiquitatis initiati mysteriis) Civitatibus permittant Theatra,
 „ quasi rem honestam, & minime exitialem, quibus Plato & Ari-
 „ stoteles ea sapientia, neque nostris moribus instituti, hoc est
 „ Christianis, omnes voluptates, nisi honestas, tanto studio de-
 „ negarunt.

C A P U T VII.

*Non esse scenicos ludos permittendos . Spectatores lethaliter delin-
quunt, aut quod in gravissimum delectationis venerea periculum
se se conjiciunt : aut quod grave scandalum perpetrant, & infamem
artem sua praesentia confirmant . Quid sit consensus interpretativus
ab expresso distinctus.*

I. **C** Apite xv. quod est de spectaculis ultimum ex utroque latere
P. Mariana spectatores Theatrorum obsidet, nullo ad fu-
gam relicto exitu . Antequam ad incitas redigat adversarios, pau-
ca praemittit, & obiectiunculam dispellit . De more ejusdem tran-
scribam verba .

II. *Peracta est major susceptae disputationis pars, Divino Numine sug-
gerente nobis verborum & argumentorum facultatem inveteratam insa-
niam depulimus multis, quae hoc loco summa colligenda sunt, atque in
memoriam revocanda. Histriones, quales nunc in Hispania videmus, ho-
nestis turpia miscentes quaestus causa, infamia notari diximus, neque
crimine carere eam artem, ad corrumpendos populi mores maxime pro-
clivem. Nam quod ab adversariis opponitur, feminae ornatae, & com-
ptae aspectum non minus noxium fore, neque minus cupiditatem in-
flammare, quam Theatra, quam nihilominus cessare non cogimus
neque affirmamus CAPITALE fore, nisi vestem pretiosam & fucos
abjiciat . Acuta obiectio, sed quam ex S. Thoma 2.2. q. 169. a. 2. dis-
solvere promptum erit, affirmante, nuptis quidem concessum esse or-
natum, ut viris suis placeant, caeteris non item; praesertim si ornatus
studeant alienam cupiditatem excitare, crimen erit . Nam si ex levi-
tate animi contingat, VENIALI modo peccato erunt obnoxiae . Qui-
bus S. Thomae dictis addendum est CAPITALEM ORNATUM fe-
minae fore, nisi desistat, cum sciat alicui ruinam propterea ab eo orna-
tu parari in noxiam cupiditatem manifeste lapsuro, quod addit Sylve-
ster verb. ornatus ad finem §. 4. ergo feminae ornatus non semper cri-
mini datur, quoniam non constat cuiquam noxium fore, nisi illis for-
tassis, qui perditissimi cum sint, passim offendunt, nulla quamvis
aut levissima occasione, quos mulier proba curare non debet, ad mor-
tem currentes rapidissime, foedere etiam cum inferno percusso. In
Thea-*

Theatris contra certissimam multorum ruinam fore etiam modestorum. Quis enim in tantis flammis non uratur? ornatus, gestus, carmina, sententiae, tibiae, ad turpitudinem cuncta, & libidinem inflammant,, Pauca subdam ego.

II. Quid si in privata conversatione mulier compta, venusta, lascive phalerata, oculorum ictibus, gestuum, & totius corporis inflexione, cantus suavitate, cantilenis amatoriiis te obsideret, alliceretque? An cum eadem commorari, eandem spectare, contemplari sine *capitali crimine* tibi liceret?

III. Unum & alterum verbum praemitto, ut evidentius pateat doctrina, quam mox ex P. Mariana sum rescripturus. Qui gravissimo & proximo periculo lethalis criminis se sponte subjicit, nemine dissentiente, mortifere peccat. Aut nulla in mundo sunt pericula gravissima, & proxima, quae natura sua in peccatum inducunt, aut Theatra istiusmodi sunt. Peccatum autem, quod in Theatris patrandum periculo subest, mortale est, nempe delectatio morosa venerea, quae materiae parvitatem non excipit. Praeterea, consensus deliberatus in hanc delectationem duplex: Unus expressus, & ut ajunt, formalis, cum scilicet homo expresse advertit se delectatione pulsari venerea, eamque deliberato animo vult, sibi in eadem complacet. Alter consensus est *interpretativus*, cum nempe libere & sponte, nulla urgente causa, eligit ea, quae natura sua delectationem ingerunt: tum enim, qui vult unum, & alterum ipsum velle interpretamur. Quibus delibatis, quae statim subjicit P. Mariana, transcribo.

IV. *Addo nunc, spectatores vix unquam crimine liberos esse, manifesti periculi rei, in quod se obijciunt inflammandi cupiditatem venereae voluptatis, certae morosae oblectationis, qui modestiores sunt. Quid enim, nisi is sit consensus interpretativus, se in ipsam flammam voluptatis conjicere? ut maxime animus & constanter velit, certoque praepudicatum habeat consensum expressum in voluptatem repudiare. Nam si quis ferreo pectore sit, qui non moveatur, quales paucissimos reperiri credam, is considerare debet, ferrea ingenia igne luxuriae domari, ut Hieronymus ait.*

V. Mox per aliud latus spectatores P. Mariana adoritur. Tametsi gratis admissio, quod vix, aut ne vix quidem admitti posse Patres omnes inficiantur, spectatorem Theatrorum a venereae delectationis

nis labe intaminatum evadere, in alterum tamen scopulum impingunt probandi nempe, suaeque praesentia fovendi *Crimina capitalia* Comœdorum, Mimarum & aliorum spectatorum. Quamobrem sic pergit Auctor noster.

VI., Et ut ex hac parte sit liber, ex alia crimen non evadet, quod scandalum dicitur; aliis suo exemplo ad periculum, & peccatum pertractis, quod in viros graves auctoritate, & professione maxime cadat necesse est; *Et aliquanto majori viri Principes praesertim ex sacro Ordine Episcopi implicantur crimine, huic vanitati vacantes, venalibus Histrionibus domum etiam advocatis. Quantumvis nihil obscœnum agi coram ipsis excusant; populus enim id ignorans sui Ducis exemplo, ad Theatra rapitur, nullo discrimine honesti turpisve, & genus obsequii ducitur studia Principum imitari, & movent in omni vitae parte magis exempla quam verba.*

VII. Hæc recogitent Principes, Regesque. Quoniam, inquit doctissimus P. Mariana, nulla est excusatio, quod in suis aulis nulla obscœnitas contingat: siquidem populus scit ibi repræsentari Comœdias, & Tragoedias Mimorum, & Mimarum, & quidem hac arte præstantiorum artificio: nullumque turpe inter & honestum discrimen percipit. Factum agnoscit, quo ad corruptelam incitatur facti qualitatem ignorat. Quamquam, si serio res perpendatur, nihil obscœni, turpisque crassi, spurci, & sordidi, in voce, in gestu in motu olet: an illicium, delicatum, fucatum, splendidum, quod altius penetrat, ibidem dominetur, judicent sapientes. An non ibi insigniores, doctioresque Mimi, & Mimæ? An non musica modulatio, & concentus suavior? an non drammata celebriorum Poetarum, fabellis, tricis amatoriiis intermixta? an non Tragoediarum argumenta profana? Quid de scenarum majestate, quid de apparatu fulgentissimo, quid de spectatorum assidentium pompis, fastu, luxu, ceterisque oblectamentis, quæ hic luculentius, quam alibi emicant, dicam? Verum satis, superque dixit doctissimus P. MARIANA, quin opus sit, fusius a me hoc amplificari argumentum.

VIII. *His ad hunc modum constitutis, priusquam reliqua colligantur, gravis ac difficilis superest nobis luctatio, debeant Principes hos ludos, quamvis vanos, & turpes tolerare ad oblectandam multitudinem,*

nem, ut tali spectaculo soluti cura, majori animo labores repetant, quibus Respublica sustinetur, artifices, fabri, agricolæ, quemadmodum lupanaria infima conditione hominibus, ne majora flagitia aggre-
diantur, passim conceduntur... & suppetunt in utramque partem argumenta, neque ipse in magno ponam discrimine, utrovis modo sentiamus. Nam neque sperabam nostra disputatione malum convelli penitus posse, quod, ut video, altas radices egit multis viris Principibus etiam ex eo numero, qui ad Reipublicæ gubernacula sedent (quæ gravissima pestis est) vana persuasionem occupatis, dandas populo id genus oblectationes: & satis habeam, si quorum ipsis salus curæ est, nostro labore admoneantur, noxiam oblectationem hanc esse, neque sine periculo animæ quæri. Fortasse enim, re cognita nonnulli privatim cessabunt, prudentesque Magistratus publice eam turpitudinem repudiabunt, multorum salutem inani voluptate potiore judicantes. Nam eo inclinabat animus, ut existimarem cum multis, Cælio Rodiginio l.8. c.7. Petro Gregorio in synt.jur.p.3.l.39.c.25. & aliis, e Republica fore, si histriones pretio venales penitus removeantur. Omnes enim pecuniæ vias norunt, & pecuniæ causa omnes turpitudines suscipiunt instillantque aliis. Quæstuaria arte exhauriunt pecunias, & veluti sopitis voluptate sensibus, latenter extorquent, quas non minori turpitudine insumant. Otio, & desidiosa, ut torpeant Cives efficiunt, quæ omnium vitiorum radix est. Vitiis omnibus, & fraudibus viam muniunt, libidini maxime, quæ auribus, & oculis suscipitur. Divinum cultum imminuunt diebus festis, cum vacandum esset rebus Divinis, populo ad spectacula attracto, quæ pestis omnibus piaculis procuranda videbatur. Quod si non obtinemus, ut ludi scenici penitus amoveantur, & placet nihilominus eam oblectationem populis dare, quod vis, & æquitas postulare videtur, impetrare certe cupimus, ut delectus aliquis sit, neque promiscue licentia quidvis Histrionibus agendi concedatur, sed legibus certis, & finibus circumscribantur, & finibus, quos nemo impune transgrediatur.. Tametsi nullis legibus putabam furorem hunc satis frænari.... Omnino populus intelligat, Histriones, quos omni ex parte contineri posse non puto, ut a turpitudine abstineant, non probari a Republica, sed populi oblectationi, atque importuna flagitationi dari a Magistratu, qui cum non potest, quæ sunt meliora, obtinere, debet minora mala tolerare.

IX: Reipsa nequeunt Histriones ab obscœnitate sibi temperare. Quid? Repræsentant argumenta obscœna, fabellas Poetarum omnes aut lue venerea inquinatas, & fraudibus amasiorum, & amasiarum immixtas, aut iræ, sævitiae, crudelitatis, ambitionis, fastus veneficio inquinatas: hæc omnia repræsentant juncti amasiunculis suis femellis nempe expudoratis, & ab obscœnitate sibi temperabunt? Monstra hæc sunt, & chimerae splendidissimæ. Intelligat ergo populus, Principes hæc spectacula permittere, quemadmodum lupanaria, ut majora declinent mala. At sicuti ex tolerantia Scortorum non consequitur, licitas Christianis esse fornicationes: ita ex Theatrorum permissione colligere nemo jure valet, licitum fore Comoediarum, & Tragoediarum turpium, ut omnes sunt, quæ hodie in Theatris publicis recitantur, Mimorum, & Mimarum, seu meretricularum ope, aspectum,

A P P E N D I X A L T E R A

De Spectaculo agitationis Taurorum, & sacris repræsentationibus, quæ fieri in Hispania solent.

C A P U T I.

Licitane sit Taurorum agitatio, quæ fieri in Hispania consuescit?

I. **P** Mariana cap. xvi. perdocte more suo disputat, expediatne meretricum permissio, eamque invictis, satisque luculentis argumentis exagitat, & plura huc spectantia edisserit cap. xvii. & xviii. Deinceps cap. xix. agitationis Taurorum originem refert, & cap. xx. tandem expendit, licitane hæc agitatio, ut sit in Hispania, sit? Litis istius decisio ex facti qualitate unice pendet. Crimine inquinatam evincunt quatuor Pontificia diplomata, S. Pii V. Gregorii XIII. Sixti V. Clementis VIII. Verum, quia in dies moderari, & justis circumscribi terminis hæc agitatio valet: idcirco ex his Pontificiis documentis inferri continuo, legitimeque non potest, hac ætate nostra vitiosum, & criminis plenum esse præfatum spectaculum, quia coerceri intra juxta confinia potuit. Nemo melius, quam Auctor noster, cum sit & ipse Hispanus, dirimere hanc contro-

troverfiam valet. Ex illo ego pauca, quæ rem conficiunt, delibabo.

II. Et primum, ad originem quod attinet, a fuperftitione eam dimanaffe certum eft. Mos Romanorum erat, inquit Mariana cap. xix. ut in exequiis defunctorum fervos mactarent, quafi alieno malo proprium levarent dolorem. Tam immani confuetudini fubftituti fuere gladiatores prætio empti, qui in mortuorum funere dimicantes, proprio cruore manes placarent. Tandem adjectæ feræ funt, quibufcum homines conflictantes crudele fpectaculum exhibebant, *venationesque* appellabantur. Heinc ludi Taurii, qui in Circo Flaminio edebantur, ut teftatur Varro *lib. 4.* ex impio Deorum cultu, non fecus ac cæteri prodire. Ufque eo fuperftitio homines dementaverat, ut in humani fanguinis effufione voluptatem conftituerent. Gladiatores fuftulit Conftantinus, & aliorum Principum incuria renovatum morem penitus fuppreffere Arcadius, & Honorius. Ludi quoque Taurii, feu pugna hominum cum tauris ceffarunt. Hic tamen mos, aut nunquam in Hifpania, pergit Mariana, fublatus fuit, *aut intervallo repetitus eft in noftra gente, quod fpectaculis imprimis fit dedita.* Accedit, quod fint in Hifpania ferociffimi Tauri, locorum ariditate, & pabuli natura aucta ferocia. Igitur quæ res deterrere maxime oportebat, ne laniari homines deberent, eas vehementius accendit gentem, in arma promptam, ingenio inquieto, ut taurorum agitationem vehementer expetat, ufque eo, ut quo ferociores tauri funt, & plures homines perimant eo ludiis majorem voluptatem pariat. Paucis indicata agitationis Taurorum origine ad id, quod caput eft, accedo.

III. Patres, & graviores Theologi, ut fævam, truculentam, & humanitati infeftam, execrati hanc taurorum agitationem funt. Cafiodorus *l. 5. Epif. 42.* hæc docet: *Actus deteftabili, certamen infelix, cum feris velle contendere, quâs fortiores fe non dubitat invenire: fola eft ergo in fallendo præfumptio: unicum in deceptione folatium, qui fi feram non mereatur effugere, interdum nec fepulturam poterit invenire. Adbuc fuperftite homine, perit corpus, & antequam cadaver efficiatur, truculenter affumitur. Hunc ludum crudelem, fanguinariam voluptatem. Religionem impiam, humanam feritatem, Athenienfes primi Civitatis fuæ perduxere culturam. Itur ergo ad talia, quæ refugere deberet humanitas.*

IV. S. Thomas de Villanova Archipræful Valentinus trucem mo-

rem detestatur, & Hispanos suos sævi spectuculi cultores cæcitatibus objurgat *Conc. 2. de S. Joan. Bapt.* his verbis. Certe, quis iolleret bestialem illam, & diabolicam consuetudinem Hispania nostræ de tauris exagitandis? Quid bestialius, quam stimulare brutum, ut homines laniet? O dirum spectaculum! O ludum crudelissimum! Vides fratrem Christianum subito a bestia laniari, & non solum vita corporis, sed & vita animæ privari, & delectariis, & voluptatem capis? Quanto studio laboraverunt Sancti Doctores, ut spectacula atrociora, & obscœna ab Ecclesia removerent? Factum est hoc: Sola Hispania ritum hunc Gentilium observavit in dispendium animarum. Et non est, qui redarguat, & prohibeat. Ego autem, etsi scio, quod non proderit, faciam, quod debeo, ut animam meam liberem. Itaque denuntio vobis in nomine Domini Jesu Christi, quod omnes, qui hoc agitis, vel consentitis, vel non prohibetis, cum possitis, non solum mortaliter peccatis, sed estis homicidæ. Nec solum vos, sed & spectatores non sunt omnino tuti a mortali, quamvis eos non audeam condemnare.

V. Licitane sit hæc Taurorum agitatio, disputant in utramque partem Hispani Theologi. P. Mariana cap. xx. utriusque partis argumenta refert. Qui crimine inquinatam dicunt hanc agitationem, evincunt ex cap. 1. de Torneamentis, ubi Concilium Lateranense prohibuit, milites ad virium suarum ostentationem congregari, quod inde sæpe hominum, atque adeo animarum mortes provenirent. Hæc hominum mors perinde evenit in Tauris ferocibus agitandis, ut manifesta experientia constat. Præterea sexta synodus Generalis can. 51. quemadmodum minorum spectacula, ita venationum corruptelam sævissimam, qualis est Taurorum agitatio, severe prohibuit. Perinde enim est cum leone, aut cum tauro pugnare, nec refert, inquit Cardinalis de Turrecremata ad cap. 18. de venatorib. D. 86. quod bestia, quacum pugnandum est, dentibus, an cornu armata sit, & feriat, cum par utrimque periculum immineat. Concilium Arelatense I. can. 4. hæc contra agitatores statuit: *Placuit eos quandiu agitant a Communione separari.* Idemque statuit Arelatense II. can. 20. Agitatores autem si intelliguntur, qui cum bestiis pugnabant, quique & Venatores dicebantur.

VI Nec est, quod reponatur temeritate sua perire, quicumque perit; cum nemo cogatur talem cum bestiis subire conflictum. Quoniam etiam ad Comoediam obscœnam sponte omnes accedunt,
nec

nec propterea crimine vacant. Nec Patres, præsertim Cyprianus, minus damnant antiquos Romanos, quod veste pretiosa, ætate integra, se feris objicerent, & in ultraneum funus irruerent. Si bos cornu quempiam percussisset, occidi jubebatur *Exod. cap. 21.* & eidem poenæ subiectus dominus erat, si admonitus, quod bos esset cornupeta, illum non custodisset. Quanto itaque severius plesti merentur illi, qui in mediam multitudinem ferocientem Taurum producunt, qui tunc, inquit P. Mariana, maxime placet, cum plures ad terram prostrat, adeo, ut Conchæ, quæ Urbs nobilis est in Celtiberis, Taurus, qui septem occiderat homines, immortalitati consecratus fuit, rei gestæ imagine pictura expressa in loco publico, quod amentiae & immanitatis monumentum est. Nec casu hæc evenire dici potest, cum frequenter contingant. Plura deinde tale spectaculum consequuntur crimina: fastus ex apparatu vestium, ambitiosoque ornatu: luxuries ex conviviiis æquo lautioribus, & promiscuo mulierum, & virorum conventu, ira, & immanitas ex aspectu sanguinarii conflictus.

VII. Opponunt ex altera parte Hispaniæ consuetudinem ab antiquis ductam temporibus, quæ licet aliquando interrupta, identidem restituta viget Magistratum cura. Accedunt Theologi, qui licitum ejusmodi spectaculum defendunt, ut Joannes Medina *de rest. q. 21.* Bartholomæus Medina *l. 1. c. 14. §. 28.* Navarrus *in Man. c. 15. n. 18.*

VIII. Controversia hæc tanti non est, ut longiorem requirat disputationem. Nam si hæc Taurorum agitatio ea cautione fiat, quæ periculum amoveat, ne hominum interitus, & mutilationes sequantur, licita est, & criminis expers: si contra periculum istud conjunctum habeat, illicitam & vitiosam esse, inficiari nemo valet. Ad factum autem quod attinet, nempe sit nec ne hæc tauria agitatio cauta, moderata, & cujusque periculi gravis expers, illi definire tantum possunt, qui præsentibus adsunt. Præteritis temporibus intra justæ moderationis confinia coercitum ejusmodi conflictum non fuisse evincunt quatuor Pontificia diplomata. S. Pius V. an. 1567. sua Constitutione, cujus initium est. *Pius Episcopus &c. De Salute gregis Domini &c.* sub excommunicationis poena omnibus Principibus, & Regibus prohibuit, ne hæc cruenta, turpiaque Dæmonum spectacula fieri permitterent: quam poenam om-

nibus cum feris congregantibus, sive pedestres essent, sive equestres, inflixit, & ibidem mortuos sepultura Ecclesiastica privavit. Eidem quoque excommunicationis poenae subiecit omnes Ecclesiasticos, tam Regulares, quam Sæculares in Sacris Ordinibus constitutos, aut beneficia Ecclesiastica obtinentes, qui ejusmodi spectaculis adfuissent præsentibus. Anno porro 1575. Gregorius XIII. suo diplomate, quod incipit: *Gregorius Papa &c. Exponi nobis &c.* excommunicationem, aliasque ecclesiasticas poenas, quo ad laicos, & fratres milites tantum, dummodo dicti milites Sacris ordinibus initiati non essent, sustulit. Quoniam vero Theologi Salmanticenses nonnulli, jurisque civilis professores, licite interesse ejusmodi spectaculis voce, & scriptis propugnabant, Sixtus V. an. 1586. suo diplomate, quod incipit: *Venerabili Fratri Episcopo Salmantino &c.* Constitutiones Pii V. & Gregorii XIII. confirmavit. Tandem Clemens VIII. an. 1596., instante Hispaniarum Rege, qui exponi curavit, poenas latas ab antecessoribus Pontificibus, nihil hætenus profuisse, immo plurimos in easdem incidisse, & graviora, quam antea, mala promanasse, easdem censuras abolevit, quibus tamen obnoxios reliquit Monachos, Fratres Mendicantes, cæterosque cujusque Regularis Instituti, & Ordinis. Præcepit tamen Pontifex Summus, ut ea diligentia, & moderatione Taurorum agitationes coercerentur, ne inde hominum interitus sequerentur. P. Mariana, qui integra hæc recensita quatuor diplomata Pontificia exhibet, hæc subdit., Ne in hoc diplomate (Clementis VIII.) quidem de conditione ludi aliquid statuitur, sit ne rebus honestis, an illicitis annumerandus. Ex ipsa natura rei, aliisque conditionibus dijudicanda ea quæstio relinquitur, quæ sunt superius productæ. Deinde concludit., *Ac ne video quidem majorem diligentiam hoc tempore adhiberi, ne cujusquam mors in agitatione sequatur, quod præcepit Pontifex, quam ante quinquaginta annos fieri consuevit.*

IV. Unde colligitur, quam sit chimæricum illorum Consilium, qui spectacula voluptate & lascivia plena corrigenda suggerunt, non abolenda, cum ipsa spectacula crudelia, sanguinaria, & humanitati repugnantia corrigi vix possint. Quæ enim humanarum affectionum, seu passionum pabula sunt, & nutrimentum, facilius tolluntur, quam intra honestatis confinia restringantur. Qui enim sunt,

sunt, qui cum bestiis congregiuntur? Homines scilicet bestiales, superbia, & feritate turgidi, qui, ut virium suarum, & animi fortitudinis, & corporis agilitatis ostentationem præbeant spectato-ribus, cujusque moderationis frænum excutiunt, & in mortis peri-cula, ceu ebrii furore, & amentes, sese coniiciunt. In pluribus Italiae Civitatibus Tauri agitantur longo fune constricti omni peri-culo sublato. Verum talem adhiberi cautionem in Hispania spera-re quis poterit? Tauri ferociores sunt, & gens antiqua consuetu-dine, & moribus præventa, quod Taurorum agitadores præbere suæ fortitudinis, pernecitatis, dexteritatis, & temeritatis argumenta debeant, si Tauros, quemadmodum in Italia, agitent, probro, & ludibrio, non plausui, & admirationi, spectato-ribus se futuros ti-merent: idcirco nulla in iisdem sperari moderatio potest. Quamo-brem aut tollenda ejusmodi sæva, & sanguinaria spectacula, quod vix desiderare, ne dum sperare licet: aut omnes, qui suam æter-nam salutem potiore, quam crudelem, & ineptissimam volupta-tem habent, ab ejusmodi spectaculis penitus abstineant. Si Con-fessarii suas implerent partes, absolutionem omnibus, qui ejusmo-di interfunt spectaculis, denegantes, continuo aut cessarent specta-cula, aut numerus spectato-rum diminueretur. Plures enim Chri-stiani peccant ob Confessariorum gravissimam incuriam, & igno-rantiam minime excusandam.

X. Præfata igitur Taurorum spectacula abolenda P. Mariana docet inquit cap. 20. „ Susceptus in Hispania mos, & longo „ tempore confirmatus, ut recedamus a sententia, non movet. „ Multa in omnibus nationibus negliguntur crimina, præsertim „ si Patroni adsint fucata ratione *fallaces viri Theologi*, quorum „ quanta sæpe sit libertas pronuntiandi, quanta quibusdam cupi-ditas populo placendi, scimus omnes: *Est miserum negare „ non posse, quod pudet confiteri*, quæ magna est nostri ordinis ca-lamitas, nihil esse tam absonum, quod a Theologo aliquo non „ defendatur. Nam voce præconis non satis singulorum periculis „ providetur, ac ne fieri quidem fortasse potest, ut cædes & vul-nera non consequantur in tanta plebis temeritate, ut Grego-rius Lupus affirmat ad *lib. 57. tit. v. & postremum cap. xxv.* „ concludit. „ *Totum igitur scenæ apparatus reprobamus, histrionum artes, & turpitudinem: Tauros in arenam producere nefas es-*
se af-

se affirmamus, tetrum, ac crudele spectaculum, scorta amovenda decernimus, ætatis teneræ labem. Hoc nostrum judicium est, sententiaque æternum stabit. Quanta itaque voce possum proclamo ac denuncio, faceßant turpitudines, & probra, corruptelæ morum amoveantur; nullum nobis cum Theatro, nullum cum circo, nullum cum lupanaris fœditate commercium, genti ad sanctitatem genitæ, tantisque præsidiis ad omnem probitatem directæ. **RUMPANTUR** licet; quicunque se populo probare contendentes has populo, & similes oblectationes concedi volunt, argumentis inducti haud satis idoneis.

XI. Tandem disputationis parte extrema post rescripta Tertuliani spectacula, quæ Christianæ genti contemplanda exhibentur, hoc pacto finem imponit. Ne nimium severi, & rigidi videamur, neque mores nostros antiquæ disciplinæ pares esse, quis contendat, alias oblectationes dabimus, sed neque obscænas, neque noxias. Concurrant inter se equites peditesque ludicro certamine in justæ pugnæ modum, cum singulis singuli, aut factò agmine. Cursu juvenes, lucta, jactuque certent, præmiis etiam victoribus propositis ad accendendum certamen. Inter se ex equis jaculentur Mauricæ pugnæ genere, qua alterius agminis pars magno impetu primum procurrit, missisque in adversarios arundinibus, jaculorum imagine, pedem referunt, ceduntque prementibus adversariis, quos excipit pars altera agminis, quasi in subsidiis relicta, hanc ex adversa parte alii. Ludus sic continuatur, quæ sunt omnia bellorum imitationes, & imagines, viribus corporis exercendis idonea, dexteritateque comparanda. Neque minus utile erit de sagittandi peritia certamen constituere, globisve ferro tubo flamma eluctante ejaculatis in modum fulminis, signo proposito, contendere, præmio designato illi, qui primus collimaverit: quod in aliis nationibus fieri scimus publico commodo, fructuque maximo. Addantur tripudia more Hispanico choreæ, tibiæ, & timpani sonitum pedum pulsu modulante. Adiiciantur alia quæcumque humana sagacitate, & industria excogitari ad oblectandum populum poterunt: tantum a turpitudine, & sævitia, quod decet Christianos mores, abstineatur. Nihil obscænum, sic, quod libidinis æstum prurit et, nihil crudele, quod a Christiana pietate abhorreat. Sed novi pravorum hominum pertinaciam: numquam impetrabimus, ut fœditate relicta, meliora consilia, & salutaria præcepta sequantur: malorum caligine indu-

inducta cæci sunt, atque in altissimis tenebris jacent. Venenum mortiferum facilius hauscrunt, quam ut recta monentibus pareant. Quid igitur, operamne perdemus? minime. Nam si retinere eos a morte, ad quam magno impetu currunt, non valebimus, si ab errore ad veram viam, a tenebris ad lucem revocare, quoniam ipsi aures obstruxerunt suas, alios tamen confirmabimus, quorum non est stabilis adeo in malo, ac solidis radicibus fundata, & fixa sententia, ne voluptatibus se scientes ingurgitent, neque obscænis spectaculis & tetrīs animas ad sanctitatem genitas polluant, scientesque & prudentes æternis cruciatibus immortalitatem veris pietatis cultoribus a Deo propositam mutant. Quod si contigerit, ut nostro labore aliqui saltem excitati cautiores evadant, haud inutiliter positam esse operam arbitrabimur.

C A P U T II.

*Quam turpe sit in Dei Tempia Cantores Theatrales inducere.
Sanctorum acta in Theatris Mimorum arte referre
sacrilega profanatio est.*

I. **I**N Hispania consuetudinem longo tempore & multitudinis assensu firmatam obtinere ferunt, qua solemniora festa comædiarum repræsentatione celebrari solent. Vix inducere mihi in animum poteram, ut crederem inclytam Nationem, quæ ab hæresum peste Christi dogmata, non interrupta sæculorum serie integra strenue custodivit, vindicavitque: quæ viris sanctitate & doctrina præstantissimis semper, si qua alia, abundavit, & in dies singulari Dei misericordia redundat, temerare, & polluere Christianæ Religionis purissimam Sanctitatem profana comædorum repræsentatione potuisse. Et tamen ita se res habet, ut libri typis editi testantur.

II. P. Mariana cap. vii. gravi oratione exaggerat nefas & dedecus, quod Divis irrogatur, dum Comicorum ore, & gesticationibus illorum acta repræsentantur. Refert Aristidem Sophistam Smyrnenfes redarguisse, quia Deorum festa comædiis celebrassent. S. Augustinus lib. 2. de Civit. Dei cap. 13. antiquos Romanos deridet, quod Histriones infamia notarent, & eorum mimicis repræsentationibus Deo-

Deorum cultum celebrarent. *Respondeatur mihi* (inquit Augustinus) *qua consentanea ratione homines scenici ab omni honore pelluntur, & ludi scenici Deorum honoribus admiscuntur? illas Theatricas artes diu virtus Romana non noverat, quæ etsi ad oblectamentum voluptatis humanæ quærerentur, & vitio morum reperent humanorum, Dii ea sibi exhibere petiverunt. Quomodo ergo abjicitur scenicus, per quem colitur Deus? Et Theatrica illius turpitudinis qua fronte notatur actor, si adoratur exactor?* Tacitus lib. 14. refert Romanos ipsos hanc Religionis profanationem cognovisse, atque Histriones Templis prohibuisse, inquiens: *Ac ne modica quidem studia plebis exarsere, quia redditum quamquam scenæ pantomimi, certaminibus sacris prohibebantur.* Qua ergo fronte, clamat P. Mariana, Histriones musici de publicis, profanisque Theatris in Christi Tempia inducuntur, ut per eos sacra festorum lætitia augeatur? Quid, quod Ecclesiasticæ leges sacris ordinibus eviratos comoedos indignos declaraverunt D. 33. Can. Maritum. Et qui a sacris Ordinibus repelluntur tamquam infamiæ nota denigrati, eorundem opera Divinus cultus illustrabitur? Quis non videt morem hunc Religionis Sanctitati fore exitialem, & Catholicæ Reipublicæ dedecus summum, & Christiani nominis dignitati incredibilem contumeliam afferre? Quanta heinc scandala? Quanta Templorum profanatio, quanta divinæ Majestatis contemptio? Terga vertunt Christiani Sacramentali Hostiæ, Divinæque præsentiae, ut eviratos Comicos liberius audiant, iisdem plaudant, & Sacratissimum Templum in Theatrale tripudium sacrilega temeritate transmutant. Et eo tenebrarum, & funestissimæ cæcitatæ perventum est, ut tantum sacrilegium in consuetudinem abjerit, & ingenti aureorum copia impudentissimi Histriones ad Dei laudes pulluendas conducantur.

III. Sapientissimus Pontifex BENEDICTUS XIV. in sua Epistola Encyclica pro sancta Anni Jubilei celebratione data anno 1749. hæc inter alia Idiomate Italico scribit. *Non v'è però veruno che non condanni il canto Teatrale nelle Chiese, e non richieda una gran differenza fra il canto Ecclesiastico, e quello delle Scene.* Quæ verba sic latine reddo. *Nemo tamen est, qui cantum theatralem in Ecclesiis non improbet, quique magnum non requirat discrimen, cantum Ecclesiasticum inter, & illum Scenarum.* Quisnam autem cantus Theatralis, & Scenicus? Qui a mimis, qui ab eviratis viris infamiæ nota signa-

tis editur. Porro, si, definiente Pontifice Summo, nemo est, qui ejusmodi scenicum cantum in Ecclesiis non damnet, non detestetur, qua conscientia Theatrales Musici a scenis ad Ecclesias traducuntur? Hi quippe Divinarum laudum majestatem deturpant, celestis doctrinae sanctitatem inquinant, non pietatem, non spirituales devotionem, non animi puritatem excitant, sed ad mollitiem, ad impurum amorem, ad carnalem voluptatem auditores provocant accenduntque. Qui hac de re plura cupit, consulat Commentarium in Sanctam Pontificiam Epistolam editum ab erudito viro Petro Pompilio Rodotà.

IV. Quid vero dicam de altero incredibili Sacrilegio, quo Sanctorum Petri, Francisci, Dominici, Magdalena Acta, & ipsius Christi sanctissima Passio in publicis Theatris Mimorum, & Mimorum artificio exhibentur? integra volumina idiomate Hispanico typis edita istiusmodi Comœdiis, & Tragœdiis conflata nisi ipse legissem, numquam induci potuissem, ut monstrum adeo portentosum crederem. Divorum historiis immiscentur actus intermedii turpissimi, & a Mimis, & Pantomimis obscœnissimis gesticationibus, ad risum, ad venerem, & ad omne flagitiorum genus promovendum aptissimis peraguntur. Cum hæc fieri in Hispania recogito, eo acerbior afficior dolore, quoniam præclaram & celeberrimam gentem majori prosequor obsequio, & veneratione. Quid quæso refert dogmata Catholica, quæ mentem illustrent, acriter defendere, si morum & sanctitatis fundamenta & mandata, quæ animarum integritatem servant, penitus suffodiantur? si religio ipsa in derisionem & ludibrium adducatur? Si a me perconteris quodnam duorum scelerum enormius sit, atque detestabilius, nempe prophana, an sacra Comœdiæ? mallem profanas Comœdias & Tragœdias Cleopatrae Semiramidis Soffonis &c. ab Histriionibus agi, quam sacras Divorum Historias in scenam ab iisdem summo dedecore, & turpissimo ore profanari.

Et ut paucis rem perstringam, quo tendunt ejusmodi sacra, idest sacrilega, Divorum Comœdiæ? Ut Deo, sanctisque cultus exhibeatur. At cultus Deo & sanctis suis contra Ecclesiae ritum exhibitus, superstitiosus est. Ut Auditores ad devotionem, ad pietatem excitentur, Theatra ne, quæ omnium Patrum consensu sunt Veneris gymnasia, Dæmonum domicilia, templa erunt in quibus

Christiani sancti fiant? Revera, inquis, plures lacrimas fundunt, dum ejusmodi spectacula contemplantur. Sæpe quoque lacrimantur ebrii? Lacrimæ istæ tenerioris, imbecilliorisque naturæ, non comicæ repræsentationis fructus sunt. Profligati pudoris Mimæ, & turpissimi Histriones e scena castitatem, & probitatem auditores docebunt? aut tandem eo sacra istæ repræsentationes tendunt, ut Auditores exhilarent, recreent, festivosque efficiant, quæ est omnium perversitatum gravissima. Quid? Sanctissima Christi passio: heroica Sanctorum poenitentia, castimoniam, coelestium meditationum gesta, erunt risus, solatii, & voluptatis argumenta? Nullum non moverunt lapidem viri Sancti, ut Mimos, & Mimas exterminarent: ut Theatra, scenasque diruerent: ut omnem turpitudinis, & obscœnitatis occasionem submoverent. Et tempus advenit, in quo ipsa Sanctorum piissima gesta in execrata ab ipsis Theatra, in scenam prodirent, fierentque vanitatis, & Theatrici Solatii, & carnalis voluptatis materia histrionum ore ludicris actibus obscœnissimis permixta repræsentanda. Superat omnem fidem, & totius eloquentiæ vim excedit superstitionis profanationis perversitas.

Sed quid ultra rem producimus? Vani sunt conatus nostri, sterilesque labores, nisi Confessariorum accedant subsidia. Ministri Dei, qui Magistratibus, Principibus, & Regibus sunt a Confessionibus, & a Consiliis, mederi tam sacrilegæ corruptelæ valent. Ipsorum est & supremis Potestatibus suggerere, ut Religionem Christianam, & propriam gentem liberent a tam probroso dedecore. Ipsorum est, spectatores a Sacramentis arcere, nisi a fovenda propria præsentia tanta perversitate abstineant. Sed, quod deplorari satis nequit, nimium confirmari perspicimus S. Caroli Borromei effatum, Confessariorum nempe incuria, ignorantia, humanoque respectu evenire, ut in omni fere arte, professione, & statu, corruptelæ abusus, & scelera passim grassentur.

DISSERTATIO SECUNDA

ADVERSUS THEATRA

QUÆ

*In nonnullis Regularium claustris repræsentari carnisprivii
tempore solent.*

PRÆLOQUIUM.

ON minores turbas ciendas fore adversus hanc, quam contra superiorem Dissertationem, ipse equidem præsentio, quod carpere illorum corruptellam, moresque aggrediar, quorum est, Divinas leges interpretari, exterminare vitia, curare infirmos, & delinquentes in virtutis semitam revocare. Quid? (obganniet nonnulli causam propriam orantes) quorundam Regularium Comoedias, & abusus in apricum, publicumque conspectum traducis? Quid offendicula Christianorum auribus ingeris? Scandala, & quidem gravia istiusmodi scripta pariunt: derisionem, contemptionemque Religiosorum hominum inducunt, secus correctionem, & profectum. Scilicet: Quoties SS. Ecclesiæ Patres in flagitia sive Christianorum, sive Clericorum invecti sunt, protinus hominum iniquorum maledicta experti fuere. Scio me (inquit S. Hieronymus Epist. ad Monach. Rusticum) offensurum esse quamplurimos, qui generalem de vitiis disputationem in suam referunt contumeliam, & dum mihi irascuntur, suam indicant conscientiam, multoque pejus de se quam de me indicant... Prudentis viri est ac prudentium feminarum dissimulare, imo emendare, quod in se intelligant, & indignari sibi magis, quam mihi, nec in monitorem maledicta congerere. Plurima hac de re S. Bernardus in Apolog. ad Gulliel. scribit. Non adversus ordinem, inquit, sed pro ordine disputare putandus ero. Non ordinem in homines, sed hominum vitia reprehendo. Et quidem diligentibus ordinem in hac re molestum me fore non timeo... Si quibus vero displicuero, ipsi se manifestant, quia Ordinem non diligunt, cujus utique corruptionem, & vitia damnari nolunt,

lunt. Si quæ improbanda suscepî, intra Claustra latitarent, alto premenda silentio forent. At resonant per viros, & plateas, omniumque ore circumferuntur, atque damnantur. Viros itaque Religiosos humillime admoneo, & enixis precibus exoro, ut altius recogitent, se intercessores esse apud Deum pro populo; & Sacerdotes, qui incruentum Sacrificium immolant, ut placabilem Divinæ vindictæ furorem, & propitiam efficiant misericordiam erga fideles, a quibus & eleemosinas quotidianas, & bona, unde sustentantur, in hunc finem acceperere, accipiuntque in dies. Porro cum in ipsis sacris claustris illi ipsi Theatra erigunt, scenas aperiunt, amatoria dramata, & fabulas nemorenses, sacris vestibus positis, & profanis Mimorum, & Mimarum assumptis recitant non jam advocati, & intercessores pro populo apud Deum, sed perfidiæ, & impietatis fontes Dei iram, furoremque & in se, & in populum succendunt, atque tremendam vindictam provocant, irritantque. Quid plura? Populum Christianum, quem retrahere, qua piorum operum exemplo, qua Evangelicis adhortationibus, qua precum fervore ab iniquitatis via deberent; ad præfatas corruptelas potentius urgent illo ipso bacchanaliorum tempore, quo Dæmones collatis viribus generale bellum Evangelio Christi intentant. Enim vero ficcine inter se colloquuntur mundani homines: Qua fronte vetita nobis Theatra, choreæ, & Comœdiæ inclamant hodierni Concionatores, & Confessarii pauci, si intra ipsorum claustra illimetipsi vanissimis muliercularum indumentis ornati, crispati, & cincinnati, comicos agunt, amasiorum, & amasiuncularum personas referentes, amoris, & concupiscentiæ negotium tractant, & nonnumquam impudentius, obscœniusque, quam ipsi de mundo Mimi, & Mimæ? Quis itaque est, qui non videat, hanc Theatricam corruptelam in nonnullis claustris grassantem, ingentem malorum cladem parere, fructum Divini Verbi intercipere, Concionatorum adhortationibus vim adimere, atque in Christi Ecclesiam funestissima invehere scandala? Quamobrem JESU CHRISTI caritas, sacrorum Ordinum decus custodiendum, Catholicæ Religionis fama ab Hæreticorum calumniis asserenda, nos urgent, atque impellunt, ut pro modulo, & tenuitate nostra exitiosas Comœdias, & prophana Theatra e Regularium Claustris eliminanda, penitusque exterminanda suadeamus.

CAPUT I.

Regulares, qui propriae Religionis habitum exuunt, & laicales, seu Theatrales vestes induunt, ut in suis Cœnobiis Comœdias profanas repræsentent, peccant mortaliter. Gravius vero peccant Superiores id permittentes, aut pro viribus non impediētes, nulla excusatione suffragante.

I. **U**T omnia in antecessum perfugia occludam, de ea consuetudine prava in præsentia mihi sermo est, quæ in nonnullis Cœnobiis serpit. Ejusmodi autem est: Regulares aliqui Bacchanaliorum tempore illas ipsas Comoedias, quas in publicis Theatris agunt Histriones, aut illis simillimas in suis Cœnobiis repræsentant. Theatra & ipsi, scenasque erigunt, vestes a laicis conquirunt, Theatricis actionibus aptas, viriles nempe, & muliebres, prout Actorum diversitas postulat. Trium horarum, aut quatuor plus, minusve spatium in actionibus suis infumunt. Amicos, aliosve sæculares homines ad spectandum admittunt aliqui, aliqui severioris instituti omnes excludunt. Hic est mos, qui apud quosdam obtinet Cœnobitas. Et de hoc more nos disputare aggredimur. De repræsentationibus siquidem sacris, aut de ludrica aliqua actione privata infra verba faciam. Disputationem autem claritatis gratia, octo in capita tribuo. In hoc solam vestium mutationem: in sequenti actionem ipsam Theatricam expendam. Post sophismata diluam.

II. Trita penes Theologos est distinctio Spoliationis habitus Monachalis ab ejusdem *Temeraria Dimissione*. *Spoliationem* appellant, dum Monachus quidquam sibi aut necessarium, aut conveniens agere vult, quod vix cum habitu præstare valet: atque adeo rationabili causa ductus habitum deponit, ut dormiat, laboret, propriamque vitam gravi periculo subtrahat; vel ut charitatis officia erga proximum exercent. *Temerariam* vero Dimissionem vocant absque rationabili causa factam, quæve suapte natura occasio ad vagandum apta est. Quoniam, inquit D. Thomas 2. 2. q. 53. a. 3. ad 2. *illa dicuntur fieri temere, quæ ratione non reguntur*. Et de hoc nulla est penes Theologos dissensio. Quamobrem communiter fa-
ten-

tentur, omnes Regulares peccare mortaliter, & excommunicationem incurrere, cum, vestibus propriæ Religionis positis, larvas sumunt, ut liberior per vicos discurrere, & Theatris adesse valeant; quod nulla sic incedendi occurrat rationabilis ratio.

III. Utrum porro eandem culpam perpetrent, excommunicationisque pœnam contrahant Regulares cum in propriis Cænobiis habitum *temere* dimittunt, non una est Theologorum sententia; sed in utramque partem disputant. Contentionis occasio illis est *Can. Ut periculosa vagandi materia subtrahatur*. Nulla enim, inquiunt Theologi non pauci, quos inter Passerinus *Tom. 3. q. 189. n. 323.* occasio datur vagandi, cum intra Cænobium habitus deponitur: lex ergo haud violatur, & consequenter excommunicationis pœna locum non habet; potissimum quod pœnales leges restringendæ sint. Contra plures alii sustinent, Canonem comprehendere etiam hunc casum, nempe dimissionis intra Claustra temere factæ. Isthuc transcribere lubet, quæ docet Thomas Sanchez *lib. 6. sum. cap. 8. n. 61. pag. 119. Secunda Conclusio*. Satis est, si intra privatos Monasterii parietes Religiosus habitum temere deponat, ut huic excommunicationi subdatur: quia textus solam habitus dimissionem petit, & verba illa: In scholis, & alibi, generalia sunt, & quamvis actu non vagetur Religiosus ille, ea tamen dimissio affert vagandi potestatem, quam textus ea pœna interdixit. Et ita docent Probus in præced. alleg. Sylvester *verb. excommunicat. 9. casu 24. quæst. 5. & n. 53. notab. 3.* Tabiena *verb. excom. 5. cas. 23. q. 1. n. 2.* Navar. *sum. cap. 27. n. 131.* Sayr. *eo c. 33. n. 11.* Azorius *lib. 12. cap. 17. q. 15.* qui addit præsertim hoc esse verum, quando in Monasterio habitu exutus, alioque assumpto oculis sæcularium patet, aut se illis obiicit, quasi sentiat idem esse hoc non secuto.

IV. Thomas Sanchez in suspensionem nimix severitatis venire nequit. Addendum, laudatos Auctores docere, Regulares excommunicationi obnoxios esse, etiam intra Monasterium habitum dimittentes, potissimum cum laicorum oculis sese conspiciendos exhibent. Quid porro dicerent de Regularibus vestibus Theatricis indutis, & e proscenio sæcularibus sese videndos obiicientibus? Hac in circumstantia existimarem, a nemine Theologorum impugnandam fore sententiam P. Sanchez, & aliorum. Et vix Casuistæ ipsi, unum vel alterum si excipias, oppositum docere audent, ut

infra

infra dicturi sumus. Sufficiat nunc alios duos gravissimos Theologos adiicere. Primus est Paulus Comitulus vere dignus ut Theologus appelletur. Is *lib. 6. Respon. Moral. quæst. 8.* late demonstrat, Monachos peccare mortaliter, & excommunicatos esse, dum habitum ponunt, ut larvam fumant. Aliqua isthuc transferam. *Respondeo id, quod semper, tum in publicis meis scholis, tum in privatis responsis professus sum, cunctos Clericos, qui sacris initiati sunt, omnes Religionis approbatæ professos, sacrum habitum, quem tueri eos oportet, in illum fædum, qui ludionum, mimorum, & luperorum, convertentes culpam æterno supplicio dignam contrahere, & professes Religiosos excommunicationis censura implicari.... Angelus credit, non pertinere ad eum sententiam excommunicationis, qui intra Monasterium sine habitu esset: de quo ei contradicit Rosella, & communis opinio. Illud igitur maneat, COMMUNI DOCTORUM CONSENSU excommunicatum esse Monachum, qui aut larvarum, aut bacchationum causa habitum ubiicit.*

JACOBUS DE GRAFFIS *decis. Aur. de Reg. lib. 3. cap. 5. n. 77.* *Quarta. Religiosus dimittendo habitum, vel occultando propter ludum larvarum, etiam intra Monasterium peccat mortaliter: ut si veste feminea utatur, vel alia, quæ causa est lasciviæ. Hinc Rabanus inquit, quod contra naturam est, virum muliebria facere. Tum etiam, quia larva vestis diaboli est; facit Text. in cap. fucare de consec. dist. 5. & talem usum fuisse inventum a diabolo testatur candelabrum aurcum in append. c. 18. tum etiam ob multa inconvenientia atque mortalia, quæ evenire solent auxiliantibus ad induendum tali feminea veste, ac dum a mulieribus mutuo accipiuntur, & ex inspectione ludorum, & ex verbis scurrilibus provocantibus ad levitatem, nec non ex memoria præteritorum. Unde, cum se exponat periculo probabili cogitationis, oris, atque operis incidendi in peccatum mortale, mortaliter peccat.... Tum etiam propter scandalum evitandum, quod, etsi talis ludus exerceatur in Monasterio, tamen semper adsunt & laici, qui scandalizantur, dicentes, ubi est decus Clericorum?.... Et quamvis desint laici; semper tamen sunt viri Religiosi timentes Deum, qui scandalizantur.*

V. Verum ut ut sit de hac sententia, quæ excommunicationis poenæ obnoxios constituit Regulares habitum temere dimittentes intra Monasteria, nos pressius rem agentes, ad id, quod certum
penes

penes omnes veros Theologos est, causam revocamus. Itaque, quamvis in disputationem vocari possit, utrum Regulares in Cænobiis larvati, & Actores excommunicationem incurrant: extra tamen disputationis aleam positum existimamus, eos peccare, dum habitum temere, idest sine rationabili causa dimittunt. Hoc statuit, tanquam principium certissimum, Sylvester *ver. excom. 9. cas. 24.* his verbis: *Secundo nota, quod nunquam habitus a Religioso professo dimittitur sine rationabili causa quin peccet; quia adeo est annexus ossibus Monachorum, ut in quocumque loco consistentes &c.* Et hoc, ut dixi, omnes fatentur. Peccatum hoc mortale vel veniale est ex variis circumstantiis. Veniale evadere potest ex levitate, inconsideratione, & temporis brevitate. In sensu tamen expositæ nostræ sententiæ semper peccatum mortale, & gravissimum est. Et quidem duplici titulo: primo, quod, habitu sacro dimisso, vestes laicales viriles, secundo, quod muliebres induunt. Dum enim Actores sunt Theatrales, alter Principis, alter Reginæ, alter sponsi, alter sponsæ, ille servi, hic femulæ, iste amantis, ille amasiæ vices sustinet. Et ut a primo auspicemur, Regulares Comœdias repræsentaturi vestes viriles exquisitas pretiosas comparant, quæ pompam, vanitatemque redolent. Hæc autem vestium commutatio, etiam demptis legibus, quæ depositionem habitus sacri sine causa justa Monachis vetant, suapte natura ordinis perturbationem prodit. Quid enim deformius rectæ rationi, sanoque sensui, quam tonsos, Mendicantesque Fratres adscititiis, flavis, & pulvere respersis crinibus comatos, & sericatos spectare? Quid monstrosius, quam auratos, argenteosque pannos, atque vanissima mundana ornamenta illos ipsos induere, qui vi suæ professionis hirsutas, laneasque vestes deferre tenentur? Hoc sane, quacumque dempta lege, deformitatem præfert. Adde postea cujusque Ordinis Constitutiones, quæ præcipiunt patentem habitus delationem, potissimum cum Religiosi sese videndos sæcularium oculis offerunt. Adest ne vel leve vestigium prudenter præsumendi præfatas leges permittere Religiosis commutationem sacra vestis in vestem Theatralem, nedum laicalem?

VI. Sed ad alterum, quod potissimum est, momentum accedamus. Non modo laicales virorum, sed mulierum quoque vestes frequenter induunt Actores Regulares. Hoc porro exosum Deo est, & abo-

& abominabile, ut habetur *Deut. 22. v. 5. Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea: abominabilis enim apud Deum est, qui facit hæc.* Hunc Textum interpretans D. Ambrosius Epistola ad Irenæum abominationis causas quatuor assignat. Primo, cur homo, inquit, non vis videri, quod natus es? Cur alienam tibi assumis speciem? Cur mentiris feminam, vel tu femina virum? Suis unumquemque sexum induit natura indumentis... Secundo in avibus etiam propria ad vestitum est inter eos, & homines comparatio. In illis enim sexum naturalia ipsa indumenta discernunt... Alius certe est habitus Galli a Gallina. Nunquid illi mutant speciem suam? Cur nos mutare desideramus? Tertio mendacium & in verbo turpe est, nedum in habitu.... Quarto merito illic non servatur castimonia, ubi non tenetur sexus distinctio. Unde sequitur: *Abominabilis enim apud Deum est, qui hæc facit.*

VII. D. Thomas 1. 2. q. 102. a. 6. ad 6. Deuteronomii textum sub examen inducens, docet, legem ibi contineri, non ceremoniam tantum per Evangelicam abolitam; verum etiam & moralem, cui non minus Christiani, quam Hebræi obnoxii sunt. Quare non solum voluit Deus præfata lege Judaicum populum ab Idololatriæ cultu avocare, quem viri muliebri veste induti Veneri, & mulieres virilem præferentes formam Marti litabant; sed potissimum a luxuria, ad quam ejusmodi larvales ludi inducunt, retrahere. Prohibitum fuit eis, ne mulier indueretur veste virili, aut e converso. Primo quidem ad vitandum Idololatriæ cultum. Hujusmodi enim variis vestibus ex diversis contextis Gentiles in cultu suorum Deorum utebantur: & etiam in cultu Martis mulieres utebantur armis virorum, in cultu autem Veneris e converso viri utebantur vestibus mulierum. Alia ratio est ad declinandam luxuriam; nam per commixtiones varias in vestimentis omnis inordinata commixtio coitus excluditur. Quod autem mulier induatur veste virili, aut e converso, incentivum est concupiscentiæ, & occasionem libidini præstat.

VIII. Hunc eundem textum interpretatur D. Thomas 2. 2. q. CLXIX. a. 2. ad 3. decernitque hanc sexuum simulationem, quæ vestium commutatione fieri solet, suapte natura vitiosam esse. De se, inquit, vitiosum est, quod mulier utatur veste virili, aut e converso; quia hoc potest esse causa lasciviæ, & specialiter prohibetur in lege. Animadvertendum tamen est, hanc vestium commutationem,

sexuumque simulationem non sic esse suapte natura malum, quemadmodum est mendacium, fornicatio, blasphemia, idque genus similia, quæ nulla in circumstantia licita sunt: sed dicitur de se mala, ut furtum, quia absolute deformitatem, malique speciem præfert. Circumstantiæ tamen occurrere possunt, in quibus licitum sit viro uti muliebri veste, & e contrario, puta ad vitam servandam, vel ob aliquam aliam gravem necessitatem, ut explicat ibidem Angelicus. *Potest tamen hoc fieri sine peccato, propter aliquam necessitatem, vel causa se occultandi ab hostibus, vel propter defectum alterius vestimenti, vel propter aliud hujusmodi.*

IV. Præceptum ergo Deuteronomii partim positivum est, & ceremoniale, prout Hebræis datum, partim naturale. Quoniam illius transgressio quamdam ordinis perturbationem, sexuumque simulationem inducit. Et quamquam severius id Judæis vetitum fuerit ob peculiare Idololatriæ, cui erant propensi, vitandum periculum: nihilo tamen secius, prout naturale est, omnes adstringit Christianos, qui illud non servantes semper, necessitate, rationabilique ablata causa, peccant, venialiter quidem, si ex animi fiat levitate ad breve tempus, & inconsiderate; mortaliter vero, (ut colligi ex Angelico videtur) si animo deliberato, si ad aliquam profanam, ludicramque Comœdiam, trium circiter horarum spatio, coram Religiosorum multitudine peragendam, fiat.

X. His, tanquam certissimis principiis constitutis, quis est, qui non videat gravissimum scelus, quod perpetrant Regulares viri, dum Comœdorum induunt insignia? Gravissimum scelus dixi, quoniam Regulares plura, quam de mundo homines, flagitia perpetrant. Primum enim peccant, quod propriæ Religionis habitum absque rationabili causa deponant. Peccant, quod laicales vanissimas vestes: peccant, quod femineas: peccant, quod Theatrales: peccant, quod larvales induant. Nihil in præsentia dicam de Personæ consecratæ, nihil de loci sacri profanatione, nihil de scandalo, de lasciviæ periculo, aliisque pluribus flagitiis, quæ ex pestifero abusu necessaria fere consequuntur proficiscuntur; quoniam hæc omnia ob oculos ponam capite sequenti; ubi quoque Prælatorum, hunc abusum permittentium, & spectatorum crimina manifestabo.

CAPUT II.

Regulares Comædorum personas agentes in suis Cœnobiis, & Comædias Ethnicorum fabulis permixtas repræsentantes, gravissime peccant, quia Christiani, quia Religiosi. Prælati triplici capite peccant, quia Christiani, quia Religiosi, quia Superiores.

I. **U**T expositam evincamus conclusionem, nihil aliud præstandum nobis est, nisi principia, quæ superius constituta sunt, in memoriam revocare. Comædiæ, sive tragoediæ, quæ hodie in Theatris peraguntur, omnibus circumstantiis inspectis, sunt reipsa Christianis omnibus illicitæ. Regulares in suis Cœnobiis sæpe illas ipsas comædias, aut tragoedias, aut tragicomædias, quæ in publicis Theatris recitantur, in suis Cœnobiis repræsentant, vel certe illis simillimas, nempe, quæ Ethnicorum fabulas, quæ rei amatoriaræ artes, & strategemata, quæ humanarum passionum secretum idioma ad vivum voce, gestu, animique permotio- nibus exprimunt: utinam casto semper, quod gratis concedere velim, sermone. Porro, si hæc omnia Christianis ipsis vetita sunt, quanto magis Religiosis viris, qui, præter vanitatum, mundi- que pomparum ejurationem in Baptismatis Sacramento factam, poenitentia, castitatis, ac sublimis Evangelicæ perfectionis statum profitentur? Hanc rationem mirum in modum confirmat Angelicus in 4. dist. 16. ar. 2. dicendum, inquit, *ad primam quæstionem, quod ludorum triplex est differentia. Quidam enim ludi sunt, qui ex se ipsis turpitudinem habent. Et tales ludi ab omnibus vitandi sunt, PRÆCIPUE A POENITENTIBUS, qui per fletum peccatum corrigere debent; sicut ludi, qui in Theatris agebantur, ad luxuriam provocantes.* Peccant graviter, quia Christiani. Peccant vero gravissime, quia Religiosi. Perpendas, velim, hoc verbum: *agebantur.*

II. Istius rationis vis, ut magis eluceat, votum castitatis, quod Regulares emittunt, meditandum paululum est. Enim vero, quo magis oblectamenta aliqua vetita nobis sunt, eo fortius in eadem abripimur. Nulla passionum humanarum vehementior in hominibus, quam libidinis concupiscentia, ad naturæ propagationem

cuique ingenita, & peccati originalis igne succensa. Porro, si omnes, ut commune habet proverbium, nitimur in vetitum; acutioribus fane concupiscentiæ stimulis aguntur illi, qui voto castitatis adstricti sunt; nisi (quod magnopere notandum velim) & remedia, quibus indomita, & crudelis fera cohibetur, executioni mandentur, & præsidia illa omnia adhibeantur, quæ servandæ pretiosissimæ castitatis gemmæ necessaria sunt. Privatio namque, ut aliud fert proverbium, appetitionem parit. Heinc Sacrorum Ordinum Patriarchæ, peroptime tam sublimis voti custodiendi difficultatem agnoscentes, innumera præsidia ad tantæ virtutis conservationem necessaria, jejunia videlicet, preces, vigiliæ nocturnas, rigidum vestitum, asperum lectisternium, pudorem, modestiam, oculorum, omniumque membrorum in incessu, statu, & habitu custodiam præscribunt. Mutuum in proprias cellas ingressum, potissimum juvenibus, reciprocos tactus, verba, vel facta scurrilia severissime vetant. Porro hæc omnia spectaculorum tempore violantur, & penitus conculcantur. Isthic vanus, fulgidusque vestitus, scurrilia verba, sermones non semper prorsus pudici, tactus mutui, profani amoris picturæ vividæ, lautiores epulæ; ne multa: efficaciores concupiscentiæ stimuli, & fomenta undique fervent.

III. Verum enim vero, ut huic argumentationi splendidior lux accedat, illud est perpendendum, quod in medium afferri solet in istarum Comoëdiarum defensionem; videlicet quod usus spectaculorum peccatum mortale foret gravissimum in Religionibus severioris instituti: secus in aliis Ordinibus mitioris disciplinæ, in quibus comoediæ, larvæque permittuntur ad animum relaxandum, recreandumque. Quid? Larvæ & spectacula sunt vel ipsis severissime institutis Fratribus, jejuniiis, precibus, & tot divinæ gratiæ præfidiis munitis obscurandæ castitatis occasio; secus vero Religiosis suavioris Instituti tot repagulis destitutis? Si fortes, & in cælesti militia belligeros viros spectacula fascinant, & a Dei via abducunt, aut, ut abducant, periculum est, quam stragem inermium, & delicatorum hominum non edent? Ecquis pro dignitate lugere valet funestissimum illud castitatis naufragium, quod tot Novitii, tot juvenes experiuntur post peracta spectacula? Proh Deum! Quæ in pœnitentibus præteritorum criminum recordationes? quæ delectationes, qui stimuli, quæ desideria, qui æstus, quæ bitumina, tum

in actoribus, tum in spectatoribus. Quæ spectra, quæ monstra mediis spectaculis in eorum mentibus, cordibusque non depinget Dæmon? Quid est tam turpe, quid tam impudens, quid tam obscœnum, quod non suggerat, ad quod non incitet, non instiget, non urgeat?

IV. Satis multa fecisse verba mihi videor de damno, quod castitatis solènni voto inferunt spectacula: restat, ut de Monasticæ paupertatis læsione, cæterisque gravissimis malis disseram. Et primum, quod spectaculorum occasione paupertatis violetur votum, haud est ambigendi locus. Congruunt ne paupertati Mendicantium expensæ illæ, quæ in Theatricis apparatusibus, in scenarum constructione, in tot accensis luminibus infumuntur? Quid de pecuniis in conducendis larvis, & actorum vestibus dicam? Quamquam non raro commodato hæc accipiantur. Quid de temporis dilapidatione tum in memoriæ commendandis, tum in peragendis Comoediis? Quo tempore in obsequium Domini, cui seipsos totos voverunt, adlaborare tenentur, Diaboli præstigiis operam navant. Nonne gravissime contra justitiam peccaret servus, si tantum temporis Domini sui servitio subtraheret, ut illud in rebus ad Dominum nihil attinentibus, immo in ipsum injuriosis prodigeret? Nec illæsum remanet obedientiæ votum. Quandoquidem Prælati aut resistunt, aut annuunt. Si resistunt, licet ob majora vitanda scandala non vetent, non ob id inobedientiæ crimen evadunt delinquentes. Si annuunt, tam Prælati, quam Subditi cujusdam inobedientiæ adversus Regulam, id prohibentem, rei evadunt.

V. Sunt hæc maxima, sed minora non sunt, quæ sequuntur. Quandoquidem spectacula isthæc præter occasionem gravissimam, quam præbent transgrediendi vota, obicem ad omnia Monasticæ disciplinæ exercitia opponunt. Tibi ob animum siste Actorum mentes toto illo tempore, quo & memoriter discunt, & e profcenio recitant comoedias suas. Quæ, amabo te, obstacula non sunt hæc ad meditationem, ad sacram lectionem, ad persolvendas in Choro horas attente, & devote? Quæ mentium distractiones, vagationes, quæ imagines diu impressæ non remanent, quæ a Dei cultu avocant, devotionem extinguunt, cor aridum, & divinis rebus obtusum, ineptumque constituunt? Quid de sacrosancto Sacrificio dicam? Quis Christianorum religioni sibi non verteret, hac

hac nocte Comœdum agere, & crastina die ad sacram percipiendam communionem accedere? Nonne vel mitiores Theologi curant, ut sæculares, tum viri, tum mulieres, die saltem antecedente Sacramentalem communionem a spectaculis abstineant? Et Sacerdotes Dei, & Sacerdotes Monachi hodie comœdos in Theatris agunt, & crastina die, Dei filium immolare audent? Si negemus, dum hæc scribo, commoveri, sane mentiar. Irascebatur Hieronymus, quod mundani homines hodie essent in gurgustio, cras in sacrario, jam inter saltatores, jam inter Clericos. Quæ porro jacula non intorqueret in Sacerdotes Monachos, si illos videret nunc Comœdos in Theatro, nunc Sacrificatores in Altari? Hac nocte amatæ, vel amantis feminæ personam sustinere, illius amoris (proh pudor!) deliramenta voce gestuque referre; & paucis post horis Sacerdotis Evangelici altissimum agere ministerium, sacrisque operari? Verum hæc portenta amarissimis lugenda lacrymis potius sunt, quam latius amplificanda.

VI. Accedunt ad hæc omnia immanissima scandala Christianorum, atque Hæreticorum. Dum in aliquo Cœnobio hæc spectacula Regulares peragunt, universæ Civitati copiosam obloquendi materiam exhibent. Ipse audiivi sæculares homines obmurmurantes, quod immodestius, quod impudentius in Cœnobiis, quam in publicis Theatris comœdiæ nonnumquam repræsententur. Et quando obscœnitas, aut impudentia abest, tunc aut nimiam in tali Actorum infami arte imperitiam, aut nimiam stupiditatem accusant. Et certe vix exprimi potest præjudicium illud gravissimum, quod ejusmodi spectacula inferunt vel ipsi doctrinæ Evangelicæ. Nam si e suggestu adversus spectacula declamamus; confestim auditores reponunt, hæc in ipsis Cœnobiis peragi. Atque adeo inutilem ex hac parte reddunt divini Verbi prædicationem, inutilem librorum lectionem. Nihil præterea tantum ansæ Romanam carpendi Ecclesiam Hæreticis subministrat, quam hæc Cœnobitica spectacula. Improperat præ aliis Dallæus Calvinista Catholicis, quod ad Sacram Quadragesimalem abstinentiam se accingant bacchanalium dierum celebratione; quod Ethnicorum larvales, & scenicos ludos quotannis ex instituto renovent; quod his putidissimis superstitionibus ad Christiana jejunia se præparent; atque adeo, ceu Idololatriæ reos illos traducit, & diffamat. Reponimus nos, hæc esse prævarican-

tis

tis multitudinis deliria, malorum Catholicorum dissolutiones, quas Ecclesia nostra detestatur, exhorret, & pro viribus impedire conatur; idque dumtaxat extremo dolore permittit, quod impedire nequit. Hac via nullo negotio Hæreticorum calumnias diluimus. At dum exprobrant, similia a Religiosis, a Sacerdotibus, in ipsis fieri consecratis Cœnobiis, videntibus, & consentientibus Prælati, fortius urgent, & veluti ad incitas nos redigunt. Nec aliud opponere valemus; nisi quod ejusmodi Sacerdotes desciscunt a sua professione talia agentes; reosque esse sacrilegæ profanationis, plurimumque flagitiorum fontes, tam subditos, quam Prælatos.

VII. Et revera sacrilegium enorme foret, larvas, Comœdias, vel Tragoedias in Ecclesia exercere, quem abusum tot Concilia damnarunt, quoniam Ecclesia Templum est solemnem benedictione Deo consecratum. At vivum Dei Templum sunt Sacerdotes solemnem trium votorum professione Deo consecrati. Violant ergo suam professionem, propriæ dignitatis splendorem obscurant, divinumque profanant Sacerdotium. Cœnobia loca sacra sunt, & ab Ecclesia immunitatis privilegio donata. Sacrilegium ergo sapit, isthic comœdias repræsentare. Adeo hoc verum est, ut vel ipse Lutheranus *Bergerius* illud confirmet his verbis *cap. IV. de Personis §. IX. & X. Quod si etiam Clerici, & Ministri Ecclesiæ, ut supra evictum, LARVATIS CHOREIS NON ADESSE debent, vel interesse: qua tandem ratione permitti potest, ut in Ecclesiis ipsis, quibus Clerici serviunt... tale quid fieret? ... Quæ vero de templis dicta, illa etiam de aliis piis locis, ac Religiosis, scilicet Monasteriis, seu Religiosis domibus, ædibus, & Collegiis Canonorum &c. Plurima alia, quæ hæc spectacula in Monasteriis peracta consequuntur, mala recensere possem. Quot hac occasione e Cœnobiis furtivi egressus? quot mulierum larvatarum intra Cœnobia clandestini ingressus? quæ commestationes, quæ crapulæ? Ne multa. Passerinus vir egregius *tom. 2. q. 187. n. 344.* ex hac corruptela Religionum dissolutionem proficisci docet. Inde est, quod nedum in Religionibus observantioribus, sed in omni Religione Prælati hujusmodi pestes & ludos voluptuosos, nulla consuetudine obstante juxta sancita in Concilio Trident. *sess. 22. c. 1. extirpare debent, & graviter peccant si id non faciunt, & si hujusmodi ludos permittunt & multo amplius si dant licentiam eis ludendi suis subditis. Manifestum enim**

enim est, quod per usum horum ludorum sub prætextu recreationis Fratrum, sternitur via ad dissolutionem Religionis, & præcipue Sancta paupertas convertitur.

VIII. Quod si unico conspectu omnia crimina quæ Regulares in suis Coenobiis spectacula agentes perpetrant, commeditari aves, ob animum, mentemque sistito habitus Monastici temerariam dimissionem, absque rationabili causa; vestium laicarum fastum, & vanitatem olentium assumptionem; larvas, & insignia Theatrica; Histrionum, Comœdiarum, Tragoœdiarumque repræsentationem suapte natura turpem; castitatis violationem, aut violandæ gravissimum periculum; paupertatis Evangelicæ læsionem; Monasticæ disciplinæ perversionem; dignitatis Sacerdotalis prostitutionem; loci sacri profanationem; Christianorum offendicula, Hæreticorum scandala, & gravissimam Catholicæ Religionis ignominiam. Hæc & alia plurima, quæ ex Coenobiticis spectaculis consequuntur, mala, quæve derisioni, sibilisque sanctum *Fraternitatis* nomen exponunt, longius persequi possem. Sed indicasse sufficiat.

IX. Ex his omnibus quatuor collige, *Primum*, juxta communem Doctorum sententiam Religiosos dimittentes habitum Religionis intra Monasterium, ut larvas assumant, & spectacula peragant, excommunicationis poenam incurrere. *Alterum*, secundum omnes Theologos (si unum aut alterum nullius nominis, aut auctoritatis excipias, quive quæstionem ex instituto non tractant) peccare mortaliter, immo plura gravissima crimina perpetrare. *Tertium*, Prælatos, & Superiores omnium flagitiorum, quæ spectacula consequuntur, reos esse. Subditorum scelera in illorum capita regeruntur. Futilis est excusatio, qua se defendere solent, videlicet, se impedire non posse: quandoquidem, si iniquitatem abrumperere nequeunt, cur sponte judices fiunt contra divinum mandatum? *Quartum*, spectatores omnes, sive Religiosos, sive laicos, qui his spectaculis interfunt, qui manus porrigunt, graviter peccare.

CONSECTARIUM MEDITANDUM

I. Viri Claustrales, homines, quemadmodum cæteri, sunt eadem carne, eadem concupiscentia affecti, iisdem appetitionibus obnoxii. Tunica, Capucium, Cuculla, Biretum, solitudo, jejunia, preces, & cæteræ Monasticæ disciplinæ sanctiones præsidia sunt,

sunt, & quidem valida castissime divinæ legis custodiendæ, & efficacia humanarum appetitionum antidota. Cæterum passiones non auferunt, carnis rebellionem non tollunt, concupiscentiæ ignem non extinguunt, superbiæ, vanitatis, ambitionis, aliorumque vitiorum radicem non evellunt. Quamobrem, dum audio Claustralem aliquem in quodcumque crimen gravissimum, turpissimumque lapsum, nullum mihi ingerit scandalum, sed illius me valde miserescit, & imbecillitatem meam recogitans, sacro pavore tactus, gratias Deo ago, quod in gravius ipse non sim prolapsus. Nec enim peccatum committit homo, quod committere alter homo non possit, si subtrahat manum Rector, a quo factus est homo. Tum cum Paulo dico: *Itaque qui se existimat stare, videat, ne cadat.* 1. Cor. x. & ad Galat. vi. *Qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.* Hæc, & alia divinæ prædestinationis arcana commeditantem nullus Religiosorum hominum lapsus, etsi enormis, me admiratione defixum tenet.

II. Verum enimvero, cum mihi menti sisto triginta, quinquaginta, centum Religiosorum Conventum, quorum alii Prælati, alii Theologi, omnes sacris initiati, Divini depositi custodes, dum istorum video alios Comoedos agentes, alios spectantes; dum serio mecum reputo, omnes, vel plerisque in id conspirantes, quin nemo unus vocem contra extollat, immo omnes aut hilares plaudant, aut timidi conniveant; fateor, me tunc partim dolore, partim stupore correptum, perinde, ac si abominationem in loco sancto in Domo Dei stantem aspicerem. Crescit admiratio, dum recogito, hos Dei Sacerdotes, Theologos, Prælatos hæc peragere conscientia tranquilla, licita, & honesta omnia propugnantes. Quin seniores, doctioresque nonnullos audivi dicentes hæc ludicra spectacula juvenibus permittimus, ne e Claustro exeant, pergantque ad publica Theatra. Papæ! In Claustro invehunt pestem quæ omnes inficiat, ne aliquis foris inficiatur? Alii elato supercilio, Magistrali tenore, veluti ex tripode pronuntiant, hæc peragenda juvenibus esse, ut modum concionandi addiscant, ut frontem frangant, fiantque strenui divinæ legis præcones. Proh inaudita portenta! Ex gymnasio Comoedorum, & Tragoedorum, ne dicam, ex ara Epicuri, Apostolicæ prædicationis forma perdiscenda est? Oratio-

ne altius hæc exaggeranda non sunt : sed profunda humilitate quifque meditetur tremenda, funesta, & formidanda divinæ vindictæ flagella, errorum caliginem, cæcitatis tenebras, quibus circumfusi eorum aliqui sunt, qui ad illuminandum Dei populum vocati fuerant.

CAPUT III.

Auctoritate BENEDICTI XIV. Sapientissimi Regnantis Pontificis Comædiæ nonnullorum Claustralium improbantur. Novissimi Casuistæ laxam, scandalique plenam doctrinam in favorem Clericorum, qui Comædiis assistunt, execratur Pontifex Summus.

I. **Q**Uamquam superiore Dissertatione cap. 23. produxi laciniam sequentis testimonii BENEDICTI XIV. lubet nihilominus illud nunc integrum referre in suo insigni opere de *Synodo &c. lib. 7. cap. LXI. p. 528.* ubi plura Synodalia Decreta laudat, & refert adversus Clericorum venationes, choreas, & comædias. Pauca ex multis transcribam. Inquit itaque „ Has sanctissimas leges renovavit S. Carolus Borromæus in suo I. Concilio Provinciali *part. 2. (Act. Ecclesiæ Mediolan. par. 1. pag. 19.)* ita decernens „ *Clerici personati non incedent, choreas privatas, aut publicas non agent, nec spectabunt... Fabulis, Comædiis, & bastiludiis, aliisque profanis, & inanibus spectaculis non intererunt, ne aures, & oculi sacris officiis addicti ludicris, & impuris actionibus, sermonibusque distracti polluantur.* Sancti Caroli vestigia calcarunt „ Patres Concilii Burdigalensis anni 1583. can. 21. (t. 10. Collect. Hard. col. 1359.) Bituricensis a. 1584. tit. 25. can. 6. (ib. col. 1486.) „ Aquensis an. 1585. tit. de Vit. & Hon. Cler. (ibid. col. 1583.) idem, „ iisdemque fere verbis edicentes, quod illa statuerat; & S. Franciscus Salesius in suis Synodalibus Constitutionibus par. 3. tit. 4. „ ipso facto a Divinis suspensos vult Sacerdotes eo sceleris devenientes, ut choreas nedum spectare, sed & ducere auderent. 12. Nimis porro laxa, ne dicam aperte erronea, & scandalosa est doctrina, quam tradit Lucius Ferraris in sua Bibliotheca Canonico-juridica tom. 2. v. Clericus art. 4. num. 17. ubi etsi fateatur, non „ esse Clericis permittendum Comicos agere, seu Comædiarum Acto-

„ Actores esse; attamen a gravi culpa eosdem absolvit Comoedias
 „ spectantes, quantumvis turpes, atque obscœnas, dummodo ex
 „ illarum auditione nullum sibi imminere prævideant probabile
 „ periculum lapsus, eorumque præsentia nullum in populum inge-
 „ rat scandalum: *Verum (ait) si comoediæ audiantur ob solam va-*
 „ *nam curiositatem, absque probabili periculo lapsus, etiamsi res tur-*
 „ *pes repræsententur, & modus repræsentandi sit turpis, Probabi-*
 „ *lius est non esse peccatum mortale, cessante scandalo, quod modo*
 „ *videtur cessare, & non esse, quia frequentissimum est Clericis Co-*
 „ *mædiis interesse:* quis enim est, qui non intelligat, rerum obscœ-
 „ narum vel solam narrationem pravos animi motus in audienti-
 „ bus excitare, eosque sensim ad interitum disponere juxta illud
 „ Apostoli effatum 1. ad Cor. 15. *Corrumpunt bonos mores colloquia*
 „ *mala:* Qua igitur ratione, quo pacto evenire poterit, ut suæ spi-
 „ ritualis ruinæ periculum declinet, qui earumdem turpium rerum
 „ Theatrali interest repræsentationi, quæ plus certe efficacitatis ha-
 „ bent ad spectatorum mentes perturbandas, animos commoven-
 „ dos, & tandem ad peccatum inducendum? Quocirca etiam *mollio-*
 „ *ris Ethices* sectatores ejusmodi Comoedias damnant, & nedum
 „ Clericos, sed laicos quoque eas inspicientes vix unquam gravem
 „ culpam evadere, communi calculo docent cum D. Thoma in 4.
 „ dist. 16. quæst. 4. art. 2. quæstiunc. 2. *Ad secundam quæstionem,*
 „ *dicendum, quod hujusmodi spectacula, si sunt rerum turpium, &*
 „ *ad peccatum provocantium, studiosa eorum inspectio peccatum est,*
 „ *& quandoque in eis tanta potest libido adhiberi, ut sit etiam mor-*
 „ *tale, unde a tali inspectione omnes se arcere debent.* 13. Superva-
 „ caneum autem reputamus pluribus prosequi hoc cæteroquin gra-
 „ vissimum argumentum, quoniam jam illud copiose pertractavi-
 „ mus in nostra notif. 37. & notif. 76. ubi plura in comoediarum,
 „ & chorearum detestationem ex probatis Autoribus excerpta ac-
 „ cumulavimus.

II. P. Lucius Ferraris deceptus ex novo Casuistica Probabilita-
 tis modo, cui inhæret, in præfatam laxitatem scandali plenam la-
 psus est. Nihil frequentius occurrit in modernis Moralistis, quam
 argumentatio P. Lucii Ferraris. *Communiter, frequenter hoc fit: er-*
go licitum est. Ergo probabile est, carere vitio. Hac nova ratiocinan-
 di methodo usus est citatus Auctor. Inquit enim: *scandalum modo vi-*

detur cessare, & non esse; quia frequentissimum est Clericis Comœdiis interesse. S. Cyprianus, & passim alii Patres declamant contra ejusmodi gravissimum errorem, nempe = Coepit esse licitum, quod publicum est. Clerici *frequentissime* interfunt Comoediis hodiernis obscœnis, turpibusque, frequentissime larvati incedunt. Ergo scandalum nullum. Ergo *probabile* est non peccare. Hæc est nova methodus probabilistica a simplicitate Evangelica aliena. Siquidem Evangelica Theologia sic argumentatur: *Frequentissime* obscœnis Comoediis assistunt Clerici. Ergo gravius est scandalum, enormius crimen, & populo Christiano perniciosius. Quis Christianorum sibi vitio vertet frequentare Comoedias turpes, obscœnasque, quas publice frequentari vident a Clericis? Sed hoc obiter.

III. Laudatus P. *Ferraris*, ad hoc quod attinet, non erravit. Comoedias hodiernas turpes, & obscœnas merito appellavit. Sed in hoc erravit, inquit Pontifex Summus, quod docuerit Clericos frequentissime his Comoediis adstantes mortaliter non peccare.

IV. His præmissis, hanc ex doctrina sapientissimi Pontificis BENEDICTI XIV. formo argumentationem: Pontifex Summus improbat tamquam laxam, & scandali plenam, ne dicam erroneam, doctrinam P. *Lucii Ferraris*, quod doceat, posse Clericos absque peccato mortali interesse Comoediis hodiernis turpibus obscœnisque, licet neget licere Clericis Comoedos agere. Quid si docuisset non peccare Clericos, qui Comicos agunt in Theatro? Tum sane plusquam laxam, & manifeste erroneam pronuntiasset ejusdem opinionem. Quod si Clerici mortaliter peccant, dum Comoediis interfunt; & gravissime peccant, si Actores fiunt. Quod crimen, quod scelus perpetrant Clerici, & Sacerdotes Cœnobitæ, dum Comoedias turpes obscœnasque intra ipsa sacra Claustra repræsentant? Dum alii spectatores, alii actores sunt? Tametsi laxioris doctrinæ assertor P. Lucius Ferraris ausus asserere non est, posse Clericos absque peccato mortali Comicos agere: at reperiuntur Theologi Regulares, qui doceant, reperiuntur Superiores Regulares, qui sua auctoritate probent, reperiuntur integri Conventus aliquorum Claustralium, qui ore & opere confirmant licitam comœdiæ corruptelam. Aut ergo sustinent se honestum officium exequi, dum Comoediam spectant, dum Comicos agunt, muliebri etiam veste induti, earumque fabellas, turpesque amatorios sermones proferentes: aut

fatentur se peccatum perpetrare. Nulla hic evadendi via. Si primum: non laxam, non scandalosam modo, sed temerariam, sed erroneam, ut ex adducta Pontificis Maximi sententia evidentissime infertur, opinionem defendunt. Aut fatentur secundum se, nempe mortaliter, peccare. Et tum quid mihi concludendum? Peccant ergo Claustrales, dum Comœdos agunt, dum Comoediis assistunt, dum sacra Claustra sacrilega corruptela profanant: & tamen quotidie celebrant illis ipsis integris hebdomadibus, in quibus talia perpetrant. Hac nocte amatæ, & amatorculi personam sustinent in Theatro: & sequenti die Evangelicam Cathedram ascendant. Hac nocte profana, impudica, indumenta muliebria, & orto sole sacros Sacerdotales apparatus induunt. Hac nocte obscœna Poetarum drammata, castrina die sacrosancta Christi Evangelia, recitant. Absit imposterum a claustris, absit a Personis Deo sacris corruptela, ne in laicis quidem locis, & hominibus toleranda.

CAPUT IV.

Quædam sophismata, quæ opponi solent, diluuntur.

I. **D**UO rationum genera allegare defensores spectaculorum m^o solent, quæ in Monasteriis peragi consuecunt, alterum ab auctoritate Casuistarum, alterum ab humano ratiocinio petitum. In præsentia ratiunculas, quæ communiter obtrudi solent, dispellam; capite vero sequenti Casuistarum auctoritates excutiam.

II. Opponunt, nullam extare legem, quæ expresse prohibeat aut agere, aut spectare Comoëdiarum repræsentationem, larvasque induere: tum ergo id erit &c. Similia obtrudebant Christiani voluptatum amatores tempore Tertulliani, qui lib. de spect. cap. xx. sic respondet. *Quam vana igitur, immo desperata argumentatio eorum, qui sine dubio tergiversatione admittendæ voluptatis obtendunt, nullam ejus abstinentiæ mentionem specialiter, vel localiter in Scripturis determinari, quæ directo prohibeat hujusmodi conventibus interesse servum Dei.*

III. Desperata sane defensio hæc est, quæ leges prohibentes Religiosis spectacula, larvasque requirit; si nil frequentius in Scripturis, Patribus, & Conciliis occurrit, quam canones, qui Christianis
omni-

omnibus, nedum Clericis, & Monachis hunc vetant abufum. Quid quaeso, significat illud D. Pauli ad *Rom.* 12. *Nolite conformari huic seculo?* ubi hæc inter alia scribit S. Thomas: *Conformatur etiam huic seculo, qui vitam seculariter viventium imitatur.* Quorsum spectant tot textus sancti? *Beatus homo, qui non respexit in vanitates, & insanas falsas.* psal. 39.? Quorsum? *Averte oculos meos ne videant vanitatem.* Quorsum? *Turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinent &c. nec nominentur in vobis?* Hæc urgent Christianos omnes; quanto ergo magis Religiosos? Leges non vetant Religiosis larvas, & Comoedias. Quid ergo vetant omnes Monasticæ leges, dum jubent patentem habitus gestationem? Quid vetant sacri Canones, dum prohibent temere illum dimittere? Sed quid in re apertissima immoror.

IV. Secundo opponunt consuetudinem jam receptam peragendi in nonnullis Monasteriis comoedias, & tragoedias &c. Hæc, quæ consuetudo vocitatur, est sacrilega corruptela. Ubi vel una isthic ex pluribus conditionibus necessariis ad veram consuetudinem? Anne rationabilis? Anne bonum commune Monasticæ disciplinæ promovens? Aut saltem illi non repugnans? Abufum adeo exitialem, adeo pestiferum, consuetudinis privilegio ornare audes? Consule, quæ de consuetudine latius alibi disputata sunt.

V. Objiciunt 3. quamquam vetitus est Religiosis usus larvarum, habitus dimissio, spectaculorum repræsentatio; non ita severe tamen hoc accipiendum est, ut neque in Monasterio id liceat. Quoniam tunc nullum est evagandi periculum. Ex alia parte etiam Religiosis solatia, & oblectamenta aliqua congruunt ad animi levamen, & exhilarationem. Quandoquidem vel in ipsis Religiosis ludicra quædam verba, vel facta jocosa virtutem sapiunt Eutrapeliæ.

VI. Pudeat viros alioqui non indoctos ad virtutem Eutrapeliæ revocare ludos larvales, aleatorios, & scenicos. Ne multa verba faciam, quæ hac de re scribit Angelicus, transcribam ex 2. 2. q. CLXVIII. a. 2. c. *In hujus vitæ conversatione quædam requies cum ludo habetur. Et ideo oportet interdum aliquibus talibus uti. Circa quæ tamen videntur tria præcipue esse cavenda. Quorum primum, & principale est, quod prædicta delectatio non quærat in aliquibus operationibus, vel verbis turpibus, & nocivis. Unde Tullius dicit in 1. de Offic. quod unum genus jocandi est illiberale, petulans, flagitiosum,*

sum, obscœnum. Aliud autem attendendum est, ne totaliter gravitas animæ resolvatur. Unde Ambrosius dicit in 1. de Offic. Caveamus, ne dum relaxare animum volumus, solvamus omnem harmoniam, quasi concentum quemdam bonorum operum. Et Tullius dicit in 1. de Offic. Quod sicut pueris non omnem ludendi licentiam damus, sed eam, quæ ab honestis actionibus non sit aliena, sic in ipso joco aliquod probi ingenii lumen eluceat. Tertio autem attendendum est, sicut & in omnibus aliis humanis actibus, ut congruat personæ, temporî, & loco, & secundum alias circumstantias debite ordinetur; ut scilicet sit tempore, & homine dignus, ut Tullius dicit ibidem... Et ideo circa ludos potest esse aliqua virtus, quam Philosophus Eutrapeliam vocat. Conferas nunc, velim, ludos scenicos, larvales, repræsentationes Theatrales, & omnia, quæ in similibus comoediis peragi solent. Dic, quæso, ad virtutem moralem ne pertinet, quod Religiosus, quod Sacerdos femineam induat vestem, quod Comoedum agat in loco sacro, tempore bacchanaliorum? Congruunt ne hæc omnia Personæ, loco, & temporî? Collige quam vane, & inepte disputent duo aut tres Casuistæ, qui ejusmodi spectacula Cœnobitica ad Eutrapeliam revocant, simulque peccata, ut minus, venialia esse confitentur. Doctissimus Bossuetus doctrinam S. Thomæ, qua abutuntur non pauci, ample & luculenter exponit.

VII. Nulla ne ergo, repetunt, ludicra delectatio, nulla animi exhilaratio congrua Religiosis erit? &c. Audi D. Joannem Chrysostomum tibi respondentem *hom. xxxviii. in Matth. Quæ nobis igitur deinceps excusatio erit, cum nos Cælorum Cives, Cherubinorum Choro adscripti, Angelorum consortes, barbaris hac in re pejores sumus cum liceat SEXCENTAS ALIAS his majores voluptates reperire? Si vis enim animum recreare, vade ad pomaria, ad fluvium, ad stagna: hortos contemplare: cicadas audire canentes: Martyrum sepulcra frequenta: ubi corporis valetudo, animæ utilitas, nihilque damni. Nulla post factum pœnitentia, & post illa spectacula.*

VIII. Opponunt 4. ejusmodi spectacula in Cænobiis palam fiunt, vel in ipsa Urbe Roma. Dicendum ne erit, ejusmodi spectatores peccare illuc convenientes? Peccarent porro, si spectacula illicita forent. R. Quid si dixero innumeros, quin omnes Dei homines hæc spectacula execrari? Quid si dixerim, ejusmodi Ecclesiasticos spectatores reapse peccare? Immo aperte ajo, eo gravius delinquere,

re, quo in altiore sunt dignitate constituti. Deberent namque auctoritate sibi a Deo data uti ad convellendos abusus istos, & corruptelas. Quid nomen *Romæ* obiicis? *Romæ*, sicuti *alibi*, plura permittantur mala necesse est, quæ impediri nequeunt. Decreta Romana, quæ laicis larvas, ludosque scenicos quandoque permittunt, non approbant abusum; sed, ne latius serpat, modum imponunt: sicut meretricandi artem non approbant, dum in quibusdam Civitatis angulis habitare meretrices jubent. Desperatum effugium vitiosorum hominum istud est, qui, ut sceleribus suis cuiusdam honestatis velum prætendant, *Romæ* similia peragi obgannunt. Leges, Canones Constitutiones, quæ *Romæ* conduntur, non hominum mores nobis opponant, si valent. Illas, ut honestas, ut Sanctas defendimus; secus istos. Quin addiderim: nil mirum ex una parte viris prudentibus esse deberet, etiamsi *Romæ* pejora, quam *alibi*, crimina serperent. Quoniam Civitas illa Exteriorum fere Civitas est. Illuc ex quacumque Orbis parte gentes, nationesque variæ confluunt. Nil porro æque ad mores corrumpendos confert, quam Nationum diversitas, ut compertum est. Quid ergo illius Civitatis abusus obtrudis, ut tuis vitiis patrocinium quæras? Desiderandum fane ex alia parte esset, expetendumque, ut Augustæ illius Civitatis incolæ eam morum præferrent integritatem, quæ Religionis, quam profitentur, sanctitati responderet. Quicumque tamen sint hominum mores: doctrina, professio, Religio Sancta est. Et ex istius Religionis institutionibus, non ex hominum consuetudinibus regulæ honesti, vel inhonesti repetendæ sunt. Verum de hoc alias.

C A P U T V.

*Alia sophismata ab auctoritate Casuistarum quorundam
petita evertuntur.*

I. **P**rimum lectorem moneo, neminem, quem ego viderim, si-
ve ex Theologis, sive ex Casuistis, quæstionem a me ha-
ctenus discussam ex instituto, & omnibus circumstantiis spectatis,
versare. Non pauci utique de spectaculis Cænobiticis disputant;
sed alii adeo impeditæ, & confuse, alii tam evidenter sibi contra-
dicen-

dicentes, ut nihil omnino vel levissimæ probabilitatis ex illis erui possit in favorem depravatæ corruptelæ. Si tamen aliqui mihi ignoti oppositam defenderent opinionem, errorem manifestum propugnarent. Addo, cautissime legendos esse non paucos Moralistas recentes, qui, quod publicum est, aliquo probabilitatis cæmento incrustare student. Multitudo peccantium grave illis est probabilis honestatis fundamentum. Et si istorum unus aliquam laxam opinionem evulgat, continuo multi eandem adoptant. Quot erunt, qui opinionem *P. Lucii Ferraris* ambabus ulnis suscipient? Quot erunt, qui dicturi sunt, Pontificem ut doctorem privatum (quod quidem verum est) illam improbare? At non propterea minus laxa, & scandalosa est. Sed in examen veniant, quos pro ludis Theatralibus stare opponere solent.

II. Citantur itaque Sylvester *verb. habitus q. 2.* D. Antoninus *3. p. tit. 24. cap. 53.* Suarez *Tom. 5. in 3. par. disp. 23. sec. 4. n. 29.* Lezana *Tom. 1. cap. 13.* Bordonus *variar. Resol. par. 1. resp. 33. n. 13. & resol. 35. n. 6.* Antonius a Spiritu S. *tract. 1. disp. 6. n. 956.* Antonius Cotonius *contr. celeb. lib. 4. contr. 7. cap. 3.* Octavius Maria a S. Joseph *Tom. 2. tit. 164.* Bonacina *de Claus. q. 2. p. 2. n. 15.* Candidus Brognolo in *specul. Cler. tract. 3. cap. 6. resp. 3.* Belafius in *promptuario Regul. verb. Habitus n. 7.*

III. Ut responsio præcisa, & evidens exhibeatur, laudatos Auctores in duas tribuo classes. In prima colloco D. Antoninum, Sylvestrum, Suarez, Bonacinam, Rotarium. Istorum porro nemo unus docet, Religiosum posse licite, habitu sacro dimisso, laicalem vestem intra Coenobium induere una cum larvis; nedum larvatum Comœdias agere. En verba D. Antonini *3. p. tit. 24. §. Dic quod &c. Non puto, quod Monachus in Cella sua dimittens habitum, vel dum balneum intrat in occulto, vel jacens sine habitu, ligetur hac Constitutione; alias pauci non invenirentur ligati. Sed, quando exhibet se conspectibus hominum sine habitu, vel habitu laicali, vel Clerici secularis sine justa causa, ligatur.* Ubi hic vel minima vacula, aut syllaba favens larvatis, & Comœdis Religiosis in proprio Cænobio? Immo juxta D. Antoninum Regulares, qui Comœdorum personas agentes in suis Cœnobiis, & pluribus extraneis se visendos exhibent, excommunicationis vinculo devincti sunt, nedum mortaliter peccant. Lege integrum laudatum ca-

put, nec verbum offendes, quod larvatis Monachis intra Coenobium quadret.

IV. Sylvester *verb. Hab. q. 2.* hæc scribit. *Secundo queritur, quando, & qualiter Religiosus uti debeat habitu suo. Et dico, quod semper, & patenter. Semper quidem, idest omni tempore, sive in lectulo quiescens, sive in quocumque loco consistens, c. xx. q. 1. Vidua. Alius tamen in aliquibus Religionibus videtur esse habitus diurnus ab habitu nocturno, & sufficit portare secundum Religionis suæ instituta. Patenter vero, cum prodit in publicum: alias illum dimittendo secundum Arch. est mortale, nisi ex justa causa, puta ob periculum captionis, vel insidiarum, aut cum esset in balneis, aut stuphis; quod intelligo de sui habitus dimissione dolose cum sumptione alterius ad usum. Secus, si proprius habitus dimitteretur ad horam non dolose, sed voluptuose nullo alio sumpto, vel sumpto alio non ad usum, sed ad solatium ex jocosa familiaritate, & hujasmodi: ut si in honesta recreatione Frater Minor induat habitum Prædicatorum, vel e converso. Ubi isthic de larvis, ubi de laicalibus, ubi de Comoedorum vestibus sermo? Siccine ad ea, quæ nobis arrident, comprobanda vel inviti detorquentur Scriptores? Si in honesta recreatione, inquit Sylvester, Frater Minor induat habitum Prædicatorum, vel contra ad horam, nullum committitur peccatum. Ubi isthic juxta communem sensum alicujus sive deformitatis, sive fraudis, sive periculi vestigium? Hæc mutatio innocentiam, benevolentiam, mutuum amorem erga utramque Religionem redolet. Sed qui heinc colligit, posse Regulares, habitu sacro dimisso, laicales induere vestes, larvas sumere, Comoedosque in Cænobiorum Theatris agere, imponit Sylvestro tam monstrosa portenta nec somnianti; imponit lectoribus imperitis, qui similibus citationibus decepti, falsissimas, & quandoque erroneas sententias, ut probabiles, amplectuntur. Similis imposturæ reus est Peyerinus, qui in *Com. Ascet. ad Reg. Minim. c. 3. §. 5. q. 3. n. 3.* hæc scribit. *Unde videntur excusari etiam a veniali Religiosi habitum Histrionum induentes...* & ita videtur sentire Sylvester *verb. Habitus.* Duo gravissima peccat hic Casuista. Alterum, quod Sylvestro imponit; ut patet ex dictis. Alterum, quod laxissimam, ne plus dicam, opinionem docet. Nil ergo indecentiæ sapit, quod Religiosi Histrionum habitus induant? Et quod sic induti honestam repræsentatio-*

tationem agant? Honeſta ne repræſentatio illa, quæ fit a Religioſis hiſtrionicis? Si res agenda ſacra eſt, profanatur veſtibus hiſtrionum. Si profanum eſt argumentum, duplici titulo dedecet Religioſos. Caſuiſtæ, qui hoc modo citant Auctores, & quæſtiones morum verſant, percurrant noſtras *Animadverſiones Critico-Morales in Menda Pontafiana*, potiffimum *actuarium duorum caſuum*, ut inde, cujus criminis rei ſint, deprehendere valeant.

V. Suarez *Tom. V. de Cenſur. diſp. 23. num. 29.* ſolummodo D. Antonini & Sylveſtri ſententiam probabilem aſſerit. En illius verba. *Hinc probabile eſt, quod Antoninus docet 3. p. tit. 24. c. 53. & Sylveſter verb. Habitus q. 2. Si Religioſus dimittat habitum ad breve tempus, & alium induat propter ludicram aliquam actionem, alicujus feſti occasione inter ipſos efficiendam, titulo cujuſdam honeſtæ lætitiæ, non incurrere in hanc cenſuram.* Solum ergo Suarez probabile eſſe ſcribit juxta S. Antoninum, & Sylveſtrum, Religioſum Minorem induentem habitum Prædicatorum, aut contra, titulo honeſtæ lætitiæ, occasione alicujus feſti, non incurrere excommunicationem. Nunquid ſcribit, occasione bacchanaliorum poſſe Regulares in Theatris apparere larvatos, ut Didonem repræſentent?

VI. Martinus Bonacina ſubſcribit ſententiæ Sylveſtri, & Suarez. En illius verba de *Claufura q. 2. punct. 2. n. 15. Secundo ſequitur, illum non affici excommunicatione, qui habitum dimittit, & alium induit ad ludicram aliquam actionem inter Religioſos faciendam titulo cujuſdam honeſtæ lætitiæ; quia non eſt temeraria diſmiſſio. Ita Sylveſter v. habitus. Suarez loc. cit. n. 29. & alii.* De ea ergo ludicra actione loquitur Bonacina, cujus meminit Sylveſter, quem laudat. Ut autem vidimus, Sylveſter, cui accedit Suarez, ſolum concedit, unum Religioſum poſſe alterius Religionis habitum ad horam honeſtæ recreationis titulo, diſmiſſo proprio, induere. Et ut magis pateat, quam ſit deſiderabilis quorundam Scriptorum diligentia in aliis Caſuiſtis citandis, lubet ob oculos ponere, quæ Bonacina ipſemet ſcribit *Tom. 3. de Cenſ. diſp. 2. q. 8. punct. 6. n. 13. Nono Religioſum, qui intra privatos ſui Monasterii parietes habitum ſuæ Religionis non deſert, vinculo iſtius cenſuræ obſtringi juxta probabiliorem DD. ſententiam; etiamſi poſtea non vagetur, nec Monasterio egrediatur. Ratio eſt, quia textus abſolu-*

te loquitur de dimittentibus habitum, quovis loco dimittant; saltem si hoc faciant ad sic incedendum, vel se occultandum, ut patet ex illis verbis. In Scholis vel alibi. Et quamvis præfatus Religiosus non vagetur, & Sæcularium aspectum fugiat, seseque occultet; nihilominus vagandi potestatem acquirit, quam textus noster sub excommunicatione subtrahere intendit. Ita Navar. c. 27. n. 131. Azor. loco cit. c. 17. q. 15. Sag. loco cit. n. 11. Sanchez loc. cit. n. 61. Sanchezellus n. 17. & alii. Non modo peccare, sed excommunicationis pæna plecti Regulares intra Claustra habitum dimittentes, docet Bonacina: Additque, hanc esse Probabiliorem Doctorum sententiam. Rigorista ne audit Bonacina? Severiores ne opiniones amplectitur)

VII. Non minus false allegatur Rotarius lib. 3. cap. 1. punct. 12. n. 11. Tom. 2. ubi hæc habet. *Ludi etiam larvales, aut Theatrales prohibiti sunt Regularibus; quia cap. cum decorem de vit. & honest. Cleric. prohibentur fieri ejusmodi ludi in Ecclesia etiam per laicos propter eorum indecentiam. Quod autem indecens ex natura sua est, hoc fieri nequit a Regularibus. Hoc tamen non est cum tanto rigore sumendum, ut non liceat Regulari aliquam historiam sacram, vel Moralem repræsentare honestæ recreationis gratia coram amicis tempore bacchanalium. Neque enim per hoc censetur dare operam scurrilitati, aut ludis histrionum, & jocularum. Duo docet Rotarius. Primum ludos Theatrales suapte natura indecentiam præferre; atque adeo vetitos esse Regularibus. Alterum, posse Regulares sacram, aut moralem historiam coram amicis repræsentare. Quis hoc negat? Quis in disputationem adducit? Anne Rotarius asserit, Regulares veste fæminea, aut virili laicorum indutos sacram vel moralem historiam repræsentare? Nec verbum de hoc habet. Et, si id assereret, misceret sacra prophanis, & lucem cum tenebris associaret. Quoniam non profanis, sed sacris vestibus divina, moraliaque gesta exhibenda hominum meditationi sunt. Tandem, id etiamsi Rotarius assereret, nil in favorem abusus, qui penes quosdam Regulares obtinet, repræsentandi scilicet intra propria Coenobia illas ipsas sæcularium Theatrorum comœdias, quas vetitas Regularibus apertissime Rotarius docet.*

VIII. Laudari solet etiam Belasius in *promptuario Regul. verb. Habitus* n. 7. in patrocinium Comœdiarum Claustralium. Quam
imme-

immerito id faciant, videamus. En illius verba. *Si habitus dimissio fiat intra Monasterium, non incurritur prædicta excommunicatio; dummodo fiat ob honestam recreationem, seu Eutrapeliam.* Eutrapelia virtus est; Si habitus dimittatur ob exercitiam veræ virtutis, nec excommunicatio, nec peccatum contrahitur. Ludi Theatrales suapte natura inhonesti sunt, & ipsis laicis vetiti. Numquid Religiosis viris sunt Eutrapeliæ, seu virtutis exercitium?

CAPUT VI.

Sub examen inducuntur Cottonius, Brognolus, Bordonius, Antonius a Spiritu Sancto, & Octavius a S. Joseph.

I. **A**ntonius Cottonius lib. 4. de Religiosis Contr. 7. cap. 3. q. 2. n. 114. quærit, quod peccatum committant Religiosi uteutes larvis? Respondeo, inquit, ex vi status Religiosi in rigore considerati, esse peccatum mortale, & propter dimissionem, vel occultationem habitus dictæ excommunicationis subiectum: & non dubito, quin Capucinus, vel alius observantis Ordinis id primus faciens mortaliter peccaret, etiam in proprio Conventu, & remotis Sæcularibus; quamvis forte excusarentur ab excommunicatione prædicta. Ceterum propter consuetudinem jam receptam in propria domo ad aliquam representationem, vel ludum id fiet sine scrupulo. Unde erit solum peccatum veniale; quia ipsa status relaxatio hujus etiam obligationis rigorem emollivit. Breviter percurramus singula. Primo docet absolute, mortalem esse Regularibus larvarum usum, etiam intra propria Cœnobia, si Regulares sint Ordinis reformati. Secundo consuetudinem obtrudit jam receptam, quæ hunc delinivit rigorem in ordinibus jam relaxatis, in quibus culpa duntaxat venialis erit larvarum usus. Quapropter id fit sine scrupulo. Auditis? Usus larvarum in ordinibus relaxatis est solummodo venialis, & ideo fit sine scrupulo. Peccata ergo venialia sine scrupulo, velut aqua limpida sorberi in Religionibus reformatis possunt? Consuetudo non solum jejuniorum, pœnitentiarum, asperarum vestium emollivit rigorem; sed privilegio etiam donavit Fratres relaxatos, quo, sine scrupulo, peccata venialia perpetrare valeant. Undenam tam recondita Theologia? Sed, unde eruit, hanc esse consuetudinem, & non abusum
mani-

manifestum? Si consuetudo recepta est, cur peccatur vel venialiter? Cur est consuetudo tollens peccatum mortale, secus veniale? Quænam est istius consuetudinis ratio? Ut enim legis rigorem emolliat, rationabilis, bono communi non repugnans, & virtutis, non vitii occasio sit, oportet. Et quia nihil horum discutit Auctor iste, sed solum pro arbitrio scribit, usum larvarum esse solum in ordinibus relaxatis *peccatum veniale*, quod sine scrupulo fieri potest: idcirco nullius est auctoritatis; nihilque præsidii opinioni falsissimæ de larvatis, comoedisque fratribus intra propria coenobia affert.

II. Bordonius *Var. resol. p. 1. resol. 35. num. 6. saltatio autem, & usus larvarum honeste, & recreationis causa peracta apud quasdam Religiones tempore bacchanalium cum depositione habitus, immo & in domibus Parentum tantum, non sunt plusquam veniale, præcisè extraneis.*

III. Candidus Brognolus *in specul. Cler. Regul. tract. 3. cap. 6. resol. 9. saltatio autem, & usus larvarum honeste, & recreationis causa peracta apud quasdam Religiones tempore bacchanalium cum depositione habitus, immo & in domibus Parentum tantum, non sunt plusquam venialia præcisè extraneis. Siquidem superiores huiusmodi recreationes in Religionibus laxioribus permittunt, neque prohibent, nec alicui fit scrupulus de peccato mortali.* Auctor iste purus, putusque librarius est: totidem siquidem verbis, nec syllaba mutata, Bordonium exscribit. De Bordonio ergo dicendum. Bordonium inter librarios scriptores haud repono, sed inter laxarum opinionum inventores, & amplificatores. Absit verbis istis invidia. Bordonium, omnesque scriptores veneror. Sed dum erroneas opiniones evulgant, quæ animas in æternæ damnationis periculum detrudunt, charitas Christi urget nos ad manifestandos pravitatis scopulos, & æternum pereundi occasiones. Bordonius, quæ sibi videbantur probabilia, scripsit. Illius bonam fidem, innocentiam, ceterasque doctes in tuto relinquimus. Sed laxissima scripsisse asseveramus, & evidenter probavimus. Consule integrum disciplinæ Monasticæ Prolegomenon. Ergo ne modestiæ limites prætergrediemur, si lectores, ut de tanta laxitate sibi caveant, admonebimus? Hæc dicta sint ad demulcendas quorundam aures, placandosque animos, qui dum laxarum opinionum simulacra coli ab omnibus non vident, commoventur, irascuntur. Siccine, inquiunt, deridentur Auctores,
Theo-

Theologi contemnuntur? Nos, ut dictum est, Theologos omnes veneramus, sed laxas nimium a quibusdam inventas opiniones detestamur. Vellem, ut isti omnium Casuisturum adoratores zelum, & sapientiam suam exercerent in defensione non auctorum, qui in tuto sunt, sed doctrinae eorumdem. Quid ad nos, quid ad lectores de auctoribus? Illorum opiniones sunt, quæ Christianis omnibus facessunt negotium. Relictis ergo in pace Auctoribus, eorum libros, eorum doctrinas discutiamus. Depurgent a laxitatis enormis labe, quæ in præfato Prolegomeno scripta sunt isti (ut sic dicam) zelatores, qui sub specioso venerationis deferendæ Casuistis omnibus prætextu, laxas ipsorum opiniones propugnare student. Jactant zelum erga Auctores, quibuscum nulla necessitudo, nulla amicitia, nihilque minus cordi illis est, quam præfatorum, quos nunquam cognoverunt, Auctorum existimatio & obsequium. Sed vellent magno in prætio haberi auctores istos, ut eorum opiniones carni, & sanguini accommodatæ impune, & secure incederent, plausumque universalem sibi conciliarent. Parcat lector, si ob temporum calamitatem tot, alioquin superflua, verba fundimus. Revertatur ergo, unde discessit oratio.

IV. Dico itaque, Bordonium cum suo exscriptore Brognolo, immo cum centum, & mille similibus scriptoribus, qui sine ulla ratione, aut legitima auctoritate laxas docent opiniones, nullius esse auctoritatis, nullumque vel minimum gradum probabilitatis suis afferre opinionibus. Quamvis ergo Bordonius, & Brognolus absolute docerent, licitum esse Regularibus larvarum usum; non propterea quidquam probabilitatis acquireret opinio isthæc. Quid quod nec *Bordonius*, nec *Brognolus* defendunt cujusque criminis expertem esse ejusmodi usum; sed solum venialis culpæ limites non transilire. *Non est*, inquiunt, *plusquam veniale peccatum*: etiamsi Regulares e Monasterio egrediantur, & in Parentum domibus saltent, ludicra repræsentent. Sed, si veniale est peccatum, cur licitum asseris propter receptam consuetudinem, quæ, si vera foret consuetudo, omnem tolleret culpam? Venialiter culpabilis est talis usus etiam intra Conventum: venialis in domo Parentum. Fac in Coenobio viginti esse Fratres ejusdem Civitatis: Totidem isti socios accipiunt tempore bacchanalium: Hodie unus cum socio aliquorum, cras aliorum Parentum domum adit. Alii similiter domos

suo-

suorum Parentum larvati visitant. Quidni & propinquorum, affiniumque? Ibidem saltant, spectacula agunt. Jam habes non parvam Civitatis partem, Fratribus personatis plenam. Hæc omnia sponte fluunt ex principio posito. Utinam reapse lacrymabili experientia alicubi hæc omnia oculis non obversarentur. Quid reponis? Colli-ge ergo, lector, quam verum sit, infinita mala ex quorundam Casuistarum laxissimis opinionibus oriri. Concedunt, Regulares mendicantes, solemni voto paupertatis obstrictos, posse sex aureos, seu viginti scuta ludo exponere. Concedunt eosdem larvatos posse in Parentum domibus saltare. Et en passim plurimos Religiosos totos in ludis, in oblectamentis insanientis Mundi occupatos cum funesto sacrorum Ordinum, & status Monachalis dedecore & infamia. Conferas, velim, cum Conciliorum, Patrum, graviorumque Theologorum doctrina non paucorum recentium Casuistarum opiniones super ludis, habitu, & incessu Monachorum, & tu arbiter sede, sententiamque proferto, num ut probabiles propugnari licite valeant.

V. Octavius a S. Joseph. *Tom. 2. tit. 164. num. 1501.* hæc scribit, seu transcribit. *Inter 3. Clericus, vel Religiosus incedens personatus sive larvatus vulgo mascherato... peccat quidem mortaliter. Nam Clericis, & Religiosis est prohibitus ludus larvalis.... Verum puto licitum talem ludum larvalem tam Clericis, quam Religiosis tempore bacchanalium, si fiat absque scandalo, cum debitis circumstantiis, & superioris licentia, honestæ recreationis gratia, præsertim, sine præsentia sæcularium, in aliquo privato loco Episcopi, vel Conventus Religiosorum, ut plures memini me vidisse, permittentibus Prælatiis.* Primum putat, absolute licitum esse Religiosis tempore bacchanalium ludum larvalem. Quid? Tempore bacchanaliorum, quo Religiosi Deo adscripti deberent laicos a peccandi periculo avocare, ipsi ludos larvales peragant, innocentiam sapit? Dummodo hoc fiat absque scandalo. Id erat probandum. Et superioris licentia. Sacrilega foret ejusmodi licentia: & evince oppositum. *Honestæ recreationis gratia.* Turpis recreatio isthæc. *Præsertim sine præsentia &c.* Tunc nullus est ambigendi locus. Deinde, cur? Quia ipsemet P. Octavius plures Regulares larvatos vidit, permittentibus Prælatiis? Egregie sane. Quantæ sit auctoritatis optimus hic compilator, aliorum esto judiciū.

VI. Inter laxiores colloco Casuistas alium, licet domesticum, scri-

scriptorem, in hac tamen causa (in aliis id facturum, si æque ac hic laxus erit) Lopez de Texeda, qui *Tom. 1. lib. 2. tract. 1. cont. 6. d. 1.* opinionem docet de habitus dimissione, quam vel ipse Diana *tom. 7. tract. 1. res. 209.* satis latam appellat.

VII. Allegari solet etiam P. Joannes Baptista de Lezana Auctor pius, & doctus, atque adeo venerationi habendus. Sed, ut pateat, quam immerito tanti viri autoritas opponatur, illius verba exponenda sunt, quæ habentur *Tom. 2. cap. 13. n. 5.* *Incurritur etiam hæc excommunicatio, etiam si habitus dimissio fiat intra Monasterium, quia textus dicti cap. non petit Monachi evagationem extra Cœnobium... Hinc dimittere Religiosum suum habitum etiam in Monasterio, & indui veste feminea per ludum larvarum, vel aliquam comœdiam faciendam, quidam dicunt esse peccatum mortale. Addit vero immediate: Si tamen fiat ob honestam recreationem, Eutrapeliam, vel alium honestum finem, debitisque pensatis circumstantiis, quantum est ex se, & sua natura non erit peccatum, saltem mortale: licet semper sit periculosum propter infirmitatem & corruptionem naturæ. Grassi 1. p. decis. lib. 3. cap. 5. n. 57.*

VIII. Tria docet Lezana. Primum, excommunicatos esse Fratres dimittentes habitum, etiam intra Monasterium. Secundo refert sententiam illorum, qui sustinent, peccare mortaliter Regulares, qui veste feminea induti agunt comœdias. Tertio ipse statuit, quod si habitus dimissio fiat ob honestam recreationem, Eutrapeliam, vel alium honestum finem, & debitis servatis circumstantiis, ex se, & suapte natura non sit peccatum, saltem mortale: *licet &c.* Cautè loquitur Lezana: quamquam vix adeo cautè loqui possumus, ut aliquod periodi membrum severæ critices regulis haud subiectum in pravam non possit sensum detorqueri. Afferit ergo, quod dimissio habitus, & si vis etiam, indui veste feminea ad aliquam honestam recreationem, Eutrapeliam, aliumve bonum finem, non sit absolute, &, ut dicitur, per se, crimen mortale. Id quod & ego assero. Idque ex D. Thoma jam dixi, quod ejusmodi vestis commutatio non sit natura sua peccatum mortale. Fac Religiosum die aliqujus magnæ lætitiæ, dum Religiosi recreationis tempore honesto indulgent genio, feminea veste, vel alio laicali habitu indutum apparere, & coram illis quidquam ludicrum, innocens tamen, honestumque, aliquo temporis intervallo exercere, peccati mortalis

reum nec ipse damnarem, ob levitatem, & inconsiderationem, & temporis brevitate: a peccato tamen inter venialia gravissimo non liberarem, & ob periculum, humanæque naturæ fragilitatem, & abusum ulterius progrediendi. Secunda vice si id ageret, gravioris culpæ reus esset. Quoniam licet, ut dixit Lezana, suapte natura non sit peccatum mortale; est tamen res plena periculi, & in praxi vix est sine culpa. Hinc sane originem duxerunt Comœdiæ illæ, & Tragoediæ Theatrales, quæ in cœnobiis aliquibus cum maximo omnium bonorum scandalo peraguntur. Hoc, & non amplius, dicit Antonius a Spiritu Sancto, Auctor alioquin nimium benignus, *tract. 3. disp. 6. sect. 6. §. 1. num. 956. Idem dicendum est, si hoc ex levitate faciat, ut si tempore recreationum quis habitum dimittat, ut induat ad modicum tempus in Conventu habitum histrionum... Erit tamen semper veniale talis dimissio.* Audisti Casuistam benignissimum? Si etiam tempore recreationis Religiosus ex levitate, idest inconsiderate, ad modicum tempus induat habitum histrionum, peccat venialiter. Quid, si animo deliberato? Quid, si per plures dies? Quid, si coram amicis, Parentibus, propinquis, aliisque laicis? Ex his collige, ne Casuistas etiam laxiores docere, licitum esse Regularibus larvatas ex consilio Comœdias profanas agere, & consequenter secundum vel ipsos Casuistas abusum spectaculorum & larvarum hodie in aliquibus Cœnobiis serpentem, illicitum esse & vitiosum: immo juxta communissimam sententiam Theologorum excommunicationi obnoxium.

CAPUT VII.

Nonnulla hoc de argumento quaestiuicula.

I. **Q**Uæres I. *An, si in Monasterio Regulares, vel Sanctimoniales Comœdorum vestes sumentes aliquas de pio argumento Comœdias agerent adeo secrete, ut nemini Sæcularium pateret aditus, quin nec notitia, peccarent mortaliter?*

II. R. Joannes Pontas tom. I. verb. comœd. cas. 4. refert, sibi hunc casum, qui reapse Mediolani contigerat, solvendum propositum fuisse 18. Novembris 1716. & D. Thomæ auctoritate producta, peccare, & quidem gravissime ejusmodi Religiosos respondet; tametsi

metſi argumentum repræſentationis honeſtum & pium ſit. Et ratio clara eſt: quia ſola deſcriptio habitus, temere facta, peccatum eſt. Augetur vero malitia ſi loco habitus Religioſi aſſumantur veſtes comœdiarum. Quoniam hoc ſpeciale redolet turpitudinem. Hinc eſt, quod Concilium Coloniienſe an. 1549. Sanctimonialibus vetat vel ipſa pia, & ſacra ſpectacula. *Quæ ſpectacula, etiam ſi de rebus ſacris & piis exhiberentur, parum tamen boni, mali vero plurimum relinquere in Sanctimonialibus poſſunt, geſtus externos ſpectantibus, & mirantibus... ideo vetamus, & prohibemus poſthac, vel Comœdos admitti in Virginum Monasteria, vel Virgines Comœdias ſpectare.*

III. Quæres 2. *An, ſi Regulares, a Parentibus, & amicis veſtibus ſecreto acceptis, piam aliquam, & omnino ſacram Comœdiam agerent, peccarent?* R. Quoties deliberato animo abſque rationabili cauſa Regulares deponunt habitum ſuæ Religionis, ſemper peccant. Peractio vero Comœdiæ, quamlibet ſacræ, rationabilis cauſa haudquaquam eſt habitum hunc deponendi. Inſuper: quid eſt, quod habitum deponas, & laicalem ſumas, ut rem ſacram repræſentēs? Nonne rebus ſacris, melius quam profanæ, veſtes Religioſæ, & ſacræ congruunt? Sacra profanis permixces, dum laicis veſtimentis ſacra pertractas. Et hoc verum habet, etiam ſi ſolās viriles veſtes indueres. Quod ſi muliebrem quoque formam exprimeres, gravius procul dubio flagitium perpetrareſ. Quod a Parentibus, vel amicis veſtes conquirantur, nihil omnino refert. Quoniam habitus commutatio, temere facta, ſeipſa vitioſa eſt. In mutuandis porro veſtibus ſcandalum majus, vel minus contingere poteſt.

IV. Quæres 3. *An, ſi Religioſi quid ludicrum repræſentarent, quin proprium habitum deponerent, ſed illum retinentes ſub ridicula forma aptarent, aliquam culpam committerent?* R. dum proprium habitum non deponunt, & ludicram narrationem, aut factum, quod repræſentant, honeſtum eſt, ego exiſtimo eos non peccare ſaltem graviter. Ridicula autem habitus ſacri diſpoſitio, ut riſus materia evadat, ſeu ut riſum foveat, non videtur ab aliqua culpa immunis. Habitus enim ille ſacer eſt: indulgentias confequuntur illum deoſculantes. Quamdam ergo deformitatem ſapit, dum illo abutimur ad riſum excitandum. Ut ludicra licita ſint, ad Eutrapeliam pertinere debent, ideſt congruant, oportet, loco, tempori, perſonæ; &

summa opus est moderatione. Sexcenta, inquit Chrysostomus, sunt quæ animum recreare innocenter, honesteque valent. Relinque ergo ejusmodi spectacula, licet sacra, ob facilem transitum ad profana: vel, si sacra repræsentare aves, habitu sacro indutus, atque convenienti gravitate illa peragito. Paucis dicam: Res sacras summa animi demissione, & pia meditatione venerari debemus: qui eas in ludicras repræsentationes convertit, profanationem committit. Tempore bacchanaliorum Regulares potissimum juges preces Deo offerre, sanctis exercitiis sedulam navare operam convenit calamitosissimo illo tempore, quo cujusque generis scelera, ceu æstuans Torrens, quoquo versum inundant. E suggestu in suis Ecclesiis Religionis Christianæ præcipua Mysteria repræsentent. Sanctissimam Eucharistiam adorandam populo exponant. Hæc præstant plurimi Regulares, qui a quocumque spectaculorum genere alienissimi, hilaritatem, lætitiā, gaudium maximum spirant. Caveant ergo Superiores, ne sub aspectu devotionis & pietatis abusus spectaculorum in propria introducatur Cœnobia. Quædam enim ludicra ejus sunt naturæ, ut nunquam, ubi incipiunt, ibi sistant, pedemque figant; sed ultra semper procedant. Idcirco summa opus est vigilantia.

CAPUT VIII.

Nonnullæ animadversiones in Libellum Inscriptum. SAGGIO Istorico-Canonico &c. Dedicato agli Ordini Regolari in Palermo 1751. Quam sint libelli istius errores crassi, & Regularibus perniciosi.

I. **N**ON puduit Auctorem hunc libellum suum *Ordinibus Regularibus* inscribere, ut eosdem (inquit in Epistola dedicatoria) ab infamiæ labe, quam illis aspergit Auctor *Epistolæ adversus Theatra, & Comædias Regularium Palermi* editæ an. 1748. purgaret. Anonymus hujusce Epistolæ Auctor est P. Magister PRESTI Ord. Præd. doctrina, morum integritate, & Regularis observantiæ promovendæ studio clarissimus, qui, ut decorem, & famam Ordinum Claustralium intaminatam assereret, dictam Epistolam edidit. Sed ea est infelicissimi sæculi nostri calamitas, ut,
cum

cum viri Dei adversus putidissimas corruptelas, & usquequaque grassantes abusus vocem extollunt, calamumve acuunt, acerbissimas censuras evadere vix possint. Præfatum *Specimen Historico-Canonicum* ita profligavit P. Magister *Presti* altero opusculo inscripto *Esame del Saggio Istorico-Canonico &c. Palermo 1751.* ut nihil ferre addendum superfit. Quare paucissima ego adiiciam, non tam ut male confarcinatam opellam confutem, quam ut eandem detestabiliorem reddam, Auctoremque ad meliorem, si fieri potest, frugem studeam revocare. Is quippe infamat, & in contemtionem derisionemque adducit Sacros Regulares Ordines, cum apud Catholicos, tum apud Hæreticos ipsa opellæ suæ dedicatione; quasi Regulares Ordines Theatra, & Comœdias, quas alicubi a quibusdam subditis propriæ professionis prævaricatoribus repræsentari dolentes, & gemebundi tolerant, consensu suo probarent. Absit tam tetra, & indigna de Regularibus ordinibus suspicio.

II. Ut paucis rem concludamus, intra justæ controversiæ limites coercendus adversarius est. Plurima ille infarcit, & agglomerat, ut evincat licita esse Regularibus honesta solatia, Theatra, & pudicas repræsentationes, quasi repertus quispiam fuerit, qui id vel in disputationem traduxerit umquam. Quare in magnæ suæ Epistolæ parte aerem verberat, & continuo in fenum abigit universum *specimen Historico-Canonicum*. Contendit Historico-Canonista, omnia Regularium Theatra honesta esse, atque pudica. Inquit enim Num. XXII. „ Or essendo i Teatrati divertimenti de’ „ Religiosi TUTTI onesti sparsi di sentenze di un’etica Cristiana, „ e ristretti finalmente tra’ limiti accordatigli da più rigidi Teologi, „ può l’ Ecclesiastico Religioso senza ripugnanza veruna montare in iscena, rappresentar la persona non già di una vile, e „ sfrontata meretrice, come gli appone il vostro Autore, ma di „ una Santa Verginella, che sparge il sangue per amor del suo „ celeste Sposo: o al più di una donna virtuosa, che si affanna al „ pericolo del suo legittimo Sposo. „ Quænam hæc Virguncula pudibunda? Quænam hæc mulier præstans? Cleopatra, Argenes, Aristea &c. Fallit, & supra quam dici potest, decipit Auctor iste lectores suos.

III. Repræsentationes, quæ fieri in quibusdam Regularium Claustris carnisprivii tempore consueverunt, Dissertationis initio descripsi,

psi, & iterum revocandæ ob oculos sunt. Eriguntur in Sacris Claustris profana theatra, aperiuntur scenæ. Ipsæ Comoediæ, & Tragoediæ, quæ in publicis Theatris recitantur ab histrionibus, repræsentantur intra Sacra Claustra: Plurimum hebdomadam intervallo memoriæ mandantur, & non raro, tempore quo in Choro celebrandæ Divinæ laudes essent. Vestes laicales conquiruntur. Sacerdotes Dei Sacram vestem exuunt. *Qui amasiuncula femina* personam sustinent, muliebres vestes induunt, & *Batali* atque *famelli*, ut cum Cyrillo Alexandrino loquar, evadunt. *Qui Amatorculorum* agere partes debent, comis ascititiis caput operiunt, Comicorum indumentis splendidissimis ornantur, ut polituli, formosuli, & pulchelli suis appareant amasiunculis. In scenam prodeunt profanas recitaturi Comoedias. Ultro, citroque mutui amoris causam agunt coram spectatoribus, & quisque in hoc amatorio certamine arripere palmam studet. Feminæ teneritudinem, & illicia vivide imitari, dulces, mollesque exprimere corculi affectus, & præstigia omni arte conantur. Exodia, seu actus intermedios scurrilitate, & ludricitate plenissimos miscent: Ne multa. Reciproci amoris furtivas artes, irritamenta, & laudes voce, gestu, atque nutibus exprimunt Sacerdotes, & Sacerdotissæ, trium, aut quatuor horarum spatio in hebdomades plures. Et sæpe cantant, saltant, tripudiant.

IV. En Comoediarum, quæ in quibusdam Sacris Claustris recitantur, sincera notio, & germana imago. Aliquid ne plus justum exaggeratum? Negabunt ne illa ipsa drammata amatoria typis edita, quæ ab Histrionibus recitantur in publicis, representari in privatis Claustralium Theatris? Immo seliguntur comoediæ celebriorum Poetarum, qui quo sunt peritiores, doctioresque, eo sunt perniciosiores, cum permovendi cordis, emolliendi animi & excitandorum affectuum artem apprime calleant. Negabunt ne Claustrales, viros alios veste feminea, & cæteris muliebribus ornamentis comptos, alios histrionum vestibus indutos causam amoris ludere? Hæc omnia Urbi, & Orbi comperta sunt.

V. Has autem Comoedias turpes, obscenas, & impudicissimas esse, nemo nisi fatuus inficiabitur; atque adeo Christianis ipsis, nedum Sacerdotibus vetitæ eadem sunt. Ergo viri Claustrales illas repræsentantes, & spectantes, sacrilega flagitia, gravissima scelera,

lera, & funestissima scandala perpetrant. Hæc omnia fufius expofita funt *Differt. 1.*

V. Sed ob oculos redeant Historico-Canoniftæ verba fupra re-
fcripta. „ Or effendo i Teatrali divertimenti de' Religiofi TUTTI
„ onefi, fparfi di fentenze di un' Etica Criftiana, può l' Ecclefia-
„ ftico Religiofo montar in Scena, rapprefentar la perfona di una
„ *Santa Verginella, che fparge il fangue per amor del celefte fuo*
„ *Spofo* „. Quot hic antilogiæ, ne dicam quot facrilega commen-
ta. Sanguinis ergo Sacrarum Virginum effufio, materia erit folat-
tii, & relaxationis Claustralium? Sanctiffimum Virginis Marty-
rium bacchanaliorum tempore repræfentatur in Theatro? Cur? Ut
Religiofi folatia inde capiant, recreentur, relaxentur, lætentur,
& tripudiant? Quod Sacrarum Virginum Sanguinaria Martyria,
tormenta, carnificinæ referantur ad devotionem, ad pœnitentiam,
ad carnis conflictationem, & Chriftianæ fortitudinis virtutem ex-
citandam, Sancta eft repræfentatio: at qui hæc omnia in folatii,
relaxationis, & vanæ lætitiæ argumentum converteret, facrilegus
foret, & fcelestus. An Indos, an Æthiopes fe alloqui arbitratur
Historico-Canonifta? Mentitur iniquitas fibi, & mifcet Sacra pro-
fanis, & fus deque omnia perturbat, ut fplendidiffimæ veritati te-
nebras offundat. De Sacris Martyrum repræfentationibus, nullus
nunc fermo eft, fed de profanis comoediis, quæ reipfa repræfen-
tantur in nonnullis Claustris, difputatur.

VI. *Pag. 60. n. 16.* laudat Canonifta nofter Ludovici Antonii
Muratorii auctoritatem *Perf. Poes. l. 1. c. 4.* ubi dicitur: *Dalle tra-*
gedie fi raffrena la superbia de' Principi, de' potenti, de' ricchi &c.
Ineptum iftud commentum *Diff. 1.* rejectum eft. Sed audiat adver-
farius quæ Muratorius in Opere, cujus titulus eft: *Della pubblica*
felicità cap. 26. pag. 375. fcribit adverfus Claustralium Theatra.
„ Mi conviene ora aggiugnere, effervi perfone di molto fenno,
„ all'occhio delle quali fa un *brutto vedere*, la cotanto dilatata
„ licenza di alcuni non pochi Chioftri, dove fi rapprefentano tra-
„ gedie, e commedie, per dar anche fpaffo al popolo, che a gara
„ vi concorre. Non è mai veramente entrata ufanza tale, e liber-
„ tà ne' Monifteri, e Conventi, dove abita una *modestia stabile*, e
„ *una efemplare morigeratezza*; ma in altri non pochi poffiam
„ trovare, che chi ha rinunziato ai folazzi del fecolo, torna ai
„ me

„ medefimi , *ne si fa scrupolo alcuno di rappresentare amoreggia-*
 „ *menti , e tenerezze fra l' uno , e l' altro sesso , e di comparire con*
 „ *abiti donneschi in Teatro* (il che troppo indecente ad uomini Re-
 „ ligiosi , si dee confessare) e di spacciar anche *merci proibite in*
 „ qualche allegro intermezzo con *rendersi poi ridicoli e dilegiati*
 „ presso gli spettatori Secolari : Il Chiofiro è , o dovrebbe essere
 „ *Teatro di penitenza* , e di ritiratezza , specchio d' ogni virtù al
 „ guardo de i Popolari „ . Hæc serio expendat historicus & Ca-
 nonista novissimus , serioque meditetur , a Cl. Muratorio Comœ-
 diarum , atque tragoediarum , quæ repræsentantur in Claustris no-
 tionem , atque detestationem exhiberi .

VII. Pag. 82. Nimis impudenter , & ignoranter Auctor obtru-
 dit abusus , qui serpere Romæ possunt . Leges , quæ Romæ pro
 morum reformatione rogantur , non hominum undique huc con-
 fluentium vitia consulat . Quæ de Juvenum Collegiis narrat , aut
 falsa sunt , aut vitiosa . Præterea , Numquid , quæ juvenibus laicis
 permittuntur , Dei Sacerdotibus , & quidem Coenobitis expediunt ?
 Fraude indigna abutitur pag. 121. piissimi viri P. Pauli Segneri
 auctoritate ad honestanda Claustralium Theatra . Tempestive vero
 in sui patrocinium asciscit pag. 122. seu ultima, libellum Nicolai Bar-
 bieri , inquiens : *Voi potrete leggere quel librettino da me donatovi ,*
che porta per titolo : „ La supplica ricorretta , ed ampliata : Di-
 „ scorso familiare di Niccolò Barbieri detto Beltrame „ *nel qual*
libro l' Autore senza valersi di autorità veruna , con la sola ragione
graziosamente , e ad evidenza dimostra la verità .

VIII. Nicolaus Barbieri dictus *Beltrame* famosus histrio fuit , &
 causam propriam histrionicam oravit . Quemadmodum Histori-
 ricus Canonista Patres , Theologos , & Canonistas , quos ad confir-
 mandam suam Theatralem , & erroneam opinionem , aut rara in-
 scitia , aut fide minus sincera adulteravit , & in pravos sensus derorsit ,
 ita Histrionem *Beltrame* sincere , & fide bona sibi in Patronum ad-
 ducit . Et sane quis est , qui suam defendere professionem & artem
 sive honestam sive turpem non studeat ? Sed derelinquamus hunc
 Historicum Canonistam sub patrocinio sui Histrionis *Beltrame* .
 Nec enim fusius cætera , quæ in suo opusculo penitus disparata con-
 gessit , refellere convenit , cum seipsis labantur . Utinam Auctor iste
 retractare erroneam doctrinam , suumque libellum perpetuis addi-
 cere

cere flammis velit, ut suæ consulat æternæ saluti. Quod ut efficacius præstet eidem meditanda subjicio, quæ adversus Theatra lib. 6. de Gubern. scribit Salvianus. *In Spectaculis quædam apostasia fidei est, & a symbolis ipsius, & cælestibus Sacramentis lethalis prævaricatio. Quæ est enim in baptismo salutari prima Christianorum confessio? Quæ scilicet, nisi, ut renuntiare se diabolo, ac pompis ejus atque spectaculis, & operibus protestentur? Ergo spectacula, & pompa, etiam juxta nostram Professionem opera sunt diaboli. Quomodo, o Christiane, spectacula post baptismum sequeris, quæ opera esse diaboli confiteris? ... Et quid plura? Credo, inquis, in Deum Patrem omnipotentem, & in Jesum Christum filium ejus. Ergo primum renuntiatur diabolo, ut credatur Deo, quia, qui non renuntiat diabolo, non credit Deo: Et ideo, qui revertitur ad diabolum, relinquit Deum; diabolus autem in spectaculis est, & pompis suis, ac per hoc cum redimus ad spectaculum, relinquimus fidem Christi. Si hæc adversus Christianos Theatra frequentantes scripsit Salvianus, quæ non dixisset adversus Cœnobitas Mimos, & Mimas agentes.*

IX. Gratia tamen Deo referendæ sunt, quod præclarissimus Superior quidam Cœnobita sanioris doctrinæ vindex, & morum integritate ornatissimus, occasione præfati libelli, re serio expensa, Theatrum intra Claustum erectum demoliri penitus curavit, atque a suo Cœnobio Comicas repræsentationes prorsus exterminavit. Quo solo facto validius & efficacius quacumque Dissertatione, & oratione, dictum libellum, & alia id genus commenta omnino profligavit.

DISSERTATIO TERTIA

D E

PRESBYTERIS PERSONATIS

PRÆLOQUIUM.

Alterum Divini furoris, atque vindictæ in humanum genus argumentum eo funestius, atque horrendius, quo Presbyteros, Clericosque sacris initiatos spectat, exponendum deliberavi. Quod in ipso sacro coetu flagitia serpant, dolendum, sed minime mirandum est, cum ipsi Deo sacratī Viri carne originalis culpæ labe inquinata constent, & in Apostolico Collegio unus repertus Judas fuerit. Verum quod Sacerdotes Populorum Magistri, Evangelicæ legis interpretes, intercessores Christum Jesum inter, & Populum, dicant malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, hoc est tremendissimum cælestis vindictæ flagellum expressum ab *Ezech. cap. 26.* clamante, *Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum, & quærent visionem de propheta, & lex peribit a Sacerdote, & Concilium a senioribus.* Ipso Bacchanalium tempore, quo dæmones ultimas exercent in animas Christi sanguine redemptas vires, & furorem, Sacerdotes Dei, qui contra rugientem leonem vigilare, fideique scutum sumere deberent, larvas a Diabolo, non a Deo invectas sumunt, Theatra adeunt, & spectaculis assident. Et hanc corruptelam ipsis sacrilegam exercent, ceu honestum solatium, & licitam recreationem, quin nec tantillum sibi eam vitio vertant. Quod cæcitatis portentum quam sit terribile, ut percipias, illud in antecessum pro certo habeas, omnes Patres, sacros Canones, Theologos omnes, ipsos Casuistas benigniores damnare Presbyteros personatos in publicum prodeuntes peccati mortalis. Verumne hoc? Verissimum. Quam facti veritatem, adductis Dianæ, Bonaccinæ, Trullenchi, & aliorum Casuistarum laxioris Ethices testimoniis infra demonstrabo. Et qui fieri malum potest, inquis, ut vel ipsi Sacerdotes honestum reputent, quod omnium sapientum consensu scelus est?

est? Miraris? Obtupesces? Scripturam sanctam legito, & invenies hoc esse cæcitatis formidandum supplicium, quod jam indicavi. Audi c. 29. Isaiam. *Quoniam miscuit vobis Dominus Spiritum soporis, claudet oculos vestros: Prophetas, & Principes vestros, qui vident visiones operiet, & erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent: lege istum; & respondebit: non possum.* Legent fortassis & librum hunc meum, sed illum ut immanis rigoris plenum ridebunt, despicient. Quæ omnia luculentius confirmant, quod dixi, cæcitatis nempe caliginem vel ipsius Christianismi Sacerdotum aliquorum mentes obscurare. Expergiscimini ergo viri fratres, & in lucem veritatis mentem intendentes serio expendite, quæ ad vestram utilitatem, atque ad ordinis Clericalis ignominiam auferendam sum dicturus.

CAPUT I.

Peccant mortaliter Presbyteri, qui Clericali veste posita, laicorum vestes induunt, & vultu larva abscondito, discurrunt per vicos, & plateas, Theatra adeunt, ludentibus, & choreas agentibus spectatores adsunt.

I. **J**AM ab anno 1736. dissertationem edidi de Regularibus personatis, & paulo post Appendicem *Disciplina Apostolica monastica* adjeci adversus Clericos seculares larvatos. Hanc secundam paucis perstrinxeram: idcirco lubet nunc secundo recognoscere, & fusius idem illustrare argumentum.

II. Cum autem de Presbyteris personatis sermo instituitur, in quæstionem minime revoco, fortuitos quosdam, rarosque eventus, in quibus aut necessitas tuendæ vitæ, aut alia gravis, & urgens causa licitum Presbyteris larvarum usum efficere, aut saltem a gravi culpa excusare temporis brevitatis valet. Sed id investigamus, peccent ne mortaliter Presbyteri, & Clerici sacris initiati, qui necessitatis causa sublata, larvati incedunt?

III. Conclusio adfirmans communis est, & invictis rationum momentis evincitur. Prima autem, & potissima ratio ab ipsa Sacerdotali dignitate repetitur. *P. Hieronymus dal Portico* Congregationis Matris Dei, qui hanc Provinciam erudite, & docte lingua ver-

macula illustravit, exhaustique, indicatam rationem Sacerdotis dignitati insitam fufe exponit, eamque ceteri quoque Theologi, & Patres omnes altius inculcant.

IV. Penes ipsas barbaras, & superstitionis Religionis nationes Sacerdotium summo semper in pretio habitum fuit. Christianæ professionis Presbyteros Tertullianus *lib. Scorpiac. cap. 9. appellat Hereditarios discipulos, & Apostolici seminis frutices*. S. Joannes Chrysostomus *lib. 3. de Sacerd. cap. 3.* inquit: *Sacerdotium in terris peragitur, sed in rerum ordinem, classemque Cælestium referendum est*. Sacerdotes Magistri, & Patres sunt Christiani Populi. Ipsi secundum Christum Jesum instituti sunt mediatores Deum inter, & homines, ut Apostolus Paulus *2. cor. cap. 5.* ait: *Dedit nobis Ministerium reconciliationis. Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur*. Nulla sive Regum, sive Imperatorum potestas cum Sacerdotum sublimitate comparari ullo modo potest. Immo S. Bernardus *Ser. ad Past.* & S. Chrysostomus *lib. 3. de Sacerd. cap. 5.* hæc habent. *Prætulit vos Deus Regibus, & Imperatoribus: prætulit Angelis, & Archangelis, prætulit Dominationibus*. Paucis verbis præ cæteris Patribus incredibilem Sacerdotis excellentiam, & potestatem exponit in *psal. 37. conc. 2.* S. Augustinus, & in Sacerdotum manibus Filium Dei incarnari quodammodo asserit. *Vere veneranda Sacerdotum dignitas, in quorum manibus Dei Filius velut in utero Virginis incarnatur. Quid plura? Potestas illa, quæ Deo soli convenit, peccata nempe condonandi, collata Sacerdotibus est. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt*. Quam facultatem recogitans Chrysostomus *Lib. 3. de Sacerd. 1. 4.* exclamat: *Quanam obsecro potestas hac una major esse queat? Pater omnimodam potestatem dedit filio: Cæterum video ipsam omnifariam a Deo filio Sacerdotibus traditam*. Tribunal Dei in Cælis, & Sacerdotum in terra unum quasi efficitur. Et quemadmodum Christus humanam sibi copulavit naturam, ut instrumentum universæ sanctificationis peccatorum: ita Sacerdotes evexit, ut essent peculiaria instrumenta criminum remittendorum, animarumque Divina gratia sanctificandarum. Quis meditari tam excelsas, Divinasque dotes valet, quin gradum Sacerdotalem demisso animo suspiciat, & veneretur?

V. Hinc Patres, & Theologi omnes colligunt, Sacerdotum incessum, gestus, vestitum, & actiones respondere sublimi dignitati debere. *Ideo cunctos* (inquit Lib. 2. ad Eul. Cath. Salvianus) *qui Sacri Altaris suggestu eminent, tantum oportet excellere merito, quantum gradu. Nihil enim est turpius, quam excellentem esse quemlibet culmine, despicabilem vilitate.* Et S. Leo Papa Cap. Omnium dist. 32. scribit. *Tam excellens est Sacerdotum electio, ut quæ in aliis Ecclesiæ membris non vocantur ad culpam, in illis tamen habeantur illicita.* Et innumeris aliorum Patrum testimoniis missis, ipsum Concilium Tridentinum Sess. 22. Cap. 1. inquit. *Levia etiam delicta, quæ in ipsis maxima essent, effugiant.*

VI. Quis nunc continere se valet, quin exclamet: Presbyter persona tam gravis, tam sancta, tam excellens, Sacerdotali veste posita, & dignitate sua occultata, laicorum vestes inducit, larvas sumit? Cur? Ut Bacchanalium præstigiis delectetur, ut ludentium interesse mensis, ut spectare comœdias, choreas, & insanientis mundi, & paganicæ superstitionis spectacula valeat? Mane ad Sacrum Altare ipsum Filium Dei, cujus sustinet vices, Æterno Patri offert in peccatorum remissionem, atque, ut Deo homines reconciliet, propitiamque reddat infinitam Dei Clementiam: Post meridiem vero, tam Divina, & præstantissima dignitate neglecta, insignia Mundi, & ne dicam Diaboli sumit, & cum laicis, dissolutoque populo larvatus spectaculis assistit, mulierculas virosque conversantes, & subimpudica duella exercentes delectabundus prospectat? Mane Deo, fero Mundo, & Satanæ pompis suum offert obsequium? Sola assuetudo, & familiaritas efficit, ut absque horrore maximo tam horrendissima spectari monstra valeant, & tantum non laudari. Quamobrem clamat S. Augustinus. *Væ peccatis hominum! Quæ sola inusitata exhorrescimus, usitata vero, pro quibus abluendis Filii Dei Sanguis effusus est, quamvis tam magna sint, ut omnino claudi contra se faciant Regnum Dei, sæpe videndo omnia tolerare, sæpe tolerando nonnulla etiam facere cogimur.* Enchirid. Cap. 80. Ex summa igitur, & manifesta larvarum contrarietate cum Sacerdotali dignitate, & sanctitate gravitas peccati mortalis evidenter colligitur.

VII. Auget peccati malitiam in Sacerdotibus larvarum usus, quod ludibrio, & derisioni gradum Presbyteralem, & Ecclesiasticum statum

statum exponat. Dictum supra est, Sacerdotalem gradum eminere supra ipsam Regiam excellentiam. Differunt vero, quod regalis dignitas sua habeat fulgida insignia sensibus obvia, subditorum nempe obsequia, ministrorum, servorumque magnificum, & refulgentem apparatus. Sacerdotalis majestas spiritalis est, & sensibus occulta. Extrinsecus se prodit unice gravitate morum, sanctitate vitæ, virtutum exercitio. Hæc sunt, quæ sacerdotibus obsequium, reverentiam, & venerationem conciliant. Contra, si mores corrupti fuerint, si mundi spectaculis, & oblectamentis se se immisceant, tum in contemptum, & despectum veniunt Populi Christiani. Hinc Concilium Tridentinum Sess. 14. hæc statuit. *Moneant Episcopi Clericos suos, ut conversatione, sermone, & scientia Dei populo præeant, memores ejus, quod scriptum est: Sancti estote, quoniam ego Sanctus sum; & juxta Apostoli vocem: nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus se exhibeant sicut Dei ministros.* Hæc est S. Pauli Apostoli, hæc omnium Conciliorum, & Patrum doctrina. Brevitatis causa, sola S. Ambrosii verba ex lib. 3. *Epist. ad Irenæum transcribo. Vides nihil in Sacerdotibus plebejæ requiri, nihil popolare, nihil commune cum studio, atque usu, & moribus inconditæ multitudinis. Sobriam a turbis gravitatem, seriam vitam, singulare pondus dignitas sibi vindicat Sacerdotalis. Quomodo enim potest observari a populo, qui nihil habet Secretum a populo, dispar a multitudine? Quid enim in te miretur, si sua in te recognoscat? Si nihil in te aspiciat, quod ultra se inveniat? Si quæ in se erubescit, in te, quem reverendum arbitratur, offendant? Supergrédiamur igitur plebejas opiniones, & strata quædam gregalis Conversationis, ac detrita viæ orbita declinemus, ac vulgaris semitæ solum, quam currit ille, cujus vita levior cursore: Sed quæramus nobis viam inaccessam sermonibus insolentium, in viam operibus imperitorum, quam nullus maculosus deterat.*

VIII. Quid, si non modo populus Presbyteros sanctiores, sed contra corruptiores populi mores sectantes videret! Quodnam tunc scandalum, quæ status Ecclesiastici contemptio, quæ animarum ruina, qui ad flagitia graviora ausus si populorum Magistri, Doctores, & Spirituales medici tempore bacchanalium, quando Dæmon, & mundus directe aggrediuntur Christianæ Religionis fan-

sanctitatem, suaque validiora ad castitatem deturpandam arma tractant, insanienti multitudini, & solutioris vitæ Laicis misceantur? A quo tum corrigi errantes, a quo sanari infirmi possent, si leprosi sunt medici ipsi?

IX. Musitant Sacerdotes nonnulli, quos ipsemet audiui, populum grave subire scandalum, si Presbyteros Clericali veste indutos spectaret aut per plateas vagari, aut spectaculis, comoediis, theatrisve interesse. Quare ut offendiculum evitent, sacra veste posita, larva suum statum occultant. Næ hæc robusta ratio? Scandalum patitur populus Christianus, cum Sacerdotes recensitis oblectamentis, spectaculisque adesse conspiciat? Ergo spectacula ista, & solatia ipsius turbæ populique Christiani communi sensu Sacerdotibus illicita & interdicta reputantur. Scandalum suffert Christianismus, si videat Clericos Sacris initiatos frequentare Theatra, & Comoedias spectare, choreas, & ludos? Ergo gravius recipit scandalum, dum eosdem videt personatos, vulgo *Mascherati*. Verum haberet, subdunt, si populi id deprehenderent: at ignorant illi, Sacerdotes esse larvatos. Ita ne vero? An populi una voce non clamant? *Il Prete, il Frate in Maschera*: An non sibi illudunt illi, qui existimant hæc occultari laicis posse? An hæc ignorant domestici, vicini, socii, qui vestes porrigunt, aut locant? Ergo ex ore tuo te judico. Scandalum exciperent laici, te fatente, si viderent Presbyteros clericali veste indutos, aut manifeste larvatos adire Theatra, plateas, in quibus spectacula aguntur, domos, ubi ludi, vel choreæ fiunt. At reipsa populi Presbyteros vident, & sciunt ad præfata personatos incedere. Ego Presbyteri larvati incedentes mortaliter peccant.

X. Reponit Marcus Vivaldus in *Append. ad Candelab. Aur. c. 78.* alicubi nullum perferre scandalum laicos talia conspicientes. *Bononiæ autem* (inquit) *ubi ipsimet laici Clericos ad hoc incitant, dicentes, licet falso, larvarum usum maxime propter Clericos esse inventum, nullum est scandalum.* Hæc est Casuistica argutatio. Hic est Doctor temporis. Alibi quoque circumfertur hæc barbara paraemia. *Mascheræ institutæ sunt pro Pretis, & Fratis.* Pudere deberet rei moralis tractatorem erronea corruptæ plebis axiomata in medium afferre, ut errori velamen aliquod obtenderet. Larvarum usus in Sacerdote, natura sua, scandalum parit, ob maximam

cum

cum gradu Sacerdotali oppositionem. Quod autem hic, aut alibi scandalum sequatur nec ne, per accidens est. At non propterea a gravi crimine liber est Sacerdos personatus.

XI. Quæ hætenus dicta sunt luculentius confirmantur. Adfirmant communiter Theologi, & vel ipsi benigniores Casuistæ, peccare mortaliter laicos qui veste aut Clericali, aut Monachali personati publice incendunt. Quam sententiam docent Sylvester v. *habitus*. Et post ipsum, Comitulus, Ricciullus, Navarrus, Fumus, Corradus, Rodriquez, Corduba, Portellus, Wigandt, Bordonius, Lezana, Barbosa, Naldus. Hi omnes docent. *Habitus Religiosum deferens personatus, seu larvatus, vulgo Mascherato, peccat mortaliter*. Quid plura? Non modo communis est doctrina hæc penes Theologos & Casuistas; sed vel ipse Imperator Justinianus in sua celebri authentica de 55. *Epist. tit. 15. 44.* hæc decernit. *Omnibus itaque generaliter in seculari vita conversantibus, & maxime theatralia exercentibus, nec non prostantibus interdiciamus uti schemate Monachi, aut Monasticæ, aut Asceteriæ, aut cujusvis personæ hujusmodi imitari schema, scientibus universis præsumptibus, aut uti tali schemate, aut imitari, aut illudere in quacumque Ecclesiastica Disciplina, quia & corporalia supplicia sustinebunt, & exilio tradentur.*

XII. Cur vero peccant Laici Religiosa veste larvati incedentes? Quia habitum Sacrum, & Religiosum profanant, contemnunt, & derisioni exponunt atque ludibrio. Eccur tantus Religiosæ vestis honos debetur? Quia Tessera est, & insigne gradus Sacerdotalis. Ergo gravius perpetrat scelus, qui ipsam Sacerdotalem personam larvis induit, eamque deturpat, infamatque. Vestis Religiosa sacra, & venerabilis est propter Characterem, & gradum Sacerdotalem: Sacratior itaque & respectabilior est ipsa persona præbyteralis indelebili insignita Characterem. Quid? Majori ne honore, & veneratione digna erit vestis, quam persona deferens vestem? Peccat mortaliter, qui vestem in larvam assumit; & non peccabit mortaliter, qui ipsam personam larvatam efficit? Argumentatio luculentissima communis est inter Theologos. Duorum tantum verba transcribo. Celebris Jesuita P. Paulus Comitulus; *Resp. Mor. lib. 6. q. 28.* hæc habet: *Profanis hominibus personatos prodire Religioso habitu est noxa mortifera, ut Sylvester, Angelus &c. Quia magna est*

est irrisio Dei in Sanctis suis, ergo multo magis tum Clerici, tum Monachi peccant, qui habitu perridiculo, & summe indecoro Sacrorum Ordinum, quorum instituta sequi debent, sanctitati, & Dei optimi Maximi, ac Sanctorum gloriæ insignem contumeliam imponunt. Ricciullus Episcopus Cosentinus, lib. 4. cap. de spect. pub. Similia scribit: Si laicus citra crimen non potest induere per jocum vestes personæ Ecclesiasticæ, uti Doctores passim affirmant; equidem multo minus licet eisdem Ecclesiasticis larvis uti: quia ubi prohibetur figura, multo magis censetur prohibitum figuratum. Vestes Religiosæ insignia sunt Ordinis Sacerdotalis, & status Religiosi. Sacerdotes referunt personam summi Sacerdotis Jesu Christi, quem mane offerunt ad Altare Æterno Patri, ut propitium illum reddant plebi: Ergo tanto scelestius peccant Sacerdotes personati, quanto eminentius vestibus sacris præstat summum Sacerdotium.

CAPUT II.

Auctoritate sacrorum Canonum demonstratur, Presbyteros larvatos prodeuntes peccare mortaliter.

I. **A**Ntequam antiquos Canones refero, animadvertam oportet; larvarum usum apud Christianos saltem, ita priscum non esse. Nam Joannes Vives, qui scripsit sæculo sexto decimo ineunte, lib. de Christ. femin. institut. tit. de salt. inquit, Inventus est mos, non ita pridem, ut viri, & feminae personati urbem totam circumfiterent saltantes per celebres domos... atque huic ludicro ita aliqui sunt dediti; ut nihil affirmant esse parvis oblectamenti, quam cum in modum capite circumvoluto, domos circumire. Polydorus Virgilius lib. 51. de inv. rer. cap. 1. testatur suo tempore hanc corruptelam Angliam non penetrasse. Una omnium Regionum Anglia Personatas belluas hactenus non vidit, nec quidem vult videre: quando apud Anglos in re hac præ ceteris sapientiores lex est, ut capitale sit, si quis personam induerit. Hanc corruptelam in Gallia obtinuisse sæculo xvi. exeunte narrat Thieres de lud. cap. 25. Quare ab antiquis Canonibus expectandæ non sunt expresse larvarum prohibitiones. Principia tamen constituunt, unde evidenter tantæ corruptelæ proscriptio inferatur.

II. Martene *lib. v. cap. 7.* Christianus Lupus in *notis ad Can. 14. Concil. 7. General.* Ludovicus Thomasinus *par. 1. lib. 2. cap. 37. de vet. & nov. Discip.* innumeros Canones referunt, quibus severe præcipitur Clericis, ut & tonsuram, & vestes Ecclesiastico statui præfinitas, & a laicalibus distinctas publice deferant. Paucos ego colligam. *Caus. 21. Can. 5. q. 4.* hæc jubentur. *Præcipimus, ut tam Episcopi, quam Clerici in statu mentis, in habitu corporis, Deo & hominibus placere studeant; & nec in superfluitate, scissura, aut colore vestium, nec in tonsura intuentium, quorum forma, & exemplum esse debent, offendant aspectum: sed potius quod eorum doceat sanctitatem præferant. Quod si moniti ab Episcopo, emendare se noluerint, Ecclesiasticis careant beneficiis.*

III. Concilium Romanum sub Zacharia Summo Pontifice *cap. 8.* hæc decernit: *Si Clericus, & Monachus comam laxare præsumpserit, anathema sit.*

IV. Concilium Tolosanum anno 1119. celebratum similia præscribit. *Si quis Ecclesiasticæ Militiæ titulo insignitus, Monachus, & vel Canonicus, aut quilibet Clericus primam fidem irritam faciens, retrorsum abjerit, aut tamquam Laicus comam nutrierit Ecclesiæ communionem privetur.*

V. Severiores infligit poenas Concilium Eboracense anno 1194. celebratum in clericos nutriendes comam his verbis. *Clerici, qui ab Episcopo coronam susceperunt, Tonsuram habeant, & coronam: quam si habere contempserint, ad hoc beneficiorum, si quæ habent, privatione cogantur.*

V. Qua lege sacri Canones nutrire comam vetant, eadem laicales vestes induere prohibent. Concilium Romanum anno 743. celebratum inquit: *Episcopi, Presbyteri, Diaconi secularibus vestibus non utantur... Quia sicut mulier non velato capite deturpat caput suum juxta Apostoli vocem: ita Sacerdos sine operimento deturpat Sacerdotium suum: quod si temere præsumpserit contra statuta agere, communionem privetur.*

VII. Concilium Viennense sub Clemente V. habitum, hæc præcipit. *Quoniam qui abjectis vestibus proprio congruentibus Ordini alias assumere, & in publico portare, rationabili causa cessante præsumit, professorum illius ordinis prærogativa se reddit indignum, præsentis constitutione sancimus, quod quicumque Clericus virgata, vel*
par-

partita veste publice utetur, nisi causa rationabilis subsit, si beneficiatus extiterit, per sex menses a perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinet, sit eo ipso suspensus. Si vero Beneficiatus non fuerit, in sacris tamen ordinibus citra Sacerdotium constitutus, per idem tempus reddatur eo ipso inhabilis ad Ecclesiasticum beneficium obtinendum. Dignitatem vero, personatum, seu Beneficium aliud obtinens, cui cura immineat animarum, nec non ceteri in Sacerdotio constituti, ac Religiosi quilibet, quos oportet per decentiam habitus extrinseci morum extrinsecam honestatem ostendere, si præterquam ex rationabili causa publice vestem ferant huiusmodi, aut infulam, seu pileum lineum publice portent in capite; sint eo ipso, beneficiati videlicet a perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinent, suspensi per annum; ceteri vero Sacerdotes, & Religiosi quilibet, per idem tempus reddantur inhabiles ad quodcumque beneficium Ecclesiasticum obtinendum.

VIII. Concilium Tridentinum, ut plura priora omittam Sess. 14. cap. 6. hæc definit: *Tanta autem hodie aliquorum inolevit temeritas religionisque contemptus, ut propriam dignitatem, & honorem clericalem parvipendentes, vestes etiam deferant publice laicales, pedes in diversis ponentes, unum in divinis, alterum in carnalibus. Propter ea omnes Ecclesiasticæ personæ, quantumcumque exemptæ, quæ aut in sacris fuerint, aut dignitates, personatus, officia, aut beneficia qualicumque Ecclesiastica obtinuerint, si postquam ab Episcopo suo, etiam per Edictum publicum, moniti fuerint, honestum habitum clericalem illorum Ordini, & dignitati congruentem, & juxta ipsius Episcopi Ordinationem, & mandatum non detulerit, per suspensionem ab ordinibus, ac officio, & beneficio, ac fructibus, redditibus & proventibus ipsorum beneficiorum huiusmodi, coerceri possint & debeant.*

IX. Rursus idem Tridentinum, Sess. 22. cap. 1. hæc alia adjicit: *Nihil est, quod alios magis ad pietatem, & Dei cultum assidue instruat, quam eorum vita, & exempla, qui se Divino Ministerio dedicaverint: cum enim a rebus sæculi in altiore sublati locum conspiciantur, in eos tamquam in speculum reliqui oculos conijciunt, ex iisque sumunt, quod imitetur. Quapropter sic decet omnino Clericos in sortem Domini vocatos vitam, moresque suos componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus,*

nihil, nisi grave, modestum, ac religione plenum præferant.

X. Gravis temeritatis reos Concilia, præsertim Tridentinum, damnant Sacerdotes, qui neglecta clericali veste, laicales, quæ vanitatem, pompam, fastumque produnt, induere non erubescunt. Cujus igitur culpæ, fontes erunt, qui non modo laicas Christianorum vestes, sed ipsas vanas, & superstitiosas ethnica impudentiæ vestium formas sumere, eisdemque operti publica subire loca non reformidant? Beneficiorum fructibus privant beneficiatos: inhabiles ad Sacerdotium Diaconos Concilia declarant, qui insignia Clericatus non explicant, dum in publicum prodeunt. Qua igitur pœna plectendi illi sunt, qui Paganorum insignia præferunt? Si uno pede Cælum, ut inquit Tridentinum, altero terram calcant Sacerdotes, qui minus quam decet statum Ecclesiasticum, vestiunt: ambobus sane pedibus viam inferni inambulant, qui occultata vultus imagine a curatore Deo impressa, larvas a Dæmone excogitatas propriis vultibus superimponunt.

CAPUT III.

Posteriores Synodi declarant peccare mortaliter Presbyteros personatos, dum eosdem gravissimam excommunicationis, vel suspensionis pœna multant.

I. **A**ntiquiores Canones, & Concilia larvarum non meminere quia tanta adhuc corruptela non inoleverat, ut supra indicavi. Invecto abusu posteriores synodi non cessarunt gravissimis coercere pœnis Clericos personatos. Ex plurimis synodorum decretis adversus presbyterorum larvas pauca colligam.

II. S. Franciscus Salesius in sua Synodo, ut refert Baptista Zier *tract. de lud. cap. 25.* hæc ex lingua Gallica, & Latine reddita contra personatos Clericos decernit: *Si Clerici forent adeo proprii status immemores, ut personati prodirent, incurrant ipso facto excommunicationem, cujus absolutionem nobis reservamus.*

III. Celeberrimus Godeau Episcopus Virenensis in sua synodo *tit. 1. cap. 4. num. 3.* eandem Excommunicationis pœnam tulit in Clericos personatos. *Les Ecclesiastiques (inquit) qui iront en masque encorerant i' excommunication ipso facto, dont nous reservans l'ab-*

absolution a Nous seuls . Quæ latine verba hoc significant : Ecclesiastici , qui larvati incedent , ipso facto excommunicationi obnoxii erunt , cujus absolutionem nobismetipsis reservamus .

IV. Joannes Lucidus Cattaneus Episcopus Mantuanus in sua synodo anno 1679. celebrata , ultra excommunicationem multa pecuniaria Clericos personatos plectit : *Quicumque Clericus , qui larvatus , seu personatus inceserit , ultra excommunicationis incursum xx. aureorum insuper pœna plectetur .*

V. Idelphonfus Columna Episcopus Barchinonensis in synodo habita anno 1600. *Tit. de vit. & honest. Cleric.* sequentia statuit : *Nullus Clericus post hac exerceat saltationes , aut choreas , neque larvatus incedat sub excommunicationis pœna .*

VI. Hieronymus Giovannelli in sua synodo Sorana anno 1641. hæc decrevit . *Choreas exercere , personatos incedere . . . hæc omnia Clericis prohibemus . . . sub pœna , pro prima vice carcerationis per mensem ; quod si iterum moniti non desistant , pœnam excommunicationis ipso facto incurrant .*

VII. Georgius Bolognetti in synodo celebrata anno 1545. *tit. de vit. & honest. Cleric.* has pœnas imposuit Clericis personatis . *Clerici cujuscunque gradus , & Ordinis sint , larvati , seu personati non incedant , sub pœna pro prima vice carcerationis per mensem ; quod si iterum moniti non desistant plectentur aliis pœnis gravioribus etiam excommunicationis , pro arbitrio nostro .*

VIII. Synodus 9. Faventina a Cardinali Roffetti celebrata pag. 4. c. 1. num. 10. hæc habet . *Larvatos seu personatos incedere , ac tripudia cum mulieribus ducere . . . Clericis prohibemus sub pœna suspensionis nobis reservata ipso facto incurrenda constitutis in sacris .*

IX. In synodo Tortonenſi ab Episcopo Carolo Francisco Ceva anno 1690. habita *cap. de vita , & honest. Cleric.* hæc decernuntur : *Imponimus pœnam suspensionis nobis reservata Clericis in sacris constitutis , si larvata facie incedere auferunt .*

X. In Synodo Pifaurenſi anno 2690. ab Episcopo Alexandro Avio habita *cap. de vit. & honest. cleric.* suspensionis pœna Clericos personatos plectit : *Non relaxat animos , sed corrumpit Bacchanalium turpitudine : ideo Clerici , si in sacris fuerint constitutui , larvati non incedant sub pœna suspensionis nobis reservata ipso facto incurrenda , & si fuerint in minoribus quinque aureorum .*

XI. Synodus Florentina anno 1691. *Nullus Clericorum quorumque prætextu audeat e domo exire larvatus, seu personatus, sub pœna suspensionis ipso facto incurrenda.*

XII. Synodus Pisana anno 1708. Sub Episcopo Frosini celebrata: *Nullus Clericorum secularis, vel Regularis personatus incedat sub pœna suspensionis ipso facto incurrenda.*

XIII. Synodus Anconitana a Cardinali Ruffi celebrata p. 3. c. 1. hæc decernit: *Turpe & intolerabile est, Ecclesiasticos tempore bacchanalium personatos incedere, vel larvam induere; si quis igitur in his depræhensus per legitimos testes convictus fuerit pœna carceris formalis, vel aliis ad nostrum arbitrium mulctabitur.*

XIV. Synodus Neapolitana anno 1680. a Cardinali Caraccioli habita: *Clerici personati, idest cum Maschera tempore Bacchanalium non incedant, sub pœna carceris formalis per bimestre prima vice, & aliis nostro arbitriis infligendis.*

XV. Synodus Pistoriensis ab Episcopo Carolo Visdomini celebrata: *Præcipimus, ut Clerici omnes nullo modo personati incedant; quod si Clerici in sacris Ordinibus constituti, personati incedere ausi fuerint ipso facto per decem dies sint a Divinis suspensi.*

XVI. Synodus Ravennatensis a Cardinali Petro Aldobrandini celebrata: *Clerici non ducant choreas, neque larvati, seu personati incedant sub pœna suspensionis ipso facto incurrenda.*

XVII. Synodus Fesulana anno 1720. sub Ludovico Maria Strozzi habita: *Suspensionis pœna ipso facto obnoxios declaramus quoslibet Clericos, qui larvati, aut personati inceserint.*

XVIII. Synodus Volaterrana anno 1724., quam habuit Ludovicus Pandolfinus: *Meminerint Clerici non posse sine lethali culpa larvatos incedere: ideoque sub pœna a nobis taxanda, & locis piis applicanda omnino prohibemus.*

XIX. Synodus Cortonensis anno 1731. ab Episcopo Ludovico Gherardi congregata: *Clerici non incedant personati: Meminerint se non posse sine lethali culpa larvatos incedere.*

XX. Communis est Theologorum sententia, pœnas adeo graves, præsertim excommunicationis ferri minime posse ob culpam levem. Communiter omnis ad excommunicationis pœnam ipso facto incurrendam requirunt peccatum mortale. Plures ex laudatis synodis excommunicationis pœnam infligunt Sacerdotibus larvatis, aliasque

que pœnas pecuniarias adjiciunt. Aliæ synodi suspensionis pœnam imponunt, & carceris supplicium. Aliæ denique perspicue declarant mortaliter peccare Clericos personatos. Quid amplius ad manifestam, & evidentem sententiam requiritur? Plurimas alias synodos colligere potuissem, quas brevitatis causa prætereo.

C A P U T IV.

Benignorum Theologorum communi Sententia peccati mortalis damnantur Clerici personati incedentes.

I. **I**N laudata appendice jam pridem a me edita aliquos dumtaxat citavi Theologos, & laxiores etiam Casuistas. Plures nunc dabo, ut larvatis Presbyteris omne elabendi effugium præcludam. Superfluum revera foret post tot canones, tot Synodorum decreta, suffragia advocare benignorum Casuistarum. Verum, quia ii, qui nostri corruptissimi sæculi mores, novasque vivendi corruptelas honestare conantur, ad Casuistarum, quos benignos vocant, asylum se recipiunt, plus istis, quam Conciliis, & Patribus suas fidentes animas, lubet & hac quoque parte illos revincere. Omnes quippe laxiores Casuistæ peccati mortalis damnant Presbyteros personatos in publicum prodeuntes. Et ne gratis asserere hoc videar, testimonium adduco Marci Vidal, qui in laxanda ethice Christiana palmam præripuit ipsi P. Antonino Diana. Porro P. Marcus Vidal in sua *Arca Vitali de Stat. Eccl.* hæc testatur: *Doctores fere omnes, quos legi, tractantes hanc quæstionem, sentiunt, & affirmant Clericos incedentes personatos mortifere peccare.* Testimonium istud non modo verum est, sed etiam ineluctabile. Siquidem Marcum hunc Vidal, qui fatetur omnes Doctores damnare peccati mortalis Presbyteros larvatos, non puduit se se Doctorum torrenti opponere, & ab hac culpa mortali eosdem purgare. Sed illius ausus dignas luit pœnas: cum ejusdem proscripta, ob nimiam laxitatem, doctrina ab Ecclesia fuerit. Vanissima, & ridicularia sophismata hujusce Casuistæ infra reiiciam, nunc testimonia & Theologorum & Casuistarum transcribo.

II. S. Antoninus *p. 2. trat. 3. cap. 7.* „Aspicere Chorizantes, sal-
„tantes, currentes ad bravium, in palæstra se exercentes, vel ha-
„sti-

„ stiliudiis, vel aliis ludis, de se non videtur mortale, quamvis vanitas sit, & amissio temporis. Posset tamen ibi esse mortale per accidens, propter aliquod malum superveniens, vel malam intentionem. „ *Clericis etiam & Religiosis talia aspicere magnum peccatum videtur propter scandalum populi. Unde dicitur de Consecratione dist. 55. Non oportet, idest non congruit Ministros altaris, vel quoslibet Clericos spectaculis aliquibus interesse: & in capite præcedente dicitur, quod larvas Dæmonum arte se ferri non consentiant.* Sanctissimus Archipræsul magnum peccatum reputat, si Presbyteri vel aspiciant choreas ducentes, & larvatos spectaculis assistentes. Maximum ergo peccatum reputat, si ipsi presbyteri larvati incedant, theatraque adeant.

III. Sylvester Prierates Apostolici Palatii Magister in Sum. V. ludus, de Clericis hæc scribit: *Similiter prohibetur illis ... ratione honestatis clericalis omnis ludus, in quo ex propria persona facerent ludum in publico, ut saltatio, chorizatio, & huiusmodi: unde esset eis huiusmodi mortale: secus in secreto cum aliquibus domesticis: & similiter interdictus est eis ludus larvalis, quia habitum mutare non possunt, nisi causa rationabili.*

IV. Joannes Cagnasso in sua summa Tabiena v. ludus hæc scribit: *Tertio posset esse mortale ratione loci, vel Personæ Larvæ dicuntur deformitates hominum sive per appositiones pellium, sive colorum, & in vulgari dicuntur Maschere, & tales ludi non debent fieri... per Clericos ubicumque; quinimmo dicit Canon, Clericum non debere interesse istis ludis: immo si Clerico existente in mensa venit histrio, vel buffo, debet Clericus de mensa surgere, & potius recedere quam ista videre, vel audire, ut in Cap. non oportet de Consec. dist. 5.* Cagnassus hanc summam dicavit Cajetano, cuius verba infra dabo. Scripsit ergo Auctor iste tempore antecedente Concilium Tridentinum, quando disciplina ad extremum collapsa erat. Et tamen peccati mortalis rei judicabantur Clerici sacris initiati, qui vel interessent spectaculis, ludis Mascherarum, & chorizantium.

V. Percelebris Jesuita Paulus Comitulus laxioris ethices strenuus oppugnator lib. 6. Res. Mar. q. 8. hæc habet. *Semper tum in publicis meis scholis, tum in privatis responsis professus sum, cunctos Clericos, qui sacris initiati sunt, omnesque Religionis approbatæ professos, sacrum habitum, quem tueri eos oportet, in illum fœdum,*
qui

qui ludionum, Mimorū, & Luperorum est, convertentes, culpam æterno supplicio dignam contrahere, & professos Religiosos excommunicationis censura implicari . . . Insigni injuria atque dedecore tum Ecclesiasticum Ordinem, tum Divinum Cultum afficere, lethale scelus est: id faciunt omnes, quicumque caput suum sacrum, sacramque personam illa infami larva, & perturpi vestitu dedecorant. Ergo lethale scelus admittunt.

VI. Martinus Navarrus in *Manuali* cap. 25. hæc docet: Trigesimo tertio: peccant mortaliter Clericus sacri ordinis, Beneficiarius, vel Monachus, qui habitum non gestant, & tonsuram, aut vestes sibi indecentes induunt.

VII. Bartholomæus Solone in 2.2. S. Thom. q. 5. a. 6. Concl. 2. hæc habet: Non desinam admonere Clericos; juxta Angelum, v. Ludus, Ludum larvalem, quem exercent personati, quos Hispanice vocamus Maxcaras esse Clericis interdictum sub mortali.

VIII. Antonius Ricciullus Archiepiscopus Cosentinus de jure personarum in statu reprobato existentium, plurima contra larvas scribit, & inter alia hæc quæ sequuntur: Hæc insaniendi licentia Laicos tantum complectitur, nec Ecclesiasticis personis suffragatur, ne larvarum turpitudine Clericalis honestas deformetur: Qua ratione cum Episcopi maxime omnium teneantur exemplo cæteris esse, merito Justinianus Imperator pronunciavit Episcopum uti larvis, etiam joci causa, aut scenicis, atque plebeis spectaculis interesse, rem esse præter communem verum fidem, & incredibilem: L. certissime §. hæc igitur: & §. Sancimus C. de Episc. audient. Et propterea Mortaliter in omnibus prædictis peccare Episcopum scribunt Cajetanus, Armilla, Sebastianus Med. Hoc idem puto dicendum de Sacerdotibus & aliis in sacris constitutis. Licet enim in eis non possit considerari tanta deformitas, quanta consideratur in Episcopo larvis se tegente, nihilominus & ipsis specialiter est interdictus larvarum usus.

IX. Verum missis pluribus aliis Theologis, benignorum Casuistarum chorum ducat P. D. Antoninus Diana qui tom. 7. tract. 5. Resol. 6. pag. 225. docet: Non puto recedendum esse a communi sententia Doctorum, nempe Clericos seculares, & regulares incedentes personatos tempore Bacchanalium peccatum mortale committere. Serio hæc recogitent Venerandi Presbyteri. Diana ille, qui ut scribit Caramuel in Epist. præmissa ad Theol. Fundam. merito dicitur

esse Agnus Dei, qui abstulit peccata mundi, in amplissima benignitatis, seu laxitatis Apotheca invenire haud potuit vel unicam distinctionem, qua Clericos personatos a peccato mortali eximeret; sed candide testatur, communem Doctorum sententiam eosdem peccati mortalis fontes declarare.

X. P. Antonius Cortonius *lib. 3. contr. cap. 7. n. 146. Dubitatur, an Clerici incedentes per urbem larvati peccent mortaliter. R. Affirmative cum Diana, propter injuriam status Clericalis, etiam citra scandalum, quia incedere larvate, est incedere immodeste.*

XI. P. Candidus Brognolo, *tract. 3. de stat. & vit. Regul. cap. 6. inquit: Quamvis dimissio habitus in se spectata non sit peccatum saltem mortale, immo quandoque nullum, ut dixi resol. 3. quandoque tamen est peccatum mortale, cum scilicet sit cum scandalo aliorum, ex turpi causa fornicandi, furandi, choreas ducendi, larvis utendi extra claustra. Ex his, & similibus circumstantiis deducitur peccatum mortale, ut docent omnes citati Doctores.*

XII. Cassianus a S. Elia in arbore opinionum v. Larva: Clerici utentes larvis, etiam sine malo fine, scandalo... longe probabilius est, quod peccent mortaliter, etiam præscindendo a scandalo, & a quavis mala circumstantia; præsertim si sint in sacris, aut beneficiati. Ratio est, quia natura talis actus repugnat specialiter statui Clericali.

XIII. Nicolaus Baldellus *lib. 3. de vit. & pecc. Disp. 32. n. 9. docet peccare mortaliter Clericos larvatos etiam præscindendo a scandalo & malo fine, & quavis alia mala circumstantia (addens.) Tum solum superfluitas ludi ex inepta latitia, vel ex animi levitate Clericis est venialis, quando natura actus, quem assumunt non repugnat specialiter statui Clericali, ut notat Cajetanus 2. 2. q. 169. a. 4. §. ad 3. quo tamen modo repugnat si assumant arma, & larvas. Et pro eadem sententia etiam facit idem Cajetanus in summa v. Larvarum usus, ubi ait eum reddi illicitum, non solum ex malo fine, & incongruo tempore, & loco & modo, sed etiam plurimum id esse pensandum ex conditione personæ: quia juventutis licentia est, ut tempore, quo licet insanire, larvas assumant, & a viris gravibus, quales sunt Ecclesiastici, & præcipue Prælati, valde alienum censetur. Quod idem habet etiam Armilla, v. Larvæ, & possunt addi Sylvester, Angelus v. Ludus, ubi docent, ludum larvarum esse prohibitum Clericis, quia*

quia non possunt mutare habitum. Si enim ex Tridentino Sess. 14. c. 6. temeritas est, & contemptus Religionis, & propriae dignitatis, & honoris, quod Clerici non semper deferunt vestes suo ordini congruentes, sed aliquando publice portent vestes laicales, & debet id puniri per suspensionem ab ordine, & ab officio, & beneficio: Quanto magis si Larvas assumant, & publice larvati incedant?

Ratio hæc peremptoria est. Peccant mortaliter Sacerdotes si neglecta tonsura, & veste Clericali, vestibus laicorum induti publice incedant, ut ex Tridentino habetur; Gravius ergo peccant, dum larvas, quæ sunt insanientis juventutis, & dissoluti populi, atque Mundanae stultitiæ insignia, assumunt.

XIV. P. Theophilus Alarius lib. 2. v. Clericus n. 38. Clericum, incedere personatum & ludum larvalem exercere mortale est.

XV. P. Octavius a S. Joseph interrogatione 1501. Clericus vel Religiosus incedens personatus, sive larvatus, vulgo Mascherato, peccat ne mortaliter? Peccat mortaliter, & ita tradunt Sylvester &c.

XVI. Andreas Bertone lib. de negligentia & remissione part. 2. a. 17. Si omnino illicitum est, quod habitus Clericalis induatur a larvatis per jocum, quia nimis habitus Sanctitatis debonestatur: multo magis si persona Sacerdotis larvam ipsam induat &c.

XVII. Martinus Bonacina Disp. 2. de rest. q. 3. punct. 1. n. 17. Quæres utrum Clerici possint ludos larvales facere? Respondeo negative. Dedecet enim personam Ecclesiasticam fictam personam hoc modo repræsentare. Propterea eos tamquam reos mortalis culpæ damnat Angelus &c. nec ipse excusarem a mortali, nisi forte hoc raro facerent, brevi tempore, & absque scandalo. Breve autem tempus hoc loco appellarem unam horam.

XVIII. Franciscus Monarelli in suo formulario lib. 1. tit. 5. form. 11. annot. 7. Non debent Clerici incedere cum larva, quia, qui hoc facit, lethalis culpæ reus est. Item lib. 2. tit. 15. annot. 2. Præter alias occupationes indecentes Clericis a jure prohibitas subjacent censuræ etiam sequentes; nempe si tempore bacchanalium incedant personati. Nam per Episcopos pœnam excommunicationis imponi potuisse contra illos hæc agentes, declaravit Congregatio Concilii in Mantuana 10. Aprilis anno 1645.

XIX. Hieronymus Garzia tract. 1. dist. 2. dub. 2. n. 5. hæc lingua Hispanica latine reddita docet: Ad larvas, quod attinet,

Armilla & Sylvester defendunt peccare mortaliter Clericum personatum, nisi id præset ad declinandum aliquod damnum. Hæc opinio nititur Cap. cum decorem : & eruitur ex Clementina ubi damnatur Clericus, qui proprium exuit habitum, ut sumat larvam. Et hoc patet, quia actio hæc cedit in grave dedecus Ordinis Sacerdotalis Nemo excusat Clericum personatum a peccato mortali.

XX. Ægidius Trullench lib. 7. c. 27. Denique peccat mortaliter Clericus more laicorum larvatus incedens : Dedecet enim Personam Ecclesiasticam fictam personam hoc modo repræsentare: ideoque non excusat eos a mortali Bonaccina.

XXI. P. Thomas Sanchez lib. 1. Consil. cap. 8. dub. 28. n. 11. docet: Nota quod Clericis, & multo magis Religiosis prohibetur ludus cum armis Cap. continebatur de homicid. . . . Et generaliter prohibetur ratione honestatis Clericalis omnis ludus, in quo ex propria persona facerent ludum in publico, ut saltatio, chorizatio . . . Ludus larvalis, quia habitum mutare nequeunt, sine justa causa.

XXII. P. Adamus Burgaber Cent. 2. n. 59. ait: Narfes Clericus Beneficiatus in nuperis Bacchanalibus larvatus per Civitatem incescit, aliisque personatis laicis se jungens post varios jocos exercitos, tandem cum uno eorum rixas excitavit, & insigniter ab eo, licet ignotus, vapulavit. Quæritur primo, utrum Narfes larvatus incedendo per civitatem peccaverit mortaliter. Secundo, utrum percuñiens Narsetem excommunicationem incurreret? Ad primum respondeo Narsetem peccasse mortaliter. Ita Hieronymus Garzia, Barbofa &c.

XXIII. Martinus Wigandt tract. 6. Exam. 4. n. 52. Peccata Clericorum recensens inquit: Peccant quarto exercendo officia secularia, ut Advocati in foro civili, Procuratoris, Medici, Mercatoris, Histrionis &c. ludos, choreas faciendo, larvas portando. Et rursus tract. 15. exam. 2. rationem assignat, quia, inquit, causa principalis, ob quam jura Clericis præcipiunt gestare habitum clericalem, est dignitas, & excellentia Sacramentorum; ut eorum Ministri decenter incedant, velut a plebeis & laicis segregati, ut laici sciant eos præ cæteris honorare. Ergo si Clerici sine justa causa, & ex mera quasi laicali libidine, non portent habitum Clericalem, quantum est ex parte sua, gravem Sacramentis irrogant injuriam, violando eorum dignitatem, ergo mortaliter peccant.

XXIV.

XXIV. Gregorius Sairus *lib. 9. c. 12.* Quibus addo ex Angelo v. ludus, & Saiono, Clericis omnibus interdictum esse ludum larvalem, quem exercent personati sub peccato mortali.

XXV. Plurimos alios laudare Moralistas possem, nisi veritas se ipsa luculentissima esset. Unum addere liceat Scriptoribus Catholicis ex Hæretico Auctore testimonium, ut prævaricationem suam evidentius agnoscant, & sinceris poenitentiae lacrimis detestentur Sacerdotes Catholici illi, quos larvatos incedere non puduit. Itaque Christophorus Henricus de Berger in suo de personis commentario *cap. 4. §. 18.* plurima adversus Clericos personatos congerit, quorum aliqua isthuc transcribo.

XXVI. Inquit enim : „ Ad Clericos quod attinet, hos, qui Divinis officiis mancipati sunt, ab omni strepitu alienos esse decet. Qui si prætulerint vitam honestam, & nullo reprehendendam modo, quam Apostoli monita postulant (1. Timot. 3. 2. Tit. 1. 7.) populumque decenti industria instruxerint, ut is ad illorum hominum honestatem respiciens multis peccatis abstinere, fore certum est, ut æterna hominum salus rectius se habeat, & nobis tribuetur a maximo Deo, & Salvatore Nostro Jesu Christo clementia conveniens, ut ait Justinianus (*in l. 34. pr. c. de Episc. Audient.*) Quam ob causam Justinianus eadem lege prohibuit, ne Clerici cubos, seu tesseras contrectent, nec his ludentes spectent, nec manus, oculos, & aures prohibitis ludis polluant, alios ad ea ludicra invitent, aut scenicorum vel Thymelitarum spectatores fiant ludorum; aut quæ in Theatris certantium ferarum fiunt, pugnarum. Quale interdictum etiam extat (*in novel. 123. cap. 10. Auct. interdiciamus c. de Episc. & Cleric.*) quod factum est ante Justinianum ab Honorio, & Theodosio Imperatoribus (*in l. 17. c. de Episc. & Cleric.*) quæ est *l. 42. cap. Theodosian. de Episc. & Cleric.*) ... immo adeo horrent Sacra jura larvarum insaniam, ut velint Clericum assidentem conviviis, superveniente histrione, de mensa potius surgere, & abire debere, quam ejus motus ac gestus videre, aut ipsum audire. Ita Concil. Tolet. 111. (*in Can. 2. irreligiosi de consecr. dist. 3.*) Quorsum etiam pertinet Innocentii III. Constitutio (*in c. 15. 10. de vit. & bon. Cler.*) Clerici mimis, jocularibus, & histrionibus non intendant &c.... Ex quibus omnibus

„ satis

„ *satis, abundeque apparet, utroque jure tam Canonico, quam Civi-*
 „ *li, pariter ac Divino Clericis, si non diserte, per bonam tamen,*
 „ *satis consuetudinem, usum Mascherarum, esse prohibitum. Quod*
 „ *si enim Clericus omnem reprehensionis notam vitare, atque*
 „ *sinistram suspicionem debet, quod si ludis, choreis, cænis, spe-*
 „ *ctaculis abstinere, quod si nisi vestitu decenti, & ordini conve-*
 „ *nienti incedere non licitum: quis vellet dubitare, Clericum*
 „ *excludi ab ejusmodi jocos, lusibusque Mascherarum? Immo ne*
 „ *monstris larvarum in solemnitatibus Clerici utantur, satis diser-*
 „ *te prohibet Innocentius III. (in c. 12. 10. de vit. & bon. Cler.)*
 „ *atque inde recte concludunt Zabarella (in Clem. 2. q. 3. de vit.*
 „ *& bon. Cler.) Barbofa (ad Canon. Nullus. 7. dist. 44.) Cleri-*
 „ *cis prorsus interdictas esse larvas, nec personatos illos incedere*
 „ *posse. Idemque sentiunt Lambertinus (de jur. part. 2. 2. quæst.*
 „ *265.) Belletus (disquis. Cler. p. 1. tit. discipl. Celer. §. 2. n. 7.)*
 „ *& P. Gabriel a S. Vincent. (Respons. mor. resp. 76. n. 1.) Porro*
 „ *Clericos, multoque magis Regularem professos vitam jocolato-*
 „ *res, atque in scenam, pretii, quæstusve causa prodeuntes, ei-*
 „ *demque arti assuetos, infames habendos esse secundum Fructuo-*
 „ *sum tradit Paciuchellus (de larvis c. 6. pag. 89. Atque P. Ga-*
 „ *briel a S. Vincent. (Consil. seu respon. var. res. 73. n. 3.) con-*
 „ *cludit quod Episcopus, ac Sacrorum Antistes nullo modo licen-*
 „ *tiam dare valet larvis se tegendi, cum per se malum sit, & Cle-*
 „ *ricorum, ac Religiosorum statu indignum. Item quod Religiosi*
 „ *ambulantes personati, gravissime Deum offendant, ac incidant*
 „ *in devotionem (excommunicationem) propterea quod dimittant*
 „ *habitum. Paciuchellus (lib. de larv. cap. 7.)*
 „ §. 19. Quamvis autem leges adeo salutares suppetant, atque
 „ adeo ipsi Religioso hac ratione nihil detrahatur, tamen omnis, qui
 „ in terris, Romanum Pontificem Ecclesiarum caput venerantibus,
 „ Italia præsertim, & Gallia, versatus est, vel cum venientibus ex re-
 „ gionibus istis collocatus, satis novit, ista omnia ibidem parum
 „ curari, Clericosque ad unum fere omnes, nihil minus cogitare,
 „ quam ut Regulas istas observent. Qua de re olim jam questus Phil-
 „ bertus Bugnonius (de leg. abrog. lib. 2. Sect. 25.) &c.
 „ §. 20. *Inter Potestantes rarior est Mascherarum usus. Quod si*
 „ *tamen in aulis Evangelicorum Principum hæc gaudia admittan-*
 „ *tur,*

„ tur, haud facile nostris Clericis, & verbi Divini ministris jure de-
 „ decus hoc poterit objici, quod personati incedant, vel inter lar-
 „ vatos deprehendantur. Optime enim intelligunt, quid deceat
 „ venerandum hunc ordinem, quantumque suo exemplo proficiat,
 „ vel noceat.

XXVII. Hæc fusius ex homine Lutherano transcribere volui. Utinam saltem vel ab ipsa natura insitus defendendi propriæ Religionis decorem instinctus revocare Catholicos Clericos ab iis inanissimis fabulis, & corruptelis, quas vel ipsi Hæretici, tamquam Clericali statui infestas detestantur. Ii omnes, quibus vera Catholica Religio cordi est, haud possunt non summopere commoveri, & rubore perfundi, & mœstitia angī, dum talia in Hæreticis legunt. Quoniam hinc discunt, nil fortius Hæreticorum conversionem remorari, quam Catholicorum, & maxime Clericorum pessimos mores. Istorum vitia in errore obfirmant homines a vera devios Religione, cujus tamen veritati nil mali evenire potest ex malitia eorum, qui illam profitentur.

XXVIII. Expergiscantur ergo tandem aliquando Lutherani, qui ob flagitia Catholicorum, & maxime Sacerdotum, utinam paucorum, in nostræ Catholicæ, sanctissimæque Religionis veritatem obgannunt. Vicem illis reddere vellemus, non valde nobis laborandum esset, ut stupra, sacrilegia, crapulas, & cætera immania flagitia, quæ miraculorum loco, in novæ antievangelicæ Religionis confirmationem, patravit ipforum Legislatoꝝ Lutherus, ob oculos poneremus: Non deessent illius sequacium pejora exempla: at nos scimus aliunde Religionis veritatem, quam ab eorum, qui illam profitentur, moribus hauriendam esse. Hinc nostrorum, tum sæcularium, tum Ecclesiasticorum quorundam lapsus, & crimina lacrimantes, & præ angustia spiritus gementes, candide fatemur, & execramur. Utinam sinceritatem nostram imitarentur Lutherani, qui sæpius calumniantur Religionem nostram, eidem aliquorum Catholicorum vitia adscribentes. Istius infamandi Catholicos, ansæ exemplum nobis in hoc, de quo agimus, argumento porrigit *D. Bergerus* qui Summistis nostris imponit; Clericorum larvas approbasse, ait, notamque dementiæ Doctissimo Cajetano impingit (§. 19.) Eo dementiæ (inquit urbanus, & modestus Lutheranus) abrepti sunt Summistæ, præsertim Cajetanus, verbo Larvæ, Vivaldus (cap. 13. vid.

vid. Paciuchel. cap. 7. pag. 99.) consuetudinem hi probant, quæ in Lombardia esse dicitur, qua, tempore carnisprivii, quod dicunt, Clerici incedere queunt personati. Quam putida, & homine honesto indigna calumnia isthæc sit, ad Cajetanum saltem quod pertinet (nec enim nunc tantum adest otii, ut singulos evolvam Summistas) ex sola Cajetani lectione constat. Sic autem habet.

XXIX. „ Larvarum usus illicitus ex circumstantia aliqua redditur, & non est secundum se illicitus: ut patet ex hoc, quod in repræsentationibus est licitus. Nec solum redditur illicitus ex malo fine, & incongruo tempore, loco, & modo, sed ex conditione personæ plurimum pensandus est. Nam quia tempore, quo quasi insanire licet, larvæ assumuntur; juventutis hæc est licentia: & propterea a gravibus viris aliena censetur. *Et licet magnates, etiam Ecclesiastici, ad excusandas excusationes in peccatis, dicant, se maxime decere, ut larvati incedant, ut possint libere discurrere incogniti, quod non deceret illos manifestos; nihilominus non excusantur.* Tum quia tales non egent propter graves toto anno occupationes. Tum quia, non ad recreandum animum, sed ad superfluam agunt delectationem. Tum quia, non curant cognosci, immo plures eorum volunt cognosci. Tum quia scandalizantur pusilli ex Prælati præsertim Ecclesiasticis larvatis. Et merito, quia personas subeunt levium, & juvenum secundum morem. Et hoc est valde pensandum: scriptum est enim: *Qui scandalizaverit unum ex istis pusillis, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, &c.*

XXX. Ubi hic vel unicum verbum, quo Longobardiæ Clericis, ut licitam permittat Cajetanus larvarum consuetudinem? An quod in Magnates, & Prælatos potissimum invehatur, idcirco Clericis favet, si expresse asserit ex Prælatorum larvis præsertim pusillos offendi; iudicans absolute populum ex Ecclesiasticorum, licet præsertim ex Prælatorum larvis scandalum perpeti? Quod confirmatur ex eo, quod initio statuatur larvarum usum potissimum illicitum fieri ex conditione personæ. Quid quod apertis verbis Clericis ludum larvarum interdictum esse scribit in eadem *summ. verb. Clericus. Clericorum peccata specialia ex transgressione juris positivi sunt tot, ut vix numerari queant. Tenentur siquidem quoad habitum deferre rasuram, hoc est clericam, & tonsuram... deferre habitum cle-*

clericalem clausum desuper, non nimia brevitatem, aut longitudinem notabilem &c....

Quoad artes. Artes Macellariorum seu Carnificum, Tabernariorum, joculariorum, seu bistrionum, goliardionum, & buffonum, & Chirurgorum ab eis tolluntur... Quo ad actiones, arma portare, ad Tabernam ire, nisi in itinere, aves, canesque sequi ad venandum, accipitres, canesque pro venatione habere, conducere a secularibus agros, ad alas, vel taxillos ludere, ludis hujusmodi interesse &c. Clericis est prohibitum. Si Cajetanus vel ipsam venationem, quæ suapte natura nil turpitudinis olet, Clericis prohibitam scribit, quanto magis ludum larvarum? At argumentatione non est opus, si vel ludis interesse conceptis verbis, Clericis illicitum esse doceat. Sed de hoc plusquam satis.

C A P U T V.

Nonnulla Sophismata exploduntur.

I. **O** Pponunt I. larvarum ludus non est natura sua malus, alioquin neque in laicis licitus esset: est ergo honestus, cum ad animum exhilarandum sit institutus, & ab Eutrapelia præscriptus. Ita argumentatur Marcus Vidal in sua damnata *Arca vitali* ubi præter alia *loc. cit.* hæc spuit: *Clerici exercendo ludos larvarum secundum se mortifere non peccant: neque etiam si licentiose, & immodeste iari ludo utantur, sublato tamen gravi scandalo, ac omni pravitate fine.* Possunt ne ista absque indignatione, & detestatione referri? Nec illum puduit S. Thomæ doctrinam adulterare, ut tantum errorem confirmaret.

II. R. Sit nec ne ludus larvarum natura sua absolute spectatus indifferens, disputationem instituere in præsentia nolo. Illud mihi certum est, bacchanalium tempore vix ab ipsis laicis posse absque culpa aliqua talem exerceri ludum. Sunt enim ejusmodi ludi veluti bacchanalium dissolutionum condimenta. Bacchanalia autem sunt, ut Menagius, Polydorus Virgilius, Ferrari, & communiter Auctores docent, Carnalia festa, ut saturnalia, seu Ethnicæ superstitionis reliquiæ. Dallæus Calvinista invehitur in Catholicos, quod his paganis, superstitionisque stultitiis sese ad Christiana jejunia præparent.

At ignorare non debuisset acutus Calvinista, hæc a nobis improbari tanquam infanientis populi deliria. Audiat vel unum Venerabilem Dei servum Cardinalem Bellarminum, qui sexcentis inferioris subfelli Theologis longe antecellit. Hæc autem scribit *Serm. XXI. in Quinq. doctissimus Purpuratus. Non ne hisce diebus Orbis Christianus ferme totus insanit, ut non immerito Mahometanis, & Agarenis ludibrio simus? Ecce, inquiunt, qualis est natio Christianorum? Nunc usque ad fauces, ventrem, & stomachum implent. Nunc inedia semetipsos excruciant. Hodie tamquam insani choreas ducunt, larvas induunt, bacchantur per Urbes: post duos dies cinere caput aspergunt, templaque, atque aras religiosissime frequentabunt. Neque Christianos solum, sed etiam Christum irrident. Et qualem, inquiunt, Christiani Deum habent, quem egregium Legislatorem, qui hæc vel præcipit, vel permittit? Vivaldus, Lessius, Vidal naturam larvarum a circumstantiis abstractam spectant, sed hi omnes aberrant a statu quæstionis. Larvarum enim usus considerari debet, prout re ipsa contingit, & tempori, aliisque corruptelis copulatus. Quare nec ipsis laicis ego usum larvarum permetterem, in hunc finem adhibitum, ut liberius indulgere bacchanalium corruptelis valeant.*

III. Cæterum, licitus nec ne sit Laicis larvarum usus, quid inde? Ideo ne Sacerdotibus permissus? Licitum, quin & meritorium est Laicis Matrimonium. Ergo etiam Presbiteris? Supra jam ostensum est, larvarum usum pugnare cum gradu, & dignitate Sacerdotali. Quare supervacaneum foret levissimam objectionem pluribus explodere.

IV. Opponunt 2. Consuetudinis larvam. In pluribus, inquiunt, Civitatibus, præsertim Italiæ in more habent Sacerdotes personati incedere, quin ipsis id vitio vertant. Numquid mortalis culpæ fontes tot Sacerdotes, & etiam Episcopos damnare audebis? R. Non ego, sed sacerdotalis dignitas, & status, & tot Synodorum Decreta, & communiter omnes vel benigniores probabilistæ peccati mortalis damnant Sacerdotes, & gravissimi sceleris Episcopos personatos prodeuntes in publicum. Spectrum consuetudinis, quod obtruditur, est putidissima corruptela. Delere ne dignitatem, Majestatemque Sacerdotalem consuetudo aliqua valet? Si quærerem ab istis, quid sit consuetudo, quas habere dotes debeat, ut leges abrogare valeat, quid responderent? Sane consuetudo, ut legi prævaleat, majus præ
ipsa

ipsa lege spectare bonum debet, aut bono communi non repugnare? Nunquid larvarum usus in bonum commune Ecclesiæ confert? Numquid promovet decus, splendorem, & existimationem Ecclesiastici gradus? Pudere summopere deberet paganicæ, & immaniissimæ corruptelæ, quæ ad innumera flagitia, turpitudines, & scandala viam aperit latissimam, simulacrum affingere consuetudinis. *Nemo* (inquit Augustinus lib. 3. de baptis. c. 6.) *consuetudinem rationi & veritati præponat, quia consuetudinem ratio, & veritas semper excludit.* Et rursus lib. 3. contr. Epist. Parmen. c. 11. *Quidquid sceleris inebriat multitudinem, amittit examinis veritatem.*

V. Opponunt 3. Principes, ipsique Pontifices usum permittunt larvarum: Ergo malus non est. R. Consequentia hæc vana est, & inutilis. Multa Principes permittunt mala, sicuti alias dictum est, ut graviora declinent. Verum, ut de hoc sit. Nunquid Pontifices, & Episcopi permittunt, seu approbant usum larvarum in Sacerdotibus? An ignorant Pontifices innumeras synodos Diocesanas gravissimas poenas infligere Clericis sacris initiatis, qui personati incedunt? Pontificum esset improbare præfatas synodos, quæ excommunicationis poena plectunt Clericos personatos, si usus larvarum licitus esset. Laquei enim pararentur Sacerdotum animabus, si excommunicationi ipso facto incurrendæ subjicerentur propter usum indifferentem. Cæterum ut evidentius appareat, recensitam objectionem falsa hypothese unice niti, sciendum est, Pontifices summos tantum abesse ab ejusmodi permissione, ut innumeris edictis Clericos coerceant a tali corruptela. S. Pius V. in sua Constitutione de *Reformatione Cleri Romani*, quam refert Barbosa lib. de jur. Eccles. c. 50. ex conceptis verbis Clericis vetat larvas sumere his verbis: *Arma neferant, neve personati incedant. Qui in aliquo horum deliquerit, præter vestium, aliarumque rerum amissionem, viginti quinque aureis mulctetur, locis piis arbitrio nostro applicandis, carcere etiam, ac beneficiorum privatione, majoribusque poenis, pro delicti & personarum genere arbitrio nostro puniatur.* Quid, quod Antonius Riciullus Romæ Vices-gerens sub Urbano VIII. apertissime declarat in licentia, quæ impertiri Romæ solet ultimis bacchanalium diebus, Clericos non comprehendi inquiens: *Hæc autem licentia Laicos tantum complectitur, nec Ecclesiasticis personis suffragatur, ne larvarum turpitudine Clericalis honestas deformetur.* Legantur ea,

quæ pro vita, & honestate Clericorum statuit Benedictus XIII. adjecta ad Concilium Romanum.

CAPUT VI.

Redargutio in Clericos personatos, & in Confessarios eosdem absolventes, & sacrificium celebrantes. *Doctrina P. Pauli Oliva contra Confessarios benignistas. Non sunt conferendæ eleemosinæ Sacerdotibus personatis Theatra adeuntibus pro sacrificiis celebrandis.*

I. **N**ON ita pridem Presbyterum redarguebam, quod pro more haberet larvatum incedere. Pro excusatione obtrudebat, communiter in tali Civitate Clericos larvatos post prandium prodire. Obijciebam ei synodorum Decreta, status sui dignitatem, Theologorum, & laxiorum Casuistarum testimonia. Sed corruptelæ fasciniis dementatum a pravo consilio deducere vix poteram. Ad omnia reponebat rationum momenta, quæ afferebam, non esse evidentes demonstrationes. Quæris ergo luculentam demonstrationem? Scilicet reponebat ille. Mox tibi eam dabo, subjunxi ego. Non procul a colloquio nostro aberat homo piscator, simplex, ac bene moratus. Vocatum interpellavi coram Presbytero hoc modo. Cedo: Si tu crastina die Dominica Sacrosanctam communionem suscepturus fores, larvatus ne hodie prodires? Accederes ne ad Theatra, ad choreas, ad spectacula conspicienda? Edissere quod sentis. Heu Pater! Reponit Piscator: hodie larvatus, & die crastino communicaturus? Hodie in Theatro inter Mimos, & psaltrias, & cras ad Altare Corpus Christi suscepturus? Absit a me tam immane scelus. Hæc ille. Tum ego ad Presbyterum adstantem: audin, qui singulis diebus post prandium per Civitatem Personatus vagaris: Comœdias spectas, & singulis diebus mane ad altare accedis incruentum sacrificium celebraturus? Pudore, & dedecore perfusus Sacerdos obmutuit. Plus ponderis habuit simplicis Piscatoris testimonium, quam omnes a me adductæ rationes. Sacerdotes pravis corruptelis assueti vix correctionis admittunt remedium. Maxima ex parte statum illum non divino Spiritu, sed mundi cupiditatis, & commodorum illicio amplexati sunt. Quare vocationis gratia destituti obstinatiores laicis in malo sunt. Cum S. Bernardo de Conversione

ne ad Clerum, Cap. 20. dicam: Non accusamus universitatem, sed nec universitatem excusare possumus. Reliquit sibi Dominus multa millia, Alioquin nisi eorum nos excusaret justitia, & illud nobis semen Sanctus Domini Sabaoth reliquisset, olim jam sicut Sodoma subversi essemus, & sicut Gomorrha similiter perissemus. Dilatata siquidem videtur Ecclesia: ipse etiam Cleri sacratissimus Ordo, fratrum numerus super numerum multiplicatus est. Verum etsi multiplicasti gentem Domine, non magnificasti lætitiā, dum nihil minus apparet decessisse meriti, quam numeri accessisse. Curritur passim ad sacros Ordines, & reverenda ipsis quoque spiritibus Angelicis Ministeria homines apprehendunt sine reverentia, sine consideratione.

II. Quamobrem jure pronunciavit S. Joannes Chrysostomus *hom. 3. in cap. 1. Act.* sententiam illam altius animo figendam: *Non temere dico, sed ut affectus sum, & sentio. Non arbitror inter Sacerdotes multos esse, qui salvi fiant, sed plures, qui pereant. Quoniam multi vocantur ad Sacerdotium, sed pauci electi sunt. Ut vero luculentius refulgeat quam gravissima sint redargutione, & abominatione digni Sacerdotes personati incedentes, teterrimam paucis delineemus Bacchanalium imaginem. Duos circiter, & alicubi plures menses ante Quadragesimam insanire Christiani plurimi, non secus ac Ethnici solent. Personati mares, & feminae simul discurrunt, & veluti in triumphum deferunt luxuriæ insignia. Sexcenta flagitia quotidie perpetrant. Crapulæ, commensationibus, & choreis habenas laxant. Feminae vultum operiunt, & tumentia pectora, nudosque humeros ostentant, ut vehementius venerem succendant. Cantilenas impudicas canunt, axiomata libidinis eruçant, harmonicis instrumentis, gestu, lingua, nutibus sensus commovent, & nullum non movent lapidem, ut ad multiplicanda in Deum scelera, mutuo sese provocent, roborentque. Plateæ, viæ, theatra, domus, fumum emittunt crapularum, libidinum, & dissolutionum. Publica hæc & comperta omnibus sunt.*

III. Dum porro tanta scelerum illuvies inundat, dum Domus Dei a quatuor angulis ardet, & usquequaque Catholicæ Religionis sanctitas laceffit, & proscinditur, unum ad omnium malorum cumulum accedit, quod Sacerdotes ipsi hoc eodem tempore, cum populo prævaricante foedus ineunt, insanientes & ipsi, & ardentis Domus Dei exultabundi spectatores fiunt, & sulphureis flammis li-
gna

gna subministrant. Presbyteri charactere Sacerdotali insigniuntur, ut sint secundarii mediatores, & intercessores apud Deum pro Populo. Si umquam orare, & in pietatis sese exercere operibus debent, hoc sane bacchanalium tempore extrema urget necessitas, tum placandi Divinum furorem, tum exemplo præeundi populo, ut a tanta malitiæ phrænesi revocetur, ut confirmentur, qui stant, ne cadant, & ne a multitudinis torrente abripiantur. Cum autem ipsi Presbyteri larvas sumunt, ipsum Populum insanientem magis confirmant, instigant, animant. Sunt Medici sævi, & truces, qui infirmorum vulnera exasperant. Sunt Lupi rapaces, qui gregem Domino furripiunt, & Diabolo devorandum præbent.

IV. Eo vero cæcitatibus prolapsi sunt, ut quamquam omnes vel ipsi benigniores Casuistæ eos peccati mortalis, ut dictum est, damnent, nihilosecius nec tantillum sibi vitio vertunt mane Sacris operari, & fero personati incedere. Non excommunicationis, non suspensionis poenas metuunt, non scandala reformidant. Et quod est supra quam dici potest horrendum, Confessarii reperiuntur, qui ejusmodi personatos Clericos absolvent, quin renuntiandi pravæ corruptelæ spondeant, & re ipsa eam abrumpant. Quoniam, inquiunt, si personatis Sacerdotibus tempore carnis privii absolutionem denegetur, quinam missas celebrabunt? Quinam ad Ecclesias nostras accedent? Deserta fierent templa nostra, si rigidis doctrinis sanare vulnera poenitentium vellemus. Hinc collige, quam verum sit quod scribit *tom. 3. ser. 35. de amor. conter.* S. Bernardinus Senensis: *occurrit in Confessione sicut in mercatoribus: Nam sicuti mercator, qui vendit minori pretio, habet majorem concursum, ita qui dant minores poenitentias, habent majorem concursum. Et sic fit mercatura de poenitentiis.*

V. In has Confessariorum excusationes his verbis invehitur *t. 2. edit. Venet. p. 10. ser. 91. pag. 615. n. 47.* Reverendissimus P. Paulus Oliva Præpositus Generalis Soc. Jesu, Chi vuole peccatori ravveduti sia serio ne' pareri, sia severo ne' consulti, sia cauto nelle dottrine, sia efficace ne' rimedj. Se l' incontinente non fa in pezzi la pittura profana, se non dà alle fiamme il libro lascivo, se non ischiva la contrada pericolosa, se non nega lo stipendio a chi l' affascina, non si assolva. Ciò che dico de' Confessori, molto più intimo agl' interpreti del Vangelo: Chi predica, tuoni. Chi
,, di-

„ discorre dal Pergamo , fulmini . Chi spiega Scritture , additi Epu-
 „ loni nelle fiamme : ne ci sia ne' pubblici ragionamenti periodo ,
 „ che non ispaventi , testo che non convinca : argomento , che non
 „ abatta . *Direte : ove così si operi ne' nostri Tempi , niuno ci ascolterà*
 „ *ragionanti : niuno chiederà a noi o consiglio per vivere , o assoluzione*
 „ *per risorgere . Vuole la corrutela del secolo e soavità di antidoti*
 „ *in chi ode , e amenità di eloquenza in chi parla . Se non alletteremo*
 „ *con fiorite ghirlande di facondia popolare uditori a' nostri Pergami*
 „ *predicheremo a' muri , e panche delle nostre Chiese . Altrettanto ac-*
 „ *caderà , se non saremo indulgenti con chi si confessa , se non allarghe-*
 „ *remo il cuore a chi si consiglia con largura di sentenze melate , e*
 „ *senza asprezza di Teologia rigorosa . Adunque accomodiamoci al-*
 „ *la fragilità de' tempi , e per non porre in fuga chi da noi verrebbe ,*
 „ *gittiamo il vino del rigore nel fango , e infondiamo nelle piaghe de'*
 „ *malvagi il solo olio di pronta misericordia , e di liquori addolciti . Io*
 „ non nego così correre in più luoghi del secolo . Non perciò ap-
 „ proverò giammai , che a chi chiede tossico per cibo , e oppio per
 „ bevanda si cagioni o letargo , perchè si addormenti ne' falli , o
 „ veleno perchè muoja alla grazia . Se aborriranno il Vangelo
 „ interpretato con ferietà , tal sia di essi , che odiano la salute .
 „ Noi certamente non porgeremo la spada a chi foribondo si vuole
 „ uccidere , e offeriremo droghe medicinali a chi febbricitante de-
 „ sidera vini navigati , che danno morte Chi vuol dannarsi si
 „ allontani dalle nostre porte , non chiegga i nostri afforismi : pe-
 „ rocchè noi abbiamo da Cristo le chiavi bensì del Cielo per sal-
 „ vare *con sicure opinioni* chi da noi si ammaestra ; ma non già
 „ dell' inferno , per avviarvi con riprovati consigli chi vorrebbe
 „ da noi foscritte o le cupidigie delle sue rapacità , o le sozzure
 „ della sua concupiscenza . Per quanto esclamo , se a me non
 „ allargate il sentiero della gloria eterna , disperato di salvarmi ,
 „ entrerò nello stradone trionfale de' presciti : Noi sordi a sì be-
 „ stiali clamori , fedelmente ricusiamo di tradire la verità , e di
 „ cooperare alla perdizione di chi antepone la Terra al Cielo , il
 „ diletto alla salvezza Spade , che feriscano , e non alabastri
 „ che profumino : dogmi di Evangelio che vietino crapule , e non
 „ lusinghe di Epicuro , che inbandiscano mense . *Occide .* Se l'idra
 „ non muore sotto i rigori del nostro correngimento , non diver-
 „ rà

„rà mai pecorella di Cristo per mutare in latte di bontà il tossico
„della malizia. *Occide.* „ Hæc latine sic reddo.

VI. „ Qui vult peccatores emendatos, sit maturus in delibe-
„rando, Severus in consiliis, cautus in doctrinis, efficax in re-
„mediis. Nisi incontinens profanam picturam fregerit, flammis
„impudicum librum dederit, periculosam declinaverit viam, fa-
„scinanti stipendium negaverit, non absolvatur. Quod Confessa-
„riis dico, longe altius denuntio Evangelii interpretibus. Qui
„concionatur, detonet: qui e suggestu loquitur, fulmina intor-
„queat: qui exponit Scripturas, repræsentet Epulones in flam-
„mis: In publicis sermonibus nulla sit periodus, quæ non perter-
„refaciat; textus, qui non convincat, argumentum, quod non
„deprimat. *Reponetis: Ubi hæc agendi ratio obtineat in templis*
„*nostris, nemo a nobis, aut consilium, ut recte vivat, aut absolu-*
„*tionem, ut resurgat, requirit. Sæculi corruptela postulat & in*
„*auditore antidotorum suavitatem, & in Concionatore eloquentiæ*
„*amœnitatem. Nisi exquisitis popularis eloquentiæ lenociniis ad su-*
„*gesta nostra populum allexerimus, ad parietes, & scamna Ec-*
„*clesiarum nostrarum conciones habebimus. Hoc idem eveniet, nisi*
„*indulgentes cum pœnitentibus nostris fuerimus: nisi melitarum,*
„*opinionum laxitate illorum corda, qui a nobis consilia petunt, di-*
„*lataverimus, rejecta Rigida Theologiæ asperitate. Igitur tempo-*
„*rum conditioni accommodemus doctrinas nostras: & ne in sugam*
„*agamus accedentes ad nos, in lutum rigoris vinum proijciamus,*
„*& iniquorum vulneribus merum oleum promptæ misericordiæ, &*
„*blanditiarum infundatur. Ego non inficior, sæculi morem ita re-*
„*ipsa pluribus in locis obtinere. At non propterea committam un-*
„*quam, ut petenti pro cibo toxicum, & pro potu oppium porriga-*
„*tur aut fascinium, quo in erroribus foveatur, aut venenum, quo*
„*moriatur ad gratiam. Si Evangelium mature expositum abomi-*
„*nati fuerint, in eorum caput recidat, qui salutem odio habent.*
„*Nos sane illis gladium non dabimus, qui furentes se occidere,*
„*velint: neque aromata feberi obnoxiiis, qui vina peregrina mor-*
„*tem inferentia appetunt. Qui æternum perire volunt a januis no-*
„*stris recedant, nec axiomata nostra petant. Quoniam Cæli Cla-*
„*ves a Christo habemus, ut securis opinionibus salvemus illos, qui*
„*a nobis instruuntur: secus illas inferni, ut improbis consiliis di-*

» rigamus alios, qui probari a nobis aut rapinarum suarum, aut
 » nefandæ libidinis flagitia vellent. Exclament, quantum velint:
 » nisi æternæ gloriæ semitam dilatetis, projecta salutis spe, trium-
 » phabundum reproborum iter arripiemus. Nos surdi tam funestis
 » clamoribus strenue, & veritatis proditori, & consensui in illo-
 » rum perditionem, qui terram Cælo, & saluti voluptatem prede-
 » runt, resistamus. Gladii, qui feriant, non blanditiæ, quæ fa-
 » mulceant: Documenta Evangelica, quæ crapulam prohibeant:
 » non Epicuri præstigia, quæ convivia parent. Occide. Nisi Idra
 » sub correctionis nostræ rigore moriatur, nunquam anima, Chri-
 » sti ovis evadet, quæ toxicum pravitatis in bonitatis lac transmu-
 » tet. Occide.

VII. Doctissimi Jesuitæ testimonium transcribere huc operæ præ-
 tium existimavi, tum ut quilibet intelligat Sapientiores inclitæ So-
 cietatis Theologos a me stare, meque illos magno in pretio habere
 tum ut palam facerem, pluribus in locis, ut inquit percelebris P. O-
 liva, corruptelam grassari laxarum opinionum, quibus doctrina
 Christi moribus pœnitentiam accomodatur.

VIII. Atque, ut eo, unde opportune, me quidem iudice, di-
 scessit oratio, revertatur, Presbyteri personati per compita platea-
 rum discurrentes, & Theatra adeuntes, simulque ad altaria quo-
 tidie celebraturi accedentes Confessarios inveniunt, qui eosdem
 absolvant, ne Templâ deserta evadant, & ne populorum frequen-
 tia amittatur. Huc tandem recidit opinionum hodierna benigni-
 tas, ut *Confessionaria* turbis Matronarum, Magnatum, & Sacerdo-
 tum circumvallata sint. Omnium Casuistarum voce mortaliter
 peccant Sacerdotes personati: & tamen plures duobus ante qua-
 dragesimam mensibus quotidie fere larvas induunt: quotidie ergo
 sacrilegia horrenda perpetrant. Poenis suspensionis, carceris, mul-
 tæ pecuniariæ, & excommunicationis a tanta corruptela coerce-
 re Sacræ Synodi, & Episcopi conantur, sed omnia frustra.

IX. Aliud remedium proponere ego ausim. Quodnam istud?
 Nullas istis Sacerdotibus larvatis pro missis celebrandis eleemosinas
 fideles offerant. Dissuadebis ergo Missarum celebrationem? Ab-
 sit. Immo suadeo, ut fideles eleemosinas, & quidem redundantes
 præbeant, sed Sacerdotibus optime moratis, qui suis sacrificiis Dei
 vindictam placent, misericordiam propitiam reddant, & bono-

rum operum exemplo peccatores ab iniquitatis via subducant. Denegent vero oblationes Sacerdotibus personatis, qui suis quotidianis sacrilegiis Dei furorem succendunt, suisque publicis scandalis populum aut ad peccandum urgent, aut in scelerum coeno foveant, obfirmantque. Forte hujusce remedii efficacitas plures ad meliorem frugem revocabit. Non me latet, Presbyteri etiam sacrilegi sacrificium infiniti esse valoris; at similiter verum est, vel unum sacrilegium indigni Sacerdotis celebrantis infinitam Deo irrogare injuriam. Præterquam quod verendum est, ne isti Sacerdotes personati plurimas accipiant oblationes, quin exactum Missarum numerum celebrent. An qui horrenda sacrilegiorum scelera quotidie patrare non reformidant, retinere stipendia pro Missarum celebratione collata pertimescent? Multis isti pecuniis indigent, ut splendidas vestes compareant, ut convivia parent, ut munusculis demulceant focias, quas ducere secum personatas solent. Istis ne eleemosinæ pro Missis celebrandis dandæ sunt? Si in civili commercio quisque contractum inire cum rectæ fidei, moratæque conscientiæ viris studet: Cur idem non adhibetur studium in sacro, & omnium maximo negotio? cur non inquiruntur Sacerdotes, qui sint veri Dei servi pro Missis celebrandis? Ira excandescent Presbyteri dissoluti, & mundanis spectaculis dediti, quod aptissimum ad ipsorum licentiam coercendam ejusmodi frænum adhiberi suaserim. Sed sibi vertere debent, quod suis publicis offendiculis populum Christianum in perditionem detrudunt. Et hæc in præsens dicta sufficiant.

F I N I S.

IN-

I N D E X.

Prior numerus paginam secundus lineam ostendit.

- A** Gens omne propter finem operatur . 23.
17.
Agelilaus Callipidem histrionem dedignatus . 174. 34.
Agones in Stadio reprobantur a Ss. Patribus . 12. 26.
Aguirre Card. Inspectores, Auctores, Permissoresque Comœdiarum reos plurimum criminum censet . 43. 31.
Alarius Teophylus Clericum personatum damnat lethalis . 347. 12.
de Albertis Albertus spectaculorum oppugnat . 44. 7. Probat obscœna spectacula tolerantem Principem peccare mortaliter . 150. 11. (152. 31.)
Alipii casus exemplo proponitur, qui æquabilem in Theatris animum jactant . 32. 3.
S. Ambrosius Theatrorum, ludorumque spectacula festis diebus obtinuit removeri a Mediolanensi Civitate . 10. 7. Acri stylo fertur in theatra . 30. 17. A vanitatibus eum præcipit abstinere, qui cum Christo est . 226. 21. Quatuor turpitudinis causas commemorat in eumentita virilium, aut muliebrium vestium specie 297. 3. Vitam Clericorum ab incondite multitudinis studio secretam vult . 334. 18.
Amort Eusebius omnibus laxitatibus aperiri viam a Probabilismo; interque Probabilitas amandandum ostendit Patrem la Croix . 238. 7.
Antoninus Pius Imp. coercuit Theatrorum frequentiam . 6. 23.
S. Antoninus docet irretiri Monachum excommunicatione, qui laicalibus induitur, ut comœdum agat . 313. 28. Peccare lethaliter viros Ecclesiasticos ludorum quorundam secularium inspectores . 344. 4.
Arcadius Imp. templa Paganorum destrui jussit ad consumendam superstitionis materiam . 9. 14. Ludicras artes concessit . ibid. Theatrorum sustulit copiam . 178. 9.
Archimimi histrionum genus . 261. 16.
Aristides Orator multa graviter, copioseque scripsit adversus Comœdias 245. 5.
Aristides Sophista reprehendit Smirneneses, quod festa Deorum Comœdiis celebrarent . 287. 30.
Aristoteles contra Comœdias vehemens disputator . 34. 22. de pueris instituendis tradit præcepta . 275. 16.
Atellanæ Comœdiæ a Tusciæ Villa nuncupatae 5. 33.
Athenagoras theatris adversus 30. 18.
Auctor Animadversionum efficacitatem vindicat gratiæ divinæ . 176. 18.
Auctor historiae Theologicæ absurdissimo invento omnem interpretandi S. Scripturas regulam pervertit . 185. 30.
Auctor libelli inscripti : Saggio Istorico - Canonico &c. notam inurit Regularibus Ordinibus, dum vindicare contendit . 325. 9. Fallitur, omnia Regularium theatra honesta esse . Ibid. 24. Ejusdem Antilogiæ . 327. 8. & 28. Fraudes in asserendo ad se stare P. Paulum Segneri, Ss. Patres, Theologosque 328. 18. Hujus libelli causa Præsul theatrum in suo cœnobio erectum destrui curavit . 329. 18.
Auctor libelli Italici in artis comicæ commendationem ignorantiae, ac temeritatis arguitur . 241. 29. Tribuit impudenter S. Martyri Genesio Theatrorum curam 242. 7. Scenicæ Cantricis laudes extollit . Ibid. 29. Histriones colendi, observandique debitum arroganter imponit . 244. 2.
Auctor Theatri Italici testatur, Ss. Patrum tempore feminas in theatris mimas non egisse . 65. 34. Sentit Comœdias esse scholas disciplinæ moralis . 177. 16. Refellitur . Ibid. 24. Suis finibus contineri judicat Comœdias, non penitus tolli . 169. 20. Refellitur . 170. 19. Nullis legibus vitio data contendit omnia Comœdiarum genera . 171. 10. (173. 34. Refellitur . 172. 8.)
S. Augustinus tradit fuisse scenicos ludos demonibus statos . 30. 30. Ejus crimina in Theatris colendis . 31. 15. & 28. Infames habet, qui muliebri se veste ostentant . 61. 22. Sua ætate Meretrices, & Histriones ab Ecclesiæ sacramentis prohibebantur . 231. 29.

Præclara sententia : quod inusitata solum peccata exhorrescimus , usitata vero toleramus , & tolerando facimus . 333. 28. Spectaculorum studiosos Diabolo similes novit . 254. 23. Docet gaudia hujus sæculi universa finienda . 254. 25. Spectacula vitari debere . 255. 8. Ridiculum, reformari . 254. 37.
 Augusto Imp. secundum ex lapide Theatrum Romæ erectum . 6. 12. Ejus Regiminis ratio non debet Christiano Principi ad imitandum proponi . 167. 19. Corruptis ipse , filix , & uxor moribus fuerunt . 199. 1.

Bacchanalium Christianorum corruptelæ . 157. 24. (354.5.) 357. 19. De iisdemque judicium Turcarum Legati . 158. 6. Ecclesiæ conatus ad ea penitus exterminanda . 157. 12. (158.14.)

Balbus Cornelius Tertium ex lapide Thatrum Romæ erexit . 6. 13.

Baldellus Angelus turpes sensit esse Comœdias , in quibus feminæ interlocuntur . 78. 1. Quam futilis & ridenda ejus distinctio in primos , & secundos Comœdiarum turpium spectatores pro lethali culpa decernenda . 132. 7. (137. 7. Spondet , ab ea , quam tenuerat , sententia recessurum ; posse Principem obscœnas Comœdias permittere . 148. 13. seqq. Damnat lethalis Clericos personatos . 346. 23.

Barbierius histrio famosus : propriam oravit causam . 45. 28. (328. 26.)

Bardus periculosam in praxi ducit Baldelli distinctionem 132. 32.

S. Basilius Theatra esse inquit communem , & publicam lasciviæ officinam . 30. 10. Familiaria cum mulieribus periculosissima colloquia . 86. 4.

Belasius non eripit ab Excommunicationis pœna Religiosos , dimisso habitu , Comœdos . 317. 1.

Bellarminus choreas virorum cum feminis lethales defendit . 204. 33. In Bacchanalium , & Larvarum usum invehitur . 354. 5.

Beltrame . V. Barbierius .

Bielius Comœdiarum nostræ ætatis Actores , Spectatoresque criminis reos judicat lethalis . 100. 12.

Benedictus XIII. plura statuit de vita & honestate Clericorum . 356. 1.

BENEDICTUS XIV. commendatur . 203. 22. Comœdiarum turpium spectatores vix aut ne vix quidem gravem culpam docet evadere . 204. 3. (307. 14. Bacchanalia , & Comœdias

interdixit Jubilæi anno . 155. 37. Scripto reprobavit . 157. 24. Itemque cantum in Ecclesiis Theatralem . 288. 29. Quid de Clericis , & Religiosis Comœdis sentiat . 308. 17.

Bergerus Larvarum , Chorearum , & spectaculorum ludos agi in cœnobiis , flagitiosum ostendit . 303. 20. Clericis interdictum , imprimisque Regularibus . 349. 12.

S. Bernardinus Senensis sensit de Confessariis , quod de mercatoribus frequentia emptorum præstantibus . 358. 24.

S. Bernardus contra Monachorum vitia scribens , pro Ordine disputasse testatus est . 291. 23. Multitudinem Ecclesiasticorum expendit . 357. 1.

Bertonus Andreas Clericalem a Laicis , aut Iarvalem a Clericis habitum sumi , omnino illicitum censet . 347. 18.

Boileau amoris argumentum in Theatris efficacius prædicat ad animos emolliendos . 181. 7.

Bollanus Episcopus Brixienfis Comœdos , Mimicosque jubet evitandos . 42. 7.

Bonaccina Religiosum in Monasterio habitum non deferentem subijcere excommunicationi censendus est . 315. 24. Ecclesiasticos vero larvis utentes peccato lethali . 347. 22.

Bordonus celebris opinionum laxarum auctor , & amplificator . 318. 23. Hujusmodi est de saltantibus , & Personatis monachis . Ibid. 10.

Bossuetus Ecclesiæ traditionem producit contra Theatra . 45. 3. Turpia evincit , & Epistolam Francisci Caffari refellit . 52. 21. Mimicarum corruptelis antiqua Theatra facit immunia . 65. 26.

Brochmandii judicium contra Scenicos ludos . 219. 9.

Brognolus exscriptor purus laxæ Bordonii sententiæ de Religiosorum larvis , & saltationibus . 318. 15. Extra claustra ducit lethalem larvis utendi licentiam . 346. 11.

Le Brun historiam texuit theatrorum . 5. 15. Meminit sanctionum Ecclesiasticarum adversus theatra . 35. 14. Narrat institutum Parisiis Comicorum Conventum , qui Sanctorum & Christi Domini acta referrent . 41. 10.

Burgaber larvatum Clericum peccare lethali ter respondit . 348. 17.

Busembaum laxa doctrina in turpium Comœdiarum , & Venereorum materia . 235. 24.

S. **C**æsarius contra ludos Theatrales in-
ctus . 10. 32.

Cassarius Franciscus scripsit epistolam in Co-
mœdiarum defensionem . 44. 28. Retractavit .
49. 22. Impugnarunt viri doctissimi . 45. 2.
49. 19.

Cagnassus larvis Clericos interesse , aut induere
vetitum docet sub mortali . 344. 21.

Cajetanus Card. peccato obnoxios statuit Comœ-
diarum indecentium spectatores ; imprimisque
graves , & Ecclesiasticos viros . 213. 35. Quid
de larvatis senserit . 352. 7.

Caligola Imp. pulsos ab Italia Histriones revo-
cavit . 6. 16.

Calviniani . Vid. *Heretici* .

Cantimbanchi appellantur , qui ludicra profe-
runt in theatris , & comptis . 40. 4.

Cantum scenicum nuncuparunt *fornicitorium*
Ss. Patres . 272. 13. Inter Theatralem , &
Ecclesiasticum discrimen habendum . 288. 31.
Vid. *Musica* .

Carinus scenæ impudentiam laxavit . 6. 31.

S. **C**arolus Borrom. bellum spectaculis , & Hi-
strionibus indixit , opemque ad conficiendum
imploravit . 42. 3. Ejus præscripto Comœdi
non obtemperantes abierant . 45. 32. Prin-
cipes monet suis finibus eos longe remove-
re . 150. 20. Confessariorum culpæ tribuit morum
corruptelas . 232. 31. (290. 27. Clericis lar-
vas , choreas , Comœdias interdicit . 306. 18.

Cartaginenses stupidum in theatris animum oc-
cupantes poenas dederunt obsidentibus Wan-
dalis . 10. 17.

Cassiodorus execrator agitationis in Hispania
Tauroium . 281. 28.

Castitas quam facile , & occulte detrimentum
pariatur . 95. 36. (129. 36. Tuendæ præsidia
Religiosis tradita . 300. 8.

Casuistarum laxorum audacia reprimenda , opi-
niones exterminandæ . 229. 24.

Cecchinus Ferrariensis histrio famosus . 41. 33.
Pro Comœdiis pugnavit . 45. 27. Innuit suæ
ætatis consuetudinem , ut feminæ in scenam
prodirent . 66. 18.

Ceramina corporibus exercendis idonea , &
Christiano digna . 286. 13.

Christianorum veterum a spectaculis fuga . 8.
20. Tempia precibus communibus destinata .
9. 19. Christianæ professionis quis sermo esse
debeat . 18. 19. Quæ delicix , quis finis .
Quæ morum sanctitas . 20. 1.

Cicero M. T. Theatrales improbat repræsen-
tationes . 34. 22. Musicæ vim , & perniciem
animadvertit . 182. 17.

Circenses ludos reprobant Ss. Patres . 12. 26.

Claudius Imperator amore Theatrorum abreptus .
6. 17.

Claustralium a secularibus præjudicata distinctio .
168. 23. V. *Monachi* .

Clemens Alexandrinus virorum , ac femina-
rum in theatris conventum esse causam tur-
pitudinis docet . 30. 3. Non patitur virilis , aut
muliebris vestis perversitatem . 61. 36. Hi-
strionibus mentitis habitum succenset . 65. 12.

Clemens VIII. publica spectacula haud permi-
sit . 48. 37.

Clericorum spectacula adeuntium poenæ . 35.
15. (36. 1. Comœdias spectantium crimina .

195. 1. Quem corporis habitum , mentisque
sanctitatem præferre debeant . 338. 7. Vid.
Ecclesiastici . *Larva* . *Monachi* . *Presbyteri* .

Cogitatio voluntaria de objecto inhonesto , sine
gravi necessitate , mortalis est . 129. 37.

Colendal laxam tradit de Comœdiarum tur-
pium spectatoribus doctrinam . 237. 25.

Collegia , quorum in theatris mendax vestium
usus est , jure reprehensa . 60. 11. Collegia
Soc. Jesu commendata , quod mentitæ perso-
næ , vel habitus non introducantur . *ibid.*

Coma , & habitus Clericorum , Monachorum-
que præscribuntur . 338. 1.

Comitulus Paulus in theatra fertur . 44. 7. Pro-
bat , Comœdiarum actores , auscultatoresque
turpium Comœdiarum peccare lethaliter .
98. 31. Ut & Clericos Religiososque habi-
tum dimittentes intra Claustra , & theatra-
lem induentes peccare lethaliter , & excom-
municatione implicari . 295. 5. (336. 36.)
344. 34. Laicos etiam personatos habitu Re-
ligioso subicit noxæ lethali . 336. 6.

Commodus theatrales ludos non fovit modo , sed
criminibus publicæ libidinis foedavit . 6. 25.

Comœdi . Vid. *Comoediarum Actores* . *Hi-
striones* . *Scenici* .

Comœdia plurium partium compositio est , qua-
rum una sola sit vitiosa sit , totam inficit . 164 .
5. Comœdiarum turpium , seu vitiosarum no-
tio . 40. 16. (57. 22.) (63. 22.) (79. 11.) (82.
35.) (122. 18.) (126. 22.) 189. & seqq. Ex sa-
cris litteris interdictas esse colligitur . 251. 7.
(310. 2. Reprobantur a Ss. Patribus , & Conci-
quæ tunc temporis agi consueverant , ob hanc
turpitudinis , & vitiorum causam , præter illam
idololatriæ . 12. ad 42. Nostri ætate dari solitæ
sunt etiam hujusmodi . 40. 16. (54. 7.) 56. 13.
(58. 27.) (74. 5.) (102. 21.) 164. seq. (181. 1.) (187.
seqq.) Immo turpiores . 7. 27. (53. 26.) (65. 27.)

72.3. Merito damnantur a Doctoribus in omni facultate clarissimis. 42.3. (43. seqq.) 52.16. (101. seqq.) (187. seqq. 205.28.) (216.36.) 257. seqq. Vid. *Drammata. Ludi. Representationes. Scenica artes. Theatra. Tragoedia.*

Comœdiarum turpium ACTORES lethaliter peccant 21.36. (98.31.) (137.13.) (143.7.) 187. 29. (190.27.) 191. seq. Eorum vivendi consuetudo. 76.8. Infamis, & criminosa eorum instituti ratio habetur. 85.3. (144.30. A sacra Communione prohibentur. 42.22. (231.29.) 232. 19. Saepe in exilium acti, & spectacula agere prohibiti 178. 11.) Maximum Reipublicæ damnum, ac malum inferunt. 279. 18.

Comœdiarum INSPECTORES dividuntur in classes quatuor. 3.31. Diversa eorum studia. 87. 5. Et quidem lethaliter peccant. 43.31. 85.25. (89.31.) (90.13.) 95.12. (96. & seqq.) (113.11.) (137.16.) (143.19.) (144.3.) 187.30. (193. & seqq. 307.14.) (329.8. Vel propter periculum consentiendi iis, quæ spectant. 124. & seqq. (217.8.) 277.25. Vel quia turpi Comœdorum actioni cooperantur 139. & seqq. (217.12.) 233. & seqq. Vel propter aliorum scandalum, maxime si viri Principes, & Ecclesiastici sint. 194.26.) 210.3. & 21. (211.20.) (212. & seqq.) (252.30.) 278.5. A sacris mysteriis arcendi. 28.7. (217.17.) 270.10.) 274.8. Ut mos est in Ecclesia Parisiensi. 233.17. Hujusmodi spectatorum distinctio in primos, & secundos allata a PP. Diana, Baldello, Bardo, Ferrantino. 131.33. (133.3.) Quam ridenda, & enervis ad secundos vindicandos a peccato lethali. 132.7. (137.7.)

Comœdiarum PATRONI Histriones, & Poetæ crassiores esse solent. 45.25. (46.3.) Blasphemix notantur. 233.9. Qui pravos mores reformari, virtutes promoveri autumant, refelluntur. 162.10. (177.24.) 219.31. (247.8.) 265.9. Qui Juvenum petunt institutionem ex Comœdiis, errant. 248.1. (268.5.) Qui vitari plura mala contendunt, non audiendi. 148.35. Qui corrigi, non penitus tolli debere theatra existimant, vigilantes somniant. 178.7. (183.17.) (198.32.) 219. & seqq. 254.34.) 279.31.

Concilia renascentem theatrorum licentiam pro viribus tollere curarunt. 35. & seqq. (42.11.) 45.21. Tonsuram, & habitum Ecclesiasticis præfinit animadversione imposita. 338. & seqq. Vid. *Synodus.*

— Arelatense I. & II. subjiunt excommunicationi Taurorum agitadores. 282.31.

— Bracharense transformantibus sese in alieno habitu poenas constituit. 61.32.

— Cabilonense ab omnibus illecebris abstinere, Histrionumque scurrilia vitare Sacerdotes decrevit. 36.7.

— Colonienſe sacra etiam spectacula Sanctimonialibus vetat. 323.6.

— Lateranense militibus congregari ad suarum virium ostentationem prohibuit. 282.20.

— Nicænum tulit anathema contra librum Arrii *Thaleja* inscriptum. 35.5.

— Tridentinum mandat Ecclesiasticis, ut sese exhibeant sicut Dei ministros. 334.11. Eorum mores, habitus, incessus, status, sermonesque componi. 339.31.

— Trullanum prohibet mimorum, & Venationum Spectacula. 35.15.

— Turonense vitiorum causas spectaculis defert. 53.5.

Concionatoribus, & Confessariis severe confutendi, docendi, medendique præcepta tradit P. Oliva. 358.31.

Confessarii Sacramenta cultoribus theatrorum denegare, vel ab ea turpitudine revocare tenentur. 233.14. (290.20. Sin minus, gravi scelere obstringuntur. 199. & seqq. 231.6. Graviori etiam; si Clericos personato absolvant. 358.16. Quam severas in confutendo, docendo, ac medendo regulas servare necesse sit. 358.31. Quid, si majori Pœnitentium frequentia abundant, sentiat S. Bernardinus Senensis. 358.24. Ipsorum culpa, & inertia innumeræ corruptelæ, & graviora delicta derivant. 232.31. (290.27.)

Consensus in delectationem duplex: expressus, & interpretativus. 277.17. Fuerit nec ne in turpem cogitationem, unde dignosci potissimum valeat. 130.7. Consentire facientibus mala peccatum est. 131.20. Sive directe, sive indirecte 132.23.

Constantinus Imp. Ethnicorum templis, & spectaculis bellum indixit, licet ea prorsus tollere non valuit. 8.15.

Constitutiones Apostolica dictæ theatri adversæ. 35.7.

Consuetudo, quas habere debeat conditiones. 310.17. (354.36.) Ad protuendam Theatrorum licentiam adferri non potest. 225.24. Neque ad aliud, quod turpe est, honestandum. Ibid. 27. Et nemo eam rationi, & veritati proponat. 355.6.

De Conti traditionem Ecclesiæ contra Comœdias exposuit. 44.19.

- C**onureur suæ mimicæ artis pœnas dedit. 47. 10.
Corneille suas Tragoedias licet castiores repro-
 bavit senior factus. 46. 33.
Cornelius Nepos testatur infame positum fuisse
 apud Romanos, in scenam prodire. 174. 12.
 Græcorum hac in re consuetudinem tradit.
 Ibid. 9.
Cortorius censet lethale flagitium, Clericos
 larvatos incedere. 346. 6.
Cottonius lethali peccato, & excommunicationi
 subesse Monachum putat larvis utentem in
 propria domo. 317. 12. Quam inepte ob
 status relaxationem, & consuetudinem ve-
 niale id modo esse decernat. Ibid. 17.
La Croix celeberrimus Probabilista. 238. 7.
S. Cyprianus M. auctor operis de Spectaculis
 defenditur a clarissimis Viris. 23. 35. Spe-
 ctaculorum Patronos infectatur. 24. 6. Per-
 tinere ea ad Idololatriam ostendit. 24. 19.
 Continere etiam scurriles jocos, & insaniam
 25. 5. Incitamenta libidinis, & probrorum
 fomenta. Ibid. 27. Ideoque Christianis non
 adeunda. Ibid. 21. Criminosum existimat,
 muliebri veste, virum indui, gestusque expri-
 mere. 61. 14. (65. 2.) Vera Christianorum
 oblectamenta, hominumque Spectacula de-
 clarat. 146. 29. (254. 9.)
Cyprianus Episcopus Tolonenfis tradit, D. Cæ-
 sarium adversus ludos Theatrales fuisse inve-
 ctum. 10. 33.
S. Cyrillus Hierosolymitanus Theatris adversus
 30. 18.
Dallæus exprobrat Catholicis, quod sce-
 nicis superstitionibus præparent se ad
 Ecclesiastica jejunia. 302. 32.
Dianæ doctrina, quando femina peccare scanda-
 lo censeatur, ad rem theatricam facile infle-
 ctitur. 78. 15. Spectatores turpium Comœ-
 diarum in primos, & secundos distinguit ine-
 pte, ad vindicandos secundos a peccato lethali.
 137. 7. Non recedit a sententia Docto-
 rum, quam tradit communem, peccare lethali-
 ter Clericos omnes personatos incedentes.
 345. 33. Vocatur a Caramuele, *Agnus Dei*,
qui tollit peccata, propter summam in morali-
 bus lenitatem. 345. 37.
Diocletianus dicere solitus, castiores esse ludos
 oportere, spectante censore. 6. 32.
Domitianus Theatris obsecundavit, intra domos
 tamen exercendæ artis jura concessit. 6. 18.
 Cavit, ne Romani equites ludis interessent.
 Ibid. Pantomimos sustulit. 275. 5.
Drammatum duo genera: eaque noxiora, quæ
 fallacem pudoris imaginem præferunt. 81. 15.
 Vid. *Comœdiae*. *Ludi*. *Repræsentationes*.
Scenicae artes. *Theatra*.
Duella spectantes peccant lethaliter. 139. 1.)
 193. 34.
Ecclésiasticorum munus. 210. 21. (211. 1.)
 213. 12. (339. 31.) Profanos ludos, choreas,
 spectacula, comœdias agere, aut spectare pro-
 hibentur. 6. 7. (303. 20.) 306. 17. (344. 4.) 349.
 & seqq. De eorum multitudine quid sentiat
 D. Bernardus. 357. 1. Quid de æterna salute
 S. Joannes Chrysostomus. 357. 13. Vid. *Cleri-
 ci*. *Monachi*. *Præbyteri*.
A S. Elia Cassianus larvatos Clericos facit son-
 tes lethalis. 346. 17.
Elzana duorum annorum spatio fertur plusquam
 800. homines incitationibus peremisse. 106. 18.
Episcopi habitu corporis, mentisque statu præ-
 ferant Sanctitatem. 338. 7. Doctrina,
 & moribus præstantiores zelum succenderunt
 adversus restituta theatra. 45. 21. (178. 16.) A-
 fricani an. 399. ab Imperatore postularunt,
 ne SS. Martyrum natalibus saltationes exer-
 cerentur: ac ne Dominico, ceterisque Chri-
 stianorum festis potissimis theatra paterent.
 9. 31. Atrebatensis arcendos comicos jussit a
 sacra Communione. 42. 22.
Escobar Comœdias execratur. 43. 29.
Excommunicationis, carceris &c. sententia feri-
 ri minime potest ob levem culpam. 342. 33.
 Incurritur ab Ecclesiasticis omnibus larvas su-
 mentibus. Vid. *Præbyteri*. Et a Religiosis
 temere habitum dimittentibus. Vid. *Monachi*.
Eunodius refert Gelasium Pontificem Theatro-
 rum abusum præcidisse. 11. 3.
Eusebius narrat, obitu Constantini publica spe-
 ctacula, & similia vitæ oblectamenta remo-
 ta. 8. 17.
Exempla movent magis, quam verba. 278. 14.
Feminæ in scenam cum primo invectæ. 266.
 3. Paucae fuerunt priscis temporibus. 64.
 18. Nec vero Christianæ. 65. 19. Histrio-
 num sequaces pudice vivere miraculum est.
 267. 26. Suntque spectantibus incitamento
 libidinis. 265. 22. (266. 11.) Vid. *Mu-
 lier*. *Vestis*.
Ferrantinus reicit sententiam, quæ primos, &
 secundos peccato subjicit Spectatores turpium
 Comœdiarum. 136. 37. Refellitur. 132. 7.
 (137. 7.)
Ferraris Lucii erronea & scandalosa doctrina de
 Cle-

Clericis rurpes Comœdias spectantibus. 306.
30. Reprobata a BENEDICTO XIV. P. M.
237. 15.

Finis operis si pravus est, haud bonus operantis
esse finis potest. 23. 18.

Florales ludi apud Romanos impudentissimi.

7. 9. (64. 22.) Semel in anno dabantur
infimæ plebi. Ibid. Tertullianum, & Chryso-
stomum impugnatores habent. 64. 25.

Franciottus peccare lethaliter nostri temporis
Comœdiarum spectatores demonstrat. 134. 31.

S. Franciscus Salesius a Divinis suspensos statuit
Sacerdotes, qui choreis interfunt, ducuntve.
306. 27. Frustra eum ad se stare contendunt
theatrorum studiosi. 48. 2.

Frugosus arguit lethalis actores, & spectatores
Comœdiarum, in quibus saltant, psalluntque
femine. 78. 5.

G Alba Imp. studio Theatrorum abreptus.
6. 17.

Gallia Seculo XIII. Poetis abundavit, & Hi-
strionibus domesticis. 36. 25.

Garnerius Tragœdiarum auctor in Galliis secu-
lo circiter XVI. 41. 26.

Garzia Hieronymus Clerico personato noxam
tribuit lethalem. 347. 37.

Gaudia seculi pereuntia, & fallacia. 254. 25.
Vid. *Oblectamenta*. *Solatia*. *Voluptates*.

S. Gelasius Papa Theatra fustulit. 11. 2. Hoc
etiam tentasse suos Prædecessores opinatur.
10. 36. De avertendis Reip. malis rationem
instituit. 153. 26.

Gesticulatores qui 16. 17.

Gladiatores loco fervorum ad placandos manes
proprio sanguine substituti. 281. 5. A Co-
stantino sublatis, penitus ad Arcadio, & Ho-
norio suppressi. Ibid. 11.

Gladiatorios ludos execrati sunt Patres. 12. 27.

Gonzalez artem scenicam probat infamem.
43. 19.

Grabovus universæ Protestantium festæ judi-
cium exhibet contra hodiernas Comœdias.
218. & seqq. suamque fusa aperit hac de re
sententiam. 220. 12. (221. & seqq. Turpi-
tudinem a Comœdiis abesse sine ipsarum in-
teritu non posse defendit. 183. 29.

De Graffis Monachum intra claustra dimitten-
tem habitum causa larvarum implicat peccato
lethali. 295. 17.

Gratianus in scenam, & Comœdos multa fandi-
vit. 8. 26. Bacchanalia detestatur. 157. 31.

S. Gregorius Nazianzenus reprehendit viros

muliebribus indutos. 65. 7. Theatrum appel-
lat scholam fœditatis, & omnis lasciviæ.
30. 16.

P. de Guzman Comœdias nequaquam posse ad
honestatis regulas exigi contendit. 166. 28.

H Abitus, & Coma Episcoporum, Clerico-
rum, Monachorumque præscribuntur a
sacris Canonibus. 338. 1. Monachalis habi-
tus Spoliatio ab remeraria dimissione distin-
cta. 293. 23. Hæc peccato mortali, & Ex-
communicationi subiecta. 294. & seqq. Au-
getur malitia criminis, si theatralis sumatur.
295. 8. Rem turpem sacro, aut sacram turpi
repræsentare monstrum, & flagitiosum
est. 316. 26. (323. 17. At vero sacri habi-
tus incompta dispositio in aliquo honesto
repræsentando non videtur veniale excede-
re. Ibid. 32. Clericali, aut Monachali per-
sonatus laicus peccat mortaliter, & Justi-
niani Imperat. lege prohibetur. 336. 4. Vid.
Vestis.

Hæreticorum contra hodiernas Comœdias, alia-
que theatrorum spectacula judicium. 218. &
seqq. Usus larvarum penes eosdem modera-
rior. 350. 36. Vid. *Lutherani*.

Heliogabalus Imp. Comœdum egit, obscœnaque
in theatro referre non puduit. 6. 28.

S. Hieronymi sententia contra eos, qui corri-
pienti potius indignantur, quam corrigantur.
291. 15.

P. Hieronymus volumen edidit contra theatra.
44. 10. Patrum testimoniis ostendit feminas
antiquitus scenicas non egisse. 66. 5. Histerio-
nesque olim mentitos incestum, vestitumque
feminarum. Ibid. 14. Ab annis vero 100.
circiter, cum hæc scriberet, veras feminas in
scenam prodiisse. Ibid. 23. Firmat reos esse
lethales, qui turpibus Comœdiis interfunt.
131. 16. (134. 15.) Tum qui eas pro-
bant, permittuntve Magistratus, & Princi-
pes. 148. & seqq. Tum denique qui agunt.
232. 19.

Historia theatrica a clavis. P. Le Brun. conte-
xta. 5. 15. Ex qua nonnulla delibantur. 5.
17. & seqq. 36. 20. Historiæ Theologicæ
auctor. Vid. *Auctor*.

Histriones unde dicti. 5. 26. (261. 16.) Tem-
pore D. Thomæ erant ut hodierno Circulato-
res. 38. 2. (39. 9.) Diversi eorum status,
& munia. 39. 15. Nostra ætate plerumque
turpia repræsentant. 37. 15. Eorum per se
vitiosum est institutum. 38. 18. In statu le-
thalis

- thalis peccati versantur . 134. 24. (269. 19.)
 Infames habentur . Ibid. 5. Ab Ecclesiasticis
 Sacramentis prohibentur . 231. 29. (231. 19.)
 Donari quidquam , aut merces solvi iis ne-
 quit absque peccato . 39. 1. Vid. *Comoe-*
diarum Actores .
- Honorius Imp. templa Paganorum destrui iussit .
 9. 14. Festos Civium Conventus non est
 passus submoveri . Ibid. 24.
- Hurtado Thomas fallitur , Histriones a Ss. Pa-
 tribus , & Conciliis ideo reprehensos , quod
 in scena turpiter miscerentur . 66. 34. La-
 xissime tradit, absolvi tum eos posse in consue-
 tudine peccandi proxima . 238. 34. Tum factorum
 turpium inspectores . 239. 21.
- I**dololatriæ duplex genus , Intellectus sci-
 licet , & voluntatis . 22. 14. Utroque Co-
 mœdiæ , & Spectacula polluantur . Ibid. 26.
- Imperatores Romani quidam infensi, quidam de-
 diti Theatris fuerunt . 6. 13. (8. 14. Sæpe Urbem,
 & artem Histrionibus prohibere . 275. 1.
- Infamis dicitur , cujus vita , & mores detestabi-
 les . 269. 28.
- Infirmus , qui idipsum quo infirmatur , malum
 non novit , pessimum habet . 129. 32.
- S. Joannes Chrys. nullum theatrorum spectatorem
 excusat a peccato . 28. 32. (29. 19.) Ar-
 cendum a sacris Altaribus , ut gravissimi no-
 xium criminis ducit . 28. 5. Rigida quibus-
 dam visa hæc doctrina . Ibid. Omnia in thea-
 tris lasciviæ plena , iniquitatis summæ , im-
 pudentiæque ostendit . 94. 25. (139. 32.)
 140. 30. Iisdemque affici , quæ audiunt tur-
 pia spectatores . 139. 10. (142. 8.) Frustra-
 que a nonnullis jactari Spiritus immobilita-
 tem . 252. 20. At etiam si habeant , alienæ
 tamen perniciæ causa peccare . 252. 30.
 Cunctaque Theatrorum crimina in spectato-
 rum capita transferri . 140. 15. Paucos sentit
 Sacerdotes salvari . 357. 13. Scenicam Mu-
 sicam vocat *Meretriciam* , cantumque *forni-*
catorium . 182. 34. Vitio dat , aspectu , ve-
 stituque muliebrem speciem proferre . 66. 15.
 Christianorum oblectamenta , recreandique
 animi causas exponit . 146. 14. (311. 24.)
- Joannes Sarisburgensis narrat , anno 1172. diru-
 ta theatra , exterminatos Comicos , & Tra-
 gicos fuisse . 36. 15.
- Jodellus Tragœdiarum auctor in Galliis sec. XVI.
 41. 26.
- a S. Joseph Octavius larvarum usum Ecclesiasticis
 concedit , quibusdam adhibitis conditionibus .
 320. 18. Retunditur . Ibid. 27.
- Italici Libelli auctor . Vid. *Auctor* .
- Italici Theatri auctor . Vid. *Auctor* .
- Italicorum Scriptorum hodiernus Censor vide-
 tur absurdissimum Historiæ Theologicæ in-
 ventum secutus in scripturis explicandis .
 186. 19.
- Julianus Apostata Sacerdotes Idolorum hortatus
 a Theatris , Tabernis , aliove probroso opere
 abstinere . 8. 21. (215. 6.)
- S. Justinus theatrorum oppugnator . 30. 18.
- Juvenalis Poeta irridet Romanos ventri , & sce-
 næ vacantes . 12. 7.
- L**acedæmonii nullam antiquitus Comœ-
 diam , Tragœdiamve patiebantur . 274.
 22. Consuetudine in luxuriam versa , viduas
 etiam nobiles in scenam produxere . Ibid.
 26. Quam postea consuetudinem sustulerunt .
 64. 20.
- Lactantius diris devovet Comœdias , Tragœ-
 dias , spectaculaque omnia , quod ad flagitia ,
 idololatriamque animus concitetur . 26. 10. Hi-
 striones aggreditur mentientes habitum , ge-
 stusque feminarum . 65. 15.
- Lamy Bernardus Ethnicorum Comœdiis nostras
 impudentiores ostendit . 53. 25.
- Lanfredinus Card. voce , scripto , ac lacrimis ro-
 gat Populum , ne Pisauri Comœdiis traha-
 tur , inhonesta docens solatia isthæc esse , &
 satis periculosa . 205. 28.
- a Lapide Cornelii judicium de viro se feminam,
 aut femina virum veste mentientibus . 60. 16.
- Larvæ dicuntur deformitates sive per appositio-
 nes pellium , sive colorum . 344. 21. Quan-
 do fuerit apud Christianos earum usus in-
 vectus . 337. 18. Sitne indifferens , ut a Lai-
 cis adhiberi possit . 353. 24. An etiam Sa-
 cerdotibus , & Monachis 330. & seqq. Vid.
Clerici . Ecclesiastici . Monachi . Presbyteri .
Vestes .
- Leo Isauricus , aliique Principes Iconoclastæ ,
 ut Catholicos affligerent , Monasteria , pulsos
 Monachis , verterunt in domos Histrionum .
 35. 21.
- Lezana de Monachalis habitus dimissione , &
 Cœnobiticarum Larvarum , Comœdiarumque
 abusu profertur , & exponitur . 321. 5.
- Libidinis concupiscentia nulla vehementior .
 299. 32. Voto præsertim castitatis adstrictis ,
 nisi remedia , & præsidia , quibus abundant ,
 adhibeantur . 300. 3.
- Lopex de Texeda laxè opinatur de Monachalis
 habitus dimissione . 321. 2.

S. Ludovicus Galliarum Rex Histriones Regni finibus iussit excedere . 39. 22.

Ludus unde dictus , a quibus inventus , in quosque dividatur . 261. 13. Ludi *Gymnici* , quibus actionibus contineantur . Ibid. 28. Quibus vero ludi *Scenici* . Ibid. 15. Ludi *Taurii* unde prodierint . 281. 33. In Gladiatoriorum locum Romæ successerunt . Ibid. 9. Postea cessarunt . Ibid. 15. Ab Hispania nunquam sublatis , aut intervallo repetiti . Ibid. 16. Vid. *Tauri* .

Ludos in hoc mundo diabolus dat , Deus autem preffionem , & poenitentiam . 254. 2.

Ludiones generatim vocabantur , qui in theatro quidpiam agebant . 5. 30.

Lupus Christianus tradit , seculo X. & XI. Poeticam artem fere obsolevisse . 36. 12. Plures refert canones de habitu Ecclesiasticorum , & Tonsura . 338. 1.

Lupus Gregorius scenæ apparatus , Histrionum artes , Taurorum agitationem nefas affirmat . 285. 36.

Lutheranorum doctrina , iudiciumque adversus hodiernas Comœdias 218. & seqq. Usunque Feminarum se viros , & virorum se feminas veste simulantium . 219. 23. (220. 21.) Britannicæ scenæ spectacula plena offendiculis fatentur . 221. 1. Improbare tamen , quod tollere nullo modo possunt . Ibid. 27. Vid. *Hæretici* .

Luxuria non habet materiæ parvitatem . 97. 15. Vid. *Libido* . *Voluptas* .

M Anlius a Catone extra Senatum pulsus , quod uxorem fuerat osculatus coram filia . 104. 25.

P. Mariana integrum contra spectacula edidit tractatum . 257. Laudatur . Ibid. Theatrorum licentiam certis legibus coerceri nullatenus posse arbitratur . 167. 12. Esse ea omnis improbitatis officinam , animarum luem , morumque corruptelam gravissimis testimoniis , & rationum vi demonstrat . 259. & seqq. Exponit vim sensuum voluptatis ad quosvis animos expugnandos . 262. & seqq. Rationes adfert , cur tantopere homines Comœdiis delectentur . 264. 15. statuit amovendum Taurorum , ut mos est apud Hispanos , agitationem . 285. 23. Improbat theatralem in Ecclesiis cantum . 287. 28.

Martene plures allegat canones de Habitu Ecclesiasticorum , ac Tonsura . 338. 1.

Massilienses nullum ad scenas aditum mimis dedere . 274. 33.

Megalius lethalis reos criminis statuit Actores , & spectatores turpium Comœdiarum . 100. 6.

Mendoza peccare Magistratus docet Comœdias permittentes . 178. 37.

Merberius fuso calamo scripsit contra theatrum . 44. 18.

Meretrices , non disruptis suæ iniquitatis vinculis , ad Christiana Sacramenta prohibentur accedere . 231. 29. (232. 19.)

Mimi unde dicti . 5. 28. (16. 17.) 261. 16. Quid in theatris præstent . 16. 15.

Minutius Felix ludis , & scenicis insaniam , sævitiam , turpitudinemque inesse perspexit . 22. 6.

Moliere theatricarum voluptatum poenas dedit . 46. 37.

del Monaco omnes nostri temporis Comœdias obscenas esse , & inhonestas probat . 77. 8.

Nonarellus larvatos Clericos peccare lethaliter , & censuris affici iudicat . 347. 29.

Monachorum , quæ debeant esse studia , quæque officia . 291. 4. Præsertim Bacchanalium tempore . 324. 8. Eorum coma præscripta a sacris Canonibus . 338. 13. Suum non diligunt Ordinem ; quibus vitia reprehendi molestum est . 291. 25. Graviter delinquant , si Comœdiis secularibus intersint . 195. 1. Non videntur peccare mortaliter honestum aliquod intra claustra sine habitus dimissione repræsentantes . 323. 29. Hodierna ipsorum in agendis drammatibus , & fabulis consuetudo . 293. 8. (296. 16.) (299. 7.) (325. 36.) 327. 30. Peccant lethaliter , & censuris Ecclesiasticis obligantur , suum temere dimittentes , & laicalem habitum induentes . 294. & seqq. (315. 24.) 338. 33. Præsertim si larvales sumant , & Comœdos agant . 213. 28.) 292. 9. (294. & seqq.) 298. 23. (305. 18.) 308. 17.) 336. 36. Ob Christianorum offendicula . 292. 16. (302. 17.) Ob votorum , & Monasticæ disciplinæ læsionem . 299. 28. & seqq. Ob Hæreticorum scandala , & Ecclesiæ ignominiam . 302. 30. Ob Sacerdotalis Dignitatis prostitutionem , locique sacri profanationem . 303. 11. Aliaque flagitia , & confectaria pessima . 292. 29. Peccant vero omnium gravissime Prælati . 304. 24.

Monachorum lapsus non admiratione , sed imbecillitatis humanæ recordatione suscipiendi . 304. 33. Vid. *Clerici* . *Ecclesiastici* . *Presbyteri* . *Sacerdotes* .

Moniales . Vid. *Sanctimoniales* .

Mulier pudorem , ac verecundiam præferant .

tant. 75. 26. Quis esse oporteat earum habitus, & status. 88. 19. Quis hornatus. 276. 28. Muliebris cupiditas latissime patet. 267. 6. Ab earum visu, colloquio, auditu, maximeque saltaticum præcipimur sacris litteris abstinere. 87. 35. (96. 34.) Scenicarum vivendi ratio. 76. 8. Theatra adeuntium describuntur ornatus, gestus, colloquia. 19. 4. Quædam a Dæmone in theatro obsessa. 108. 16. Vid. *Femina. Vestis.*

Multitudo peccantium errori patrociniū nulum facit. 221. 21. Neque est morum regula. 137. 37.

Munera in Amphitheatro damnata a Ss. Patribus. 12. 27.

Muratorius Ludovicus interpretatur, quid sibi velint apud D. Thomam nomina Histrionum, & munia. 40. 32. Hodiernæ musicæ molli-tem, efficienatamque licentiam insectatur. 181. 32. Impudentiorem antiqua esse adfirmat. 182. 4. Hodiernas comœdias luteo amore inquinatas agnoscit. 181. 1. Theatrum tamen sua natura haud illicitum, ejusmodi docet fieri Scenicorum pravitate. 163. 17. Expenditur hoc assertum. ibid. 31. Unde nequaquam tolli theatra, sed ad honestatem, utilitatemque exigi oportere contendit. 164. 21. Pulchrum id quidem dictu, haud reipsa esse ostenditur. 165. 7. (183. 17. Tragœdiæ artem in commovendis potissimum voluntatis affectibus statuit. 180. 9. Amorem a theatris non omnino exulem vult. 180. 32. Refellitur. ibid. 17. Docet præclarissimos etiam viros interdum errasse. 184. 19. Arguit hodierna Monachorum theatra. 327. 30.

Musicæ ratio, & effectus. 270. 26. Maximaq. vis ad inflectendos quocumque volueris animos, & mores depravandos. 182. 1. & 30. (271. 9. Theatralem appellavit *Meretriciam* Chrysostomus, aliique Patres. 272. 13. In Sacra Christianorum templa irrumpere, scelus summum, & Dei contempnio. 271. 32. (287. 28. 288. 12. Vid. *Cantus.*

Mussatus Patavinus Tragœdiarum auctor in Italia XVI. circiter seculo. 41. 25.

NAvarrus peccare mortaliter Clericum, & Monachum docet, qui Tonsuram, & proprium habitum non gestant, aut indecentem induunt. 345. 8.

Necessitatis triplex genus. 125. 23.

Nerva Imp. in odium Domitiani Mimos restituit. 275. 8.

Nero Imp. theatra perditæ adamavit. 6. 17.

Nicolaus Papa Bulgaris jubet vitare spectacula. 35. 34.

Nicolaus integro tractatu comœdias exagitat. 44. 17.

Obletamenta quas habere condiciones debeant ut ad Eutrapeliam referantur. 310. 32. Vid. *Gaudia. Solatia. Voluptates.*

P. Oliva Concionatoribus, & Confessariis severe consulendi, docendi, medendique regulas tradit. 358. 31.

Otho Imp. voluptati theatrorum indulgit. 6. 17.

P. Ottonelli Dominicus tria edidit volumina, adversus theatra. 44. 9. Remover a sententia P. Baldellum, existimantem posse a Principibus permitti comœdias obscœna. 148. 21.

Ovidius Naso theatra execratus. 11. 19.

PAlliatæ comœdiæ a Græcorum pallio nuncupatæ. 5. 33.

Pamelius animadvertit, SS. Patres quatuor imprimis genera spectaculorum improbasse. 12. 25.

Pantomimi qui sint. 261. 16. Et unde dicti. 5. 28. (16. 17. Sacris certaminibus olim admissi, deinde prohibiti. 288. 10.

B. Paphnutio revelatum, quendam jocularotem futurum sibi in Cœlo consortem. 38. 7.

Parisiensis Universitas comicos mandat a Sacra Communione prohiberi. 42. 23.

P. Passerinus a ludis Monachorum scenicis everti Ordines, & peccare mortaliter Prælatos permittentes decernit. 303. 32.

Passionei Card. laus, suæque amplissimæ Bibliothecæ commendatio. 218. 5.

SS. Patrum, & quorumque Scriptorum mens non ex locis, in quibus obiter, sed quibus ex instituto disputant, haurienda. 13. 25. Rethorice exaggerasse, non theologice pertractasse, qui obtrudunt, robur addunt hæreticorum perfidiæ. 121. 23. Spectacula, comœdias, ludosque scenicos improbasse superstitionis tantum causa, non morum pravitatis, est ineptissimum commentum. 33. & seqq. 273. 1. Vid. *Comadia. Spectacula. Theatra.*

Patritii Senensis testimonium adversus theatra. 48. 21. Ejus ætate vetera diruta, nec nova constructa. 48. 33.

Peccata nostræ ætatis quæ, & quanta. 228. 27. Ab his ad hæresim facilis aditus. 229. 32. Inusitata exhorrescimus, usitata ridendo toleramus, & tolerando perpetramus. 333. 28.

Peccati mortalis a veniali est in praxi difficilis
 quæstio. 93. 20. Triplex venialium genus.
 93. 23. Ad mortalia disponunt. 94. 1. Pec-
 cat lethaliter, qui, quod agit ignorat, mor-
 tale sit an veniale. 2. 35. (97. 23.) 145. 5.
 a Penna feminas Theatrales impudicitiae re-
 prehendit. 77. 26.
 Periculum criminis certum ac probabile, leve
 & remotum distinguitur. 124. 14. Proximo
 mortalis criminis periculo se exponere, mor-
 tale est. 277. 11. Sicut etiam probabili, si
 gravis necessitas absit. 126. 13. Imo qui non
 cavet, quantum cavere potest, magis tentat
 Deum, quam in ipso speret. 127. 32.
 Permissio, quæ tolerat leviora mala, ut viten-
 tur majora, distinguitur a permissione quæ
 probat. 153. 21.)
 Persona. vid. *Larva*.
 Petrarca juveniles ingenii partus deplorat se-
 nior factus. 46. 9.
 Peyerini de Monacho histrionum habitum su-
 mente laxa sententia. 314. 30. Eamque in-
 juria tribuit Sylvestro. *ibid.*
 Philippus Franciæ Rex histriones proscripsit,
 quod id genus hominum Republicæ perni-
 ciosum existimarit. 40. 36.
 Philippus II. & IV. comedos proscripsere. 178.
 13.
 Phorius leges colligit contra Spectacula editas.
 35. 35.
 Phrynici mulieres in scenam primus invexit.
 64. 20.
 Pignatellus Jacobus turpes comedias definit. 64.
 6. Validissimis omnis generis probationibus
 ostendit turpes, & obscenas nostræ ætatis esse
 comedias. Actoresque, & Inspectores le-
 thaliter peccare. 187. & seqq. Testatur, ne-
 mini datam suo tempore facultatem, publica
 agendi spectacula. 48. 33.
 S. Pius V. Clericis prohibet, arma ne ferant,
 personative incedant. 355. 28.
 Plato Musicos, Comicos, Poetasque e sua Re-
 publica præcipit removendos. 34. 18. (275.
 25. Gravissimas ex musica morum labe veretur.
 182. 18.
 Plautus in suis comædiis lubricus fuit. 7. 32.
 Ad captivandam spectatorum frequentiam
 spondet honestati, pudorique, consulturum.
ibid.
 Plutarcus execratur comicas repræsentationes.
 34. 22. Narrat Comedias, Tragœdiasque
 non fuisse a Laconibus susceptas. 174. 22.
 Apud Athenienses habitam rem hujusmodi

indecoram. *ibid.* 30. A Lacedæmoniorum
 Sapientibus fuisse comicos infamia notatos.
ibid. 33. Solonem cuidam Tragœdiæ auctori
 vehementer exprobrasse. 275. 11.
 Pœnæ malum quodcumque subeundum potius
 quam levis culpa patrandam. 149. 1.
 Pœnitentiale Romanum transformantibus se in
 habitu alieno animadvertit. 61. 33.
 Pompejus mansuram theatri sedem primus con-
 struxit. 6. 1. Ex quo veritus suæ memoriæ
 censuram, Veneris ædem superposuit, ut
 damnandum opus Templi titulo prætexeret.
 14. 23.
 Pontas respondit peccare Monachos, vel San-
 ctimoniales lethaliter, comedorum vestibibus
 agentes etiam de sacro argumento, insciis se-
 cularibus. 322. 30.
 Ven. Possada Theatra Cordubæ demolitus.
 178. 14.
 Præbyterorum quæ studia esse debeant, quæ-
 que officia (333. 1.) 334. 11. (339. 6. Præfer-
 tim Bacchanalium tempore. *ibid.* 36.
 Presbyteri, & Clerici Sacris initiati laicalem
 habitum, aut larvam induentes, choreis,
 theatrisque adstantes mortaliter peccant. 331.
 & seqq. 352. 7. Ob Ecclesiasticæ dignitatis
 contemptum. 333. 12. Christianorum scan-
 dalum. 334. 32. Personæ sacræ profanatio-
 nem. 336. 26. Denique ob excommunicatio-
 nis, aliarumque pœnarum incursum. 340.
 & seqq. Hujusmodi presbyteris eleemosynæ
 Missarum dandæ non sunt. 361. 32. Exem-
 plum de larvato incedere solito. 356. 7. Vid.
Clerici. Ecclesiastici. Monachi. Sacerdotes.
 P. Presti epistola contra Monachorum theatra
 324. 29. Confutavit *Specimen Historico-Ca-
 nonicum*. 325. 3.
 Principis vita subditorum censura est. 161. 7.
 Ipsius disciplina capit omnes. *ibid.* 22. E-
 jusdemque studia sequi, genus habetur offi-
 cii. 278. 13. In suis aulis comedias agi,
 scandalum populo esse docet P. Mariana. *Ibid.*
 16. Multa perferunt, quæ impedire non valent
 153. 20. Comedias turpes nec probare, nec pati
 debent. 148. & seqq. 150. 11. (152. 31.) 273.
 25. Immo pœnis histriones obscenos affice-
 re. 150. 30. Utrum ferre spectacula, ne
 majora mala aggrediatur populus, licite pos-
 sint. 278. 36. Debent peccatis, præsertim
 publicis aditum intercludere. 151. 1. Popu-
 lorum bono consulere. *ibid.* 11. (230. 9. Ter-
 ribilis hac de re S. Joannis Chrysostomi sen-
 tentia. 151. 18.

Privatio appetitum parit. 300. 7.

Probabilissimus ad omnem laxitatem viam sternit. 229. 23. (238. 11.)

Provincialis lingua. 36. 26. Provinciales Poetæ. 39. 17.

Puerorum institutio. 275. 16.

Quintilianus ex theatrâli musica virile robur excidere proficitur. 182. 32.

Racine suas Tragœdias licet castiores exorsus senior factus. 46. 34.

Rapin hodierna cum antiquis theatra collata, turpia prædicat. 7. 27.

Reginaldus Christiano nomine ducit indignum, prodire in scenam fœminas. 77. 31. Ac mortale, comœdiis turpibus interesse. 100. 3.

Regulares. Vid. *Monachi*.

Reipublicæ bonum, & politica felicitas quibus rebus, & ratione comparatur. 207. 7. (209. 14. Quibus vero destruitur. 207. 21.)

Religionis Catholicæ sanctitas aliunde, quam ex quorundam illam profitentium lapsibus merienda. 312. 3. (351. 18.)

Religiosi. Vid. *Monachi*.

Repræsentationum duo genera in Theatris veterum distinguenda, alterum eloquio aures, alterum gestu oculos delectans. 16. 11. Vid. *Comœdiæ. Ludi. Spectacula. Theatra. Tragoedia*.

Ribera Comitorum oppugnator. 43. 16. Queritur sui temporis calamitatem, qua mulieres in scenam inducerentur. 66. 27. (67. 22.) Monet Principes, magistratusque ad Actores, Actricesque Comœdiarum procul relegandum. 68. 5. Laudatur. Ibid. 35.

Ricciullus contra larvas scripsit multa. 345. 17. Declarat, larvarum licentiam tempore Bacchanalium ad Ecclesiasticos non extendi. 355. 35. Gravius peccare affirmat Ecclesiasticos larvis, quam laicos Ecclesiasticis vestibibus utentes. 337. 6. Omnium vero gravissime Episcopos. 345. 21.

Riccobonus histrio Comœdiarum vindex. 45. 30.

Rituale Cabilonense arceri jubet a sacra Communione Meretrices, Concupinarios, Comœdos, ut manifeste infames. 42. 20.

Rituale Metense donari prohibet Ecclesiasticæ sepultura Comœdos, Histronesque. 42. 16.

Rituale Parisiense eadem decernit, quæ Cabilonense. 42. 18.

Romani scenicas artes diu ignorarunt. 288. 3. Quibus mediis partum, & auctum sit eorum

imperium, contraque fractum corruerit. 168. 2. Moderate scenicis usi sunt; sæpe etiam proscribere; ipsaque theatra demoliti. 198. 10. Immo plura contra sanxerunt. 273. 30. Nec facile prodire in scenam feminas patiebantur. 64. 30. Erantque apud eos infamia notatæ. 174. 12. Morem habebant, servos in parentalibus mactandi. 281. 3.

Romanzo, unde profectum vocabulum. 36. 29. Roncaglia turpes definit, indecorasque Comœdias. 64. 10.

Roscus histrio cur ad scenam non debuisset accedere. 174. 2.

Rotarius larvales, ac theatrales ludos sua natura indecentes affirmat. 316. 17. Regularibus vetitos; sacram autem historiam, vel moralem, nulla habitus mutatione, concessam. Ibid.

Sacerdotum ignorantia, summa Populorum calamitas. 330. 13. (331. 3. Dignitatis eorum præstantia. 332. 4. Vid. *Clerici. Ecclesiastici. Monachi. Presbyteri*.

Saius Gregorius interdictum sub mortali Clericis autumat ludum larvarum. 349. 1.

Salimbanchi eos appellamus, qui ludicra profecturunt in plateis, & comptis. 40. 34.

Salvianus omnem turpitudinem, insaniam, & sacrilegam superstitionem in theatris, & circis, aliisque ludicris collocat. 27. 17. (329. 3. Adeoque probrosa duxit, ut nec nominati, nec argui posse, incolumi honestate, videantur. 226. 28. Luxuriantes in theatris Carthaginenses objurgat. 10. 21.)

Satyros vocat Horatius, quos alii mimos appellant. 5. 29.

P. Sanchez Monachalis habitus temerariam dimissionem esse tradit excommunicationi subiectam. 294. 16. Larvarum, & chorearum, usum Ecclesiasticis veritum sub peccato lethali. 348. 12. Auctores, Actoresque Comœdiarum turpium peccare lethaliter. 99. 35. De spectatōribus quam laxè sentiat. 236. 34.

Sanctimoniales comœda veste sacrum argumentum, infœciis secularibus, agentes peccare mortaliter docet Pontas. 322. 30. Eisdemque sacra dari spectacula veritum. 323. 6.

Scandalum inest actioni publicæ turpi, etiam si frequentissima. 237. 20. (308. 2.)

Scenæ nomen unde prodierit. 5. 25.

Scenicæ artes improbantur a Ss. Patribus. 12. 26. Vid. *Comœdiæ. Ludi. Repræsentationes. Spectacula. Theatra. Tragoedia*.

Scenici appellabantur, qui in Theatro quidquam agebant. 5. 31.

Scriptorum Italicorum hodiernus censor absurdam interpretandi sacras litteras adoptasse regulam visus est. 186. 19.

P. Segneri graviter, copioseque differuit contra theatra. 101. & seqq. Turpium, & ad flagitia concitantium indolem esse modernorum theatrorum ostendit. 102. 21. Comœdiarum hujusmodi spectatores Dæmonibus actos, & maleficio affectos: Mimos vero conscientiarum veneficos probat. 101. 23. & seqq. Funestissimos effectus commemorat. 112. 13. Excusationes scenæ studiosorum retundit. Ibid. Senecæ Tragœdiæ nostris præstant modestia, & honestate. 7. 29. Nihil perniciosius arbitratur, quam in spectaculo desidere. 12. 4. (108. 5.)

Sensus flagitiorum janux. 88. 34. Eorumque voluptates maximam habent vim ad excelsos quosque animos expugnandos. 262. & seqq.

Severus Imp. paululum scenæ licentiam temperavit. 6. 30.

Solatia homini propria, & Christiano digna 20. 1. (146. 29.) 254. 9. 286. 13. (311. 24. Vid. *Gaudia Oblectamenta. Voluptates.*

Solon unus ex Sapientibus Græciæ quendam Tragœdiæ auctorem increpavit. 275. 11.

Solonus Bartholomæus assentitur docentibus larvalem ludum esse sub mortali Clericis interdictum. 345. 12.

Spectaculum quid. 261. 12. Quatuor eorum præcipua genera. 12. 24. Hæc in duo angustius concluduntur: aliud viribus corporum exercendis, aliud animis recreandis. 5. 22. Unumquodque vero aut Deorum cultui, aut Populi oblectamento erat dicatum. 7. 2. Reprobantur a Ss. Patribus. 12. & seqq. Omniumque nationum consensu. 274. 23. His enim concitantur omnes animi motus. 15. 27. Sunt offendicula castitatis, & innocentiae. 18. 35. (83. 2.) A divinis mentem averunt. 83. 24. Vid. *Comoediæ. Ludi. Theatra. Tragœdiæ.*

a Spiritu Sancto Antonius de Monachalis habitus dimissione, Cœnobarumque larvarum, & Comœdiarum usu ad Lezanæ mentem exactus. 322. 9.

Suarez non favet Monachis habitum dimittentibus Comœdiarum causa. 315. 10.

Sylvester a peccato non excusat temere factam Monachalis habitus dimissionem. 296. 6. Præfertim Comœdiarum causa. 314. 3. Choreas

in publico, larvasque Clericorum ab interdicto non solvit. 344. 13.

Synodus VI. generalis sævas prohibuit venationes. 282. 24.

Synodus VII. generalis prohibet Theatrorum celebrationem. 35. 24. Vid. *Concilia.*

— Arelatensis statuit theatricos a communione separandos. 10. 28.

— Eboracensis privat Clericos beneficiis, qui tonsuram, & coronam ferre contempserint. 338. 21.

— Eliberitana plura sanxit adversus theatra. 35. 3.

— Laodicena sanctiones editas contra theatrorum sectatores confirmat. 35. 26.

— Parisiensis gravi prohibet animadversione spectacula. 36. 11.

— Romana anathema tulit in Clericos, Monachosque comam laxantes. 338. 13. Altera Romana privat communione Sacerdotes laicilibus vestibus utentes. Ibid. 27.

— Telonensis anno 1704. celebrata Ecclesiasticis Comœdiarum spectatoribus excommunicationem statuit, Laicis vero absolutionem præcipit denegandam. 42. 25.

— Tolosana privat Ecclesiasticos communione, qui comam nutrierint. 338. 16.

— Trullana poenas infligit mentientibus habitum. 61. 26.

— Turonensis comœdias, & ludos scenicos anathemate prohibuit. 42. 11.

— Viennensis contra Ecclesiasticos induentes Laicorum vestes poenas tulit. 338. 33.

T Acirus narrat Romæ ante Pompejum ludos scenicos perraro, & sine mansura Sede actos fuisse. 6. 3. A sapientioribus quippe Romanorum Comœdi, Comicique contempti. 11. 35.

Tamburini laxa sententia de turpia dantibus Comicis. 234. 27.

Tapia Comœdiis adversus. 44. 5.

Tatianus histriones criminum doctores appellat. 21. 35. Theatrorum fortis oppugnator. 30. 19.

Tauri in Hispania sævissimi. 281. 18. Tauros agitantium Hispanorum temeritas. 285. 1. Hanc execrantur Cassiodorus. 281. 28. S. Thomas de Villanova. Ibid. 37. P. Mariana. 285. 23. Damnant Pontificia Diplomata. 280. 24. Et excommunicationi subjiciunt. 283. 33. Sit in præsentiarum licita, necne Taurorum isthæc agitatio definitur. 283. 25.

Terentius suas Comœdias ad quem finem conferret . 8. 5.

Tertullianus spectacula, Comœdias, ludosque scenicos infectatus non superstitionis tantum causa, sed morum corruptionis . 14. & seqq. Tantoque majus in iis docet extare periculum, quanto dulci, honestoque conditius . 17. 7. Neminem putat ad spectacula sine affectu, & voluptate venire . 17. 22. Vel saltem sine vanitate . Ibid. 32. Revincit, qui in spectaculis jactat animi immobilitatem . 252. 11. At si iisdem non delectetur, tamen reus est, quod talia facientibus conferat . 17. 35. (144. 2. Narrat, in theatro feminam fuisse a Dæmone obsessam . 108. 16. Exponit ludicra exercendis corporibus idonea, & Christiano viro digna certamina . 286. 13.

Theatrorum Historia. Vid. *Historia*.

Theatrum primum ex lapide Romæ erectum anno 699. Urbis conditæ . 6. 10. Secundum, & tertium anno 743. Ibid. Theatrorum, Comœdiarum, & spectaculorum disputatio gravissima est . 185. 10. & 14. Contra ea Ecclesiæ traditio . 12. & seqq. 45. 3.) Perniciosiora sunt, in quibus mares, feminæque inducuntur . 71. 14. Ex theatris omne genus turpitudinis proficiscitur . 259. 20. (273. 7. Imprimisque luxuriæ . 15. 14. Ideoque nemo jactet sui animi firmitatem . 252. 5. Summa etiam in universam Remp. oritur calamitas . 198. 13. (273. 7.) Et ad Hæresim facilis transitus : 68. 24. (69. 37.) Quibus proinde sublatis, nulla pejora extimescenda sunt mala . 154. 36. (155. 23. Plura a clarissimis viris diruta fuere . 11. 2. (178. 8. Vid. *Comœdiæ*. *Drammata*. *Ludi*. *Repræsentationes*. *Spectacula*. *Tragoediæ*.

Theologorum libertas opinandi, & cupiditas placendi . 259. 1. Clariores theatrorum spectacula infectati sunt . 43. 11. Vid. *Comœdiæ*.

Theodosius magnus vetuit, ne Judices Theatri vacarent, nisi iis tantum diebus, quibus in lucem editus, vel Imperii fuerat sceptrum sortitus . 9. 5.

Theodosius junior Dominico, certisque diebus omnem theatrorum, & Circensium voluptatem ubique locorum submovit . 10. 8.

Theodosii Italix Regis effatum : *Mores graves in theatris frustra requiri* . 11. 5.

Theophilus Theatrorum hostis . 30. 19.

Thieres commemorat larvarum corruptelam in Galliis obtinuisse seculo XVI. labente . 337. 29.

S. Thomas Aquinas consensum peccato alterius

bisariam dividit, directe, & indirecte . 132. 23. Quæ ad Eutrapeliam referri possint ludicra, exponit . 36. 32. (310. 32.) Sui temporis histriones plusquam genere distant a nostris . 38. 2. (39. 9.) 40. 32. Illos a peccato immunes facit, quibusdam servatis conditionibus . 37. 30. (40. 8. & 20.) Istos vero nequaquam . 44. 4. (53. 1.) Hujusmodi quippe histrionatum comparat meretricio . 38. 33. Immo eis opitulantes criminis damnat . 38. 27. Ad Idololatriam, luxuriamque declinandum prohiberi virilis, aut muliebris vestis docet mutationem . 62. 7. (297. 23.) Qualem, quibusque feminis ornatum permittat . 276. 21.

S. Thomas de Villanova blandienti Confessoriorum adulationi tribuit Ecclesiæ perditionem . 232. 35. Execratur Tauros in Hispania agitando morem . 282. 2. Sontesque criminis facit inspectores . Ibid.

Thomasinus refert Canones de Ecclesiasticorum Habitu, Tonsuraque . 338. 2.

Thymelici Actores qui . 261. 24.

Tiberius Imp. spectacula exosus . 6. 13. Histrionesque Roma, Italiaque proscripsit . Ibid. & 273. 37.

Togatæ (*Comœdiæ*) a Romanorum toganuncupatæ . 5. 32.

Tragœdi unde dicti . 5. 26.

Tragœdiæ Ethnicorum modestia, & gravitate nostris præstant . 53. 19. & 30.

Trajanus Imp. in theatrum redire histriones iussit . 6. 22. Rursum sustulit, rogante Populo . 161. 14. (275. 9.)

Trissinus Vincentius Tragœdiarum auctor in Italia seculo circiter XVI. 41. 25.

Trullench Ægidius Clericum larvatum damnat : lerbalis . 348. 7.

Turnely laxiorem vocat Natalis Alexandri sententiam, quod *vix* inquit Christianus sine peccato possit spectaculis, & Comœdis interesse . 216. 36. Qui vel semel Comœdiæ volens intererit, expertem noxæ non habet . 217. 7. Auctoribus, Actoribusque Comœdiarum, itemque Artificibus, qui ad Theatrum proxime spectantia concinnant, absolutionem judicat denegandam . 217. 18.

Turrecremata Card. perinde esse inquit cum bestia, quæ dentibus, quam quæ cornu armata sit, pugnare, cum par utrinque periculum imminet . 282. 28.

Turrianus sentit versari histriones in statu peccati mortalis, Comœdiasque in Europa dari solitas esse illicitas . 134. 25. Va-

- V**alens Imp. contra scenam, & Comicos leges condidit. 8. 26.
- Valentiæ** modernus Archiepiscopus Theatrum evertit, in Xenodochiumque commutavit. 178. 16.
- Valentinianus I.** Imp. contra Theatra, & scenicos multa sanxit. 8. 26.
- Valerius Max.** Romanam ruinam ex Theatris repetivit. 11. 31. Laudat Massilienses, quod a Theatris mimos prohibuerint. 274. 33.
- Venationes** in Amphitheatro damnatæ a Ss. Patribus. 12. 27.
- Verborum**, ac rerum turpitudine definitur, & dividitur. 58. 8.
- Veste** se feminam mentiens vir, aut virum femina Deo abominabiles sunt, & peccato obnoxii, detracta necessitatis causa. 59. 32. (61. 14. & seqq.) (64. 34.) (65. 2.) 66. 15.) 297. & seq. Præsertim si in scenam prodeunt. 219. 23. (220. 21. Clericalem a Laicis, aut laicalem ab Ecclesiasticis sumi, criminofum est. 336. 4. (347. 18. Vid. *Clerici. Habitus. Larva. Monachi. Presbyteri.*
- Vidal Marcus** in laxanda ethice Christiana palmam eripuit Dianæ. 343. 19. Ejus doctrina merito proscripita. Ibid. 28. Fatetur, Doctores fere omnes damnare lethalis clericum personatum, tamen ausus ab iisdem recedere. Ibid. 21. (353. 18.)
- ir se feminam vestibus mentiens. Vid. *Vestis.*
- Virgilius Polydorus** capitale in Anglia fuisse suo tempore testatur, Personatum incedere. 337. 26.
- Vitellius Imp.** nimia cupiditate theatra persecutus. 6. 17.
- Vivaldus** plebis proverbio frustra conatur, scandalo Clericorum Personatorum velamen obtendere. 335. 28.
- Vives Ludovicus** larvarum meminit apud Christianos inventi. 337. 20.
- de Voisin** tractatum Principis de Conti adversus Comœdias vindicavit. 44. 22. Auctorem Theatri Italici profligavit. 170. 19. (172. 8.) (174. 20.)
- de Voltaire** Sannio opus cl. P. Le Brun contra spectacula impudenter aggreditur. 47. 15.
- Voluptates**, quæ referri in Dei gloriam nequeunt, vetitæ sunt, & diaboli pompa. 15. 3. Ab iis penitus abstinere facilius est, quam concessis, intra honesti limites contineri. 166. 16. In præsentī, & futuro seculo voluptates assequitur nemo. 253. 23. Vid. *Gaudia. Oblectamenta. Solatia.*
- Vopiscus Carinum** Scenæ frœna laxantem objurgat. 6. 31.
- Urbanus VIII.** P. M. quam valide spectaculis obstiterit. 49. 1.
- Wigandt Martinus** peccare lethaliter Clericos ostendit obeundo secularia munia, Histriotonatum, Choreas, & larvas agendo. 348. 27.
- Vulpus Antonius** Comœdiarum nequitiam, perniciemque declarat. 54. 7. Earumque imprimis, quæ colore venustatis, elegantiae, leporis obteguntur. 55. 7.
- P. Z**ech in pinguem incidit errorem, quod Urbem *S. Dominici* nuncupatam pro Dominicano Ordine intellexerit. 159. 7. Irro conatu Auctoris Ethicem carpit. 160. 18.
- Zeno** (Apostolus) senior factus reparare studuit si quæ antea suis Drammatibus animarum detrimenta fecisset. 46. 11. Laudatur, Ib. 22.

F I N I S.

Concina, Daniele,

De Spectaculis theatralibus ... laico ... vetitis dissertationes

Roma 1752

4 Mor. 113

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10526523-5